كتاب الطبقات الكبير

Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr

Tabakât

İbn Sa'd (230/845)

[Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî]

Medineli Tâbiîn

Siyer Yayınları

كتاب الطبقات الكبير

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBÎR

(İBN SA'D 230/845)

[MUHAMMED B. SA'D B. MENÎ EL-HÂŞİMÎ EL-BASRÎ]

MEDİNELİ TÂBİÎN

VII

Çeviri Editörü
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Çeviri
Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİLEK [1-330]
Prof. Dr. Ali BAKKAL [331-661]

SİYER YAYINLARI

Kısaltmalar

(a)	:aleyhis's-selâm, aleyha's-selâm (*Allah'ın selâmı onun üzerine olsun*)
b.	:ibn (*oğlu*)
(c)	:celle celâlüh (*Şanı yücedir*)
bt.	:bint (*kızı*)
(E)	:Editör
h.	:Hicrî
m.	:Miladî
(k)	:kerremellahu vecheh (*Allah onu şereflendirsin*)
(M)	:Mütercim
(r)	:radiyallahu anhu-radiyallahu anhâ (*Allah ondan razı olsun*)
(rh)	:rahimehullah (*Allah'ın rahmeti üzerine olsun*)
(sas)	:sallallahu aleyhi ve sellem (*Allah'ın selamı ve duası onun üzerine olsun*)
v.	:Vefatı

İÇİNDEKİLER

MEDİNELİ TABİÎN

Birinci Tabaka

BU TABAKADAN OSMAN, ALİ, ABDURRAHMAN B. AVF, TALHA, EZ-ZÜBEYR, SA'D, ÜBEY B. KA'B, SEHL B. HUNEYF, HUZEYFE B. EL-YEMÂN, ZEYD B. SÂBİT VE DİĞERLERİNDEN RİVAYETTE BULUNANLAR

Medineli Tabiîn

İkinci Tabaka

Medineli Tabiîn'in İkinci Tabakasından Geriye Kalanlar

MEDİNELİ TABİÎN'İN İKİNCİ TABAKASINDA ENSÂR'DAN OLANLAR

Medineli Tabiîn'in İkinci Tabakasında Mevâlî'den Olanlar

Medineli Tabiîn

Üçüncü Tabaka

MEDİNELİ TABİÎN

Dördüncü Tabaka

Medineli Tabiîn

Beşinci Tabaka

MEDİNELİ TABİÎN

Altıncı Tabaka

MEDİNELİ TABİÎN

Yedinci Tabaka

Medineli Tabiîn

Birinci Tabaka

Rasûlullah'ın (sas) ashâbından sonra Peygamber hayatta iken doğanlar ve genellikle Ebû Bekir es-Sıddîk, Ömer b. el-Hattâb ve diğerlerinden rivayeti bulunanlar.

1413. Cübeyr b. el-Huveyris ﴿جبير بن الحويرث﴾

[Cübeyr b. el-Huveyris] b. Nukayd b. Büceyr b. Abd b. Kusay b. Kilâb.

Annesi, Hüzeyl kabilesindendir. Cübeyr b. el-Huveyris'in Abdullah, Abdurrahman ve Hind adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, ümmü veleddir.

Cübeyr b. el-Huveyris, Peygamber hayatta iken dünyaya gelmiştir. Cübeyr'in Peygamber'i gördüğünü söylerler. Babası *Mekke*'nin fethinde küfür üzere öldürülmüştür. Cübeyr b. el-Huveyris, Ebû Bekir ve Ömer'den rivayette bulunmuştur.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbnü'l-Münkedir'den, o Sa'îd b. Abdurrahman b. Yerbû'dan, O da Cübeyr b. el-Huveyris'ten şunu rivayet etti:

Ben, Ebû Bekir'i *Müzdelife*'deki *Kazeh* denen mevkide şöyle derken işittim: "Ey}[1] insanlar, sabahlayın!"

Sonra gitti, ben de ona bakıyorum uyluğu açılmıştı ve devesini hızlandırmak için asa ile vuruyor ve kendine doğru çekiyordu.

Süfyân b. Uyeyne onun Sa'îd b. Abdurrahman b. Yerbû olduğunu söylemiştir. Bu, onun nesebi konusunda bir hatadır. O, Abdurrahman b. Sa'îd b. Yerbû el-Mahzûmî'dir.

1414. Abdurrahman b. el-Hâris ﴿عبد الرحمن بن الحارث﴾

[Abdurrahman b. el-Hâris] b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre.

Annesi, Fâtıma bt. el-Velîd b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Peygamber'in vefatında on yaşlarında olan Abdurrahman, *Ebû Muhammed* diye künyelenirdi. Babası el-Hâris b. Hişâm, hicretin 18. senesinde *Şam*'da *Amvâs* taununda vefat etmiştir. el-Hâris b. Hişâm'ın vefatından sonra karısını ve aynı zamanda Abdurrahman b. el-Hâris'in annesi olan Fâtıma bt. el-Velîd b. el-Muğîre'yi Ömer b. el-Hattâb nikahlamıştır. Bundan sonra Abdurrahman, Ömer'in himayesine girmiştir. Abdurrahman, bu duruma atfen şöyle demekte idi: "Ömer b. el-Hattâb'dan daha hayırlı bir üvey baba görmedim."

Ömer'den hadis rivayetinde de bulunmuş olan Abdurrahman'ın *Medine*'de büyük bir konağı bulunmaktaydı. Abdurrahman b. el-Hâris, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın halifeliği döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Abdurrahman şerefli, cömert ve mert bir kişi idi. Âişe ile birlikte *Cemel* vak'asına katılmıştır. Âişe (rh) onun hakkında şöyle derdi: "Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm gibi Resûlullah'tan on çocuğum olup da evde oturmam, bana *Basra*'ya olan yolculuğumdan daha sevimli gelirdi."

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Yerbû ailesinden olan Ebû Bekir b. Osman el-Mahzûmî'den şunu rivayet etti:

[1] Metnin başından işaretli yere kadar olan parantez içindeki kısım Avrupa neşri ile ve takip eden neşirlerde düşmüştür.

Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'ın ismi önceden İbrahim idi. Ömer b. el-Hattâb'ın himayesine girdiğinde Peygamber (sas) adı taşıyanları farklı isimlerle değiştirmeyi isteyen Ömer, İbrahim'in adını Abdurrahman olarak değiştirdi ve bugüne kadar öyle kaldı.

Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'ın önce Muhammed el-Ekber adında bir oğlu oldu; ancak Muhammed'in çocuğu olmamış ve nesli devam etmemiştir. Abdurrahman, Muhammed ile künyelenirdi. Abdurrahman'ın daha sonra kendisine "Kureyş'in Râhibi" denilen Ebû Bekir adında bir oğlu olmuştur. Yine Ömer, Osman, İkrime, Hâlid, Muhammed el-Asğar, Hanteme adında çocukları dünyaya gelmiştir. Abdurrahman'ın kızı Hanteme'nin sonraları, Abdullah b. ez-Zübeyr'den çocuğu olmuştur. Ümmü Huceyn, Ümmü Hakîm, Sevde ve Remle de Abdurrahman'ın çocuklarından olup, bunların annesi; Fâhite bt. İnebe[2] b. Süheyl b. Amr b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

Ayrıca çocukları arasında Ayyâş ve Abdullah var olup, Abdullah'ın soyu devam etmemiştir. Yine çocuklarından olan Ebû Seleme ve el-Hâris çocukken vefat etmiş, nesilleri devam etmemiştir. Esmâ ve Mu'âviye b. Ebû Süfyân ile evlenen Âişe de Abdurrahman'ın çocuklarındandır. Yine çocuklarından Ümmü Sa'îd, Ümmü Külsûm ve Ümmü'z-Zübeyr'in anneleri de Ümmü'l-Hasan bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Onun annesi ise, Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Esmâ'dır.

Abdurrahman'ın çocuklarından, el-Muğîre, Avf, Zeyneb, kız kardeşi Hanteme'den sonra Abdullah b. ez-Zübeyr ile nikâhlanmış ve ondan çocuğu olmuş olan Rayta, Fâtıma ve Hafsa'nın annesi; Su'dâ bt. Avf b. Hârice b. Sinân b. Ebû Hârise b. Mürre b. Nüşbe b. Gayz b. Mürre'dir.

Abdurrahman'ın çocuklarından el-Velîd, Ebû Sa'îd, -Sa'îd b. el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs ile evlenmiş olan- Ümmü Seleme ve Kureybe'nin annesi; Ümmü Resen bt. el-Hâris b. Abdullah b. el-Husayn Zü'l-ğussa b. Yezîd b. Şeddâd b. Kanân b. Seleme b. Vehb b. Abdullah b. Rebî'a b. el-Hâris b. Ka'b'dır.

---

[2] III. Ahmed nüshasında "Utbe" olarak geçmektedir. Bu yanlıştır, doğrusu Leiden nüshasındakidir.

Çocuklarından Seleme, Ubeydullah ve Hişâm'ın anneleri ümmü veledlerdir. İsminin Meryem olduğu da söylenen çocuğu Zeyneb'in annesi ise; Meryem bt. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir.

1415. Abdurrahman b. el-Esved ﴿عبد الرحمن بن الأسود﴾

[Abdurrahman b. el-Esved] b. Abduyeğûs b. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre.

Annesi, Ümeyye bt. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb'dır. Abdurrahman'ın iki çocuğu Muhammed ve Abdurrahman'ın annesi; Emet bt. Abdullah b. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre'dir. Abdullah adındaki diğer bir çocuğunun annesi ümmü veleddir. Ömer adındaki çocuğunun annesi de ümmü veleddir.

Abdurrahman b. el-Esved, Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Onun *Medine*'de ashâbü'l-garâbîl ve'l-kıbâb'ın [elekçiler ve çadırcılar] yanında bir evi bulunmakta idi.

1416. Subayha b. el-Hâris ﴿صبيحة بن الحارث﴾

Subayha b. el-Hâris b. Cubeyle b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre.

Annesi Huzâ'a kabilesinden Zeyneb bt. Abdullah b. Sâ'ide b. Menşû b. Abd b. Habter'dir. Subayha b. el-Hâris'in el-Eceş, Ma'bed, Abdullah el-Ekber, Zebîne ve Ümmü Amr el-Kübrâ denen çocuklarının annesi; Âtike bt. Ya'mur b. Hâlid b. Ma'rûf b. Sahr b. el-Mikyâs b. Habter'dir.

Subayha'nın Abdurrahman, -künyesi Ebü'l-Fadl olan- Abdullah el-Asğar ve Ümmü Amr es-Suğrâ denen çocuklarının annesi; Emet bt. Amr'dır. Emet'in babası Amr, Abdülazzâ b. Dabîn[3] b. Câbir b. Abdüluzzâ b. Âmire b. Amîre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihr'in oğludur.

[3] III. Ahmed nüshasında "Dabin" olarak geçmekte olup, Leiden nüshasında "Sanin" olarak geçmektedir. Dipnotta; "yazmasında bu şekilde geçtiği" ifade edilmekte ancak ben bunun sıhhati konusunda şüpheliyim. "Gafil veya kötü kokan" manasına gelen "el-Esann" kelimesinden gelen "Sunayn" (tasğîrli) kelimesi daha çok kullanılsa bile, bu kelimeden asıl kastedilenin "cimri" manasına gelen "Danîn" kelimesi olduğu sanılmaktadır.

Çocuklarından Abdullah, Ümmü Sâlih, Ümmü Cemîl ve Ümmü Ubeyd'in annesi; Hüzeyl kabilesinden Zeyneb bt. Vehb b. Ebü't-Tevâim'dir.

Subayha'nın diğer kızı Habîbe, Kelb b. Avfoğulları'ndan Ma'bed b. Urve ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. Subayha'nın en şerefli oğlu Abdurrahman'dır. Onun *Medine*'de *Askabu'l-Akfas*'ta (Kafesçiler mevkiinde) bir evi vardı.

Subayha'nın oğlu olan Abdurrahman'ın Muhammed ve Musa adında çocukları olmuş olup anneleri; Hüzeyl kabilesinin Ebü't-Tevâim ailesinden Râşid'in kızıdır. Ona, Ümmü Ali bt. Hilâl b. Amr b. Âmir denmekte olup Hüzeyl kabilesinin Benî Hutayt kolundandır. Abdurrahman'ın Sahr adındaki oğlunun annesi ise, Huzâ'a kabilesinden Ümmü Yahya bt. Cübeyr b. Amr b. Ebû Fâid'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymî haber verdi. O babasından, o Abdurrahman b. Subayha et-Teymî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir es-Sıddîk bana, "Ey Subayha! Sen Umre yaptın mı?" diye sordu. Ben de yaptığımı söyledim. Bineğimi yaklaştırmamı söyledi. Ben de yaklaştırdım. Sonra onunla birlikte umreye çıktım.

Subayha, Ebû Bekir ile olan bu seferinden çok şeyler anlatmıştır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Bekir ile yolculuk yapan, Ondan hadis öğrenip rivayette bulunan kişinin Subayha'nın oğlu Abdurrahman olduğu da söylenmiştir. Babasıyla beraber aynı yolculuğa çıkmış olmaları ve ondan bazı şeyleri beraber anlatmaları da olasıdır. Abdurrahman sika bir râvî olup rivayeti azdır.

1417. Niyâr b. Mükrem el-Eslemî ﴿نيار بن مكرم الأسلمى﴾

Osman b. Affân'ın cenaze namazını kılan, onu defneden ve defin için kabrine giren dört kişiden biridir. Niyâr, Ebû Bekir es-Sıddîk'ten hadis dinlemiştir. Sika bir râvi olup rivayeti azdır.

1418. Abdullah b. Âmir ﴿عبد الله بن عامر﴾

[Abdullah b. Âmir] b. Rebî'a b. Mâlik b. Âmir b. Rebî'a b. Hucr b. Selâman b. Mâlik b. Rebî'a b. Rüfeyde b. Anz[4] b. Vâil b. Hinb b. Efsâ b. Du'mî b. Cedîle b. Esed b. Rebî'a b. Nizâr.

Bunlar, Ömer b. el-Hattâb'ın babası olan el-Hattâb b. Nüfeyl ile anlaşmalı idiler. Abdullah'ın künyesi Ebû Muhammed'dir. Peygamber döneminde doğmuş olup, onun (sas) vefatında 5 -6 yaşlarında idi.

Bize Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O da Muhammed b. Aclân'dan, o Abdullah b. Âmir b. Rebî'a'nın bir mevlasından, o da Abdullah b. Âmir b. Rebî'a'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben daha küçük bir çocukken Peygamber bizim evimize gelmişti. Oyun oynamaya çıktığımda annem, "Abdullah buraya gel sana bir şey vereceğim." dedi. Peygamber anneme ne vereceğini sordu? Annem de bir hurma vereceğini söyledi. Bunu üzerine Peygamber, *"Eğer, vermezsen yalancı durumuna düşersin."* diyerek onu uyardı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: "Ben bu sözü yaşının küçüklüğünden dolayı Abdullah b. Âmir'in Peygamber'den duyup ezberlediğini tahmin etmiyorum. Onu Ebû Bekir, Ömer ve Osman'dan duyup öğrenmiş; onlardan ve babasından rivayet etmiştir.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Ebü'z-Zinâd'dan, o da Abdullah b. Âmir b. Rebî'a'dan kendisinin iki halife Ebû Bekir ve Ömer'in dönemine yetiştiğini ve onların iftira cezası olarak bir köleye 40 sopa vurduklarını rivayet etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân es-Sevrî'den, o Abdullah b. Zekvân Ebü'z-Zinâd'dan, o da Abullah b. Âmir b. Rebî'a'dan kendisinin Ebû Bekir, Ömer ve sonraki iki halifenin dönemine yetiştiğini onların köleye kazif cezası olarak 40 değnek vurduklarını rivayet etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Âmir hicrî 85 senesinde Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği döneminde *Medine*'de vefat etti. Sika bir râvî olup, az hadis rivayetiyle bilinir.

---

[4] III. Ahmed nüshasında "Itr " olarak geçmektedir. Doğrusu "Anz"dır.

1419. Ebû Ca'fer el-Ensârî ﴿أبو جعفر الأنصارى﴾

İsmini bilmemekteyiz.

Bize Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O Sâbit b. Ubeyd'den[5], o da Ebû Ca'fer el-Ensârî'nin şöyle dediğini haber vermiştir:

Ben Ebû Bekir'in saç ve sakalını gördüm. Sanki seksek ağacının koru (*cemrü'l-gadâ*) gibi idi.

1420. Ebû Sehl es-Sâ'idî ﴿أبو سهل الساعدى﴾

İsmini bilmemekteyiz.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi; dedi ki:

Ben, Ensâr'dan bir kişinin Mekhûl'e, Ebû Sehl es-Sâ'idî'nin Ebû Bekir'in arkasında namaz kıldığını ve onun nasıl Kur'ân okuduğunu anlattığını işittim.

1421. Eslem ﴿أسلم﴾

Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Künyesi *Ebû Zeyd*'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı. O Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb beni, el-Eş'as b. Kays'ın esir olarak getirildiği 12. senede satın almıştır. el-Eş'as'ı zincire vurulmuş olarak gördüm ve Ebû Bekir'in kendisine "Sen şunları şunları yaptın!" diye azarladığını işittim. el-Eş'as'tan işittiğim son söz şu oldu: "Ey Halife! Beni savaşların için sakla ve kız kardeşini bana nikâhla."

Ebû Bekir (r) ona bir şeyler verdi ve kız kardeşi Ferve bt. Ebû Kuhâfe'yi ona nikâhladı. Ondan Muhammed b. el-Eş'as dünyaya gelmiştir.

[5] Sâbit b. Ubeyd, III. Ahmed nüshasında "Sâbit an Ubeyd" şeklinde yanlış yazılmıştır. Doğrusu *Takribu't-Tehzîb*'den tespit edilmiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Eslem, yine Ebû Bekir es-Sıddîk'ten şunu rivayet etti: "İşte beni helake sürükleyen budur." Eslem; Ömer, Osman ve başkalarından da rivayette bulunmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Üsâme b. Zeyd b. Eslem'i duydum; şöyle diyordu:

Bizler Eş'ar kabilesindeniz; ancak Ömer b. el-Hattâb'ın bize yaptıkları iyilikleri unutamayız.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Osman b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e "Bana Ömer'in mevlası Eslem'i anlat, kimlerdendir?" diye sordum. O da, "Eslem, *Bicâve*[6] bölgesinden bir habeşlidir" dedi.

Osman b. Ubeydullah dedi ki: Babamın aynı şekilde, "Eslem, *Bicâve* bölgesinden bir habeşlidir" dediğini duydum.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi ; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den rivayet ettiği bir hadiste; Ömer'in mevlası Eslem'in künyesinin *Ebû Zeyd* olduğunu rivayet etti. Ömer'in mevlası Eslem, Abdülmelik b. Mervân döneminde *Medine*'de vefat etmiştir.

1422. Hüney (هني)

Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Umeyr b. Hüney anlattı. O babasından, o da dedesinden şunu rivayet etti:

Ebû Bekir es-Sıddîk, *en-Nakî* denilen yerin dışında hiçbir yeri koruluk yapmadı ve Resûlullah'ın, orayı gazaya çıkacak olan atların yayılmaları için koruluk yaptığını söyledi. Zekât develeri şayet çelimsiz olarak verilirse otlamaları için çobanları ile birlikte *Rebeze*'ye[7] gönderiyor ve orada herhangi bir yeri koruluk yapmıyordu. Kuyu sahiplerine de develerin su içmelerine

---

[6] es-Sem'ânî, el-Ezherî ve Firuzâbâdî'ye göre *Bicave* (veya Bücave) *Habeşistan*'da bir yerin adıdır. (E.)

[7] *Medine*'ye yakın bir yerin adı.

engel olmamalarını, otlamaları için onlara izin vermelerini emrediyordu. Ancak Ömer b. el-Hattâb halife olunca insanlar sayıca arttı. Onlardan bir kısmını *Şam*'a, bir kısmını *Mısır*'a ve *Irak*'a gönderdi ve *Rebeze*'yi koruluk ilan etti. Beni de oraya bekçi tayin etti.

1423. Mâlik ed-Dâr ﴾مالك الدار﴿

Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır.

Mâlik ed-Dâr ailesinin soyu, Himyer'den Cüblân'a dayanmaktadır. Mâlik ed-Dâr, Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ömer'den (Allah her ikisine de rahmet etsin) hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden Ebû Sâlih es-Semmân rivayette bulunmuştur. Ma'rûf bir râvi olarak bilinmektedir.

1424. Ebû Kurre ﴾أبو قرة﴿

Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre el-Mahzûmî'nin mevlasıdır. Sika bir râvidir. Rivayet etmiş olduğu hadis miktarı azdır.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O el-Hâris b. Abdurrahman'dan, o da Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'ın mevlası Ebû Kurre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir es-Sıddîk, [devlet gelirlerini] eşit şekilde paylaştırarak efendime verdiği payın aynısını bana da verdi.

Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk, İbn Ebû Zi'b'in şunu söylediğini aktarmıştır: "Ebû Kurre'nin efendisi, kendisini azat eden kişi değil, Muharibeoğulları'ndan bir başkasıdır."

1425. Zübeyd b. es-Salt ﴾زبيد بن الصلت﴿

[Zübeyd b. es-Salt] b. Ma'dîkerib b. Velî'a b. Şürahbîl b. Mu'âviye b. Hucr el-Karid b. el-Hâris el-Vellâde b. Amr b. Mu'âviye b. el-Hâris el-Ekber b. Mu'âviye b. Sevr b. Muratta b. Mu'âviye b. Kinde. O, Kindî b. Ufeyr b. Adî b. el-Hâris b. Mürre b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe b. Yeşcüb b. Ya'rub b. Kahtân'dır. Çok çocuk sahibi olduğundan dolayı kendisine, el-Hâris'in el-Vellâde denilmiştir. Hucr, el-Karid

olarak da isimlendirilmiştir. el-Karid onların dilinde "eli açık çok cömert kişi" anlamına gelir. el-Hâris el-Vellâde, âkilü'-l-mürâr olan [çok acı bir bitkiyi yiyen][8] Hucr b. Amr'ın kardeşidir. Ma'dîkerib b. Velî'a b. Şürahbîl'in oğulları olan Mıhves, Mişrah, Cemd ve Ebda'a adındaki dört kral, Zübeyd ve Kesîr b. es-Salt b. Ma'dîkerib b. Velî'a'nın amcalarıdır.

Bunlar, el-Eş'as b. Kays ile birlikte Peygamber'e gelmişler ve orada Müslüman olmuşlardır. Ancak beldelerine döndüklerinde irtidat etmiş ve *en-Nüceyr* gazvesinde öldürülmüşlerdir. Onlara kral olarak isim verilmesinin sebebi, her birisinin kendilerine ait bir vadiye sahip olmalarındandır.

Es-Salt'ın oğulları Kesîr, Zübeyd ve Abdurrahman *Medine*'ye hicret etmiş ve Cümah b. Amr b. Kureyşoğulları ile anlaşma yapmışlardır. Onların divanları ve [atıyye almaya] onlarla birlikte çağırılmaları Emîrü'l-Müminîn el-Mehdî[9] zamanına kadar devam etmiştir. Sonraları Halife el-Mehdî, onları Cümahoğulları'ndan almış ve Abbâs b. Abdullah'ın anlaşmalıları arasına dâhil etmiştir. Onların [atıyye almaya] çağırılmaları Abbâs b. Abdülmuttaliboğulları ile idi. Ancak aileleri Cümahoğulları ile birlikte idi.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. el-Mübârek anlattı. O Yahya b. el-Kesîr'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân şunu rivayet etti:

Zübeyd b. es-Salt, Ebû Bekir es-Sıddîk'in "Bir hırsız yakaladıysam, Allah'm onu gizlemesini isterdim." derken işittiğini söylemiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Zübeyd b. es-Salt, Ömer (rh) ve Osman'dan (rh) hadis rivayetinde bulundu. Az hadis rivayet eden biridir.

1426. Kardeşi Kesîr b. es-Salt ﴿كثير بن الصلت﴾

[Kesîr b. es-Salt] b. Ma'dîkerib b. Velî'a b. Şürahbîl b. Mu'âviye b. Hucr el-Karid b. el-Hâris el-Vellâde.

---

[8] Hucr b. Amr'ın bu şekilde bir lakap almasının sebebi, bir seferde aç kalmış, orada çok acı olan bir bitkiyi yemiş ve açlığını gidermiş, böylece hayatta kalmıştır. Ancak arkadaşları açlıklarını giderememişler ve orada vefat etmişlerdir (Bk. Halîl b. Ahmed el-Basrî, *Kitabu'l-Ayn*, VIII, 261) (M).

[9] Abbasî halifesi (E).

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O Ubeydullah b. Ömer'den, o da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Kesîr b. es-Salt'ın ismi önce Kalîl idi. Ömer b. el-Hattâb onu Kesîr olarak değiştirdi.

Muhammed b. Ömer, Kesîr b. es-Salt'ın Peygamber zamanında doğduğunu; künyesinin *Ebû Abdullah* olup Ömer, Osman, Zeyd b. Sâbit ve diğer bazı sahâbîlerden hadis rivayetinde bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca onun şerefli ve ahlaklı bir kişi olduğunu ve Medine'de, *el-M*usallâ'da (Bayram namazlarının kılındığı yer) büyük bir evi olduğunu ifade etmiştir. Bayramlarda el-Musallâ'nın kıblesi o eve bakıyordu. Evin kapısı da, Medine'nin ortasında yer alan *Bathân*[10] vadisine doğru açılırdı.

Kesîr b. es-Salt'ın oğlu Muhammed b. Abdullah b. Kesîr, seçkin, cömert, mert ve fakih birisi idi. Ebû Ca'fer'in[11] el-Hasan b. Zeyd b. el-Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'i *Medine*'ye vali olarak görevlendirdiği dönemde Kesîr, *Medine* kâdısı olarak görevlendirildi. el-Mehdî halife olunca dönemin valisi olan Abdüssamed b. Ali'yi görevden aldı ve *Medine*'ye Muhammed b. Kesîr b. es-Salt'ı vali olarak tayin etti.

1427. Kardeşleri Abdurrahman b. es-Salt

﴾عبد الرحمن بن الصلت﴿

Ma'n b. İsa, Mahreme b. Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşec'den, o da babasından, o da kardeşi Abdurrahman b. es-Salt'dan Kesîr b. es-Salt'ın yaptığı bir işi bize haber vermiştir. Ma'n b. İsa Abdurrahman'ın başkasından hadis rivayet ettiğini bilmediğini söylemiştir.

1428. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb ﴾عاصم بن عمر بن الخطاب﴿

[Âsım b. Ömer] b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b.

[10] Leiden baskısında *Bathâ* olarak geçer.

[11] Abbasî halifesi Ebû Ca'fer Mansûr (E). III. Ahmed nüshasında sadece el-Mansur ifadesi geçer.(M)

Annesi, Âsım b. Sâbit b. Kays'ın kız kardeşi olan Cemîle'dir. Âsım, Ensâr'dan Amr b. Avfoğulları'ndan Ebü'l-Aklah b. İsme b. Mâlik b. Emet b. Dubay'a b. Zeyd'dir.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o Ubeydullah b. Ömer'den, o da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber, Âsım'm annesinin Âsiye olan ismini *"Hayır! bilakis sen Cemîle'sin."* diyerek değiştirmiştir.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Eyyûb'den,[12] o da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Âsım'ın annesi olan hanımını boşadı. Kadın da Ömer'in çocuğu için halife Ebû Bekir'e gidip şikayetçi oldu. Ebû Bekir, çocuğu annesine verdi.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme rivayet etti; dedi ki: Bize Katâde ve Ubeydullah b. Ömer anlattılar. Onlar da Kasım b. Muhammed'den şunu rivayet ettiler:

Ömer b. el-Hattâb, Âsım'ın annesi Cemîle'yi boşadı. Ninesi eş-Şemûs gelerek torununu götürdü. Ömer, bir ata binmiş olarak gelip, "Oğlum! Oğlum" diye seslendi. Kendisine, çocuğu eş-Şemûs'un götürdüğünü söylediler. Ömer gitti ve kadına yetişti. Kadın çocuğu uylukları arasına sıkıştırmıştı. Halife Ebû Bekir'e şikayette bulunup davacı oldu. Ebû Bekir de çocuğun kadına verilmesine karar verdi.

Âsım b. Ömer'in, -kendisiyle künyelendiği- Ömer ve Ümmü Süfyân adlarındaki çocukları dünyaya gelmiştir. Bu ikisinin annesi Süfyân b. Uveyf b. Abdullah b. Âmir b. Cezîme b. Hilâl b. Teym b. Âmir b. Avf b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'nin kızıdır.

Âsım'm Ubeydullah, Süleyman ve Ümmü Seleme denen çocukları da olmuştur. Bunların annesi, Adî b. Ka'boğulları'ndan Âişe bt. Mutî b. el-Esved b. Hârise'dir.

Âsım'm Hafs adındaki diğer bir çocuğunun annesi, Sâdire'den Sidre bt. Yezîd b. Sümeyr b. Hırâş b. Halef b. Habîb b. Ka'b b. Vâil'dir. Sâdire ise

[12] Buradan itibaren Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattab'ın biyografisindeki el-Hire kelimesine kadar olan kısım Avrupa neşri ve takip eden neşirlerde düşmüştür.

Mudar kabilesinden Zühl b. Tarîf b. Halef b. Muharib b. Hasefe b. Kays Aylân'dır.

Âsım'ın bir diğer kızı Hafsa ve Ümmü Âsım denen kızları ki, bu sonuncusu Ömer b. Abdülazîz b. Mervân b. el-Hakem'in annesidir. Bu ikisinin annesi Ümmü Ammâr bt. Süfyân b. Abdullah b. Rebî'a b. el-Hâris b. Rebî'a b. el-Hâris b. Hubeyyib b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşem b. Sakîf'tir.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize es-Sirrî b. Yahya anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn anlattı; dedi ki: İsmini verdiği falanca dedi ki:

Ben Âsım b. Ömer'in dışında insanlardan istemediği şeyi söylemeyen hiçbir insan görmedim. Bir gün bir adam onunla konuştuğunda Âsım ona şöyle dedi:

Geçen geçmiştir, artık sen göremezsin.
Zamanın sonuna kadar çocukluğunu...

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî, haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer, *Mekke*'ye geldiğinde Âsım b. Ömer'in vefat ettiğini öğrendi. Kabrine uğradı ve ona istiğfar edip dua etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Abdullah b. Nâfi'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Âsım b. Ömer vefat ettiğinde Abdullah b. Ömer yoktu. Geldiği zaman Âsım'ın çocuklarından birine, "Gel, bana babanın kabrini göster." dedi. Beraber gittiler. Ona kabrini gösterdi. Abdullah ona istiğfar ve duada bulundu.

Bize Hişâm b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ haber verdi. O da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer bir seferden döndü. Âsım b. Ömer'in vefat ettiğini öğrendi. Kabrine gitti orada durup dua ve istiğfarda bulundu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb anlattı. O da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer, Âsım b. Ömer'in vefatından üç gün sonra geldi ve "Bana kardeşimin kabrini gösterin." dedi. Ona kabri gösterdiler; oraya gidip üzerine cenaze namazını kıldı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb haber verdi. O da Nâfi'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Ömer, Âsım'ın vefatından üç günü sonra geldi. Kabrine uğradı ve namazım kıldı.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim anlattı. O da Üsâme b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âsım b. Ömer vefat ettiğinde Abdullah b. Ömer yoktu. Geldiğinde "Beni kabrine götürün." dedi. Oraya geldi, bir müddet durdu ve ona dua etti.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr anlattı. O Ma'mer'den, o Eyyûb'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer bir seferden dönmüştü. Kardeşi Âsım vefat etmiş ve defnedilmişti. Kabrine geldi ve namazını kıldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn anlattı; dedi ki: Bize el-Umerî anlattı; dedi ki:

Hocalarımızdan Âsım b. Ömer'in bineğinden inmeden umre yapıp döndüğünü işittim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn anlattı; dedi ki: Bize el-Umerî anlattı. O Âsım b. Ubeydullah'tan, o da ninesi Âişe b. Mutî'den şunu rivayet etti:

Âsım b. Ömer sekerata girince onu hazırladılar. Asım, henüz zamanı gelmediğini söyledi. Biraz zaman geçince, "Yapacaksanız şimdi yapın." dedi. Râvî dedi ki: Sonra yaptılar, kıbleye çevirdiler ve ruhunu teslim etti Allah ona rahmet etsin.

Muhammed b. Ömer, Âsım'ın babası Ömer'den hadis rivayet ettiğini ve Abdullah b. ez-Zübeyr'in katlinden önce 70 yılında vefat ettiğini söylemiştir.

1429. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb

﴿عبيد الله بن عمر بن الخطاب﴾

[Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb] b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b.

Annesi, Huzâ'a kabilesinden Ümmü Külsûm bt. Cervel b. Mâlik b. el-Müseyyeb b. Rebî'a b. Asram b. Dubeys b. Harâm b. Hubşiyye'dir.

Ubeydullah b. Ömer'in Ebû Bekir, Muhammed, Ömer ve Ümmü Osman denen çocukları olmuştur. Bunların annesi, Temîmoğulları'ndan Esmâ b. Utârid b. Hâcib b. Zürâre b. Udüs b. Zeyd b. Abdullah b. Dârim'dir.

Ubeydullah'ın el-Hur adlı oğlunun annesi ümmü veleddir. Ümmü Abd denen kızının annesi, Tehlül bt. Yezîd b. Amr b. Udüs b. Mu'âviye b. Ubâde b. el-Bekkâ'dır.

Kızı Hafsa'nın annesi Ömer b. el-Hattâb'ın kardeşi Yezîd b. el-Hattâb b. Nüfeyl'in kızı Esmâ'dır.

Ümmü Seleme denen kızının annesi Tehlül bt. Yezîd'dir. Ancak Esmâ bt. Utârid b. Hâcib olduğunu söyleyenler de vardır. Ubeydullah'ın Ümmü Hakîm denen kızının annesi ümmü veleddir. Ubeydullah'ın kızlarından biri ile Muhtâr b. Ebû Ubeyd evlenmiş ve ondan iki çocuğu olmuştur. Bu kızın annesi de ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer ve Muhammed b. Ubeydullah anlattı. O ikisi ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Ömer öldürüldüğünde Abdurrahman b. Ebû Bekir: "Ben, Ebû Lü'lü'e, Cüfeyne ve Hürmüzân'a *el-Bakî*'de uğramıştım. Birbirleriyle fısıldaşıyorlardı, aniden yanlarına gelince sıçradılar ve bir hançer yere düştü. Hançer'in iki başı vardı ve kabzası ortasındaydı." dedi. Râvî dedi ki: Ömer'in öldürüldüğü hançere baktılar ve Abdurrahman b. Ebû Bekir'in anlattığı şekilde olduğunu gördüler.

Ubeydullah b. Ömer, Abdurrahman'dan bunu işittiğinde kılıcını alıp gitti. Hürmüzân'ı "Atım rahatsızlandı, gel de bir bak." diyerek çağırdı. Birlikte çıktılar, Ubeydullah biraz arkada kaldı. Hürmüzân öne geçince kılıcıyla ona vurdu. Ubeydullah dedi ki: Hürmüzân kılıcı hissedince, "Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim." diyerek şehadet getirdi. Ubeyd dedi ki: Cüfeyne'yi çağırdım. O, *el-Hîre* Hristiyanlarından bir Hristiyan

idi.[13] Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın süt babasıydı. *Medine*'de yazı öğretmeni idi. Ubeydullah dedi ki: "Ona kılıçla vurdum. Kılıcı hissedince gözlerinin arasında istavroz çıkardı." Ubeydullah gitti ve Ebû Lü'lü'e'nin kızını öldürdü. Hâlbuki kız Müslüman olduğunu iddia ediyordu. Ubeydullah, o sırada *Medine*'de savaş esiri olan kimseyi bırakmayıp hepsini öldürmek istiyordu.

Medineli ilk muhacirler toplandılar. Ubeydullah'ın yaptığını hiç hoş karşılamayıp esirlere karışmaması için onu engellediler. O da, "Vallahi ben, onları ve diğerlerini öldüreceğim." diyerek bazı muhacirlere karşı çıktı. Amr b. el-Âs, Ubeydullah kılıcını kendisine verinceye kadar ona yumuşak davranmaya devam etti. Sa'd (b. Ebû Vakkâs) ona geldi. Birbirlerinin başlarını tutarak çekmeye başladılar. İnsanlar aralarına girerek onları ayırdı. Osman (b. Affân) oraya doğru yöneldi. Bu durum kendisine biat edilmeden önce üç günlük şura süresi içerisinde meydana gelmişti. O, Ubeydullah b. Ömer'in başından tuttu; Ubeydullah da Osman'ın başından tuttu. Sonra insanlar, ikisinin arasını ayırdılar. O gün yeryüzü insanlar için karanlık oldu. Bu durum, insanların gönüllerine ağır geldi. İnsanlar, Ubeydullah'ın Cüfeyne, Hürmüzân ve Ebû Lü'lü'e'nin kızını katletmesi sebebiyle bir cezalandırma olmasından korktular.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Yak'ûb anlattı. O Ebû Vecze'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ubeydullah'ı, Osman ile münakaşa ederken ve Osman'ın da ona şunları söylerken görmüştüm: "Allah senin canını alsın! Sen namaz kılan birini, bir çocuğu ve Resûlullah'ın zimmetinde olan birini katlettin. Bu hususta doğru olan senin terk olunmayıp cezalandırılmandır." [Ebû Vecze'nin babası] dedi ki: "Ben, Osman halife olunca, Ubeydullah'ı cezalandırmayıp bırakmasına hayret etmiştim. Ancak sonradan öğrendim ki, Amr b. el-Âs, bu konuda Osman'a müracaat ederek onu görüşünden vazgeçirmiştir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O İbn Ebû Avn'dan, o da İmrân b. Mennâh'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'd (b. Ebû Vakkâs), -Hürmüzân ve Ebû Lü'lü'e'nin kızını öldürdüğünde- Ubeydullah'ın başından tutarak şu şiiri söyledi:

---

[13] Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'ın biyografisindeki Eyyûb kelimesinden buraya kadar olan kısım Avrupa neşri ve takip eden neşirlerde düşmüştür.

Senin gibi kükreyen aslan kalmadı...

Yerin aslanları senden dolayı yolunu şaşırdı...

Bu şiir el-Haccâc b. İlât'ın kardeşi Kilâb b. İlât'ındır. Ubeydullah ise ona cevaben şöyle dedi:

Bil ki ben, yutamadığın bir etim,

Ama yerin haşerelerinden istediğin kadar ye!

Amr b. el-Âs gelip ondan kılıcını alıncaya kadar Ubeydullah ile konuştu ve ona karşı yumuşak davrandı. Ubeydullah sonunda hapse atıldı, Osman halife olduğunda onu serbest bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer, Utbe b. Cübeyre'den O da Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den şunu haber vermiştir:

Ubeydullah o gün yabancılara kılıçla saldıran kızgın bir yırtıcı gibiydi. Sonunda hapse atıldı. Osman'ın ona karşı tutumunu ve yaptığını görünce hilafete geçtiğinde onu öldüreceğini zannediyordum. Osman ve Sa'd, Peygamber'in ashâbından Ubeydullah'a en çok kızanlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Zeyd anlattı. O da Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali, Ubeydullah'a "Ebû Lü'lü'e'nin kızını öldürdüğünde suçu ne idi?" diye sordu. Râvî dedi ki: Bu konuda Osman ile istişare ettiklerinde Ali ve ashâbın ileri gelenlerinin görüşü, Ubeydullah'ın katledilmesi yönünde idi. Ancak Amr b. el-Âs, Osman ile konuşarak Ubeydullah'ı serbest bırakması için onu ikna etti. Bu hususta Ali, "Şayet ben halife olsaydım ona kısas uygulardım." diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bana İbn Abbâs'ın mevlası İkrime'den işiten biri anlattı; dedi ki:

Ali, müktedir olduğu takdirde, Ubeydullah'ın öldürülmesi gerektiği görüşündeydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Osman, halife seçilince muhacir ve Ensâr'i çağırdı ve "Dinde bu kadar yanlışlık ve ayrılık yapan bu adamın katledilmesi hakkında bana bir yol gösterin." dedi. Muhacir ve Ensâr, onun öldürülmesi hakkında fikir

birliğine vardılar. İnsanların büyük bir kısmı ise "Allah, Hürmüzân ve Cüfeyne'ye lanet etsin! Ubeydullah'ı babasının ardından öldürmek istiyorlar." dediler. Bu konuda sözler çoğalınca, Amr b. el-Âs, "Ey Müminlerin Emiri! Bu olay sen halife olmadan önce oldu. Sen bunu bırak." dedi. Bunun üzerine insanlar, Amr b. el-Âs'ın söyledikleri hususunda ayrılığa düştüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Cüreyc şunu rivayet etti:

Osman, Müslümanlarla istişare ettiğinde onlar, Ubeydullah b. Ömer'in öldürülmemesi ve öldürülen ikisinin diyetinin alınması üzerine fikir birliğine vardılar. Onların ikisi Müslüman olmuşlardı ve Ömer onlara maaş bağlamıştı. Ali b. Ebû Tâlib, halife olup kendisine biat edilince, Ubeydullah b. Ömer'i öldürmek istedi; ancak o, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın yanına kaçtı. Onun yanında kaldı ve *Sıffîn*'de öldürüldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlattı; dedi ki: Amr b. Dînâr'ın meclisinde konuşan ve sonradan adının Yezîd b. Yezîd b. Câbir olduğunu öğrendiğim Şamlı bir adamdan şunu söylediğini işittim:

Mu'âviye, Ubeydullah b. Ömer'i çağırdı, "Senin de gördüğün gibi Ali, müdafaa için Bekir b. Vâil'dedir. Sen de eş-Şehbâ [silahlı bölük] ile gitmek istemez misin?" dedi. O da "Evet!" diyerek bunu kabul etti. Sonra Ubeydullah, çadırına girdi ve silahını kuşandı. Ama Mu'âviye ile birlikte o hali üzere öldürülmekten korktu ve düşünceye daldı. Bir mevlası kendisine, "Babam sana feda olsun! Mu'âviye seni ölüme götürmektedir. Şayet zafer senin olursa o zaten sana gelir. Şayet öldürülürsen senden ve seni hatırlamaktan kurtulur. Benim söylediğimi kabul et ve bir mazeret ileri sür." dedi. Ubeydullah, "Sana yazıklar olsun! Ne demek istediğini ben anladım." dedi. Hanımı olan Bahriyye bt. Hâni, "Ne oluyor? Seni hazırlanmış görüyorum!" dedi. O da, "Emirim eş-Şehbâ [silahlı bölük] ile yürümemi emretti." dedi. Kadın, "Vallahi o tabut gibidir. Onu kim taşımışsa öldürülmüştür. Sen katledileceksin, bunu isteyen de Mu'âviye'dir." dedi. Ubeydullah, "Sus! Vallahi, senin kavminden pek çok kimseyi öldüreceğim." dedi. Kadın, "Sen onları öldüremeyeceksin. Mu'âviye seni kandırdı. Senin değerin ve kıymetin ona ağır geldi. Bu durumu, senin hakkında Muaviye ve Amr b. el-Âs önceden planladılar. Sen, Ali ile birlikte olup evinde otursaydın daha hayırlı

olurdu. Kardeşin böyle yaptı; o, senden daha hayırlıdır." dedi. Ubeydullah gülerek, "Sus! Kavminden esirleri şu çadırının çevresinde göreceksin!" dedi.

Karısı, "Vallahi! Sanki ben, bineğime binmiş kavmime doğru gidiyorum ve senin cesedini gömmek istiyor gibiyim. Sen kandırılmış birisin. Sen öyle bir kavimle savaşıyorsun ki, enseleri çok sert ve kalındır. Onların arasında Huysuz (el-Harûn) vardır. Onlar, ona bir kavmin hilâle baktıkları gibi bakarlar. Şayet yeme içmelerini terk etmelerini emrederlerse o kavim artık bir şeyden lezzet alamaz." dedi. Ubeydullah, "Ayıplamayı bırak! Sana itaat edecek değiliz!" dedi.

Bundan sonra Ubeydullah, Mu'âviye'ye katıldı. Mu'âviye, eş-Şehbâ'yı [silahlı bölüğü] ona bağladı. Onlar, 12.000 kişi idiler. *Şam*'dan 8.000 kişi daha ona katıldı. Aralarında Himyer'den Zü'l-Kilâ da vardı. Ali'ye doğru gidiyorlardı. Rebî'a, onları görünce kafileye yüklendiler ve mızrakları birbirilerine doğrulttular. Onları kandırıp fırsatını bulduklarında saldırdılar. Aralarında şiddetli çatışmalar oldu. Orada sadece kılıçlar ve sivriltilmiş şeylerinden [kazıklarından] başka şey yoktu. Ubeydullah ve Zü'l-Kilâ öldürüldü. Ubeydullah'ı, Ziyâd b. Hasefe et-Teymî öldürdü. Mu'âviye, Ubeydullah'ın karısına "Keşke Ubeydullah'ın cesedi konusunda kavminle konuşsan." dedi. Bunun üzerine Ubeydullah'm karısı yanında kendisini koruyan birisi olduğu halde bineğine bindi ve kavminin yanına gelip nesebini söyledi. Kavmi, "Seni tanıdık. Merhaba, hoş geldin! Ne ihtiyacın vardır?" diye sordular. Kadın, "Şu öldürdüğünüz cesedi taşımama izin veriniz." dedi. Bekir b. Vâiloğulları'ndan gençler hemen harekete geçerek cesedi katıra yükleyip, bağladılar. Daha sonra Ubeydullah'ın karısı, Mu'âviye'nin ordusunun bulunduğu yere doğru yöneldi. Mu'âviye kadını bir tabutla karşıladı. Cesedi onun üzerine koydu, kabrini kazdı ve namazını kılarak onu defnetti. Peşinden de şöyle diyerek ağladı: "Fârûk'un oğlu halifenize diri ve ölü olarak itaat yolunda öldürüldü. Ona rahmet okuyun. Umulur ki Allah, ona rahmet eder ve hayırda muvaffak eder." dedi.

[Râvî] dedi ki: Ubeydullah'ın karısı Bahriyye ağlarken Mu'âviye'nin dedikleri ona ulaştığında şunları söyledi: "Sen çocuklarını yetim bırakmada ve nefsini ölüme sürüklemede acele ettin. Artık bundan sonra korku

büyük işten dolayı Mu'âviye'nindir." Kadının bu şekildeki konuşması Mu'âviye'ye ulaşınca Mu'âviye, Amr b. el-Âs'a, "Kadının ne söylediğini işittin mi?" dedi ve kadının söylediğini ona haber verdi. Amr b. el-Âs, "Vallahi sen acayip birisin! İnsanların bir şey demesinden ne istiyorsun? Vallahi, onlar senden ve benden daha hayırlı olanlar hakkında da konuşmuşlardır. Senin hakkında mı konuşmayacaklar? Ey adam şayet her gördüğünü gizlemezsen üzüntü içerisinde kalırsın." dedi. Mu'âviye, "Vallahi bu, babamdan bana miras kalan görüşümdür." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Nâfi anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ubeydullah'm katli konusunda bize çelişkili haberler geldi. Birisi onu, Rebî'a'nm öldürdüğünü söyledi. Diğer biri onu *Hemedân*'dan bir şahsın öldürdüğünü söyledi. Bir başkası da Ammâr b. Yâsir'in öldürdüğünü söyledi. Yine bir diğer kişi de Hanîfeoğulları'ndan bir şahsın öldürdüğünü söyledi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Ömer anlattı. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, O da el-Hasan b. Ali'nin mevlası Sa'd Ebü'l-Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben ve Hasan b. Ali, *Hemedân*'dan 50 kişi ile birlikte *Sıffîn*'de bir gece Ali'ye gitmek için yola çıkmıştık. Bu günümüz iki fırka arasındaki en şiddetli ve şerli gündü. *Hemedân*'dan Mezkûr denen şaşı bir adama uğradık. Atının yularım öldürülmüş bir adamın ayağına bağlamıştı. Hasan b. Ali adamın önünde durdu, selam verdi ve "Sen kimsin?" diye sordu. Adam: "*Hemedân*'dan birisiyim." dedi. Hasan: "Burada ne yapıyorsun?" dedi. Adam, "Arkadaşlarımı gece başında burada kaybettim, onların dönmesini bekliyorum." dedi. Hasan, "Bu maktul kim?" diye sordu. Adam: "Bilmiyorum, ancak şu kadar var ki, bize karşı çok şiddetli idi- bize şiddetli saldırılar yapıyor- ve bu esnada 'Ben et-Tayyib b. et-Tayyib'im (İyi oğlu iyiyim)!' diyordu. Vurduğunda 'Ben Fârûk'un oğluyum!' diyordu. Allah onu, benim elimle öldürdü." Hasan indi baktı ki o, Ubeydullah b. Ömer'dir. Silahı da adamın elinde idi. Onu Ali'ye götürdü. Ali, Ubeydullah'ın eşyalarını ona ganimet olarak verdi ve 4000 dirhem de takviye etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Umâre haber verdi. O babasından, o da Ebû Rezîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben mevlam ile *Sıffîn*'da idim. Gecenin dörtte biri geçtikten sonra Ali, insanları dolaşıyor onlara bir takım emirler ve yasaklar bildiriyordu. Cuma günü oldu ve karşılaşıp şiddetli bir şekilde savaştılar. Ammâr b. Yâsir ve Ubeydullah karşılaştılar. Ubeydullah, "Ben et-Tayyib b. et-Tayyib'im (İyi oğlu iyiyim)." dedi. Ammâr b. Yâsir: "Sen el-Habis b. et-Tayyib'sin (iyi oğlu kötüsün)" dedi. Ammâr, onu katletti. Hadramîlerden bir kişinin öldürdüğü de söylenmektedir.

Muhammed b. Ömer kendisine el-Hasan b. Umâre'nin dışında birinin bundan farklı bir isnadla Ubeydullah'ın o gün, Ammâr'ın kulağını kestiğini söylemiştir. Ancak Muhammed b. Ömer doğrusunun Ammâr'ın kulağının *Yemâme* harbinde kesilmiş olduğunu ifade etmiştir.

1430. Muhammed b. Rebî'a ﴿محمد بن ربيعة﴾

[Muhammed b. Rebî'a] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Künyesi Ebû Hamza'dır. Annesi, Cümâne bt. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Muhammed b. Rebî'a'nın -kendisiyle künyelendiği- Hamza, el-Kâsım, Humeyd, Abdullah el-Ekber adında çocukları olmuştur. Abdullah el-Ekber "Âizullah" diye bilinmektedir. Annesi, Cüveyriye bt. Ebû Azze'dir. Ebû Azze şâir olup, Resûlullah (sas) döneminde *Uhud*'da hapsedilerek öldürülmüştür. Ebû Azze'nin ismi Amr b. Abdullah b. Umeyr b. Üheyb b. Huzâfe b. Cümah'tır. Muhammed b. Rebî'a'nın Abdullah ve Ca'fer adında oğulları da olmuş ancak soyları devam etmemiştir. Ayrıca Hâris, Osman, Ümmü Külsûm, Ümmü Abdullah denen çocukları var olup bunların annesi Emetüllah bt. Adî b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Ali ve Muhammed adındaki diğer çocuklarının annesi ümmü veleddir. Künyesi, Ümmü Abdullah olan bir kızı ve bir de ümmü veledden olan diğer bir kızı daha vardır. Resûlullah'ın vefatında Muhammed b. Rebî'a 10 yaşından fazla idi. Peygamber'den rivayetine şahit değiliz. Ömer b. el-Hattâb ile karşılaşmış ve ondan rivayette bulunmuştur.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O a Osman b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den, o Abdurrahman b. el-A'rec'den, o da Muhammed b. Rebî'a b. el-Hâris'ten şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Muhammed b. Rebia'yı *Zülhuleyfe*'de gördüğünde saçları çok uzamıştı. Muhammed dedi ki: "Ben devemin üzerinde idim ve hac yapmak istiyordum. Ömer, saçlarımı kısaltmamı emretti. Ben de kısalttım."

Muhammed b. Ömer, Abdurrahman el-A'rec'in Muhammed b. Rebî'a b. el-Hâris'in azatli kölesi olduğunu söylemiştir.

1431. Abdullah b. Nevfel ﴾عبد الله بن نوفل﴿

[Abdullah b. Nevfel] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi Duraybe[14] bt. Sa'îd b. el-Kaşib'dir.[15] el-Kaşib'in ismi, Cündüb b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mıhdab b. Sa'b b. Mübeşşir b. Dühmân olup Ezd kabilesindendir. Annesi Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın teyzesi olan Ümmü Hakîm bt. Süfyân b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf'tır. Sa'd'm annesi de Hamne bt. Süfyân b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. {Abdullah b. Nevfel'in Abdullah ve Muhammed adında çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi Hâlide bt. Mu'attib b. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Abdullah'ın İshâk, Ubeydullah, el-Fadl, Ümmü'l-Hakem, Ümmü Ebîhâ [Babasımn annesi], Ümmü Sa'îd, Ümmü Ca'fer denen çocukları da olmuştur. Bunların annesi Ümmü Abdullah bt. Abbâs b. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Abdullah'ın Abdurrahman admda bir oğlu daha olmuştur. Onun annesi, Muhammed b. Sayfî b. Ebû Rifâ'a b. Âiz b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'un kızıdır. Abdullah'ın Avn, Zuraybe, Hâlide, Ümmü Avn ve Hind adlı çocuklarının anneleri ise farklı ümmü veledlerdir.}[16] Abdullah b. Nevfel, Peygamber döneminde doğmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Muhammed ve Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O ikisi Osman b. Ömer'den, o Ebü'l-Gays'tan şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Hüreyre'den şunu işittim; dedi ki:

---

[14] III. Ahmed nüshasında Zurayba olarak geçmektedir.
[15] III. Ahmed nüshasında el-Kaşîb olarak geçmektedir.
[16] Parantez içindeki bu kısım III. Ahmed nüshasında yer almıştır.

Mu'âviye b. Ebû Süfyân hicrî 42. yılındaki ilk emirliği döneminde *Medine*'ye Mervân b. el-Hakem'i vali olarak tayin etmiş, Mervân da Abdullah b. Nevfel'i *Medine*'ye kâdı olarak tayin etmişti.

Ebû Hüreyre şunu da söylemiştir: "Benim İslâm'da gördüğüm ilk kâdı budur."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Arkadaşlarımız Abdullah b. Nevfel b. el-Hâris'in Mervân b. el-Hakem'in *Medine*'deki ilk kadısı olduğunda fikir birliği etmişlerdir. Ancak onun ailesi, Abdullah'ın ve Benî Hâşim'den birinin *Medine*'de kâdı olarak görevlendirilmesini kabul etmezler. Ailesi, Abdullah'ın Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın zamanında vefat ettiğini söylemiştir.

Muhammed b. Ömer, Abdullah'ın Mu'âviye'den sonra bir zaman daha yaşadığını ve Abdülmelik b. Mervân zamanında 84 senesinde vefat ettiğini söylemiştir.

1432. Ubeydullah b. Nevfel ﴿عبيد الله بن نوفل﴾

[Ubeydullah b. Nevfel] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd b. Cüd'ân şunu rivayet etti:

Ubeydullah b. Nevfel, Sa'îd b. Nevfel ve Muğîre b. Nevfel, Kureyş'in kurrâsındandır. Bunlar, Cuma günü güneş doğduğu vakitte erken kalkarlar ve cumaya giderler; böylece Cuma günü duaların kabul edildiği saati bulmaya çalışırlardı. Ubeydullah b. Nevfel bir gün uyumuştu, kendisine bir şamar vuruldu ve "Senin murad ettiğin saat budur." denildi. Başını kaldırdı. Gökyüzüne doğru yükselen bulut gibi bir şey gördü. Zaman da güneşin zevale meylettiği zamandı. Hammâd, sırtına bir şamar yediğini söylemiştir.

1433. el-Muğîre b. Nevfel ﴿المغيرة بن نوفل﴾

[el-Muğîre b. Nevfel] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi Duraybe bt. Sa'îd b. el-Kaşib'dir. el-Kaşib'in ismi, Cündüb b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mihdab b. Sa'b b. Mübeşşir b. Dühmân olup Ezd kabilesindendir.

el-Muğîre'nin çocuklarından Ebû Süfyân'ın soyu devam etmemiştir. Annesi Âmine bt. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Çocuklarından Abdülmelik ve Abdülvâhid'in annesi ümmü veleddir. Sa'îd, Lût, İshâk, Sâlih ve Abdurrahman'ın anneleri farklı ümmü veledlerdir. Abdullah ve Avn'ın annesi ümmü veleddir. Ümâme ve Ümmü'l-Muğîre'nin annesi de Beni Ukayl'dan Hümâm b. Mutarrif'in kızıdır.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den, o da Ali b. el-Hüseyn'den şunu rivayet etti:

Ka'b, el-Muğîre b. Nevfel'in elini tutup "Bana kıyamet gününde şefaatçi ol." dedi. O da elini çekti ve "Ben kim oluyorum ki? Ben ancak (sade) bir Müslüman kişiyim." dedi. Ka'b, tekrar elini tuttu ve şiddetli bir şekilde dürterek şunu söyledi: "Muhammed'in soyundan hiçbir mümin yoktur ki kıyamet gününde şefaatçi olmasın." Sonra da "Sen bu hali böylece hatırlarsın." dedi.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana el-Hakem b. es-Salt el-Müezzin anlattı; dedi ki: Bana Abdülmelik b. el-Muğîre b. Nevfel anlattı; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki:

Ka'b el-Ahbâr benim elimi tuttu ve sıktı sonra da şunu söyledi. "Bunu kıyamet gününde beni hatırlaman için senin yanında saklıyorum." dedi. O da "Senin için bundan ne hatırlayacağım?" dedi. O da "Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ediyorum ki, Muhammed(s), kıyamet günü yakınlarından başlayarak şefaat edecektir." dedi.

1434. Sa'îd b. Nevfel ﴾سعيد بن نوفل﴿

[Sa'îd b. Nevfel] b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi Duraybe bt. Sa'îd b. el-Kaşib'dir. el-Kaşib'in ismi, Cündüb b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mihdab b. Sa'b b. Mübeşşir b. Dühmân olup Ezd kabilesindendir. Sa'îd b. Nevfel'in çocukları İshâk el-Ekber, Hanzale, Velîd, Süleyman, el-Eş'as ve Ümmü Sa'îd'dir. Ümmü Sa'îd'in ismi Eme'dir. Anneleri Huzâ'a kabilesinin Hubşiyye kolundan Ümmü'l-Velîd b. Hareşe b. el-Hâris b. Mâlik b. el-Müseyyeb'dir.

Diğer çocukları İshâk el-Asğar, Yak'ûb, Ümmü Abdullah ve Ümmü İshâk ümmü veledlerin çocuklarıdır. Kızı Rukiye'nin annesi, Ümmü Külsûm bt. Ca'fer b. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. [Dedi k:] Said b. Nevfel fakih ve âbid bir zattı.

1435. Abdullah b. el-Hâris ﴿عبد الله بن الحارث﴾

[Abdullah b. el-Hâris] b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Hind bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Annesi Hind bt. Ebû Süfyân onu, kız kardeşi ve aynı zamanda Peygamber'in zevcesi olan Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb'in yanına götürdü. Peygamber Ümmü Habîbe'nin yanına girince, *"Bu kim Ey Ümmü Habîbe?"* diye sordu. O da "Bu senin amcan oğlu! Benim de kız kardeşimin oğludur. O, el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib ve Hind bt. Ebû Süfyân b. Harb'ın oğludur." dedi. Peygamber tükürüğü ile onun ağzına teberrük etti ve ona dua etti.

Abdullah b. el-Hâris'in Abdullah ve Muhammed isminde çocukları vardır. Anneleri, Hâlide bt. Mu'attib b. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib'dir. Hâlide'nin annesi de Âtike bt. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Onun annesi de Ümmü Amr bt. el-Mukavvim b. Abdülmuttalib'dir. İshâk, Ubeydullah -O, el-Ürcüvân'dır [kırmızısı şiddetli olan]- Fadl, Ümmü'l-Hakem de onun çocuklarıdır. Ümmü'l-Hakem'in Muhammed b. Ali'den Yahya, Muhammed adında çocukları olmuş ve küçükken vefat etmişlerdir. Âliye adında çocukları olmuştur. Ümmü'l-Hakem'in babasının annesi Abdullah'ın kızıdır. Çocukları arasında Zeyneb, Ümmü Sa'îd ve Ümmü Ca'fer de vardır. Anneleri, Ümmü Abdullah bt. Abbâs b. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Abdurrahman da onun çocuklarından olup annesi Muhammed b. Sayfî b. Ebû Rifâ'a b. Âbid[17] b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'un kızıdır. Onun çocuklarından Avn, Duraybe ve Hâlide'nin anneleri ümmü veleddir. Yine Abdullah'ın kızlarından Ümmü Amr ve Hind'in anneleri de ümmü veleddir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O Atâ b. Ebû Râşid'den, o da Abdullah b. el-Hâris'ten şunu rivayet etti:

Abdullah, Osman döneminde *Mekke* valisiydi.

---

[17] Leiden baskısında bu şekildedir. III. Ahmed nüshasında Aiz şeklindedir. Ben Leiden baskısındakini tercih ettim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o Abdülkerîm'den, o da Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babam beni Osman'ın hilafeti döneminde evlendirdi. Peygamber'in ashâbından bazılarını çağırdı. Yaşlı bir ihtiyar olan Safvân b. Ümeyye de geldi ve orada Peygamber'den şunu aktardı; dedi ki: *"Eti, dişlerinizle kemirerek yiyiniz. Çünkü bu sıhhat ve afiyet için daha iyidir."* Yani daha iştah açıcı ve daha faydalıdır.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Abdullah b. el-Hâris, *Ebû Muhammed* olarak künyelenmekteydi. Ömer b. el-Hattâb'ın *Câbiye'deki*[18] hutbesini dinlemiştir. Osman b. Affân, Übey b. Ka'b, Huzeyfe b. el-Yemân, Abdullah b. Abbâs ve babası Hâris b. Nevfel'den hadis işitmiştir. Çok hadis rivayet eden sika bir râvîdir. Abdullah b. el-Hâris babası ile birlikte *Basra*'ya göç etmiş ve orada ev yapmışlardır. "Bebbe [semiz çocuk] diye bir lakabı vardı. Mes'ûd b. Amr'ın [öldülmesiyle sonuçlanan olayların] günlerinde Ubeydullah b. Ziyâd *Basra*'dan çıkınca insanlar aralarında anlaşmazlığa düştüler. Kabileler ve aşiretler birbirlerini toplantıya çağırdı. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'in, namazları kıldırması ve feylerin [toplamp dağıtılmasını] üstlenmesine karar kıldılar. Abdullah b. ez-Zübeyr'e de ondan memnun olduklarını ilettiler. Abdullah b. ez-Zübeyr, onun *Basra*'daki bu görevinini kabul etti. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel minbere çıktı. İnsanların Abdullah b. ez-Zübeyr'e biatı devam ediyordu. Hatta Abdullah b. el-Hâris orada uyuyakaldı. İnsanlar, onunla uyurken biatleştiler. Sühaym b. Vesîl el-Yerbûî dedi ki:

Uyanık olarak biat ettim ve biatımı tamamladım.

Ben biat ederken "Bebbe" uyuyordu.

Abdullah b. el-Hâris, *Basra*'da Abdullah b. ez-Zübeyr'in valisi olarak bir sene kaldı. Sonra onu görevden azlederek yerine el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a el-Mahzûmî'yi görevlendirdi. Abdullah b. el-Hâris oradan ayrılıp *Umân*'a gitti ve orada vefat etti.

[18] *Câbiye*, Bizanslıların desteğiyle emirlik kuran Gassan'ın başkentidir. (E.)

1436. Süleyman b. Ebû Hasme ﴿سليمان بن أبي حثمة﴾

[Süleyman b. Ebû Hasme] b. Huzeyfe b. Gânim b. Âmir b. Abdullah b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, eş-Şifâ bt. Abdullah b. Abdüşems b. Halef b. Saddâd b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b'dır.

Süleyman b. Ebû Hasme'nin çocukları; Ebû Bekir, İkrime ve Muhammed'in anneleri Emetüllah bt. el-Müseyyeb b. Sayfî b. Âbid b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm'dur. Diğer çocuğu Osman'ın[19] annesi, Meymûne bt. Kays b. Rebî'a b. Rib'ân b. Hursân b. Nasr b. Amr b. Sa'lebe b. Kinâne b. Amr b. Kayn b. Fehm'dir.

Süleyman b. Hasme, Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Ömer b. el-Hattâb döneminde [yetişkin] bir adamdı. Ömer, ona kadınlara imamlık yapmasını emretmiştir. Ömer'den hadis işitmiştir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Hişâm b. Urve haber verdi. O da babasından şunu rivayet etti:

Süleyman b. Hasme, Ömer döneminde Ramazan'da kadınlara imamlık yapardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti. Ayrıca bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o Muhammed b. İbrahim'den, o Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Süleyman'a kadınlara imamlık yapması için emir verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre haber verdi. O da Ömer b. Abdullah el-Ansî'den şunu rivayet etti:

Übey b. Ka'b ve Temîm ed-Dârî Peygamber'in makamında duruyorlardı. Erkeklere namaz kıldırıyorlardı. Süleyman b. Ebû Hasme de kadınlara Mescid'in avlusunda namaz kıldırıyordu. Osman b. Affân gelince kadın ve erkekleri tek imam altında birleştirdi: O da Süleyman b. Ebû Hasme idi. Süleyman, kadınlara, erkekler Mescid'den gidinceye kadar ayrılmamalarını emrediyor; onlar gidince kadınları salıveriyordu.

---

[19] Leiden baskısında bu şekildedir.

1437. Rebî'a b. Abdullah ﴿ربيعة بن عبد الله﴾

[Rebî'a b. Abdullah] b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, Sümeyye bt. Kays b. el-Hâris b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'dır. Rebî'a b. Abdullah'ın çocuklarından Abdullah ve Ümmü Cemîl, bir ümmü veleddendir. Abdurrahman, Osman, Hârûn, İsa, Musa, Yahya, Sâlih ise farklı ümmü veledlerdendir.

Rebî'a b. Abdullah b. el-Hüdeyr, Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Ebû Bekir ve Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika olup az hadis rivayet etmiştir.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbnü'l-Münkedir'den, o da Rebî'a b. Abdullah b. el-Hüdeyr'den şunu rivayet etti:

Ben, Ömer b. el-Hattâb'ı Zeyneb bt. Cahş'ın cenazesini insanların önüne çıkarırken gördüm.

1438. Kardeşi el-Münkedir b. Abdullah ﴿المنكدر بن عبد الله﴾

[el-Münkedir b. Abdullah] b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi Sümeyye bt. Kays b. el-Hâris b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'dır. el-Münkedir b. Abdullah'ın Ubeydullah ve Ümmü Ubeydullah denen çocukları olmuştur. Anneleri, Zühreoğulları'ndan Sa'de bt. Ubeydullah b. Abdullah b. Abdullah b. Şihâb'dır.

Haccâc b. Muhammed, Ebû Ma'şer'den şunu rivayet etti:

el-Münkedir b. Abdullah, Âişe'nin yanına gelmişti. Âişe, çocuğunun olup olmadığını sordu? O da, "Hayır!" dedi. Âişe, "Keşke 10.000 dirhemim olsaydı da sana verseydim." dedi. el-Münkedir dedi ki: Akşam olmadan Mu'âviye, Âişe'ye mal gönderdi. Âişe, "Ne kadar da çabuk imtihan olundum!" dedi ve el-Münkedir'e 10.000 dirhem gönderdi. el-Münkedir bu parayla bir cariye satın aldı. İşte bu cariye, oğulları Muhammed, Ömer ve Ebû Bekir'in annesidir.

1439. Abdullah b. Ayyâş ﴿عبد الله بن عياش﴾

[Abdullah b. Ayyâş] b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Esmâ bt. Selâme b. Muharribe b. Cendel b. Übeyr b. Nehşel b. Dârim'dir. el-Hâris ve Emetüllah onun çocuklarıdır. Anneleri, Hind bt. Mutarrif b. Selâme b. Muharribe b. Cendel b. Übeyr b. Nehşel b. Dârim'dir. Abdullah b. Ayyâş, Habeşistan'da dünyaya gelmiştir. Peygamber'den rivayetine rastlamamaktayız. Ömer b. el-Hattâb'dan rivayette bulunmuştur. *Medine*'de bir evi bulunmakta idi.

1440. el-Hâris b. Abdullah ﴿الحارث بن عبد الله﴾

[el-Hâris b. Abdullah] b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi ümmü veleddir. el-Hâris b. Abdullah'ın çocuklarından Abdullah'ın annesi Ümmü Abdülgaffâr bt. Abdullah b. Âmir b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems'tir. Diğer çocukları Abdülmelik, Abdülazîz, Abdurrahman, Ümmü Hakîm ve Hanteme'nin anneleri, Hanteme bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır. Ayrıca çocuklarından Muhammed, Ömer, Ebû Bekir, Ümmü Ferve, Karîbe, Übeyye ve Esmâ'nın anneleri, Kinde kabilesinden Âişe bt. Muhammed b. el-Eş'as b. Kays b. Ma'dîkerib b. Mu'âviye b. Cebele'dir. Çocuğu Ayyâş, ümmü veleddendir. Ömer, ümmü veleddendir. Ümmü Dâvûd ve Ümmü'l-Hâris'in anneleri ise Ümmü Ebân bt. Kays b. Abdullah b. el-Husayn Zü'l-Gussa b. Yezîd b. Şeddâd b. Kanân el-Hârisi'dir. Ümmü Muhammed ve Emetürrahman'ın anneleri, Ümmü Eyyûb bt. Abdullah b. Züheyr b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'dir. Fâtıma ise ümmü veleddendir. Abdurrahman ve Abdullah el-Ekber'in anneleri ise Âtike bt. Safvân b. Ümeyye b. Halef el-Cümahî'dir.

Abdullah b. ez-Zübeyr onu *Basra*'da vali olarak görevlendirmiştir. Teri sebebiyle kokan bir adamdı. *Basra*'ya bir ölçekle uğramış ve "Bu hoş bir ölçektir [Kubâ]." demiş, bu yüzden de kendisine *el-Kubâ* diye lakap takmışlardır. Annesinin Habeşli bir Hristiyan olmasından dolayı kendisinde siyahîlik vardı. Annesinin vefatı anında Abdullah b. Ebû Rebî'a ve insanlar etrafında bulunmakta idi. Onun dininden olan kimseler gelip, sahiplik

ettiler. Pek çok kimse de oradaydılar. Onlar birlik içindeydiler. Bu konuda Ebü'l-Esved ed-Düelî, Abdullah b. ez-Zübeyr'e şunu demiştir:

Ey Müminlerin Emiri Ebû Bükeyr!
Muğîreoğullarının ahmağından bizi kurtar!
Onu övdük ve kınadık. Üstümüze gönderdiği,
Gücü ve kuvveti bizi zora soktu.
O, ancak çok evlenen ve çok yiyen,
Teke gibi kokan ve çok konuşan bir adamdır sadece...
Ona geldiğimizde etrafımızı,
İninde, kurtulması güç olan bir sırtlanla çevreledi.

Abdullah b. ez-Zübeyr, el-Hâris'i *Basra*'daki görevinden azletti. Orada bir sene valilik yapmıştı. Yerine Mus'ab b. ez-Zübeyr'i atadı. Mus'ab, *Basra*'ya gelince el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd'e karşı harekete geçmek için hazırlandı.

1441. Sa'îd b. el-Âs ﴾سعيد بن العاص﴿

[Sa'îd b. el-Âs] b. Sa'îd b. Uhayha b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Külsûm bt. Amr b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. Onun [Ümmü Külsûm'un] annesi de Ümmü Habîb bt. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Sa'îd b. el-Âs'ın -küçükken ölen- Osman el-Ekber, Muhammed, Amr, -küçükken ölen- Abdullah el-Ekber ve -küçükken ölen- el-Hakem adında çocukları olmuştur. Bunların annesi Ümmü'l-Benîn bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Çocuklarından Abdullah b. Sa'îd'in annesi Ümmü Habîb bt. Cübeyr b. Mut'im b. Adî b. Nevfel'dir. Yahya adında ve yine vefat edip de soyu devam etmeyen Eyyûb'un annesi Mezhic kabilesinden el-Âliye bt. Seleme b. Yezîd b. Meşce'a b. el-Mücemmi b. Mâlik b. Ka'b b. Sa'd b. Avf b. Harîm b. Cu'fî b. Sa'd el-Aşîre'dir.

Yine çocukları arasında Ebân, Hâlid ve Zübeyr de vardır. Hâlid ve Zübeyr vefat etmiş soyları devam etmemiştir. Üçünün annesi Kinâne kabilesinden Cüveyriye bt. Süfyân b. Uveyf b. Abdullah b. Âmir b. Hilâl b. Âmir b. Avf b. el-Hâris b. Abdümenât'tır. Çocuklarından Osman el-Asğar,

Dâvûd, Süleyman, Mu'âviye ve Âmine'nin annesi Ümmü Amr bt. Osman b. Affân'dır. Onun annesi de Remle bt. Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşems'tir.

Diğer çocuğu Süleyman el-Asğar'ın annesi, Ümmü Seleme bt. Habîb b. Büceyr b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Sa'îd adındaki çocuğunun annesi; Meryem bt. Osman b. Affân'dır. Onun annesi de Kelb kabilesinden Nâile bt. el-Ferâfisa b. el-Ahvas'tır. Anbese adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Utbe adındaki çocuğunun annesi de, ümmü veleddir. Çocuklarından Utbe ve Meryem'in annesi de ümmü veleddir.

İbrahim'in annesi Seleme b. Kays b. Ulâse b. Avf el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb'ın kızıdır. Cerîr'in ve Ümmü Sa'îd'in anneleri, Âişe bt. Cerîr b. Abdullah el-Becelî'dir. Kızları Remle, Ümmü Osman ve Ümeyme'nin anneleri Becîle kabilesinden Ümeyme bt. Âmir b. Mâlik b. Âmir b. Amr b. Zübyân b. Sa'lebe b. Amr b. Yeşkür'dur. Bu kadın Ebû Erâke'nin[20] kız kardeşidir. Onun annesi er-Rüvvâ bt. Cerîr b. Abdullah el-Becelî'dir. Hafsa, Âişe el-Kübrâ, Ümmü Amr, Ümmü Yahya, Fâhite, Ümmü Habîb el-Kübrâ, Ümmü Habîb es-Suğrâ, Ümmü Külsûm, Sâre, Ümmü Dâvûd, Ümmü Süleyman, Ümmü İbrahim ve Humeyde ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Âişe es-Suğrâ'nın annesi Ümmü Habîb bt. Büceyr b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır.

Dediler ki: Peygamber'in vefatında Sa'îd b. el-Âs dokuz veya civarı yaştaydı. Babası el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs, *Bedir* savaşında müşrik olarak öldürülmüştür.

Ömer b. el-Hattâb, Sa'îd b. el-Âs'a, "Bana karşı muhalif olmanın sebebi nedir? Sanki babanı benim öldürdüğümü zannediyorsun? Babanı ben öldürmedim. Onu, Ali b. Ebû Tâlib öldürdü. Şayet öldürseydim de bir müşriki öldürmekten dolayı senden özür dilemezdim. Ben, dayım el-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'u kendi ellerimle öldürdüm." dedi. Sa'îd b. el-Âs, "Ey Müminlerin Emiri! Şayet sen öldürmüş olsaydın bile haklıydın. Çünkü o batıl bir yolda idi." dedi. Bunu duyan Ömer sevindi.

[20] Leiden baskısında bu kelimeden sonra birkaç nokta vardır. Noktalardan sonra "O, er-Rüvvâ'dır" diye geçmektedir.

Bize el-Velîd b. Atâ b. el-Ağar ve Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Erzakî haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa'îd el-Ümevî anlattı. O da dedesinden şunu rivayet etti:

Sa'îd b. el-Âs, Ömer'e *Belât*'taki evini Peygamber ile amcalarının çizdiklerinden daha çok büyütmek arzusuyla geldi. Ömer dedi ki: "Benimle sabah namazını kıl. Tan vakti olunca ihtiyacını bana anlat." [Sa'îd] dedi ki: Ben de aynı şekilde yaptım. Tam gidecekken, "Ey Müminlerin Emiri! Sana hatırlatmamı söylediğin ihtiyacım ne olacak?" dedim. Benimle beraber ayağa kalktı ve "Evine doğru hareket et!" dedi. Eve gittim. Onu bir miktar artırdı ve ayağıyla çizdi. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Biraz daha artır! Çünkü benim ailem ve çocuklarım arttı." dedim. Ömer, "Bu kadarı sana yeter. Benden sonra merhametli bir emir gelecek ve senin hacetini yerine getirecek. Bunu benden sır olarak sakla." dedi. [Sa'îd] dedi ki: "Ömer'in hilafeti bitip Osman hilafete geçene kadar bekledim. Osman hilafeti şura ve rıza ile aldı. İhtiyacımı yerine getirdi ve emanetinde beni ortak etti."

Dediler ki: Sa'îd b. el-Âs, akrabalıktan dolayı Osman'ın yanında durmadı. Osman, el-Velîd b. Ukbe b. Ebû Mu'ayt'ı *Kûfe*'den azledince Sa'îd el-Âs'ı çağırdı ve görevi ona verdi. *Kûfe*'ye genç, müreffeh yaşamış, yönetim konusunda tecrübesi olmayan biri olarak geldi. "Minber temizlenmeden hutbeye çıkmayacağım." dedi. Emretti ve [minber] yıkandı. Sonra minbere çıkıp Kûfelilere hitap etti. Kûfelileri ayrılık ve hilafa nisbet etmekle yetindiği bir konuşma yaptı. "Bu *Sevâd*[21] Kureyş'in çocuklarının bostanıdır." dedi. Bu sebeple onu halife Osman'a şikayet ettiler. Halife Osman, "Sizden biri emirinden bir kabalık ve haşinlik görürse onu görevden mi alacağız?" dedi.

Sa'îd b. el-Âs, Osman'ın huzuruna çıkmak için *Medine*'ye gitti. Muhacirlerin ve Ensâr'ın büyüklerine bir heyetle hediyeler ve elbiseler gönderdi. Aynı hediyeleri Ali b. Ebû Tâlib'e de göndermiş; o da onları kabul etmişti. Ali b. Ebû Tâlib, "Ümeyyeoğulları Muhammed'in (sas) mirasına sahip çıkmada beni geçtiler. Şayet halife olacak olursam, kasabın etten pislikleri temizlediği gibi, buraları da onlardan temizleyeceğim." dedi. Sonra Sa'îd b.

[21] *Irak* bölgesinin ekilip dikilen arazileri (M).

el-Âs, *Kûfe*'ye gitti ve orada halka çok zarar verdi. *Kûfe*'de beş yıldan birkaç ay az bir süre valilik yaptı.

Bir defasında [Sa'îd b. el-Âs] *Kûfe*'de şöyle dedi: "İçinizden hilali kim gördü?" Ramazan Bayramı zamanı idi. Orada bulunanlar, "Biz görmedik." dediler. Hâşim b. Utbe b. Ebû Vakkâs, "Ben gördüm." dedi. Sa'îd b. el-Âs, "Şu kavmin içinden kör gözlerinle sadece sen mi gördün?" dedi. Hâşim, "Allah yolunda çıkarılmış bulunan gözümle mi beni ayıplıyorsun?" dedi. Hâşim'in gözü *Yermûk* savaşında kör olmuştu. Sonra Hâşim sabah orucunu açtı ve oradaki insanlara yemek yedirdi. Bu durum, Sa'îd b. el-Âs'a ulaşınca adamlarını göndererek Hâşim'i dövdürdü ve evini yaktırdı. Muhacir kadınlardan olan Ümmü'l-Hakem bt. Utbe b. Ebû Vakkâs ve Nâfi b. Ebû Vakkâs, *Kûfe*'den *Medine*'ye gelerek Sa'îd'in Hâşim'e yaptıklarını Sa'd b. Ebû Vakkâs'a anlattılar. Sa'd da Osman'a geldi ve durumu ona anlattı. Osman, "Sa'îd, Hâşim['e yaptıkları] sebebiyle sizindir. Hâşimi dövdüğü gibi siz de onu dövün. Sa'îd'in evi de sizin için Hâşim'in evi gibidir. Onu da Hâşim'in evini yaktığı gibi yakın."dedi. O zaman henüz çocuk olan Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs koşarak gitti ve Sa'îd'in *Medine*'deki evini yaktı.

Bu durum Âişe'ye (r) ulaştığında Sa'd b. Ebû Vakkâs'a haber göndererek kendisinden [intikam almaktan vazgeçmesini] istedi. O da Âişe'nin isteğini yerine getirdi. *Kûfe*'den Mâlik b. el-Hâris el-Eşter ve Yezîd b. Mükeffif, Sâbit b. Kays, Kümeyl b. Ziyâd en-Neha'î, Suhân el-Abdî'nin iki oğlu Zeyd ve Sa'sa'a, el-Hâris b. Abdullah el-A'ver, Ezd kabilesinden Cündüb b. Züheyr ve Ebû Zeyneb ile Asğar b. Kays el-Hârisî (Halife) Osman'a gelerek Sa'îd b. el-Âs'ın azledilmesini istediler.

Sa'îd de Osman'ın yanına gitti ve onlarla orada karşılaştı. Osman onu azletmedi ve görevinin başına dönmesini emretti. el-Eşter o gece birkaç arkadaşıyla birlikte çıktı ve on gecede *Kûfe*'ye ulaştı. Oraya hâkim olarak minbere çıktı ve şöyle hitabede bulundu: "Şu Sa'îd b. el-Âs size gelerek *Irak* topraklarını (*Sevâd*) Kureyş'in çocuklarına ait olduğunu iddia ediyor. Oysa *es-Sevâd* başlarınızın düştüğü, mızraklarınızın merkezi, sizin ve babalarınızın (fey) ganimetidir. Kim burada hak olarak görüyorsa *el-Cere'a*'ya hareket etsin."

İnsanlar silahlanıp *Hîre* ile *Kûfe* arasındaki *el-Cere'a*'ya hareket ettiler. Sa'îd b. el-Âs, el-Uzeyb denen yere kadar geldi. el-Eşter, - iki yiğit savaşçı olan- Yezîd b. Kays el-Erhabî ve Abdullah b. Kinâne el-Abdî'yi çağırdı. Her ikisine 500 süvari vererek onlara, "Sa'îd b. el-Âs'a gidin. Onu ta'ciz edin onu arkadaşlarına katın. Şayet kabul etmezse, boynunu vurun ve başını bana getirin." dedi. Ona geldiler ve "Arkadaşına (Osman'a) git." dediler. O da, "Devem bitkindir. Birkaç gün onu besleyeyim. Şehre girip ihtiyaçlarımızı satın alalım. Azığımızı temin edelim. Sonra da gideyim." dedi. Onlar, "Hayır vallahi! Bir an bile durmana izin vermeyiz. Ya gidersin ya da boynunu vururuz." dediler.

Sa'îd ciddi olduklarını görünce Osman'ın yanına gitmek üzere oradan ayrıldı. Yezîd b. Kays ve Abdullah el-Erhabî, el-Eşter'e giderek ona durumu haber verdiler. el-Eşter, karargâhından ayrılarak *Kûfe*'ye gitti. Minbere çıkıp Allah'a hamd ve senadan sonra şöyle dedi: "Benim kızgınlığım sadece Allah için ve sizin içindir. Bu adamı arkadaşına kattık. Ben namazlarınız ve memleketinizin yönetimi için Ebû Musa el-Eş'arî'yi, feyleriniz için de Huzeyfe b. el-Yemân'ı da sorumlu tayin ettim." Sonra hutbeden indi ve "Ey Ebû Musa! Minbere sen çık!" dedi. Ebû Musa dedi ki: "Ben bunu yapmayacağım. Fakat siz gelin ve Müminlerin Emiri Osman'a biat edin ve boyunlarınızdaki biati yenileyin." İnsanlar biat etti ve onların yöneticiliklerini kabul ettiler. [Ebû Musa] yaptığını Osman'a bildirdi. Osman yaptığını beğendi ve bundan memnun oldu. Şair Utbe b. Vağl et-Tağlibî şöyle dedi:

Ey İbn Affân! Bize tasaddukta bulun, sevabını bekle.
el-Eş'arî'yi bize emir tayin et, uzun bir süre...

Osman, "Evet! Ben kalırsam aylarca ve yıllarca [onu görevde tutarım]." dedi.

Kûfelilerin Sa'îd b. el-Âs'a yaptıkları, Osman'a karşı çıkıldığında yapılan ilk isyandı. Osman öldürülene kadar Ebû Musa orada valilik yaptı. İnsanlar Osman'ı kuşatttıklarında Sa'îd b. el-Âs, *Kûfe*'den *Medine*'ye dönmüştü. Sa'îd Osman ile beraber onun evinde idi. Osman'dan ayrılmadı ve onu savunmak için savaştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O da Abdullah b. Sâ'ide'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Âs, Osman'a gelerek, "Ey Müminlerin Emiri! Ne zamana kadar ellerimizi tutacaksın? Şu adamlar bizi bitirdi. Onlardan bazısı bize ok atmakta, bazısı taş atmakta, bazısı da kılıçlarını çekmektedir. Emrini söyle." dedi. Osman, "Vallahi ben onlarla savaşmayı istemiyorum. Onlarla savaşmayı isteseydim, onlardan imtina etmeyi arzu ederdim. Ancak onları Allah'a havale ediyorum. Onları bana karşı kışkırtanları Allah'a havale ediyorum. Muhakkak Rabbimizin katında beraber toplanacağız. Savaşmaya gelince, vallahi size onlarla savaşmayı emredemem." dedi. Sa'îd, "Vallahi senin yerine başkasını asla istemeyeceğim." dedi; oradan çıktı ve başı yarılıncaya kadar savaştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hakem b. el-Kâsım anlattı. O da Mus'ab b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ümeyye'den şunu rivayet etti:

Bana savaştığı gün Sa'îd b. el-Âs'ı gören bir kişi şunu anlattı: O gün bir adam, Sa'îd b. el-Âs'a yaralayıcı bir darbe vurdu. Ben onu gördüm; adeta yıldırım çarpmış gibi bayılıp yere düştü.

Dediler ki: Talha, Zübeyr ve Âişe *Mekke*'den *Basra*'ya giderlerken onlarla birlikte Sa'îd b. el-Âs, Mervân b. el-Hakem, Abdurrahman b. Attâb b. Esîd, Muğîre b. Şu'be de beraber çıktılar. *Merrüzzahrân*'a [22] indiler. Sa'îd b. el-Âs kalkıp Allah'a hamd ve senadan sonra, "Osman, dünyada hamd eden olarak yaşadı. Oradan merhum olarak ayrıldı. Bahtiyar ve şehid biri olarak vefat etti. Allah hasenâtını artırsın, günahlarını bağışlasın ve derecesini ***"Onlar, kendilerine nimet verilen peygamberler, sıddîklar, şehitler ve salihlerlerle beraberdi. Onların dostluğu ne güzel oldu."***[23] mertebesine yükseltsin. Ey insanlar siz Osman'ın kanını istemek için çıktınız. Eğer onu istiyorsanız, Osman'ın katilleri şu develerin önünde ve arkalarındadır. Onlara doğru kılıçlarınızı yönlendirin. Yoksa evlerinize dönün. İnsanların hoşnutluğu için kendinizi öldürmeyin. Kıyamet gününde insanlar sizden bir şeyi gideremezler." dedi. Mervân b. el-Hakem, "Hayır! Biz birbirimizle

---

[22] *Merru'z-Zahrân*, şimdiki Suudi Arabistan devletinin batı taraflarında bulunan ve *Tihame* çölünde yer alan büyük bir vadidir. Buna "Fatıma Vadisi" de denilir. (E.)

[23] Nisa 5/69.

savaşacağız. Kim öldürülürse, zafer oradadır. Kalanlar da zayıftır, Osman'ın kanını ondan isteriz." dedi.

el-Muğîre b. Şu'be ayağa kalktı; Allah'a hamd ve senada bulundu ve doğru olan görüşün, Sa'îd b. el-Âs'ın görüşünün olduğunu ifade ettikten sonra "Kim Hevâzin'den ise bana tabi olmasını isterim. Bunu yapsın ve bana tabi olsun." dedi. İnsanlardan bazıları ona tabi oldu. el-Muğîre oradan ayrılıp *Tâif*'e geldi. *Cemel* ve *Sıffîn* savaşları bitmeden oradan ayrılmadı.

Sa'îd b. el-Âs da kendine tabi olanlarla birlikte *Mekke*'ye gitti. *Cemel* ve *Sıffîn* savaşları bitmeden oradan ayrılmadı. Talha, Zübeyr ve Âişe beraberlerinde Abdurrahman b. Attâb b. Esîd, Mervân b. el-Hakem ve Kureyş'ten onlara tabi olanlar olduğu halde *Basra*'ya hareket ettiler ve orada *Cemel* vak'asına katıldılar. Mu'âviye halife olunca, Mervân'ı *Medine*'ye vali olarak atadı; ancak bir süre sonra onu azledip yerine Sa'îd b. el-Âs'ı tayin etti. Bir süre sonra da Sa'îd b. el-Âs'ı azlederek yerine Mervân b. el-Hakem'i tayin etti. Sonra onu da azletti; tekrar Sa'îd b. el-Âs'ı tayin etti. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib, onun valiliği döneminde 50 senesinde vefat etti. Namazını Sa'îd b. el-Âs kıldırdı.

1442. Mervân b. el-Hakem ﴿مروان بن الحكم﴾

[Mervân b. el-Hakem] b. Ebü'l-Âs Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi; künyesi Ümmü Osman olan Âmine bt. Alkame b. Safvân b. Ümeyye b. Muharris b. Huml[24] b. Şak b. Rakabe b. Muhdec b. el-Hâris b. Sa'lebe b. Mâlik b. Kinâne'dir. Onun annesi ise; es-Sa'be bt. Ebû Talha b. Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay'dır.

Mervân b. el-Hakem'in 13 erkek, bir kız çocuğu vardır: Çocuklarından Abdülmelik -Mervân bununla künyelenirdi.-, Mu'âviye ve Ümmü Amr'ın annesi; Âişe bt. Mu'âviye b. el-Muğîre b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Mervân'ın oğlu Abdülazîz ve kızı Ümmü Osman'ın annesi, Kelb kabilesinden Leyla bt. Zebbân b. el-Asbağ b. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Hısn b. Damdam b. Adî b. Cenâb'dır. Mervân'ın Bişr ve Abdurrahman adında

[24] III. Ahmed nüshasında *hı* [خ] harfi yerine *cim*[ج] harfi vardır.

çocukları olmuştur. Ancak Abdurrahman küçükken vefat etmiştir. Bu ikisinin annesi, Kutayye bt. Bişr b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Mervân'ın Ebân, Ubeydullah ve Abdullah adında çocukları vardır. Ancak Abdullah küçükken vefat etmiştir. Eyyûb, Osman, Dâvûd ve Remle adındaki diğer çocuklarının annesi ise; Ümmü Ebân bt. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Onun annesi de Remle bt. Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Mervân'ın Amr ve Ümmü Amr adlı çocuklarının annesi; Zeyneb bt. Ebû Seleme b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Mervân'ın Muhammed adındaki çocuğunun annesi ise ümmü veleddir.

Dediler ki: Peygamber'in vefatında Mervân b. el-Hakem 8 yaşında idi. Babası el-Hakem b. Ebü'l-Âs, Osman b. Affân'ın hilafeti döneminde vefat edinceye kadar abasıyla birlikte *Medine*'de kalmıştır. Mervân b. el-Hakem amcası oğlu olan Osman b. Affân'ın yanından ayrılmadı. Osman'ın kâtibi idi. Osman, ona bazı mallar vermişti. Osman bu durumu, yakın akrabalığını ileri sürerek tevil ederdi. İnsanlar Osman'a, Mervân'ın görüşlerine uymasından ve onu kendisine çok yaklaştırmasından dolayı kızarlardı. Hatta pek çok kimse Osman'ın emretmediği şeyleri kendi görüşü olmasına rağmen Osman'a nisbet ederek söylediğine inanırdı.

İnsanlar, Osman'a Mervân'ın yaptıklarından ve onu yakın görmesinden dolayı buğz ettiler. Mervân, Osman'ın arkadaşlarına ve insanlara laf taşıyordu. İnsanların Osman hakkındaki konuşmalarını ve tehditlerini de Osman'a ulaştırıyor ve böylelikle kendisinin Osman'a yakın olduğunu göstermek istiyordu.

Osman kerim, hayâ sahibi ve yumuşak biri olduğundan bu sözlerden bazılarını tasdik eder; bazılarını ise reddederdi. Mervân, Osman'ın huzurunda Peygamber'in ashâbıyla tartışırdı. Ancak Osman onu bundan men ederdi. Osman kuşatma edildiğinde Mervân, onu korumak için şiddetli bir şekilde savaşmıştı. Âişe, Osman kuşatma altındayken hacca gitmek istediğinde Mervân, Zeyd b. Sâbit, Abdurrahman b. Attâb b. Esîd b. Ebü'l-Âs, "Ey müminlerin annesi! Gördüğün gibi halife kuşatma altındadır. Eğer burada kalırsan senin konumundan ve burada kalmandan dolayı, belki bu durumu Allah ondan def eder." dediler. Âişe, "Sütümü sağdım, unumu eledim

artık; burada kalamam." dedi. Bunun üzerine onlar, sözlerini tekrarladılar. O da söylediklerini tekrar etti. Mervân da kalkıp şöyle dedi:

Kays bana karşı beldeleri yaktı.

Savaş kızışınca kendisi kaçtı.

Âişe, "Ey şiirle bana temsil getiren şahıs! Vallahi Sen ve durumu seni ilgilendiren şu arkadaşımn ayaklarınızda birer değirmen taşı olup deniz içinde olmanızı isterdim." dedi ve çıkıp *Mekke*'ye gitti. dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya anlattı. O da İsa b. Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Mervân Osman'ın öldürüldüğü gün meydana gelen çatışmalarda şiddetli bir şekilde savaştı. Hatta o gün topuğu yaralandı ve o yaradan dolayı öldüğü zannedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. el-Heysem anlattı. O Yahya b. Ebû Kesîr'den, o da Mervân'ın mevlası Ebû Hafsa'dan rivayet etti:

Mervân bir gün şiir söyleyerek çıktı ve "Kim çarpışmak ister?" dedi. Urve b. Şîyem b. el-Beyyâ el-Leysî onunla çarpışmaya çıktı ve Mervân'ın kafasına kılıçla vurup yüzünü yardı. Ubeyd b. Rifâ'a b. Râfi ez-Züraki elindeki bıçakla onun kafasım kesmek için kalktı. Onu emziren annesi ve aynı zamanda *Yemâme* sahibi İbrahim b. el-Arabî'nin ninesi olan Fâtıma es-Sekafiyye, "Şayet onu öldürmek istersen öldürebilirsin. Peki, kesmiş olduğun etin parçalarını ne yapacaksın?" dedi. Ubeyd b. Rifâ'a bundan utandı ve onu öldürmekten vazgeçti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O Ayyâş b. Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana İbn el-Beyyâ'ın Mervân b. el-Hakem ile mübareze yaptığı sırada orada bulunan birisi anlattı: Sanki ben onun giysisine bakıyordum. Her iki tarafını ortasından bağlamıştı. Elbisenin altında zırh vardı. Mervân'ın kafasına bir darbe vurdu, boynunun damarını kesti. Mervân yüz üstü yere düştü, onu parçalamak istediler. Kendilerine "Etleride mi parçalayacaksınız?" denilince, Mervân öylece bırakıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hafs b. Abdullah b. Cübeyr anlattı. O da İbrahim b. Ubeyd b. Rifâ'a'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Babam bana Osman'ın kuşatılıp öldürülmesinden sonra Mervân b. el-Hakem'den bahsederek şöyle dedi: Ey Allah'ın kulları! Mervân'ın mafsalına bir darbe vurdum. Öldüğünü zannettim. Ancak kadın beni kızdırarak, "Onun etini parçalayıp ne yapacaksın?" dedi. Bunun üzerine öfke beni tuttu ve onu terkettim.

Bana Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bana Cüveyriye b. Esmâ anlattı. O da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Osman'ın öldürüldüğü gün Mervân'a, kulakları kesen bir darbe vuruldu. Bir adam gelerek işini bitirmek istedi. Annesi ona, "Sübhanallah! Bir ölünün cesedine müsle mi yapacaksın?" deyince adam bıraktı.

Dediler ki: Osman öldürülünce Talha, Zübeyr ve Âişe, Osman'ın kanının sorumlularını aramak üzere *Basra*'ya doğru yola çıkmışlardı. Mervân b. el-Hakem de onlarla beraber idi. O gün yine şiddetli bir şekilde savaştı. İnsanların çekildiğini görünce Talha b. Ubeydullah'a bakarak, "Vallahi Osman'ın kanının sorumlusu bundan başkası değildir. O, Osman'a karşı insanların en şiddetlisi idi. Ben gözümle gördükten sonra bir iz aramam" dedi; okunu yerleştirdi ve atıp onu öldürdü. Mervân yaralanıncaya kadar savaştı. Sonra Aneze kabilesinden bir kadının evine taşındı ve orada onu tedavi ettiler. Bundan dolayı Mervân'ın ailesi onlara daima müteşekkir idiler.

Cemel ashâbı hezimete uğrayıp dağılınca Mervân, Ali b. Ebû Tâlib'den eman dileyinceye kadar saklandı. Ali b. Ebû Tâlib, ona eman verdi. Mervân, "Nefsim beni gelip Ali'ye biat edinceye kadar rahat bırakmadı." dedi ve Ali'ye biat etti. Sonra Mervân, *Medine*'ye gitti ve 42 yılında Mu'âviye hilafete geçince Mervân'ı oraya vali olarak görevlendirdi. Sonra da onu azletti ve Sa'îd b. el-Âs'ı vali olarak tayin etti, peşinden onu da azlederek yine Mervân'ı vali olarak atadı. Mervân'ı bir daha azletti ve tekrar Sa'îd b. el-Âs'ı atadı; ancak bir süre sonra onu da azletti. Sonra onun yerine el-Velîd b. Utbe b. Ebû Süfyân'ı, *Medine*'ye vali olarak tayin etti. el-Velîd Mu'âviye ölene kadar *Medine*'de valilik yaptı. Mu'âviye'nin vefatında, Mervân azledilmiş durumda idi. Sonra Yezîd, el-Velîd b. Utbe b. Ebû Süfyân'dan sonra Osman b. Muhammed b. Ebû Süfyân'ı *Medine*'ye vali yaptı. Medineliler, *Harre* olaylarında Osman b. Muhammed ve Benî Ümeyye'yi oradan sürüp *Şam*'a

gönderdiler. İçlerinde Mervân b. el-Hakem de vardı. Geriye dönmemeleri hususunda onlara yemin ettirdiler. Eğer güçleri yeterse kendilerine doğru yönelen Müslim b. Ukbe el-Mürrî ile ordusunu geri çevirmelerini istediler.

Onlar, yolda Müslim b. Ukbe'yi gördüklerinde ona selam verdiler. Müslim b. Ukbe onlara *Medine* ehli hakkında sorular sormaya başladı. Mervân, Medinelilerin haberlerini onlara vermeye ve onları Medineliler aleyhine teşvik etmeye başladı. Müslim onlara, "Emîrü'l-Müminîne mi gitmek istersiniz yoksa benimle mi gelmek istersiniz?" diye sordu. Onlar da, "Elbetteki Emîrü'l-Müminîn'e gideriz" dediler. İçlerinde Mervân, "Bana gelince, ben seninle dönerim." diyerek ona destekçi ve yardımcı olarak döndü. *Medine*'dekilere karşı galip geldi ve Medinelilerden katledilenler oldu. Üç gün boyunca *Medine*'yi talan ettiler.

Müslim b. Ukbe bu durumu Yezîd'e bir mektupla bildirdi. Mektubunda Mervân b. el-Hakem'in kendisine yardımını, nasihatım ve kendisiyle birlikte kaldığından dolayı şükranlarını bildirdi. Mervân, *Şam*'da Yezîd b. Mu'âviye'nin yanına gitti. Yezîd ona teşekkür etti, onu kendine yaklaştırdı ve iltifatlarda bulundu. Mervân, Yezîd b. Mu'âviye vefat edinceye kadar *Şam*'da ikamet etti. Yezîd, oğlu Mu'âviye b. Yezîd'i veliahd tayin etmişti. Diğer bölgelerdeki insanların biat ettiği haberi kendisine ulaştı. Ancak İbnü'z-Zübeyr ve Mekkeliler biat etmedi. Üç ay hilafette kaldı. Hilafet süresinin 40 gece olduğu da söylenir. O, bu süre zarfında evde kalarak dışarı çıkmadı. Mu'âviye hasta idi. Bu yüzden ed-Dahhâk b. Kays el-Fihrî'ye, *Dımaşk* mescidinde namaz kıldırması için emir verdi. Mu'âviye b. Yezîd'in hastalığı ağırlaşınca kendisine bir veliaht tayin etmesi söylendi. O da, "Vallahi ben diri iken hilafet bana fayda sağlamadı, ölü iken bu yükü yüklenemem. Şayet onda hayır varsa Ebû Süfyân'ın soyu ondan fazlasıyla yararlandılar. Benî Ümeyye onun tatlılığından yararlanırken ben acısını yüklenemem. Vallahi Allah, veliaht tayin etmemi bana asla sormayacak! Eğer ölürsem namazımı Velîd b. Utbe b. Ebû Süfyân kıldırsın. İnsanlar halife seçene kadar namazı ed-Dahhâk kıldırsın." dedi.

Ölünce cenaze namazını el-Velîd kıldırdı. ed-Dahhâk da insanları idare etme işini devam ettirdi. Mu'âviye b. Yezîd defnedilince Mervân kabrinin başında ayağa kalktı ve "Kimi defnettiğinizi biliyor musunuz?" diye sordu.

"Mu'âviye b. Yezîd'i." dediler. Mervân, "Bu Ebû Leyla'dır." dedi. Eznem el-Fezârî şöyle bir beyit okudu:

Ben kazanları kaynayan fitneler görüyorum.

Ebû Leyla'dan sonra mülk galip gelenindir.

İnsanlar, *Şam*'da ihtilafa düştüler. Valilerden ilk muhalefet edip İbnü'z-Zübeyr'e itaate davet edenler *Hıms*'ta en-Nu'mân b. Beşîr ve *Kınnesrîn*'de Züfer b. el-Hâris oldu. Sonra ed-Dahhâk b. Kays *Dımaşk*'ta insanları gizlice İbnü'z-Zübeyr'e itaate davet etti. Sonra da insanları aleni olarak İbnü'z-Zübeyr'e biat etmeye çağırdı. İnsanlar, bu davete icabet ederek ona biat ettiler. Bu durum İbnü'z-Zübeyr'e ulaşınca ed-Dahhâk b. Kays'ı *Şam*'a tayin ettiğini bildirdi. ed-Dahhâk da İbnü'z-Zübeyr'e biat eden valileri yanına çağırdı. Onlar da yanına geldiler. Mervân bunu görünce, *Mekke*'de kendisine biat etmek ve Ümeyyeoğulları'na eman almak için İbnü'z-Zübeyr'in yanına gitmek üzere yola çıktı. Mervân ile birlikte Amr b. Sa'îd b. el-Âs da çıktı. Bolluk-bereket içinde yaşayanların (Besenîlerin) şehri olan *el-Ezri'ât* denilen yere geldiklerinde onları *Irak*'tan gelen Ubeydullah b. Ziyâd karşıladı. Mervân'a, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Mervân, durumu ona anlattı. Ubeydullah, "Sübhanallah! Sen buna razı oldun mu? Sen Abdümenâf'ın efendisi olarak Ebû Hubeyb'e mi tabi olacaksın? Vallahi sen bu işe daha layıksın." dedi. Mervân: "Senin görüşün nedir?" diye sordu. Ubeydullah b. Ziyâd, "Geriye dönüp, insanları kendine biat etmeye çağırmandır. Ben, sana Kureyş ve mevâlisi için yeterim. Onlardan kimse sana muhalefet etmez." dedi. Orada bulunan Amr b. Sa'îd de "Vallahi Ubeydullah doğru söylüyor. Sen Kureyş'in asili, şeyhi ve seyyidisin. İnsanlar sadece şu çocuk, Hâlid b. Yezîd b. Mu'âviye'ye bakarlar. Onun annesiyle evlen. Çocuk senin himayen altında olsun. İnsanları kendine biat etmeye davet et. Kendine biat için çağrıda bulun. Senden sonra benim için biat alman koşuluyla Yemenli kabileler konusunda sana yeterim. Çünkü onlar bana muhalif davranmazlar.- Kendisi Yemenliler tarafından seviliyordu- Mervân, bu teklifi "Evet" diyerek kabul etti.

Mervân, Amr b. Sa'îd ve beraberindekiler döndüler. Ubeydullah b. Ziyâd, *Dımaşk*'a Cuma günü gitti, mescide girdi ve namaz kıldı. *Bâbü'l-Ferâdîs'e* [üzüm bağlarının bulunduğu yere] indi. Hergün ed-Dahhâk b.

Kays'a uğrar, ona selam verir sonra evine dönerdi. Bir gün ona dedi ki: "Ey Ebû Üneys! Sana hayret ediyorum. Sen Kureyş'in büyüğüsün, ama kendini bırakıp insanları İbnü'z-Zübeyr'e biate çağırıyorsun. İnsanları kendine biat etmeye davet et. Çünkü onlar senden daha çok memnundurlar." dedi. Dahhâk bunun üzerine insanları üç gün kendine biat etmeye davet edince ona, "Bizim biatimizi ve ahdimizi bir adam için aldın, sonra da yapmış olduğu herhangi bir hadise olmaksızın azledilmesini istiyorsun!" dediler.

Bu durumu görünce insanları tekrar İbnü'z-Zübeyr'e biat etmeye çağırdı. Bu davranışı kendisini insanlar yanında değersiz kılıp hakkındaki düşüncelerinin değişmesine sebep oldu. Ubeydullah b. Ziyâd ona hile yaparak şöyle dedi: "Senin istediğini isteyen kişiler, şehirlerde ve kalelerde ikamet etmezler. Böyle olan birisi ortaya çıkar ve etrafına süvarileri toplar. Sen de *Şam*'dan çık ve ordugâh şehirleri kendine katılmaya çağır." dedi.

ed-Dahhâk, *Merc*'e gitti. Ubeydullah *Dımaşk*'ta, Mervân ve Ümeyyeoğulları ise *Tedmür*'de[25] kaldılar. Yezîd b. Mu'âviye'nin oğulları Hâlid ve Abdullah, dayıları olan Hassân b. Mâlik b. Bahdel'in yanında *el-Câbiye*'de kaldılar. Ubeydullah, Mervân'a: "İnsanları kendine biat etmeye davet et. Hassân b. Mâlik'e de sana gelmesi için yaz. Çünkü o sana biat etmekten kaçmaz. Ayrıca ed-Dahhâk'ın üzerine yürü. Zira o senin için meydana çıktı." diye bir mektup yazdı.

Mervân, Ümeyyeoğulları'nı ve mevâlilerini kendisine biat etmeye çağırdı; onlar da biat ettiler. Ümmü Hâlid bt. Hâşim b. Utbe b. Rebî'a ile de evlendi. Hassân b. Mâlik b. Becdel'e biat etmesi için yazdı; ancak o biat etmeyi reddetti. Mervân'ın moralı bozuldu ve Ubeydullah'a durumu bildirdi. Ubeydullah da, yanındaki Ümeyyeoğulları ile birlikte ona karşı harekete geçmesini yazdı.

Mervân ve beraberindeki Ümeyyeoğulları hep beraber *el-Câbiye*'ye gittiler. Oradaki insanlar anlaşmazlık içinde idiler. Mervân, Hassân'ı biat etmeye davet etti. Hassân, "Vallahi şayet Mervân'a biat ederseniz, kırbacın askısını, ayakkabının bağını ve ağacın gölgesini sizden kıskanacak. Mervân

[25] *Suriye*'nin orta yerinde, *Humus* vilayeti sınırlarında bulunan tarihi bir kent. (E.)

ve Mervân'm soyu, Kays'tan bir ehl-i beyttir.[26] Bununla Mervân'ın on çocuğu ve on kardeşi olduğunu kastediyor. Şayet ona biat ederseniz onların kölesi olursunuz. Bana itaat edin ve Hâlid b. Yezîd'e biat edin!" dedi. Ravh b. Zinbâ da, "Büyüğe biat edin, küçüğün de büyümesini bekleyin." dedi. Hassân b. Mâlik, Hâlid'e, "Ey kız kardeşimin oğlu! Benim arzum senin halife olmandır, insanlar senin yaşından dolayı senden vazgeçmektedir. Mervân, onlara senden ve İbnü'z-Zübeyr'den daha sevimlidir." dedi. Hâlid, "Hayır, sen benden sıkıldın." dedi. Hassân: "Asla!" diye cevap verdi.

Hassân ve *Ürdün* halkı Mervân'a [kendisinden sonra] Hâlid b. Zeyd'den başka kimseye biat etmeyeceğine, Hâlid'i *Hıms* ve Amr b. Sa'îd'i de *Dımaşk* emirliğine getirmesi üzerine biat ettiler. Mervân'a biat 64 yılı Zilkâde ayının ortasında Pazartesi günü *el-Câbiye* denen mevkide gerçekleşti. Ubeydullah b. Ziyâd, *Dımaşk* ehlinden Mervân b. el-Hakem'e biat aldı ve bunu Mervân'a yazdı. Mervân, "Allah, beni hilafete getirmeyi isterse, yaratıklardan kimse onu engelleyemez." dedi. Hassân b. Mâlik, "Doğru söyledin." dedi.

Mervân, 6000 kişi ile *el-Câbiye*'den yürüdü ve *Mercürâhıt*'a indiler. Sonra ona Dımaşklılardan ve başka askerlerden 7000 kişi daha katıldı. kişi kadar oldular. Çoğu piyade idi. Mervân'ın askerleri içinde sadece seksen köle bulunmaktaydı. Bunların kırkı Abbâd b. Zeyd'in, kırkı da başka kimselerindi.

Mervân'm ordusunun sağ cenahındaki birliğinin başında Ubeydullah b. Ziyâd, sol cenahındaki birliğin başında ise Amr b. Sa'îd vardı. ed-Dahhâk b. Kays, ordugâhların komutanlarına mektup yazarak yanına çağırdı. *Merc*'de yanında toplandılar. Askerlerinin sayısı 30.000 kişi idi. Orada 20 gün kaldılar. Her gün karşılaşıp savaşıyorlardı. Hatta ed-Dahhâk b. Kays ve Kaysoğulları'ndan pek çok kişi öldürüldü. ed-Dahhâk b. Kays öldürülünce diğerleri de hezimete uğradı. Mervân ve beraberindekiler *Dımaşk*'a döndüler. Valilerini ordugâh şehirlere gönderdi, Şamlılar topluca Mervân'a biat ettiler.

[26] Araplar kabile liderinin mensup olduğu aileye ehl-i beyt derlerdi (E).

Mervân, Hâlid b. Yezîd b. Mu'âviye'yi emir tayin etmek istedi, ancak sonradan görüşünü değiştirerek oğulları Abdülmelik ve Abdülazîz'i kendisinden sonra halife olmak üzere tayin etti. Bu arada Hâlid b. Yezîd'in saygınlığını azaltmak, işlerini ve hareketlerini sınırlamak ve insanları ondan uzaklaştırmak istedi. Hâlid b. Yezîd, her defasında Mervân'ın yanına girdiğinde oturduğu tahta onu oturturdu. Yine bir gün yanına girmişti, her zamanki oturduğu yere oturmak için gitti. Mervân, "Ey fahişenin oğlu! Uzaklaş, sen akılsızın birisin." diyerek onu azarladı. O sırada Hâlid, kızarak annesinin yanma gitti ve "Sen beni rezil ettin, beni tutsak ettin, başımı (aklımı) noksan ettin, işimden ettin." dedi. Annesi de: "Bu da ne demek?" dedi. Hâlid, "Şu adamla evlendin, bana şunları şunları söyledi." diyerek Mervân'ın dediklerini annesine anlattı. Annesi ona, "Bunu kimse duymasın. Mervân, bana anlattığını da bilmesin. Benim yanıma her zaman geldiğin gibi gel, işin sonunu görene kadar bu işi sır olarak da sakla. Onun için ben sana yeterim ve sana yardımcı olurum." dedi.

Hâlid sustu ve odasına gitti. Mervân karısı Ümmü Hâlid bt. Ebû Hâşim b. Utbe b. Rebî'a'nın yanına gitti ve ona, "Bugün Hâlid, benim ona söylediklerim hakkında ne dedi? Benden yana sana ne anlattı?" diye sordu. O da, "Herhangi bir şey anlatmadı. Bana bir şey söylemedi." dedi. Mervân, "Beni sana şikayet edip, onu ayıpladığımı ve konuştuklarımı sana anlatmadı mı?" diye sordu. Kadın, "Ey Müminlerin Emiri! Sen Hâlid'in gözünde çok değerlisin. Senin hakkında bir şey anlatmayacak ya da senin söylediğin bir şeyden alınmayacak kadar sana saygı duymaktadır. Sen, onun babası yerindesin." dedi. Bunun üzerine Mervân yumuşadı, kadının anlattığı şekilde olduğunu zannetti ve ona inandı.

Belli bir vakit geçtikten sonra, kaylule vakti gelmişti, Mervân kadının yanında uyudu. Kadın ve cariyeleri kalktı ve kapıyı Mervân'ın üzerine kapattılar, sonra yastığa doğru gidip onu aldı ve yüzüne doğru bastırdı, kendisi ve cariyeleri Mervân ölünceye kadar onun nefes almasına izin vermediler. Sonra kalkıp, onun için [hüzünlendiğinin ifadesi olarak] yakasını yırttı ve cariyelerine de böyle yaparak bağrışmalarını emretti. Cariyeler, hep birlikte "Müminlerin Emiri aniden öldü!" diye bağırdılar. Bu

65. senenin Ramazan ayının başlarında idi. Mervân o zaman 64 yaşlarında idi. *Şam*'daki ve *Mısır*'daki emirliği sekiz ayı geçmemiştir. Altı ay olduğu da söylenmiştir.

Ali b. Ebû Tâlib bir gün Mervân'a bakarak şunu söylemişti: "Şakakları beyazladıktan sonra dalalet bayrağını taşıyacaktır. Onun, tıpkı köpeğin burnunu yalaması gibi bir emirliği var."

Şamlılar Abdülmelik b. Mervân'a biat ettiler. *Şam* ve *Mısır*, babasının emirliği altında olduğu gibi Abdülmelik'in emirliği altında kaldı. *Irak* ve *Hicaz*, İbnü'z-Zübeyr'in elinde idi. Aralarındaki fitne yedi sene sürdü. Sonra İbnü'z-Zübeyr, *Mekke*'de 17 Cemâziyelevvel 73 Salı günü 72 yaşında öldürüldü. Ondan sonra Abdülmelik b. Mervân'ın emirliği sorunsuz bir şekilde istikamet üzere gitti.

Mervân, Ömer b. el-Hattâb'dan şu hadisi rivayet etmiştir: *"Bir kimse sıla-i rahim için bir şey hediye verirse, ondan dönmek yoktur."*

Yine Osman, Zeyd b. Sâbit ve Büsre bt. Safvân'dan da hadis rivayet etmiştir. Mervân, Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den de rivayette bulunmuştur.

Medine'deki valiliği döneminde Peygamber'in ashâbını toplar, onlarla istişare eder ve icma ettikleri şeylerle amel ederdi. Yine sâ ölçülerini[27] topladı, birbirileriye karşılaştırdı; en doğrusunu seçti ve onunla tartılmasını emretti. Bu yüzden "Mervân'ın sâ'ı" denmiştir. Aslında o, Mervân'ın değil, Peygamber'in sâ'ı idi. Fakat Mervân ölçü aletlerini karşılaştırmış, en doğrusunu ölçü aleti olarak kullanmıştır.

1443. Abdullah b. Âmir ﴿عبد الله بن عامر﴾

[Abdullah b. Âmir] b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Ebû Abdurrahman olarak künyelenmiştir. Annesi Decâce bt. Esmâ b. es-Salt b. Habîb b. Hârise b. Hilâl b. Harâm[28] b. Semmâl b. Avf b. İmruülkays b. Bühse b. Süleym b. Mansûr'dur.

[27] Sâ, yaklaşık 3 kg. buğday veya arpa ölçen bir kaptır. (E.)
[28] Leiden neşri ile takip eden neşirlerde "Hizâm" şeklinde yanlış yazılmıştır. Aynı şekilde *Nesebü Kureyş* (s. 149) ve İbn Hazm'ın *Cemhere*'sinde (s. 262) de yanlış yazılmıştır. Doğrusu III. Ahmed nüshasından ve İbn Düreyd'in *el-İştikâk*'ından (s. 307) tespit edilmiştir.

Abdullah b. Âmir'in 12 erkek 6 kız çocuğu olmuştur: Ümmü veledden olan Abdurrahman'ın soyu devam etmemiş, *Cemel* savaşında öldürülmüştür. Oğlu Abdullah, babasından önce vefat etmiştir. Abdülmelik ve Zeyneb'in anneleri; Keyyise bt. el-Hâris b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems olup onun annesi de Bint Ertât b. Abdüşürahbîl b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr b. Kusay'dır. Onun annesi ise Ervâ bt. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

Çocuklarından Abdülhakîm ve Abdülhamîd'in anneleri, Ümmü Habîb bt. Süfyân b. Uveyf b. Abdullah b. Âmir b. Hilâl b. Âmir b. Avf b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Oğlu Abdülmecîd, ümmü veleddendir. es-Senâbil'in babası olan Abdurrahman el-Asğar da onun çocuklarındandır. Oğlu Abdüsselâm küçükken ölmüştür. Her ikisinin de annesi ümmü veleddir. Ayrıca Abdurrahman, en-Nadr'ın babası olup annesi ümmü veleddir. Çocuklarından Abdülkerîm, Abdülcebbâr ve Emetülhamîd'in annesi; Hind bt. Süheyl b. Amr b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. Onun annesi el-Hanfâ bt. Ebû Cehil b. Hişâm b. el-Muğîre'dir. Onun annesi, Ervâ bt. Üseyd bt. Ebü'l-Îs b. Ümeyye'dir. Yine Abdullah'ın kızı Ümmü Külsûm'ün annesi, Emetüllah bt. el-Vâris b. el-Hâris b. Rebî'a b. Huveylid b. Nüfeyl b. Amr b. Kilâb'dır. Ayrıca Abdullah'ın kızı Emetülğaffâr'ın annesi, Rebî'a kabilesinden Ümmü Ebân bt. Meklebe b. Câbir b. es-Semîn b. Amr b. Sinân b. Sa'lebe b. Yerbû b. Sa'lebe b. ed-Devl b. Hanîfe b. Rebî'a'dır. Yine Abdullah'ın oğlu Abdüla'lâ ve Emetülvâhid ümmü veleddendir. Diğer çocuğu Ümmü Abdülmelik'in annesi ise, Ukayloğulları'ndandır.

Dediler ki: Abdullah b. Âmir, hicretten dört sene sonra *Mekke*'de dünyaya gelmiştir. Peygamber hicretin 7. yılında Kaza umresi yapmak için *Mekke*'ye geldiğinde üç yaşında olan İbn Âmir Resûlullah'a (sas) getirilmiş; Peygamber onu tahnik yaparak okşamış ve afiyet duasında bulunmuştur. Ağzının suyu ile teberrük eden Resûlullah, *"Bu, Süleym'den olan kadının oğlu mudur?"* diye sormuş; onlar da "Evet!" demişlerdir. Resûlullah, *"Bu bizim oğlumuzdur. İçinizden bize en çok benzeyeninizdir. O susuzluk çekmeyecektir."* buyurmuştur. Abdullah şerefli biri olmuştur. Cömert, kerim,

malı ve çocuğu çok birisi idi. Oğlu Abdurrahman doğduğunda kendisi 13 yaşlarında idi.

Dediler ki: Osman hilafete geçince, Ömer'in Ebû Musa el-Eş'arî'yi dört sene *Basra* vaililiğinde bırakması şeklindeki tavsiyesine uydu ve Ebû Musa el-Eş'arî'yi dört sene *Basra* valiliğinde bıraktı. Sonra onu azletti ve dayısı oğlu Abdullah b. Âmir b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems'i 25 yaşlarında iken *Basra*'ya vali tayin etti. Ebû Musa'ya da şunu yazdı: "Ben seni hiyanetinden veya acziyetinden dolayı azletmiyorum. Peygamber'in, Ebû Bekir ve Ömer'in seni görevlendirmelerini önemsiyorum. Senin faziletini biliyorum. Sen ilk muhacirlerdensin. Ancak ben Abdullah b. Âmir'in yakınlığından faydalanmak istedim. Ona, sana 3000 dirhem vermesini emrettim." Ebû Musa, "Vallahi, Osman beni *Basra*'dan azlettiğinde *Medine*'den ailemin atıyyesi (maaş) bana gelinceye kadar yanımda ne dinar ne de dirhem vardı. Yanımda Basralıların mallarından ne bir dinar, ne de bir dirhem olduğu halde ayrılmadım." Ebû Musa, İbn Âmir'den bir şey almadı. İbn Âmir ona gelerek, "Ey Ebû Musa! Kardeşinin oğullarından[29] senin faziletini benden daha iyi bilen biri yoktur. Şayet burada kalırsan şehrin emirisin. Gidersen de gideceğin yere ulaştırılırsın." dedi. Ebû Musa, "Ey kardeşimin oğlu! Allah sana hayırlar versin." diyerek *Kûfe*'ye gitti.

İbn Âmir, cömert, cesaret sahibi, kavmine ve akrablarına karşı hayırhah, onlar tarafından sevilen ve merhametli biriydi. (Gazaya gittiğinde) orduda bir yük yere düşerdi; kendisi bineğinden iner ve onu düzeltirdi. İbn Âmir, Abdurrahman b. Semüre b. Habîb b. Abdüşems'i *Sicistân*'a gönderdi. Burayı hiçbir samur ve kirpi öldürülmemesi şartıyla sulh yoluyla fethetti. Çünkü bu iki hayvan, orada bulunan engerek yılanını yiyorlardı. Sonra *Arduddâver*'e[30] gidip orayı fethetti. Sonra *Bâriz*[31] toprağına ve Fars kalelerine gazâya gitti. *İstahr* bölgesindeki *Beydâ*[32] şehri ahalisi oraya

---

[29] "Yeğenlerinden" (E).

[30] Arduddâver, Sicistân bölgesinde büyük bir vilayettir.

[31] Bâriz, Kirmân'a yakın bir nahiyedir.

[32] el-Beydâ, Istahr'ın en büyük köyüdür. Orada uzaktan beyaz görünen bir kale olduğu için bu ismi almıştır.

hâkim olmuşlardı. İbn Âmir oraya giderek ikinci kez fethetti. *Cûr*[33] *el-Kâriyân*[34] ve *el-Finsecân*[35] denilen yerleri fethetti. *el-Kâriyân* ve *el-Finsecân, Dârabcird*[36] bölgesindedir. Sonra *Horasan*'a yöneldi, kendisine orada Yezdecird b. [Feyrûz b.] Şehriyâr b. Kisrâ ve Fâris bölgesinin Esâviresi[37] vardır. Nihâvend ehli yenildiğinde Kisrâ'nın hazinelerini oraya taşımışlardır.

Bu konuyu Osman'a yazdı, Osman da "İstersen oraya gidebilirsin." dedi. İbn Âmir, hazırlandı ve elçilerin [gidip gelmesini] kesti. Sonra *Basra*'ya namaz için Ebü'l-Esved ed-Düelî'yi, haraç toplamak için Ezd kabilesinden Râşid el-Cüdeydî'yi tayin ederek gitti. Sonra *Istahr* yolunu takip etti. *Horasan* ve *Kermân* arasındaki yerleri zapt etti. Hatta iki *Tabes*[38] şehrini fethetti. Ordunun öncü birliklerinin başında Kays b. el-Heysem b. Esmâ b. es-Salt es-Sülemî ve onunla birlikte Arap gençleri vardı. Sonra Merv taraflarına yöneldi. Hâtem b. en-Nu'mân el-Bâhilî ve Nâfi b. Hâlid et-Tâhi'yi oraya yolladı. Orayı fethettiler. Her biri şehrin yarısını kontrol ediyordu. O ikisi, şehrin çevresindeki yerleri savaşarak, şehri ise barış yoluyla fethettiler. Yezdicerd bundan önce öldürülmüştü. Şöyle ki: Yezdicerd avlanmaya çıkmıştı. Bir değirmen oymacısına uğradı. Oymacı ona bir kazma ile vurarak beynini dağıttı.

İbn Âmir, *Mervürrûz* taraflarına gitti. Şehre Abdullah b. Sevvâr b. Hemmâm el-Abdî'yi gönderdi. O da orayı fethetti. Yezîd el-Hareşî'yi[39] *Zâm, Bâherz* ve *Cüveyn*'e gönderdi. O da buraları savaşla fethetti. Abdullah b. Hâzim'i *Serahs*'e gönderdi. Oranın merzübânı onunla barış yaptı. İbn Âmir, *Ebreşehr, Tûs, Tahâristan, Neysâbûr, Bûşenç, Bâzğîs, Ebîverd, Belh, Tâlekan* ve *Fâriyab*'ı savaşarak fethetti. Sonra Sabire b. Şeymân el-Ezdî'yi *Herât*'a gönderdi ve o oranın çevresindeki yerleri fethetti; ancak şehri almaya gücü yetmedi. İmrân b. el-Fudayl el-Bürcümî'yi, *Âmul*'e gönderdi; o da orayı fethetti.

[33] *Cûr*, Fars bölgesinde *Şiraz* ile arasında 20 fersah olan bir şehirdir.
[34] *el-Kâriyân*, Fars bölgesinde küçük bir şehirdi.
[35] *el-Finsecân*, Faris çevresinde bir beldedir.
[36] Fars bölgesinde bir vilayettir.
[37] Metinde geçen Esâvire *Basra* bölgesinde yaşayan eski bir kavimdir (E).
[38] *Tabesân, Kûhistân*'da iki şehirdir. Biri *Tabesülneb*, diğeri de *Tabesüttemr*'dir.
[39] III. Ahmed nüshasında bu şekildedir. Leiden baskısında el-Cüreşî şeklindedir.

İbn Âmir, el-Ahnef b. Kays'ı *Horasan*'da bırakarak kendisi 4000 kişi ile *Merv*'e indi. Sonra İbn Âmir, Hacc için *Horasan*'dan ihrama girdi. Osman, ona mektup yazıp tehdit etti, eleştirdirdi ve "Belaya maruz kaldın." dedi. Osman'ın yanına gelince ona, "Kavmin olan Kureyşlilere hediye ver." dedi. İbn Âmir öyle yaptı. Ali b. Ebû Tâlib'e 3000 dirhem ve giyecek gönderdi. Mallar ve paralar Ali'ye ulaşınca, "Allah'a hamd olsun bakıyorum ki, Muhammed'in (sas) mirasını bizden başkaları yiyor." dedi. Bu ifadeler Osman'a ulaşınca İbn Âmir'e, "Allah senin görüşünü kahretsin! Ali'ye 3000 dirhem gönderilir mi?" dedi. İbn Âmir, "Artırılmasını hoş karşılamadım. Bu konuda senin görüşünü de bilmedim." dedi. Osman, "Artır!" dedi. Sonunda dirhem ve ona ek bazı şeyler gönderdi.

Ali, Mescid'e gitti ve halkasının sonuna oturdu. Oradakiler İbn Âmir'in Kureyş'in o boyuna verdiği hediyeleri konuşuyorlardı. Ali, "O, tartışmasız Kureyş gençlerinin efendisidir." dedi. Ensâr şöyle dedi: Tulakâ[40] ancak düşmanlıklarından dolayı [bize bir şey] vermedi." Bu durum Osman'a ulaştı. İbn Âmir'i çağırarak: "Ey Ebû Abdurrahman! Şerefini koru ve Ensâr'ı gözet. Onların dilleri bildiğin gibidir." dedi.

Onlara hediyeler verdi ve elbiseleri dağıttı. Bu sebeple onu övdüler. Osman, ona işine dönmesini söyledi. O gitti, insanlar "İbn Âmir şöyle dedi. İbn Âmir şöyle yaptı" diye konuşuyorlardı. İbn Ömer, "Kazanç iyi olduğunda nafaka artar." dedi. *Basra* ona yetmedi. Bu yüzden Osman'dan gazveye çıkmak için izin talebinde bulundu. Osman da ona izin verdi. İbn Semüre'ye ilerlemesini emretti. O da ilerleyip *Büst* ve civarını fethetti. Sonra *Kâbul* ve *Zâbulistân*'a geçti ve onların hepsini fethetti. Ganimetleri İbn Âmir'e gönderdi.

Dediler ki: *Horasan*'ı yavaş yavaş fethetmeye devam etti. *Herât, Bûşenc, Serahs, Ebreşehr, et-Tâlekân, Fâriyâb* ve *Belh*'i fethetti. Bu, Osman ve İbn Âmir zamanındaki *Horasan*'dır. İbn Âmir, *Basra*'da kaldı. O, Âmir b. Abdükays el-Anberî'yi Osman b. Affân'ın emriyle *Basra*'dan *Şam*'a gönderdi.

[40] Hz. Peygamber'in *Mekke* fethinden sonra yaptığı konuşmada geçen "tulakâ" kelimesine atfen, fetihten sonra Müslüman olanlar için daha çok tahkir amaçlı olarak kullanılan bir isimdir (E).

Ayrıca *Basra*'da insanlara bir pazar yeri oluşturdu. Bazı evleri istimlâk edip çarşılar oluşturdu. *Basra*'da ilk defa ipek kumaş giyen kişi kendisidir. Kahverengi cübbe giyen ilk kişidir. Bu yüzden halk, "Emir, ayı derisinden cübbe giymiş!" dedi. Sonra kırmızı bir cübbe giymişti. Bu sefer insanlar, "Emir, kıpkırmızı bir gömlek giydi!" dediler. *Arafat*'ta ilk defa su depoları oluşturdu; çeşmeler yaptırdı ve sular akıttı. Böylece insanları suladı. Bunlar bugüne kadar devam etmektedir.

Halk, Osman'm valilerinden memnun olmadıklarını ifade ettikleri esnada İbn Âmir'in *Basra*'da kalmasını şart koşmuşlardı. Bu, İbn Âmir'i seviyor olmalarından ve Kureyş'in bu boyu ile olan ilişkilerinden dolayıdır. İnsanlar, Osman'a karşı harekete geçtiklerinde İbn Âmir, Mücâşi b. Mes'ûd'u çağırarak onu bir birliğin başında Osman'a gönderdi. *Hicaz*'ın yakınlarına geldiklerinde, adamlarından bir müfreze devriye için çıkmıştı. Bir adamla karşılaştılar. Ona, "Haberler nedir?" diye sordular. Adam, "Allah'ın düşmanı ahmak yaşlı öldürüldü. İşte bu da saçlarından bir tutamdır." dedi. O gün Mücâşi b. Mes'ûd'un yamnda bir hizmetçi olarak bulunan Züfer b. el-Hâris adamın üzerine atıldı ve onu öldürdü. Osman'ın intikamını almak amacıyla ilk öldürülen kişi budur. Sonra Mücâşi, *Basra*'ya döndü.

İbn Âmir olanları görünce *Basra*'da yerine Abdullah b. Âmir el-Hadramî'yi vekil bıraktı beytülmaldaki malları alarak *Mekke*'ye gitti. *Şam*'a gitmek isteyen Talha, Zübeyr ve Âişe'nin huzuruna çıktı; onlara, "*Şam*'a değil *Basra*'ya gidin. Benim orada yaptıklarım (etkim) var. Orası geliri çok olan bir yerdir. Orada çok adam var. Allah'a yemin olsun ki, isteseydim insanları birbirlerine vurdurmadan oradan çıkmazdım." dedi. Talha, "Daha yapmadın mı? Temîm'in omuzlarına şefkat mi ettin?" dedi. Sonra onlar, *Basra*'ya gitme konusunda görüş birliğine vardılar. Peşinden *Cemel* hadisesinde olanlar oldu. İnsanlar hezimete uğradı. Abdullah b. Âmir, Zübeyr'e geldi ve elini tutarak: "Ey Ebû Abdullah! Ümmet-i Muhammed hakkında Allah'a yemin ederim ki, bu günden sonra ümmet-i Muhammed olmayacaktır." dedi. Zübeyr, "Hücum edip çarpışan iki grubun arasını serbest bırak, çarpışsınlar. Umutlar ve hırslar, şiddetli korkuyla birliktedir." dedi. İbn Âmir, *Şam* tarafına katıldı ve oraya indi. Kendisiyle künyelendiği oğlu

Abdurrahman, *Cemel* vak'asında öldürüldü. Hârise b. Bedr Ebü'l-Anbes el-Gudânî, İbn Âmir'in *Şam*'a çıkışını şöyle anlatır:

Haberler geldi bana ki, İbn Âmir,
Şam'da develerini çöktürdü, çadırlarını dikti...
Dolaşıyor Şam'ın iki hamamını ve kendi sarayını...
Hayatına yemin olsun ki, eğer o kavim sana rıza ile gelmedilerse,
Yayların çarpışmak için temizlendiği günü görürler.
Önceden oraya davetçi olmuşlardı.
Sanki oklar düşmanların başında,
Yaklaşan ve isabet eden yıldırımlar gibiydi...
İbn Âmir öyle bir kükredi ki, insanlar benzerini görmedi.
Önce Iraklı idi, sonradan Şamlı oldu...

İbn Âmir, *Basra*'dan ayrılınca Ali, oraya vali olarak Osman b. Huneyf el-Ensârî'yi gönderdi. Osman, orada iken Talha, Zübeyr ve Âişe geldiler. Abdullah b. Âmir, Mu'âviye ile *Şam*'da kaldı. Onun *Sıffîn*'e katıldığı zikredilmedi. Hasan b. Ali Mu'âviye'ye biat ettiğinde Mu'âviye Büsr b. Ertât'ı *Basra*'ya vali olarak tayin etti; sonra azletti. İbn Âmir Ona, "Benim, kavmin birinde emanetlerim var. Şayet beni *Basra*'ya vali tayin etmezsen onlar gidecek." dedi. Mu'âviye üç yıl sonra onu vali tayin etti. İbn Âmir, Mu'âviye'den bir sene önce vefat etti. Mu'âviye, "Allah, Ebû Abdurrahman'a rahmet etsin. Artık kiminle gurur duyacağız ve kiminle övüneceğiz?" dedi.

1444. Ubeydullah b. Adî el-Ekber ﴿عبيد الله بن عدى الأكبر﴾

[Ubeydullah b. Adî el-Ekber] b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Kıtâl bt. Esîd b. Ebü'l-Îs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

Ubeydullah b. Adî'nin Muhtâr adında çocuğu olmuştur. Bunun annesi ümmü veleddir. Çocuğu Humeyde bt. Ubeydullah'ın annesi Meymûne bt. Süfyân b. Fehm'dir. Ubeydullah, Ömer ve Osman'dan hadis rivayet etmiştir. *Medine*'de Ali b. Ebû Tâlib'in evinin yanında bir evi vardı. Ubeydullah

b. Adî, Velîd b. Abdülmelik'in hilafeti döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Sika bir râvî olup, hadis rivayeti azdır.

1445. Abdurrahman b. Zeyd ﴾عبد الرحمن بن زيد﴿

[Abdurrahman b. Zeyd] b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi, Ensâr'dan Lübâbe bt. Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir b. Rifâ'a b. Zenber b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf'tır.

Abdurrahman b. Zeyd'in oğlu olan Ömer'in annesi, Ümmü Ammâr bt. Süfyân b. Abdullah b. Rebî'a b. el-Hâris b. Hubeyb b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşem b. Kasî'dir. Abdurrahman'm oğlu Abdullah ve diğer bir çocuğunun annesi Fâtıma bt. Ömer b. el-Hattâb'dır. Onun annesi de Ümmü Hakîm bt. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre'dir. Çocuklarından Abdülazîz, -Ömer b. Abdülazîz döneminde *Kûfe* valiliği yapan- Abdülhamîd, Ümmü Cemîl ve Ümmü Abdullah'ın anneleri, Âmir b. Sa'sa'aoğulları'ndan Meymûne bt. Bişr b. Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ'dır. Çocuklarmdan Esîd, Ebû Bekir, Muhammed ve İbrahim'in anneleri Sevde bt. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Çocuklarından Abdülmelik, Ümmü Amr, Ümmü Humeyd, Hafsa ve Ümmü Zeyd'in anneleri farklı ümmü veledlerdir. Peygamber'in vefatında Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb altı yaşında idi. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayet etmiştir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O Sâlim Ebü'n-Nadr'dan ya da Nâfi'den -Ubeydullah hangisi olduğunda şüphe duymuştur- şöyle dediğini rivayet etti:

Abdurrahman b. Zeyd b. Hattâb dedi ki: "Ben ve Âsım b. Ömer b. el-Hattâb denizde ihramlı idik. Ben onun başım suya batırmaya çalışıyordum: o da benim başımı batırmaya çalışıyordu. Ömer ise sahilde (bize) bakıyordu."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Hilâl b. Ebû Humeyd'den, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb Abdülhamîd'e baktı. Onun ismi Muhammed idi. Bir adam ona, "Allah sana şöyle şöyle yapsın ey Muhammed!" diye söverken onu işitti. Ömer, "Yaklaş ey İbn Zeyd! Dikkat et! Resûlullah'a -ya da

'Muhammed'e' dedi- senden dolayı sövüldüğünü görüyorum. Vallahi, ben hayatta olduğum sürece artık 'Muhammed' diye çağrılamayacaksın." dedi ve ona Abdurrahman adını verdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den şunu rivayet etti:

İbn Ömer, Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'ın naşı üzerine kâfur gibi güzel kokular saçtı, onu kefenledi ve taşıdı. Sonra mescide girdi namazını kıldı ve abdest almadı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdurrahman b. Zeyd, Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın hilafeti döneminde vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb anlattı; anlattı; dedi ki:

Abdurrahman b. Zeyd, *Mekke*'de Yezîd b. Mu'âviye'nin valisi idi. Yezîd'in yanına gitti. Râvî dedi ki: Yedi gün kaldı. Sonra meşhur süratli, alnı beyaz bir at üzerine çıktı; elinde de bir şahin kuşu vardı. Dedim ki: "Bunda bir hayır yoktur." Ona yaklaştım, onunla konuştum, aklının olmadığını söyledim. Sonra onu tekrar *Mekke*'ye gönderdi. İnsanlar onun yanında Abdullah b. ez-Zübeyr'i üstün gördüklerini ifade ettiler. Bu durum, Yezîd b. Mu'âviye'ye ulaşınca onu azletti ve onun yerine *Mekke*'ye el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a'yı atadı.

1446. Abdurrahman b. Sa'îd ﴿عبد الرحمن بن سعيد﴾

[Abdurrahman b. Sa'îd] b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi Gassân'dan Ümâme bt. ed-Düceyc'dir.

Abdurrahman b. Sa'îd'in çocuklarından Zeyd, -soyu devam etmeyen- Sa'îd ve Fâtıma'nın anneleri ümmü veleddir. Abdurrahman'ın oğlu Amr'ın annesi Hatmeoğulları'ndandır. Ümmü Sâbit olduğu da söylenmektedir. Ayrıca Ümmü Ünâs bt. Sâbit b. Kays b. Şemmâs olduğu da söylenmektedir.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O Yerbû ailesinden Ebû Bekir b. Osman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdurrahman b. Sa'îd b. Zeyd b. Amr el-Adevî, Ömer b. el-Hattâb'ın yanına girdi. [O sırada onun] ismi Musa idi. Ömer, onun ismini Abdurrahman olarak değiştirdi; günümüze kadar böyle kaldı. Bu, Ömer'in Peygamber ismi taşıyanların adlarını başka isme değiştirdiği dönemde olmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Osman anlattı. O da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Cuma namazı için hazırlanmakta olan İbn Ömer, Abdurrahman b. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl için çağrılmıştı. O gitti; biz de beraberinde gittik. Bana emretti, onu yıkadım. İbn Ömer de su döküyordu. Başının ön tarafındaki saçları ve yüzünü yıkadı; burun deliklerine ve ağzına su aldı. Sonra boynunu, göğsünü ve fercini yıkadı. İlk soyduğunda fercine bir bez parçası koydu. Onu ayaklarına varıncaya kadar yıkadı, sonra ters çevirdi. Ön tarafını yıkadığımız şekilde arkasını da yıkadık. Sonra onu dizleri üstüne oturttu, bir adam omuzlarından tuttu, karnım sıktı. Bir adam da onun üzerine su döküyordu. Sonra başım silkti. Bu, su ile yapılan bir yıkama idi. Sonra ikinci yıkamayı sidr[41] ve su ile yaptı. Sonra üçüncü yıkamayı su ve kâfur ile yaptı. Bu üç defa yıkamaktır. Sonra onu bir şeyle kuruttu. Sonra burun deliklerine, ağzına, kulaklarına ve dübürüne pamuk koydu. Sonra kefeni getirildi; beş parça idi. Önce düğmesiz kamis giydirildi; ön tarafı başından ve yüzünden ayaklarına kadar kâfurlandı. Arta kalan da ayaklarına tütsülendi. Sonra başını ve yüzünü sarık ile sardı. Sonra üç tane elbise birbirine girdirilerek giydirildi ve düğmelenmedi. Nâfi dedi ki: "Ömer b. el-Hattâb, Abdurrahman b. Sa'îd b. Zeyd ve Vâkıd b. Abdullah b. Ömer bu şekilde yıkanmışlardır." Abdurrahman sikadır, hadis rivayeti azdır.

1447. Muhammed b. Talha ﴾محمد بن طلحة﴿

[Muhammed b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, Hamne bt. Cahş b. Riâb'dır. Onun annesi de Ümeyme bt. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Muhammed b. Talha'nın İbrahim el-A'rec[42] adında çocuğu olmuştur. İbrahim

[41] Sedir ağacı, dağ selvisi, hünnap (E).
[42] "Topal" anlamındadır (E).

şerefli ve taviz vermeyen ciddi bir kişiydi. Abdullah b. ez-Zübeyr onu *Irak* haracının başına getirmiştir. Muhammed b. Talha'nın Süleyman adında bir çocuğu vardır. Muhammed bununla künyelenirdi. Dâvûd ve Ümmü'l-Kâsım da Muhammed'in çocuklarıdır. Bu üçünün anneleri, Havle bt. Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümey b. Mâzin b. Fezâre'dir. Bunların anne bir kardeşleri olan Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'in de annesi Havle bt. Manzûr b. Zebbân'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah haber verdi. O Muhammed b. Zeyd b. Muhâcir'den, o da İbrahim b. Muhammed b. Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hamne bt. Cahş, Muhammed b. Talha'yı doğurunca onu Peygamber'e getirdi ve ona isim koymasını istedi. Peygamber, *"Onun ismi Muhammed olsun, künyesi de Ebû Süleyman olsun. Çünkü ben, ismim ile künyemin birlikte olmasını istemem."* dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Osman haber verdi; dedi ki: Bize Talha ailesinin mevlası olan Muhammed b. Abdurrahman anlattı. O Talha'nın oğulları Musa veya İsa'dan birinden -râvî Yezîd, burada hangisi olduğu konusunda şüpheye düştü-, o da Muhammed b. Talha'nın sütannesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Talha doğduğunda onu Peygamber'e götürdük. Peygamber, *"Onun ismini ne koydunuz?"* dedi. Biz "Muhammed." dedik. Peygamber, *"Bu benim adaşımdır. Künyesi de Ebü'l-Kâsım'dır"* dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Osman haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Hafs b. Ömer b. Sa'd şunu rivayet etti:

Muhammed b. Talha ve Muhammed b. Ebû Bekir, *Ebü'l-Kâsım* olarak künyelenirlerdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Muhammed b. İmrân b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah, ailesi ve insanlar arasında şöyle diyordu:

Muhammed b. Talha'nın künyesi Ebü'l-Kâsım idi. Oğlu da onunla künyelendi ve ismi de Muhammed oldu. Onun babası Muhammed b. İmrân b. İbrahim, ilk künyesini aldı. Muhammed b. Talha'nın künyesi bize gelen ilk rivayetteki Ebû Süleyman'dı. Ailesi onu böyle tanıtırlar ve bu şekilde rivayet ederlerdi.

Bize Ebû Hâşim el-Mahzûmî el-Basrî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O Hilâl b. Ebû Humeyd'den, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Ebû Abdülhamîd'e baktı; onun ismi Muhammed idi. Bir adam ona, "Allah sana şöyle şöyle yapsın" diyerek sövüyordu. Ömer bu esnada, "Ey Zeyd'in oğlu! Yaklaş bana, senin yüzünden Muhammed'e sövülmektedir. Vallahi ben yaşadıkça sen Muhammed diye çağrılmayacaksın." dedi ve onu Abdurrahman diye isimlendirdi. Sonra Talha'nın oğullarına haber gönderdi. O gün onlar yedi kişiydiler. En büyükleri ve liderleri Muhammed b. Talha idi. Ömer, onun ismini değiştirmek istedi. Muhammed b. Talha, "Ey Müminlerin Emiri! Allah şahittir ki beni, Muhammed olarak Muhammed (sas) isimlendirdi." dedi. Ömer de, "Kalkınız, artık bunda yapacak bir şey yoktur. Onu, Muhammed (sas) isimlendirmiştir." dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Osman el-Umerî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Evinde bir, iki ya da üç Muhammed olan zarara uğramaz."*

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Talha, faziletinden ve çok ibadetinden dolayı "Seccâd" diye isimlendirilirdi. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Ömer, Muhammed'e teyzesi ve aynı zamanda Peygamber'in zevcesi olan Zeyneb bt. Cahş'ın kabrine inmesini emretmiştir. Babası ile birlikte *Cemel* savaşına katılmış ve orada öldürülmüştür. Sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir. *Basra*'ya geldiklerinde Talha ve Zübeyr beytülmaldaki malları alarak mühürlediler. O esnada namaz vakti geldi. Talha ve Zübeyr [kimin imamlık yapacağı hususunda] tartıştılar. Neredeyse namaz vakti geçmekte idi. Sonra namazları Abdullah b. ez-Zübeyr ve Muhammed b. Talha'nın sırayla kıldırması hususunda anlaştılar. Önce Abdullah b. ez-Zübeyr öne geçti, Muhammed b. Talha onu geriye çekti. Sonra Muhammed b. Talha öne geçti, Abdullah b. ez-Zübeyr onu geriye çekti. Neticede kura çektiler. Kura Muhammed b. Talha'ya çıktı. Öne geçti ve ***"Birisi, yüksek derecelere sahip olan Allah katından,***

inkârcılara gelecek ve savunulması imkânsız olacak azabı istedi (sordu)."[43] ayetleriyle başlayan Meâric suresini okudu.

Dediler ki: Muhammed b. Talha, *Cemel* günü çok şiddetli bir şekilde savaştı. İş tamamlanıp deve öldürülüp, devenin yularından tutan herkes öldürülünce Muhammed b. Talha ilerledi ve Âişe'nin (r) üzerinde bulunduğu devenin yularından tutarak şöyle dedi: "Ne görüyorsun ey Annem?" Âişe (r), "Ben senin insanların en hayırlı olmanı istiyorum." dedi. O sırada Esedoğulları ile anlaşmalı olan Abdullah b. Gatafânoğulları'ndan Abdullah b. Müka'bir adında bir adam Muhammed b. Talha'ya bir mızrak ile vurdu. Muhammed ona, "Sana ***Hâ-Mîm***'i[44] hatırlatırım." dedi. Adam ona sövdü ve onu öldürdü. Onu İbn Mükeys el-Ezdî'nin öldürdüğü de söylenmiştir. Bir kısım kimseler onu Mu'âviye b. Şeddâd el-Absî'nin, diğer bazıları ise Usâm b. el-Mukşa'ir en-Nasrî'nin öldürdüğünü söylemişlerdir. Muhammed'e (rh) "Seccâd" denilmekte idi. İnsanlar içinde namazı en uzun kılanı idi. Onu öldüren şöyle demiştir:

Rabbinin ayetlerini dimdik tutan bu dağınık adam...
Eziyeti az olandır, gözün gördüğü kadarıyla zararsızdır.
Ben, ona mızrağımı fırlatarak gömleğinin yakasını yırttım.
O da elleri ve ağzı üzerine düşüp yere kapandı.
O, saldırıdan önce "Hâ mîm" suresini bana hatırlatıyordu,
Saldırıdan önce "Hâ mîm" okusaydı ya?
Başka bir şeye, Ali'ye tabi olmadığına okusaydı...
Zira hakka tabi olmayan pişman olacaktır.

Dediler ki: İnsanlar *Cemel* savaşında 13.000 ölü bırakarak oradan ayrıldılar. Ali, yanına meşale alarak *Sıffîn* gecesinde ölüler arasında dolaşmaktaydı. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah'ın cesedinin yanına vardığında yüzünü oğlu Hasan'a çevirerek: "Ey Hasan! *Kâbe*'nin Rabbine yemin olsun ki, gördüğün gibi Seccâd öldürülmüş." dedi. Sonra da, "Babası onu bu işe yönlendirdi. Şayet babası ve babasına duyduğu saygısı olmasaydı, takvası ve faziletinden dolayı Muhammed b. Talha buraya gelmezdi." dedi. Hasan

---

[43] Meâric, 70/1-3.
[44] Ğafir (Mü'min) Suresi, 1.

da babasına, "Ama senin takvan buraya gelmekten seni alıkoymadı." dedi. Ali de, "Ey Hasan! Sen benden ne istiyorsun?" dedi. Çünkü Ali, bundan önce oğlu Hasan'a, "Ey Hasan! Baban bundan yirmi sene önce ölmüş olmayı isterdi." demişti.

1448. İbrahim b. Abdurrahman ﴿إبراهيم بن عبد الرحمن﴾

[İbrahim b. Abdurrahman] b. Avf b. Abduavf b. Abdülhâris b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Ümmü Külsûm bt. Ukbe b. Ebû Mu'ayt b. Ebû Amr b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Onun annesi de Ervâ bt. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Ervâ'nın annesi de Ümmü Hakîm olup o, el-Beydâ bt. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

İbrahim b. Abdurrahman'ın Kureyr[45], Ümmü'l-Kâsım ve Şüfeyye -o, Şifa'dır- denen çocuklarının annesi, Ümmü'l-Kâsım bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir.

İbrahim b. Abdurrahman'nın çocuklarından Ömer, el-Misver, Sa'd, Sâlih, Zekeriyyâ ve Ümmü Amr'ın anneleri; Ümmü Külsûm bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir.

İbrahim b. Abdurrahman'nın çocuklarından Atîk ve Hafsa'nın annesi; Mutî b. el-Esved b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'ın kızıdır.

İbrahim b. Abdurrahman'ın bir diğer oğlu İshâk'ın annesi; Ümmü Musa bt. Abdullah b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir.

İbrahim b. Abdurrahman'ın Osman adındaki çocuğunun annesi, Ulyâ bt. Ma'rûf b. Âmir b. Hırnık'tır.

İbrahim'in çocuklarından Hevd ve Şüfeyye es-Suğrâ'nın anneleri ümmü veleddir. İbrahim'in çocuklarından Zübeyr ve Ümmü Abbâd'ın anneleri ümmü veleddir. Yine çocuklarından Ümmü Amr'ın annesi de ümmü veleddir. İbrahim'in çocuklarından Ümmü Amr es-Suğrâ'nın annesi ümmü

[45] III. Ahmed nüshasında Kureyn olarak geçmektedir.

veleddir. İbrahim'in Velîd adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. İbrahim, *Ebû İshâk* diye künyelenirdi.

Bize Yezîd b. Hârûn, Ma'n b. İsa ve Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, bir şarap meyhanesi olan Rüveyşid es-Sekafî'nin evini yakmıştır. Ömer, onu bundan men etmişti. Ben evin yandığını gördüm, sanki kor haline gelmişti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdurrahman b. Avf'ın oğullarından İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tan başka Ömer'den sema ve rü'yet yolu ile rivayette bulunan başka birini bilmiyoruz. İbrahim b. Abdurrahman, babası, Osman, Ali, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Amr b. el-Âs ve Ebû Bekre'den de rivayette bulunmuştur. İbrahim b. Abdurrahman, hicrî 76 yılında 75 yaşında iken vefat etmiştir.

1449. Mâlik b. Evs ﴿مالك بن أوس﴾

[Mâlik b. Evs] b. el-Hadesân. Nasr b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasefe b. Kays b. Aylân b. Mudaroğulları'ndan bir kimsedir. Onun Cahiliye döneminde ata bindiğini söylerler. Yaşlı bir kimse idi; ancak sonraları Müslüman olmuştur. Peygamber'i gördüğüne dair bir rivayet bize ulaşmamış olup Peygamber'den herhangi bir rivayeti de yoktur. Ömer b. el-Hattâb ve Osman b. Affân'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. *Medine*'de 72 senesinde vefat etmiştir.

1450. Abdurrahman b. Abd ﴿عبد الرحمن بن عبد﴾

[Abdurrahman b. Abd] el-Kârî.[46] Kâre kabilesindendir. Kâre, Muhallim b. Gâlib b. Âize b. Yeysa b. Muleyh b. el-Hûn b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'ın oğludur. Kâre denmesinin sebebi, Ya'mer b. eş-Şüddâh b. Avf el-Leysî, bunları Kinâne kabilesinden ayırmak istediğinde içlerinden biri şu şiiri söylemiştir:

---

[46] İbn Hacer el-Askalani, *et-Takrib* adlı eserinde "el-Kâriyyü" şeklinde ya harfini şeddeli olarak kaydetmiştir (M).

Bizi bir tepeye (Kâre'ye) bırakınız ve yardımımıza ge lmeyiniz.
Deve kuşlarının ürktüğü gibi ürkelim.

Bu yüzden onlara Kâre denmiştir. Onlar hakkında birisi de şöyle bir şiir söylemiştir:

قَدْ أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَامَاهَا *"Kâreli olan kimse ile ok atma yarışına giren kişi ona insaflı davrandı."*[47] Kâreliler ok atıcı kimselerdi. el-Kâre, Ehâbîş'tendir. Ehâbîş ise el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne, Huzâ'a'dan Sa'd'ın oğulları el-Mustalık -ismi Cüzeyme'dir- ve el-Hayâ -ismi Âmir'dir- ile Adal'dır. el-Kâre, el-Hûn b. Huzeymeoğullarıdır. Adal ise ed-Dîş b. Muhallim'in oğludur. Onlara Ehâbîş diye isim verilmiştir; çünkü onlar toplanmışlardır [tehabbeşû]. Bunların hepsi Kureyş'ten Bekroğulları ile anlaşmalı idiler. Bunlara *Mekke*'den on mil uzaklıktaki *Hubşî* dağında anlaşma yaptıkları için onlara el-Ehâbîş diye isim verildiği de söylenmektedir. el-Kâre kabilesi Câhiliye döneminde özellikle Zühre b. Kilâboğulları ile sağlam bir anlaşmaları vardı. Zühreoğulları'ndan istedikleri kadar evlilik yapmışlardı. Annelerinin çoğu Zühreoğulları'ndandır.

Abdurrahman b. Abd el-Kârî, Ömer'den rivayette bulunmuş, kendisinden de Urve b. Zübeyr rivayette bulunmuştur. Abdurrahman, *Medine*'de Abdülmelik b. Mervân'ın hilafeti zamanında 80 senesinde vefat etmiştir. O dönem *Medine* valisi Ebân b. Osman b. Affân idi. Abdurraman b. Abd vefat ettiğinde 78 yaşında idi.

1451. İbrahim b. Kâriz ﴿إبراهيم بن قارظ﴾

[İbrahim b. Kâriz] b. Ebû Kâriz. Ebû Kâriz'in ismi, Hâlid b. Ubeyd b. Teym b. Amr b. el-Hâris b. Mebzûl b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Ebû Kâriz, *Mekke*'ye geldi. Yakışıklı ve şair bir kişi idi. Kureyşliler kendisine, "O, bizim dostumuz, anlaşmalımız, kardeşimiz, yardımcımız ve

---

[47] Bu şiirin anlamı konusunda iki görüş vardır. Bunlardan biri şudur; Rivayet edildiğine göre Kârelilere mensup biri ile Esedîlerden biri karşılaşmışlar. Kâre kabilesine mensup olan diğerine, "İstersen ok atışalım, istersen koşuşalım istersen de güreşelim." demiş. Esedî olan kişi ok atmayı tercih etmiştir. Bu konuda çok usta olan Kâre kabilesinden olan kişi قَدْ أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَامَاهَا "Kâreli olan kimse ile ok atma yarışına giren kişi ona insaflı davrandı." demiş ve okunu attığı gibi adamın göğsünü yarmıştır. (Bk. Zebidî, *Tâcü'l-arûs*, XIII,190) (E.).

hepimiz onunla birlikteyiz." dediler. Hepsi onu evlerinde misafir etmek ve onu evlendirmek için davet ettiler. O da "Bana üç gün süre verin." dedi. *Hira* dağına çıktı ve tepesinde üç gün ibadette bulundu. Sonra oradan indi ve ilk karşılaştığı kimse ile anlaşma yapmaya karar verdi. Kendisi ile ilk karşılaşan Abdurrahman b. Avf'ın dedesi Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre olmuştu. Onun elinden tuttu, çıktılar ve birlikte Mescid'e girdiler. *Kâbe*'nin yanında durdu ve anlaşma yaptılar. Abduavf onu anlaşmalı yapmış oldu. İbrahim b. Kâriz, Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. İbrahim şöyle demiştir: Ben, Ömer'i şöyle derken işittim: "Kûfeliler bana zor gelmişlerdir. Onlar hiçbir idareciden razı olmazlar, hiçbir iradeci de onlardan razı olmaz."

1452. Abdullah b. Utbe ﴿عبد الله بن عتبة﴾

[Abdullah b. Utbe] b. Mes'ûd b. Gâfil b. Habîb b. Şemh b. Fâr b. Mahzûm b. Sâhile b. Kâhil b. el-Hâris b. Sa'd b. Hüzeyl. Zühre b. Kilâboğulları ile anlaşmalıdırlar. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne anlattı. O da ez-Zührî'den şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb Abdullah b. Utbe'yi pazarda görevlendirdi ve pamuklu elbiselerden [vergi] almasını emretti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Utbe, Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

Abdullah sonra *Kûfe*'ye gitmiş ve Abdülmelik b. Mervân'ın hilafeti döneminde Bişr b. Mervân'ın *Irak* valiliği sırasında vefat etmiştir. Sika, kıymetli, çok hadis rivayet eden ve fetvası çok olan fakih bir kişidir.

1453. Nevfel b. İyas ﴿نوفل بن إياس﴾

[Nevfel b. İyas] el-Hüzelî.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Müslim b. Cündeb'den, o da Nevfel b. İyâs el-Hüzelî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb'ın zamanında Ramazan ayında Mescid'in farklı farklı yerlerinde namaz kılardık. İnsanlar içlerinde en güzel sesi olanların yanına giderlerdi. Bunun üzerine Ömer, "Bakıyorum bazı kimseler Kur'ân'ı şarkılar haline getirdiler. Vallahi gücüm yeterse ben bunu değiştireceğim." dedi. Râvî dedi ki: Üç gün geçmemişti ki, Ömer, Übey b. Ka'b'a insanlara namaz kıldırmasını emretti, en son safta da kendisi durdu. Sonra da "Bu bid'at ise de ne güzel bir bid'attır." dedi.

1454. el-Hâris b. Amr[48] ﴿الحارث بن عمرو﴾

[el-Hâris b. Amr] Hüzelî. Peygamber döneminde doğmuştur. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Ebû Musa el-Eş'arî'ye namaz konusunda yazdığı da bu hadislerden biridir. Abdullah b. Mes'ûd ve dışındakilerden de hadis rivayetinde bulunmuştur. el-Hâris b. Amr, 70 senesinde vefat etmiştir.

1455. Abdullah b. Sâ'ide ﴿عبد الله بن ساعدة﴾

[Abdullah b. Sâ'ide] el-Hüzelî. Künyesi, Ebû Muhammed'dir. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Osman el-Ahnesî'den, o da İbn Sa'îde el-Hüzelî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, Ömer b. el-Hattâb'ın pazar yerinde insanlar bir şeyler yemek için toplandıklarında "Yolumuzu kapatmayın yerlerinize girin." diyerek tüccarları kamçısıyla dövdüğünü gördüm.

Kendisinden de hadis rivayetinde bulunulmuştur.

1456. en-Nadr b. Süfyân ﴿النضر بن سفيان﴾

[en-Nadr b. Süfyân] Hüzelî. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuş, kendisinden de hadis rivayet edilmiştir.

[48] III. Ahmed nüshasında ve Leiden neşrinde "Amr" şeklindedir. Muahhar kaynaklarda "Ömer" şeklinde de geçer.

1457. Alkame b. Vakkâs ﴿علقمة بن وقاس﴾

[Alkame b. Vakkâs] b. Mihsan b. Kelede b. Abdüyâlîl b. Tarîf b. Utvâre b. Âmir b. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne.

Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir. *Medine*'de Leysoğulları yurdunda bir evi vardı. Kendisinden sonra soyu devam etmiştir. Oğullarından Muhammed b. Alkame b. Vakkâs, Ebû Seleme'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Alkame b. Vakkâs, *Medine*'de Abdülmelik b. Mervân döneminde vefat etmiştir.

1458. Abdullah b. Şeddâd ﴿عبد الله بن شداد﴾

[Abdullah b. Şeddâd] b. Üsâme b. Amr.

Amr, el-Hâd b. Abdullah b. Câbir b. Bişr b. Utvâre b. Âmir b. Leys'tir. Annesi, Esmâ bt. Umeys el-Has'amiyye'nin kız kardeşi Selmâ bt. Umeys'tir. Amr'ın *el-Hâd/el-Hadî* [yol gösteren] diye isimlendirilmesinin sebebi, geceleri misafirlerin ve yolda gidenlerin görebilmeleri için ateş yakmasından dolayıdır.

Abdullah b. Şeddâd, Ömer b. el-Hattâb ve Ali b. Ebû Tâlib'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir. Şiî idi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn rivayet etti; dedi ki:

Abdullah b. Şeddâd, Hamza'nın kızı ile anne bir kardeştirler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı; dedi ki: Bize el-Hakem b. Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd haber verdi; dedi ki:

Hamza'nın kızı ile yakınlığımın ne olduğunu bilir misiniz? O benim anne bir kız kardeşimdir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Şeddâd, *Kûfe*'ye sıklıkla uğrar ve orada kalırdı. Abdurrahman b. Muhammed b. el-Eş'as'a katılanlarla birlikte çıktı ve *Düceyl* savaşında öldürüldü.

1459. Ca'vene b. Şe'ûb ﴿جعونة بن شعوب﴾

O, el-Esved b. Abdüşems b. Mâlik b. Ca'vene b. Avîra b. Şic b. Âmir b. Leys'in oğullarındandır. Şe'ûb ise, Huzâ'a kabilesinden bir kadın olup, Ümmü'l-Esved'dir. el-Esved, Ebû Süfyân b. Harb ile anlaşmalı idi. Ebû Süfyân ile *Uhud* savaşına katılmış, Hanzale, el-Gasîl'i öldürdüğünde Ebû Süfyân'ı *Uhud*'da öldürülmekten kurtarmıştır. Ca'vene b. Şe'ûb, Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1460. Himâs el-Leysî ﴿حماس الليثى﴾

Kinâneoğulları'ndandır. O, Ebû Amr b. Himâs'ın babası olup bizzat kabiledendir. *Medine*'de evi bulunmakta idi. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Şeyh olup, az hadis rivayet etmiştir.

1461. Abdullah b. Ebû Ahmed ﴿عبد الله بن أبى أحمد﴾

[Abdullah b. Ebû Ahmed] b. Cahş b. Riâb b. Ya'mer b. Sabre b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dudân b. Huzeyme. Abdüşems b. Abdümenâfoğulları ile anlaşmalı idiler.

1462. Melîh b. Avf ﴿مليح بن عوف﴾

[Melîh b. Avf] es-Sülemî.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. el-Hâris b. el-Fudayl anlattı. O babasından, o Habîb b. Umeyr'den, o da Melîh b. Avf es-Sülemî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'e, Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın evine mobilyadan süslemeli bir kapı yaptırdığı, sarayına da kamıştan özel bir bölüm inşa ettiği haberi ulaştı. Ömer, hemen Muhammed b. Mesleme'yi gönderdi ve benim de onunla beraber gitmemi emretti. Çünkü ben oraları iyi biliyordum. Beraber çıktık. Ömer, kapının ve özel bölümün yakılmasını emretti. Ayrıca Sa'd'ı Mescid'de Kûfelilerle yüzleştirmesini emretti. Bunun sebebi Kûfelilerin bir kısmından Ömer'e, Sa'd'm satmış olduğu humusta bazılarına ayrıcalık yapmış olduğuna dair sözlerin ulaşmasıydı. Birlikte Sa'd'm evine gittik. Kapı ve

özel bölüm yakıldı. Muhammed, Sa'd'ı Mescid'e getirdi ve Kûfelilere onun hakkında sorular sormaya başladı. Onlara da Müminlerin Emiri'nin böyle yapılmasını emrettiğini söyledi. Ancak onun hakkında hiç kimse hayırdan başka bir şey söylemedi.

1463. Süneyn Ebû Cemile ﴿سنين أبو جميلة﴾

Süleymoğulları'ndan olup rivayet ettiği hadisler vardır. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis işitmiştir. Bir hadiste "Sâlih b. Keysân, o ez-Zührî'den, o da Süneyn b. Ebû Cemîle es-Selîtî'den" isnadı vardır. Evi, *el-Umak* denen yerde idi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da ez-Zührî'den Süneyn b. Ebû Cemîle'nin şöyle dediğini duyduğunu rivayet etti.

Ömer'in zamanında sokağa bırakılmış bir çocuk buldum. Bunun üzerine beni tanıyan biri Ömer'e beni tanıttı. Ömer beni çağırdı ve "O hürdür, velayeti sanadır, nafakası da bize aittir." dedi.

1464. Mâlik b. Ebû Âmir ﴿مالك بن أبي عامر﴾

[Mâlik b. Ebû Âmir] b. Hâris b. Gaymân b. Huseyl b. Amr b. el-Hâris. Hâris, Esbah b. Avf b. Zeyd b. Âmir b. Rebî'a b. Nebt b. Mâlik b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe b. Mu'rib - Mu'rib [açıkça söyleyen] diye isimlendirilmesinin sebebi açık ve net konuşmasından dolayıdır. Çünkü o, Arap lisanını ilk olarak ikame eden kimsedir.- b. Müherrem -Müherrem, Kahtân'dır.- b. el-Hemeysa b. Teymen b. Kays b. Nebt b. İsmail b. İbrahim'dir. Bu nesebi, bana Mâlik b. Enes'in amcasının oğlu Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys anlatmıştır. Mâlik b. Enes, *Medine* fakihi olup Mâlik b. Ebû Amroğulları'ndandır.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana dedemin amcası er-Rebî b. Mâlik b. Ebû Amr -O, fakih Mâlik b. Enes'in amcasıdır.- babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Hac ya da umre için birlikte *Mekke* yolunda bir ağacın altında idik. O esnada Abdurrahman b. Osman b. Ubeydullah bana "Mâlik" diye seslendi. Ben de: "Ne istiyorsun?" dedim. "Senin dışında başkasının bizi davet edip

de kabul etmediğimiz bir şeyi kabul eder misin?" dedi. Ben de, "O nedir ki?" diye sordum. O da, "Bizim kanımız senin kanın, heder oluşumuz senin heder oluşundur. Allah'a yemin olsun ki, deniz yünü ıslattığı müddetçe bu böyle olsun." dedi. Mâlik dedi ki: Onun bu teklifini kabul ettim. Onların bugün Teymoğulları içerisinde sayılmaları bu sebeptendir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O amcası Cerîr b. Zeyd'den, o da Mâlik b. Ebû Âmir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ömer b. el-Hattâb'ı haccda şeytanı taşlarken gördüm. Atılan bir taş ona isabet etti ve kanı aktı. O sırada bir adam diğerine "Ey Halife!" diye nida etti. Has'am kabilesinden bir kişi. "Vallahi halifeniz gitti; kanı şiddetli bir şekilde akıyor." dedi. Bir adam "Ey Halife!" diye nida etti. Ömer, kendisini çağıran adama yönelince darbe aldı.

Mâlik b. Ebû Amr; Ömer, Osman, Talha b. Ubeydullah ve Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuştur. Sika biri olup sahih hadisler rivayet etmiştir.

1465. Abdullah b. Amr ﴿عبد الله بن عمرو﴾

[Abdullah b. Amr] b. el-Hadramî. Benî Ümeyye ile anlaşmalı idi. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O ez-Zührî'den, o da es-Sâib b. Yezîd'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Amr b. el-Hadramî, hırsızlık yapmış bir çocuğunu Ömer'e getirmiştir.

O sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1466. Abdurrahman b. Hâtıb ﴿عبد الرحمن بن حاطب﴾

[Abdurrahman b. Hâtıb] b. Ebû Belte'a. Lahm kabilesindendir. Amr b. Ümeyye b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâoğulları'nın anlaşmalıları olan Râşide b. Ezab b. Cezîle b. Lahmoğulları'ndan biridir. Amr b. Ümeyye, *Habeşistan*'a hicret edenlerdendir. Abdurrahman, *Ebû Yahya* diye künyelenirdi. Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Ömer b. el-Hattâb'dan

hadis rivayetinde bulunmuştur. 68 senesinde vefat etmiştir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1467. Muhammed b. el-Eş'as ﴿محمد بن الأشعث﴾

[Muhammed b. el-Eş'as] b. Kays b. Ma'dîkerib b. Mu'âviye b. Cebele b. Adî b. Rebî'a b. Mu'âviye el-Ekremeyn b. el-Hâris b. Muâviye b. el-Hâris el-Ekber b. Mu'âviye b. Sevr b. Müretti b. Muâviye b. Kindî b. Ufeyr. Annesi, Ümmü Ferve b. Ebû Kuhâfe Osman b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym'dir.

Bize Hişâm b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Bize Muğîre b. İbrahim şunu haber verdi:

Muhammed b. el-Eş'as, *Ebü'l-Kâsım* olarak künyelenirdi. Âişe'nin huzuruna girer; onu orada *Ebü'l-Kâsım* olarak künyelerlerdi.

Muhammed b. el-Eş'as Ömer ve Osman'dan rivayette bulunmuş ve onlara, ölmüş bir Yahudi olan halası hakkına sorular sormuştur.

1468. Abdullah b. Hanzale ﴿عبد الله بن حنظلة﴾

[Abdullah b. Hanzale] el-Gasîl b. Ebû Âmir er-Râhib. İsmi, Abduamr b. Sayfî b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Eme b. Dubay'a b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi, Belhublâ'dan Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl'dür.

Abdullah b. Hanzale'nin Abdurrahman ve Hanzale adında çocukları dünyaya gelmiştir. Anneleri ise Esmâ bt. Ebû Sayfî b. Ebû Âmir b. Sayfî'dir. Âsım ve el-Hakem adındaki çocuklarının annesi ise Sâ'ideoğulları'ndan Fâtıma bt. el-Hakem'dir. Enes ve Fâtıma adındaki çocuklarının annesi, Selmâ bt. Enes b. Müdrik b. el-Has'am'dır. Çocuklarından Süleyman, Amr ve Emetüllah'ın annesi Evs kabilesinin el-Ce'âdire kolundan Ümmü Külsûm bt. Vahvah b. el-Eslet b. Cüşem b. Vâil b. Zeyd'dir. Abdullah'ın Süveyd, Ma'mer, Abdullah, el-Hur, Muhammed, Ümmü Seleme, Ümmü Habîb, Ümmü'l-Kâsım, Kuraybe ve Ümmü Abdullah denen çocuklarının annesi Huzâ'a kabilesinden Adî b. Amroğulları'ndan Ümmü Süveyd bt. Halîfe'dir.

Hanzale b. Ebû Âmir, Uhud savaşına çıkmak istediğinde hanımı Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl ile birlikte olmuş; hicretten 32 ay sonra Şevvâl ayında Abdullah b. Hanzale'ye hamile kalmıştır. Hanzale b. Ebû Âmir o gün şehid olmuş onu melekler yıkamıştır. Bu yüzden oğlu Abdullah'a "Ğasîlu'l-Melâike'nin oğlu" [Melekler tarafından yıkanılanın oğlu] denilirdi. Cemîle, Abdullah'ı bundan dokuz ay sonra doğurmuştur. Peygamber vefat ettiği esnada o yedi yaşında idi. Bazıları onun Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer'i gördüğünü söylemişlerdir. Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr anlattı. O Damdam b. Cevs'ten, o da Abdullah b. Hanzale b. er-Râhib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer bize akşam namazını kıldırdı ve ilk rekâtta herhangi bir şey okumadı. İkinci rekâtta fatiha ve bir sure okudu. Sonra tekrar fatiha ve bir sure okudu. Sonra namazı bitirdi, iki secde yaptı ve selam verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a el-Mahzûmî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti. Ayrıca bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O da Sâlih b. Ebû Hassân'dan şöyle dediğini rivayet etti. Ayrıca bize Sa'îd b. Muhammed anlattı. O Amr b. Yahya'dan, o Abbâd b. Temîm'den, o amcası Abdullah b. Zeyd ve başkalarından rivayet etti. Hepsi bana anlattılar; dediler ki:

Harre olayının olduğu günlerde Medineliler, Ümeyyeoğulları'na saldırarak onları şehirden çıkardılar ve Yezîd b. Mu'âviye'nin kusurların ortaya koyup ona muhalefet ettiler. Abdullah b. Hanzale'nin etrafında toplanıp ölünceye kadar işlerini ona havale ettiklerini ifade edip kendisine biat ettiler. Abdullah şöyle dedi: "Ey kavmim! Allah'tan korkun, O birdir ve ortağı yoktur. Gökyüzünden başımıza taş yağmasından korktuğumuz için Yezîd'e karşı kıyam ettik. Bu herif annelerini, kızlarını ve kız kardeşlerini nikâhlıyor. Şarap içiyor ve namaz kılmıyor. Allah'a yemin olsun ki, bana hiç kimse destek vermese de buna kalkışır ve bu imtihana güzel bir şekilde dayanabilirim." O gün bütün insanlar harekete geçti ve her taraftan ona biat etmeye geldiler.

Abdullah b. Hanzale'nin, bu günlerde Mescid'den başka geceleyecek yeri yoktu. Bir şey yemiyor, içmiyordu; devamlı oruç tutuyor ve Mescid'e

getirilen Sevîk'ten yapılmış azıcık çorba ile iftar açıyordu. Tevazuundan dolayı, hiçbir zaman gözünü yerden kaldırıp göğe kaldırdığına rastlanmadı. Şamlılar *Vâdilkurâ*'ya yaklaşınca Abdullah b. Hanzale insanlara öğle namazını kıldırdı. Sonra minbere çıkıp Allah'a hamd u senada bulunduktan sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Sizler dininizi korumak için ayaklandınız. Allah'ın mağfiretini kazanabilmek ve rızasına nail olmak için bu imtihana iyi bir şekilde sabrediniz."

Bana toplulukla birlikte *es-Süveyda*'ya inenlerden biri bildirdi. Bugünde topluluk *Zû Huşüb* denen mevkiye inmişlerdi. Beraberlerinde de Mervân b. el-Hakem de vardı. [Ravi] dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, Peygamber'in minberinin yanında anlaşmayı bozması ve verdiği sözde durmaması sebebiyle Allah dilerse onu helak eder. İnsanlar bağrıştılar ve Mervân'a doğru "Korkak oğlu korkak!" diyerek yöneldiler. İbn Hanzale de "Kızmak bir şey değil, onlarla karşılaşmayı isteyin." diyerek onları teskin ediyordu. Allah'a yemin olsun ki, eğer bir kavim kesinlikle doğru söylerlerse, Allah'ın kudretiyle zafer elde ederler. Sonra ellerini semaya kaldırıp kıbleye yönelerek şöyle dua etti: "Allah'ım! Biz sana güvenmekteyiz. Sana inandık ve sana tevekkül ettik. Sana sığınarak sırtımızı sana dayadık." Sonra da minberden indi.

Kavim sabahleyin *Medine*'ye geldi. Şamlılar onlara galip gelinceye kadar Medineliler çok şiddetli bir şekilde savaştılar. *Medine*'ye her taraftan girildi. Abdullah b. Hanzale o gün iki tane zırh giymiş ve arkadaşlarını savaşa teşvik etmekte idi. Onlar da savaşmaya başladılar. Öğle vakti yaklaşmıştı. Bir mevlasına, "Beni koru, namaz kılacağım." dedi. Öğle namazını oturarak dört rekât olarak kıldı. Namazı bitirince mevlası kendisine, "Allah'a yemin olsun ki, kimse kalmadı. Daha ne diye kıyam ediyoruz ki?" dedi. Sancağı dikili idi ve etrafında beş kişi bulunmaktaydı. Abdullah, "Sana yazıklar olsun. Ölmek için ayaklandık." dedi.

Sonra namazı bitirdi; pek çok yara almıştı. Zırhı çıkardı, kılıcını kuşandı. İpekten iki kolluk giydi ve insanları savaşa teşvik etti. Medineliler ürkmüş kaçan hayvanlar gibi idiler. Şamlılar her tarafta onları katlediyorlardı. İnsanlar hezimete uğrayınca zırhı ve üzerindeki silah ne varsa onları attı; çıplak olarak savaşmaya başladı. Sonunda onu da öldürdüler. Şamlılardan

biri omuzuna bir kılıç darbesi vurdu ve onu kesti. Öyle ki, ciğerleri göründü, böylece vefat etti. Müsrif, kendisine ait bir at üzerinde, yanında Mervân b. el-Hakem olduğu halde öldürülenler arasında dolaşıyordu. Abdullah b. Hanzale'nin yanına da geldiler. O, işaret parmağını uzatmıştı. Mervân şöyle dedi: "Şayet ölü iken parmağını dikmişsen diri iken de dikmişsindir."

Abdullah b. Hanzale katledilince insanlar artık direnemediler ve her tarafta ortaya çıkmaya başladılar. Abdullah b. Hanzale'nin katledilmesini iki kişi üstlendi. Birlikte başını kestiler. Onlardan birisi kesik başı Müsrif'e götürdü ve ona şöyle dedi: "Bu, kavmin reisidir." Müsrif, ima ile secde etti. Bu sırada bineğinin üzerindeydi. "Sen kimsin?" diye sordu. Adam, "Fezâreoğullarındanım." dedi. Müsrif, "İsmin nedir?" diye sordu. Adam, "Mâlik." dedi. Müsrif, "Onu sen mi öldürüp başını kestin?" diye sordu. Adam, "Evet." dedi. Sonra kendine Sa'd b. el-Cevn denen *Hıms* ehli es-Sekûn'dan bir adam geldi ve "Allah seni ıslah etsin ey Emir! Biz birlikte onu katletmeye başladık, onu birlikte mızrakladık, beraber infaz ettik. Sonra kılıçlarımızla körleşinceye kadar vurduk." dedi.

Fezâre'den olan adam "Bu, doğru değil!" dedi. Sekûn'den olan adam onu talak ve azat olmak üzere yemine davet etti. Öteki yemin etmekten kaçındı. Sekûn'den olan adam, dediği şekilde yemin etti. Müsrif, "Müminlerin Emiri sizin hakkınızdaki hükmü verir." dedi. İkisinin durumunu Emir'e haber verdi. Onlar *Harre* ehlinin katledilişi ve İbn Hanzale'nin öldürülüşü haberi ile Emir'e gittiler. Emir, onlara büyük ödüller verdi, divanda onlara şerefli bir yer ayırdı. Sonra da onları el-Husayn b. Nümeyr'e gönderdi. İkisi de İbnü'z-Zübeyr kuşatmasında katledilmişlerdir. Dedi ki: *Harre* olayı, 63 senesi Zilhicce ayında meydana gelmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Kinâne anlattı. O da Abdullah b. Ebû Süfyân'dan şöyle dediğini rivayet etti: Babamın şöyle dediğini duydum:

Abdullah b. Hanzale'yi öldürüldükten sonra rüyamda çok güzel bir şekilde gördüm, bayrağı da yanında idi. "Ey Ebû Abdurrahman! Sen öldürülmedin mi?" dedim. O da: "Evet. Rabbimle karşılaştım, beni Cennet'ine koydu. İstediğim gibi meyvelerin arasında dolaşıyorum." dedi. Ben, "Peki arkadaşlarına nasıl muamele yapıldı?" dedim. "Onlar da benimle beraber

benim bayrağımın altındadırlar. O bayrak kıyamete kadar inmeyecektir." dedi. Babam, "Uyandığımda anladım ki, onun için gördüğüm hayır imiş." dedi.

1469. Muhammed b. Amr ﴿محمد بن عمرو﴾

[Muhammed b. Amr] b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Hazrec kabilesinden olan Sâ'ideoğulları ile anlaşmalı Gassân'ın Hubâle b. Ganmoğulları'ndan Amre bt. Abdullah b. el-Hâris b. Cemmâr'dır.

Muhammed b. Amr'ın Osman, fakih Ebû Bekir ve Ümmü Külsûm denen çocuklarının annesi Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Kebşe bt. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürâre b. Udes'tir. Muhammed b. Amr'm Abdülmelik, Abdullah, Abdurrahman ve Ümmü Amr denen çocuklarının annesi de Sübeyte bt. en-Nu'mân b. Amr b. en-Nu'mân b. Halde b. Amr b. Ümeyye b. Âmir b. Beyâda'dır.

Peygamber (sas), Muhammed'in babası olan Amr b. Hazm'ı, *Necrânu'l-Yemen*'e görevlendirmişti. Muhammed, burada hicretin 10. senesinde dünyaya geldi. Amr b. Hazm ona Muhammed ismini koydu, künyesini de Ebû Süleyman olarak belirledi ve bunu Peygamber'e yazdı. Peygamber de ona, *"İsmini Muhammed koy, künyesini de Ebû Abdülmelik olarak belirle."* diye yazdı. O da bu şekilde yaptı.

Bize Osman b. Ömer ve Ubeydullah b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O da Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb, Peygamber'in ismini taşıyan çocukları bir eve topladı. İsimlerini değiştirdi, babaları gelerek onların hepsinin ismini Peygamber'in koyduğuna dair bilgi verdiler. Ömer, bundan sonra onları salıverdi. İşte benim babam da bu çocuklar arasında idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Amr, Ömer'den hadis işitip rivayet etti. O, sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: O da Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm haber verdi. O babasından, o da dedesi Muhammed b. Amr'dan şunu rivayet etti:

Muhammed b. Amr, fiyatı 700 [dirhem] olan ipek bir şal satın almış ve giymiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülcebbâr b. Umâre b. Amr b. Hazm anlattı. O da Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Amr, *Harre* günlerinde Şamlılardan pek çok kimseyi öldürmüştü. Onların süvari birliğine hamle yapıyor ve onları dağıtıyor idi. Kendisi atlı idi. Şamlılardan biri şöyle dedi: "Bu adam bizi yaktı. Atının üzerinde kurtulmasından korkuyoruz. Onun üzerine hep birlikte saldırın, birinizden kurtulamaz. Onun basiret ve cesaret sahibi olduğunu görüyoruz." Râvî dedi ki: Ona hamle yaptılar, mızraklarla her tarafını sarıp ve dengesini bozdular. Şamlılardan biri boynuna sarıldı, sonunda hepsi onu öldürdüler. Muhammed b. Hazm katledilince insanlar her tarafta hezimete uğradılar ve Şamlılar *Medine*'ye girdiler. Atları ile orada dolaştılar yağma yaptılar ve insanları katlettiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülcebbâr b. Umâre anlattı. O da Muhammed b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Amr b. Hazm, *Harre* gününde namaz kıldı, yaralarından kan akıyordu. O başka bir şey ile değil, ancak mızrak vurulmasıyla ölmüştür.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. el-Kâsım anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Amr'ı başında bir miğfer olduğu halde gördüm. Namaz kılmak istediği zaman onu yanına koyuyor ve öylece namaz kılıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. Mus'ab b. İsmail b. Zeyd b. Sâbit anlattı. O da İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Amr o gün yüksek sesle şöyle diyordu: "Ey Ensâr topluluğu! İyi savaşınız, onlar dünyevî isteklerden dolayı sizinle savaşıyorlar, siz ise ahiret için savaşmaktasınız." Muhammed b. Amr sonra onlardan bir birliğe hamle yaptı ve onları dağıttı. Ancak sonunda kendisi de katledildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Utbe b. Cübeyre anlattı. O İbn Ebû Ahmed b. Cahş'ın mevlası Abdullah b. Ebû Süfyân'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Fasık Müsrif b. Ukbe atı ile ölüler arasında dolaşıyordu, yanında ise Mervân b. el-Hakem vardı. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın yanına geldiler, o alnını yere koymuş bir vaziyette idi. Mervân, "Vallahi öldükten sonra alnın bu şekilde ise diri iken de bunu çok yapmışsındır." dedi. Müsrif de şunu söyledi: "Allah'a yemin olsun ki, ben bunları Cennetlik olarak görmekteyim. Bunu, senden kimse duymasın itaatten vazgeçerler." Mervân da, "Onlar sonradan değişti ve farklılaştılar." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: *Harre* vak'ası Yezîd b. Mu'âviye döneminde hicretin 63. senesi Zilhicce ayında *Medine*'de vuku buldu. Muhammed b. Amr'ın *Medine*'de ve *Bağdat*'ta soyu devam etmiştir.

1470. Umâre b. Huzeyme ﴿عمارة بن خزيمة﴾

[Umâre b. Huzeyme] b. el-Fâkih b. Sa'leb b. Sa'îde b. Âmir b. Gayyân[49] b. Âmir b. Hatme. Hatme'nin ismi, Abdullah b. Cüşem b. Mâlik b. el-Evs b. Hârise olup Ensâr'dandır. Annesi, Safiyye bt. Âmir b. Tu'me b. Zeyd el-Hatmî'dir.

Umâre b. Huzeyme'nin İshâk adında bir çocuğu dünyaya gelmiş; ancak küçük yaşta vefat etmiştir. Annesi ise, Ubeyde bt. Abdullah b. Sâbit b. el-Fâkih b. Sa'lebe b. Sâ'ide'dir. Umâre'nin Muhammed ve Safiyye adında çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi ise Vedî'a bt. Abdullah b. Mes'ûd b. Abdullah b. Amr el-Hatmî'dir. Umâre'nin Menî'a ve Hammâde adında kız çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi ise ümmü veleddir. Umâre b. Huzeyme, Ömer b. el-Hattâb'ın babasına şöyle dediğini işitmiştir: "Toprağını niçin satışa arz etmiyorsun?" Amr b. el-Âs ve babasından hadis işitmiştir. Babası iki şehadet sahibi Huzeyme b. Sâbit'tir. Umâre'nin künyesi Ebû Muhammed idi. *Medine*'de el-Velîd b. Abdülmelik'in hilafetinin ilk günlerinde 75 yaşında iken vefat etmiştir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

[49] III. Ahmed nüshasında ve Leiden baskısında bu şekildedir. Anân ve Inân olarak geçen yerler de vardır.

1471. Yahya b. Hallâd ﴿يحيى بن خلاد﴾

[Yahya b. Hallâd] b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk. Hazrec kabilesindendir.

Yahya b. Hallâd'ın Mâlik, Ali, Âişe ve Useyme adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Ümmü Sâbit bt. Kays b. Amr b. Riâb b. Bekr'dir. Yahya b. Hallâd'ın Ümmü Külsûm ve Hamîde adındaki çocuklarının annesi ise Ümmü Yahya bt. Âmir b. Amr b. Hâlid b. Mahled b. Âmir b. Zürayk'tır. Yahya b. Hallâd'ın bir de Remle isminde çocuğu dünyaya gelmiştir. Ancak annesinin ismi konusunda bir bilgimiz yoktur.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı. O İshâk b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ali b. Yahya b. Hallâd'ı işiten biri anlattı; dedi ki:

Yahya b. Hallâd doğduğunda Peygamber'e getirildi. Peygamber hurma ile tahnik yaptı ve şöyle buyurdu: *"Ben onu Yahya b. Zekeriyyâ'dan sonra kimseye verilmeyen bir adla isimlendireceğim."* Râvî dedi ki: Böylece onu Yahya diye isimlendirdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Yahya b. Hallâd Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulundu.

1472. Amr b. Süleym ﴿عمرو بن سليم﴾

[Amr b. Süleym] b. Amr b. Halde b. Âmir b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk. Hazrec kabilesindendir. Annesi, en-Nevvâr bt. Abdullah b. el-Hâris b. Cemmâz'dır. Bunlar Sa'îdeoğulları ile anlaşmalı idiler. Kadının babası, Gassân'ın Hubale b. Ganmoğulları'ndandır.

Amr b. Süleym'in Osman ve en-Nu'mân adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bu ikisinin annesi Ensâr'dan Habîbe bt. en-Nu'mân b. Aclân b. en-Nu'mân b. Âmir b. Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk'tır. Amr b. Süleym'in Sa'd ve Eyyûb adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bu ikisinin annesi Ümmü'l-Benîn bt. Ebû Ubâde Sa'd b. Osman b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk'tır.

Amr b. Süleym, Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. O zamanda bulüğ çağına ermişti. Ensâr'dan Ebû Katâde ve Ebû Humeyd'den de hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir.

1473. Hanzale b. Kays ﴿حنظلة بن قيس﴾

[Hanzale b. Kays] b. Amr b. Hısn b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Züraykarayk. Annesi Ümmü Sa'd bt. Kays b. Hısn b. Halde b. Muhammed b. Âmir b. Zürayk'tır.

Hanzale b. Kays'ın Muhammed ve Ümmü Cemîl adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bu ikisinin annesi Kureyş kabilesinden Ümmü İsa bt. Abdullah b. Hişâm b. Zühre b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. Hanzale'nin Amr adındaki çocuğunun annesi Ümmü Osman bt. Amr b. Abdullah b. Amr b. Hısn b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk'tır. Hanzale'nin oğlu küçük Amr'ın annesi ise ümmü veleddir. Abdullah adındaki çocuğunun annesi, Gadb b. Cüşem b. el-Hazrecoğulları'ndan Ümmü Musa bt. el-Hâris b. Utbe b. Ubeyd b. el-Mu'allâ b. Levzân b. Hârise'dir. Hanzale'nin iki oğlu Ubeydullah ve Sa'd'ın annesinin ismini bilmemekteyiz.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah haber verdi; dedi ki: ez-Zührî'yi şöyle derken işittim:

Ben, Ensâr'dan Hanzale b. Kays ez-Zürakî'den daha akıllı ve daha cömert kimseye rastlamadım. Sanki Kays kabilesinden bir kişi gibi idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Hanzale b. Kays; Ömer, Osman ve Râfi b. Hadîc'den hadis rivayetinde bulundu. Kendisinden de ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

1474. Mes'ûd b. el-Hakem ﴿مسعود بن الحكم﴾

[Mes'ûd b. el-Hakem] b. er-Rebî b. Âmir b. Hâlid b. Âmir b. Zürayk. Annesi, Hüzeyl kabilesinden Habîbe bt. Şerîk b. Ebû Hasme'dir.

Mes'ûd b. el-Hakem'in, İbrahim, İsa, Ebû Bekir, Süleyman, Musa, İsmail, Dâvûd, Ya'kûb, İmrân, Eyyûb el-Ekber, Ümmü İbrahim diye çocukları dünyaya gelmiştir. Bu çocukların annesi, Meymûne bt. Ebû Ubâde Sa'd b. Osman b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk'tır. Mes'ûd b. el-Hakem'in Eyyûb el-Asğar ve Sâre adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Amr bt. el-Müsennâ b. Hakîm b. Necebe b. Rebî'a b. Riyâh b. Avf b. Rebî'a b. Hilâl b. Şemh b. Fezâre'dir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Mes'ûd b. el-Hakem, Peygamber döneminde doğmuştur. Ebû Hârûn olarak künyelenirdi. Güvenilir, şahsiyet sahibi bir kimse idi. Ömer, Osman ve Ali'den rivayette bulunmuştur. Kendisinden Muhammed b. el-Münkedir ve Ebü'z-Zinâd rivayette bulunmuştur.

1475. Halde [50] ﴿خلدة﴾

[Halde] Ebü'l-Hâris b. Muhalled ez-Zürakî. Nesebi konusunda Ensâr ile ilgili nesep kitaplarında istediğimiz sağlamlıkta bir bilgiye rastlayamadık. Halde, Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1476. Abdullah b. Ebû Talha ﴿عبد الله بن أبي طلحة﴾

Ebû Talha'nın ismi, Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Harâm b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Annesi, Ümmü Süleym bt. Milhân b. Hâlid b. Zeyd b. Harâm b. Cündüb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Aynı zamanda bu kadın Enes b. Mâlik'in annesidir.

Abdullah b. Ebû Talha'nın, el-Kâsım adında bir çocuğu dünyaya gelmiştir. Annesi ümmü veleddir. Abdullah b. Ebû Talha'nın Umeyr, Zeyd, İsmail, Ya'kûb, İshâk, Abde ve Ümmü Ebân denen çocukları olmuştur. Bunların annesi ise Sübeyte bt. Rifâ'a b. Râfi b. Mâlik b. Aclân ez-Zürakî'dir. Abdullah'ın Muhammed adında diğer bir çocuğu olmuştur. Onun annesi ümmü veleddir. Abdullah ve Külsûm adındaki çocuklarının annesi de ümmü veleddir. İbrahim, Rukayye, Ümmü Amr denen çocuklarının

[50] III. Ahmed nüshasında ve Leiden baskısında "Halde", "Muhalled" olarak hatalı yazılmıştır. Doğrusu *Tavdîhü'l-müştebeh*'ten (VIII, 91) tespit edilmiştir.

annesi ise Benî Selime'den Âişe bt. Câbir b. Sahr b. Ümeyye b. Hansâ'dır. Abdullah'ın Ömer, Ma'mer ve Umâre adındaki çocuklarının annesi ise Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Ümmü Külsûm bt. Amr b. Hazm b. Zeyd'dir. Ümmü Süleym, Huneyn gazvesine katıldığı sırada Abdullah'a hamile idi. Abdullah, *Medine*'de Ebû Talha'nın evinde kalmıştır.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn haber verdi. O Enes b. Sîrîn'den, o da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Talha'nın oğlu hasta idi. Dışarı çıktığında çocuk evde vefat etmişti. Döndüğünde hanımına "Oğluma ne oldu?" diye sordu. Ümmü Süleym, "O şu anda her zamankinden daha sakindir." dedi ve kocasına akşam yemeğini getirdi. Yemeğini yedikten sonra Ebû Talha, Ümmü Süleym ile cinsî münasebette bulundu. İlişki bittikten sonra, Ümmü Süleym, "Çocuk öldü. Onu gömelim." dedi. Sabahleyin Ebû Talha, Resûlullah'a gelerek durumu haber verdi. Peygamber, *"Bu gece birlikte oldunuz mu?"* diye sordu. Ebû Talha da "Evet!" dedi. Peygamber, *"Allah'ım! Bunlar için geceyi bereketli kıl!"* diye dua etti. Böylece Ümmü Süleym bir erkek çocuğu dünyaya getirdi. Ebû Talha bana, "Onu Peygamber'e götür." dedi. Çocuğun annesi de bana biraz hurma verdi. Peygamber, *"Yiyecek bir şey var mı?"* diye sordu. "Evet, hurma var." dedim. Resûlullah hurmaları alarak onları ağzında çiğnedi sonra çıkardı ve çocuğun ağzına koydu. Damaklarını onunla ovdu ve pakladı. Sonra da ona Abdullah ismini verdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdullah b. Ebû Bekir es-Sehmî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl anlattı; dedi ki: Enes b. Mâlik dedi ki:

Ebû Talha'nın Ümmü Süleym'den olan oğlu şiddetli bir şekilde hastalanmıştı. Ebû Talha, Mescid'e gidince çocuk vefat etti. Ümmü Süleym durum için hazırlık yaptı ve "Ebû Talha geldiğinde çocuğun vefat ettiğini söylemeyin." diye tembihledi. Nihayet Ebû Talha çıkageldi. Ümmü Süleym ona her zaman yaptığı gibi akşam yemeğini hazırladı. Ebû Talha, "Çocuk ne durumdadır." diye sordu? Ümmü Süleym, "Olduğundan daha iyidir." dedi. Ümmü Süleym, Ebû Talha ve beraberindekilere akşam yemeğini yedirdi. Sonra bir kadının kocasına yaptığı gibi süslendi. Sonra da Ebû Talha kendisiyle cinsî ilişki kurdu. Gecenin sonu gelince Ümmü Süleym şöyle dedi: "Ey Ebû Talha! Falancalar, emanet bir şey alıp, o emanet

kendilerinden istendiğinde zorlarına gitmesi hususunda ne dersin?" Ebû Talha da "Doğru yapmamış olurlar." dedi. Kadın, "Falan oğlun sana Allah'tan bir ödünç idi. Allah onu aldı." deyince, Ebû Talha istircâ'da bulundu[51] ve Allah'a hamd etti. Sabahleyin Peygamber'e gidip durumu bildirdi. Peygamber onu görünce, *"Ey Ebû Talha! Allah size bu gecenizi mübarek kılsın!"* dedi. Kadın o geceki temastan hamile kaldı. Bir gece çocuğunu doğurdu. Ümmü Süleym, Peygamber'in çocuğa tahnik yapmasından önce kendisi tahnik yapmayı hoş karşılamadı. Sonra onu Enes ile birlikte Peygamber'e gönderdi. [Enes dedi ki:] "Ben de Acve hurmalarından aldım ve Peygamber'in yanına gittim. Kendine ait develeri hazırlıyordu veya dağlamaya hazırlıyordu. Ben, "Ümmü Süleym bu gece doğurdu. Siz tahnik yapmadan o yapmak istemedi." dedim. "Yanında bir şey var mı?" diye sordu. Ben de acve hurması olduğunu söyledim. Hurmadan biraz aldı ağzında çiğnedi, iyice yumuşayınca çıkartıp bebeğin ağzına koydu, çocuk onu iyice emdi. Sonra da Peygamber: *"Ensâr'ın hurma sevgisine bir bakın!"* buyurdu. Ben "Ey Allah'ın Resûlü! Ona bir isim koy." dedim. O da: *"O, Abdullah'tır."* dedi.

Abdullah, sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1477. Muhammed b. Übey ﴾محمد بن أبي﴿

[Muhammed b. Übey] b. Ka'b b. Kays b. Ubeyd b. Zeyd b. Mu'âviye b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Devs kabilesinden Ümmü't-Tufeyl bt. et-Tufeyl b. Amr b. el-Münzir b. Sübey b. Abdunühm'dür.

Muhammed b. Übey'in el-Kâsım, Übey, Mu'âz, Ömer, Muhammed ve Ziyâde adında çocukları olmuştur. Bu çocukların annesi, Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Âişe bt. Mu'âz b. el-Hâris b. Rifâ'a b. el-Hâris b. Sevâd'dır. Muhammed b. Übey, *Ebû Mu'âz* olarak künyelenirdi. Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Ömer'den rivayette bulunmuştur. Kendisinden Büsr b. Sa'îd rivayette bulunmuştur. Sika bir kişi olup az hadis rivayet etmiştir. Muhammed, Yezîd b. Mu'âviye'nin hilafeti zamanındaki 63 yılı Zilhicce ayında *Harre* olaylarında öldürülmüştür.

[51] "İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ûn" dedi (E).

1478. Tufeyl b. Übey ﴿الطفيل بن أبي﴾

[Tufeyl b. Übey] b. Ka'b b. Kays b. Ubeyd b. Zeyd b. Mu'âviye b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Devs kabilesinden Ümmü't-Tufeyl bt. et-Tufeyl b. Amr b. el-Münzir b. Sübey b. Abdunühm'dür.

Tufeyl b. Übey'in Übey, Muhammed, Abdülazîz, Osman, Ümmü Amr denen çocukları dünyaya gelmiştir. Bu çocukların annesi, Evs kabilesinin Zaferoğulları'ndan Ümmü'l-Kâsım bt. Muhammed b. Ebû Zerre b. Mu'âz b. Zürâre'dir. Tufeyl b. Übey'in *Ebû Batn* diye lakabı vardı. Abdullah b. Ömer'in arkadaşı idi. Ömer b. el-Hattâb, babası Übey ve İbn Ömer'den rivayette bulunmuştur. Sika biri olup sahih hadisler rivayet etmiştir.

1479. er-Rebî b. Übey ﴿الربيع بن أبي﴾

[er-Rebî b. Übey] b. Ka'b b. Kays b. Ubeyd b. Zeyd b. Mu'âviye b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Kendisinden de rivayette bulunulmuştur. Babasından Peygamber'in Ka'b b. Mâlik'e, "Evlendin mi?" diye sorduğunu onun da "Evet!" dediğini rivayet etmiştir. Bu hadis, Osman b. Ömer- Musa b. Dihkân tarikiyle rivayet edilmiştir.

1480. Mahmûd b. Lebîd ﴿محمود بن لبيد﴾

[Mahmûd b. Lebîd] b. Ukbe b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel. Annesi, Evs kabilesinin Hâriseoğulları boyundan Ümmü Manzûr bt. Mahmûd b. Mesleme b. Seleme b. Hâlid b. Adî'dir.

Mahmûd b. Lebîd'in Hudayr ve Ümmü Manzûr isimli çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi, ümmü veleddir. Mahmûd b. Lebîd'in Umâre ve Ümmü Külsûm isimli çocuklarının annesi ise yine ümmü veleddir. Şeybe adındaki çocuğunun annesi Kays Aylân'ın Fezâreoğulları boyundan Amr bt. Damre'nin kızıdır.

Mahmûd b. Lebîd, Peygamber döneminde doğmuştur. Babası Lebîd b. Ukbe'den dolayı, oruca güç yetiremeyenlerin yemesinin ruhsatı gelmiştir. Mahmûd b. Lebîd Ömer'den hadis işitmiştir. Çocukları olmuş; ancak

onlardan kimse kalmamıştır. Mahmûd b. Lebîd, *Medine*'de 96 senesinde vefat etmiş olup sika birisidir. Az hadis rivayet etmiştir.

1481. es-Sâib b. Ebû Lübâbe ﴿السائب بن أبي لبابة﴾

[es-Sâib b. Ebû Lübâbe] b. Abdülmünzir b. Rifâ'a b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf b. Mâlik b. el-Evs.

es-Sâib b. Ebû Lübâbe'nin Hüseyn[52] ve Müleyke adlı çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi Amr b. Avfoğulları ile anlaşmalı Kudâ'a kabilesinden Ümmü'l-Hasan b. Rifâ'a b. Şehrân b. Hâlid b. Sa'lebe b. Aclân'dır. es-Sâib'in Mu'âviye, Beşîr ve Ümmü'l-Hasan denen çocuklarının anneleri ümmü veleddir. Zeyneb adındaki çocuğunun da annesi ümmü veleddir. es-Sâib b. Ebû Lübâbe, Ebû Abdurrahman olarak künyelenirdi. Peygamber döneminde dünyaya gelmiş ve Ömer'den rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden biri olup el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği sırasında *Medine*'de vefat etmiştir.

1482. Abdurrahman b. Uveym ﴿عبد الرحمن بن عويم﴾

[Abdurrahman b. Uveym] b. Sâ'ide b. Âiş b. Kays b. en-Nu'mân Zeyd b. Ümeyye. Annesinin ismi hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur. Abdurrahman, Peygamber (sas) döneminde doğmuştur. Ömer'den rivayette bulunmuştur. el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliğinin son zamanlarında *Medine*'de vefat etmiş olup sikadır ve rivayeti azdır.

1483. Kardeşi Süveyd b. Uveym ﴿سويد بن عويم﴾

[Süveyd b. Uveym] b. Sâ'ide. Annesi, Gadb b. Cüşem b. el-Hazrecoğullarından Ümâme bt. Bükeyr b. Sa'lebe'dir. Süveyd, *Harre* olayında hicrî 63 senesi Zilhicce ayında öldürülmüştür.

---

[52] III. Ahmed nüshasında "Hasen" olarak geçer. Doğrusu *Üsdül-gâbe* (II, 319) ve *Tehzîbü'l-kemâl*'de (X, 192) nakledilenlere dayanarak Leiden rivayetinden alınmıştır.

1484. Eyyûb b. Beşîr ﴿أيوب بن بشير﴾

[Eyyûb b. Beşîr] b. Sa'd b. en-Nu'mân b. Ekkâl b. Levzân b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye b. Mâlik b. Avf b. Amr. Ensâr'ın Evs kabilesindendir. Ebû Süleyman olarak künyelenirdi. Peygamber döneminde doğmuştur. Ömer'den rivayette bulunmuş; kendisinden de ez-Zührî rivayette bulunmuştur. Sika bir kimse olup çok hadis rivayet etmemiştir. *Harre* olayına katılmış ve çok yara almıştır. İki yıl sonra 75 yaşında iken vefat etmiştir. Abdullah adında bir çocuğu olmuş; ancak Abdullah, küçükken vefat etmiş, soyu devam etmemiştir.

1485. Sa'lebe b. Ebû Mâlik ﴿ثعلبة بن أبي مالك﴾

[Sa'lebe b. Ebû Mâlik] el-Kurazî. [Babası] Ebû Mâlik'in ismi Abdullah b. Sâm'dır. Sa'lebe, Ebû Yahya olarak künyelenirdi. Ebû Mâlik, *Yemen*'den gelmiş olup kendisi şöyle demektedir: "Biz, Kinde kabilesinden Yahudiler idik. Kurayzaoğulları'ndan İbn Sa'ye'nin [kızıyla] evlendi ve onlarla anlaşmalı oldu. Bu yüzden kendisine el-Kurazî denildi. Sa'lebe, Ömer ve Osman'dan rivayette bulunmuştur. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. [Ravi] dedi ki: Bana onun künyesini [Ebû Ca'fer] Abdurrahman b. Yunus, Hammâd b. Hâlid b. el-Hayyât'tan, o da Dâvûd b. Sinân'dan anlatmıştır.

Bize İsmail b. Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Sinân anlattı; dedi ki:

Ben, Sa'lebe b. Ebû Mâlik'in saçını ve sakalını kına ile sarıya boyamış olarak gördüm.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Sa'lebe, ölünceye kadar Kurayzaoğulları'nın imamı idi. Yaşlı biri olup az hadis rivayetinde bulunmuştur.

1486. el-Velîd b. Ubâde ﴿الوليد بن عبادة﴾

[Velîd b. Ubâde] b. es-Sâmit b. Kays b. Asram b. Fihr b. Sa'lebe b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec. Annesi, Cemîle bt. Ebû Sa'sa'a'dır. Ebû Sa'sa'a Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

el-Velîd b. Ubâde'nin Hâlid adında çocuğu olmuştur. Onun annesi Tay kabilesindendir. Muhammed adındaki çocuğunun annesi, Ümmü Habbe bt. en-Nu'mân b. Mâlik b. Sa'lebe b. Asram b. Fihr b. Sa'lebe b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec'dir. Velîd'in Ubâde'nin el-Hâris, Mus'ab, Abdullah ve Mesleme adındaki çocuklarının annesi, Bezî'a bt. Ebû Hârise b. Evs b. Seken b. Adî b. Ubeyd b. Fihr b. Sa'lebe b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec'dir. Velîd'in Sâlih adındaki çocuğunun annesi, Sa'd b. Bekir b. Hevâzinoğulları'ndandır. Hişâm adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Yahya adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Ümmü İsa ve Hükeyme adlarındaki çocuklarının anneleri de ümmü veleddir.

Velîd b. Ubâde, Peygamber'in son dönemlerinde doğmuştur. Abdülmelik b. Mervân'ın hilafeti zamanında *Şam*'da vefat etmiş; sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1487. Sa'îd b. Sa'd ﴿سعيد بن سعد﴾

[Sa'îd b. Sa'd] b. Ubâde b. Düleym b. Hârise b. Ebû Hazîme b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sa'îde b. Ka'b b. el-Hazrec. Annesi Guzeyye[53] bt. Sa'd b. Halîfe b. el-Eşref b. Ebû Hazîme b. Sa'lebe b. Tarîf b. el-Hazrec b. Sa'îde b. Ka'b b. el-Hazrec'dir.

Sa'îd b. Sa'd'ın Şürahbîl, Hâlid, İsmail, Zekeriyyâ, Muhammed, Abdurrahman, Hafsa ve Âişe adındaki çocuklarının annesi Büseyne bt. Ebü'd-Derdâ Uveymir b. Zeyd b. Kays b. Âişe b. Ümeyye b. Mâlik b. Âmir b. Adî b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

Sa'îd b. Sa'd'ın Yusuf adındaki çocuğunun annesi, Hevâzin'den Nasr b. Mu'âviyeoğullarından Ümmü Yusuf bt. Hemmâm'dır. Sa'îd b. Sa'd'ın Yahya, Osman, Guzeyye, Abdülazîz, Ümmü Ebân, Ümmü'l-Benîn isimli çocuklarının anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Sa'îd b. Sa'd, Peygamber'e yetişmiş bir kişidir. Bazı rivayetlerinde Peygamber'den işittiği görülmektedir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

[53] Bu okuyuş III. Ahmed nüshasındadır. Leiden baskısında ise "Guzziyye" şeklindedir.

1488. Abbâd b. Temîm ﴾عباد بن تميم﴿

[Abbâd b. Temîm] b. Gaziyye b. Atıyye b. Hasnâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, ümmü veleddir. Anne baba bir oldukları iki kardeşi vardır. Onların isimleri Ma'mer ve Sâbit olup *Harre* günü 63 senesi Zilhicce ayında öldürülmüşlerdir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da Musa b. Ukbe'den şöyle dediğini rivayet etti: Abbâd b. Temîm el-Mâzinî dedi ki:

Hendek savaşı sırasında beş yaşında idim; pek çok şeyi hatırlamaktayım. Biz kadınlarla birlikte kalelerdeydik. Kaledekiler, Kurayzalıların kendilerine saldırmaları korkusu içerisinde uyuyorlardı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: ez-Zührî Abbâd b. Temîm'den hadis rivayetinde bulundu.

1489. Muhammed b. Sâbit ﴾محمد بن ثابت﴿

[Muhammed b. Sâbit] b. Kays b. Şemmâs b. Mâlik b. İmruülkays b. Mâlik el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Belhublâ'dan Cemîle bt. Abdullah b. Übey b. Selûl'dür. Anne bir kardeşi Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir er-Râhib'dir. Abdullah'ın babası olan Hanzale, meleklerin yıkadığı (*Gasîlu'l-melâike*) kimsedir.

Muhammed b. Sâbit'in Abdullah, Süleyman ve Yahya adındaki çocukları *Harre* olayında katledilmişlerdir. Anneleri el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndan Ümmü Abdullah bt. Hafs b. Sâmit b. Hârise b. Adî b. Kays b. Zeyd b. Mâlik'tir. Muhammed b. Sâbit'in İsmail ve Âişe adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Kesîr bt. en-Nu'mân b. el-Aclân b. en-Nu'mân b. Âmir el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk'tır.

Muhammed b. Sâbit'in İshâk, İbrahim ve Yusuf adındaki çocuklarının annesi el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndan Emetüllah bt. es-Sâib b. Hallâd b. Süveyd b. Sa'lebe b. Hârise b. İmruülkays'tır. Muhammed b. Sâbit'in İsa ve Humeyde adındaki çocuklarının annesi, Belhublâ'dan Ümmü Avn bt. Abdurrahman b. Ma'mer b. Abdullah b. Übey b. Selûl'dür.

1490. Sa'd b. el-Hâris ﴿سعد بن الحارث﴾

[Sa'd b. el-Hâris] b. es-Samme b. Amr b. Atîk b. Amr b. Mebzûl. Mebzûl, Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Sa'd'ın annesi Evs kabilesinden Ümmü'l-Hakem olup ismi Havle bt. Ukbe b. Râfi[54] b. İmruülkays b. Zeyd b. el-Eşhel'dir.

Sa'd b. el-Hâris'in çocuklarından es-Salt ve Ümmü'l-Fadl'ın annesi Kureyş kabilesinden Cemâl bt. Kays b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Sa'd b. el-Hâris'in Amr adındaki çocuğunun annesi Ümmü Sa'îd bt. Sehl b. Atîk b. en-Nu'mân b. Amr b. Mebzûl'dür. Sa'd b. el-Hâris, *Sıffîn* savaşında Ali b. Ebû Tâlib'in yanında yer almış ve orada öldürülmüştür.

1491. Ebû Ümâme b. Sehl ﴿أبو أمامة بن سهل﴾

[Ebû Ümâme b. Sehl] b. Huneyf b. Vâhib b. el-Ukeym b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mecde'a b. Amr. Amr, Evs kabilesinden Bahzec b. Haneş b. Avf b. Amr b. Avf'tır. Ebû Ümâme'nin annesi Habîbe bt. Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre b. Udes b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Habîbe, Peygamber'e biat eden kadınlardandır. Ebû Ümâme, anne tarafından dedesi Es'ad'ın ismi ile isimlendirilmiş ve künyesi ile de künyelenmiştir. Dedesi Es'ad b. Zürâre, [İkinci Akabe biatinde] Neccâroğulları'nın temsilcisi idi.

Ebû Ümâme'nin çocuklarından Muhammed, Sehl, Osman, İbrahim, Yusuf, Yahya, Eyyûb, Dâvûd, Habîbe ve Ümâme'nin anneleri Evs kabilesinin Mu'âviyeoğulları boyundan Ümmü Abdullah bt. Atîk b. el-Hâris b. Atîk b. Kays b. Heyse b. el-Hâris'tir. Ebû Ümâme'nin oğlu Sâlih'in annesi ise ümmü veleddir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize, Peygamber'in Ebû Ümâme'yi Es'ad diye isimlendirdiği; anne tarafından dedesinin künyesi ile de

[54] III. Ahmed nüshasında "Nâfi' şeklinde, Leiden baskısında "Râfi'" olarak geçmektedir. İbnu'l-Esir'de de Ukbe'nin biyografisinde "Ukbe b. Râfi' olarak verilir ve zayıf bir görüş olarak Ukbe b. Nâfi' de denildiği söylenir.

künyelendirdiği anlatılmıştır. Dedi ki: Bize onun Ömer'den rivayette bulunduğu ulaşmamıştır. Osman, Zeyd b. Sâbit, Mu'âviye ve babası Sehl b. Huneyf'ten rivayette bulunmuştur. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1492. Abdurrahman b. Ebû Amre ﴿عبد الرحمن بن أبي عمرة﴾

Ebû Amre'nin adı Yüseyr[55] b. Amr b. Mihsan b. Amr b. Atîk b. Amr b. Mebzûl'dür. Mebzûl'ün adı da Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Annesi, Kureyş kabilesinden Hind b. el-Mukavvim b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi Kureyş kabilesinden Kılâbe bt. Amr b. Ca'vene b. Hızyem bt. Sa'd b. Sehm'dir. Onun annesi de Kureyş kabilesinden Berre bt. Adî b. Riâb b. Sehm'dir.

Abdurahman b. Ebû Amre'nin Abdullah, Hamza, Alkame ve Habbâne adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Sa'd bt. Şeybân b. el-Hâris b. Alkame b. Amr b. Sakf b. Mâlik b. Mebzûl'dür. Mebzûl, Âmir b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Ebû Amre sahabîdir. Ali b. Ebû Tâlib taraftarı olarak *Sıffîn*'de öldürülmüştür. Abdurrahman b. Ebû Amre, Osman, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1493. Abdurrahman b. Yezîd ﴿عبد الرحمن بن يزيد﴾

[Abdurrahman b. Yezîd] b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi' b. el-Attâf b. Dubay'a b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr. Evs kabilesindendir. Annesi, Amr b. Avfoğulları'ndan Cemîle bt. Sâbit b. Ebü'l-Aklah b. İsme b. Mâlik b. Eme b. Dubay'a b. Zeyd'dir. Anne bir kardeşi Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Abdurrahman b. Yezîd'in İsa admdaki çocuğu *Harre* günü öldürülmüştür. Çocuklarından İshâk, Cemîle, Ümmü Abdullah, Ümmü Eyyûb, Ümmü Âsım'ın anneleri, Hasane bt. Bükeyr b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi'dır. Cemîl admdaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Abdülkerîm ve

[55] III. Ahmed nüshası ve Leiden baskısında "Beşîr" şeklinde yazılmıştır. Doğrusu el-Mizzî'den (V, 318) tespit edilmiştir.

Abdurrahman adındaki çocuklarının annesi ise Amr b. Avfoğulları'ndan Ümâme bt. Abdullah b. Sa'd b. Hayseme'dir.

Abdurrahman b. Yezîd, Peygamber döneminde doğmuştur. Abdurrahman cesur bir adamdı. Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Ömer b. Abdülazîz'in *Medine* valisi idi. el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde 93 senesinde *Medine*'de vefat etmiştir. Abdurrahman b. Yezîd, *Ebû Muhammed* diye künyelenirdi. Sika biri olup az hadis rivayetinde bulunmuştur.

1494. Mücemmi b. Yezîd ﴿مجمع بن يزيد﴾

[Mücemmi b. Yezîd] b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf b. Dubay'a b. Zeyd. Annesi, Absoğullarından Habîbe bt. el-Cüneyd b. Kinâne b. Kays b. Züheyr b. Cezîme b. Revâha'dır.

Mücemmi b. Yezîd'in çocuklarından İsmail, İshâk, Ya'kûb, Su'dâ, Ümmü İshâk ve Ümm en-Nu'mân'ın annesi, Amr b. Avfoğulları'ndan Sâlime bt. Abdullah b. Ebû Habîbe b. el-Ez'ar b. Zeyd b. el-Attâf b. Dubay'a b. Zeyd'dir.

1495. Ebû Sa'îd el-Makburî ﴿أبو سعيد المقبري﴾

İsmi Keysân'dır. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'nın mevlasıdır. Evi, kabristanın yakınında olduğu için kendisine el-Makburî denilmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Kesîr, Yunus b. Humrân ve Muhammed b. el-Cevsak haber verdi. Onlar Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, Cünda kabilesinden bir adamın kölesi idim. Adam serbest kalabilmem için benimle 40.000 [dirhem] ve her kurbanda bir koyun üzerine anlaşma yaptı. Mal tamamlanınca onu adama verdim. Ancak taksitle alabileceğini söyleyerek almaktan vazgeçti. Ömer b. el-Hattâb'a gittim ve durumu ona haber verdim. Dedi ki: "Ey Yerfe! Malı al ve beytülmâle koy sonra akşama gel senin azat edildiğini yazalım. Efendin ister malı alsın isterse almasın." Babam dedi ki: "Ben malı aldım beytülmâle götürdüm.

Efendim bunu duyunca gelip malı oradan aldı. Sonra malımın zekâtını Ömer'e getirdim; bana, "Azad edildiğinden beri maldan[56] bir şey aldın mı?" Ben almadığımı söyledim. O da "Onu al şimdi götür, bizden bir şeyler alınca zekâtını ver." dedi.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Musa anlattı; dedi ki: Bana bir adam anlattı. O da Ebû Sa'îd el-Makburî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mükâteb bir köleydim. Sahibimden mükâtebe bedelini almasını istedim; ancak kabul etmedi. Ben de Ömer b. el-Hattâb'a geldim ve ona durumu anlattım. O da, "Ey Yerfe! Malı [mükâtebe bedelini] al; beytülmâlın bir kenarına koy. Sonra da git artık hürsün." dedi. Bir yıl sonra Ömer'e malımın zekâtını getirdim. "Bizden tahsis ettiğimiz bir şey aldın mı?" diye sordu. Ben "Hayır!" diye cevap verdim. O da zekâtı bana geri verdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O da Ebû Sahre'den rivayet etti. Yezîd'in dışında başka biri Ebû Sahre'den, o da Ebû Sa'îd el-Makburî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ömer b. el-Hattâb'a "Bu benim zekâtımdır." diyerek 200 dirhem götürdüm. O da bana, "Sen azad edildin mi Keysân?" diye sordu. Ben de "Evet!" dedim. O da bana, "Git onu tasadduk et." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o da el-Velîd b. Kesîr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd el-Makburî'yi babasından şunu anlatırken işittim: Ömer b. el-Hattâb'a malımın zekâtını götürdüm. "Bizim divanımızdan bir şey aldın mı?" diye sordu. Ben "Hayır!" dedim. O da "Bana onu götür!" dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Sa'îd, Ömer'den rivayette bulunmuştur. Sika bir râvî olup çok hadis rivayet etmiştir. Hicri 100. senede Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde vefat etmiştir. Bir başkası onun *Medine*'de el-Velîd b. Abdülmelik'in hilafeti döneminde vefat ettiğini söylemiştir.

---

[56] Atıyye alıp almadığını soruyor (E).

1496. Ebû Ubeyd ﴿أبو عبيد﴾

Ez-Zührî bir defasında onun Abdurrahman b. Ezher'in mevlası olduğunu ifade etmiştir. Başka bir yerde de Abdurrahman b. Avf'ın mevlası olduğunu belirtmiştir. Böyle diyen başkaları da olmuştur.

Ez-Zührî dedi ki: O eskilerden biri olup fukahadandır. Kendisi demiştir ki: "Ben Ömer ile bayrama şahit oldum." Ömer, Osman, Ali ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. İsmi Sa'd idi. *Medine*'de 98 senesinde vefat etmiştir. Sika biri olup hadisler rivayet etmiştir.

1497. Eflah ﴿أفلح﴾

Ebû Eyyûb el-Ensârî'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Kesîr'dir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O da Muhammed b. Sîrîn'den şunu rivayet etti: Ebû Eyyûb, Eflah ile 40.000 dirheme mükâtebe yapmıştı. İnsanlar, Eflah'ı "Azat edilmek sana hayırlı olsun." diyerek tebrik ediyorlardı. Ebû Eyyûb evine dönünce anlaşmadan pişman oldu ve "Anlaşma yazısını geri vermeni ve eski halinle kalmanı istiyorum." diyerek Eflah'a haber gönderdi. Eflah'ın oğlu ve hanımı da "Allah seni azat ettikten sonra tekrar köle olarak geri mi dönüyorsun?" diyorlardı. Eflah, "Allah'a yemin olsun ki, sadece ona verdiğimden başka bir şey istemiyor." dedi. Anlaşmasını getirdi; onu yırttı, sonra da Allah'ın dilediği kadar öyle kaldı. Sonra Ebû Eyyûb ona, "Sen artık hürsün. Yanında olan malın da senindir." diye haber gönderdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Eflah, *Aynüttemr* esirlerindendir. Hâlid b. el-Velîd onu Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliği döneminde esir almış ve *Medine*'ye göndermişti. Ben, Eflah'ın künyesinin *Ebû Abdurrahman* olduğunu söyleyen birini duymuşumdur. Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. *Medine*'de bir evi bulunmakta idi. Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği döneminde *Harre* olayında hicretin 63. senesi Zilhicce ayında öldürülmüştür. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1498. Ubeyd ﴿عبيد﴾

Sa'îd b. el-Mu'allâ ez-Zürakî'nin kardeşi Ubeyd b. el-Mu'allâ'nın mevlasıdır. Ubeyd, *Ebû Abdullah* olarak künyelenirdi. *Aynüttemr* esirlerindendir. Ebû Bekir es-Sıddîk'in halifeliği döneminde Hâlid b. el-Velîd onu esir almış ve *Medine*'ye göndermiştir. Ubeyd b. Mürre'nin *Harretü Vâkım* denen yerin kenarındaki Nefîs'in Kasrı olarak bilinen sarayın sahibi tüccar Nefîs b. Muhammed b. Zeyd b. Ubeyd'in dedesi olduğunu söylerler. Ubeyd b. el-Mu'allâ, hicretin 63. senesi Zilhicce ayında *Harre* olayları gecelerinde ölmüştür. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1499. Şemmâs ﴿شماس﴾

Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in mevlasıdır. Yusûf suresini, Ömer b. el-Hattâb namazda okurken ezberlemiştir. Kendisinden, oğlu Osman rivayette bulunmuştur.

1500. es-Sâib b. Habbâb ﴿السائب بن خباب﴾

Fâtıma bt. Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Künyesinin "Ebû Müslim" olduğunu söyleyeni de duydum. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir. Ömer ve Zeyd b. Sâbit'ten hadis rivayetinde bulunmuştur.

Muhammed b. Ömer dedi ki: *Medine*'de 72 yaşında iken 97 senesinde vefat etmiştir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şunu rivayet etti: es-Sâib b. Habbâb İbn Ömer'den önce vefat etti.

1501. Ubeyd b. Ümmü Kilâb ﴿عبيب بن أم كلاب﴾

Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. O, Ubeyd b. Seleme el-Leysî olup Osman'ın katledilmesi üzerine *Medine*'den çıkıp *Serif*'te Âişe'ye Osman'ın öldürüldüğünü ve insanların Ali'ye biat ettiklerini haber veren kimsedir. Bundan sonra Âişe hemen *Mekke*'ye dönmüştür. Ubeyd, Ali taraftarlarındandı.

1502. İbn Mersâ ﴿ابن مرسا﴾

Kureyş'in mevlasıdır. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Az hadis rivayet eden bir kimsedir.

1503. Ebû Sa'îd ﴿أبو سعيد﴾

Ebû Üseyd'in mevlasıdır. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1504. el-Hürmüzân ﴿الهرمزان﴾

Fâris ehlindedir. *Celûla* olayı son bulunca Yezdecird, *Hulvân*'dan *İsfahân*'a doğru harekete geçti. Sonra *Istahr*'a geldi. Hürmüzân, *Tüster*'e yöneldi; orayı zabdetti ve bir kalede korundu. Yanında Esâvire[57] ve *Tüster* ehlinden birçok kimse bulunmaktaydı. Kale dağ tarafından şehrin en uzak noktasında idi. Etrafı sularla çevrelenmişti. İhtiyaçları *İsfahân*'dan geliyordu. Allah'ın dilediği kadar orada kaldılar. Ebû Musa onları iki sene kuşattı. 18 ay olduğu da söylenmektedir.

Bu müddetin sonunda kale halkı, Ömer'e boyun eğdi ve hükmü altında girdiler. Ebû Musa, Hürmüzân'ı acemlerden on iki esir ile birlikte Ömer'e gönderdi. Esirler, üzerlerinde ipek elbise, altın bilezik ve altın kemerler olduğu halde *Medine*'ye vardılar. İnsanlar onları görünce hayretler içinde kaldılar. Ömer'in evine getirildiler, onu evde bulamadılar ve aramaya başladılar. Hürmüzân, Farsça olarak, "Kralınız kaybolmuştur?" dedi. Ona Mescid'de olduğu söylendi. Mescid'e girdiler; Ömer'i orada elbisesine bürünmüş yatıyor olarak buldular. Hürmüzân, "Kralınız bu mudur?" diye sordu. "Halife odur." dediler. "Onun bekçisi ve teşrifatçısı yok mudur?" diye sordu. "Eceli gelene kadar koruyucusu Allah'tır." dediler. Hürmüzân, "Bu, sıkıntısı olmayan bir mülktür." dedi.

Ömer, Hürmüzân'a baktı ve "Ateşten Allah'a sığınırım." dedi. Sonra da şöyle devam etti: "Bunları İslâm'a boyun eğdiren Allah'a hamd olsun."

---

[57] Eskiden *Basra* taraflarına yerleşmiş bir kavimdir (E).

Ömer, orada bulunan heyete "Konuşunuz ben çok konuşmam." dedi. Enes b. Mâlik, "Vaadini gerçekleştiren, dinini aziz kılan, dinine karşı meydan okuyanı rezil eden, topraklarını ve diyarlarını bize varis kılan, mallarını ve çocuklarını bize veren ve bizi onlara dilediğimizi öldürmek, dilediğimizi de sağ bırakmak üzere hâkim kılan Allah'a hamd olsun." dedi. Bunun üzerine Ömer ağladı ve Hürmüzân'a, "Sana ne oldu?" dedi. Hürmüzân, "Babalarımdan olan mirasa gelince onlar yanımdadır. Mülk olarak malım ve beytülmâla gelince onları senin valilerin almışlardır." dedi.

Ömer, "Ey Hürmüzân! Allah'ın size yaptığını nasıl görüyorsun?" dedi. Hürmüzân cevap vermedi. Ömer, "Niçin konuşmuyorsun?" dedi. Hürmüzân, "Diri olanın konuşmasını mı yapayım, yoksa ölü olanın konuşmasını yapayım?" dedi. Ömer, "Diri değil misin ki?" dedi. Hürmüzân su istedi. Ömer, "Sana öldürme ve susuzluk cezasını bir arada vermeyiz." dedi. Ömer onun için bir su istedi, ahşab bir kâseyle ona su getirildi, eliyle suyu tuttu. Ömer, "İç, herhangi bir zararı yok, içinceye kadar seni öldürmeyeceğiz." dedi.

Hürmüzân elinden kabı attı ve "Ey Araplar! Siz dinsiz iken biz sizi köle ediniyor, size hükmediyor ve sizi öldürüyorduk. Bize göre siz en kötü ve düşük bir millet idiniz. Ancak Allah, sizinle olunca kimse size artık güç yetiremez oldu." dedi. Ömer, onun öldürülmesi için emir verdi. Hürmüzân, "Bana güvenmiyor musun?" dedi. Ömer, "Nasıl" diye cevap verdi. Hürmüzân, "Bana 'Konuş, sana zarar yok.' dedin; 'İç sana zarar yok.' dedin ve suyu içinceye kadar seni öldürmeyeceğim.' dedin." Zübeyr b. el-Avvâm, Enes b. Mâlik, Ebû Sa'îd el-Hudrî "Doğru!" diyerek tasdik ettiler. Ömer, "Allah onu katletsin, ben farkında olmadan eman almış!" dedi. Emretti ve Hürmüzân'ın üzerindeki süslerle ipek elbise çıkarıldı. Siyah, bilekleri zayıf, sanki yanmış gibi olan Sürâka b. Mâlik b. Cü'şüm'a, "Hürmüzân'ın bileziklerini tak!" dedi. Sürâka da bilezikleri taktı ve elbiseleri giydi. Ömer, "Kisrâ'nın ve kavminin elbise ve zinetlerini alıp Sürâka b. Mâlik Cü'şüm'a giydiren Allah'a hamd olsun." dedi.

Ömer, Hürmüzân ve arkadaşlarını İslâm'a davet etti; kabul etmediler. Ali dedi ki: "Ey Müminlerin Emiri! O ve kardeşlerinin arasını ayır." dedi. Ömer, Hürmüzân'ı, Cüfeyne'yi ve diğerlerini deniz yoluyla *Şam*'a

göndermek isteyip yolda boğulmaları için "Allah'ım gemilerini parçala." diye dua etti. Yolda gemileri hasara uğradı; ama batmadılar. Sonra geri gelip Müslüman oldular. Ömer onların her birine ayda 2000'er dirhem atıyye [maaş] bağladı. Hürmüzân'a da "Urfuta" adını verdi.

Misver b. Mahreme dedi ki: "Hürmüzân'ı *Ravhâ* denen yerde Ömer ile beraber hac yapmak için ihram giymiş olarak gördüm."

Bize el-Velîd b. Atâ b. el-Ağar el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı. O babası Sa'd'dan, o da babası İbrahim b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hürmüzân'ı Ömer ile birlikte Ravhâ'da hac için ihram giymiş olduğu halde gördüm. Üzerinde de şal bir elbise vardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre anlattı. O da Ali b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti: Enes Mâlik dedi ki:

Hürmüzân'dan karnı daha fazla içine çekik, omuz araları daha geniş olan birini görmedim.

Bu Tabakadan Osman, Ali, Abdurrahman b. Avf, Talha, ez-Zübeyr, Sa'd, Übey b. Ka'b, Sehl b. Huneyf, Huzeyfe b. el-Yemân, Zeyd b. Sâbit ve Diğerlerinden Rivayette Bulunanlar

1505. Muhammed b. el-Hanefiyye ﴿محمد بن الحنفية﴾

O, Muhammed el-Ekberdir. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'ın oğludur. Annesi, el-Hanefiyye Havle bt. Ca'fer b. Kays b. Mesleme b. Sa'lebe b. Yerbû b. Sa'lebe b. ed-Dûl b. Hanefiyye b. Lüceym b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil'dir. Muhammed'in annesinin *Yemâme* esirlerinden olduğu söylenmekte olup onu Ali b. Ebû Tâlib (rh) almıştır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Sâlih haber verdi; dedi ki: Abdullah b. el-Hasan'ı şöyle derken işittim:

Ebû Bekir, Ali'ye Muhammed b. el-Hanefiyye'nin annesini verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o Fâtıma bt. el-Münzir'den, o da Ebû Bekir'in kızı Esmâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Muhammed b. el-Hanefiyye'nin Sindli siyahî annesini gördüm. Hanîfeoğulları'nın cariyesi olup onlardan değildi. Hâlid b. el-Velîd onlarla, kendilerini [köle olarak] almak üzere değil, kölelerini almak üzere anlaşma yapmıştı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Fıtr b. Halîfe anlattı. O da Münzir es-Sevrî'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed b. el-Hanefiyye'den şunu işittim; dedi ki:

Bana "Muhammed" diye bir ismin konulmuş olması, Ali [b. Ebû Talib] için bir ruhsat idi. Ali b. Ebû Talib, "Ey Allah'ın Resulü! Senden sonra Allah, bana bir erkek çocuk ihsan ederse, ismini ve künyeni ona versem bir mahzuru var mı?" diye sormuştu. Resûlullah, *"Evet, koyabilirsin; bir mahzuru yok."* demişti.

Bize Muhammed b. es-Salt ve Hâlid b. Mahled haber verdiler; dediler ki: Bize er-Rebî b. el-Münzir es-Sevrî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ali ve Talha arasında bir konuşma olmuştu. Talha, Ali'ye, "Ama senin Allah Resûlüne karşı çıkma cesareti göstermen doğru değildir. Çünkü sen, onun ismi ile isim koydun, künyesi ile de künyeledin. Hâlbuki Peygamber, bu ikisinin kendisinden sonra ümmetinden herhangi birisinde birlikte olmasını yasaklamıştı." dedi. Bunun üzerine Ali, "Cüretkâr, Allah ve Resûlü'ne karşı pervasızca davranan kimsedir. Git ey falan! -Kureyş'ten birkaç kişiyi kastederek- Falanı ve filanı çağır." dedi. [Râvî] dedi ki: Onlar geldiler. Ali onlara, "Neye şehadet edeceksiniz?" diye sordu. Onlar da, "Biz, Peygamber'in *'Benden sonra senin bir oğlun olacak. Ben ismimi ve künyemi ona hediye ediyorum. Ondan sonra ümmetimden herhangi birine bu isim ve künye helal değildir'* dediğine şahadet ederiz."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Osman haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Hafs b. Ömer b. Sa'd şunu rivayet etti:

Muhammed b. Ali, *Ebü'l-Kâsım* diye künyelenirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Muğîre haber verdi. O da İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed İbnü'l-Hanefiyye, *Ebü'l-Kâsım* diye künyelenirdi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O da Abdüla'lâ'dan şunu rivayet etti:

Muhammed b. Ali, Ebü'l-Kâsım diye künyelenirdi. Pek çok ilim ve takva sahibiydi.

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin Abdullah, -O Ebû Hâşim'dir- Hamza, Ali ve Ca'fer el-Ekber adlı çocuklarının annesi ümmü veleddir. Muhammed'in bir diğer oğlu Hasan, Hâşimoğulları'ndan zerafet sahibi âkil bir kişi idi. "İrcâ" [Mürcie][58] hakkında ilk konuşandır. Soyu devam etmemiştir. Annesi Cemâl bt. Kays b. Mahreme b. Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Muhammed'in İbrahim adındaki oğlunun annesi, Müsri'a bt. Abbâd b. Şeybân b. Câbir b. Üheyb b. Nüseyb b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. el-Hâris b. Mâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasefe b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır. Bunlar, Hâşimoğulları ile anlaşmalı idiler. Muhammed'in Kasım ve Abdurrahman adındaki çocuklarının soyu devam etmemiştir. Bir de Ümmü Ebîhâ adlı kızı vardı. Son üç çocuğunun anneleri Ümmü Abdurrahman olup ismi, Berre bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Ca'fer el-Asğar, Avn ve Abdullah el-Asğar'ın annesi, Ümmü Ca'fer bt. Muhammed b. Ca'fer b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib'dir. Abdullah adındaki oğlunun ve Rukiyye adındaki kızının annesi ise ümmü veleddir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr b. Halîfe haber verdi. O da Münzir es-Sevrî'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed İbnü'l-Hanefiyye'nin şunu söylediğini işittim:

Cemel savaşında birbirimizle karşı karşıya geldiğimizde Ali, bayrağı bana verdi. İnsanlar birbirilerine yaklaşıp da benim de geri çekildiğimi görünce onu benden aldı ve onunla savaştı.

İbnü'l-Hanefiyye dedi ki: O gün ben Basralı bir adama hamle yaptım. Onu bayılttığımda adam bana "Ben Ebû Tâlib'in dini üzereyim." dedi. Onun murad ettiği şeyi anlayınca vazgeçtim. Onlar yenilince Ali, "Yaralıları öldürmeyin, kaçanların peşine düşmeyin!" dedi. Ganimetleri,

---

[58] Mürcie, irca kelimesinden türemiş olup te'hir etmek ve geriye bırakmak anlamındadır. Mezhepler tarihindeki "Mürcie" ise, büyük günah işleyen müminlerin azaba maruz kalmayacağını, onların durumlarının olduğu gibi Allah'a irca edilmesi gerektiğini savunan ekolün adıdır. (E).

öldürülenlerin silah ve savaş malzemeleri kendi aralarında paylaşıldı. Bize getirdikleri silah ve savaş malzemelerini aldık.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl haber verdi. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed b. el-Hanefiyye'yi şöyle derken işittim:

Babam, Mu'âviye ve Şamlılarla savaşmak istiyordu. Livâsını bağladı ve onlar üzerine yürüyünceye kadar çözmemeye yemin etti. Ancak insanlar harekete geçmekten kaçındılar. Görüşleri dağılmış ve korkuyorlardı. Bunun üzerine babam sancağı çözdü ve kefaret ödedi. Hatta bunu dört kere yaptı. Ben onun halini görüyordum ve gördüğüm durum, beni sevindirmiyordu. Ben, o gün el-Misver b. Mahreme ile görüştüm ve ona, "Hayır, Vallahi kendilerinde hiç hayır görmediğim bir kavimle nereye gidiyor diye ona sormaz mısın?" dedim. el-Misver, "Ey Ebü'l-Kâsım! Kızışan bir iş için gidiyor, ben onunla konuştum; ancak o gitmek dışında bir şey istemiyor." dedi.

Muhammed b. el-Hanefiyye dedi ki: [Babam] o insanlarda gördüğümü görünce dedi ki: "Allah'ım! Ben onlardan usandım, onlar da benden usandılar. Ben onlara buğzettim, onlar da bana buğzettiler. Benim için onları onlardan daha hayırlılarıyla değiştir. Beni de onlar için benden daha kötüsüyle değiştir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. el-Hâris b. el-Fudayl haber verdi. O babasından, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sıffîn günü Ali'nin süvarileri arasında Ammâr b. Yâsir de vardı. Muhammed b. el-Hanefiyye'yi, onu taşırken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ahmed b. Hâzim anlattı. O Amr b. Şerâhîl'den, o Haneş b. Abdullah es-San'ânî'den, o da Abdullah b. Züreyr el-Gâfikî'den -Bu şahıs Ali ile *Sıffîn* savaşına katılmıştı.- şöyle dediğini rivayet etti:

Sıffîn savaşını hatırlıyorum. Biz ve Şamlılar öylesine çarpışmıştık ki, hiç kimsenin sağ kalmayacağını sandım. Birisinin, "Ey Müslümanlar! Allah'tan korkun! Allah'tan korkun. Hanım ve çocukların durumu ne olacak? Rumlarla, Türklerle ve Deylemîlerle kim savaşacak? Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Geride kalanları düşünün." Diye bağırdığını duyuyordum.

Arkamdan bir hareket hissediyorum. Baktım ki Ali, elinde bayrakla ileri doğru atılıp bayrağı dikti. Oğlu Muhammed b. el-Hanefiyye babasının yanına kadar geldi. Ali'nin ona, "Yavrum! Bayrağından ayrılma. Zira ben ordunun önüne geçeceğim." dediğini duydum. Ben Ali'ye bakıyordum; kılıcıyla vuruyor, önü açılıyor ve sonra yerine dönüyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr b. Halîfe haber verdi. O da Münzir es-Sevrî'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed b. el-Hanefiyye'nin yanında iken şunu söylediğini işittim:

Peygamber'den sonra hiç kimse için ehl-i necat ve ehl-i cennet olduğuna şehadet etmiyorum. Beni doğuran babama da etmiyorum. Oradakiler kendisine hayretle bakınca Muhammed, "İnsanlar arasında Ali gibi olup da şunu şunu yapan var mı?" dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O babasından, o Ebû Ya'lâ'dan, o da Ebû Tâlib'in mahallesinde (eş-Şi'b) bulunan Muhammed b. el-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Eğer babam Ali bu işe erişseydi, onun konaklama yeri burası olurdu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Şihâb anlattı. O Leys'ten, o Muhammed el-Ezdî'den, o da İbnü'l-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar, Araplardan iki aile mensuplarını[59] Allah'tan başka ilahlar edindiler. Onlar, biz ve amcamızın çocukları olan Ümeyyeoğulları'dır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abser Ebû Zübeyd anlattı. O Sâlim b. Ebû Hafsa'dan, o Münzir Ebû Ya'lâ'dan, o da Muhammed b. el-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kureyş kabilesinden biz iki aile mensupları [yani biz ve Ümeyyeoğulları] Allah'tan başka ilahlar gibi kabul edilmişizdir.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O da Ebû Cemre'den[60] şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar Muhammed b. el-Hanefiyye'ye "Selamün aleyke ey Mehdi!" diye selam veriyorlardı. O da, "Evet ben Mehdiyim, hayra ve doğruluğa

[59] Metinde geçen "Ehlü beyteyn [iki ehl-i beyt]" tabiriyle liderlik yapan iki aile kastedilmektedir (E).

[60] III. Ahmed nüshası ve Leiden neşrinde "Ebû Hamza" şeklinde yanlış yazılmıştır. Doğrusu *Tehzîbü'l-Kemâl* (XXIX, 362) ve *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'dan (IV, 123) tespit edilmiştir.

hidayet etmekteyim. İsmim peygamber ismidir, künyem peygamber künyesidir. Bir daha biriniz selam verdiğinizde 'Ey Muhammed sana selam olsun, Ey Ebü'l-Kâsım sana selam olsun.' deyiniz." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ala el-Haffâf haber verdi. O da el-Minhâl b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam İbnü'l-Hanefiyye'ye geldi. İbnü'l-Hanefiyye selamına karşılık verdi. Adam, "Nasılsın?" diye sordu. Muhammed b. el-Hanefiyye elini oynattı ve "Nasılsınız! Bizim nasıl olduğumuzu öğrenmenizin zamanı gelmedi mi? Bizim bu ümmet içindeki yerimiz, İsrâiloğulları'nın Firavun ailesi içindeki yeri gibidir. Onların erkek çocuklarını öldürüyor; kadınlarına göz koyuyordu. Bunlar da erkek çocuklarımızı öldürüyorlar; rızamız olmadan kadınlarımızı nikâhlıyorlar. Araplar Acemlere üstün olduklarını zannediyorlar. Acemler de "Bunun sebebi nedir?" diye sordular. Araplar, "Muhammed Arab'dır." dediler. Acemler de, "Doğru söylediniz." dediler. Dediler ki: Kureyş kabilesi de, Araplardan üstün olduğunu iddia eder. Araplar, "Neden?" diye sordu. Onlar da, "Muhammed Kureyş'tendir." dediler. Eğer topluluk doğru söylüyorsa o halde bizim diğer insanlara karşı üstünlüğümüz var demektir.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ziyâd el-Hüzelî haber verdi. O da el-Esved b. Kays'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Horasan'da *Anze*'den[61] bir adamla karşılaştım. [Râvî] dedi ki: Ben de el-Esved'e "Onun ismi ne idi?" diye sordum; "Bilmiyorum." dedi. Dedi ki: "Sana İbnü'l-Hanefiyye'nin konuşmasını arz edeyim mi?" Ben, "Evet!" dedim. Dedi ki: Onun yanına gittim. Bir topluluğa konuşuyordu. "Esselamü Aleyke ey Mehdi!" dedim. O da "Ve aleyke's-selâm!" dedi. Ona, "Sana bir ihtiyacım düştü." dedim. O da "Gizli mi, yoksa açık mı?" dedi. Ben, "Gizli!" dedim. "Otur!" dedi. Oturdum. Oradaki topluluğa bir saat konuştu. Sonra kalktı; ben de onunla birlikte kalktım. Evine girince ben de evine girdim. "İhtiyacım söyle!" dedi. Allah'a hamd ve sena ettim. Allah'ın bir, Muhammed'in de onun kulu ve Resulü olduğuna şehadet getirdim. Sonra şöyle

[61] Leiden ve sonraki baskılarda "Azze" şeklindedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasından, İbn Manzûr'un *Muhtasar*'ında (XXIII, 103) olduğu gibi İbn Asâkir'in *Târîh*'inden ve *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'dan (IV, 122) alınmıştır.

dedim: "Asıl meseleye gelince, Allah'a yemin olsun ki, bize yakınlık bakımından Kureyş'in en yakını değilsiniz ki, bu akrabalığınız sebebiyle sizi sevelim. Fakat siz, Kureyş'ten peygamberimize en yakın kimselersiniz. Peygamberimize olan akrabalığınız sebebiyle sizi sevdik. Sizin muhabbetiniz bizim için bir kusur [bir uğursuzluk] oldu. Bu sebeple boyunlar vuruldu, şehadetler iptal edildi. Değişik memleketlere sürüldük ve eziyetlere maruz kaldık. Şayet bana Muhammed'in soyunun emri gizli kalmayacak olsaydı, ıssız bir yere gidip ölünceye kadar Allah'a ibadet etmeyi düşündüm. Hatta ben, şehadetleri ve şehadetlerimiz bir olan bir kavimle birlikte çıkmayı arzu ettim ki, onlar çıkıyorlar ve savaşıyorlardı, biz oturuyorduk. -Râvî Ömer b. Ziyâd el-Hüzelî 'Hurûc edenleri kastediyor' dedi.- Senin gıyabında bize bazı konuşmalar ulaşıyordu. Bunları seninle yüz yüze görüşmeyi arzu ettim. Senden başka kimseye sormam. Çünkü sen insanların içinde bana en güvenilir olamsm ve sana uymak bana daha uygun gelmektedir. Senin karşı çıkış hakkındaki görüşünü öğrenmek istiyorum. Sana bunu söylüyorum ve senin ve benim hakkında Allah'tan af diliyorum."

Dedi ki: Muhammed b. Ali, Allah'a hamd ve senada bulundu. Allah'ın bir olduğuna ondan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şehadet etti. Sonra şöyle dedi: "Asıl meseleye gelince, bu sözlerden sakının. Bunlar sizin için bir ayıptır. Yüce Allah'ın kitabına yapışınız. Çünkü onunla ilkiniz hidayete erdirildi; sonuncunuz da hidayete erdirilecek. Ömrüme yemin ederim ki, şayet eziyete uğradıysanız sizden daha hayırlı olanlar da eziyete uğradı. Senin, 'Eğer Muhammed ailesinin işleri bana gizli kalmayacak olsaydı, ıssız bir yere gidip ölünceye kadar Allah'a ibadet etmeyi ve insanların işlerinden uzak kalmayı düşündüm.' sözüne gelince, böyle yapma! Çünkü bu, ruhbanlık bidatıdır. Ömrüme yemin olsun ki, Muhammed ailesinin işi (emri) bu güneşin doğmasından daha aşikârdır. Senin, 'Hatta ben şehadetleri ve şehadetlerimiz bir olan bir kavimle birlikte çıkmayı arzu ettim ki, onlar çıkıyorlar ve savaşıyorlardı, biz oturuyorduk' sözüne gelince, bunu da yapma! Ümmetten ayrılma. Bu kavmin takiyye yapması sebebiyle onlardan sakın! –Ömer [el-Hüzelî], -Ümeyyeoğulları'nı kast ederek- "...ve onlarla savaşma!" dedi.

Dedi ki: "Onların takiyyeleri nedir?" dedim. Dedi ki: Onlar davet ettiklerinde, onlara yüzünü çevirir ve meyledersin. Allah bu hareketinle senin kanını, dinini korur ve senin onlardan daha çok hakkın olan malı sana ihsan eder. Dedi ki: Ben ona "Eğer beni kuşatan ve çaresiz bırakan bir savaş olursa buna ne dersin?" dedim. Dedi ki: "Allah için bir elinle, diğer eline biat edersin; sonra da Allah için savaşırsın. Çünkü Allah bazı toplulukları gizledikleri ile Cennet'e, bazı toplulukları da gizledikleri ile Cehennem'e koyar. Sana benden duymadıklarını insanlara anlatman veya benim söylemediğimi söylemen hususunda Allah'tan korkmanı hatırlatırım. Benim söylediğim söz budur. Senin ve benim için Allah'tan istiğfar talep ediyorum."

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bana Süfyân b. Uyeyne anlattı, dedi ki: Bana el-Esved b. Kays anlattı. O bir adamdan, o da Muhammed b. el-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir elinle diğer eline biat et ve niyetin üzere savaş.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays Sa'îd b. Mesrûk anlattı. O da Münzir'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed b. el-Hanefiyye'nin şunu söylediğini işittim:

Bu bir şimşektir.[62] Ona hiçbir şey dayanmaz.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Cümey anlattı. O Ebü't-Tufeyl'den, o Muhammed b. el-Hanefiyye'den kendisine şunu söylediğini rivayet etti:

Bu mekâna devam et. Harem'in güvercinlerinden bir güvercin ol! Ta ki bizim emrimiz gelene kadar. Bizim emrimiz geldiğinde güneş doğduğunda nasıl gizli kalmazsa bizim emrimiz de gizli kalmaz. Sen nerden bilirsin ki? Şayet insanlar sana, "Güneş doğudan çıkacak." deseler, ne bilirsin; belki de Allah onu batıdan getirir. Eğer insanlar sana, "O batıdan çıkacak." deseler, ne bilirsin? Belki de Allah onu doğudan getirir. Ne bilirsin; belki de o iş (emir), bize gelin getirildiği gibi getirilecektir." dedi.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki: Bize er-Rebî b. el-Münzir es-Sevrî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti: İbnü'l-Hanefiyye dedi ki:

[62] Yani bu takiyye işi çok etkili bir harekettir. (E.)

Kim bizi severse *Deylem*'de bile olsa Allah onu faydalandırır.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki: Bize er-Rebî b. el-Münzir haber verdi. O da babasından, o da İbnü'l-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Kanımın bir kısmı ile de olsa şu taraftarlarımız için fedakârlık yapmayı arzu ettim." Sonra sağ elini sol elinin mafsalı ve damarları üzerine koydu ve "Vallahi onların sözleri yalandır. Onların sözlerini yaymak şerdir. Hatta onu doğuran annelerinden biri bile olsa, öldürülene kadar saldırıya uğrar."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân el-Hâris el-Ezdî haber verdi; dedi ki: İbnü'l-Hanefiyye şöyle dedi:

Allah, nefsini müstağni kılan, elini, dilini tutan ve evinde oturan kimseye rahmet etsin. Onun hesabı Allah'a aittir ve sevdiği ile beraberdir. Dikkat edin! Ümeyyeoğulları'nın (kötü) amelleri, Müslümanların kılıçları sebebiyle onlarda yayılmıştır. Unutmayın Allah dilerse hak taraftarları için mülk verecektir. Sizden ve bizden biri o zamana ulaşırsa bizim nezdimizde yüce bir yeri vardır. Kim ölürse, Allah katında olan hayırlı ve bakidir.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O el-Hasan b. Amr'dan, o Ebû Ya'lâ'dan, o da İbnü'l-Hanefiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kim bir kişiyi, -Allah'ın ilminde Cehennem ehlinden bile olsa- adaletli davranmasından dolayı severse, tıpkı Cennet ehlinden olan bir adamı sevdiği gibi Allah, onu bu sevmesinden dolayı mükâfatlandırır. Kim de bir adama -Allah'ın ilminde Cennet ehlinden bile olsa- zulmünden dolayı buğzederse Allah, onu bu buğzundan dolayı mükâfatlandırır. Tıpkı Cehennem ehlinden birine buğzettiği gibi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Ümmü Bekir bt. el-Misver'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd, Abdullah b. ez-Zübeyr'in ilk kuşatmasında ona en yakın olandı. Abdullah, onu kendi görüşünde bir kişi olarak kabul ediyordu. İbnü'z-Zübeyr ondan hoşlanıyor, hakkında bir şey söylendiğinde susuyor ve aleyhinde konuşmuyordu. el-Muhtâr, Muhammed b. el-Hanefiyye'ye çelişkili bir şekilde davranıyordu. Muhammed, onun hakkında iyi düşünmüyor, onun getirdiği pek çok öneriyi kabul etmiyordu. el-Muhtâr, "Ben *Irak*'a gidiyorum." dedi. Muhammed ona, "Çık, ancak Abdullah b.

Kâmil el-Hemdânî de seninle birlikte çıksın." dedi. Abdullah'a da, "Ondan korun, çünkü o çok güvenilecek biri değildir." dedi. el-Muhtâr, İbnü'z-Zübeyr'e gelerek, "Bil ki, benim *Irak*'ta bulunmam, senin için burada ikamet etmemden daha faydalıdır." dedi. Abdullah b. ez-Zübeyr ona izin verdi ve İbn Kâmil ile birlikte çıktılar. İbnü'z-Zübeyr, onun samimiyetinden şüphe etmiyordu. O ise İbnü'z-Zübeyr'e karşı kin tutmakta ısrar ediyordu. Birlikte çıktılar, hatta *Uzeyb*'de biri ile karşılaştılar. el-Muhtâr, "Bana insanların durumunu haber ver." dedi. O da, "İnsanları, pusulasını şaşırmış bir gemi gibi bıraktım." dedi. el-Muhtâr, "Ben, onları düzeltecek bir pusulayım." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer, haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Muhtâr *Irak*'a geldiği zaman Abdullah b. el-Mutî ile arasında ihtilaf vuku buldu. O, bu dönemde Abdullah b. ez-Zübeyr'in *Kûfe* valisi idi. İbnü'z-Zübeyr'e olan bağlılığını açıkladı, ancak gizliden gizliye onu kötüledi. İnsanları İbnü'l-Hanefiyye'ye davet etti; İbn Mutî aleyhinde kışkırttı. Kendine taraftar edindi ve taraftarları epeyce arttı. İbn Mutî onu görünce Abdullah b. ez-Zübeyr'in yanına kaçtı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed b. Hâlid b. ez-Zübeyr anlattı. O Osman b. Urve'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti. Yine bize İshâk b. Yahya b. Talha ve bu ikisinin dışındakiler anlattılar; dediler ki:

el-Muhtâr, *Kûfe*'ye gelince Abdullah b. ez-Zübeyr'i en çok kötüleyen ve onu en çok ayıplayan biriydi. İnsanlara, "İbnü'z-Zübeyr bu işi (hilafeti) Ebü'l-Kâsım, yani İbnü'l-Hanefiyye için istiyordu. Ancak sonra ona zulmetti." diyordu. İbnü'l-Hanefiyye'nin durumunu ve takvasını anlatmaya başladı; kendisini *Kûfe*'ye davet yapması için gönderdiğini ve kendisine bir mektup yazdığını, bu mektubu başkasıyla paylaşmamasını ve bu mektubu sadece güvendiği kimselere okumasını söyledi. Sonuçta insanları Muhammed b. el-Hanefiyye'ye biat etmek için davet etmeye başladı. Ona gizlice biat ediyorlardı. Bu durumda bir kısım biat eden insanlar şüpheye düşerek şunu ifade ettiler: "Biz bu adamı, İbnü'l-Hanefiyye'nin elçisi kabul ederek ahidlerimizi verdik. İbnü'l-Hanefiyye ise *Mekke*'de ikamet edip bizden uzak değil ve saklanmış da değildir. Bizden birileri gitsin ve bu adamın

getirdiği haberleri sorsun. Şayet doğru ise yardım eder, işinde ona destek oluruz." dediler. Onlardan bazıları gidip, İbnü'l- Hanefiyye ile *Mekke*'de buluştular ve ona el-Muhtâr'ın davet ettiği şeyi anlattılar. İbnü'l-Hanefiyye onlara, "Gördüğünüz gibi ben Allah rızası için çalışan muhtesiplerdenim. Haksız yere mümin kanı dökmek sureti ile dünya saltanatı elde etmek istemiyorum. Ben Allah'ın mahlûkatından dilediği kimseyle bizi zafere ulaştıracağını arzu ettim. Yalancılardan sakının, dininizi ve kendinizi koruyun." dedi. Bu konuşmadan sonra oradan ayrıldılar.

el-Muhtâr, Muhammed b. el-Hanefiyye'nin adıyla İbrahim b. el-Eşter'e bir mektup yazdı ve onunla görüşmek için izin istedi. İbrahim el-Eşter'e, "Bu el-Muhtâr, Muhammed'in soyunun elçisidir." denildi. İbrahim el-Eşter, ona izin verdi, hoşça karşıladı ve kendisiyle birlikte yaygısına oturttu. el-Muhtâr konuştu. Çok konuşkan biri idi. Allah'a hamd etti, Peygamber'e salât etti, sonra şöyle dedi: "Siz Ehl-i Beytsiniz, Allah size Muhammed'in soyuna yardım etmekle ikramda bulunmuştur. Senin de bildiğin gibi onlar pek çok haktan mahrum edildiler ve durumları gördüğün gibidir. el-Mehdî sana bir mektup yazdı. İşte bu kişiler de şahitlerdir." Orada bulunan Yezîd b. Enes el-Esedî, Ahmer b. Şümeyt el-Becelî, Abdullah b. Kâmil eş-Şâkirî, Becîle'nin mevlası Ebû Amre Keysân, "Bu mektubu onun gönderdiğine şehadet ederiz." dediler. İbrahim mektubu alıp okudu. Sonra adam, "Ben ilk icabet eden olacağım. Bize sana itaat ve yardım etmemizi emretmektedir. Ne yapmak istediğini söyle ve dilediğin şeye davet et." dedi.

İbrahim her gün atına binip gider ve insanlara bunu anlatırdı. Haber, İbnü'z-Zübeyr'e ulaşınca Muhammed b. el-Hanefiyye'den hoşlanmadı. el-Muhtâr'ın işi her geçen gün sertleşiyor ve taraftarları artıyordu. Hüseyn'in katillerini araştırmaya başladı ve onu öldürmeye yardım edenleri tespit edip öldürüyordu. Sonra İbrahim b. el-Eşter'e, Ubeydullah b. Ziyâd'ı öldürmesi için 20.000 kişi gönderdi. O da Ubeydullah'ı öldürdü ve başını el-Muhtâr'a gönderdi. Onu kılıcına taktı, Muhammed b. el-Hanefiyye'ye, Ali b. Hüseyn'e ve Benî Hâşim'den diğerlerine gönderdi.

Ali b. Hüseyn, Ubeydullah'ın başını görünce Hüseyn'e acıdı ve şöyle dedi: "Ubeydullah b. Ziyâd'a Hüseyn'in başı getirildiğinde öğlen yemeği yiyordu. Bize Ubeydullah'ın başı getirildiğinde biz de öğlen yemeği

yiyoruz." Benî Hâşim'den konuşma yaparak el-Muhtâr'a dua etmeyen ve güzel söz söylemeyen kimse kalmadı.

el-Muhtâr'ın durumu ve yaptıkları İbnü'l-Hanefiyye'ye ulaştığında bunları hoş karşılamıyor ve beğenmiyordu. İbn Abbâs ise şöyle diyordu: "İntikamımızı aldı. Kinimizi dindirdi. Bizi yüceltti ve bize akrabalık etmiş oldu." İbn Abbâs, bu sevincini herkesin yanında paylaşmaktaydı. el-Muhtâr'm işi ciddileşince el-Muhtâr, Muhammed b. Ali el-Mehdî'ye bir mektup yazdı. Mektup şöyleydi:

"Âl-i Muhammed'in intikamını alma peşinde olan el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd'den... Asıl meseleye gelince Allah, mazeret beyan eden, pişmanlık gösteren bir kavimden intikam almamıştır. Allah fâsıkları ve reislerini helak etmiştir. Ancak onlardan yine kalanlar vardır. Onların geride kalanlarını gidenlerin durumuna düşürmesini Allah'tan diliyorum."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Osman, Muhammed b. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr, İshâk b. Yahya b. Talha ve Hişâm b. Umâre anlattılar. Onlar Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mutîm ve Hüseyn b. el-Hasan b. Atıyye el-Avfî'den, o (el-Hüseyn) babasından, o da dedesinden rivayet etti. Ayrıca başka kimseler da bana anlattılar; (hepsi) dediler ki:

Muaviye b. Ebu Süfyan'ın ölüm haberi, Hüseyn b. Ali ve Muhammed b. el-Hanefiye'ye *Medine*'deyken ulaştı. O sıralarda İbn Abbâs ise *Mekke*'de bulunuyordu. Hüseyn ve İbnü'z-Zübeyr, *Mekke*'ye doğru yola çıktılar. İbnü'l-Hanefiyye *Medine*'de kaldı. Ne zamanki haddini aşmış bir ordunun *Medine*'ye yaklaştığım duyunca *Harre* günlerinde *Mekke*'ye gitti ve orada İbn Abbâs ile birlikte kaldı. Yezîd b. Mu'âviye'nin ölüm haberi gelip de, İbnü'z-Zübeyr kendine biat alıp insanları da kendisine biat etmeye davet edince, İbn Abbâs'ı ve Muhammed b. el-Hanefiyye'yi de biat etmeye davet etti. Ancak onlar biat etmekten kaçındılar ve şöyle dediler: "İnsanlar senin etrafında birleşip sana tabi olduklarında o zaman sana biat ederiz." O ikisi bu şekilde kaldılar. İbnü'z-Zübeyr, bazen onlara tebessüm ediyor, bazen yumuşak davranıyor, bazen de onları yok etmek istiyordu. Bir zaman sonra onlara sert davranmaya başladı ve aralarında sataşmalar meydana geldi. Hatta bu sertlik o dereceye vardı ki ondan hem kendileri hem de yanlarındaki kadınları ve çocukları çok korktular. Çevrelerine zarar verdi, onları kuşattı ve onlara eziyet etti. Muhammed b. el-Hanefiyye'ye kızgınlığını ortaya

çıkardı; ona sövdü ve onu ayıpladı. Ona ve Hâşimoğulları'na *Mekke*'deki vadilerinde [Şib-i Ebû Tâlib'de] kalmalarını emretti. Üzerlerine gözcüler dikti ve onlara, "Vallahi ya biat edeceksiniz ya da sizi ateşle yakacağım!" dedi. Onlar da canlarından endişe etmeye başladılar.

Süleym Ebû Âmir dedi ki: Muhammed b. el-Hanefiyye'yi Zemzem kuyusu yanında hapsedilmiş olarak gördüm. Kimseyi yanına bırakmıyorlardı. "Vallahi ben gireceğim!" dedim ve yanına girdim. Ona, "Bu adamla aranda ne var, ne oluyor?" diye sordum." O da bana şunu söyledi: "İbnü'z-Zübeyr, beni kendisine biat etmeye davet etti. Ben ona, 'Ben Müslümanlardan biriyim; eğer onlar sana biat ederlerse ben de onlardan biri olurum.' dedim. Ancak o, buna razı olmadı. Sen, İbn Abbâs'a git; benden ona selam söyle. 'Amcanın oğlu senin ne düşündüğünü merak ediyor.' diye söyle."

Süleym dedi ki: "İbn Abbâsa gittim, . Benim kim olduğumu sordu. Ensâr'dan biri olduğumu söyledim. 'Nice Ensârî var ki, düşmanlarımızdan bize daha kötü geliyor.' dedi. Ben, 'Korkma! Ben tamamen senden yanayım.' dedim. "O zaman gel!" dedi. İbnü'l-Hanefiyye'nin dediğini ona aktardım. O da bana, 'Söyle ona itaat etmesin, sana söyleneni, göz nimetinin hatırı için git ona tebliğ et. Söylediklerime de herhangi bir şey ekleme.' dedi. Ben İbnü'l-Hanefiyye'ye geri döndüm; İbn Abbâs'ın dediğini aktardım. İbnü'l-Hanefiyye, *Kûfe*'ye gitmek istedi. Bunu el-Muhtâr duydu. Gelmesi hoşuna gitmedi ve şöyle dedi: "el-Mehdî'nin alametlerinden biri, bu beldenize geleceği, adamın birisinin çarşıda ona bir kılıçla vuracağı, ancak bu darbenin ona zarar vermeyeceğidir." dedi.

Bu haber İbnü'l-Hanefiye'ye ulaşınca orada kaldı. Kendisine, "Keşke *Kûfe*'deki taraftarlarına bir şahıs gönderip şu anda olduğunuz durumu anlatsaydın!" denildi. O da Ebü't-Tufeyl Âmir b. Vâsile'yi *Kûfe*'deki taraftarlarına gönderdi. Ebü'-Tufeyl oraya gitti ve "Biz şu kavim konusunda İbnü'z-Zübeyr'e güvenmiyoruz." dedi. Onlara, kavmin korktukları durumu haber verdi. el-Muhtâr, *Mekke*'ye gönderilmek üzere bir ordu ayırdı ve onlardan 4000 kişi seçti. Başlarına Ebû Abdullah el-Cedelî'yi komutan tayin etti. Ona, "Hâşimoğulları'nı hayatta bulursan onlarla birlikte ol ve onlara destek çık, emirlerini yerine getir. Şayet İbnü'z- Zübeyr'in onları öldürdüğünü görürsen, Zübeyr soyundan hiç kimseyi bırakma." dedi. Sonra da, "Ey

Allah'ın askerleri! Allah size bu yolculukla ikramda bulundu. Sizin için bu yolculukta on hac ve on umre sevabı vardır." dedi. Kavim yürüdü; yanlarında silah da vardı. Nihayet *Mekke*'ye kadar geldiler. Yardım talep eden kişi gelerek, "Acele ediniz! Onlara yetişeceğinizi sanmıyorum!" dedi. İnsanlar, "Şayet kuvvetli kimseler olsalardı acele ederlerdi." dediler. Bunun peşinden başlarında Atıyye b. Sa'îd b. Cünâde el-Avfî olduğu halde onlardan 800 kişiyi seçti. *Mekke*'ye girip ve tekbir getirdiler. İbnü'z-Zübeyr bunu işitti; kaçarak gitti ve *Dârünnedve*'ye sığındı. *Kâbe*'nin örtüsüne sarıldığı ve "Ben Allah'a sığınan biriyim" dediği de kaydedilmiştir.

Atıyye dedi ki: "Biz daha sonra İbn Abbâs, İbnü'l-Hanefiyye ve arkadaşlarına doğru yöneldik; bir evde toplanmışlardı. Evin etrafı odunlarla çevrilmişti. Eğer odun tutuşsa kıyamet kopuncaya kadar onlardan kimse görülmez ve yanıp kül olurlardı. Odunları kapılardan geriye attık. O zaman Ali b. Abdullah b. Abbâs acele etti; odunlara doğru çıkmak için koşunca ayakları kanadı. İbnü'z-Zübeyr'in arkadaşları da yöneldi. O zaman iki saf halinde dizilmiştik. Biz ve onlar Mescid'de idik. Gün boyunca biz de o da bu durumdaydık. Ancak sabahlayıncaya kadar sadece namaz için ayrılıyorduk. Ebû Abdullah el-Cedelî bir grup insanla gelerek İbn Abbâs ve İbnü'l-Hanefiyye'ye şunu söyledi: "Bırakın bizi! İnsanları İbnü'z-Zübeyr'den kurtarıp, rahatlatalım." Bunun üzerine her ikisi şunu söylediler: "Bu belde, Allah'ın haram kıldığı, sadece Peygamber'e bir süreliğine helal kıldığı, ondan önce veya sonra başka kimseye helal kılmadığı bir yerdir. Bizden vazgeçin ve bizi koruyun." dediler.

Dedi ki: Yüklendiler; bir münadi dağda şöyle bağırdı: "Peygamber'den sonra, bu seriyyeden daha çok ganimet alanı olmadı. Seriyyeler altın ve gümüş ganimet olarak alırlar; siz ise kanlarımızı ganimet olarak aldınız." Onları oradan çıkardılar, nihayet onları *Mina*'ya götürdüler. Allah'ın izin verdiği kadar orada kaldılar. Oradan da *Tâif*e gittiler ve orada kaldılar. Abdullah b. Abbâs, *Tâif*te 68 senesinde vefat etti. Namazını Muhammed b. el-Hanefiyye kıldırdı. Biz, İbnü'l-Hanefiyye ile birlikte kaldık. Hac mevsimi gelince İbnü'z-Zübeyr, *Mekke*'den arkadaşları ile *Arafat*'ta hac ibadetini eda etti. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye de *Tâif*ten geldi; *Arafat*'ta vakfe yaptı. Necde b. Âmir el-Hanefî de Hâricîlerle birlikte geldi ve etraflarında

durdu. Benî Ümeyye de bir sancak altında *Arafat*'ta beraberlerinde olanlarla hac ibadetini eda ettiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Şürahbîl b. Ebû Avn bana anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

O sene *Arafat*'ta dört sancak vakfe yaptı. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye bir sancakla *Hablü'l-Meşât* kısmında, İbnü'z-Zübeyr ve arkadaşları bugünkü imamın durduğu yerde durdular. Muhammed b. el-Hanefiyye gelip İbnü'z-Zübeyr'in hizasında durdu. Necde el-Harûrî ve arkadaşları bir sancak altında o ikisinin arkasında durdular. Benî Ümeyye de sancakları ile ikisinin sol taraflarında durdu. İlk hareket eden sancak Muhammed b. el-Hanefiyye'nin sancağı olmuştu. Sonra Necde, peşinden Benî Ümeyye sonra da İbnü'z-Zübeyr onları takip etti. İnsanlar da onları takip ettiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Nâfi anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'z-Zübeyr o akşam hareket etmedi, ancak İbn Ömer hareket edince o da hareket etti. İbnü'z-Zübeyr yavaşlayınca İbnü'l-Hanefiyye, Necde ve Benî Ümeyye onu geçti. İbn Ömer, "İbnü'z'-Zübeyr câhiliye davranışı yapmak için mi bekliyor?" dedi. Sonra hareket etti, peşinden de İbnü'z-Zübeyr hareket etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Dahhâk b. Osman anlattı. O da Mahreme b. Süleyman'dan şöyle dediğini rivayet etti: İbnü'l-Hanefiyye'nin şöyle dediğini duydum:

"Güneş battıktan sonra *Arafat*'tan ayrıldım. Bu sünnettir. Oysa İbnü'z-Zübeyr'in, 'Muhammed acele etmiştir, Muhammed acele etmiştir!' dediği bana ulaştı. İbnü'z-Zübeyr karanlığa kalınması gerektiğini kimden öğrenmiştir acaba?"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Umâre anlattı. O Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bu sene İbnü'z-Zübeyr haccetti, Muhammed b. el-Hanefiyye Haşebîlerle birlikte haccetti; onlar 4000 kişi idiler. *Minâ*'nın sol tarafında vadide konakladılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsrâîl anlattı. O da Süveyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben İbnü'l-Hanefiyye'yi arkadaşları ile birlikte *Minâ*'nın sol tarafındaki vadide gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Umâre anlattı. O Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben fitneden korktum, onların hepsine doğru yürüdüm. Ebû Tâlib vadisinde [Şib-i Ebî Tâlib'de] Muhammed b. Ali'nin yanına geldim ve "Ey Ebü'l-Kâsım! Allah'tan kork! Biz haram yerde, haram beldedeyiz. İnsanlar Allah'ın kafileleridir. Onların haclarını fesada uğratma!" dedim. O da bana, "Vallahi ben de bunu istemiyorum. Kimse ile bu beyt [*Kâbe*] arasına girmek istemiyorum. Ancak ben İbnü'z-Zübeyr'den ve onun bana karşı düşüncesinden kendimi koruyorum. Sen İbnü'z-Zübeyr'e git onunla konuş. Necde'ye git onunla da konuş." dedi.

Muhammed b. Cübeyr dedi ki: İbnü'z-Zübeyr'e uğradım, İbnü'l-Hanefiyye ile konuştuğum gibi onunla da konuştum. Bana şunları söyledi: "Ben, etrafında insanların toplandığı biriyim. İnsanlar bana biat ettiler. Onlar ise muhalif davrandılar." Ben, "Senin için hayırlı olan susmandır." deyince, o da, "Zaten öyle yapıyorum." dedi. Sonra Harûrî olan Necde'ye gittim ve onu arkadaşları arasında buldum. İbn Abbâs'ın kölesi İkrime de orada idi. "Arkadaşından benim için izin talep et." dedim. O içeri girdi, izin vermesi uzun sürmedi. Yanına girdim; ona saygımı ifade ettim. Diğer iki adamla konuştuğum gibi onunla da konuştum. O da bana şunu söyledi: "Ben, benimle savaşta olan bir kimseyle savaşıyorum, olmayanla değil. Bizimle savaşa başlayanla savaştık." dedi. Ben, "Diğer iki şahsın seninle savaşmak istemediklerini gördüm." dedim. Sonra Benî Ümeyye tarafına gittim; onlarla da diğerleri ile konuştuğum gibi konuştum. Dediler ki: "Biz sancağımız altındayız. Kimse bizimle savaşmadıktan sonra bize de kimse ile savaşmayız." Ben bu sancakların içinde Muhammed b. el-Hanefiyye'nin arkadaşlarından daha sakin ve daha selamette olanı görmedim.

Muhammed b. Cübeyr şunu da söylemiştir: Akşama doğru Muhammed b. el-Hanefiyye'nin yanında oturdum. Güneş batınca bana yöneldi ve "Ey Ebû Sa'îd! Haydi devam et." dedi. O gitti, ben de onunla gittim. Gidenlerin ilki o idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Hanefiyye'nin arkadaşlarını *Arafat*'ta telbiye yaparlarken gördüm. İbnü'z-Zübeyr ve arkadaşlarını gözlemledim; onlar, güneş batıya meyledene kadar telbiye getiriyorlardı. Sonra telbiyeleri kesildi. Benî Ümeyye de öyle yaptı. Ancak Necde, *Akabe* taşlarını atana kadar telbiye getirdi.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr anlattı. O da Ebü'l-Uryân el-Mücâşi'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Muhtâr, bizi 2000 süvari ile Muhammed b. el-Hanefiyye'nin üzerine gönderdi. Biz onun yanındayken İbn Abbâs, el-Muhtâr'dan söz ediyor ve şöyle diyordu: "Bizim intikamımızı[n alınması gerektiğini] anladı; borcumuzu ödedi ve bize infakta bulundu." Muhammed b. el-Hanefiyye, el-Muhtâr hakkında şer veya hayır bir şey konuşmuyordu. Râvî diyor ki: Bu durum Muhammed'e, "Onların yanında bir bilgi var da ondan dolayı böyle yapıyor." şeklinde ulaştı. Râvî diyor ki, Muhammed b. el-Hanefiyye aramızda ayağa kalktı ve şunları söyledi: "Vallahi biz, Peygamber'den şu iki levha arasındaki şeyden (Kur'ân'dan) başka bir miras almadık." dedi. Sonra, "Allah'ım! Sen şahit ol! Bir de kılıcımın kabzasındaki şu sahife!" dedi. Ben kendisine o sahifede ne var?" diye sordum. O da *"Kim yeni bir bid'at edinirse veya bir bidatçıyı korursa... "* (hadisini) okudu.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd er-Remmâh anlattı; dedi ki:

Bize Muhammed b. Ali'nin *Mekke*'den çıktığı ve Ali'nin vadisine indiği haberi geldi. Biz de *Kûfe*'den ona gitmek için yola çıktık. İbn Abbâs ile karşılaştık. İbn Abbâs, vadide birkaç kişi ile birlikte idi. Bize, "Silahlarınızı (koyun) ve umre için telbiye getirin. Sonra *Kâbe*'ye girin onu tavaf edin, Safa Merve arasında sa'y yapın!" dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf b. Meymûn anlattı. O da Verdân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali için seçilen ekipte biz de vardık. İbnü'z-Zübeyr, biat etmeden onun *Mekke*'ye girmesine izin vermedi, o da biatten kaçındı. Biz de Şamlıların yanına gittik. Abdülmelik b. Mervân da biat etmeden girmelerine engel oldu. O da biat etmekten kaçındı. Biz hep birlikte

yürüyebildiğimiz kadar yürüdük. Şayet savaşmamızı emretseydi savaşacaktık. Muhammed b. el-Hanefiyye, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi: "Kafilelerinize gidin, Allah'tan korkun, hoşunuza gitmeyen şeyi terk edin. Kendi işinize bakın, kamuya ait işleri terk edin. Sema ve arzın karar kıldığı gibi bizim emrimizda karar kılın. Çünkü bizim emrimiz ortaya çıktığında o güneş gibi açıktır."

Dediler ki: el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd 68 senesinde öldürüldü. 69 yılı girdiğinde Abdullah b. ez-Zübeyr, Urve b. ez-Zübeyr'i Muhammed b. el-Hanefiyye'ye gönderdi. Urve dedi ki: Emîrü'l-Mümînîn sana şunu söylüyor: "Bana biat etmedikçe seni hiçbir zaman böyle bırakmayacağım; ya da hapse atacağım. Senin zafere ulaşacağını iddia ettiğin yalancıyı Allah öldürdü. Her iki *Irak* (*Kûfe* ve *Basra*) halkı da benim üzerimde ittifak edip biat ettiler. Sen de bana biat et. Eğer etmezsen seninle benim aramda artık savaş vardır."

Bunun üzerine İbnü'l-Hanefiyye, Urve'ye şunu söyledi: "Kardeşin ne kadar çabuk sıla-ı rahmi kesti ve hakkı hafife aldı! Allah'ın azabını çabuklaştırmasından ne kadar gafil davrandı! Anlaşılan kardeşinin, sürekli olarak kalmasında bir şüphesi yoktur. Oysa kardeşin, el-Muhtâr'ı ve onun yolunu benden daha çok övmekte idi. Vallahi ben el-Muhtâr'a bir davetçi ve yardımcı göndermedim. Üstelik el-Muhtâr'm, kardeşinden fazla bizimle ilişkileri kopuktu.[63] Eğer yalancı ise, yalanına rağmen onu kendisine yaklaştırdı. Eğer bunun dışında biri ise, kardeşin bunu daha iyi bilendir. Bende bir çelişki yoktur. Eğer öyle olsaydı onun yanında kalmazdım. Beni davet edene giderdim. Ben bundan kaçındım. Ancak Abdülmelik b. Mervân, işte şuradadır. Senin kardeşinin arzu ettiğini o da istemektedir. Her ikisi de dünya için savaşıyorlar. Vallahi sanki onun askerleri, senin kardeşinin boynunu çevrelemek üzeredir. Ben, Abdülmelik'in yakınlığını, senin kardeşinin yakınlığından daha hayırlı bulurum. O, bana yanında olanı arz edeceğini ve beni davet ettiğini yazdı."

Urve, "Bundan seni meneden ne idi?" dedi. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye, "Allah'a istiharede bulunuyorum. Bu senin arkadaşın için daha

[63] Yani "el-Muhtâr, bize kardeşinden daha çok uzak sayılırdı." (M).

sevimlidir." dedi. Sonra da Urve'ye, "Ona bu söylediklerimi anlat." dedi. Muhammed b. el-Hanefiyye'nin arkadaşlarından birisi, "Vallahi şayet bizi dinleyip kabul etmiş olsaydın, biz onun boynunu vururduk." dedi. İbnü'l-Hanefiyye, "Ne üzerine boynunu vuracağım? Bize kardeşinden bir mektupla geldi. Aramızda konuşma geçti. Sonra kardeşine geri gönderdik. Sizin söylediğiniz zulümdür. Zulümde hayır yoktur. Onların söylediğini yapsaydım *Mekke*'de savaş olurdu. Siz biliyorsunuz ki, benim görüşüm; şayet bütün insanların üzerimde ittifak etse, bana karşı çıkan sadece bir kişi kalsa onunla savaşmam." dedi.

Urve oradan ayrılarak İbnü'l-Hanefiyye'nin dediğini İbnü'z-Zübeyr'e aktardı ve "Vallahi onun üzerine gitmeni uygun görmüyorum. Onu bırak gitsin ve kendini gözden ırak tutsun. Abdülmelik onun önünde duruyor. Ondan biat almadan onu *Şam*'a bırakmayacaktır. İbnü'l-Hanefiyye ise, insanlar onun etrafında tamamıyla toplanmadıkça ona biat etmez. Eğer ona giderse bu sana kâfidir. Onu ya hapseder ya da katleder; böylece ondan kurtulursun." dedi. Bundan sonra İbnü'z-Zübeyr, Muhammed b. el-Hanefiyye hakkında sakinleşti.

Ebü'-Tufeyl şunu söylemiştir: Elçi Abdülmelik b. Mervân'dan, İbnü'l-Hanefiyye'ye bir mektup getirdi. Vadide [Şi'b] onun yanına girdi. Muhammed b. el-Hanefiyye o mektubu okudu. Öyle bir mektup ki, eğer Abdülmelik onu kendi kardeşlerine ve çocuklarına yazsa bu kadar lütûfkâr olamazdı. Mektupta şu ifadeler vardı: "İbnü'z-Zübeyr'in seni sıkıştırdığı, biat edinceye kadar da seninle akrabalığı kestiği ve senin hakkını hafife aldığı bana ulaştı. Sen nefsine ve dinine karşı daha dikkatlisin. Yaptığın şeylere göre sen ondan daha bilgilisin de. İşte *Şam*! İstediğin gibi buraya gel; biz sana ikramda bulunuruz. Akrabalığını tanır, hakkını veririz."

Bunun üzerine İbnü'l-Hanefiyye arkadaşlarına "Gideceğimiz yön bu taraftır." dedi. Râvî diyor ki: İbnü'l-Hanefiyye çıktı; biz de onunla birlikte çıktık. Yanında Küsseyyir Azze vardı ve şu şiiri okudu:

Sen gerçek üzere olan bir öndersin bunda şüphe etmeyiz.

Biz senden razıyız ve umutluyuz.

Sen peygamberden sonra en hayırlının oğlusun.
Ey Ali'nin oğlu yürü!
Ali gibi olan, Kelb ve Belî toprağına varıncaya kadar durmaz.

Ebü't-Tufeyl şunları söylemiştir: *Eyle*'ye kadar yürüdük ve orada konakladık. Onlar bize çok güzel komşuluk etti, biz de onlardan daha güzel bir komşulukla mukabelede bulunduk. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye'yi sevip onda gördükleri ibadet derinliği ve zühdden dolayı hem kendisine hem de arkadaşlarına saygılı davrandılar. İyiliklerle emrolunduk, kötülüklerden nehyolunduk. Yakınımızda veya çevremizde insanlardan hiç kimseye zulmetmemekle emrolunduk. Abdülmelik b. Mervân, Muhammed'in yaptıklarını öğrenince dayanamadı. Bunu has adamlarından Kabîsa b. Züeyb ve Ravh b. Zinbâ'ya anlattı. İkisi de, "İbnü'l-Hanefiyye'nin senin yakınında yerleşmesini uygun bulmuyoruz. Onun gidişatı bellidir. Ya o sana biat eder ya da geldiği gibi *Hicaz*'a dönüp gider." dediler.

Abdülmelik, İbnü'l-Hanefiyye'ye şöyle yazdı: "Benim ülkeme geldin ve benimle Abdullah b. Zübeyr arasında savaş varken ülkemin bir ucuna yerleştin. Sen, Müslümanlar arasında adı ve mevkii olan bir kimsesin. Ancak topraklarımda bana biat ettiğin takdirde ikamet edebileceğini uygun görüyorum. Eğer bana biat edersen sana dün *Kulzüm*'den gelmiş olan yüz gemi yükünü veririm. Onlar ve içindekiler senin olur. Bunlardan başka 1.000.000 dirhem senin olacaktır. Senin için 500.000'ini acilen tahsis edeceğim. Ayrıca sana, çocuklarına, akrabalarına, kölelerine ve beraberindekilere verilecek tahsisatla birlikte, 1.500.000 dirhem daha tahsis edeceğim. Eğer kabul etmezsen, benim idarem altında olmayan başka bir yere git."

Ebü't-Tufeyl dedi ki: Muhammed b. Ali, Abdülmelik b. Mervân'a şöyle bir mektup yazdı: "Bismillahirrahmanirrahim... Muhammed b. Ali'den Abdülmelik b. Mervân'a... Selâm senin üzerine olsun. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamdettiğimi sana bildiririm... Asıl meseleye gelince; benim biat konusundaki tutumumun ne olduğunu bildiğini zannediyordum. Zaten bu görüşümü kimseye gizlemedim. Vallahi, bütün millet benim için birleşse sadece *ez-Zerkâ* ehli itiraz etse, onlarla asla savaşmazdım. Onlar birleşene kadar da onlardan ayrılmazdım. Ben, *Medine*'de olanlardan dolayı kaçıp *Mekke*'ye yerleştim. Abdullah b. ez-Zübeyr ile komşuluk

yaptım. O, komşuluğunu çok kötü yaptı ve kendisine biat etmemi istedi. Ben de insanlar ya senin veya onun etrafında birleşinceye kadar biat etmekten kaçındım. Sonra normal insanlar gibi oraya girdim. Onlardan bir adam gibi oldum. Daha sonra *Şam* diyarında ikamet etmem için bana mektup yazdın. Ben de senin topraklarının kıyısındaki bir şehre yerleştim. Vallahi bende bu hususta bir çelişki olmadı. Arkadaşlarım da yanımdadır. Buranın fiyatlarının ucuz bir memleket olduğunu söyledik; sana yakın olduk, akrabalığına sığındık ve sen de en sonunda bunları bana yazdın... Biz senden ayrılıp gideceğiz inşaallah."

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne anlattı. O da Ebû Cemre'den[64] şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed İbnü'l-Hanefiyye ile birlikte idim, İbn Abbâs'ın vefatından sonra 40 geceden fazla süren bir zaman zarfında *Tâif*'ten *Eyle*'ye geldik. Râvî diyor ki: Abdülmelik, insanlar bir adam üzerine ittifak edene kadar Muhammed'e, toprağına girmesi için eman verdiği bir mektup yazdı. İnsanlar Allah'ın ahdi ile bir adam üzerinde ittifak edince, Abdülmelik ona mektup yazdı. Muhammed, *Şam*'a gelince Abdülmelik ona bir adam gönderdi ve "Ya bana biat et, ya da buradan ayrıl." dedi. Biz o gün onunla birlikte 7000 kişi idik. Muhammed b. Ali ona ve arkadaşlarına eman vermesi için haber gönderdi. O da eman verdi. Muhammed b. Ali ayağa kalktı; Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra, "Allah bütün işlerin sahibi ve hâkimidir. Ne dilerse o olur, neyi dilemezse o olmaz. Her gelecek yakındır. Gelmesinden evvel işlerinizde acele davranın. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizin soylarınızdan Muhammed'in soyu ile savaşanlar vardır. Şirk ehline Muhammed'in soyunun emri gizli kalmaz. Muhammed'in soyunun emri te'hir edilmiştir. Kanlarınızı dökmeyen ve dininizi koruyan Allah'a hamd olsun. Sizden kim beldesine emniyetli ve korunmuş olarak gelirse bunu yapsın." dedi. Onunla beraber 900 kişi kaldı. Umre için ihrama girdi ve kurbanları belirledi. *Kâbe*'ye girmeye yöneldik, İbnü'z-Zübeyr'in süvarileri bizim girmemize engel oldular. Muhammed ona şu haberi gönderdi: "Ben çıktım; ancak seninle savaşmak istemiyorum. Bırak

[64] "Cemre" adı III. Ahmed nüshasında ve Leiden neşrinde "Hamza" şeklinde yanlış yazılmıştır. Doğrusu *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ* (IV, 124) ve Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm*'ın tespit edilmiştir.

bizi! Girip ibadetimizi yapıp çıkalım." Ancak İbnü'z-Zübeyr bunu kabul etmedi. Yanımızda da kurbanlık için bağladığımız hayvanlar vardı. *Medine*'ye döndük. Orada iken Haccâc geldi ve İbnü'z-Zübeyr'i öldürdü. Sonra *Basra* ve *Kûfe*'ye uğradı. O gidince biz de dönüp ibadetimizi yerine getirdik. Muhammed b. Ali'nin elbiselerinden bitlerin düştüğünü gördüm. İbadetimizi yapıp bitirdikten sonra *Medine*'ye yöneldik. Muhammed b. Ali orada üç ay kaldı ve sonra vefat etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Müslim et-Tâî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân şöyle bir mektup yazdı: "Müminlerin emiri Abdülmelik b. Mervân'dan Muhammed b. Ali'ye..." Muhammed b. el-Hanefiyye, mektubun başına bakınca "İnna lillah ve inna ileyhi râciûn. Tulekâ[65] ve Allah Resûlü'nün lanetlenmiş olduğu kimseler insanların tepesindeler. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, bu işler kararında kalmayan işlerdir."

Ebü't-Tufeyl dedi ki: Oradan döndük, kölelerine ve yanındaki *Kûfe* ve Basralı olanlara izin verildi; onlar da *Medyen*'den döndüler. *Mekke*'ye geçtik ve *Minâ*'daki vadide konakladık. Orada iki ya da üç gece kaldık. İbnü'z-Zübeyr, "Buradan ayrıl ve bize komşuluk yapma!" diye ona haber gönderdi. İbnü'l-Hanefiyye, "Sabret, sabrın ancak Allah için olsun. Sabretmekten başka çaresi olmayanın yaptığı sabır sonunda, Allah'ın ona bir çıkış yolu göstermesi O'na zor değildir. Vallahi ben kılıç [savaş] istemedim. Ben tek başıma, onun da yanında bunca askerleri olduğu halde eğer savaşı isteseydim, İbnü'z-Zübeyr benimle oyalanmazdı. Ancak vallahi ben bunu istemedim. Ben İbnü'z-Zübeyr'in, bana yaptığı kötü komşulukla yetindiğini sanmıyorum ve ondan uzaklaşacağım." dedi ve *Tâif*e hareket etti. Orada bir süre kaldıktan sonra 72 senesi Zilkâde ayı başında Haccâc, İbnü'z-Zübeyr ile savaşmak için geldi. Onu kuşatma altına aldı ve Cemâziyelevvel

[65] Tulekâ, Talîk'in cem'idir. *Mekke* fethedilince esir durumuna düştüğü halde Hz. Peygamber'in esir muamelesi yapmayıp, azad ettiği *Mekke* halkı. İçinde müslüman olmayanlar da vardı. Efendimiz (a.s) Mekkelilere, " اذْهَبُوا فَأَنْتُمُ الطُّلَقَاء[Gidin serbestsiniz!]" demiş, Mekkelileri birkaç kişi hâriç toptan affetmiştir. Tulekâ, "azad edilmişler" manasına gelir. (E)

ayının 17. Salı gününde onu katletti. İbnü'l-Hanefiyye bu sene *Tâif*'ten gelerek haccını yerine getirdi. Sonra Ebû Tâlib mahallesine gelip yerleşti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdurrahman b. Ebü' l-Mevâl'den, o Hasan Ali b. Muhammed b. el-Hanefiyye'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

72 senesinde Muhammed b. el-Hanefiyye, *eş-Şi'b*'de (Ebû Tâlib mahallesinde) iken İbnü'z-Zübeyr henüz öldürülmemişti ve Haccâc'ın kuşatması altında idi. Haccâc, Abdülmelik'e biat etmesi için ona haber gönderdi. Bunun üzerine İbnü'l-Hanefiyye, "*Mekke*'deki ikametimi ve *Tâif* ile *Şam*'a gidişimi biliyorsun. Bütün bunlar, insanlar tamamen onlardan birisi etrafında toplanmadıkça benim için Abdülmelik'e ya da İbnü'z-Zübeyr'e biat etmem için bir sebeptir. Ben muhalif olan bir kimse değilim. İnsanların ihtilafını görünce birleşinceye kadar onlardan ayrıldım. Allah'ın beldelerinin en büyüğüne, kuşların bile içinde emin olduğu yere sığındım. İbnü'z-Zübeyr, benim komşuluğumdan hoşlanmadı. *Şam*'a yöneldim bu sefer Abdülmelik, yakınlığımdan rahatsız oldu. Hareme yöneldim, şayet İbnü'z-Zübeyr öldürülür ve insanlar Abdülmelik'in etrafında toplanırlarsa sana biat ederim." dedi. Haccâc, Abdülmelik'e biat etmeyinceye kadar onun bu durumuna razı olmaktan kaçındı. İbnü'l-Hanefiyye biatı reddetti, Haccâc da onun söylediğini kabul etmedi. Muhammed b. el-Hanefiyye, İbnü'z-Zübeyr öldürülünceye kadar bu görüşünde kalmaya devam etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk anlattı. O da Sehl b. Ubeyd b. Amr el-Hârisî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik, Haccâc'ı *Mekke* ve *Medine*'ye gönderdiğinde ona şöyle dedi: "Senin Muhammed b. el-Hanefiyye üzerinde bir yetkin yoktur." Râvî dedi ki: Haccâc gelince onu tehdit eder tarzda bir haber gönderdi. Haccâc, "Allah'ın bir gün senden kurtulacağıma imkân vereceğini ve beni senin üzerinde yetkisi olan biri yapacağını umarım. İşte o zaman sana yapacağımı bilirim." dedi. İbnü'l-Hanefiyye, "Yalan söyledin ey nefsinin düşmanı! Sen her gün Allah'm 360 lahza ve nefhası olduğunu biliyor musun? Ben Allah'tan bazı lahza ve nefhalarını bana vermesini diliyor ve senin bana sultan olmanı istemiyorum." dedi. Râvî dedi ki: Haccâc bunu Abdülmelik'e yazdı, Abdülmelik Rum melikine yazdı, Rum meliki de ona şöyle yazdı: "*Vallahi*

bu senin hazinen veya ehl-i beytinin hazinesi değildir, o peygamberliğin ehl-i beytinin hazinesidir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Sâlih b. Keysân'dan, o da Hasan b. Muhammed b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babam el-Haccâc'a biat etmedi. İbnü'z-Zübeyr öldürülünce, Haccâc ona biri ile haber gönderdi ve "Allah düşmanı öldürüldü." dedi. İbnü'l-Hanefiyye, "İnsanlar sana biat ettiği zaman ben de biat ederim." dedi. Haccâc, "Allah'a yemin olsun ki, seni öldüreceğim!" dedi. Muhammed, "Bilirsin ki, Allah'ın her günde 360 lahzası vardır, her lahzada ise 360 hükmü vardır. Umulur ki bu hükümlerinden birisi senin hakkında bize kâfi gelir." dedi.

Haccâc bunu Abdülmelik'e yazdı; mektup ona ulaşınca beğendi. Onu Rum melikine yazdı. Çünkü Rum meliki, daha önce onu [Abdülmelik b. Mervân'ı] tehdit eder tarzda pek çok insanı toplamış olduğu hususunu yazmıştı. Abdülmelik, İbnü'l-Hanefiyye'nin bu kelamını Rum melikine yazdı. Sonra el-Haccâc'a da şöyle yazdı: "Biz anladık ki, Muhammed'in yanında herhangi bir hilaf yoktur. O sana gelip biat edecektir, ona yumuşak davran." İnsanlar Abdülmelik'in etrafında toplandıklarında, İbn Ömer ona biat etti ve İbnü'l-Hanefiyye'ye, "Geride bir şey kalmadı; sen de biat et!" dedi. İbnü'l-Hanefiyye, Abdülmelik'e şunu yazdı: "Bismillahirrahmanirrahim... Muhammed b. Ali'den Müminlerin Emiri Abdülmelik'e... Ben, ümmeti ihtilaf içinde gördüğümde onlardan ayrıldım. Bu iş sende son bulunca ve insanlar sana biat edince ben de onlardan biri olurum. Uygun bir şekilde onların girdikleri duruma ben de katılıyorum. Ben sana biat ettim; Haccâc'a senin için biat ettim. Biatimi de sana ulaştırdım. İnsanların senin etrafında toplandıklarını gördüm. Bize güvenmenden ve bize güvence vermenden hoşlanırız. Çünkü zulümde hayır yoktur. Bu söylediklerimi yapmaktan kaçınırsan Allah'ın arzı geniştir."

Abdülmelik mektubu okuyunca Kabîsa b. Züeyb ve Ravh b. Zinbâ'a şunu ifade ettiler: "Senin için onun üzerinde bir yol yoktur. Eğer ayrılık çıkarmak isterse buna gücü yeter. O bize selam etti, biat etti, ona ve arkadaşlarına ahd ve misakı yazmanı uygun görüyoruz." Abdülmelik böyle yaptı ve ona şöyle bir mektup yazdı: "Sen bizim yanımızda övülen birisin.

Bize İbnü'z-Zübeyr'den daha yakın ve daha çok sevdiğimiz birisin. Senin ve arkadaşlarının başına, hoşlanmayacağın herhangi bir şey gelmemesi için senin için ahit ve misak [güvence], Allah ve Resûlü'nün zimmeti vardır. Beldene dön, dilediğin yere git. Ben hayatta olduğum sürece seninle akrabalık ilişkisini ve yardımını terk edecek değilim." Ayrıca Haccâc'a da ona iyi davranmasını ve ikramda bulunmasını emreden bir yazı yazdı. İbnü'l-Hanefiyye de *Medine*'ye döndü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali, *Medine*'ye geldiğinde *el-Bakî*'de bir ev inşa etti. Abdülmelik'e mektup yazarak yanına gitmesi için izin istedi. Abülmelik ona izin verdi. İbnü'l-Hanefiyye Câbir b. Abdullah'ın vefat senesi olan 73 senesinde yola çıktı. *Şam*'da Abdülmelik'in yanma geldi ve ondan izin istedi. Ona izin verdi; ayrıca ona yakın bir yerde kendisine bir ev verilmesi için emir verdi. Ona ve yanındakilere yetecek miktarda ikramlar verilmesini emretti. Umumi izin günlerinde Abdülmelik'in yanına uğrardı. Abdülmelik izin verdiğinde önce ev halkıyla görüşmeye başlardı. Sonra ona izin verdi, o da selam verirdi. Bazen oturur bazen de ayrılırdı. Bir ay gibi bir müddet veya buna yakın bir zaman geçince Abdülmelik onunla baş başa konuştu, yakınlığını ve şefkatini ifade etti. Muhammed, üzerinde bulunan borçtan söz etti. Abdülmelik borcunu ödemeyi vaat etti. İhtiyaçlarının giderilmesini emretti. Muhammed borcunu, ihtiyaçlarını, çocuklarının atıyyelerini, himayesinde bulunan ve yakını olan başkalarının ve kölelerinin ihtiyaçlarını arzetti. Abdülmelik bunların hepsine olumlu cevap verdi. Ancak kölelere tahsisat vermek ona zor geldi. Muhammed bu konuda ısrar etti; onlara da tahsisat verdi; ancak onların tahsisatını az verdi. İbnü'l-Hanefiyye onunla konuştu; onların tahsisatını da yükseltti. İhtiyaçların hepsini yerine getirdi. Ayrılmak için izin istedi; o da ona izin verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Abdülvâhid b. Ebû Avn'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana İbnü'l-Hanefiyye şunu söyledi.

Abdülmelik'e gittim ihtiyaçlarımı karşıladı. Sonra ona veda ettim, ayrıldım. Neredeyse gözlerinden kaybolmuştum ki, bana, 'Ebü'l-Kâsım! Ebü'l-Kâsım!' diye seslendi. Döndüm; bana, 'Allah'ın, senin ihtiyara

yaptığını yaparken zulüm yaptığım bildiğini bilmez misin?" dedi. Yani İbnü'l-Hanefiyye'ye, Dâr gününde [Osmanın öldürüldüğü günde] Mervân b. el-Hakem'i tutup elbisesini çekiştirdiğini hatırlatıyordu. Abdülmelik, "Ben ona bakıyorum. O gün benim kâkülüm [perçemim] vardı." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O da Zeyd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebân b. Osman ile birlikte Abdülmelik b. Mervân'ın yanına girdim; beraberinde İbnü'l-Hanefiyye vardı. Abdülmelik, Peygamber'in kılıcını istedi. Ayrıca bir cilacı çağırdı. Abdülmelik, "Ben bunun demirinden daha kalitelisini görmedim." dedi. Abdülmelik, "Allah'a yemin olsun ki, onun sahibinin de bir benzerini görmedim. Ey Muhammed! Bunu bana ver!" dedi. Muhammed, "Hangimizi ona daha layık görüyorsan o alsın." dedi. Abdülmelik, "Şayet seninki yakınlıksa herkes için yakınlık ve hak vardır." dedi. Dedi ki: Muhammed onu Abdülmelik'e verdi. Sonra, "Ey Müminlerin Emiri! Bu el-Haccâc -o sırada yanında idi- bana eziyet etti, hakkımı hafife aldı. Beş dirhemlik bir iş için bile bana adam yollardı." dedi. Abdülmelik, el-Haccâc'a, "Senin İbnü'l-Hanefiyye'ye karşı emirliğin yoktur." dedi. İbnü'l-Hanefiyye gidince Abdülmelik el-Haccâc'a, "Ona yetiş, kin ve nefretini gider!" dedi. el-Haccâc, ona yetişti ve "Müminlerin Emiri kin ve nefretini gidermem ve senin hoşuna gitmeyecek bir şeyi yapmamam için beni sana gönderdi." dedi. Muhammed b. el-Hanefiyye, "Yazıklar olsun sana ey Haccâc! Allah'tan kork! Allah'tan sakın! Kulların sabahladığı bütün sabahlar Allah'ındır. Kullarından her bir kul için 360 lahza vardır. Alırsa onu gücü ile alır. Şayet affederse onu hilmi ile affeder. Bu yüzden Allah'tan sakın!" dedi. el-Haccâc: "Benden ne istersen onu sana veririm." dedi. Muhammed de ona, "Gerçekten bunu yapar mısın?" diye sordu. O da, "Evet, yaparım." dedi. Muhammed ona, "Ben senden ömür boyu beni terk etmeni istiyorum." dedi. Haccâc, bunu Abdülmelik'e bildirdi. Abdülmelik Yahudi cemaatinin liderine haber saldı ve ona, "Bizden bir adam öyle bir söz söyledi ki, biz bu sözü ancak ondan duyduk." dedi ve Muhammed'in

söylediğini ona haber verdi. Yahudi cemaatinin başı[66] "Bu söz ancak bir nübüvvet evinden çıkar." dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Muğîre'den, o da İbrahim'den şunu rivayet etti:

Haccâc ayağını Makama (Makam-ı İbrahim'e) koymak istedi. İbnü'l-Hanefiyye onu azarlayıp engelledi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o da Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin, *Kâbe*'ye girip her köşesinde iki rekat namaz kılmak suretiyle toplam sekiz rekat namaz kıldığını gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. el-Hanefiyye, "İnsanlar Rableri hakkında husumete düşünceye kadar dünya yok olmaz." dedi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed Ebû Mu'âviye ed-Darîr anlattı. O da Ebû Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Muhammed b. el-Hanefiyye'yi beyaz bir at üzerinde şeytan taşlarken gördüm.

Bize Muhammed b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bana Süfyân et-Temmâr anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Hanefiyye'yi Tevriye gününde ihramlı iken saçlarını dağıtmış, kına ve çivit otu ile de boyandığı halde gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O da Süveyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin (saç ve sakalını) kına ve çivit otu ile boyadığını gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mervân b. Mu'âviye anlattı. O da Süfyân et-Temmâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye'yi saçlarını sağ tarafa doğru bırakmış halde gördüm.

---

[66] Metnin orijinalinde *"Re'sü'l-Câlût"* şeklinde geçen bu deyim, aslı i itibariye Aramice'deki *"Rişé Câlûta"* terkibinin tam karşılığıdır. Bu da İslâm'dan önce Dicle ve Fırat arasındaki vadide (Rafideyn) yaşayan Yahudi cemaati liderine verilen bir lakap idi. (E.)

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O da Süleyman eş-Şeybânî'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Hanefiyye'yi *Arafat*'ta yün-ipek karışımı sarı bir elbise içinde gördüm.

Bize Mu'âviye ed-Darîr haber verdi. O da İshâk eş-Şeybânî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Arafat'ta İbnü'l Hanefiyye'nin üzerinde yün-ipek karışımı bir elbise gördüm.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O da Rişdîn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin siyah ve Harakân işi bir sarık sardığını, onun da bir karış veya ondan daha az kısmını sarkıtmış olduğunu gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Eymen anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Hanefiyye'yi, başında siyah bir sarıkla gördüm.

Bize el-Kâsım b. Mâlik el-Müzenî haber verdi. O da Nasr b. Evs'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali el-Hanefiyye'yi, koyu sarı bir elbiseye bürünmüş halde gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O Abdülazîz b. Hakîm'den, o da Ebû İdrîs'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye bana, "Seni yün-ipek karışımı elbise giymekten men eden nedir? Onda bir beis yoktur." dedi. Ben, "O ipekten yapılıyor." dedim.

Biz Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl anlattı. O Abdülazîz b. Hakîm'den, o da Ebû İdrîs'ten şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Hanefiyye'yi kına ve çivit otuyla boyanmış bir halde gördüm. Ona, "Ali de saç ve sakalını boyuyor muydu?" diye sordum. "Hayır!" diye cevap verdi. Ben, "Sen niye boyanıyorsun?" dedim. İbnü'l-Hanefiyye, "Ben kadınlar için gençleşiyorum." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Nu'aym el-Hazzâz anlattı; dedi ki: Ben Sâlih b. Meysem'den, işittim; şöyle dedi:

Muhammed b. el-Hanefiyye'nin elinde kına izi gördüm ve "Bu da nedir?" diye sordum. Kendisi, "Ben annemi boyuyordum." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki:

Bize Süfyân anlattı. O Sâlim b. Ebû Hafsa'dan, o Ebû Ya'lâ'dan, o da Muhammed b. el-Hanefiyye'den, annesinin saçlarım örüp taradığını bize haber verdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Eymen anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Hanefiyye'yi kına ile boyanırken gördüm. Gözleri sürmeliydi. Başında da siyah bir sarık vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Eymen anlattı; dedi ki:

Babam beni Muhammed b. el-Hanefiyye'ye gönderdi. Ben gittim, baktım ki, gözleri sürmeli ve sakalı kırmızıya boyanmış idi. Dönünce babama, "Beni yaşlı bir muhannese gönderdin." dedim. Babam, "Ey Lahnâ'nın [sünnet olmamışın] oğlu! İşte o Muhammed b. Ali'dir." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr b. Halîfe anlattı. O Münzir es-Sevrî'den, o da İbnü'l-Hanefiyye'den şunu rivayet etti:

O küp nebizini içiyordu.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki: Bize er-Rebî b. el-Münzir anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Hanefiyye ile birlikte idik. Abdest almak istedi; iki tane mesti vardı. Mestlerini çıkardı ve ayaklarının üstüne meshetti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O İsmail el-Ezrak'tan, o da Ebû Amr'dan şunu rivayet etti:

İbnü'l-Hanefiyye, bayramlarda, Cuma günlerinde ve *eş-Şi'b*'de [Ebû Tâlib mahallesinde] yıkanırdı. Yine dedi ki: Hacamattan dolayı da yıkanırdı.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Rişdîn b. Küreyb haber verdi; dedi ki: İbnü'l-Hanefiyye'yi sarığını sol tarafına sarkıtıyor olduğu halde gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Ömer b. Ali b. Hüseyn anlattı. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben 81 senesinde İbnü'l-Hanefiye'yi şöyle söylerken işittim: "Bu sene benim için 65. senedir. Babamın yaşını geçtim. O 63 yaşında vefat etti." İbnü'l-Hanefiyye bu yıl, 81 yılında vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib anlattı; dedi ki:

Ebû Hâşim Abdullah b. Muhammed b. el-Hanefiyye'ye, "Baban nereye defnedildi?" diye sordum. "*el-Bakî*'e" diye cevap verdi. "Hangi sene?" diye sordum. "81 senesinin başlarında. Vefat ettiğinde 65 yaşında idi. Daha 65 yaşını tamamlamamıştı."

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Muhammed b. el-Hanefiyye'nin, Ömer'den rivayette bulunduğunu bilmiyoruz.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zeyd b. es-Sâib anlattı; dedi ki:

Ebû Hâşim Abdullah b. Muhammed b. el-Hanefiyye'nin *el-Bakî*'in kenarını işaret ederek "Burası, Ebü'l-Kâsım'ın kabridir." dediğini işittim. Ayrıca şunları söyledi: "Babam, 81 yılı Muharrem ayında vefat etti. O sene el-Cuhaf senesi idi. Bu bir seldir ki, hacıları önüne katıp süpürmüştür. Biz onu *el-Bakî*'e defnettiğimizde Abdülmelik b. Mervân'ın o günkü *Medine* valisi Ebân b. Osman b. Affân namazını kıldırmak için geldi ve 'Kardeşim, ne düşünüyorsun?' dedi. Ben, 'Bizden talep etmedikçe Ebân onun cenaze namazını kılamaz." dedim. Bunun üzerine Ebân, 'Siz cenazeniz için daha evlasınız. Namaz kıldırmak için istediğinizi öne çıkarabilirsiniz." dedi. Biz de, 'O zaman sen geç namazını kıldır.' dedik. O da öne geçti ve namazını kıldırdı."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Zeyd b. es-Sâib ile konuştum dedim ki: Bana Abdülmelik b. Vehb haber verdi. O da Süleyman b. Uveymir el-Eslemî'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hâşim o gün şunu söylemişti: "Biz seni öne geçirmezsek bile, imamın namaz kıldırmasının daha evla olduğunu biliyoruz."

Zeyd b. es-Sâib dedi ki: Ebû Hâşim'in "Öne geçti ve namaz kıldırdı." dediğini işittim.

1506. Ömer el-Ekber b. Ali ﴿عمر الأكبر بن علي﴾

[Ömer el-Ekber] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, es-Sahbâ'dır. O, Ümmü Habîb bt. Rebî'a b. Büceyr b. el-Abd b. Alkame b. el-Hâris b. Utbe b. Sa'd b. Züheyr b. Cüşem b. Bekir b. Hubeyyib b. Amr b. Ganm b. Tağlib b. Vâil'dir. *Aynüttemr* yakınında, Hâlid b. el-Velîd'in yaptığı baskın sonucu ele geçirilen esir kadınlar arasında o da bulunmaktaydı.

Ömer b. Ali'nin, Ümmü Musa ve Ümmü Habîb adlı çocukları vardır. O ikisinin annesi Esmâ bt. Akîl b. Ebû Tâlib'dir. Ömer, hadis rivayetinde bulunmuştur. Çocukları arasında, kendilerinden hadis rivayet edilenler çoktur. Onları ve hayatlarım ilgili yerlerde zikrettik.

1507. Ubeydullah b. Ali ﴿عبيد الله بن علي﴾

Ubeydullah b. Ali [b. Ebû Tâlib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay]. Annesi, Leylâ bt. Mes'ûd b. Hâlid b. Mâlik b. Rib'î b. Selmâ b. Cendel b. Nehşel b. Dârim b. Mâlik b. Hanzale b. Mâlik b. Sa'd b. Zeydümenât b. Temîm'dir.

Ubeydullah b. Ali, Hicaz'dan *Kûfe*'de bulunan el-Muhtâr'ın yanma geldi ve ondan bir şeyler istedi; ama el-Muhtâr vermedi. el-Muhtâr ona, "el-Mehdî'den bir mektup mu getirdin?" diye sordu. Ubeydullah, "Hayır!" dedi. el-Muhtâr, onu birkaç gün hapsetti; sonra da serbest bırakarak oradan gitmesini söyledi. Ubeydullah, el-Muhtâr'dan kaçarak *Basra*'daki Mus'ab b. ez-Zübeyr'e gitti. Dayısı Nu'aym b. Mes'ûd et-Temîmî en-Nehşelî'nin yanına misafir oldu. Mus'ab ona 100.000 dirhem verilmesini emretti. Sonra Mus'ab b. ez-Zübeyr, halka düşmanları için hazırlanmalarını emretti. Harekete geçmek için bir vakit belirledi. Karargâh kurdu ve sonra da oradan ayrıldılar. Yerine, Ubeydullah b. Ömer b. Ubeydullah b. Ma'mer'i *Basra*'da vekil bıraktı. Mus'ab ayrılinca Ubeydullah b. Ali b. Ebû Tâlib dayılarının yamnda kaldı. Dayısı Nu'aym b. Mes'ûd, Mus'ab ile birlikte gitti.

Mus'ab, *Basra*'dan ayrılınca Sa'd b. Zeydümenât b. Temîmoğulları, Ubeydullah b. Ali'ye gelerek, "Biz de senin dayılarmızız. Bizim de sende

hakkımız var. Bizim yanımıza gel. Sana ikram etmek istiyoruz." dediler. O da "Peki" diyerek teklifi kabul etti. Onların yanına gidince onu aralarına alıp, halife olması için ona biat ettiler. O bundan hoşlanmadı ve "Ey topluluk! Acele etmeyin, bunu yapmayın." dedi. Ancak bundan kaçındılar. Olanlar Mus'ab'a ulaşınca Ubeydullah b. Ömer b. Ubeydullah b. Ma'mer'in âcizliğini vurguladığı ve Ubeydullah b. Ali'ye biatten gafil olduğunu haber veren bir mektup yazdı. Sonra Mus'ab, Ubeydullah'ın dayısı Nu'aym b. Mes'ûd'u çağırarak, "Ben sana ikram eden biri oldum, aramızda da hep iyilik vardı. Kız kardeşinin oğlu hakkında seni bu hale düşüren nedir? Onu *Basra*'da halife ilan ediyorsun; adam insanları kandırıp ifsad edecek." dedi. O da Ubeydullah'ın ne yaptığı hakkında bilgisi olmadığına dair yemin etti. Mus'ab da onu kabul edip tasdik etti. Mus'ab: "Ben Ubeydullah'a bu olaydan dolayı ve haberdar olmayışına kınayıcı tarzda bir mektup yazdım." dedi. Nu'aym b. Mes'ûd, "Onu kimse kışkırtmasın, ben sana durumu konusunda kâfiyim, onu sana getiririm." dedi.

Nu'aym, *Basra*'ya geldi, Hanzaleoğulları ve Amr b. Temîmoğulları toplandı, onlarla yürüdü; nihayet Sa'doğulları'na gelerek, "Vallahi bu yaptığınız konusunda sizin için bir hayır yoktur. Siz bununla sadece Temîm'in tamamen helak olmasını istiyorsunuz. Kızkardeşimin oğlunu bana veriniz." dedi. Bir müddet birbirini suçlayarak kınadılar sonra da onu verdiler. Çıktı ve onunla birlikte Mus'ab'a geldi. Mus'ab ona, "Ey kardeşim! Seni buna sevk eden nedir?" diye sordu. Ubeydullah, bunu istemediğine ve onlar yapana kadar bir bilgisi olmadığına dair Allah'a yemin etti. Ayrıca, "Ben bundan hoşlanmadım ve vazgeçtim." diye de söyledi. Mus'ab onu kabul edip tasdik etti. Takdimcisi, Abbâd el-Habatî'ye el-Muhtâr'ın toplandığı yere gitmesini emretti. O yürüdü; yanında Ubeydullah b. Ali b. Ebû Tâlib de beraber ilerledi ve *el-Mezâr*'a geldiler. el-Muhtâr'ın ordusu da onların peşinden hareket etti. Mus'ab b. ez-Zübeyr ve arkadaşlarını gece yakaladılar. Bu ordu ile savaştılar. Onlardan ancak kaçanlar kurtuldu. Ubeydullah b. Ali b. Ebû Tâlib de o gece öldürüldü.

1508. Sa'îd b. el-Müseyyeb ﴿سعيد بن المسيب﴾

[Sa'îd b. el-Müseyyeb] b. Hazn b. Ebû Vehb b. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm b. Yakaza. Annesi, Ümmü Sa'îd bt. Hâkim b. Ümeyye b. Hârise b. el-Evkas es-Sülemî'dir.

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in Muhammed, Sa'îd, İlyâs, Ümmü Osman, Ümmü Amr ve Fâhite isimli çocukları olmuştur. Bunların annesi Ümmü Habîb bt. Ebû Kerîm b. Âmir b. Abd Zü'ş-Şerâ b. Attâb b. Ebû Sa'b b. Fehm b. Sa'lebe b. Süleym b. Ganm b. Devs'tir. Meryem adlı çocuğunun annesi ise ümmü veleddir.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr anlattı. O da Ali b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sa'îd b. el-Müseyyeb, dedesi "Hazn" ile ilgili bir olayı şöyle anlatmıştır:

Hazn, Peygamber'e gelmişti. Peygamber ona isminin ne olduğunu sormuş? O da "Hazn" olduğunu söylemiş. Peygamber, "Bilakis sen Sehl'sin." demiş. Hazn, "Ey Allah'ın Resûlü! İsmimi ebeveynim vermiştir. İnsanlar da beni bu şekilde biliyorlar." demiş. Bunun üzerine Peygamber susmuş. Sa'îd b. el- Müseyyeb, "Bu isim hüzün mânâsı ifade ettiği için bizim evimizden hiç üzüntü eksik olmadı." demiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlattı. O da Ali b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ömer'in hilafetinin 4. senesinde dünyaya gelmiş, 84 yaşında da vefat etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Talha b. Muhammed anlattı. O Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd, Ömer vefat etmeden iki yıl önce doğdu. 72 yaşında vefat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Benim gördüğüm kadarıyla insanlar Sa'îd'in doğumunun Ömer'in halifeliğinden iki yıl geçtikten sonra olduğunu kabul ediyorlar. Ömer'den hadis işittiği rivayet edilir. İlim ehli kişiler, onu rivayet etseler bile bunu doğruladıklarını görmedim.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'in hilafetinden iki yıl geçtikten sonra doğdum. Onun halifeliği 10 yıl 4 ay sürdü.

Bana Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbrahim b. Tarîf'ten, o da Humeyd b. Ya'kûb'dan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu işittiğini rivayet etti:

Ömer'den bir kelime işittim, onu benden başka işitenlerden şu anda sağ olan kimse kalmadı. Ömer, *Kâbe*'yi gördüğünde, "*Allahümme ente's-Selâmü ve minke's-Selâm* [Ey Allah'ım! Sen Selam'sın, selam da Sen'dendir.]" derdi.

Bize Esbât b. Muhammed b. Ebû İshâk eş-Şeybânî haber verdi. O Bükeyr b. Ahnes'ten, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'i minberde "Meni gelsin veya gelmesin cima ettikten sonra yıkanmayanı cezalandırırım." derken işittim.

el-Hasan b. Musa, İbn Lehî'a'dan rivayet ederek dedi ki: Bize Bükeyr el-Eşec anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Ömer b. el-Hattâb'a yetiştin mi?" diye soruldu. Sa'îd, "Hayır!" diye cevap verdi.

Bize Ma'n b. İsa, haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik, Sa'îd b. el-Müseyyeb'in şöyle bir sözünün kendisine ulaştığını anlattı:

Günlerce gece ve gündüz bir hadis için yürüyordum.

Bize Yezîd b. Hârûn, el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar anlattı. O Sa'îd b. İbrahim'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Benden başka Peygamber'in, Ebû Bekir ve Ömer'in verdiği hükümleri daha iyi bilen kimse kalmamıştır.

Yezîd dedi ki: Mis'ar şöyle dedi: "Osman ve Mu'âviye de." dediğini zannediyorum.

Bize Benî Âmir b. Lüey'den Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Sa'd anlattı. O babasından, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Resûllullah'ın hüküm verdiği her hükmü, Ebû Bekir'in hüküm verdiği her hükmü, Ömer'in hüküm verdiği her hükmü benden daha iyi bilen biri kalmadı." Babam dedi ki: "Osman'ın hüküm verdiği her hükmü de..." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd anlattı; dedi ki: ez-Zührî'nin şöyle dediğini işittim:

Bir kişi Sa'îd b. el-Müseyyeb'e ilmini kimden aldığını sordu. O da Zeyd b. Sâbit'ten aldığını söyledi. Ayrıca Sa'd b. Ebû Vakkâs, İbn Abbâs ve İbn Ömer'in ilim halkalarında da bulunmuştu. Peygamber'in eşleri Ümmü Seleme ve Âişe'den de ilim almıştır. Osman b. Affân, Ali, Suheyb ve Muhammed b. Mesleme'den hadis almıştır. İsnadlı rivayetlerinin çoğu Ebû Hüreyre'dendir. Ebû Hüreyre'nin damadı idi. Ömer ve Osman'ın arkadaşlarından da hadis işitmiştir. Ömer'in ve Osman'ın verdiği hükümler konusunda ondan daha iyi bilen bir kimse olmadığı söylenirdi.

Leys b. Sa'd ve Mâlik b. Enes'ten bana haber verildi. Onlar Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

İbnü'l-Müseyyeb'e, "Ömer'in râvisi" denilirdi. Leys dedi ki: Çünkü Ömer'in hükümlerini en iyi hıfzeden ve en iyi bilen Sa'îd b. el-Müseyyeb'di.

Bize Muhammed b. Ömer, haber verdi; dedi ki: Bize Kudâme b. Musa el-Cümahî anlattı; dedi ki:

Peygamber'in sahâbîleri sağ iken Sa'îd b. el-Müseyyeb fetva veriyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân, Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan şunu dediğini işittiğini söyledi:

Zamanında fetva konusunda Sa'îd b. el-Müseyyeb'den daha öne geçen bir kişi yok idi. Kendisine fakihlerin fakihi denilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd anlattı. O da Mekhûl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, âlimlerin âlimidir.

Bize Süfyân b. Uyeyne, haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti: Mekhûl dedi ki:

Benim size anlattığım her şey, Sa'îd b. el-Müseyyeb ve eş-Şa'bî'dendir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O da İbn Ebü'l-Huveyris'ten şunu rivayet etti:

O, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'i, Sa'îd b. el-Müseyyeb'den fetva sorarken görmüştür.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mervân anlattı. O da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ebû Ali b. Hüseyn'in "Sa'îd b. el-Müseyyeb, Hadis ve fıkıhta insanların en bilgilisidir." dediğini işittim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bana Meymûn b. Mihrân haber verdi; dedi ki:

Medine'ye geldim ve oranın en fakihini sordum. Beni Sa'îd b. el-Müseyyeb'e yönlendirdiler. Gittim ve ona sordum.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. el-Velîd eş-Şennî haber verdi. O da Şihâb b. Abbâd el-Asarî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben hac yaptım, *Medine*'ye geldim ve *Medine* ehlinin en âlimini sordum. Bana Sa'îd b. el-Müseyyeb olduğunu söylediler.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Mâlik b. Enes'in şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Sa'îd b. el-Müseyyeb'e sormadan fetva vermezdi. Ona bir mesele sormak için bir kişiyi göndermişti. Adam da, halifenin yanına gelmesi için onu çağırdı. Sa'îd, Ömer'in yanına gelince, Ömer b. Abdülazîz, "Gönderdiğimiz elçi yanlış anlamış. Biz onu senin yanına soru sorması için göndermiştik." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle derdi: "*Medine*'de, ilmiyle yanıma gelmeyen hiçbir âlim yoktu. Sa'îd b. el-Müseyyeb'e ise ben giderdim."

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi. O Sellâm b. Miskîn'den rivayet etti; dedi ki: Bana İmrân b. Abdullah el-Huzâ'î şunu anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb bana sordu; ona nesebini zikrettim. O da bana, "Senin baban, Mu'âviye'nin hilafetinde benim yanıma geldi; oturdu ve bana şunları şunları sordu. Ben de şu şekilde cevap verdim." dedi.

Sellâm, İmrân'ın şöyle dediğini söylüyordu: "Vallahi, Sa'îd b. el-Müseyyeb'in kulağına ne giriyorsa, onu ezberlediğini görüyordum.".

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer ve arkadaşlarımızdan başkası haber verdiler; dediler ki:

Abdullah b. ez-Zübeyr, Câbir b. el-Esved b. Avf ez-Zührî'yi *Medine* valisi olarak tayin ettiğinde, vali halkı İbnü'z-Zübeyr'e biat etmeye davet etti. Sa'îd b. el-Müseyyeb, bütün insanlar biat edinceye kadar biat etmeyi kabul etmedi. Vali de ona altmış kamçı vurdu. Bu durum İbnü'z-Zübeyr'e

ulaşınca Câbir'e kınayıcı tarzda bir mektup yazdı ve şöyle dedi: "Bize ne Sa'îd'den? Onu bırak!"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Ca'fer'den işittim. O da Abdülvâhid b. Ebû Avn'ın şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'z-Zübeyr'in *Medine* valisi olan Câbir b. el-Esved, dördüncü hanımının iddetini bitirmeden beşinci hanımla evlendi. Vali, Sa'îd b. el-Müseyyeb'i kırbaçla dövünce Sa'îd ona bağırarak şöyle dedi: "Vallahi senin yaptığın Allah'ın Kitabı'na uygun olmadı; Allah buyuruyor ki: ***"Size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın."***[67] Dördüncü hanımdan sonra iddetini beklemeden beşinci hanımla evlendin. Bildiğini yap! Arzu etmediğiniz şey birkaç gece sonra gelecektir." Bundan bir kaç gün sonra İbn Zübeyr katledildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ya'kûb anlattı. O el-Velîd b. Amr b. Müsafi el-Âmirî'den, o da Ömer b. Habîb b. Kuley'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanında oturuyordum. Borç batağında idim ve bazı şeyler canımı çok sıkmıştı. Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına yaklaştım ve nereye gideceğimi bilmediğimi söyledim. O sırada bir adam geldi ve "Ey Ebû Muhammed! Ben bir rüya gördüm." dedi. Sa'îd, "Nasıl bir rüyadır?" dedi. Adam, "Sanki Abdülmelik b. Mervân'ı tuttum; yere yatırdım ve sırtına dört tane kazık çaktım." dedi. Sa'îd, "Bu rüyayı sen görmemişsin." dedi. Adam, "Evet, aynen böyle gördüm." dedi. Sa'îd, "Ben sana bunun tevilini haber vermeyeceğim. Ya da sen bana doğrusunu haber verirsin." dedi. Bunun üzerine adam, "Bu rüyayı İbnü'z-Zübeyr görmüş ve o beni sana gönderdi." dedi. Sa'îd, "Eğer rüyasını doğru anlattı isen, Abdülmelik b. Mervân onu öldürecek ve soyundan da dört kişi gelecek; hepsi de halife olacaklardır." dedi. [Borcu olan adam] dedi ki: "Ben *Şam*'da Abdülmelik'in yanına gittim; Sa'îd b. el-Müseyyeb'den duyduğumu ona anlattım. Abdülmelik buna sevindi ve Sa'îd b. el-Müseyyeb'in durumunu sordu. Ben de ona durumunu söyledim. Abdülmelik de borçlarımın ödenmesini emretti. Ondan hayır elde etmiş oldum."

[67] Nisa, 4/3.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hakem b. el-Kâsım anlattı. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam, "Rüyada, Abdülmelik b. Mervân'ın Peygamber'in Mescidi'nin kıblesinde dört defa bevlettiğini gördüm." dedi. Ben de bunu Sa'îd b. el-Müseyyeb'e anlattım. O da, "Şayet rüyanı doğru anlattı isen, onun soyundan dört halife çıkacaktır." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb insanların en iyi rüya tabir edeniydi. Bu ilmini Esmâ bt. Ebû Bekir'den almış, o da babası Ebû Bekir'den almıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdüsselâm b. Hafs haber verdi. O da Şerîk b. Ebû Nemir'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Müseyyeb'e, "Uykuda dişlerimin ellerime döküldüğünü ve onları defnettiğimi gördüm." dedim. Sa'îd b. el-Müseyyeb, "Şayet rüyanı doğru anlattıysan, dişlerin kadar ailenden insanları defnedeceksin." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O da Müslim el-Hayyât'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam rüyasında kendi eline bevlettiğini gördüğünü anlattı. Sa'îd de ona, "Allah'tan kork! Senin nikahın altında, sana evlenmesi haram olan birisi var!" dedi. Sonra adam baktı ki, karısı ile aralarında süt kardeşliği varmış. Diğer bir kişi gelerek, "Ey Ebû Muhammed! Ben rüyada bir zeytin ağacının köküne bevlediyordum." dedi. Sa'îd ona, "Nikâhın altında olanlara bak, sana haram olan biri var." dedi. Adam baktı ve nikâhı kendisine haram olan birisi ile evli olduğunu fark etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O Müslim el-Hayyât'tan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam ona, rüyasında Mescid'in minaresine bir güvercin konduğunu gördüğünü söyledi. Sa'îd, ona Haccâc'ın Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'in kızıyla evleneceğini söyledi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O da Müslim el-Hayyât'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam İbnü'l-Müseyyeb'e gelerek, rüyamda *Seniyye* tepesinden öfkeyle yönelen bir teke gördüm. Bunun üzerine Sa'îd, "Boğazla! Boğazla!" dedi. Adam, "Boğazladım! Boğazladım!" dedi. Sa'îd, "Ümmü Sılâ'nın oğlu

ölmüştür." dedi. Henüz oradan ayrılmamıştı ki, Ümmü Sılâ'nın oğlunun ölüm haber geldi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ümmü Sılâ'nm oğlu *Medine* mevalilerinden olup insanlar arasmda laf götürüp getiren bir adamdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi. O da Kâre'den olan Ubeydullah b. Abdurrahman b. es-Sâib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Fehm'den bir adam İbnü'l-Müseyyeb'e, rüyasında ateşe daldığını gördüğünü söyledi. Bunun üzerine Sa'îd, "Eğer doğru söylediysen, denizde gemiye binmeden ve öldürülmeden ölmeyeceksin." dedi. Râvî dedi ki: Adam gemiye bindi, neredeyse helak olacaktı. Sonra *el-Kudeyd* savaşında da kılıçla öldürüldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ya'kûb haber verdi. O da Nevfel b. Adî b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâoğulları'ndan el-Husayn b. Ubeydullah b. Nevfel'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben çocuk istedim, ama olmadı. İbnü'l-Müseyyeb'e, rüyada odama bir yumurta atıldığım gördüğümü söyledim. İbnü'l-Müseyyeb, "Tavuk [rüyada] yabancı demektir; sen de acemlerden çocuğu ara." dedi. Dedi ki: Ben de [acemlerden] evlendim, çocuğum oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Useym b. Nestâs haber verdi; dedi ki:

Ben Sa'îd b. el-Müseyyeb'i, rüya görüp de kendisine anlatan adama her defasında, "Gördüğün hayırlı olsun." dediğini işittim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdüsselâm b. Hafs anlattı. O Şerîk b. Ebû Nemir'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Rüyada [kuru] hurma görmek her hal üzere rızıktır. Ancak yaş hurma ise vaktinde olduğunda rızıktır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Havvât anlattı. O da İbnü'l-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Rüyanın sonu, yani onun tevilinin sonu 40 senedir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O Müslim el-Hayyât'tan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Rüyada pranga, dinde sebat anlamındadır. Dedi ki: Bir adam ona şöyle dedi: "Ey Ebû Muhammed! Ben rüyamda bir gölgede oturuyordum, güneşe gittim." İbnü'l-Müseyyeb ona, "Allah'a yemin olsun ki, şayet doğru söylüyorsan İslâm'dan çıkacaksın." dedi. Adam, "Ey Ebû Muhammed! Görüyordum ki, zorla gölgeden çıkarılıyorum ve güneşe çıkarılıp orada oturuyorum." dedi. Sa'îd, "Küfre girmeye zorlanacaksın." dedi. Bu adamın Abdülmelik b. Mervân zamanında esir alındığı, küfre girmeye zorlandığı, sonra dönüp *Medine*'ye geldiği bildirilmiştir. Kendisi bunu böyle anlatıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer ve arkadaşlarımızdan bir başkası şunu rivayet ettiler:

Abdülazîz b. Mervân 84 senesinde Cemâziyelevvel ayında *Mısır*'da vefat etti. Abdülmelik, oğulları el-Velîd ve Süleyman'a biat etmeleri için beldelere haber gönderdi. Onun *Medine* valisi o dönemde Hişâm b. İsmail el-Mahzûmî idi. Hişâm, halkı ikisine biate davet etti; halk da biat etti. Vali Sa'îd b. el-Müseyyeb'i de biat etmeye davet etti; ancak o biat etmedi. Hişâm b. İsmail ona 60 kamçı vurdu; kıldan bir don ile onu Seniyye tepesine varıncaya kadar dolaştırdı. Tekrar böyle yaptıklarında Sa'îd, "Beni nereye götürüyorsunuz?" diye sordu. Onlar da, "Hapishaneye!" diye karşılık verdiler. Dedi ki: "Ben idama gitmediğimi bilseydim, bu kıldan donu (tübbân) giymezdim." Onu, götürüp hapse attılar. Vali onu hapsetti ve Abdülmelik'e Sa'îd'in muhalefetini bildiren bir mektup yazdı. Haber, Halife Abdülmelik'e ulaşınca Hişâm'a azarlayıcı bir mektup gönderip şöyle diyordu: "Vallahi İbnü'l-Müseyyeb dövülmeye değil, sıla-ı rahim yapılmaya layık bir zattır. Allah'a yemin olsun ki, Sa'îd'de ayrılık ve ihtilafın olmadığını biliyoruz."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da el-Misver b. Rifâ'a'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Kabîsa b. Züeyb, Abdülmelik b. Mervân'ın yanına, Hişâm b. İsmail'in Sa'îd'i dövüp dolaştırdığını ifade eden mektubuyla girdi. Kabîsa şöyle dedi: "Ey Müminlerin Emiri! Hişâm'ın böyle yapması senin aleyhinde olarak 'Halife İbnü'l-Müseyyeb'i dövüyor ve onu dolaştırıyor.' diye söz ediliyor. Vallahi Sa'îd, dövüldüğü zamanki kadar inatçı, dik kafalı olamaz.

Sa'îd, şayet biat etmediyse ondan kaynaklanmıyordur. Sa'îd, İslâm ve Müslümanlar hakkında şer ve ayrılık sahibi biri değildir. O cemaat ve sünnet ehlidir. Bu konuda valiye bir mektup yaz ey Müminlerin Emiri!" Bunun üzerine Abdülmelik, "Sen benim Sa'îd'i dövme konusunda rahatsız olduğumu bildiren bir mektup yaz." dedi. Kabîsa bunu Sa'îd'e yazdı. Sa'îd onu okuyunca, "Allah benimle bana zulmedenin arasındadır." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb hapiste iken yanına uğradım. Bir koyun kesilmiş ve derisi sırtına yapıştırılmıştı. Ona yaş dallar ile vuruyorlardı. Sa'îd her pazularma baktığında, "Allah'ım! Hişâm konusunda bana yardım et!" diye dua ediyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Talha b. Muhammed anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb hapiste iken, yanına Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm girdi ve Sa'îd ile konuşmaya başladı. Ona "Muhakkak ki, sen hatali ve kötü davrandın." dedi. Bunun üzerine Sa'îd, "Allah'tan kork ey Ebû Bekir! Allah'ı onun dışındaki her şeye tercih et!" dedi. Dedi ki: Ebû Bekir biraz önce söylediğini aynen tekrarladı: "Sen yanlış ve hatalı davrandın, sen şefkatli olmadın." dedi. Bunun üzerine Sa'îd şöyle konuşmaya devam etti: "Vallahi sen basireti ve kalbi kör bir insansın." Ebû Bekir Sa'îd'in yamndan çıktı. Hişâm b. İsmail ona bir haber gönderdi ve "Sa'îd b. el-Müseyyeb, dövdüğümüzden bu yana yumuşadı mı?" dedi. Ebû Bekir, "Vallahi ondan sonra dili daha da şiddetli olmuştur; o adamdan vazgeç!" dedi. Sa'îd b. el-Müseyyeb'i dövdüğünden dolayı Abdülmelik b. Mervân'ın kınayıcı mektubu vali Hişâm b. İsmail'e ulaştı. Mektupta şunu yazmıştı: "Sa'îd'i bıraksan sana ne zararı olur?" Hişâm b. İsmail yaptığına pişman oldu ve Sa'îd'i serbest bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mahzûmoğulları'nın bir mevlası olan Eslem Ebû Ümeyye anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb hapsedildiğinde kızı pek çok yemek yapmış ve göndermişti. Yemek geldiğinde Sa'îd, beni çağırdı ve "Git kızıma söyle; bir daha böyle yapmasın. Çünkü Hişâm b. İsmail'in istediği zaten budur.

O, malımın kalmayıp onların ellerindekine muhtaç olmamı istiyor. Hapiste ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Kızım evinde yemiş olduğu gıdalara baksın ve onlardan bana göndersin." dedi. Sa'îd'in kızı bundan sonra öyle yaptı. Zaten o, yıl boyu oruç tutuyordu.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O da İmrân b. Abdullah el-Huzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in nefsinin Allah'ın zatı konusunda sineğin canından daha hafif bir şekilde olduğunu görüyordum.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi; dedi ki: Bana birden fazla insan şunu rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân, Sa'îd b. el-Müseyyeb'e elli kamçı vurdu, *Harre*'de bekletti ve kıldan bir don giydirdi. Dedi ki: Sa'îd şöyle dedi: "Vallahi şayet daha fazla vurmayacaklarını bilseydim bu donu giymezdim. Ben onların beni öldürmelerinden korktum." Dedim ki: Kıldan don (tübban) diğerlerinden daha örtücü bir şeydir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bunun anlamı Sa'îd'in Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği döneminde dövüldüğüdür.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Ömer ailesinden bir kişiden şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Ümeyyeoğulları için beddua et!" denildi. O da: "Ey Allah'ım! Muhammed ümmetinin afiyeti için dinini aziz kıl, dostlarına yardım et, düşmanlarını rezil et!" dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi: dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Senin kavmin, hacca gitmemene sebep olarak, *Kâbe*'yi gördüğünde İbn Mervân için Allah'a beddua etmeyi nezretmiş olmanı söylüyorlar." dedim. Sa'îd, "Ben böyle yapmadım; her namazda onlara beddua ettim. Bana farz olan bir hac ve bir umredir. Ben, bazı insanları görüyorum ki, borçlanıp hacca gidiyorlar ve umre yapıyorlar, sonra ölüyorlar; borçları da ödenmiyor. Cuma, bana nafile hac ya da umreden daha sevimlidir." demiştir. Ali dedi ki: Ben bunu Hasan el-Basrî'ye söylediğimde,

"Bu söz kayda değer bir söz değildir. Şayet öyle olsaydı, Peygamber'in ashâbı hac ve umre yapmazlardı." demiştir.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım en-Nebîl haber verdi. O da Ebû Yusuf el-Kazzî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Medine Mescidi'ne girdim. Sa'îd tek başına oturuyordu. Niye böyle olduğunu sordum. Herhangi bir kimse ile oturmaktan men edildiğini söylediler.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O da İmrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in Beytülmal'den 30.000 küsür [dirhem] atıyye alacağı vardı. Alması için çağrılıyordu; ancak kendisi almaktan kaçıyor ve "Allah, benimle Mervânoğulları arasında hüküm verene kadar onlara ihtiyacım yoktur." diyordu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. Bize Ali b. Zeyd şunu haber verdi:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Haccâc'ın durumu nasıldır? Sana kimseyi göndermiyor, seni tahrik etmiyor ve sana eziyet etmiyor." diye soruldu. Sa'îd, "Vallahi bilmiyorum. Birgün babası ile Mescid'e girdi, namaz kıldı; ancak rükû ve secdesini tam yapmadı. Bir avuç çakıl taşı aldım ve ona attım." dedi. el-Haccâc'ın şöyle dediği iddia edilmiştir: "Bundan sonra namazı güzel kılmaya başladım."

Bize Süleyman b. Harb ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O da İmrân b. Abdullah b. Talha b. Halef el-Huzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân, haccını yaptı ve Mescid'in kapısında durdu. Sa'îd b. el-Müseyyeb'i çağırmak için bir adam gönderdi. Adam gitti ve "Müminlerin Emiri kapıda sizinle konuşmak için beklemektedir." dedi. Sa'îd, "Müminlerin Emiri'nin bana bir ihtiyacı yok; benim de ona bir ihtiyacım yoktur." dedi. Adam döndü ve söylediklerini haber verdi. Abdülmelik b. Mervân, "Git ona söyle; ben onunla konuşmak istiyorum, ama onu tahrik etme!" dedi. Adam döndü ve "Müminlerin Emiri'ne icabet et!" dedi. Sa'îd de bir önceki söylediğinin aynısını söyledi. Adam ona, "Eğer Müminlerin Emiri senin hakkında beni uyarmamış olsaydı, ancak başınla onun yanına

giderdim. Emiru'l-Müminîn, seninle konuşmak için haber gönderiyor, sen bu şekilde davranıyorsun!" dedi. Sa'îd, "Şayet o, benim için hayır murad etmişse o senin olsun, şayet onun dışında bir şey murad etmişse hediyemi vermedikçe helal etmeyeceğim." dedi. Adam geldi ve durumu bildirdi. Abdülmelik, "Allah Ebû Muhammed'e rahmet etsin! Ancak onun salâbeti onu böyle davranmaya sevketmiştir." dedi.

Amr b. Âsım, hadisinde bu isnadı kullandı; dedi ki: el-Velîd b. Abdülmelik halife olunca *Medine*'ye geldi; Mescid'e girdi ve insanların etrafında toplandığı yaşlı bir adam gördü. Kim olduğunu sordu. İnsanlar, onun Sa'îd b. el-Müseyyeb olduğunu söylediler. el-Velîd oturunca Sa'îd'in yanına bir adam gönderdi. Adam da ona, "Müminlerin Emiri'ne icabet et!" dedi. Sa'îd, "Herhalde sen ismimi karıştırdın, ya da Halife seni başkasına göndermiştir." dedi. Elçi geldi durumu anlattı. el-Velîd çok kızdı ve üzüldü. Dedi ki: O gün insanlar arasında aklı başında olanlar vardı. Halife'nin yanında oturanlar ona yönelerek, "Ey Müminlerin Emiri! O, *Medine* ehlinin fakihidir; Kureyş'in hocası ve babanın dostudur. Senden önce herhangi bir hükümdar, ona gelmeye meyil göstermedi." dediler. Bu minval üzere el-Velîd'i ondan vazgeçirinceye kadar çaba gösterdiler.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân haber verdi; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân, *Medine*'ye geldi; Kaylule yapmak istedi ancak yapmadan uyandı ve hâcibine, "Mescid'e bir bak, *Medine*'deki hikayecilerimizden[68] biri var mı?" dedi. Adam Mescid'e baktı ve Sa'îd b. el-Müseyyeb'in halkasını gördü. Oraya doğru bakarak parmağıyla işaret etti, sonra geri döndü. Sa'îd, yerinden kımıldamadı ve onun ardına düşmedi. Adam, "Onun anlamış olduğunu düşünüyorum." dedi. Tekrar geldi, yaklaştı ve Sa'îd'e doğru baktı. Sonra ona işaret ederek "Seni işaret ettiğimi görmedin mi?" dedi. Sa'îd, "Ne istiyorsun?" diye sordu. Adam, "Müminlerin Emiri uyandı ve "Mescid'de hikayecilerimizden biri var mı?" diye sordu. Müminlerin Emiri'ne icabet et!" dedi. Sa'îd, "Seni bana mı gönderdi?" dedi. Adam,

[68] Muhtemelen, Mervan lehinde konuşan vaizleri kastediyor. (E.)

"Hayır, ancak, "Git bak; *Medine* ehlinden bizim hikayecilerimizden biri var mı?" dedi. Ben de senden daha uygun birini görmedim." dedi. Sa'îd, "Git ona bildir; ben onun hikâyecisi değilim." dedi. Hâcib, "Ben bu ihtiyarı ancak deli olarak gördüm." diyerek çıktı. Abdülmelik'e geldi ve "Ben Mescid'de ancak bir ihtiyar gördüm. Ona işaret ettim ve kendisine Müminlerin Emiri 'Mescid'de bizim hikayecilerimizden biri var mı?' diye soruyor." dedim. Adam, "Ben Müminlerin Emiri'nin hikâyecisi değilim." dedi. Bana da, "Bunu Abdülmelik'e bildir." dedi. Abdülmelik "O, Sa'îd b. el-Müseyyeb'dir; onu bırak!" dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Abdurrahman haber verdi. O da Ebû Bekir b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, şu kavim [Ümeyyeoğulları] hakkında sorulduğunda şöyle derdi: "Ben ancak Rabbimin bana söylediğini söylerim dedi ve "***Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.***"[69] ayetini sonuna kadar okudu.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd anlattı; dedi ki: Bize Osman b. Hakîm şöyle dediğini rivayet etti: Ben, Sa'îd b. el-Müseyyeb'i şöyle derken işittim:

Ezanı, otuz seneden beri evimde duymamışımdır.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Abdurrahman b. Harmele'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kırk senedir, insanların namazdan döndüklerini görmedim.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O İmrân b. Abdullah'tan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kırk senedir, cemaatle namazı kaçmamıştır ve insanların kafalarına da bakmamıştır.[70]

İmrân, Sa'îd'in pazara çok gidip geldiğini söylemiştir.

Bize Ma'n b. İsa el-Kazzâz haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

---

[69] Haşr 59/10.
[70] Yani, "Hep ön safta namaz kılmıştır." (M).

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Keşke çöle gitmiş olsaydın!" dedim ve ona çölden ve oradaki yaşamdan, gecenin zifiri karanlığından söz ettim. O da bana "Atemeyi [yatsı vaktini] nasıl anlayacağım?" diye sordu.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı. O İmrân b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti: Sa'îd b. el-Müseyyeb dedi ki:

Medine'de evimin dışında, hiçbir eve gitmemişimdir. Sadece bazen kızıma gider, ona selam veririm.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Bürkân anlattı; dedi ki: Bize Meymûn b. Mihrân anlattı; dedi ki:

Bana gelen habere göre, Sa'îd b. el-Müseyyeb 40 yıldır Mescid'e geldiğinde namaz kılıp dönünce, aile halkının namazlarını kılmış olarak onu dışarıda karşıladıklarını görmüştür.

Bize Şihâb b. Abbâd el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Abdurrahman anlattı. O da Bişr b. Âsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd'e "Amca! Çıkıp kavminle sarımsak yemez misin?" dedim. O da, "Yeğenim! Allah korusun, 25 namazı 5 namaza indiremem.[71] Ben Ka'b'dan şunu işittim; şöyle diyordu: 'İsterdim ki, şu süt katrana dönsün de Kureyş, bu vadilerde develerin kuyruklarını takip etsinler -ya da "takip edilirler."[72] Şihâb burada hangisini söylediğinde şüphe etmiştir.- Şeytan her zaman şaz [cemaatten ayrılan] olanla birliktedir; Şeytan iki kişiden daha çok uzaktadır."

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O Harmele'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Sa'îd'in gözü ağrıyordu. Kendisine, "Ey Ebû Muhammed! *el-Akîk* denen yere çıksan ve yeşilliklere baksan belki hafiflik hisseder, rahatlarsın." denildi. O da, "O zaman ben yatsı ve sabah namazlarını nasıl takip edeceğim?" dedi.

Bize el-Velîd b. Atâ b. el-Ağar el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi. O da Ebû Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti:

[71] Yani "Cemaatle namaz kılma sevabından mahrum kalamam." (M).

[72] Yani "İnsanlar sütün peşine düşüp cemaati terk etmemelidirler." (M).

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in, "*Harre* günlerini hatırlıyorum. Mescid'de benden başka kimse yoktu. Şamlılar zümre zümre giriyorlar ve 'Şu deli ihtiyara bakın.' diyorlardı. Hiçbir namaz vakti gelmezdi ki, mutlaka o vakitte kabirden bir ezan sesi duyar, sonra gider, orada bulunur ve namaz kılardım. Mescid'de benden başka kimse bulunmazdı." dediğini işittim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Talha b. Muhammed b. Sa'îd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, *Harre* günlerinde Mescid'de idi ve biat etmemişti. Onlarla beraber Cuma namazını ve Bayram namazını kılardı. İnsanlar birbiriyle savaşıyor, ganimet elde ediyorlardı. Sa'îd Mescid'de duruyordu. Geceden geceye oradan çıkıyordu. Sa'îd, "Namaz yaklaştığında kabir tarafından gelen ezanı duyuyordum. İnsanlar güvenli duruma gelene kadar böyle oldu. Cemaatten daha hayırlı olanı görmedim."

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O da İbn Harmele'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Müseyyeb'in mevlası Bürd'e, "İbnü'l-Müseyyeb'in evdeki namazı nasıldı? Biz onun Mescid'deki namazını biliyoruz." dedim. Bürd, "Vallahi bilmiyorum, çokça namaz kılardı. Ancak "Sâd ve'l-Kur'âni zi'z-zikr [***Sâd... O şanlı, şerefli Kur'an'a andolsun ki***]" [73]suresini okurdu." dedi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Sehl b. Husayn haber verdi. O Hatem b. Ebû Sağîre'den, o da Atâ'dan şunu rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, Cuma günü Mescid'e girdiğinde namazdan ayrılana kadar kimse ile konuşmazdı. İmam ayrılır giderdi, o namaz kılardı. Sonra meclisine döner ve sorulara cevap verirdi.

Bize Musa b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Yezîd b. Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb oruca devamı ederdi. Güneş battığında evinden Mescid'e bir içecek getirilir ve onu içerdi.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Abbâs el-Esedî haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, Allah'ı çok hatırlatır ve insanları çok korkuturdu.

---

[73] Sâd, 1

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. el-Abbâs haber verdi; dedi ki:

Ben İbnü'l-Müseyyeb'den bineği üzerinde Kur'ân'ı çokça okuduğunu işittim.

Bize Amr b. Âsım şunu anlattı:

Ben Sa'îd b. el-Müseyyeb'in besmeleyi [namazda] açıktan okuduğunu gördüm.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, şiir dinlemeyi severdi, ancak okumazdı.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım haber verdi; dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb gündüz yalın ayak yürürdü. Üzerinde ise, baş ve omuzları örten ipekli kumaştan bir taylesân (Bet denen bir örtü) vardı.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, tırnaklarını uzatmazdı. Bıyıklarını tıraş etmiş gibi kısaltırdı. Her karşılaştığı ile müsafaha ederdi. Çok gülmekten hoşlanmazdı. Her bevl edişinden sonra abdest alırdı. Abdestte parmaklarının arasını hilallerdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Dâvûd b. Ebû Hind'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Sa'îd, çocuklarına Peygamber isimlerini koymayı hoş karşılamazdı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O da Ali b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb bineği üzerinde nafile namaz kılardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O da Ali b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb doğu işi bir elbise giyerdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: Bana İmrân'dan anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in üzerinde kaç tane *Herât* işi gömlek giydiğini sayamam. Beyaz, pahalı giysiler giyerdi. Kurban ve Ramazan bayramında onları değiştirerek giyerdi.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi. O da İmrân b. Abdullah el-Huzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb kimse ile çekişmezdi. Birisi onun elbisesini isterse verirdi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebân, yani İbn Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e Tanfese (kadife gibi halı) üzerinde namaz kılmayı sordum. Bana, bidat olduğunu söyledi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Muhammed b. Sa'îd b. el-Müseyyeb anlattı; dedi ki: Bana Sa'îd'in cariyesi Guneyme anlattı; dedi ki:

Sa'îd, kızına Benâtü'l-Âc (Fildişi oyunu) ile oynamaya izin vermez, davulla oynamaya izin verirdi.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm haber verdi. O da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, davet edildi; ona icabet etti. Tekrar davet edildi; ona icabet etti. Üçüncü defa davet edildi; bu kez elçiye çakıl taşı attı.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Bana hiçbir ticaret, içinde yeminin bulunmadığı kumaş ticaretinden daha sevimli gelmemiştir.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize babam haber verdi. O Ebû Abdurrahman b. Harmele'den şunu rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Sarhoş bir adam buldum, onu yöneticiye mi götürsem, yoksa müsamahakar mı davransam ne dersin?" diye sordum. Sa'îd b. el-Müseyyeb de bana, "Eğer elbisenle onu örtmeye gücün yetiyorsa ört." dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi. O da İmrân b. Abdullah b. Talha el-Huzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ramazan'da Peygamber'in Mescid'ine içecek getirilirdi. Kimse, Sa'îd b. el-Müseyyeb getirsin de ondan içsin diye tama etmezdi. Şayet evinden getirilmişse onu içerdi. Başkasının evinden getirilmişse oradan ayrılana kadar ondan içmezdi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O bir Medineli'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Kendisine dirhemleri parçalamanın hükmünü sordular. Sa'îd, "Yeryüzünde çıkarılan fesatlıklardandır." dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b'den, o ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Sa'îd, elbiseye sarılmış şekilde (ihtibâ) namaz kılardı. Secde etmek istediği zaman örtüsünü çözer, secde eder, sonra yine aynı şekilde otururdu.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in mevlası olan Bürd kendisine, "Şu insanların yaptığından daha güzelini gördün mü?" diye sordu. Sa'îd, "Ne yapıyorlar ki?" dedi. Bürd, "Onlardan biri öğle namazını kılıyor, sonra safta devam edip, ikindiye kadar namaz kılıyor." dedi. Sa'îd, "Yazıklar olsun sana ey Bürd! Bu bir ibadet değildir. İbadetin ne olduğunu bilir misin? İbadet, Allah'ın emrini tefekkür etmek ve haramlardan yüz çevirmektir." dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Hilâl anlattı; dedi ki: Bize el-Hakem b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanında oturuyordum. Kölesine hitaben, "Allah'tan kork! İbn Abbâs'ın kölesinin İbn Abbâs'a yalan söylediği gibi bana yalan söyleme!" dedi. Ben de onun kölesine "Bilmiyorum; Ebû Muhammed'e İbnü'z-Zübeyr mi yoksa Şamlılar mı daha sevimlidir?" dedim. Dedi ki: Sa'îd bunu işitti ve "Ey Iraklı! İkisinden hangisi sana daha sevimli gelmektedir?" dedi. Ben de İbnü'z-Zübeyr'in daha sevimli geldiğini söyledim. O da, "Şu anda seni tutar ve derim ki: 'Bu adam Zübeyr'in taraftarıdır.' dedi. Ben de, Sen bana sordun, ben de cevapladım. Sen söyle hangisi daha sevimlidir?" dedim. O da bana, "Ben asla sevmiyorum!" dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd, haber verdi; dedi ki: Bize Affân b. Müslim ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd, "Ey Allah'ım! Bizi selamette kıl! Selâmette kıl!" diye çokça dua ederdi.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Affân b. Müslim ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Ali b. Zeyd'den o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Seksen yaşına ulaştım, kadınlardan daha çok korktuğum kimse olmadı. Bunu söylediğinde neredeyse gözü kör olmuştu.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki: Bize İmrân b. Abdullah anlattı; dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb şöyle dedi:

Nefsim konusunda korktuğum kadınlardır. Kendisine, "Ey Ebû Muhammed! Senin gibi birisi zaten kadınları istemez, kadınlar da senin gibi birini istemezler." denildi. O da, "Olsun; bu benim size dediğim gibidir." dedi. Bunu söylediğinde kör bir yaşlıydı.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Sa'îd yıl boyunca oruç tutuyor; teşrik günlerinde *Medine*'de oruç tutmuyordu.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Muhammed b. Sa'îd b. el-Müseyyeb anlattı. O babasından, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Aile fertlerinin azlığı, iki kolaylıktan biridir.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb bana, "Komutanına söyle, şu adamın yüzüne ve cesedine baksın." dedi. Dedi ki: O gitti; baktı ki, adamın yüzü siyahtır. Geldi ve "Ben bir zenci yüzü gördüm; ancak cesedi beyaz idi." dedi. Bunun üzerine Sa'îd, "Bu durum onun Talha, Zübeyr ve Ali'ye sövmesindendir. Ben onu bundan menettim; ancak vazgeçmedi. Ona beddua ettim. 'Şayet yalancı isen Allah yüzünü karartsın.' dedim. Bu yüzden yüzünde bir çıban çıktı ve yüzü siyahlaştı." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da bazı Medinelilerin şöyle dediklerini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, dirhemlerin kesilmesi ile ilgili soru soruldu. O da, "Bu, dünyadaki fesatlardandır." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik anlattı. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd'e Allah'ın kitabından bir ayet soruldu; Sa'îd, "Kur'ân konusunda bir şey demem." dedi.

Mâlik dedi ki: Bana el-Kâsım'dan da benzer bir bilgi ulaştı.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid anlattı. O da İbn Harmele'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yağmurlu bir gecede Sa'îd b. el-Müseyyeb, elinde bir lamba bulunan Kureyş kabilesinden bir adama rastladı. Ona selam verdi. Adam, "Ey Ebû Muhammed! Nasıl akşamladın?" diye sordu. Sa'îd, "Allah'a hamd ederim." dedi. Adam evine ulaşınca içeri girdi ve "Seni lamba ile göndeririz" dedi. Sa'îd, "Senin ışığına ihtiyacım yoktur. Allah'ın ışığı bana senin ışığından daha hayırlıdır." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O İbn Harmele'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mushafcık ve Mescitçik, demeyiniz. Allah'ın yücelttiğini siz de yüceltiniz. Allah'ın yücelttiği her şey yücedir güzeldir.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O da İbn Harmele'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir sabah çıkmıştım, bir sarhoşa rastladım. Onu çekerek evime götürdüm. Sonra Sa'îd b. el-Müseyyeb'e rastladım ve "Bir sarhoşa rastlasam, had cezası uygulaması için yöneticiye götürsem nasıl olur?" dedim. O da bana, "Şayet elbisenle örtmen mümkünse ört." dedi. Eve döndüm, baktım ki adam uyanmış. Adam beni görünce ondaki hayâyı anladım. Ona, "Utanmıyor musun? Dün yakalansaydın sana had cezası uygulanacaktı. İnsanlar arasında şehadeti kabul olmayan bir ölü gibi olacaktın." dedim. Adam, "Vallahi bir daha tekrar etmeyeceğim." dedi. İbn Harmele, "Sonradan adamın halini düzelttiğini gördüm." demiştir.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi. O Yesâr b. Abdurrrahman'dan, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şunu rivayet etti:

Sa'îd kızını iki dirhem mehirle kardeşinin oğluna nikâhlamıştır.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi. O da İmrân b. Abdullah el-Huzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb kızını Kureyş'ten bir gençle evlendirdi. Akşam olunca ona, "Elbiseni bağla ve beni takip et!" dedi. Kız elbisesini bağladı. Sonra Sa'îd ona, "İki rekât namaz kıl." dedi. Kız iki rekât namaz kıldı. O da iki rekât namaz kıldı. Sonra onu damada gönderdi; kızın elini onun eline koydu ve "Onunla git!" dedi. Beraber gittiler. Oğlanın annesi onu görünce, "Bu kimdir?" diye sordu. Damad, "Sa'îd b. el-Müseyyeb'in kızı olup benim karımdır, Sa'îd onu bana nikâhlamıştır." dedi. Kadın, "Eğer Kureyş kadınlarına yapılan muameleyi ona da yapmama müsaade etmeden onunla birlikte olursan, yüzüm senin yüzüne haram olsun." dedi. Damat kızı annesine verdi; kadın onu süsledi; sonra zifaf oldu.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Ubeyd b. Nestâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i, siyah bir sarık sarıp arkasına doğru da sarkıttığını, üzerinde izar, şal ve iki mest giymiş olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki:

Bize Muhammed b. Hilâl anlattı. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'in ince bir takke üzerine sarılmış alemi kırmızı olan beyaz bir sarıkla, onu da arkasına bir karış sarkıtmış olarak gördüğünü aktardı.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb anlattı; dedi ki: Bize Useym b. Nestâs anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i siyah bir sarıkla gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Mesleme haber verdi; dedi ki: Bize Useym anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i Kurban ve Ramazan bayramlarında siyah bir sarık ve üzerinde de kırmızı erguvan bir bornoz[74] giyinmiş olarak gördüm.

---

[74] Kapşonlu kaban türü bir dış elbise (M).

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Şu'ayb b. el-Habhâb ve Osman b. Osman el-Mahzûmî'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in üzerinde ergüvan bornoz gördük.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i izarını bazen namazda çözmüş, bazen da bağlamış olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i, üzerinde baldırlarının yarısına kadar olan, yenleri de parmak uçlarına kadar ulaşan bir gömlek, gömlek üzerindeki ridanın da beş zirâ bir karış uzunluğunda olduğunu gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Katâde'den, o da İsmail b. İmrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, düğmeleri kalın, yün-ipek karışımı bir şal giyerdi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Katâde anlattı. O da İsmail'den şunu rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in [teylesân] kalın yün-ipek karışımı kumaştan yapılmış bir şal giymiş olduğunu gördüm. Kendisine şalının düğmelerinin kalın ipek kumaştan olduğunu belirttiğimde, onun daha sağlam olduğunu söyledi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in beyaz renk dışında bir başka renkte elbise giydiğini görmedim.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in üzerinde kırmızıya boyanmış bir rida ve bir gömlek gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in altında bir şalvar görürdüm. Çok olmayacak bir şekilde kâkülleri vardı ve onları ayırmıştı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim anlattı. O da Useym b. Nestâs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yatsı namazına şalvar ve rida ile geldiğini gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in üzerinde iki tane kırmızıya boyalı ibrişini ve benzer bir gömlekle, elleri de yeninden çıkmış olduğu halde gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in üzerinde hazzdan [yün-ipek karışımı kumaştan] bir elbise gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl şunu anlattı:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in gözleri arasında [alnında] secde izi görmediğini söyledi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl'den anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i bıyıklarını çok kısaltmadığını, ancak ondan güzel bir şekilde aldığını gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb saçını-sakalını boyamazdı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in sakalını sarıya boyadığını gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i, saç ve sakalını beyazlamış olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Osman şunu anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in [saş-sakalının] değişmediğini gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yusuf b. el-Garik haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Ziyâd Ebü'l-Mikdâm haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'i, ayakkabıları ile namaz kılarken gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih'ten haber verildi. O Leys b. Sa'd'dan, o daYahya Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Ömer'e müşkil bir soru sorulduğunda, "Onu Sa'îd b. el-Müseyyeb'e sorunuz, çünkü o salih kimselerle oturmuştur." derdi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih'ten haber verildi. O Leys b. Sa'd'dan, o da Yahya Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Şimdi insanların kitaplara çok değer verdiklerini gördüm. Şayet biz o günlerde yazsa idik, Sa'îd'in ilminden ve görüşlerinden çok şey yazardık.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih'ten haber verildi. O Leys b. Sa'd'dan, o da Yahya Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, çocukların okudukları yere uğradığında onlara, "Bizden sonraki insanlar bunlardır." derdi.

Bize Muhammed b. Sa'd bize anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hatim b. İsmail haber verdi. O da Abdurrahman b. Harmele'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, hastalandığında namazını yatarak kıldı. Başı ile göğsüne ima ediyor, başının önüne bir şey koymuyordu. Sa'îd şöyle dedi: "Hasta kimse, eğer oturmaya güç yetiremezse ima ile kılar, başının önüne bir şey koymaz."

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Harmele anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına uğradım, çok hasta idi. Öğle namazını kılıyordu; uzanmış ima ile kılıyordu. Şems suresini okuduğunu da işittim.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî anlattı. O da Abdurrahman b. Harmele'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Sa'îd b. el-Müseyyeb ile bir cenazede bulundum. Bir adam "onun için istiğfar ediniz." dedi. Sa'îd, "Bu kafiyeli söz söyleyen (râciz) ne diyor? Ben ehlimi, cenazemde kafiyeli sözler söylemekten ve *"Sa'îd b. el-Müseyyeb öldü!"* demekten menettim[75]. Beni Rabbime kavuşturmaları ve benimle birlikte çukura kadar yürümeleri bana yeter. Şayet iyi isem Allah katında iyi olan, onların iyilerinden daha iyidir." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ebû Mutî el-Belhî el-Hakem b. Abdullah haber verdi.

O da Abdurrahman b. Harmele'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den benzerini rivayet etti.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Aileme, ölüm bana geldiğinde üç şey yapmalarını vasiyet ettim. Kafiyeli söz söyleyen kimselerle ve meşalelerle beni takip etmemelerini ve defin için acele etmelerini vasiyet ettim. Çünkü Rabbimin katında benim için hayır varsa, bu sizin katınızdakinden daha hayırlıdır.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Velîd b. Atâ b. el-Ağar el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi. O da Ebû Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti: Sa'îd b. el-Müseyyeb son hastalığında şöyle dedi:

Vefat ettiğimde kabrimin üzerinde çadır kurmayın. Beni kırmızı kadife ile taşımayın. Beni ateş ile takip etmeyin. Herhangi bir kişiye benim için nida ettirmeyin. Beni Rabbime kavuşturmanız yeter. Onların şu şairi de beni takip etmesin.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Abdurrahman b. el-Hâris el-Mahzûmî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb hastalandı. Ağrısı şiddetlenince yanına Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im ziyaret için girdi. O sırada baygınlık geçirdi. Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im, "Yatağını kıbleye doğru yönlendirin." dedi. Bu sırada ayıldı

---

[75] Cenazelerde, genellikle cenaze sahipleri ya da onlara yakın olan dostları *"Filanca adam öldü; Ona Fatiha okuyun! Ya da filancaya istiğfarda bulunun!"* şeklinde sözler söylerler. Ravi bunu kastediyor olmalıdır. (E.)

ve "Kim yatağı nı kıbleye doğru çevirmelerini emretti? Nâfi b. Cübeyr mi, emretti?" dedi. Nâfi, "Evet!" dedi. Sa'îd ona, "Ben kıble üzerine ve din üzere olmasam sizin benim yatağımı çevirmeniz bana fayda sağlamaz." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Hâlid b. İlyâs'tan, o da Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına girdim, yatağında uzanmış yatıyordu. Oğlu Muhammed'e, "Yatağını kıbleye çevir." dedim. Sa'îd, "Hayır öyle yapma! Ben orada doğdum, orada ölürüm, onun üzerinde dirilirim inşaallah." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı. O da kardeşi el-Muğîre b. Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

Muğîre babası ile birlikte Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına girdi; bayılmıştı. Yüzü kıbleye doğru çevrildi. Ayılınca, "Bunu kim yaptı?" diye sordu. Sonra, "Ben Müslüman bir kimse değil miyim? Nasıl olursam olayım, yönüm Allah'adır." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya b. Talha anlattı. O da Muhammed b. Sa'îd'den şunu rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb son hastalığında kıbleye doğru çevrildi; ayıldığında, "Kim beni çevirdi?" diye sordu. İnsanlar sustular. Sa'îd, "Nâfi b. Cübeyr'in işidir. Ben İslâm üzere değil miyim? Nasıl olursa olsun fark etmez." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Kays ez-Zeyyât anlattı. O da Ebû Zür'a b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in öldüğü gün şöyle dediğine şahit oldum: "Ey Zür'a! Seni şahit tutuyorum ki, oğlum kimseye nida edip çağırmasın! Beni Rabbime taşıyacak dört kişi yeter. Bende olmayan özellikleri [anlatmak üzere] bağıracak kimse beni takip etmesin."

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb vefat sırasında, dinarları bırakmış ve "Allah'ım! Sen biliyorsun ki ben onları sadece dinimi ve şerefimi korumak için bırakıyorum." demiştir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı; dedi ki:

Sa'îd b. el-Müseyyeb'in öldüğü güne şahit oldum. Kabrini gördüm üzerine su serpilmişti.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve şunu anlattı:

Sa'îd b. el-Müseyyeb, 94 senesinde el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde, *Medine*'de, 75 yaşında iken vefat etmiştir. Sa'îd'in öldüğü bu seneye, pek çok fakih vefat ettiği için "fakihler senesi" denmiştir.

Dediler ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb, ilmi çok geniş, sika, çok hadis rivayet eden, sağlam, fakîh, fetva ehli, güvenilir, takva sahibi yüce ve kıymetli bir insandı.

1509. Abdullah b. Mutî ﴿عبد الله بن مطيع﴾

[Abdullah b. Mutî] b. el-Esved b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Ümmü Hişâm Âmine bt. Ebü'l-Hıyâr'dır. Ebü'l-Hıyâr'ın ismi Abdüyâlîl b. Abdümenâf b. Âmir b. Avf b. Ka'b b. Âmir b. Leys'tir.

Abdullah b. Mutî'in İshâk- soyu devam etmemiş- ve Yak'ûb adlı çocuklarının annesi, Rayta bt. Abdullah b. Abdullah b. el-Velîd b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Abdullah'ın Muhammed ve İmrân adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Abdülmelik bt. Abdullah b. Hâlid b. Esîd b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Abdullah'ın İbrahim ve Büreyhe adındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. İsmail ve Zekeriyyâ adındaki çocuklarının annesi de ümmü veleddir. Fâtıma adındaki kızının annesi, Ümmü Hakîm bt. Abdullah b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'dır. Ümmü Seleme ve Ümmü Hişâm'ın annesi, Hırâş b. Ümeyye b. Rebî'a b. el-Fadl b. Munkız b. Afîf b. Küleyb b. Hubşiyye b. Huzâ'a'nın kızıdır.

Abdullah b. Mutî, Peygamber döneminde doğmuştur. Ona ait mallar ve *es-Sukyâ* ile *el-Ebvâ* arasında "İbn Mutî'nin kuyusu" diye bilinen bir kuyusu vardı. İnsanlar o kuyuya gelirlerdi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. Nâfi b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr haber verdi; dedi ki: Bana el-Attâf b. Hâlid anlattı. O da Ümeyye b. Muhammed b. Abdullah b. Mutî'den şunu rivayet etti:

Abdullah b. Mutî, Yezîd b. Mu'âviye fitnesi zamanlarında *Medine*'den kaçmak istemişti. Bunu, Abdullah b. Ömer işitmiş; yanına gelerek, "Ey amcamın oğlu! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sormuştu. Abdullah, "Ben onlara asla itaat etmem." demişti. İbn Ömer, "Ey amcamın oğlu! Böyle yapma, ben şehadet ederim ki, Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kim biat etmeden ölürse Cahiliye ölümü ile ölmüş olur."*

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Ebû Avn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hüseyn b. Ali, *Medine*'den çıkıp *Mekke*'ye gitmek isteyince bir kuyu kazmakta olan İbn Mutî'in yanına uğradı. Abdullah ona, "Nereye gidiyorsun? Anam babam sana feda olsun!" dedi. Hüseyn *Kûfe*'ye gitmek istediğini söyledi. Ona, taraftarlarının *Kûfe*'den kendisine mektup yazdığını söyledi. İbn Mutî, "Babam ve anam sana feda olsun. Bizi faydalandır ve oraya gitme!" dedi. Hüseyn, bunu kabul etmeyince İbn Mutî, "Şu kuyuyu büyütüp, hazırladım. Şu sıralar kova ile suyu çıkarma vakitleridir. Keşke dua etsen de bereketlense!" dedi. Hüseyn, "Onun suyundan bir miktar getir." dedi. Kovadaki sudan getirdiler; ondan içti, sonra mazmaza yapıp içine bıraktı. Su tatlı oldu ve çoğaldı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdullah'tan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Hüseyn b. Ali, İbn Mutî'nin su çıkarmış olduğu kuyunun yanında iken ona uğradı. Hüseyn bineğinden indi; İbn Mutî onu taşıdı ve sedirine oturttu. Sonra ona, "Anam babam sana feda olsun, kendini bize sakla! Vallahi şayet seni öldürürlerse şu insanlar bizi köle yaparlar." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Yezîd b. Mu'âviye, *Harre* günlerinde *Medine*'ye göndermek üzere asker toplayınca Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib onunla konuşarak Medinelilere karşı onu sakinleştirdi ve "Onlarla birlikte sen de ölürsün." dedi. Yezîd b. Mu'âviye ona şöyle dedi: "Ben ilk orduyu gönderiyorum ve *Medine*'ye uğrayıp İbnü'z-Zübeyr'e gitmelerini emrediyorum. Çünkü İbnü'z-Zübeyr bize harp ilan etti. *Medine*'de ona ulaşmak için bir yol bulacaklar; *Medine* ehli ile savaşmayacaklardır. Şayet Medineliler buna uyar ve itaat ederlerse onlara ilişmezler, İbnü'z-Zübeyr'e geçerler. Ancak bundan yüz çevirirlerse onlarla savaşırlar." Abdullah b. Ca'fer, "Ben bunu büyük bir rahatlama olarak gördüm." demiştir. Abdullah b. Mutî, İbrahim b. Nu'aym en-Nahhâm ve Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a olmak üzere Kureyş'ten üç gence yazdı. Medineliler işlerini bunlara havale etmişlerdi. Onlara bu durumu haber veriyor ve şöyle diyordu: "Geçmişi unutmayın. Selamet ve emniyeti ganimet olarak alın! Yezid'in ordusuna karşı çıkmayın! Bırakın, sizi geçip gitsinler!" Onlar ise bunu kabul etmediler ve "Onun ordusu ebediyen buraya giremez." dediler.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ebû Yahya anlattı. O da Sa'îd b. Ebû Hind'den şöyle dediğini rivayet etti:

Onlar işlerini bu işi yapmakta olan Abdullah b. Mutî'e havale ettiler.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Kureyşliler, aralarında emir seçmek için mücadele ettiler. Aralarında o gün yaş ve şeref sahipleri sayılmayacak kadar çoktu. Onlar, Abdullah b. Mutî, İbrahim b. Nu'aym, Muhammed b. Ebû Cehm ve Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a idiler.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Bana minberde Abdullah b. Mutî'i gören biri anlattı: Bu sırada Yezîd'in ordusunun öncüleri *Mahîd* denen yerde idi. Askerler ise *Zû Huşub*'da idiler. Abdullah minberde şöyle konuştu: "Ey insanlar! Allah'tan korkun, işinizde ciddi olun. İhtilaf, kargaşa ve çekişmeden kaçının. Ölümü hatırlayın! Vallahi kimse için kaçış ve kurtuluş yeri yoktur. Vallahi bir insanın sevap ve

hayrı umarak öldürülmeyi karşılaması, arkasım dönüp kaçarak öldürülmesinden daha hayırlıdır. Zannetmeyiniz ki, kavmin yanında da kalanlar olacak. Onlar için kendinizi feda edin. Çünkü onlar ölümden ikrah ediyorlar, sizin ikrah ettiğiniz gibi."

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya b. Talha anlattı. O da İsa b. Talha'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Mutî'e, "*Şam* ordusunun yeneceğini gördüğün halde, *Harre* günü nasıl kurtuldun?" diye sordum. Abdullah, "Biz, 'Şayet onlar bir ay bile kalsalar, bizden kimseyi öldürmezler.' diyorduk. Bize karşı yapılanlar yapılıp da (orduyu) üzerimize sokunca ve insanlar da kaçınca, Hâris b. Hişâm'ın sözünü hatırladım:

Eğer bir kimse ile savaşırsam öldürüleceğimi

Ve düşmanımın mezarıma zarar vermeyeceğini öğrendim.

Bunun üzerine hemen çekildim ve saklandım. Sonra İbnü'z-Zübeyr'e iltihak ettim. Hayretler içinde kaldım ki, üç ay boyunca İbnü'z-Zübeyr'e ulaşamamışlardı. Sonuçta onu dar bir yerde yakaladılar; mancınık diktiler ve başına türlü işler getirdiler. İbnü'z-Zübeyr ile birlikte savaşıp, onu koruyacak kimse kalmamış, ancak az sayıda bazı kimseler ve Hâricîler kalmıştı. Bizimle beraber *Harre* gününde 1.000 kişi vardı ve hepsi de güçlü insanlardı. Fakat bir gün, geceye kadar onları tutmaya güç yetiremedik."

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki: İsa b. Talha'dan şunu işittim; dedi ki:

Abdülmelik b. Mervân, Abdullah b. Mutî'i zikrederek şöyle dedi: "Abdullah *Harre* günü, Müslim b. Ukbe'den kurtuldu. Sonra *Mekke*'de İbnü'z-Zübeyr'e katıldı. Oradan da kurtuldu, *Irak*'a katıldı. Her açıdan bize karşı kötü davrandı. Ancak benim görüşüm, onu ve kavmimden olan diğerlerini affetmektir. Onları affetmekle ancak nefsimi öldürmüş olurum.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mus'ab b. Sâbit anlattı. O da Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Mutî, Abdullah b. ez-Zübeyr'in emrinde idi. 64 senesi bitip 65. sene girdiğinde Mekkeliler, Abdullah b. ez-Zübeyr'e biat ettiler.

İnsanların içinde en önce biat edenler de Abdullah b. Mutî, Abdullah b. Safvân, el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a ve Ubeyd b. Umeyr idi. Dışarıda olan kimselerden orada hazır olanlar da ona biat ettiler. Abdullah, *Medine*'ye el-Münzir b. ez-Zübeyr'i vali olarak atadı. *Kûfe*'ye de Abdullah b. Mutî'i atadı. *Basra*'ya ise vali olarak el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a'yı atadı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd, *Irak*'a gitmek için Abdullah b. ez-Zübeyr'e ısrarda bulundu. Abdullah ona izin verdi. O sırada *Kûfe* valisi olan İbn Mutî'e, yanındaki el-Muhtâr'ın durumunu anlattı. el-Muhtâr, *Kûfe*'ye gelince İbn Mutî ile anlaşamadı. Açıktan İbnü'z-Zübeyr'in samimi dostu olduğunu gösteriyor, fakat gizliden onu ayıplıyordu. İnsanları İbnü'l-Hanefiyye'ye [biat etmeye] çağırıyordu. Hatta insanları İbn Mutî'e karşı kışkırtıyor, kendine taraftar topluyordu. Büyük bir süvari birliğini toplamış, hatta onun süvari birliği, İbn Mutî'nin polis (güvenliği sağlayan) süvari birliğine saldırmış ve onları mağlup etmişti. İbn Mutî de kaçtı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yakûb b. Utbe anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'l-Mutî'e, el-Muhtâr'ın *Kûfe*'de rahatsızlık çıkardığı haber verildi. O da oraya İyâs b. el-Mudârib el-İclî'yi gönderdi. O, İbn Mutî'in özel birliklerinin başındaydı. el-Muhtâr'ı yakaladı, saraya götürdü. Taraftarları ve mevaliler yetişip onu ellerinden kurtardılar. İyâs b. Mudârib öldürüldü ve arkadaşları hezimete uğradılar. Bunun üzerine İbn Mutî polis teşkilatının başına Râşid b. İyâs b. el-Mudârib'i tayin etti. el-Muhtâr, Haşebîlerden birini bir birliğin başında ona karşı gönderdi. Onu öldürdü ve başı el-Muhtâr'a getirildi. Abdullah b. el-Mutî bunu görünce İbnü'z-Zübeyr'e katılma konusunda kendisi ve malı için eman istedi. el-Muhtâr ona izin verdi; İbnü'z-Zübeyr'e katıldı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Ümmü Bekir b. el-Misver'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Mutî eman almadan kaçtı; el-Muhtâr da onu istemedi ve şöyle dedi: "Ben de İbnü'z-Zübeyr'e itaat üzereyim. İbn Mutî niye çıkıp gitti ki?"

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Riyâh b. Müslim anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Mutî, Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'a şöyle dedi: "*Hemedân* ve *Rey* şehrini amcaoğlunun katline tercih ettin." Ömer ise, "Bazı şeyler vardır, semadan hüküm verilmiştir. Ben amcamın oğluna olaydan önce uyarıda bulundum; kendisi kabul etmedi." dedi. İbn Mutî çıkıp el-Muhtâr'dan kaçınca, el-Muhtâr arkadaşları ile birlikte Ömer b. Sa'd'ın evine gitti, orada onu öldürdü. Ayrıca İbn Mutî'in oğlunu da çok kötü bir şekilde katletti.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Mutî, *Kûfe*'den çıkınca el-Muhtâr peşinden, İbnü'z-Zübeyr'e onu kötüleyen ve ondan sakındıran şu mektubu yazdı: "*Kûfe*'ye geldim, senin itaatindeyim. Ancak Abdullah b. Mutî'i Ümeyyeoğulları'na yağcılık yaparken gördüm. Biatini boynumda bir sorumluluk olarak taşıdığımdan dolayı onu bu konuda ikna edemedim. O *Kûfe*'den ayrıldı, ancak ben ve benim tarafımda olanlar sana itaat etmeye devam ediyoruz." İbn Mutî ise, İbnü'z-Zübeyr'e giderek durumun bunun tersi olduğunu haber verdi ve onun İbnü'l-Hanefiyye'ye biate davet ettiğini söyledi. İbnü'z-Zübeyr, onun dediğini kabul etmedi ve el-Muhtâr'a şöyle bir mektup yazdı: "İbn Mutî benim yanımda, senin onlardan uzak olduğun çok şeyler söyledi. Ancak ister istemez, insanların dediğinden dolayı kalpte şüpheler oluşmaktadır. Senin en iyi bilinen görüşüne dönüp geri gelirsen seni kabul eder, tasdik ederiz." Abdullah b. ez-Zübeyr el-Muhtâr'ı *Kûfe*'ye vali olarak tayin etmekte karar kıldı.

Dediler ki: Abdullah b. Mutî, Abdullah b. ez-Zübeyr'in katledilmesinden az önce vefat edinceye kadar *Mekke*'de onunla birlikte oturdu.

1510. Abdurrahman b. Mutî ﴿عبد الرحمن بن مطيع﴾

[Abdurrahman b. Mutî] b. el-Esved b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Ümmü Külsûm bt. Mu'âviye b. Urve b. Sahr b. Ya'mer b. Nüfâse b. Adî b. ed-Dîl b. Ka'b'dır.

Abdurrahman b. Mutî'in Hişâm adında çocuğu olmuştur. Kadınlar dışında soyu devam etmemiştir. Abdurrahman'ın Muhammed el-Ekber, Mutî, Abdülmelik ve Muhammed el-Asğar adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bunların annesi ise Ümmü Seleme bt. Hârise bt. Nadle'dir. Abdurrahman b. Mutî, *Ebû Abdullah* diye künyelenirdi.

1511. Kardeşleri Süleyman b. Mutî ﴿سليمان بن مطيع﴾

[Süleyman b. Mutî] b. el-Esved b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Ümmü Hişâm Âmine bt. Ebû el-Hıyâr'dır. Ebû Hıyâr'ın ismi, Abdüyâlîl b. Abdümenâf b. Âmir b. Avf b. Ka'b b. Âmir b. Leys'tir. Süleyman b. Mutî'in Muhammed adında oğlu olmuştur. Annesi Beni Nasr'dan bir hanımdır. Süleyman b. Mutî, *Cemel* savaşında öldürülmüştür.

1512. Abdurrahman b. Sa'îd ﴿عبد الرحمن بن سعيد﴾

[Abdurrahman b. Sa'îd] b. Yerbû b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm'dur. Annesi, Ad kabilesinden Ümmü Ubeyd Ervâ bt. Arkâ b. Amr b. Kays b. Süveyd b. Amr'dır.

Abdurrahman b. Sa'îd'in Osman, Ebû Bekir, Sa'îd ve Ömer adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Absoğulları'ndan er-Râbi'a bt. Yezîd b. Abdullah b. Amr b. Habîb b. Attâb b. Riâb'dır. Abbâs, Hâlid ve Yahya adındaki çocuklarının annesi, Âmiroğullarından Ümmü'l-Hakem bt. Bel'â b. Nehîk b. Mu'âviye b. el-Vahîd'dir. İkrime adındaki çocuğunun annesi, Hilâloğulları'ndan Ümmü'l-Fadl bt. İkrime b. Rebî'a'dır. Muhammed adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Ümmü Hakîm denen kızının annesi Huzâ'a kabilesinin Mustalık boyundan Âtike bt. Sa'd b. el-A'şâ'dır.

Abdurrahman, *Ebû Muhammed* diye künyelenirdi. 109 senesinde 80 yaşında iken vefat etmiştir. Hadiste sika bir kimsedir.

1513. Amr b. Osman ﴿عمر بن عثمان﴾

[Amr b. Osman] b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Amr bt. Cündüb b. Amr'dır. Humeme b. el-Hâris b. Rifâ'a b. Sa'd b. Sa'lebe b. Lüey b. Âmir b. Ganm b. Dühmân b. Münhib b. Devs'tir.

Amr b. Osman'ın, Osman -Küçükken vefat etmiştir.- ve Hâlid adındaki çocuklarının annesi, Remle bt. Mu'âviye b. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye'dir. Amr'm Abdullah el-Ekber -O Mutarriftir.- adındaki çocuğunun annesi, Hafsa bt. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Osman el-Asğar adındaki çocuğunun annesi, Umâre b. el-Hâris b. Avf b. Ebû Hârise b. Mürre b. Nüşbe b. Gayz b. Mürre'dir. Ömer, Muğîre, Ebû Bekir, Abdullah el-Asğar ve el-Velîd adlı çocuklarının anneleri ümmü veledlerdir. Âişe ve Ümmü Sa'îd'in annesi ümmü veleddir. Amr, babasından ve Üsâme b. Zeyd'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da Sa'îd el-Makburî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Resûlullah'ın ashâbının çocuklarının saçlarını siyaha boyadıklarını gördüm. Onlardan birisi de Amr b. Osman b. Affân idi.

1514. Ömer b. Osman ﴿عمرو بن عثمان﴾

[Ömer b. Osman] b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Amr bt. Cündüb b. Amr'dır. Humeme b. el-Hâris b. Rifâ'a b. Sa'd b. Sa'lebe b. Lüey b. Âmir b. Ganm b. Dühmân b. Münhib b. Devs'tir. Ömer b. Osman'ın Zeyd ve Âsım adlı çocukları olup anneleri ümmü veleddir. Ömer b. Osman, Üsâme b. Zeyd'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden ez-Zührî rivayette bulunmuştur. *Medine*'de bir evi bulunmakta idi. Az hadis rivayet eden biridir.

1515. Ebân b. Osman ﴿أبان بن عثمان﴾

[Ebân b. Osman] b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, Ümmü Amr bt. Cündüb b. Amr. Humeme b. el-Hâris b. Rifâ'a b. Sa'd b. Sa'lebe b. Lüey b. Âmir b. Ganm b. Dühmân b. Münhib b. Devs'tir. Ebân b. Osman'ın Sa'îd adında bir çocuğu olmuştur. Ebân bununla künyelenirdi. Sa'îd'in annesi, Abdullah b. Âmir b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems'in kızıdır. Ömer, Abdurrahman ve Ümmü Sa'îd adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Sa'îd bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır. Ömer el-Asğar, Mervân ve Ümmü Sa'îd es-Suğrâ'nın annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da arkadaşlarından birinden şöyle dediğini rivayet etti:

Yahya b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye, Abdülmelik b. Mervân'ın *Medine*'deki valisi idi. Onda biraz saflık bulunmaktaydı. Abdülmelik'ten izinsiz olarak ona gitmek için yola çıkmıştı. Abdülmelik, "Bana izinsiz olarak gelmemi gerektiren nedir? *Medine*'de yerine kimi vekil bıraktın?" diye sordu. O da "Ebân b. Osman b. Affân'ı." dedi. Abdülmelik, "Kesinlikle oraya dönme." dedi. Abdülmelik, *Medine*'ye Ebân'ı vali olarak tayin etti. Ebân, Abdullah b. Kays b. Mahreme'yi kâdılık görevinden aldı; yerine Nevfel b. Müsahik'i kâdı olarak tayin etti. Ebân'ın *Medine*'deki valiliği yedi sene sürdü. İnsanlarla birlikte iki sene hac ibadetini yaptı. Onun valiliği döneminde Câbir b. Abdullah, Muhammed b. el-Hanefiyye vefat ettiler. Vali olarak ikisinin de cenaze namazını o kıldırdı. Sonra Abdülmelik b. Mervân, Ebân'ı *Medine* valiliğinden azletti ve yerine Hişâm b. İsmail'i atadı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi O Hârice b. el-Hâris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ebân, alaca hastalığı olan (vadah) bir kimse idi. Bu hastalık, elindeki bazı yerleri boyardı da, yüzünü boyamazdı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Muhammed b. Ömer, Ebân'da şiddetli bir sağırlık var olduğunu söyledi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Bilâl b. Ebû Müslim haber verdi; dedi ki:

Ben, Ebân b. Osman'ın gözleri arasındaki [alnındaki] secde izinin az olduğunu görüyordum.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Temîm el-Hakemî'nin mevlası olan Dâvûd b. Sinân anlattı; dedi ki:

Ben, Ebân b. Osman'ı sakalını sarıya boyamış olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Sinân'dan şunu anlattı:

Ben Ebân b. Osman'ı saç ve sakalını kına ile sarıya boyadığım gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destüvâî haber verdi. O el-Haccâc b. Furâfise'den, o da bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ebân b. Osman'ın yanına uğradığımda şunu söyledi: [Kim sabahladığında "***Lailahe illallah el-Azîm Sübhanallahi'l-Azîm ve bi-hamdihi velâ havle vela kuvvete illâ billâh***" derse o günkü her beladan kurtulur.] Ancak Ebân o gün felçli idi. Bu sebeple Ebân, "Hadis size söylediğim gibidir. Ancak bu hastalık bana bu duayı söylemediğim zaman isabet etmiştir." diye durumunu izah etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebân vefat etmeden bir yıl önce felç olmuştu. *Medine*'de felçliliğinin fazlalığından dolayı Ebân'a "*Felçli Ebân*" derlerdi. Yezîd b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Ebân, babasından rivayette bulunmuştur. Sika bir râvi olup, rivayet ettiği hadisler bulunmaktadır.

1516. Sa'îd b. Osman ﴾سعيد بن عثمان﴿

[Sa'îd b. Osman] b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf. Annesi Fâtıma bt. el-Velîd b. Abdüşems b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Esmâ bt. Ebû Cehil b. Hişâm b. el-Muğîre'dir. Onun annesi de Ervâ bt. Ebü'l-Îs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Onun annesi de Rukiyye bt. Esed b. Abdülüzzâ b. Kusay'dır. Onun annesi de Hâlide bt. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

Sa'îd b. Osman'ın Muhammed adında çocuğu olmuştur. Annesi, Remle bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye'dir. Az hadis rivayeti olan biridir.

1517. Humeyd b. Abdurrahman ﴿حميد بن عبد الرحمن﴾

[Humeyd b. Abdurrahman] b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Ümmü Külsûm bt. Ukbe b. Ebû Mu'ayt b. Ebû Amr b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Onun annesi de Ervâ bt. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Onun annesi de Ümmü Hakîm el-Beydâ bt. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Onun annesi de Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Sahre bt. Abd b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Tahmur bt. Abd b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi de Selmâ bt. Âmire b. Amîre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihr'dir.

Humeyd, Ebû Abdurrahman olarak künyelenirdi. Humeyd b. Abdurrahman'ın İbrahim -soyu devam etmemiş- el-Muğîre, Habbâbe el-Kübra, Ümmü Külsûm ve Ümmü Hakîm adlarında çocukları olmuştur. Bu çocukların annesi, Cüveyriye bt. Ebû Amr b. Adî b. İlâc b. Ebû Seleme es-Sekafî'dir. Onlarla anlaşmalı idi. Abdullah adındaki çocuğunun annesi, Kuraybe bt. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Abdullah el-Asğar, Bilâl, Avne, Hakîme es-Suğrâ ve Büreyhe adındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Abdülmelik adındaki çocuğun da annesi ümmü veleddir. Yine Humeyd'in oğlu Abdurrahman'ın da annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O ez-Zührî'den, o da Humeyd b. b. Avf'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer ve Osman'ı Ramazan ayında, gece karanlığını gördüklerinde, akşam namazını kıldıklarını, sonra iftar ettiklerini gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O Mâlik'ten, o ez-Zührî'den, o da Humeyd b. Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

"Ömer ve Osman Ramazan'da akşam namazını kılıyorlardı" ifadesini nakletmiş; ancak "Gördüm" dememiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize göre bu iki rivayetten en doğru olanı Mâlik'in rivayetidir. Çünkü Humeyd, Ömer'i görmemiş, ondan bir şey

işitmemiştir. Yaşı ve vefatı buna delalet ediyor. Muhtemelen onu, çocuğu gibi büyük ve küçük iken, her zaman yanına girip çıktığı dayısı Osman'dan işitmiştir. Ancak o, Sa'îd b. Zeyd, Amr b. Nüfeyl, Mu'âviye b. Ebû Süfyân, Ebû Hüreyre ve en-Nu'mân b. Beşîr gibi Sahâbe'den rivayette bulunmuştur.

Humeyd'in annesi Ümmü Külsûm bt. Ukbe'dir. Sika, âlim ve çok hadis rivayet eden bir kimsedir. Humeyd b. Abdurrahman, *Medine*'de 73 yaşında iken, 95 senesinde vefat etmiştir.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Onun 105 senesinde vefat ettiğini de işittim. Ancak bu açık bir hatadır. Böyle olması yaşı ve rivayeti açısından mümkün değildir. 95 senesi doğruya daha yakındır. Allahu a'lem.

1518. Ebû Seleme b. Abdurrahman ﴿أبو سلمة بن عبد الرحمن﴾

[Ebû Seleme b. Abdurrahman] b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb.

Adı, Abdullah el-Asğar'dır. Annesi, Kudâ'a'nın Kelb'inden Tumâdır bt. el-Asbağ b. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Hısn b. Damdam b. Adî b. Cenâb b. Hübel'dir. Bu kadın, Kureyşlilerin Kelb kabilesinden nikâhlamış oldukları ilk kişidir.

Ebû Seleme'nin kendisi ile künyelendiği Abdurrahman ve Tumâdır adındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Hasan, Hüseyn, Ebû Bekir, Abdülcebbâr, Abdülazîz, Nâile ve Sâlime adındaki çocuklarının annesi, Kudâ'a'nın Kelb'inden Ümmü Hasan bt. Sa'd b. el-Asbağ b. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Hısn b. Damdam b. Adî b. Cenâb'dır.

Çocuklarından Abdülmelik ve Ümmü Külsûm es-Suğrâ'nın annesi ümmü veleddir. Bişr b. Mervân b. el-Hakem ile evlenip ondan çocuğu olan diğer kızı Ümmü Külsûm el-Kübrâ'nın annesi, Ümmü Osman bt. Abdullah b. Avf'tır.

Ümmü Abdullah, Tumâdır es-Suğrâ ve Esmâ adındaki çocukların annesi de Büreyhe bt. Abdurrahman b. Abdullah b. Mükemmil b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir.

Ebû Seleme'nin Ömer adındaki çocuğunun annesinin adını bilmemekteyiz.

Dediler ki: Sa'îd b. el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın birinci defa *Medine* valisi olduğunda, Ebû Seleme b. Abdurrahman'ı oraya kâdı olarak tayin etti. Sa'îd b. el-Âs azledilip, yerine ikinci defa Mervân tayin edilince, Ebû Seleme b. Abdurrahman'ı kâdılık görevinden aldı; kâdılık ve askerî işlerin başına onun kardeşi Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'ı tayin etti.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Mehdî b. Meymûn anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ya'kûb anlattı; dedi ki:

Ebû Seleme b. Abdurrahman, Bişr b. Mervân'ın *Basra*'daki emirliği döneminde bize geldi. Yakışıklı bir adamdı. Yüzü, adeta Bizans dinarı gibiydi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne ve Kays b. er-Rebî'den, onlar Mücâlid'den, o da eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Seleme b. Abdurrahman bize yani *Kûfe*'ye geldi. Benimle Ebû Bürde arasında yürüdü. Kendisine, "Arkanda bıraktığın beldende en fakîh kimdir?" diye sorduk. O da, "Aranızdaki adamdır." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O da Yunus b. Yusuf'tan şunu rivayet etti:

Ebû Seleme, *el-Arc* denilen mevkide ihramlı iken bir bağırtlak kuşu satın aldı ve onu kesti. Ebû Seleme'nin yaptığı Sa'îd b. el-Müseyyeb'e ulaşınca, "O küçükken, büyük olduktan sonraki halinden daha iyi fıkıh biliyordu." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki:

Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O da Ebû Seleme'den rivayetle, onun kına ve çivit otu bitkisi ile boyandığını söyledi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk, Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdiler. Onlar da Muhammed b. Hilâl'den rivayetle:

Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın kına ile boyandığını gördüğünü bize haber verdi. İbn Ebû Üveys'in rivayetinde "saçını ve sakalını" ifadesi geçmektedir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa ve Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysî haber verdiler; dediler ki:

Bize İbrahim b. Sa'd b. İbrahim anlattı. O da babasından rivayetle, Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın siyaha boyandığını gördüğünü söyledi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Sonra bize Ma'n b. İsa, diğer bir defa aynı isnadla Ebû Seleme'nin çivit yaprağıyla (vesme) boyandığını haber vermiştir. Dedi ki: Onun ismi Abdullah idi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O da Sa'd b. İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Seleme, vesme denen bir bitki ile boyanırdı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki:

Bize Muhammed b. Amr anlattı. O da Ebû Seleme'nin üzerinde sarı renkli ipek bir şal olduğunu haber verdi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Şu'ayb b. Ebû Hamza'dan haber verildi. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize Ebû Seleme b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki:

Ben Hassân b. Sâbit'in Ebû Hüreyre'ye, "Sen Peygamber'in *'Ey Hassân! Allah'ın Elçisi yerine cevap ver, Allah'ım onu Ruhu'l-Kudüs ile teyid et!'* dediğine şahitlik eder misin?" dediğini işittim. Ebû Hüreyre de "Evet!" dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Ayrıca Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Seleme; babası, Zeyd b. Sâbit, Câbir b. Abdullah, Ebû Hüreyre, İbn Ömer, Abdullah b. Amr, İbn Abbâs, Âişe ve Ümmü Seleme gibi Sahâbe'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika ve fakih bir kişi olup çok hadis rivayet etmiştir.

Ebû Seleme, *Medine*'de el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde 94 senesinde 72 yaşında iken vefat etmiştir. Bu tarih, onun 104 senesinde vefat ettiğini söyleyenlerin sözünden daha sahihtir.

1519. Mus'ab b. Abdurrahman ﴿مصعب بن عبد الرحمن﴾

[Mus'ab b. Abdurrahman] b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Ebû Zürâre diye künyelenirdi. Annesi, Kudâ'a kabilesinden Behrâ esirlerinden Ümmü Hureys'tir.

Mus'ab b. Abdurrahman'ın, ismi ile künyelendiği Zürâre ve Abdurrahman adlı çocuklarının annesi, Leyla bt. el-Esved b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir. Mus'ab adındaki çocuğunun annesi, ümmü veleddir. Ümmü'l-Fadl adındaki çocuğunun annesi Ümmü Sa'îd bt. el-Muhârik b. Urve'dir. Çocuklarından Fâtıma ve Ümmü Avn'ın annesi Ümmü Külsûm bt. Ubeydullah b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre'dir.

Dediler ki: Mervân b. el-Hakem, Mu'âviye'nin halifeliği döneminde ikinci defa *Medine*'ye vali tayin edilince Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'ı askerî işlerin başına tayin etti ve *Medine*'ye kâdı olarak atadı. Mus'ab, şüphelilere karşı çok şiddetli idi. *Medine* valileri, kâdıları seçiyor ve onları idare ediyorlardı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlattı. O da Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. ez-Zübeyr'e katıldı ve hep onunla birlikteydi. Amr b. ez-Zübeyr, Abdullah b. ez-Zübeyr ile savaşmak için *Mekke*'ye geldiğinde, Abdullah b. ez-Zübeyr, Mus'ab b. Abdurrahman'ı bir grupla ona yönlendirdi. Amr'ın arkadaşları dağıldı, bir kısmı da esir edildi. Böyle olunca da o kaçtı. Alkame'nin evine girdi; kapıyı da üzerine kapattı, Mus'ab b. Abdurrahman da etrafını kuşattı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Avn anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Ben, Husayn b. Nümeyr ile savaşı hatırladım. el-Misver'e *Medine*'den taşıdığı silahını çıkardı. Savaştığımızı hatırlıyorum. el-Misver'in üzerinde silahı vardı. Mus'ab b. Abdurrahman da şiddetli bir şekilde onları sevk ediyordu. Onlar bizim üzerimize hamle yaptılar ve bizi geri püskürttüler. el-Misver, Mus'ab b. Abdurrahman'a, "Dayı oğlu! Bunların bize neler yaptıklarını görüyor musun?" dedi. O da, "Ey Ebû Abdurrahman! Senin bu

hususta görüşün nedir?" dedi. "Onlara pusu kuralım. Allah'ın bizi muzaffer edeceğini umuyorum. Sen sağlam, dayanıklı kimselerden bir kısmını ayır." dedi. Mus'ab Hâricîlerden 100 kişiyle onlara pusu kurdu. Sabah olunca Mus'ab arkadaşları ile birlikte onların üzerine saldırdı. Sonuçta kaçan bir kişi dışında, onlardan kurtulan olmadı. Bu haber el-Misver'e ulaşınca sevindi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da İbn Avn'dan şöyl e dediğini rivayet etti:

el-Misver ile oturuyordum; Birden İbn Safvân'ın şöyle dediğini fark ettim: "Ey Ebû Abdurrahman! Bu kavmin, bize yaptıklarım yaptıktan sonra Mus'ab'ın onlara yaptığı bizi sevindirdi." el-Misver şöyle dedi: "O, onların da sevincidir. Allah'ım! Mus'ab'ı bizim için devamlı kıl! Çünkü o bize en faydalı, düşmana da en zararlı olanıdır!" Sonra el-Misver, "Evet, o böyledir." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Sâbit anlattı. O Yahya b. Yahya b. Abbâd'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Hatırlıyorum; el-Husayn b. Nümeyr'in günlerinden bir gündü. Bize haşin bir süvari grubu göndermişti. İçlerinde Abdullah b. Mes'ade el-Fezârî de vardı. Bizden en çirkin ve kötü sözleri işittiler. Babamı onlara karşı çok kızgın ve sinirli olarak gördüm. Babam, "Bu kim, savaş kim? Bu kadınların yaptığıdır." dedi. Mus'ab'a da şunu söyledi: " Ey Ebû Zürâre! Bize destek ol!" Bunun üzerine Mus'ab kızgın bir deve gibi saldırdı. Babam da saldırdı. Ben de, Neyyât halkından olup bizden olan bir kavimle onları takip ettim. Kılıçların belli bir süre durduğunu gördüm. Adamların başları ve kolları acurlar gibi yerlerdeydi. Nihayet Abdullah b. Mes'ade'ye ulaştık. Mus'ab ona bir kılıç darbesi vurdu; zırhım deldi ve uyluğuna ulaştı. İbn Ebû Zirâ diğer tarafından vurdu ve onda başka bir yara daha açtı. Bundan sonra onun bize karşı çıktığını görmedim. Karargâhlarından ayrılıncaya kadar yaralı olarak kaldı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Biz, Mus'ab b. Abdurrahman'ın öldürdükleri insanları, başka insanların öldürdüklerinden, onun hızlı yürüyüşünden anlıyorduk. Ebû Mes'ade el-Fezârî'nin savaşırken bulunduğu yeri gördüm. Oradan ayrıldıklarında Şamlılardan ölenleri saydım; 14 ölüydü. Onlardan yedisini Mus'ab b. Abdurrahman öldürmüştü. Ölülerin ona ait olduğunu, onun yürüyüşünden anlıyorduk. Onun hızlı yürüyüşü de sıçramasıydı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mesleme b. Abdullah b. Urve anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İbnü'z-Zübeyr ve arkadaşları el-Husayn b. Nümeyr'in adamlarından pek çok kişiyi katlettiler. Ancak bir an onlardan gizlenen bir kişi öldürülüyor ve öldürülen de gözükmüyordu. Sonra diyor ki: Mus'ab b. Abdurrahman bir gün ortaya çıktı. O zaman iktidar İbnü'z-Zübeyr'in idi. Eli ile beş kişiyi öldürdü; sonra döndü. Kılıcı da bükülmüştü ve şöyle diyordu:

Biz kılıcı beyaz olarak sokar, kırmızı olarak çıkarırız.

Kılıç dümdüz iken sonra onda bükülme olmuştur.

Sonra babam şöyle devam etti: *Mus'ab bir darbe vurdu mu, artık orada yetimlik kalmıştır.*

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Misver'in yüzüne ve sol şakağına taş isabet edince bayıldı; onu kaldırdık. Bu haber, İbnü'z-Zübeyr'e ulaşınca bize doğru koştu. Onu taşıyanlar arasında o da vardı. Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf ve Ubeyd b. Umeyr de bize yetiştiler. Sonra el-Misver vefat etti; onu defnettiler.

Mus'ab b. Abdurrahman da ondan kısa bir süre sonra vefat etmiştir. el-Husayn b. Nümeyr de daha sonra *Mekke*'de vefat etmiştir. el-Misver b. Mahreme ve Mus'ab b. Abdurrahman vefat edince İbnü'z-Zübeyr, insanları kendine biat etmeye davet etmiş, insanlar da ona halife olarak biat etmişlerdi. Daha önce, işleri kendi aralarında meşveretle yapacağını onlara gösteriyordu. el-Misver ve Mus'ab vefat etmeden önce İbnü'z-Zübeyr'in şiarı, "La hükme illa lillah [Hükümrânlık sadece Allah'a aittir.]" idi. Mus'ab

b. Abdurrahman'ın *Mekke*'deki vefatı 64 senesinde idi. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

1520. Talha b. Abdullah ﴿طلحة بن عبد الله﴾

[Talha b. Abdullah] b. Avf b. Abduavf b. Abd b. El-Hâris b. Zühre. Annesi, Fâtıma bt. Mutî b. el-Esved b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'dır.

Talha b. Abdullah'ın Muhammed -Talha onunla künyelenirdi-, Âtike ve Taybe adında çocukları olmuştur. Anneleri, Ümmü Hasan bt. Ebû Üseyle'dir. O, el-Hâris b. Abbâs b. Câbir b. Amr b. Habîb b. Amr b. Şeybân b. Muhârib b. Fihr'dir.

Talha'nın İmrân adındaki çocuğunun annesi, Ümmü İbrahim bt. el-Misver b. Mahreme b. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir. Onun annesi, Cüveyriye bt. Abdurrahman b. Avf'tır. Ümmü Abdullah denen çocuğunun annesi, Emetürrahman bt. el-Misver b. Mahreme'dir.

Çocuklarından İbrahim, Ümmü İbrahim, Ümmü Ebîhâ [Babasının annesi] ve Rübeyha'nın anneleri, Hind b. Abdurrahman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre'dir.

Abdullah adındaki çocuğunun annesi Fâhite bt. Küleyb b. Cüzey b. Mu'âviye b. Hafâce b. Amr b. Ukayl'dır. Ömer adındaki çocuğunun annesi ümmü veleddir. Bu kadın, Mervân b. Muhammed b. Mervân b. el-Hakem'in hilafetinden önce onunla evlenmiş ve orada vefat etmiştir.

Talha b. Abdullah b. Avf, *Medine*'de valilik yapmıştır. Sa'îd b. el-Müseyyeb onu hatırladığında, "Onun gibi valiyi bir daha görmedik." derdi. Çok cömert bir zattı. Ferazdak, *Medine*'ye geldi ve Kureyşlilerden bazılarını ve onu övücü şiirler söyledi. İlk olarak Talha'yı övdü; o da ona 1000 dinar verdi. Sonra ondan başkası geldi ve "Talha ne kadar verdi?" diye sormaya başladılar. 1000 dinar verdiği söylendi. Bundan az vermek hoşlarına gitmiyordu. Ferazdak'ın iğnelemelerine katlanmak zorunda kalıyor; Talha'nın verdiğini vermekte zorluk çekiyorlardı. Bu yüzden "Talha insanları yordu." deniliyordu.

Şayet Talha'nın yanında mal varsa iki kapıyı da açıyordu. Arkadaşları ve diğer insanlar etrafını sarıyorlar; Talha onlara yiyecek veriyor, ödül dağıtıyordu. Onlar da yükleyip götürüyorlardı. Şayet yanında mal yoksa her iki kapısını da kapatıyor ve kimse gelmiyordu. Ev halkından birisi ona, "Dünyada senin arkadaşlarından daha kötüleri var mıdır? Şayet yanında bir şey varsa geliyorlar, yoksa gelmiyorlar." dedi. Talha b. Abdullah, "Dünyada bunlardan daha hayırlısı yoktur. Şayet sıkıntı zamanında gelselerdi onlara vermek için kendimizi sıkıntıya sokardık. Hâlbuki onlar bize bir şey gelene kadar kendilerini tutuyor, gelmiyorlar. Bu onlardan bize yapılmış bir hayır ve ihsandır." dedi.

Talha, amcası Abdurrahman b. Avf'tan, Ebû Hüreyre ve İbn Abbâs'tan hadis işitmiştir. Çok hadis rivayet eden sika bir râvîdir. *Medine*'de 97 yılında, 72 yaşında iken vefat etmiştir.

1521. Musa b. Talha ﴿موسى بن طلحة﴾

[Musa b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Temîmoğulları'ndan Havle bt. el-Ka'ka b. Ma'bed b. Zürâre b. Udüs b. Zeyd'dir. Musa'ya cömertliğinden dolayı Fırat rüzgârı (*Teyyâru'l-Furât*) denirdi.

Musa b. Talha'nın İsa ve Muhammed adında çocukları olmuştur. Kûfelilerin Ebû Füdeyk el-Hâricî'ye gittikleri günlerde onun için Abdullah b. Şibl el-Becelî şöyle demiştir:

Ey Musa'nın oğlu! Musa'nın oğlu ile rekabet ediyorsun.

Oysa senin iki elin onun bir eline denk gelemez.

Şiirde kastedilen Musa'nın oğulları; biri Ömer b. Musa b. Ubeydullah b. Ma'mer'dir. Diğeri de İbrahim b. Musa'dır.

Musa'nın Âişe adında bir kızı olmuştur. Âişe, Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiştir. Ondan Bekkâr adında bir çocuğu olmuştur. Abdülmelik'ten sonra Âişe'yi Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib nikâhlamıştır.

Musa'nın Karîbe adında bir kızı olmuştur. Karîbe'nin annesi, Ümmü Hakîm bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Musa'nın İmrân

adındaki diğer çocuğunun annesi de kendisine Ceydâ denilen bir ümmü veleddir. İmrân için şairin biri şöyle demiştir:

Ey günah, bana bir borç olursan eğer,

İmrân b. Musa onu bile borç olarak ister.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ravh b. Ubâde ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize el-Esved b. Şeybân anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Sümeyr anlattı; dedi ki:

Yalancı el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd, *Kûfe*'ye gelince şehrin ileri gelenleri ondan kaçarak *Basra*'ya gittiler. İçlerinde Musa b. Talha b. Ubeydullah da vardı. İnsanlar onu zamanın mehdisi olarak gördüler ve ona rağbet edip etrafına üşüştüler. Ben de onların arasında idim. Baktılar ki, o hep sükût eden, az konuşan, uzun ve şiddetli hüzünlenen yaşlı bir adamdır. Nihayet, günlerden bir gün Musa şöyle dedi: "Vallahi bunun sona erecek bir fitne olduğunu bilmiş olmam, en büyük bir şeyin benim olmasından ve en büyük tehlikeye maruz kalmamdan bana daha sevimli gelmektedir." Kavminden bir adam kendisine, "Ey Ebû Muhammed! Korktuğun ve büyük fitne olacağını düşündüğün şey nedir?" diye sordu. Musa, "Herc'den korkuyorum" dedi. Adam, "Herc nedir?" diye sordu. Musa: "Herc, Peygamber'in ashâbının anlattığı, kıyamet vaktinde olacak olan öldürmedir. İnsanlar kıyamet kopuncaya kadar bir imamın etrafında karar kılmaz. Allah'a yemin olsun ki, durum böyle olunca, bir dağın başında olup da Rabbimin davetçisi gelinceye kadar hiçbir ses duymamayı, hiçbir çağırana cevap vermemeyi arzu ederdim." dedi. Sonra sustu ve peşinden şöyle dedi: "Allah, Abdullah b. Ömer'e veya Ebû Abdurrahman'a -ya ismini ya da onun künyesini söyledi- rahmet etsin! Ben onu Peygamber dönemindeki gibi görüyorum. O fitnelere girmedi ve değişmedi. Vallahi Kureyş, onu ilk fitnede kışkırtamadı." Râvî diyor ki: Ben kendi kendime, "Bu Musa, babasının [Talha'nın] öldürülmesi konusunda onu hatalı buluyor." dedim.

Dediler ki: Musa b. Talha, *Kûfe*'ye gitti ve oraya yerleşti. 103 senesinde orada vefat etti. Namazını Ömer b. Hübeyre'nin *Kûfe*'deki valisi es-Sakr b. Abdullah el-Müzenî kıldırdı.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: el-Fadl b. Dükeyn onun 104 senesinde vefat ettiğini söylemiştir. Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Abdullah b. Mevheb anlattı; dedi ki:

Musa'yı siyaha boyanmışken gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ali b. Abdülhamîd el-Ma'nî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Zâide anlattı; dedi ki:

Musa b. Talha'yı gördüm, siyah boya ile boyanmıştı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Talha'nın iki oğlu İsa ve Musa'yı gördüm; bıyıklarını dudakları görünecek kadar uzatırlardı.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya haber verdi; dedi ki:

Talha'nın oğulları İsa ve Musa'nın elbiselerinin yenlerinin parmaklarını dört parmak veya bir karış geçtiğini gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki:

Musa b. Talha'nın üzerinde yün-ipek karışımı kumaştan (hazz) bornoz gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Ebü'z-Zübeyr el-Esedî'den şunu rivayet etti:

Musa b. Talha dişlerini birbirine altın ile bağlamıştı.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Muhammed b. Ömer şöyle dedi: Bizim arkadaşlarımızın ve onun ehl-i beytinin kendisini *"Ebû İsâ"* diye künyelediklerini gördüm. Sika bir kişi olup, çok hadis rivayet etmiştir.

1522. İsa b. Talha ﴿عيسى بن طلحة﴾

[İsa b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Su'dâ bt. Avf b. Hârice b. Sinân b. Ebû Hârise el-Mürrî'dir.

İsa b. Talha'nın Yahya adında çocuğu olmuştur. Annesi, Âişe bt. Cerîr b. Abdullah el-Becelî'dir. İsa'nın Muhammed admdaki çocuğunun annesi, Fezâreoğulları'ndan Ümmü Habîb bt. Esmâ b. Hârice b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr'dir. İsa adındaki çocuğunun annesi, Ümmü İsa bt. İyâd b. Nevfel b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

İsa, Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde vefat etmiştir. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1523. Yahya b. Talha ﴿يحيى بن طلحة﴾

[Yahya b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Su'dâ bt. Avf b. Hârice b. Sinân b. Ebû Hârise el-Mürrî'dir.

Yahya b. Talha'nın Talha adında çocuğunun annesi Ümmü Ebân'dır. Onun annesi de Ümmü Ünâs bt. Ebû Musa el-Eş'arî'dir. Anne bir kardeşi, Abdullah b. İshâk b. Talha'dır. Yahya'nın İshâk adındaki çocuğunun annesi, Kelb kabilesinden el-Hasnâ bt. Zebbâr b. el-Ebred b. Mesâd b. Adî b. Evs b. Câbir b. Ka'b b. Uleym'dir. Yahya'nın Seleme, İsa, Sâlim ve Bilâl adında çocukları da olmuştur.

Bilâl'i, el-Hazin el-Kinânî şöyle methetmiştir:

Yahya'nın oğlu Bilâl gizlenemeyen bir aydınlıktır.
Tüm insanlar için bir aydınlık ve bir hilaldir.

Yahya'nın çocuklarından Mihca, Mesleme ve Ümmü Muhammed'in annesi ümmü veleddir. Ümmü Hakîm ve Su'dâ da Yahya'nın çocuklarıdır. Su'dâ, Süleyman b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiş; ancak vefat etmiş, ondan çocuğu olmamıştır. Yahya'nın bir diğer kızı Fâtıma'dır. Bu çocuklarının annesi Sevde bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre el-Mahzûmî'dir.

1524. Yak'ûb b. Talha ﴿يعقوب بن طلحة﴾

[Yak'ûb b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Ümmü Ebân bt. Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

Yak'ûb'un Yusuf adındaki çocuğunun annesi, Ümmü Humeyd bt. Utbe b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre el-Mahzûmî'dir. Onun annesi de Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Ümmü Külsûm'dür. Yak'ûb'un Talha adındaki çocuğunun annesi, Ümmü'l-Hulâs bt. Abdullah b. Ayyâş b.

Ebû Rebî'a b. el-Muğîre'dir. İsmail ve İshâk adındaki çocuklar küçük yaşta babaları hayatta iken vefat etmişlerdir. Ebû Bekir ve üstteki ikisinin annesi Ca'de bt. el-Eş'as b. Kays el-Kindî'dir. Yak'ûb cömert bir kimse idi. 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* günü öldürülmüştür. Öldürülmesini ve *Harre* günündeki felaket haberini *Kûfe*'ye el-Kerevves b. Zeyd et-Tâî götürdü. Bu konuda Abdullah b. ez-Zübeyr el-Esedî şunu söylemiştir:

Ömrüme yemin olsun ki, geldi el-Kerevves öfkeyle,
Müslümanlar için ızdırap verici bir haberle...
Lüey b. Gâlib'den bana bir haber geldi.
Gece boyu gözyaşlarım hiç durmadı.
İhtiyar kadınlardan başka kimsenin kalmadığını,
Ve kanın akmadığı bir çayırın olmadığını haber veriyor.
Karşılaşmış olan Kureyş'in ulularına içirilmiştir,
En kırmızımsı birikmiş zehir sularından.
Her deliğin etrafında nice yaralı ihtiyar kadın vardır.
Çok cömert olan beyaz eller yere yıkılmıştır.
Onlar zinde, canlı ve şerefli kişilerdir,
Bu işle karşılaşmadan hemen önce de onurluydular.
Nice kural sahibi vardı, artık güneş aydınlatmıyor onları,
Nice süt emen, kemikleri yumuşak ve acıdan inleyen çocuklar vardı.
Yak'ûb b. Talha gibi evleri boş kalan,
Rûme'den sonra Bakî mezarlığına taşınan gençler vardı.
Allah'a yemin ederim ki, bu hayat arzu edilecek hoş bir hayat değildir.
Böylesi ölüm de rahat edilecek bir ölüm değildir.

1525. Zekeriyyâ b. Talha ﴿زكرياء بن طلحة﴾

[Zekeriyyâ b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Ebû Bekir'in kızı Ümmü Külsûm'dür. Onun annesi de Ensârın el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndan Habîbe bt. Hârice b. Zeyd b. Ebû Züheyr'dir.

Zekeriyyâ b. Talha'nın, Yahya ve Ubeydullah adında çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi, el-Aytel bt. Hâlid b. Mâlik b. Ahbeş b. Kûz b. Mev'ele b. Hemmâm b. Dab b. el-Kayn b. Mâlik b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed'dir. Ümmü İsmail ve Ümmü Yahya adlı kızlarının anneleri Ümmü İshâk bt. Cebele b. El-Hâris b. Kinde'dir. Ümmü Hârûn adlı kızının annesi ümmü veleddir.

1526. İshâk b. Talha ﴾إسحاق بن طلحة﴿

[İshâk b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Ümmü Ebân bt. Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

İshâk b. Talha'nın Abdullah ve Ebû Bekir adında çocukları olmuştur. Ebû Bekir, küçük yaşta iken vefat etmiştir. Ubeydullah adında diğer bir çocuğu da olup üçünün annesi Ümmü Ünâs bt. Ebû Musa el-Eş'arî'dir. İshâk b. Talha'nın Mus'ab adındaki oğlu ümmü veleddendir. Aynı şekilde Mu'âviye ve Ya'kub da ümmü veleddendir. Hafsa ve Ümmü İshâk'ın da annesi ümmü veleddir.

1527. İmrân b. Talha ﴾عمران بن طلحة﴿

[İmrân b. Talha] b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre. Annesi, Esed b. Huzeymeoğulları'ndan Hamne bt. Cahş b. Riâb'dır.

İmrân b. Talha'nın Abdullah, İshâk, Muhammed ve Humeyd adındaki çocuklarının annesi, Evfâ b. el-Hâris b. Avf b. Ebû Hârise'nin kızıdır. Oğullarından birinin tek bir çocuğu olmuştur. Çocukları vefat etmiş, İmrân'ın çocuklarından kimse kalmamıştır.

1528. Muhammed b. Sa'd ﴾محمد بن سعد﴿

[Muhammed b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Kinde kabilesinden Mâriye bt. Kays b. Ma'dîkerib b. Ebü'l-Keysem b. es-Sımt b. İmruülkays b. Amr b. Mu'âviye'dir. Muhammed

b. Sa'd'ın İsmail ve İbrahim adında çocukları olmuştur. İbrahim küçük yaşta vefat etmiştir. Abdullah adındaki çocuğu da küçük yaşta vefat etmiştir. Âişe ve Ümmü Abdullah adındaki çocukları da vardır. Bunların hepsi farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

Muhammed b. Sa'd, Osman'dan hadis işitmiştir. Sika biri olup hadisleri çok değildir. Abdurrahman b. Muhammed b. el-Eş'as ile çıkmış ve Deyrülcemâcim savaşma katılmıştır. el-Haccâc c. Yusuf'a getirilmiş; Haccâc onu öldürmüştür.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Osman haber verdi; dedi ki:

Bize Ebû Bekir b. Hafs b. Ömer b. Sa'd anlattığına göre Muhammed b. Sa'd *"Ebü'l-Kâsım"* olarak künyelenmiştir.

1529. Âmir b. Sa'd ﴾عامر بن سعد﴿

[Âmir b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Kudâ'a kabilesinden Ümmü Âmir olup ismi Mekîte bt. Amr b. Ka'b b. Amr b. Zür'a b. Behrâ'dır.

Âmir b. Sa'd'ın Dâvûd ve Yak'ûb adında çocukları olmuştur. Yak'ûb'un soyu devam etmemiştir. Abdullah adında diğer bir çocuğu olmuş; onun da soyu devam etmemiştir. Ümmü İshâk, Hafsa, Humeyde, Ümmü Hişâm, Ümmü Ali adındaki çocuklarının annesi, Eş'arîlerden Ümmü Ubeydullah bt. Abdullah b. Mevheb b. Rebâh b. Mâlik b. Ganm b. Nâciye'dir. Abdullah b. Mevheb, Zühreoğulları ile anlaşmalı idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Âmir b. Sa'd 104 senesinde vefat etmiştir.

Onun dışındaki birisi de, *Medine*'de el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde vefat ettiğini söylemiştir. Sika bir kimse olup çok hadis rivayet etmiştir.

1530. Ömer b. Sa'd ﴿عمر بن سعد﴾

[Ömer b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Kinde kabilesinden Mâriye bt. Kays b. Ma'dîkerib b. Ebü'l-Keysem b. es-Simt b. İmruülkays b. Amr b. Mu'âviye'dir.

Ömer b. Sa'd'ın Hafs ve Hafsa adında çocukları dünyaya gelmiş olup anneleri Ümmü Hafs'tır. İsmi Meryem bt. Âmir b. Ebû Vakkâs'tır. Abdullah el-Ekber adındaki çocuğunun annesi Selmâ diye çağrılan bir ümmü veleddir. Abdurrahman el-Asğar ve Ümmü Amr'ın anneleri, Kinde kabilesinden Yahya bt. Abdullah b. Ma'dîkerib b. Kays b. Ma'dîkerib'dir. Hamza, Abdurrahman, Muhammed, Muğîre -soyu devam etmemiş- ve Hamza el-Asğar'ın anneleri ümmü veleddir. Muhammed el-Asğar, el-Muğîre ve Abdullah'ın anneleri ümmü veleddirler. Abdullah el-Asğar'ın annesi Kinde kabilesindendir. Ümmü Yahya, Ümmü Seleme, Ümmü Külsûm, Humeyde, Hafsa es-Suğrâ, Ümmü Amr es-Suğrâ ve Ümmü Abdullah'ın anneleri ümmü veleddirler.

Ömer b. Sa'd *Kûfe*'de yaşıyordu. Ubeydullah b. Ziyâd onu *Rey* ve *Hemedân*'a vali olarak atamış ve onunla birlikte bir birlik görevlendirmişti. Hüseyn b. Ali *Irak*'a gelince Ubeydullah b. Ziyâd, Ömer b. Sa'd'a ona karşı gitmesini emretti. Onunla beraber de askerlerinden 4000 kişi göndererek şöyle dedi: "Şayet o, bana doğru çıkmış ve elini benim elime koymuşsa tamam; yoksa onunla savaş." Ömer b. Sa'd bunu kabul etmedi. Ubeydullah, "Şayet dediğimi yapmazsan seni azlederim ve evini yıkarım." dedi. Bunun üzerine Ömer b. Sa'd, Hüseyn b. Ali'ye karşı savaşmayı kabul etti; sonunda Hüseyn b. Ali katledildi. el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd, *Kûfe*'ye gelip egemen olunca Ömer b. Sa'd ve oğlu Hafs'ı öldürdü.

1531. Amr b. Sa'd ﴿عمرو بن سعد﴾

[Amr b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Rebî'a kabilesinden Selmâ bt. Hasafe b. Sakf b. Rebî'a b. Teymüllât b. Sa'lebe b. Ukâbe'dir. 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında katledilmiştir.

1532. Umeyr b. Sa'd ﴾عمير بن سعد﴿

[Umeyr b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi Rebî'a kabilesinden Selmâ bt. Hasafe b. Sakf b. Rebî'a b. Teymüllât b. Sa'lebe b. Ukâbe'dir. 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında katledilmiştir.

1533. Mus'ab b. Sa'd ﴾مصعب بن سعد﴿

[Mus'ab b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Havle bt. Amr b. Evs b. Selâme b. Gaziyye b. Sa'd b. Züheyr b. Teymullah b. Üsâme b. Mâlik b. Bekir b. Hubeyb b. Amr b. Tağlib b. Vâil'dir.

Mus'ab b. Sa'd'm Zürâre, Yak'ûb ve Ukbe adında çocukları olmuş; anneleri de Ümmü Hasan bt. Ferkad b. Avf b. Abduyeğûs b. el-Huleys b. Abdümenâf b. Bekir b. Dabbe b. Üd'dür.

Mus'ab'ın Selâme ve Ümmü Hasan adındaki çocuklarımn annesi, Sükeyne bt. el-Huleys b. Hâşim b. Utbe b. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir.

Mus'ab, sika olup çok hadis rivayet eden biridir. Muhammed b. Ömer, onun 103 senesinde vefat ettiğini söylemiştir.

1534. İbrahim b. Sa'd ﴾إبراهيم بن سعد﴿

[İbrahim b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi Zebrâ adında bir kadındır. Çocukları, annelerinin el-Hâris b. Ya'mer b. Şerâhîl b. Abduavf b. Mâlik b. Cenâb b. Kays b. Sa'lebe b. Ukâbe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil'in kızı olduğunu iddia ederler. Kadın esir edilmiştir.

İbrahim b. Sa'd, Ali'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1535. Yahya b. Sa'd ﴿يحيى بن سعد﴾

[Yahya b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb.

1536. İsmail b. Sa'd ﴿إسماعيل بن سعد﴾

[İsmail b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Ümmü Âmir'dir. İsmi, Mekîte bt. Amr b. Amr b. Ka'b b. Amr b. Zür'a'dır. Kudâ'a kabilesinin Behrâ kolundandır. İsmail b. Sa'd'ın Yahya adında çocuğu olmuş, annesi Süleyman b. Ezher b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'nin kızıdır.

Çocuklarından İbrahim, Ebû Bekir, Muhammed, İshâk, Yak'ûb, Musa ve İmrân ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Çocuklarından Ümmü Yahya'nın annesi ümmü veleddir. Ümmü Eyyûb'un da annesi ümmü veleddir.

1537. Abdurrahman b. Sa'd ﴿عبد الرحمن بن سعد﴾

[Abdurrahman b. Sa'd] b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Annesi, Tay kabilesinden Ümmü Hilâl bt. Rebî b. Müreyy b. Evs b. Hârise b. Lâm'dır.

1538. İbrahim b. Nu'aym ﴿إبراهيم بن نعيم﴾

[İbrahim b. Nu'aym] en-Nahhâm b. Abdullah b. Üseyd b. Abduavf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Zeyneb bt. Hanzale b. Kasâme'dir. Tay kabilesinin Kays b. Ubeyd b. Tarîf b. Mâlik b. Ced'â b. Zühl b. Rûmâno-ğulları'ndandır. Zeyneb bt. Kasâme daha önce Üsâme b. Zeyd ile evli idi. Üsâme onu boşamıştır. Üsâme o zaman 14 yaşında idi. Peygamber (sas) şöyle demekte idi: *"Ben kimi, az yiyen bir kadına kılavuzlayayım ki, ben onun akrabasıyım."* Böyle derken de Peygamber, Nu'aym'a bakmaya başladı. Nu'aym, "Sanki beni kastediyorsun diyerek "Evet!" dedi.

Peygamber de Zeyneb bt. Kasâme'yi ona nikâhladı. İbrahim b. Nu'aym ondan doğmuştur. İbrahim b. Nu'aym'ın Muhammed adında çocuğu

olmuş; annesi Ezd kabilesinin en-Nemir'inden Abbâs b. Sa'dın kızıdır. İbrahim'in çocuklarından Zeyd, Abdullah, Ubeydullah ve Ebû Bekre'nin anneleri ümmü veleddirler. İbrahim'in kızının annesi Rukayye bt. Ömer b. el-Hattâb'dır. Onun annesi Ümmü Külsûm bt. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Onun annesi de Peygamber'in kızı Fâtıma'dır. İbrahim b. Nu'aym, *Harre* olayındaki liderlerden olup 63 senesi Zilhicce ayında öldürülmüştür. İbrahim b. Nu'aym öldürüldüğünde Mervân b. el-Hakem, Müsrif b. Ukbe ile beraber ona uğramışlar ve İbrahim'in eliyle avret mahallini üzerine kapattığını görmüşlerdi. Mervân bunu görünce şöyle dedi: "Vallahi şayet onu ölümünde koruduysan hayatta da onu korumuş gibisin." Müsrif de ona, "Vallahi ben bunları Cennet ehli olarak görmekteyim. Ancak Şamlılar bunu senden duyarlarsa sana itaat etmezler." dedi. Mervân da "Onlar değiştiler ve farklılaştılar." dedi.

1539. Muhammed b. Ebü'l-Cehm ﴿محمد بن أبي الجهم﴾

[Muhammed b. Ebü'l-Cehm] b. Huzeyfe b. Gânim b. Âmir b. Abdullah b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Temîmoğullarından Havle bt. el-Ka'ka b. Ma'bed b. Zürâre b. Udüs b. Zeyd b. Abdullah b. Dârim'dir.

Muhammed b. Ebü'l-Cehm'in çocuklarından Ubeydullah, Huzeyfe, Süleyman, Ümmü Hâlid, Ümmü'l-Cehm, Meryem ve Abdurrahman farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Muhammed b. Ebü'l-Cehm, *Harre* olayında reislerden biri idi. 63 senesi Zilhicce ayında katledildi.

1540. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Temîmoğulları'ndan Leyla bt. Utârid b. Hâcib b. Zürâre b. Udüs b. Zeyd b. Abdullah b. Dârim'dir.

Abdurrahman'ın Abdullah ve Amr adındaki çocuklarının annesi, Ümmü Beşîr bt. Ebû Mes'ûd'dur. Ebû Mes'ûd, Hazrec kabilesinden Ukbe b. Amr b. Sa'lebe b. Üseyre b. Asîre b. Atıyye b. Cidâre b. Avf b. el-Hâris'tir. Anne bir kardeşi, Zeyd b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Abdurrahman'ın diğer çocukları Osman, İbrahim, Musa, Ümmü Humeyd ve Ümmü

Osman'ın annesi, Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Ümmü Külsûm'dür. Onun annesi de Fâtıma bt. el-Velîd b. Abdüşems b. el-Muğîre'dir. Onun annesi de Esmâ bt. Ebû Cehil b. Hişâm'dır. Abdurrahman'ın Abdullah ve Ümmü Cemîl denen çocuklarının annesi ümmü veleddir. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a, *Harre* günündeki reislerdendi. Ancak o öldürülmekten kurtulmuş, daha sonraları vefat etmiştir.

1541. Abdurrahman b. Huveytıb ﴿عبد الرحمن بن حويطب﴾

[Abdurrahman b. Huveytıb] b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Lüey. Annesi, Âmir b. Lüeyoğulları'ndan Üneyse bt. Hafs b. el-Ahnef'tir. Abdurrahman b. Huveytıb'ın Abdullah -soyu devam etmemiş- ve Ubeydullah adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Abdülkays'tan Ümmü Utbe bt. Abdullah b. Mu'âviye b. Âmir'dir. Abdurrahman'ın Muhammed ve Âtike adındaki çocuklarının annesi, Adî b. Ka'boğullarından Ümmü Habîb bt. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir. Abdurrahman b. Huveytıb, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* olayında katledilmiştir.

1542. Ebû Süfyân b. Huveytıb ﴿أبو سفيان بن حويطب﴾

Ebû Süfyân b. Huveytıb b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Lüey. Annesi, Âmine bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümmeyye'dir. Onun annesi de Sufeyyâ bt. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir.

Ebû Süyfan b. Huveytıb'm Abdurrahman adında çocuğu olmuş, annesi Emetürrahman bt. Amr b. Alkame b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

1543. Atâ b. Yesâr ﴿عطاء بن يسار﴾

Peygamber'in zevcesi Meymûne bt. el-Hâris el-Hilâliyye'nin mevlasıdır.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Useym b. Nestâs haber verdi; dedi ki:

Araplardan birisi Atâ b. Yesâr'ın kızına talip oldu. Atâ ona, "Biz senin nesebini ve konumunu inkâr etmiyoruz; ancak biz dengimizle evleniriz. Sen de aşiretinden biri ile evlen." dedi.

Useym dedi ki: Ben, bunu Sa'îd b. el-Müseyyeb'e aktardım, O da "Atâ'nın arzu ettiği hoş bir şeydir." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki:

Bize Mâlik anlattı. O Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayetle, Atâ b. Yesâr'ın, omuzlarına dökülen saçlarını taradığında, elindeki değnek ile kaşıdığını söyledi.

Atâ b. Yesâr, Übey b. Ka'b, Abdullah b. Mes'ûd, Havvât b. Cübeyr, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Vâkıd el-Leysî, Ebû Râfi, Abdullah b. Selâm, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî, İbn Ömer, Âişe, Meymûne, Ebû Mâlik el-Eşca'î, Abdullah b. Abbâs, Ka'bü'l-Ahbar ve Ebû Abdullah es-Sunâbihî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika birisi olup çok hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd b. Eslem haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Atâ, 103 senesinde, 84 yaşında iken vefat etmiştir.

Muhammed b. Ömer'in dışındaki bir kişi, Ata'nın 94 senesinde vefat ettiğini söylemiştir ki, bu gerçeğe daha uygundur. Künyesi Ebû Muhammed'dir.

1544. Kardeşi Süleyman b. Yesâr ﴿سليمان بن يسار﴾

Atâ b. Yesâr'ın kardeşidir. Peygamber'in zevcesi Meymûne bt. el-Hâris el-Hilâliyye'nin mevlasıdır. Süleyman'ın bizzat kendisinin Meymûne (r) ile mükatebe anlaşması olduğu söylenmektedir.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Meymûn b. Mihrân anlattı; dedi ki: Bana Süleyman b. Yesâr anlattı; dedi ki:

Kendisiyle görüşmek için Âişe'den (r) izin istedim. Sesimden beni tanıdı ve "Süleyman mı?" diye sordu. Ben de Süleyman olduğumu söyledim.

O da, "Anlaştığın miktarı ödedin mi?" diye sordu. Ben de "Evet, çok az bir şey kaldı." dedim. Âişe, "Gir, [az da olsa] borcun olduğu sürece sen bir kölesin." dedi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid ez-Zencî haber verdi; dedi ki: Bana Ziyâd b. Sa'd anlattı. O Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bana el-Hasan b. Muhammed b. Ali'den haber verdi; dedi ki:

Süleyman b. Yesâr, Sa'îd b. el-Müseyyeb'den daha kavrayışli biri idi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Süleyman b. Yesâr'ın bıyıklarını tıraş etmiş gibi kısalttığını gördüm.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Abdullah b. İdrîs ve Vekî b. el-Cerrâh haber verdiler. O ikisi Mâlik b. Enes'ten, o da ez-Zührî'den şunu rivayet etti:

Ebû Abdurrahman, Zeyd b. Sâbit'e soru sordu. O da Süleyman b. Yesâr'ı işaret etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ben arkadaşlarım arasında onun künyesinin *Ebû Türâb* olduğunda ihtilaf olduğunu görmedim. Hudeyleoğulları'na misafir olurdu. Dönemin halifesi el-Velîd b. Abdülmelik'in *Medine* valisi olan Ömer b. Abdülazîz'in *Medine* çarşısının idaresi görevini üstlenmişti.

Süleyman b. Yesâr, Zeyd b. Sâbit, Ebû Vâkıd el-Leysî, Ebû Hüreyre, İbn Ömer, Ubeydullah b. el-Abbâs, Abdullah b. el-Abbâs, Âişe, Ümmü Seleme, Meymûne ve Urve b. ez-Zübeyr'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Çok hadis rivayet eden sika, fakîh ve yüksek bir şahsiyetti. Süleyman b. Yesâr, 107 senesinde, 73 yaşmda iken vefat etmiştir.

1545. Kardeşleri Abdullah b. Yesâr ﴿عبد الله بن يسار﴾

Hz.Peygamber'in zevcesi Meymûne bt. el-Hâris el-Hilâliyye'nin mevlasıdır. Kendisinden hadis rivayet edilmiştir. Az hadis rivayet eden bir kişidir.

1546. Kardeşleri Abdülmelik b. Yesâr ﴿عبد الملك بن يسار﴾

110 senesinde vefat etmiştir. Kendisinden hadis rivayetinde bulunulmuştur. Bunlar dört kardeştir ve hepsinden hadis rivayet edilmiştir. Abdülmelik az hadis rivayet eden bir kimsedir.

1547. el-Furâfisa b. Umeyr ﴿الفرافصة بن عمير﴾

[el-Furâfisa b. Umeyr] b. Şeybân b. Sümey b. Mesleme b. Ubeyd b. Sa'lebe b. ed-Devl b. Hanîfe b. Lüceym b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil. Rebî'a kabilesindendir. Kureyş kabilesi ile anlaşmalı idi. Osman b. Affân'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1548. Kabîsa b. Züeyb ﴿قبيصة بن ذؤيب﴾

[Kabîsa b. Züeyb] b. Halhale b. Amr b. Küleyb b. Asram b. Abdullah b. Kumeyr b. Hubşiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr. Huzâ'a'dan olup Ebû İshâk olarak künyelenirdi. Osman b. Affân'dan hadis işitmiştir. *Medine*'de Temmârîn'de Nakışçılar sokağında bir evi vardı.

Şam'a gitti ve Abdülmelik b. Mervân'ın yanında insanları etkiledi. Abdülmelik'in mührü onda idi, posta önce ona gelir, yazılanları okur, sonra onu Abdülmelik'in yanına götürüp içinde yazılanları anlatır, haber verirdi.

Kabîsa, Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği döneminde, 86 senesinde vefat etmiştir. Babası sahabî idi, kendisi de sika ve güvenilir biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1549. Ebû Gatafân b. Tarîf ﴿أبو غطفان بن طريف﴾

[Ebû Gatafân Tarif] b. el-Mürrî. Benî Usaym Dühmân b. Avf b. Sa'd b. Zübyân kabilesindendir. Ebû Gatafân, Osman [b. Affân] ile uzun müddet beraber olmuş, onun kâtipliğini yapmıştır. Aym zamanda Mervân'ın da kâtipliğini yapmıştır. Az hadis rivayet eden biridir. Ömer b. Abdülazîz'in evinin yanındaki tepede bir evi bulunmakta idi.

Bize Muhammed b. Sa'd anlattı; dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki:

Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Ebû Bekir b. Muhammed'den rivayetle, Ebû Gatafân b. Tarîf'in Mervân'ın kâtibi olduğunu haber vermiştir.

1550. Ebû Mürre ﴿أبو مرة﴾

Akîl b. Ebû Tâlib'in mevlasıdır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O, Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'nin mevlasıdır. Ancak Akîl ile birlikteliği daha çok olduğu için Akîl'in velayetine nispet edilmiştir. Yaşlı bir ihtiyar idi. Osman b. Affân, Ebû Hüreyre ve Ebû Vâkıd el-Leysî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir kimse olup, az hadis rivayet etmiştir.

1551. Ca'fer b. Abdullah ﴿جعفر بن عبد الله﴾

[Ca'fer b. Abdullah] b. Buhayne. Buhayne, Abdullah'ın annesidir. el-Eret'in kızıdır. el-Eret, el-Hâris b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay Ebû Mâlik el-Ezdî'dir. Muttaliboğulları ile anlaşmalı idi.

Ca'fer b. Abdullah, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında katledilmiştir.

1552. Abdullah b. Utbe ﴿عبد الله بن عتبة﴾

[Abdullah b. Utbe] b. Gazvân b. Câbir b. Nuseyb b. Vüheyb b. Zeyd b. Mâlik b. Abduavf b. el-Hâris b. Mâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasefe b. Kays b. Aylân b. Mudar.

Abdullah b. Utbe, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında katledilmiştir.

1553. el-Velîd b. Ebü'l-Velîd ﴿الوليد بن أبي الوليد﴾

Osman b. Affân'ın mevlasıdır. Osman b. Affân'dan -Allah ona rahmet etsin- hadis rivayetinde bulunmuştur.

MEDİNELİ TABİÎN

İkinci Tabaka

Üsâme b. Zeyd, Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Rafi b. Hadîc, Abdullah b. Amr, Ebû Hüreyre, Seleme b. el-Ekva, Abdullah b. Abbâs, Âişe, Ümmü Seleme, Meymûne ve Diğerlerinden Hadis Rivayetinde Bulunanlar

1554. Urve b. ez-Zübeyr عروة بن الزبير

[Urve b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay b. Kilâb. Annesi Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Esmâ'dır.

Urve b. ez-Zübeyr'in çocuklarından Abdullah, Ömer, el-Esved, Ümmü Külsûm, Âişe ve Ümmü Ömer'in annesi Fâhite bt. el-Esved b. Ebü'l-Bahterî b. Hâşim b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ'dır. Çocuklarından Yahya, Muhammed, Osman, Ebû Bekir, Âişe ve Hadîce'nin annesi Ümmü Yahya bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir.

Urve'nin çocuklarından Hişâm ve Safiyye ümmü veleddendir. Urve'nin Ubeydullah adındaki oğlunun annesi Mahzûmoğulları'ndan Esmâ bt. Seleme b. Ömer b. Ebû Seleme b. Abdülesed'dir.

Çocuklarından Mus'ab ve Ümmü Yahya'nın annesi ümmü veled olup ismi Vâsıle'dir. Esmâ adındaki kızının annesi Sevde bt. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Onun annesi de Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd es-Sekafî'dir.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şunu şöyle dediğini rivayet etti:

Ben ve Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm, küçük olduğumuzdan dolayı *Cemel* olayından geri çevrildik.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Urve; babası, Zeyd b. Sâbit, Üsâme b. Zeyd, Abdullah b. el-Erkam, Ebû Eyyûb, en-Nu'mân b. Beşîr, Ebû Hüreyre, Mu'âviye, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. ez-Zübeyr, el-Misver b. Mahreme, Âişe, Mervân b. el-Hakem, Zeyneb bt. Ebû Seleme, Abdurrahman b. Abdülkâri, Beşîr b. Ebû Mes'ûd el-Ensârî, Zübeyd b. es-Salt, Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb ve Eslem kabilesinin mevlası olan Cühmân'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Çok hadis rivayet eden, âlim,[76] sika, güvenilir, sağlam ve fakih biri idi.

Bize İshâk b. İsrâîl haber verdi; dedi ki: Bize Abdürrezzâk b. Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babam, *Harre* gününde kendine ait fıkıh kitaplarını yaktı ve bundan sonra şöyle dedi: "Ey kitaplarım! Siz bana ailem ve çocuklarım gibi sevgili idiniz."

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl haber verdi; dedi ki:

Urve b. ez-Zübeyr'i gördüm. Bıyıklarını çok fazla kısaltmazdı. Bıyıklarını güzel bir şekilde alırdı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

[76] III. Ahmed nüshasında "âlimen" olarak geçer. Ancak Leiden ve sonraki baskılarda "âliyen" olarak geçer.

Ey oğullarım! Benden sorunuz. Ben terk edildim; neredeyse unutacağım. Bana hadisten bir şey sorulduğunda, benim için günün konuşması böylece açılmış olur.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Ebû Mutî anlattı. O da Hişâm b. Urve'den rivayetle:

Babasının her gün bir defa yıkandığını söyledi.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya haber verdi; dedi ki:

Ben, Urve'yi Aspur otuyla boyanmış bir rida giyerken gördüm.

Bize Enes b. İyâd- Ebû Damre el-Leysî- ve Yahya b. Sa'îd haber verdiler. Onlar da Hişâm b. Urve'den rivayetle, babasının üst elbisesini dinar karşılığında boyandığını söyledi. Dedi ki: Bu, bir dinarla boyanmış olarak giydiği son elbiseydi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve şunu haber verdi:

Urve ihramlı olduğu halde ipek işlemeli ve üzerinde adam yüzleri bulunan düğmeli bir taylesan giyerdi. Düğmelerini de kapatmıyordu.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şunu rivayet etti:

Babası, gömleğini de içine alan bir örtüye sarılmış olarak namaz kılardı.

Bize Ebû Üsâme haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babası, sıcakta ipek astarlı sündüsten bir üstlük giyerdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki:

Urve'nin üzerinde koyu renkli yün-ipek karışımı bir şal vardı.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi. O da İsa b. Hafs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Urve'yi, üzerinde yün-ipek karışımı bir cübbe ile gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki:

Urve, saç ve sakalını siyaha yakın bir renk ile boyardı. Boyanın içine çivit yaprağı "vesme" koyup koymadığını bilmiyorum.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi:

O da Hişâm b. Urve'den rivayetle, babasının peşpeşe oruç tutuğunu haber verdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. el-Mübârek el-Hünâî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve şunu rivayet etti:

Babası Ramazan ve Kurban bayramı hariç yıl boyu oruç tutardı. Vefat ettiğinde oruçluydu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Urve ile yolculuk yapardık; bazen oruç tutar bazen de tutmazdık. O, bize oruç tutmamızı emretmez, fakat kendisi tutardı. Bize Yusuf b. el-Garik anlattı; dedi ki: Bize Hişâm b. Ziyâd Ebü'l-Mikdâm haber verdi; dedi ki:

Urve'yi, ayakkabılarıyla namaz kılarken gördüm.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O da Sa'd b. İbrahim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Urve'nin ayağı kangren olmuştu, ayağı kesildi.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysî haber verdi; dedi ki: Bana Yusuf b. el-Mâcişûn anlattı. O da İbn Şihâb'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Urve, bana hadis rivayet etti. Sonra da Amre bana hadis rivayet etti. Amre'nin hadisi, Urve'nin hadisini doğrulamıştır. Onlar hakkında bilgimi derinleştirince Urve'nin bitmez bir deniz olduğunu gördüm.

Bize Müemmel b. İsmail haber verdi. O Hammâd b. Zeyd'den, o da Hişâm b. Urve'den şunu rivayet etti:

Urve, mektuplarda sadece "Allah'ın selamı üzerine olsun. Konumuza gelince..." şeklinde yazmaktan hoşlanmazdı. Bunun peşine "Ben bir olan ve ondan başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum." ifadesini de eklerdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Abdullah b. Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib, yatsı namazından sonra Peygamber'in Mescidi'nin arka kısmında Urve b. ez-Zübeyr ile birlikte otururdu. Ben de onlarla birlikte otururdum. Bir gece bize, Ümeyyeoğulları'ndan zâlim birinden söz ettiler. İdare onların elindeydi ve değiştirmeye güçleri

yetmiyordu. Sonra Allah'ın onlar hakkında vereceği cezadan korktuklarını anlattılar. Urve, Ali'ye, "Ya Ali! Kim zulüm ehlinden ayrılırsa, -ki Allah, o kişinin onların amellerine kızdığından dolayı ayrıldığını bilir- eğer kişi onlara meyilli ise ve Allah'ın cezası onlara isabet ederse, o kişinin, onlara isabet eden cezadan kurtulması umulur." Dedi ki: Sonra Urve çıktı ve *el-Akîk* denen yerde kaldı.

Abdullah (b. Hasan) dedi ki: Ben de çıktım ve *Süveyka*[77] denen yere indim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mindel haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babam bana, "Cesedime bir şey serpmeyin." diye tavsiyede bulundu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve haber verdi; dedi ki:

Urve b. ez-Zübeyr, *el-Fur* bölgesindeki *Mecâh*[78] denen mevkide, mallarının yanında, 94 senesi ve bir Cuma gününde vefat etti.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Bu seneye fakihlerin çoğu vefat ettiği için "fakihler senesi" denmiştir. Urve, *"Ebû Abdullah"* diye künyelenirdi. Onun *Medine*'de dadısından kalma bir evi bulunmaktaydı.

1555. el-Münzir b. ez-Zübeyr ﴿المنذر بن الزبير﴾

[el-Münzir b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Esmâ'dır.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi. O Eflah'tan, o da Kasım'dan rivayet ettiği bir hadiste şunu haber verdi:

el-Münzir b. ez-Zübeyr, Ebû Osman olarak künyelenmekte idi.

el-Münzir'in çocuklarından Muhammed'in annesi Âtike bt. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir. Diğer çocuklarından Abdurrahman, İbrahim ve

[77] Süveyka, *Batn-ı Mekke*'de bir yer olup, *Medine* yakınlarındadır. Orada Ali b. Ebû Tâlib'in ailesi kalırdı.

[78] Mecâh veya Mücâh, *Mekke* civarında bir yerdir. İbn Hişam, Mücâc olarak söylendiğini de belirtmiştir.

Karîbe'nin annesi Hafsa bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Ubeydullah admdaki çocuğunun annesi, Selmâ b. Cendeloğulları'ndan Hassân b. Nehşel'ın kızıdır. Amr, Ebû Ubeyde, Mu'âviye, Âsım, Fâtıma -Hişâm b. Urve'nin hanımıdır- admdaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Diğer çocukları Ömer, Avn ve Abdullah ise farklı ümmü veledlerdendir.

1556. Mus'ab b. ez-Zübeyr ﴿مصعب بن الزبير﴾

[Mus'ab b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid. Annesi, Kelb kabilesinden er-Rebâb bt. Üneyf b. Ubeyd b. Mesâd b. Ka'b b. Uleym b. Cenâb'dır.

Mus'ab b. ez-Zübeyr'in çocuklarından Ukkâşe, İsa el-Ekber -babası ile birlikte öldürülmüştür- ve Sükeyne'nin annesi Fâtıma bt. Abdullah b. es-Sâib b. Ebû Hubeyş b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Mus'ab'ın çocuklarından Abdullah b. Mus'ab ve Muhammed'in annesi ise Talha b. Ubeydullah'ın kızı Âişe'dir. Âişe'nin annesi de Ebû Bekir es-Sıddîk'in kızı Ümmü Külsûm'dür.

Mus'ab'ın çocuklarından Hamza, Âsım ve Ömer'in annesi ümmü veleddir. Yine oğlu Ca'fer'in annesi de ümmü veleddir. Mus'ab'm Mus'ab adında diğer bir oğlunun - O, Hudayr'dır- annesi de ümmü veleddir.

Yine el-Münzir adındaki oğlunun annesi ümmü veleddir. İsa el-Asğar adındaki oğlunun annesi de ümmü veleddir. Mus'ab'ın er-Rebâb adındaki kızının annesi Sükeyne bt. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Mus'ab'ın Sükeyne adındaki kızının annesi de ümmü veleddir.

Mus'ab b. Abdullah b. Mus'ab ez-Zübeyrî'nin bize haber verdiğine göre Mus'ab b. Zübeyr *"Ebû Abdullah"* diye künyelenirdi. Ancak onun Abdullah diye bir oğlu yoktu.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Abdullah b. ez-Zübeyr, kardeşi Mus'ab b. ez-Zübeyr'i *Irak*'a vali tayin etmişti. Önce *Basra*'da başladı ve oraya gitti. Sonra kalabalık bir ordu ile *Kûfe*'deki el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd'e karşı harekete geçti; onunla savaştı ve onu öldürdü. Başını da kardeşi Abdullah b. ez-Zübeyr'e gönderdi. Valilerini küçük beldelere ve köylere dağıttı.

Dedi ki: Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriyyâ b. Ebû Zâide haber verdi. O da İsmail b. Ebû Hâlid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Minberde Mus'ab b. ez-Zübeyr'den daha güzel bir yönetici görmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mus'ab b. Sâb it b. Abdullah b. ez-Zübeyr anlattı; dedi ki:

Ben Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'e, "Mus'ab b. ez-Zübeyr -(rh)- ne zaman öldürüldü?" diye sordum. O da: "72 senesi, Cemâdiye'l-Ula ayının yarısında, Perşembe günü öldürüldü." dedi. Onun üzerine giden ve onu öldüren de Abdülmelik b. Mervân idi.

1557. Ca'fer b. ez-Zübeyr ﴿جعفر بن الزبير﴾

[Ca'fer b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Zeyneb bt. Mersed b. Amr b. Abduamr b. Bişr b. Amr b. Mersed b. Sa'd b. Mâlik b. Dubay'a b. Kays b. Sa'lebe'dir.

Ca'fer b. ez-Zübeyr'in çocukları; Muhammed, Ümmü Hasan ve Hammâde'nin anneleri ümmü veleddir.

Sâbit ve Yahya'nın annesi, Bessâme bt. Umâre b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. Cebbâr'dır.

Sâlih, Hind ve Ümmü Seleme ümmü veleddendir. Şu'ayb, Âdem, Amr ve Nûh ümmü veleddendir. Ümmü Sâlih, Âişe ve Ümmü Hamza'nın anneleri ümmü veleddir.

Yak'ûb, Fâtıma ve Ümmü Ubeyde'nin anneleri de ümmü veleddir. Ümmü Abdullah, Ümmü'z-Zübeyr ve Sevde'nin anneleri de ümmü veleddir. Meryem'in annesi ümmü veleddir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl haber verdi; dedi ki:

Ben Ca'fer b. ez-Zübeyr'i, bıyıklarını güzel bir şekilde kısaltmış olarak gördüm.

Mus'ab b. Abdullah şunu söylemiştir: Ca'fer yaşlandı ve uzun müddet yaşadı. Süleyman b. Abdülmelik'in hilafetinin sonunda vefat etti.

1558. Hâlid b. ez-Zübeyr ﴿خالد بن الزبير﴾

[Hâlid b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesinin künyesi Ümmü Hâlid olup ismi Eme bt. Hâlid b. Sa'd b. el-Âs b. Ümeyye'dir.

Hâlid b. ez-Zübeyr'in çocuklarından Muhammed el-Ekber ve Remle'nin annesi ümmü veleddir. Muhammed el-Asğar, Musa, İbrahim ve Zeyneb'in annesi Hafsa bt. Abdurrahman b. Ezher b. Avf'tır. Süleyman ve Ümmü Süleyman'ın annesi, Ümmü Muhammed bt. Abdullah b. Amr b. el-Husayn Zü'l-Gussa el-Hârisî'dir.

Nebîh ve Hünıeyne adlarındaki çocuklarının annesi de ümmü veleddir. Hâlid ve Hind'in annesi ümmü veleddir. Ümmü Amr'ın annesi de ümmü veleddir.

1559. Amr b. ez-Zübeyr ﴿عمرو بن الزبير﴾

[Amr b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesinin künyesi Ümmü Hâlid olup ismi Eme bt. Hâlid b. Sa'îd el-Âs'tır.

Amr b. ez-Zübeyr'in çocuklarından Muhammed ve Ümmü Amr'ın annesi Ümmü Yezîd bt. Adî b. Nevfel b. Adî b. Nevfel b. Esed b. Abdüluzzâ'dır. Amr ve Habîbe adlarındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Amr'ın Ümmü Amr künyeli kızının annesi Gıfâroğulları'ndandır.

Yezîd b. Mu'âviye, o dönemde *Medine* valisi olan Amr b. Sa'îd b. el-Âs'a bir mektup yazarak Abdullah b. ez-Zübeyr'e karşı bir ordu göndermesini söylemiştir. Amr b. Sa'îd, "Abdullah b. ez-Zübeyr'in en büyük düşmanı kimdir?" diye sorunca, kendisine, onun kardeşi Amr b. ez-Zübeyr olduğu söylenmiştir. Bu yüzden onu *Medine*'de polis âmiri olarak görevlendirdi. Amr, Kureyş ve Ensâr'dan pek çok insanı kamçıyla dövmüş ve "Bunlar Abdullah b. ez-Zübeyr'in taraftarlarıdır." demiştir.

Sonra Amr b. Sa'îd, Amr b. ez-Zübeyr'i Şamlılardan oluşan bir ordu ile Abdullah b. ez-Zübeyr üzerine göndererek onun katledilmesi için emir

verdi. Amr, ilerleyerek *Mekke*'ye kadar gelip *Zû Tuvâ* denen yerde konakladı. Abdullah b. ez-Zübeyr ona karşı Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'ı bir grupla, Abdullah b. Safvân'ı da diğer bir grupla gönderdi. Onlar karşı karşıya geldiler. Amr b. ez-Zübeyr'in komutanı olan Üneys b. Amr el-Eslemî öldürüldü. Hezimete uğradılar ve taraftarları dağıldı. Ubeyde b. ez-Zübeyr, Amr b. ez-Zübeyr'e gelerek, "Ben seni Abdullah'tan kurtaracağım" dedi. Onu, ayaklarından kan damlıyor bir şekilde esir olarak getirdi. Abdullah b. ez-Zübeyr, "Bu kan nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Amr şu şiiri okudu:

Biz topuklarımız üzerine acı ve ıstıraplarımızı damlatmadık,
Ancak ayaklarımız üzerine kan damlıyor.

Abdullah, "Acı çek, ey Allah'ın Haremini helal sayan Allah düşmanı!" dedi. Sonra da onun her vurduğu ve zulmettiğine karşılık kısas yapılmasını emretti.

Mus'ab b. Abdurrahman, "Bana yüz sopa vurmuştun. Sen vali değildin. Ben bir suç işlememiştim, bir yanlış yapmamıştım. İtaatte bir kusur etmemiştim." dedi. Amr'a kalkması emredildi, Mus'ab'a da bir kamçı verildi. Abdullah b. ez-Zübeyr, "Vur" diye emretti. Mus'ab ona yüz kamçı vurdu. Sonra bu kamçılardan iyileşmişti. Sonra Abdullah b. ez-Zübeyr, onu hapisten çıkardıktan sonra bulunduğu evin avlusunda otururken yanına uğradı ve "Ey Ebû Yeksûm![79] Seni hâlâ diri görüyorum" dedi. Emretti ve hapse koyuldu. Ancak çok geçmeden öldü. Abdullah, *el-Ciyef* denilen bir vadiye atılmasını emretti. Bu yer, sonradan Abdullah b. ez-Zübeyr'in asıldığı yer olmuştur.

1560. Ubeyde b. ez-Zübeyr ﴾عبيدة بن الزبير﴿

[Ubeyde b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi Zeyneb'dir. O, Kays b. Sa'lebeoğulları'ndan Ümmü Ca'fer bt. Mersed b. Amr b. Abduamr'dır.

Ubeyde b. ez-Zübeyr'in çocuklarından el-Münzir'in annesi ümmü veleddir. Zeyneb'in annesi, Ümmü Abdullah bt. Müsâhik b. Abdullah b.

[79] Yeksûm يكسوم)) çiğ manasmdadır. (أَبو يَكْسُوم) ise, fil sahibi demektir. (Bkz. Lisanu'l-Arab, (كسم) maddesi. (E.)

Mahreme b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

1561. Hamza b. ez-Zübeyr ﴿حمزة بن الزبير﴾

[Hamza b. ez-Zübeyr] b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ. Annesi, Kelboğullarından er-Rebâb bt. Üneyf b. Ubeyd b. Mesâd b. Ka'b b. Uleym b. Cenâb'dır. Mus'ab b. ez-Zübeyr'in ana ve baba bir kardeşidir.

Hamza'nın çocuklarından Umâre, vefat etmiş; soyu devam etmemiştir. Zübeyr'in iki oğlu Urve ve Ca'fer ona vâris olmuşlardır.

1562. el-Kâsım b. Muhammed ﴿القاسم بن محمد﴾

[el-Kâsım b. Muhammed] b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Muhammed'in babası Ebû Bekir'in ismi, Abdullah b. Osman b. Âmir b. Amr b. Kab b. Sa'd b. Temîm b. Mürre'dir.

el-Kâsım b. Muhammed'in Abdurrahman, Ümmü Ferve –O, Ca'fer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'in annesidir- Ümmü Hakîm ve Abde isimli çocukları olmuştur. Bunların hepsinin annesi Karîbe bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl haber verdi. O Şeybe b. Nisâh'tan,[80] o da el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe, saçlarımızı Arefe akşamı tıraş eder, sonra Mescid'e gönderirdi, ertesi gün yanımızda kurban keserdi.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: el-Kâsım, Âişe, Ebû Hüreyre, İbn Abbâs, Ömer'in mevlası Eslem, Abdullah b. Abdullah b. Ömer ve Sâlih b. Havvât b. Cübeyr el-Ensârî'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed, bir hadisi kelimesi kelimesine rivayet ederdi.

---

[80] III. Ahmed nüshasında "Yeddâh" şeklinde geçmektedir.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Ubeydullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım, Kur'ân'ı tefsir etmezdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım, ancak çok net bir şey olduğunda cevap verirdi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn b. el-Kâsım anlattı; dedi ki:

Kâsım, bir şey hususunda "Benim görüşüm budur; ancak bunun hakikatin ta kendisi (mutlak hakikat) olduğunu da söyleyemem" derdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'e bir şey soruldu; şöyle dedi: "Bu konuda bana danışma; bir şey bilmiyorum."

el-Ensârî şöyle demiştir: "Bir valinin ilmî bir konuda yanındakilerle istişarede bulunması halinde kişinin görüş bildirmesinin vacip olduğu görüşündeydi."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir kişinin Allah'ın farz kılmış olduğu şeyi bildikten sonra cahil olarak yaşaması, bilmeyerek fetva vermesinden daha hayırlıdır.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki: Bana İmrân b. Abdullah anlattı; dedi ki:

el-Kâsım, kader hakkında konuşan bir kavme: "Allah'ın izin vermediği şey hakkında susunuz." dedi.

Bize Ahmed b. İshâk el-Hadramî haber verdi. O da İkrime b. Ammâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

"el-Kâsım ve Sâlim'i, kaderiyyecileri lanetlerken işittim."

Bize Zeyd b. Yahya b. Ubeyd ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Alâ haber verdi; dedi ki:

Ben, el-Kâsım'a, hadisleri bana imla ettiği sırada bir soru sordum; şöyle cevapladı: "Ömer b. el-Hattâb zamanında hadisler çoğaldı. İnsanlara onları getirmelerini söyledi. Getirdiklerinde ise onların yakılmasını emretti.

Sonra da "Bunlar Kitap Ehli'nin Mişnâ'sı[81] gibi Müslümanların Mişnâ-sı'dır." dedi. Dedi ki: el-Kâsım beni o gün hadis yazmaktan menetti.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da el-Kâsım b. Muhammed'den şunu rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed akşamleyin yatsı namazından sonra arkadaşlarıyla ahiret hakkında sohbetlerde bulunurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Resûlullah'ın Mescidi'nde el-Kâsım'ın ve Sâlim b. Abdullah'ın meclisi aynı idi. İkisinden sonra o meclise Abdurrahman b. el-Kâsım ve Ubeydullah b. Ömer oturdular. Onlardan sonra da Mâlik b. Enes oturdu. Meclis, Peygamber'in kabri ile minber arasında ve Ömer kapısının da karşısında idi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'ten işittim; şöyle diyordu:

Ömer b. Abdülazîz, "Keşke el-Kâsım b. Muhammed halife olsaydı!" dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Süleyman b. Katte'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Ubeydullah, benim vasıtamla Abdullah b. Ömer ve el-Kâsım b. Muhammed'e 1000'er dinar gönderdi. İbn Ömer'e geldim; kendisine ait bir hamamda yıkanıyordu. Elini uzattı; ben de parayı eline koydum. Abdullah b. Ömer, "O, akrabalığı yerine getirmiş; bu bir ihtiyaç üzere bize gelmiştir." dedi. Sonra el-Kâsım b. Muhammed'e gittim; parayı kabul etmedi. Hanımı, "Şayet el-Kâsım b. Muhammed onun amcasının oğlu ise ben de halasının kızıyım. Onları bana verebilirsin." dedi. Süleyman b. Katte de ona verdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

---

[81] Mişna, Yahudilikde Medeni ve Ceza Hukuk'u olan Talmud' un ilk bölümü. Sözlü kanunlar ilk olarak Haham Yehuda Hanasi tarafından derlenmiş ve Mişna adı verilmiştir. Mişna İbranice Şana kökünden gelir ve "tekrarlayarak belleme" anlamındadır. Mişnalar İbranice kaleme alınmıştır. (E.)

Ben el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde ipekten yeşil bir takke ve üstünde alem olan, üzerine zaferan dökülmüş, renkli ve ince bir rida gördüm. Râvî dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed, yüzbin [dirhemi] terk ediyor ve kalbinde de ondan bir iz kalmıyordu.[82]

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Süfyân'ın, el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir'in faziletini anlattığını duydum. Sonra Süfyân, "Onun oğlu Abdurrahman b. el-Kâsım da faziletlidir." dedi.

Süfyân dedi ki: Abdurrahman babasının sahip olduğu zekât hakkında konuşurlarken onları işitmişti ve babasıyla konuşanlara, "Allah'a yemin olsun ki, siz öyle bir adam hakkında konuşuyorsunuz ki, o asla zekâttan bir hurma bile almamıştır." Râvî diyor ki: Kasım,"Ey Oğlum! Ne biliyorsun?" derdi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Humeyd anlattı. O da el-Kâsım b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Peygamber'in ashâbının ihtilafı insanlar için rahmettir.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Neysâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in gündüzün başında Mescid'e gelip iki rekât namaz kıldığını, sonra oturup insanların kendisine sorular sorduğunu gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl şunu rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed evinden Mescid'e gelir, namaz kılar ve insanlar içinde otururdu. İnsanlar da onunla birlikte erkenden otururlardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî ve Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O da Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed çok takatsiz kalmıştı. Evinden binekle *Minâ* Mescidi'ne gelir ve orada inerdi. Mescid'in yanından taş atma yerine gelir

---

[82] III. Ahmed nüshasında يَتحلَّجُ فِي نفسه şeklinde geçerken, Leiden baskısında يَتَخَلَّجُ فِي بَقّه şeklinde geçer. İbn Asakir'in eserinde ise يَتَلجلجُ şeklindedir. "Halece" kelimesi hareket ve ıztırap anlamındadır. Hadiste de bu anlamı ile kullanılmıştır.

ve yürüyerek taş atardı. Sonra da mescide yürüyerek giderdi. Mescide geldiğinde tekrar bineğine binerdi.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Eflah anlattı; dedi, ki:

el-Kâsım'ın yüzüğünün nakışı, kendi ismi idi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Humeyd anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in yüzüğünün nakışına ismi ile birlikte babasının ismi de yazılı idi. Hem yüzük, hem de nakışı gümüştendi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hanzale haber verdi; dedi ki:

Ben el-Kâsım'da, yuvarlak bir gümüş üzerinde ismi yazılı yüzük gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Hanzale'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım'ın gümüş olan yüzüğü sol elinin serçe parmağında idi, nakışında da el-Kâsım b. Muhammed yazıyordu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i bıyıklarını fazlaca kısaltmamış, ancak ondan güzel bir şekilde azaltmış olarak gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâzinoğulları'nın mevlası Muhtâr b. Sa'd el-Ahvel anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in tırnaklarını beyaz gördüm. Onda asla kına sarısını görmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Humeyd haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in gömlek ve cübbesinin, parmaklarını dört parmak veya bir karış geçmiş olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i yün-ipek karışımı bir elbise giyerken gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde ipek cübbe, ipek elbise ve ipek sarık gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Bekir el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed, *Merv* işi elbiseler ve ipek kumaşından yapılma elbiseler giyerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde ipek cübbe gördüm.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Eflah anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed, boyalı bir takke (kalansüve) giyerdi; Abdurrahman b. el-Kâsım ise yün-ipek karışımı elbise giyerdi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. Ebû Ali anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde yün-ipek karışımı cübbe gördüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde yeşil ipekten yapılmış bir kalensüve ve biraz zaferanla boyanmış renkli bir alemi bulunan Sâbirî bir rida gördüm.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Hafs anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde ipek cübbe gördüm.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize el-Attâf b. Hâlid anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i gördüm; üzerinde ipekle karışık sarı kumaştan yapılmış bir cübbe ve yün-ipek karışım kumaştan (hazz) yapılmış bir rida gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âz b. el-Alâ haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i bineğinin üzerinde gördüm. Bineğinin üstünde, toz renginde bir ipek kadife vardı. Kendi üzerinde de yeşil ipek bir cübbe ve hafif sarı bir rida vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in üzerinde ince bir gömlek gördüm.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Hafs anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i hasta iken ziyaret etmiştim. Üzerinde sarı bir üst elbise vardı ve uyluğunun yarısı gözüküyordu.

Bize Şebâbe b. Sevvâr ve Zeyd b. Yahya b. Ubeyd ed-Dımaşkî haber verdiler. Onlar da Ebû Zebr Abdullah b. el-Alâ b. Zebr'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed'in yanına girdim. Kırmızı bir çadırdaydı; altında kırmızı bir döşek ve kırmızı bir yastık vardı. "Ey Ebû Abdurrahman! İşte ben de bunu senden soracaktım." dedim. O da bana, "Onu değersiz, basit şeylerde kullanırsan bir beis yoktur." dedi.

Şebâbe hadisinde dedi ki: Savn elbisesi (pahalı ve lüks) mekrûhtur.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

el-Kâsım'ın üzerinde beyaz bir renkli takke [kalansüve] gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Müslim b. Bânek[83] anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i, damat olduğunda üzerine zaferan damlatılmış bir elbise ile gördüm.

Bana Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Abdurrahman b. el-Kâsım'dan şunu rivayet etti:

Babam el-Kâsım'ı ihramlı iken, hafif sararmış kırmızımsı bir elbise ile gördüm.

Bize Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Hafs anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i ipek elbise giymiş ve üzerinde sarı renkli yorgan ile ile gördüm.

---

[83] III. Ahmed nüshasında "Bâbek" olarak geçer. Doğrusu Leiden nüshasında olanıdır. Başka kitaplarda olanlar da bunu desteklemektedir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i, üzerinde arka kısmı bir karıştan fazla olarak sarkıtılmış bir sarık ile gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım'ı, üzerinde koyu renkli ipek bir şal ile gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'in boyandığını görmedim.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn şunu haber verdi:

el-Kâsım, sakalına ve saçına kına yakardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr haber verdi; dedi ki:

el-Kâsım'ın sakalını sarıya boyadığını gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Sinân anlattı; dedi ki:

el-Kâsım sakalına ve saçına kına yakardı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki:

"el-Kâsım b. Muhammed, benim saç ve sakalım boyadığım gibi boyardı." Muhammed'in sakalının boyası sarıya çalan bir kına idi. Saçının boyası ise, kırmızısı çok olan bir boya idi.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i, üzerinde ince bir gömlek ve sakalını da yağ ile sarıya boyamış olarak gördüm.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Eflah b. Humeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed vasiyetini yazdırırken kâtibe, "Yaz!" dedi. Kâtip şunu yazdı: "Bu, el-Kâsım b. Muhammed'in vasiyetidir. O, Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet eder." Bunun üzerine el-Kâsım, "Bu günden önce şehadet etmediysek muhakkak şakî olduk demektir." dedi.

Bize Muhammed b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sâlih haber verdi. O da Süleyman b. Abdurrahman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhammed, *Kudeyd*'de vefat etti. Şöyle vasiyet etmişti: "Beni namaz kıldığım elbise ile kefenleyin. Onlar gömleğim, izarım ve ridamdır." Oğlu da, "Ey Babacığım! İki elbise istemiyor musun?" dedi. el-Kâsım, "Ey Oğulcuğum! Ebû Bekir üç elbise ile böylece kefenlendi. Diri olan, ölüden daha çok yeniye muhtaçtır." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

el-Kâsım, kabri önünde methedilmemeyi vasiyet etti.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O da Ömer b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti: Yezîd'in şöyle söylediğini tahmin ediyorum:

Ben el-Kâsım'ın vefatını gördüm. *Kudeyd*'de vefat etti ve *el-Müşelşel*'e defnedildi. İki yer arasında üç mil vardı. Oğlu, onu bir döşeğe bağladı ve Müşelşel'e gelene kadar sırtında taşıdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Kâsım, 108 senesinde vefat ettiğinde gözleri görmez olmuştu. Kendisi de 70 veya 72 yaşında idi. Sika biri olup çok değerli, takva sahibi bir fakîh ve âlim[84] idi. Çok hadis rivayet eden biridir. *Ebû Muhammed* diye künyelenirdi.

1563. Abdullah b. Muhammmed ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Abdullah b. Muhammed] b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Annesi Sevde isminde bir ümmü veleddir. Abdullah 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1564. Abdullah b. Abdurrahman ﴿عبد الله بن عبد الرحمن﴾

[Abdullah b. Abdurrahman] b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Annesi, Karîbe es-Suğrâ olup Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b.

[84] III. Ahmed nüshasında ve Leiden baskısında "âlimen" yerine "âliyen" olarak geçer.

Mahzûm'un kızıdır. Teyzesi, Peygamberin (sas) zevcesi Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye'dir.

Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir'in Ebû Bekir, Talha, İmrân, Abdurrahman ve Nefîse denen çocukları olmuştur. Nefîse, el-Velîd b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiştir. Abdullah'ın Ümmü Ferve denen çocuğu da olmuş; bunların hepsinin annesi Âişe bt. Talha b. Ubeydullah olup onun annesi de Ümmü Külsûm bt. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Babasının annesi ise Abdullah'ın kızıdır. Onun annesi ise Meryem bt. Abdullah b. Ikâl el-Ukaylî'dir.

1565. Abdullah b. Muhammed ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Abdullah b. Muhammed] b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Kendisine İbn Ebû Atîk denilen kişidir. Annesi Kinâneoğulları'ndan Rümeyse bt. el-Hâris b. Huzeyfe b. Mâlik b. Rebî'a b. A'yâ b. Mâlik b. Alkame b. Firâs'tır.

Abdullah b. Muhammed'in Muhammed, Ebû Bekir, Osman, Abdurrahman, Ömer, Âtike, Âişe ve Zeyneb adlı çocukları olmuştur. Bunların annesi, Ümmü Ebîha bt. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Künyesi Ümmü Külsûm olan kızı Âişe'nin annesi, ümmü veleddir. Âmine adındaki diğer bir kızının annesi Ümmü İshâk bt. Talha b. Ubeydullah b. Osman et-Teymî'dir. Anne bir kız kardeşi Fâtıma bt. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

1566. Sâlim b. Abdullah ﴿سالم بن عبد الله﴾

[Sâlim b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b b. Lüey. Annesi, ümmü veleddir. Sâlim, *Ebû Umeyr* diye künyelenirdi. Sâlim'in Ömer ve Ebû Bekir adındaki çocuklarının annesi Ümmü'l-Hakîm bt. Yezîd b. Abdükays'tır.

Abdullah, Âsım, Ca'fer, Hafsa ve Fâtıma adındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Abdülazîz ve Abde'nin annesi ümmü veleddir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı. Ayrıca bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O da Muhammed b. Hilâl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim'in künyesi *Ebû Ömer*'dir.

İbn Ebû Füdeyk dedi ki: Muhammed b. Hilâl onunla karşılaşmış ve ona soru sormuştur.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Abdurrahman b. Mehdî'den haber verildi. O Mâlik b. Enes'ten, o Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'e en çok benzeyen oğlu Abdullah'tır. Abdullah'ın oğullarından da kendine en çok benzeyen Sâlim'dir.

Bize Ravh b. Ubâde ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı. O da Atâ b. es-Sâib'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Haccâc, Sâlim b. Abdullah'a bir kılıç verdi ve bir adamı öldürmesini emretti. Sâlim adama, "Sen Müslüman mısın?" diye sordu. Adam, "Evet, ben Müslümanım. Ama sen emrolunduğun şeyi gerçekleştir." dedi. Sâlim, "Bugün sabah namazını kıldın mı?" diye sordu. Adam ona da, "Evet!" dedi. Sâlim bunun üzerine Haccâc'a döndü ve kılıcı üzerine attı. Sonra şöyle dedi: "O bana Müslüman olduğunu söyledi, sabah namazını kıldığını belirtti, o Allah'ın zimmeti altındadır. Çünkü Peygamberimiz (sas) şöyle buyurmuştur: *'Kim sabah namazını kılarsa o, Allah'ın zimmeti altındadır.'* Bunun üzerine el-Haccâc, "Biz onu, sabah namazı ile ilgili bir durumdan ötürü öldürmüyoruz. Fakat o, Osman'ın katledilmesine yardımcı olmuştur." dedi. Sâlim de (Peygamber'i göstererek) "Osman'dan bana daha da önemli olan işte oradadır." dedi. Bu durum Abdullah b. Ömer'e ulaştı. Abdullah, Sâlim'in nasıl davrandığını sordu. Kendisine Sâlim'in davranışını haber verdiler. İbn Ömer, "Akıllıdır, akıllı!" dedi.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Hâlid b. Ebû Bekir'den işittim; şöyle diyordu:

Bana ulaştı ki, Abdullah b. Ömer, Sâlim'i sevdiği için kınanınca şöyle diyordu:

Beni Sâlim konusunda kınamaktadırlar, ben de onları kınıyorum.
Göz ile burun arasındaki deri Sâlim'dir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hanzale haber verdi; dedi ki:

Ben Sâlim'de, halkasında ismi yazılı olan bir gümüş yüzük gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Hanzale'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah'ın gümüş yüzüğü, sol kolundaki serçe parmağında idi. Nakşı da "Sâlim b. Abdullah" idi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı, yüzüğü sol eline takmış olarak gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid anlattı; dedi ki:

Sâlim'i yüzük takmış olduğu halde ihramlı iken gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ın bıyıklarını çok kısaltmamış, ondan güzel bir şekilde almış olduğu halde gördüm.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Sâlim'i, sakalını sarı renge boyamış olduğu halde gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn haber verdi; dedi ki:

Sâlim'i saçı ve sakalı beyazlamış olarak gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr anlattı; dedi ki:

Sâlim'i saçı ve sakalı beyazlamış olarak gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Sâlim'i, saç ve sakalına boya yapmış olarak görmedim.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim'in üzerinde beyaz bir başlık gördüm. Üzerinde beyaz bir sarık vardı ve onu bir karış kadar arkasına doğru sarkıtmıştı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize miskale[85] evinin imamı anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı, kenarı ketenli gömlekle gördüm.

---

[85] Miskale (مصقلة) bakır tabakların kalaylandığı ev anlamındadır. (E.)

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Temîm el-Hakemî'nin kölesi Dâvûd b. Sinân anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ın üzerinde, diz kapaklarına kadar gelen bir gömlek gördüm.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Neysâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı keten gömlek ve belden yukarı giyilen elbise (ridâ) giymiş olarak gördüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim, bir gömlek ve üstünden düğmelediği bir cübbe ile bize imamlık yaptı.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd anlattı. O Nâfi'den şunu rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah, Abdullah zamanında mor bir kadife ile bineğine binerdi.

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid anlattı; dedi ki:

Sâlim dikişi olmayan küçük bir izar giyerdi ve göbekli bir kişiydi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O da Kesîr b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah'ı, düğmeleri çözülmüş tek bir gömlek ile namaz kıldığını gördüm.

Bize Ubeydullah b. Musa ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ın kamisinin düğmesini ne yazın ne de kışın gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr anlattı; dedi ki:

Sâlim'i düğmeleri çözmüş olarak gördüm.

Bize el-Ka'nebî'nin dayısı Abdurrahman b. Mukâtil el-Kuşeyrî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Kudâme anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı, gömleğinin düğmelerini çözmüş olduğu halde namaz kılarken gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Kudâme el-Cümahî anlattı; dedi ki:

Sâlim'i, gömleğinin düğmeleri çözük olarak namaz kılıyor gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl, Sâlim b. Abdullah'ı Mescid'den düğmesi çözük olarak çıkarken gördüğünü anlattı.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir haber verdi; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı, gömleğinin düğmeleri çözülmüş olduğu halde gördüm.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ın çok defa ihramlı olduğu halde sırtını güneşlendirdiğini gördüm.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı, Hac zamanı *Mekke* yolunda ihramlı olarak telbiye getirirken gördüm. Sırtı açık, ridasını da uyluklarına atmıştı. Güneşte çatlayan derisinin kabuk bağladığını gördüm.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb anlattı. O da Musa b. Ukbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah ile birlikte kafile halinde umreden yöneldik. Tehlil yapan ("*Lâ İlâhe illallah*" diyen) her bir kafileye rastladığında arkadaşları ile birlikte tekbir getiriyorlardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid el-Vâsıtî anlattı; dedi ki: Bize Mutarrif haber verdi. O da Süleyman b. Ebû er-Rebî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah'ın yanına girdim, oturarak namaz kılıyordu. Kıyamını bağdaş kurarak yapıyor, oturmak istediğinde dizi üzerine çöküyordu.

Bize Muhammed b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim'in ayakkabısının bağı kopmuştu. Onu tamir ediyor ve tek ayakkabı ile yürüyordu. Bu durum kendisine sorulduğunda Sâlim "Ne

yapabilirim ki?" demişti. Muhtemelen ayakkabı bağını hurma yapraklarından yapmaktaydı.

Bize Muhammed b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim eve geldiğinde biz çocuktuk ve oyun oynuyorduk. O da elbesesinin ucuyla bize vuruyordu.

Bize Muhammed b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah, fıtır sadakası olan hurma ile sabah kahvaltısı yapardı. Yine Sâlim, ölü arkasından feryad u figan ile ağlamayı hoş karşılamazdı.

Bize Muhammed b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir haber verdi; dedi ki:

Sâlim'in kızının elinde küçük bir tef vardı; onun yanında onunla oynuyordu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Abdurrahman b. el-Mücebber'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim b. Abdullah'ın evinde yetimler idik. Bizim eski elbiselerimizi toplar bir yerde saklardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülmelik b. Mervân b. Habr el-Bezzâz anlattı; dedi ki:

Bize Sâlim b. Abdullah geldi ve uzunluğu yedi karış olan bir elbise istedi. Ben de bir kumaşı açtım; ama yedi karıştan daha az idi. Bunun üzerine Sâlim, "Bana bu elbisenin yedi karış olduğunu söylemedin mi?" dedi. Ben de, "Biz bunu öyle isimlendirmekteyiz." dedim. O da "O zaman bu bir yalandır." dedi.

Bize Musa b. Mes'ûd en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki:

Sâlim'in, kaderi inkâr eden kaderiyyecileri, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman edinceye kadar lanetlediğini işittim.

Bize Musa b. Mes'ûd haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki:

Sâlim, cemaatin hikâyecisini ve başkasını dinlemezdi.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O da Musa el–Mu'allim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim, hurmayı avuç avuç yerdi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid anlattı; dedi ki:

Ben Sâlim b. Abdullah'ın yanında iken, yanında başka çocukların da olduğu bir çocuk getirildi. Bu çocuk onların en yaramazı idi. Düğmelerinden bir ip çıkarmış, onu kesmiş ve parmakları arasında toplamıştı. Sonra ona iki veya üç defa tükürmüştü. Sonra onu yere uzatmış; sağlıklı ve iyi durumda olduğunu görmüştü. Sâlim de, "Eğer bu çocuğun velayetinin bir kısmı bende olsaydı onu asardım." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. el-Kâsım el-Beyâdî anlattı; dedi ki:

Sâlim'in elbisesinin yenlerinin parmak hizasına kadar olduğunu gördüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Ubeydullah b. Ömer b. Hafs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Sâlim, [Kur'ân'ı] tefsir etmezdi.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Sâlim, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Hüreyre ve babası Abdullah'tan rivayette bulunmuştur. Ben, Abdullah b. Muhammed b. Ebû Bekir'den, o babasından, o da Âişe'den, Peygamber'in *Kâbe*'nin binası konusunda şunu haber verdiğini duymuşumdur:

"Senin kavmin İbrahim'in temelleri ile yetindiler."

Sâlim, sika biri olup, takvası yüksek, şerefli ve çok hadis rivayet eden biriydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer b. Hafs anlattı; dedi ki:

Hişâm b. Abdülmelik, *Arafat*'ta Sâlim b. Abdullah'ı iki elbise içinde yalnız ve kilo almış olarak gördü. Hişâm, "Ey Ebû Ömer! Ne yemektesin?" diye sordu. Sâlim, "Ekmek ve yağ." dedi. Hişâm, "Ekmek ve yağı nasıl yemeye güç yetirmektesin?" diye sordu. Sâlim, "Onu mayalıyorum ve iştahım

çektiğinde de yiyorum." dedi. Dedi ki: Sâlim bundan sonra rahatsız oldu, hatta *Medine*'ye geldiğinde de hastalığı devam etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve haber verdi; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah, Zilhicce ayının sonunda, 106 senesinde vefat etti. O gün Hişâm b. Abdülmelik *Medine*'de idi. Bu sene insanlarla hac ibadetini yapmıştı. Oradan *Medine*'ye gelmiş ve Sâlim'in vefatına rastlamıştı. Namazını da o kıldırmıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Eflah ve Hâlid b. el-Kâsım'dan şöyle dediklerini rivayet etti:

Hişâm b. Abdülmelik, insanların kalabalık olmasından dolayı Sâlim'in namazını *el-Bakî*'de kıldı. Hişâm, bu kadar kalabalığı *el-Bakî*'de görünce İbrahim b. Hişâm el-Mahzûmî'ye, "İnsanları 4000 kişilik kafilelere ayır." dedi. O yüzden bu sene "dörtbinler" yılı olarak isimlendirilmiştir. Dedi ki: İnsanlar *es-Sâife* denilen yere geldiklerinde 4000 kişi *Medine*'den sahile doğru çıkıyordu. İnsanların ayrılış ve çıkışları *es-Sâife*'den oluyordu.

Bize Ebû Seleme b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ben Sâlim b. Abdullah'ın oğlu Ca'fer'i, babası öldüğü gün ridasını atmış, gömleğiyle yürüdüğünü gördüm. Dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed beni ona gönderdi ve ridasını giymesini söylememi istedi. Dedi ki: Aslında el-Kâsım b. Muhammed o günlerde gözleri kör olmuştu; ancak bu durum kendisine haber verilmişti.

1567. Abdullah b. Abdullah ﴿عبد الله بن عبد الله﴾

[Abdullah b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b b. Lüey. Annesi, Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd b. Amr b. Umeyr b. Avf b. Ukde b. Gıyere b. Avf b. Kasî'dir. Onun annesi de Âtike bt. Üseyd b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Onun annesi de Zeyneb bt. Ebû Amr b. Ümeyye'dir.

Abdullah'ın Ömer adında çocuğu olmuştur. Onun annesi, Ümmü Seleme bt. el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd'dur. Yine Abdullah'ın Abdülhamîd, Abdülazîz -*Medine* valisi olmuştur- Abdurrahman, İbrahim ve

Ümmü Abdurrahman denen çocukları dünyaya gelmiştir. Bunların hepsinin annesi, Ümmü Abdullah bt. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'dır. Abdullah'ın Riyâh admda çocuğu olmuş; annesi, Habbâbe[86] bt. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a'dır. Abdullah b. Abdullah b. Ömer, babası Abdullah b. Ömer'in vasisi idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer ve İsa b. Hafs haber verdiler. Onlar da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Abdullah b. Ömer ipek-yün karışımı (hazz) elbise giyerdi. İbn Ömer elini onun üzerine koyar, ona dayanır ve onu kerih görmezdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah, *Medine*'de Hişâm b. Abdülmelik'in hilafetinin ilk günlerinde vefat etmiştir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1568. Ubeydullah b. Abdullah ﴿عبيد الله بن عبد الله﴾

[Ubeydullah b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, ümmü veled olup Sâlim b. Abdullah'ın annesidir.

Ubeydullah b. Abdullah'ın Ebû Bekir, Ömer, Abdullah, Muhammed ve Ümmü Ömer diye çocukları olmuştur. Bunların annesi, Âişe bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Ubeydullah'm el-Kâsım, Ebû Ubeyde, Osman, Ebû Seleme, Zeyd, Abdurrahman, Hamza, Ca'fer -Hamza ve Ca'fer ikizdirler- Karîbe ve Esmâ diye çocukları olmuştur. Bunların annesi, Ümmü Abdullah bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. İsmail isimli bir başka çocuğunun annesi de ümmü veleddir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir haber verdi; dedi ki:

Ubeydullah b. Abdullah, Ebû Bekir diye künyelenirdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Ubeydullah b. Abdullah'ın başında beyaz bir takke gördüm. Onun üzerinde beyaz bir sarık vardı. Sarık bir karıştan fazla sarkıtılmıştı.

---

[86] III. Ahmed nüshasında el-Habbâne diye geçer. Doğrusu Leiden baskından alınmıştır.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Hafs anlattı; dedi ki:

Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in üzerinde sarıya boyanmış iki elbise gördüm. İkindiden sonra onları giyerdi. Yatsı namazını onlarla kılardı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Anlattıklarına göre, Ubeydullah b. Abdullah, Abdullah b. Abdullah'tan daha yaşlı idi. ez-Zührî ondan hadis almıştır.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Ebû Bekir haber verdi; dedi ki:

Sâlim'in, Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in cenazesine katıldığına şahit oldum. Ubeydullah'm kabri üzerinde bir çadır vardı. Kabri üzerine su serpilmişti. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1569. Hamza b. Abdullah ﴿حمزة بن عبد الله﴾

[Hamza b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, ümmü veleddir. O, aynı zamanda Sâlim b. Abdullah'ın da annesidir. Hamza, Ebû Umâre diye künyelenirdi. Kendisinden ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

Hamza b. Abdullah'ın Ömer, Ümmü'l-Muğîre ve Abde isimli çocukları olmuştur. Hepsinin annesi; Ümmü Hakîm bt. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebû Züeyb'dir.

Hamza'nın diğer çocukları Osman, Mu'âviye, Ümmü Amr, Ümmü Külsûm, İbrahim, Ümmü Seleme, Âişe ve Leyla ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

1570. Zeyd b. Abdullah ﴿زيد بن عبد الله﴾

[Zeyd b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, ümmü veleddir. Zeyd b. Abdullah'ın Muhammed, Ümmü Humeyd, Ümmü Zeyd ve Fâtıma isimli çocukları dünyaya gelmiştir. Bunların annesi, Ümmü Hakîm bt. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Zeyd'in Abdullah, İbrahim, Ömer, Fâtıma ve Hafsa adında çocukları da vardır. Hepsinin annesinin ismi

Hukeyme olup ümmü veleddir. Zeyd'in kızı Sevde'nin annesi Yemenli bir ümmü veleddir. Zeyd, Abdullah b. Ömer'in en büyük oğludur. Abdullah b. Ömer hayatta iken Zeyd, *Kûfe*'ye yerleşti; vefat edene kadar orada kaldı. *Kûfe* ve *Yemen*'de soyu devam etmiştir.

1571. Bilâl b. Abdullah ﴿بلال بن عبد الله﴾

[Bilâl b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi ümmü veleddir. Bilâl'in Abdurrahman adında çocuğu dünyaya gelmiştir. Annesi, Huzâ'a kabilesinden Ümmü Sa'îd bt. Ebû Nu'aym b. Âmir b. Seyyâr b. Dubay'a'dır.

1572. Vâkıd b. Abdullah ﴿واقد بن عبد الله﴾

[Vâkıd b. Abdullah] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd es-Sekafî'dir. Vâkıd b. Abdullah'ın Abdullah adında çocuğu dünyaya gelmiştir. Annesi, Mahzûmoğulları'ndan Emetüllah bt. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b anlattı; dedi ki: ez-Zührî'nin şöyle dediğini işittim:

Vâkıd b. Abdullah b. Ömer, *es-Sükyâ*'da ihramlı iken vefat etti. İbn Ömer onu, içlerinde gömlek ve sarık bulunan beş elbise içinde kefenledi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Nâfi haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Vâkıd b. Abdullah *es-Sükyâ*'da vefat etti, İbn Ömer namazını kıldırdı ve onu defnetti. Sonra bedevîleri çağırdı ve yarış yaptırdı. Ben de "Vâkıd'ı defnettin; şimdi de bedevîler arasında yarış yaptırıyorsun!" diye hayretimi ifade ettim. O da, "Ey Nâfi! Yazıklar olsun sana! Şayet Allah'ın emri bir şeye gâlip gelmişse sen o konuda rahat ve iyimser ol." dedi.

1573. Muhammed b. Cübeyr ﴿محمد بن جبير﴾

[Muhammed b. Cübeyr] b. Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Kuteyle bt. Amr b. el-Ezrak b. Kays b. en-Nu'mân b.

Ma'dîkerib b. Ikeb b. Kinâne b. Teym b. Üsâme b. Mâlik b. Bekir b. Hubeyyib b. Amr b. Ganm b. Tağlib b. Vâil'dir.

Muhammed b. Cübeyr'in Sa'îd adında çocuğu olmuştur. Muhammed onunla künyelenirdi. Ümmü Sa'îd, Ümmü Süleyman, Ümmü Habîb, Ümmü Osman ve Hamîde adında çocukları olmuştur. Bunların hepsinin annesi, Fâhite bt. Adî el-Asğar b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf'tır.

Muhammed'in Sehle adında kızı olmuş; annesi de Ümmü Sa'îd bt. İyâd b. Adî b. el-Hıyâr b. Adî'dir.

Muhammed'in Ömer, Eyyûb, Ebân ve Ebû Süleyman isimli çocuklarının annesi, Ümmü Eyyûb bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır.

Muhammed'in Cübeyr adındaki çocuğunun annesi Kebşe bt. Şürahbîl b. Arîb b. Abd Külâl'dır. Çocuklarından Abdurrahman, Abdullah ve Ubeyde farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Cübeyr ve kardeşi Nâfi b. Cübeyr *Medine*'de babalarının evine yerleşmişlerdi. Muhammed, Süleyman b. Abdülmelik'in hilafetinde *Medine*'de vefat etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O da Ebû Mâlik el-Himyerî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Nâfi b. Cübeyr'i, kardeşi Muhammed b. Ca'fer vefat ettiği gün ridâsını sırtından atıp yürürken gördüm.

Muhammed sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1574. Nâfi b. Cübeyr ﴿نافع بن جبير﴾

[Nâfi b. Cübeyr] b. Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Ümmü Kıtâl bt. Nâfi b. Zürayb[87] b. Nevfel'dir.

Nâfi b. Cübeyr'in çocukları; Muhammed, Amr ve Ebû Bekir'in annesi Ümmü Sa'îd bt. İyâd b. Adî b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel'dir.

[87] III. Ahmed nüshası ve Leiden baskısında Durayb olarak geçer. Mizzî, İbn Sa'd'dan Zurayb olarak aktarır. Doğrusu budur.

Ali b. Nâfi'in annesi, Meymûne bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Nâfi, Ebû Muhammed olarak künyelenirdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Abdullah b. Cümey anlattı; dedi ki:

Nâfi b. Cübeyr'in saç-sakalını siyaha boyadığını gördüm.

Bize Abdullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdurrahman b. Mevheb haber verdi; dedi ki:

Nâfi b. Cübeyr'in saç-sakalını siyaha boyadığını gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn Sâbit b. Kays haber verdi; dedi ki:

Nâfi b. Cübeyr'in dişlerini altın kaplama ile kapladığını gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn haber verdi:

O da Nâfi b. Cübeyr'in sadece beyaz giydiğini gördüğünü haber verdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn haber verdi:

O da, Nâfi b. Cübeyr'i, alaca bir renkte başlık [kalansüve] ve beyaz bir sarık sardığını gördüğünü haber verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi; dedi ki:

Nâfi b. Cübeyr'i ipek elbise giyerken gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O el-Kâsım b. Abbâs b. Muhammed'den, o da Nâfi b. Cübeyr'den şunu rivayet etti:

Nâfi'ye kibirli gibi görünüyor derlerdi. O da, "Vallahi! Ben eşeğe bindim. Şemle[88] denen giysiyi giydim. Koyun sağdım. Peygamber (sas) böyle birisine kibirli demezdi." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim anlattı. O da Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler. Onlar İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize İmrân b. Musa şunu haber verdi:

Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im hacca giderdi ve bineği de arkasından onu takip ederdi.

---

[88] Yünden veya kıldan dokunan ve üst örtü olarak kullanılan bir giysi. Bkz. *Lisanü'l-Arab* (E).

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ ve Abdullah b. Ca'fer b. Necîh haber verdiler. Onlardan birisi dedi ki:

Nâfi b. Cübeyr, ders verdiği esnada el-Alâ b. Abdurrahman el-Hurakî'nin halkasına oturdu. Ders bitince, "Niçin oturduğumu biliyor musunuz?" dedi. Oradakiler, "Dinlemek için oturmuşsundur." dediler. Nafi, "Hayır; benim sizinle oturmam Allah için bir tevazu olsun diyedir." dedi. Rivayet edenlerden diğeri de şunu anlatmıştır: Namaz vakti geldi, Nafi bir adamı imam yaptı. Namaz bitince, "Seni neden öne çıkardığımı biliyor musun?" diye sordu. Adam, "Elbette ki beni imamlık yapmak için öne geçirdin." dedi. Nafi, "Hayır, arkanda namaz kılmamız Allah için tevazu olmasındandır." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Nâfi b. Cübeyr, Süleyman b. Abdülmelik'in hilafeti zamanında *Medine*'de 99 senesinde vefat etmiştir. Nâfi, Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika birisi idi. Kardeşinden daha çok hadis rivayet etmiştir.

1575. Ebû Bekir b. Abdurrahman ﴿أبو بكر بن عبد الرحمن﴾

[Ebû Bekir b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Fâhite bt. İnebe b. Süheyl b. Amr b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nadr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

Ebû Bekir'in Abdurrahman -soyu devam etmemiş- Abdullah, Abdülmelik, Hişâm -soyu devam etmemiş- Süheyl -soyu devam etmemiş- el-Hâris ve Meryem adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bunların annesi, Sâre bt. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Ebû Bekir'in Ebû Seleme -soyu devam etmemiş-, Ömer ve Ümmü Amr -o, Rubeyha'dır- isimli çocukları dünyaya gelmiştir. Bu üçünün annesi Karîbe bt. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. Abdülmuttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Onun annesi de Zeyneb bt. Ebû Seleme b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Peygamber'in zevcesi, Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'dir.

Ebû Bekir'in Fâtıma adındaki kızının annesi, Rumeyse bt. el-Velîd b. Talebe b. Kays b. Âsım el-Minkarî'dir.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ebû Bekir, Ömer'in halifeliği döneminde dünyaya gelmiştir. Çok namaz kıldığı ve çok faziletli olduğu için kendisine *"Kureyş'in râhibi"* denilirdi. Gözleri görmüyordu ve ismi yoktu. Künyesi onun ismi idi. *Cemel* savaşında Urve b. ez-Zübeyr ile birlikte yaşlarının küçüklüğünden dolayı geri çevrilmişlerdi.

Ebû Bekir, Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den, Âişe'den ve Ümmü Seleme'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika ve fakih birisi olup çok hadis rivayet etmiştir. Âlim, akıllı, yüce ahlaklı ve cömert biriydi.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Bekir b. Abdurrahman'ın üzerinde yün-ipek karışımı bir elbise gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı:

O da Ebû Bekir b. Abdurrahman'ın bıyıklarım çok kısaltmadığını gördüğünü ve bıyığından güzel bir şekilde aldığını rivayet etti.

Bize Abdülmelik b. Amr Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Osman b. Muhammed'den şunu rivayet etti:

Urve, Benî Mus'ab'ın malindan, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris'e bir mal emanet etmişti. Bu mal veya malın bir kısmı Ebû Bekir'in yanında iken telef oldu. Urve, "Onu ödemene gerek yoktur, sen güvenilir bir insansın." diye haber gönderdi. Ebû Bekir, "Evet, doğru benim ödememe gerek yoktur; fakat, benim emanete riayet etmediğimi Kureyş'e anlatmaya hakkın yoktur." dedi ve kendisine ait mallardan satarak onun parasını ödedi.

Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı; dedi ki:

Ebû Bekir, evin hamamına girmiş ve orada aniden vefat etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı; dedi ki:

Ebû Bekir b. Abdurrahman ikindi namazını kıldı; evin hamamına girdi ve orada düştü. Şöyle demeye başladı: "Vallahi günümün erken vaktinde yeni bir şey yapmadım." Râvî "Güneş battı mı bilmiyorum" sözünü de ilave etti. Ebû Bekir 94 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: Bu seneye "fakihler yılı" denir. Çünkü pek çok fakih vefat etmiştir.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: Abdülmelik b. Mervân ona çok ikram eder ve çok değer verirdi. Velîd ve Süleyman'a da ona ikram etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Abdülmelik, "Ben *Medine*'de hoşuma gitmeyen durumlardan dolayı bir şeyler yapmayı düşünmüştüm. Ebû Bekir b. Abdurrahman'ı düşündüm; ondan hayâ ettim ve bu işi yapmaktan vazgeçtim."

1576. İkrime b. Abdurrahman ﴿عكرمة بن عبد الرحمن﴾

[İkrime b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi Fâhite bt. İnebe b. Süheyl b. Amr b. Abdüşems b. Abdüvüd b. Nadr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

İkrime b. Abdurrahman'ın Abdullah el-Ekber admda bir çocuğu olmuştur. Annesi Âtike bt. Abdullah b. Abdullah b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'dir.

İkrime b. Abdurrahman'm diğer oğlu Muhammed'in annesi Ümmü Seleme bt. Abdullah b. Ebû Amr b. Hafs b. el-Muğîre'dir.

Abdullah el-Asğar ve el-Hâris adındaki oğullarının annesi, Abdullah b. Ebû Amr b. Hafs b. el-Muğîre'nin kızıdır.

Osman adındaki oğlunun annesi, Ümmü Abdurrahman bt. Abdurrahman b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved'dir. Ümmü Sa'îd künyeli kızının annesi ise ümmü veleddir.

İkrime, Ebû Abdullah olarak künyelenirdi. Yezîd b. Abdülmelik döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

1577. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi Fâhite bt. İnebe b. Süheyl b. Amr'dır.

Muhammed b. Abdurrahman'ın el-Kâsım adındaki oğlu ve el-Fâhite adındaki kızının annesi, el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâneoğulları'ndan Ümmü Ali bt. Yesâr b. Kays b. el-Hâris'tir.

Çocuklarından Hâlid, Ebû Bekir, Seleme, Hişâm, Hanteme ve Ümmü Hakîm'in anneleri ise Ümmü Seleme bt. Abdullah b. Ebû Ahmed b. Cahş'tır.

Ez-Zührî, Muhammed b. Abdurrahman'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

1578. el-Muğîre b. Abdurrahman ﴿المغيرة بن عبد الرحمن﴾

[el-Muğîre b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre. Annesi, Su'dâ bt. Avf b. Hârice b. Sinân b. Ebû Hârise b. Mürre b. Nüşbe b. Gayz b. Mürre'dir. el-Muğîre, Ebû Hâşim olarak künyelenirdi.

el-Muğîre b. Abdurrahman'ın el-Hâris, Mu'âviye ve Su'dâ adında çocukları olmuştur. Bunların annesi Mürreoğulları'ndan Ümmü'l-Benîn bt. Habîb b. Yezîd b. el-Hâris'tir.

Diğer çocukları Uyeyne ve Ümmü'l-Benîn'in annesi el-Fâri'a bt. Sa'îd b. Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezârî'dir. İbrahim ve el-Yesa'ın annesi, ümmü veleddir. Yahya ve Selmâ'nın annesi ümmü veleddir. Abdurrahman, Hişâm ve Ebû Bekir'in annesi; Ca'fer b. Kilâboğulları'ndan Ümmü Yezîd bt. el-Eş'as'tır. Osman, Sadaka ve Rubeyha'nın annesi, Kelb kabilesinden Uleym b. Cenâboğulları'ndan el-Behîm bt. Sadaka b. Şu'ays'tır. Muhammed'in annesi Ümmü Hâlid bt. Hâlid b. Muhammed b. Abdullah b. Züheyr b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'dir. Ümmü'l-Benîn'in annesi, Ümmü'l-Benîn bt. Abdullah b. Hanzale b. Ubeyde b. Mâlik b. Ca'fer'dir. Rayta'nın annesi Karîbe bt. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ümeyye'dir. Hafsa ve Âtike'nin anneleri Ümmü'l-Benîn bt. Vâki b. Hikme b. Necebe b. Rebî'a b. Riyâh'tır. Âmine'nin annesi ise ümmü veleddir.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: el-Muğîre, *Şam*'a birkaç defa savaşmak için çıktı. *Rum* topraklarında hapsedilen Mesleme'nin askerleri içerisinde idi. Hatta onları Ömer b. Abdülazîz durdurdu. Gözü kör oldu. Sonra *Medine*'ye döndü ve orada öldü. *Uhud*'da şehidlerle beraber defnedilmeyi vasiyet etti; ancak ailesi onu *el-Bakî*'e defnetti. Kendisinden rivayette bulunulmuştur. Kendisi sika olup hadisleri azdır. Sadece Peygamber'in gazveleri ile alakalı rivayetleri vardır. Bunları da Ebân b. Osman'dan rivayet etmiştir. Meğâzî onun yanında çokça okunmuştur. Bize de onları öğretmeyi emrederdi.

1579. Ebû Sa'îd b. Abdurrahman ﴿أبو سعيد بن عبد الرحمن﴾

[Ebû Sa'îd b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre. Annesi, el-Hâris b. Kelboğulları'ndan Ümmü Resen bt. el-Hâris b. Abdullah b. el-Husayn Zü'l-Gussa'dır.

Ebû Sa'îd'in Muhammed adında çocuğu olmuştur. Annesi Meymûne bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'dir. el-Velîd adında çocuğu olmuştur. Annesi Ümâme bt. Abdullah b. el-Husayn Zü'l-Gussa el-Hârisî'dir.

Ebû Sa'îd, Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği döneminde 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

Medineli Tabiîn'in İkinci Tabakasından Geriye Kalanlar

1580. Ali b. el-Hüseyn ﴿علي بن الحسين﴾

[Ali b. el-Hüseyn] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi ümmü veled olup, ismi Gazâle'dir. Hüseyn'den sonra Hüseyn'in mevlası olan Zübeyd ile evlenmiştir. Ondan Abdullah adında bir çocuğu dünyaya gelmiştir. İşte bu Abdullah, Ali b. Hüseyn ile anne bir kardeştir.

Hüseyn'in oğlu Ali, Hüseyn'in çocuklarından soyu devam etmiş olandır. Bu küçük Ali b. Hüseyn'dir. Büyük Ali b. Hüseyn'e gelince o, babası ile beraber *Kerbelâ* nehrinde öldürülmüş, soyu devam etmemiştir.

Ali el-Asğar b. Hüseyn b. Ali'nin Hasan adında bir çocuğu olmuş; ancak daha çocukken vefat etmiştir. Hüseyn el-Ekber adında çocuğu olmuş; keza o da çocukken vefat etmiştir. Muhammed adında bir çocuğu daha olmuştur ki, bu aynı zamanda fakih olan Ca'fer'in babasıdır. Abdullah adında diğer bir çocuğu olmuştur. Bunların hepsinin annesi Ümmü Abdullah bt. el-Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Diğer çocuklarından Ömer, -*Kûfe*'de Hişâm b. Abdülmelik döneminde Yusuf b. Ömer es-Sekafî'nin öldürdüğü ve astığı- Zeyd, Ali ve Hatîce'nin annesi ümmü veleddir. Hüseyn el-Asğar

ve Ümmü Ali'nin -ismi Uleyye'dir- annesi de ümmü veleddir. Külsûm, Süleyman -soyu devam etmemiştir- ve Müleyke ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Kasım, Ümmü'l-Hasan -ismi Hasene'dir-, Ümmü'l-Hüseyn ve Fâtıma farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

Ali b. Hüseyn, babası [*Kerbelâ*'da] öldürüldüğü sırada onunla birlikteydi ve 23 yaşındaydı. O esnada hasta ve yatağında uyumakta idi. Hüseyn (r) öldürüldüğünde Şemir Zü'l-Cevşen, "Şu adamı öldürün!" dedi. Arkadaşlarından biri ona, "Sübhanallah! Savaşmayan toy bir genci mi öldüreceğiz?" dedi. Ömer b. Sa'd gelerek, "Şu kadınlara ve şu hastaya ilişmeyin." dedi.

Ali b. el-Hüseyn bu konuda şunu anlatımştır: "Onlardan bir adam beni gizledi. Bana ikram etti ve bana özel muamelede bulundu. Her girdiği ve çıktığında ağlamaya başladı. Sonunda ona, 'Şayet insanlar arasında bir vefa ve hayır kalmışsa işte buradadır.' dedim. Hatta İbn Ziyâd'ın bir münâdisi, 'Dikkat edin! Kim Ali b. el-Hüseyn'i bulduysa onu getirsin. Bulana 300 dirhem vereceğiz.' diye bağırana kadar ben oradaydım. Adam içeriye girdi, ağlayarak elini boynuma sardı ve 'Vallâhi Ali korkuyorum.' dedi. Beni sarılmış olarak çıkardı, onlara verdi ve 300 dirhemi aldı. Ben de paraya bakıyordum. Oradan alındım ve İbn Ziyâd'ın yamna götürüldüm. İbn Ziyâd, 'Adın nedir?' diye sordu. Ben, 'Ali' dedim. O, 'Allah, Ali'yi öldürmedi mi?' dedi. Dedi ki: Ben 'Benim bir kardeşim vardı, ona Ali el-Ekber denilirdi, insanlar onu katlettiler.' dedim. O 'Bilakis onu Allah katletti.' dedi. Ben, '***İnsan öldüğü zaman Allah onu öldürür.***' [89] ayetini okudum."

İbn Ziyad, hemen Ali'nin katledilmesi için emir verdi. O sırada Zeyneb bt. Ali, "Ey İbn Ziyâd! Bu kadar kanımız sana yeter!" diye bağırdı ve "Senden arzum şudur: Şayet onu katledeceksen beni de onunla beraber katlet." dedi. O da onu bıraktı. Hüseyn'in ağırlıkları ve ondan kalanlar Yezîd b. Mu'âviye'nin huzuruna götürüldüklerinde Şamlılardan bir adam şöyle dedi: "Onların malları bize helaldir." Ali b. el-Hüseyn, "Yalan söylüyorsun! Bu söylediğin ayıptır. Sen ancak bizim dinimizden çıkıp başka bir dine girersen onları alabilirsin." dedi. Yezîd, uzun bir müddet düşündükten sonra

---

[89] Zümer 39/42.

Şamlıya, "Otur!" dedi. Ali b. el-Hüseyn'e de, "Şayet arzu edersen bizim yanımızda kalabilirsin, sana hakkını veririz; akrabalık ilişkisini yerine getiririz. İstersen de, seni beldene geri göndeririz." dedi. Ali b. Hüseyn, "Beni beldeme geri gönderin." dedi. Onu beldesine gönderdi, o da oraya gitti.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O da İsa b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bana Ebû Ca'fer bir sözünde Ali b. Hüseyn'in *"Ebü'l-Hüseyn"* diye künyelendiğini anlattı. Bunun dışında onun *"Ebû Muhammed"* olarak künyelendiği rivayeti de vardır.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O Ebû İshâk'tan, o da el-Gayzâr b. Hureys'ten şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs'ın yanında idim. Ali b. Hüseyn ona geldi. İbn Abbâs "Merhaba sevgili oğlu sevgili!" dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nasr b. Evs haber verdi; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in yanına girdim bana, "Kimlerdensin?" diye sordu. Ben de Tay kabilesinden olduğumu söyledim. O da, "Allah sana selamet versin, senin mensup olduğun kabileye de selamet versin. Senin mahallen ne güzel bir mahalledir." dedi. Ben de ona, "Sen kimsin?" diye sordum. O da, "Ben Ali b. Hüseyn'im." dedi. Ben, "O babası ile birlikte öldürülmedi mi?" dedim. Ali b. Hüseyn, "Şayet öldürülseydim, beni göremezdin!" dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Sa'îd b. Hâlid'den, o da el-Makburî'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Muhtâr, Ali b. Hüseyn'e 100.000 [dirhem] verdi. Hoşuna gitmedi; fakat geri vermekten de çekindi. Onu aldı, yanında tuttu. el-Muhtâr öldürülünce Ali b. Hüseyn, Abdülmelik b. Mervân'a şunu yazdı: "el-Muhtâr, bana 100.000 dirhem göndermişti. Onu geri çevirmek hoşuma gitmedi; almak da hoşuma gitmedi. Şu anda benim yanımdadır. Onu alması için bana birini gönder." Abdülmelik ona cevaben, "Ey amcamın oğlu! Onu al! Ben onu sana uygun buldum." dedi. O da kabul etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Dînâr el-Müezzin haber verdi; dedi ki:

Ebû Ca'fer'e el-Muhtâr ile ilgili sormuştum. O da şöyle dedi: "Ali b. Hüseyn, *Kâbe*'nin kapısında durdu ve el-Muhtâr'a lanet etti." Bir adam ona,

"Allah beni size feda etsin! Sen ona lanet ediyorsun, o sizin için kurban edilmedi mi?" diye sordum. O da bana el-Muhtâr'ın, Allah ve Resûlü hakkında yalan söyleyen biri olduğunu söyledi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İsrâîl anlattı. O el-Hakem'den, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Onların arkasmda takıyye yapmadan namaz kılıyoruz. Ben şuna da şehadet ederim ki, Ali b. Hüseyn de onların arkasında takıyye yapmadan namaz kılıyordu.

Abdülazîz b. el-Hattâb haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Habîb et-Tâifî anlattı. O da Ali b. el-Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

İyiliği emretmeyi ve kötülüğü nehyetmeyi terk eden kimse Kur'ân'ı arkasına atıp terk eden gibidir. Ancak korkusu olması durumu bundan hariçtir. Kendisine o korkunun ne olduğu soruldu. O da cevaben, "Zâlim ve inatçı birisinin olması ve onun azgınlık yapıp haddi aşacağı korkusu olmasıdır." dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hâşimîlerden tanıdığım en faziletli kişi olan Ali b. Hüseyn'den şunu işittim; dedi ki: "Ey İnsanlar! Bizi İslâmiyet'ten dolayı seviniz. Sevginiz böyle olmazsa bu bize âr olur."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn, "İslam'ın emrettiği sevgiyle bizi sevin! Vallahi, hakkımızda bunları söyleye söyleye insanlar nezdinde bizi sevilmez hale getirdiniz."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da Ubeydullah b. Abdurrahman b. Mevheb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'e birkaç kişi geldi ve ona övücü sözler söylediler. O da, "Siz Allah'a karşı ne kadar çok yalan söylüyorsunuz, ne kadar da çok cüretkârsınız! Biz kavmimizin sâlihlerindeniz. Bize kavmimizin sâlihlerinden olmak yeterlidir." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

ez-Zührî'ye, hataen öldürmeden dolayı bir kan diyeti isabet etmişti. O da ailesini terk edip bir çadır kurarak, "Evin gölgesi beni gölgelendirmesin." dedi. Ali b. Hüseyn ona uğradı ve "Ey İbn Şihâb! Duan günahından daha şiddetlidir. Allah'tan kork ve ona istiğfar et! Onların ailesine diyetini gönder ve ailene dön!" dedi. Bundan sonra ez-Zührî, "İnsanlar içerisinde en çok minnettar olduğum kişi Ali b. Hüseyn'dir." derdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Osman b. Osman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn, mevlasının bir kızını evlendirdi. Sonra kendisine ait bir cariyeyi azad etti ve onunla evlendi. Abdülmelik b. Mervân onu ayıplayıcı tarzda bir mektup yazdı. Ali b. Hüseyn de ona cevaben şunu yazdı: "Sizin için Allah'ın Resûlü'nde güzel bir örnek vardır. Peygamber Safiyye bt. Huyey'i azad edip onunla evlenmişti. Zeyd b. Hârise'yi azad etmiş ve halasının kızı Zeyneb bt. Cahş ile evlendirmişti."

Bize Ali b. Muhammed Cüveyriye b. Esmâ haber verdi. O da Abdullah b. Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hüseyn öldürüldüğünde Mervân babama, "Senin baban benden 4000 dirhem istemişti. O zaman benim yanımda yoktu. Şu anda var, istersen alabilirsin." dedi. Babam onu aldı. Hişâm b. Abdülmelik halife oluncaya kadar, Mervânoğulları'ndan hiç kimse, o para hakkında babamla konuşmadı. Nihayet Hişâm b. Abdülmelik babama, "Sizin yanınızdaki hakkımıza ne oldu?" diye sordu. Babam, "Bolca teşekkür edilmiştir." dedi. O da, "O senindir." dedi.

Bana Şu'ayb b. Übey'den haber verildi; dedi ki:

ez-Zührî, Ali b. Hüseyn anıldığında, "Ehl-i Beyt'in en müstakimi [en mutedili], ibadet açısından en iyisi ve Mervân b. el-Hakem ile Abdülmelik b. Mervân'a en sevimli geleni idi." derdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı:

O Yahya b. Şibl'den, o da Ebû Ca'fer'den ona "*Harre* olayında Ehl-i Beyt'ten kimse bulunmuş mudur?" diye sordu. Ebû Ca'fer dedi ki: Ebû Tâlib'in soyundan kimse katılmadı. Abdülmuttalib'in çocuklarından da kimse katılmadı. Evlerinde beklediler. Müsrif gelip de insanları öldürüp

el-Akîk'e gittiği zaman, babam Ali b. Hüseyn'i sordu ve "Ali b. Hüseyn burada mıdır?" dedi. Kendisine, "Evet, buradadır." denildi. Adam, "O halde niçin onu göremiyorum." dedi. Bu haber babama ulaşınca beraberinde Muhammed b. el-Hanefiyye'nin oğulları Ebû Hâşim Abdullah ve el-Hasan ile birlikte geldiler. Babamı görünce merhabalaştı ve oturduğu yerde ona yer verdi. Sonra, "Benden sonra durumun ne oldu?" diye sordu. Babam, "Sana karşı Allah'a hamd ediyorum." dedi. Bunun üzerine Müsrif, "Müminlerin Emiri senin hakkında hayır tavsiye etti." dedi. Babam, "Müminlerin Emiri'ne Allah rahmet etsin." dedi. Babam dedi ki: Müsrif daha sonra bana Muhammed'in oğulları Ebû Hâşim'i ve Hasan'ı sordu. Ben de onların amcamın çocukları olduklarını söyledim. Onlarla da merhabalaştı ve oradan ayrıldılar.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'a bazı şeyler istemek için geldi. Ubeydullah'ın arkadaşları oradaydı; kendisi ise namaz kılıyordu. Ali b. Hüseyn oturdu. Ubeydullah da namazını bitirdi. Sonra Ubeydullah ona doğru yöneldi. Arkadaşları, "Allah seni faydalandırsın, bu adam Peygamber'in kızının oğludur, senden bir şeyler istemektedir. Keşke ona baksan ve ihtiyacını gidersen; sonra da yapmış olduğun şeye devam etsen." dediler. Ubeydullah: "Heyhat! Böyle bir duruma [Fatıma'nın oğlu olmak gibi bir makama] talip olan kimsenin, sıkıntı çekmesi gerekir." dedi.

Bize Abdullah b. Dâvûd anlattı. O da Müstakîm denilen bir şeyhten şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in yanındaydık. Onun yanına bir dilenci gelince ayağa kalkar, eliyle ona [sadaka] verir ve şöyle derdi: "Şüphesiz, sadaka dilencinin elinde olmadan önce Allah'ın elinde olur." [Bunu derken] elinin içine işaret etti.

Bize Ebû Mu'âviye ed-Darîr haber verdi; O da el-A'meş b. Mes'ûd b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn bana şöyle dedi: "Sa'îd b. Cübeyr ne yaptı?" Ben, "Sâlihtir." dedim. Bunun üzerine, "Bu adam bize uğrar, ondan ferâizden ve

Allah'ın bize faydalandırdığı şeylerden sorardık. O, şu insanlarm bizleri attığı yerde yanımızda değildi." dedi ve eli ile *Irak*'ı gösterdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ömer b. Habîb'den, o da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn, "Vallahi Osman hak üzere öldürülmemiştir." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Abdullah b. Ebû Süleyman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn yürüdüğü zaman eli uyluğunu geçmezdi. Elini sallamazdı. Namaza kalktığında kendisini bir titreme alırdı. Ona, "Sana ne oluyor böyle?" denildi. O da, "Kimin huzurunda kalktığımı ve kime münacat ettiğimi bilmiyor musunuz?" dedi.

Bize Ali b. Muhammed b. Ebû Abdurrahman et-Temîmî haber verdi. O da Ali b. Muhammed'den şunu rivayet etti:

Ali b. Hüseyn, savaşmaktan nehyederdi. *Horasan*'dan bir takım kimseler kendisine gelip idarecileri tarafından zulme uğradıkları konusunda şikayette bulundular. Onlara sabretmelerini ve karışmamalarını tavsiye ettikten sonra da şöyle dedi: Ben size İsa'nın (a) dediğini derim: ***"Şayet sen onlara azap edersen onlar senin kullarındır. Affedersen de sen affedici ve bağışlayıcısın."*** [90]

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn bineği ile birlikte *Mekke*'ye gider ve dönerdi. Ama bineğine hiç vurmazdı. Ömer'in mevlası Sâlim ile ilim meclisinde otururdu. Kureyş'ten birisi ona şöyle dedi: "Sen Kureyş'i terk edip Adîoğulları ile oturuyorsun." Ali de ona, "Kişi faydalandığı yerde oturur." dedi.

Bize Süleyman b. Abdullah b. Zürâre el-Ceremî haber verdi. O Hammâd b. Zeyd'den, o da Yezîd b. Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn ve Süleyman b. Yesâr'ı kabir ve minber arasında kuşluk vakti gelene kadar oturup müzakare ettiklerini gördüm. Oradan kalkmak istediklerinde Abdullah b. Ebû Seleme bir sûre okurdu. Sûre bitince de dua ederlerdi. Hammâd, o kişinin el-Mâcişûn olduğunu ifade etmiştir.

---

[90] Mâide 5/118.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O İsa b. Abdülmelik'ten, o Şüreyk b. Ebû Bekir'den, o da Ali b. Hüseyn'den, onun saç ve sakalını siyaha boyadığını haber vermiştir.

Bize Abdülazîz b. el-Hattâb ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Habîb et-Tâifi anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'i kına ve çivit otuyla boyanmış olarak gördüm. Ali b. Hüseyn'in ayakkabasının başı yuvarlaktı ve dili yoktu.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Ammâr haber verdi:

O da Ali b. Hüseyn'den onun ailesini kına ve çivit otuyla boyandıkların gördüğünü rivayet etti.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize el-Eclah anlattı. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in yün-ipek karışımı sarı bir elbisesi vardı, onu Cuma günleri giyerdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Hakîm anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in üzerinde ipek bir elbise ve ipek bir cübbe gördüm.

Bize Muhammed b. Ubeyd, İshâk el-Azrak ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki:

Bize Bessâm b. Abdullah es-Sayrafî anlattı. O da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'e, yenleri uzun bir *Irak* kürkü (müstakka) hediye edilmişti. Onu giyerdi. Namaz kılacağında ise çıkarırdı.

Bize Yahya b. Âdem haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Sedîr'den, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in tilki derisinden bir kürkü (Sebencûne) vardı. Namaz kılacağında onu çıkarırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nasr b. Evs et-Tâî anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in yanına girdim. Üzerinde eski kırmızı bir üst elbise vardı. Saçları omuzlarına kadar olup ikiye ayrılmıştı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Yezîd b. Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in üstünde sert ve kalın bir Kürt şalı (Taylesan Kürdî) ile iki kalın *Yemen* mesti gördüm.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyn b. Zeyd b. Ali anlattı. O da amcası Ömer b. Ali b. Ali b. Hüseyn'den şunu rivayet etti:

Ali b. Hüseyn ipek bir elbiseyi 50 dinara satın alır, onunla kışı geçirir, sonra da onu satar ve parasını tasadduk ederdi. Yazın ise bir dinara aldığı iki *Mısır* işi Eşmûn elbiseyi giyerdi. Bu elbiseleri giydiğinde *"**Kulları için çıkardığı zinetleri kim haram kılar.**"*[91] ayetini okurdu. Sarık sarardı; bayramlarda temiz bir kabın içine atılırdı. Yıkandıktan sonra ihrama girmek istediğinde koku sürünürdü.

Bize Muhammed b. Rebî'a haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Sa'îd b. Ebû Hind anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in üzerinde beyaz bir takke görürdüm.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk, Abdullah b. Mesleme ve İsmail b. Abdullah b. Ebû Uveys bize haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'i sarık sarmış ve ucunu sırtına doğru sarkıtmış bir şekilde gördüm.

İbn Ebû Üveys hadisinde şöyle demiştir: "Onun sarığı, bizim yaptığımız beyaz sarık sarma şeklinden bir karış veya daha fazla uzundu."

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr anlattı. O da Sâbit es-Sümâlî'den şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Ca'fer'in şöyle dediğini işittim:

Ali b. Hüseyn tuvalete girdi, ben kapıda bekledim. Ona abdest suyu hazırladım. Tuvaletten çıktı ve "Ey oğulcuğum!" dedi. Ben, "Buyur efendim!" dedim. O, "Beni tuvalette şüpheye düşüren bir şey oldu." dedi. Ben, "Nedir o?" diye sordum. Şunu söyledi: "Tuvalette sineklerin pisliklere konduğunu, sonra da uçarak insanların derisine konduklarını gördüm. Tuvalete girdiğimde giyeceğim bir elbise edinmek istedim." Sonra da, "Fakat insanları sıkıntıya sokacak bir şey bana yakışmaz." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı. O Haccâc b. Ertât'tan, o da Ebû Ca'fer'den şunu rivayet etti:

---

[91] A'râf 7/32

Babam Ali b. Hüseyn, iki defa malının yarısını Allah için infak etti ve "Şüphesiz ki, Allah tövbe eden günahkâr mümini sever." dedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Füleyh anlattı. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn *Arafat*'ta yatsı ve sabah namazını cem etti. *Arafat*'tan ayrıldığı zaman yavaş yürüyordu. Şöyle de diyordu: "Kuşkusuz İbnü'z-Zübeyr bineğini eliyle ve ayaklarıyla dövüp gittiğinde doğru yapmamıştır." Dedi ki: Ali b. Hüseyn seferde, öğle ile ikindi namazını ve akşam ile yatsı namazını cem ederdi. Peygamber'in herhangi bir korku veya acele davranma hali olmaksızın böyle yaptığını söylerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs haber verdi. O Ca'fer'den, o da babasından şunu rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in Cemrelere yürüyerek giderdi. Ali b. Hüseyn'in orada bir konaklama yeri (evi) vardı. Şamlılar ona eziyet ettiklerinde oradan *Kureynu's-Seâlib* denen mevkiye ya da oraya yakın bir yere binerek giderdi. (Oradaki) evine vardığında yürüyerek cemrelere giderdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nasr b. Evs anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn avuçlarını hurma doldurur, büyüğe ve küçüğe eşit olarak dağıtırdı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve İsmail b. Abdullah b. Üveys haber verdiler; dediler ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl anlattı. O da Hüseyn b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ben ve Ca'fer duvarın yanında oynuyorduk. Yanımıza babanı Ali b. Hüseyn girdi. Babam Muhammed b. Ali'ye, "Ca'fer kaç yaşına girdi?" diye sordu. O da 7 yaşına, dedi. Babam, "O halde ona namazı emredin." dedi.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süheyl b. Şu'ayb en-Nehmî anlattı. -Onlara misafir olur ve imamlık yapardı- O babasından, o da el-Minhâl'den -yani İbn Amr'dan- şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn'in yanına girdim. Ona, "Allah sana iyilik versin! Nasıl sabahladın!" dedim. Dedi ki: "Ben Mısırlılardan, senden başka nasıl sabahladığımı bilmeyeni görmedim. Şayet bilmiyorsan ve öğrenmediysen sana anlatayım: Biz, Firavun hanedanı içerisinde İsrâîloğulları gibi sabahladık. Çünkü onlar erkekleri keser, kızları sağ bırakırlardı. Bizim şeyhimize ve

seyyidimize minberlerde küfrediliyor. Kureyş kabilesi, içlerinde Muhammed (sas) var olduğundan dolayı Araplar nezdinde bir üstünlüğe sahip olduğunu hesap ediyor. Çünkü Muhammed (sas) Araplardandır ve onsuz Araplar için bir fazilet söz konusu olmaz. Araplar da Kureyş için bunu ikrar etmiş (kabul etmiş) oluyorlar. Araplar da Acemlerden üstün olduklarını düşünmeye başlamışlardır. Çünkü Muhammed (sas) Araplardandır ve onsuz Araplar için bir fazilet söz konusu olmaz. Acemler de Araplar için bunu ikrar etmiş (kabul etmiş) oluyorlar. Eğer Araplar, Acemlerden üstünlükleri konusunda doğru söylüyorlarsa, Kureyş de Araplardan üstün oldukları konusunda doğru söylüyorlarsa -Çünkü Muhammed (sas) onlardandır.- kuşkusuz ki, biz Ehl-i Beyt de Kureyş'ten üstünüz; çünkü Muhammed (sas) bizdendir. Ama Kureyş hakkımızı almaya başladılar, bizim için hak itirafında bulunmuyorlar. Şayet nasıl sabahladığımızı bilmiyorsan işte böyle sabahladık!" Dedi ki: Ben zannederim ki, o bunları evde bulunan kimselere işittirmek istemişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O da Ca'fer'in mevlası Sâlim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hişâm b. İsmail, Ali b. Hüseyn'e ve Ehl-i Beyt'ine eziyet ediyordu. Hutbede Ali'yi (rh) tahkir ediyordu. Velîd b. Abdülmelik görevi alınca onu azletti ve insanlara karışılmamasını emretti. Velîd b. Abdülmelik, "Hayır, vallahi benim insanlar içinde Ali b. Hüseyn'den daha kıymetli gördüğüm bir kimse yoktur. Ben onun için, 'Sözü dinlenecek sâlih bir kimsedir.' diyorum." diyordu. Böylece insanlara karışılmamış oldu. Râvî dedi ki: "Ali b. Hüseyn çocuklarını ve kayınlarını topladı ve karşı koymaktan alıkoydu." Ertesi gün Ali b. Hüseyn ona bir ihtiyaç için uğradığında Hişâm b. İsmail ona bağırarak,"***Allah kime risaleti vereceğini daha iyi bilir.***"[92] ayetini okudu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Sebre anlattı. O da Abdullah b. Ali b. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hişâm b. İsmail azledilince babam, ondan hoşlanmayacağımız bir şeyi ona söylemekten bizi men etti. Bir gün babam bizi topladı ve "Bu herif artık azledildi ve insanlara karışılmaması ona emredildi. Sizden biriniz ona

---

[92] En'âm 6/124.

karşı taarruzda bulunmasın." dedi. Ben, "Ey babacığım! Niçin böyle yapmalıyız? Vallahi! Onun bizim yanımızda bıraktığı iz kötüdür. Zaten biz de böyle bir günü bekliyorduk." dedim. Babam, "Ey oğlum, onun işini Allah'a bırakalım. Vallahi, Hüseyn'in soyundan hiç kimse, onun işi paramparça olana kadar bir harf olsun bile taarruzda bulunmadı." dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar İsrâîl'den, o Süveyr b. Ebû Fâhite'den, o da Ebû Ca'fer'den şunu rivayet etti:

Ali b. Hüseyn, [vefat ettiğinde] kimseye haber verilmemesini, [mezara] hızlı götürülmesini, pamuk [örtü] ile kefenlenmesini ve kefenine misk sürülmemesini vasiyet etmiştir.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Şerîk'ten, o da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şunu rivayet etti:

Ebû Ca'fer, Ali b. Hüseyn vefat ettiği zaman, onun ümmü veledine fercini yıkamamasını emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in *Medine*'de 94 senesinde vefat etti ve *Bakî*'de defnedildi. Bu seneye, pek çok fukahanın vefat etmesi dolayısı ile "fakihler senesi" denilmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı; dedi ki:

Ali b. Hüseyn 96 senesinde vefat etti ve cenaze namazını da *Bakî*'de kıldık.

Dedi ki: el-Fadl b. Dükeyn'i şöyle derken işittim:

O, 92 senesinde vefat etti; herhangi bir şey yapmadı. Ailesi ve beldesinin insanları bunu ondan daha iyi biliyordu.

Bize Abdurrahman b. Yunus haber verdi. O Süfyân'dan, o da Ca'fer b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti: dedi ki:

Ali b. Hüseyn vefat ettiğinde 58 yaşında idi.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: "Bu durum babası ile birlikte olduğunda 23 veya 24 yaşında olduğunu sana göstermektedir. Dolayısıyla o daha henüz ergenlik tüyleri bitmemiş küçük biri olduğunu söyleyenlerin

sözü doğru değildir. Ancak o gün hasta idi ve savaşmamıştır. Oğlu Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali dünyaya gelmiş olduğu halde nasıl tüyü bitmemiş olabilir? Ebû Ca'fer, Câbir b. Abdullah ile karşılaşmış ve ondan hadis rivayet etmiştir. Câbir ise 78. senede vefat etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer el-Makburî haber verdi; dedi ki:

Ali b. Hüseyn'in namazı kılınmak için konulduğunda Mescid'deki insanlar *Bâki Mezarlığı*'na geldiler. Mescid'de sadece Sa'îd b. el-Müseyyeb kaldı. Haşrem, Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Ey Ebû Muhammed! Sâlih bir insanı sâlih bir mekânda görmeyecek misin?" dedi. Sa'îd, "Ben Mescid'de iki rekât namaz kılmayı sâlih bir evde sâlih bir insanın namazını kılmaktan daha sevimli bulurum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Useym b. Nestâs anlattı; dedi ki:

Süleyman b. Yesâr'ın Mescid'den çıkıp cenaze namazını kıldıktan sonra onu teşyi ettiğini gördüm. Kendisi, "Bir cenaze namazına katılmak bana nafile namaz kılmaktan daha sevimli gelmektedir." derdi.

Bize İshâk b. Ebû İsrâîl haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr anlattı. O Şeybe b. Ne'âme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Hüseyn cimri olarak kabul edilirdi. Hâlbuki vefat ettiğinde *Medine* de yüz aileyi gizlice doyurduğu anlaşıldı. Dediler ki: Ali b. Hüseyn güvenilir, çokça hadis rivayet eden değerli ve kıymetli bir insandı.

1581. Abdülmelik b. el-Muğîre ﴿عبد الملك بن المغيرة﴾

[Abdülmelik b. el-Muğîre] b. Nevfel b. Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf.

Annesi, ümmü veleddir. Abdülmelik'in Hadîc, Abdurrahman, Nevfel, İshâk, Yezîd, Duraybe ve Habbâbe adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Ümmü Abdullah bt. Sa'îd b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Abdülmelik, *Ebû Muhammed* diye künyelenirdi. Az hadis rivayet edenbiridir. Ömer b. Abdülazîz'in hilafeti döneminde vefat etmiştir.

1582. Ebû Bekir b. Süleyman ﴿أبو بكر بن سليمان﴾

[Ebû Bekir b. Süleyman] b. Ebû Hasme b. Ganm b. Âmir b. Abdullah b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Emetüllah bt. Müseyyeb b. Sayfî b. Âbid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Ebû Bekir b. Süleyman'ın Muhammed, Abdullah ve Nisve adında çocukları olmuştur. Bunların annesi ümmü veleddir. Diğer bir çocuğu el-Hâris'in annesi de ümmü veleddir. Kızı Ümmü Külsûm'ün annesi Ma'îs b. Âmir b. Lüeyoğullarından Şâfi b. Enes b. Abde'nin kızıdır. Ebû Bekir b. Süleyman, Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan hadis dinlemiştir. Kendisinden ise ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1583. Kardeşi Osman b. Süleyman ﴿عثمان بن سليمان﴾

[Osman b. Süleyman] b. Ebû Hasme b. Ganm. Annesi, Fehm kabilesinden Meymûne bt. Kays b. Rebî'a b. Rib'ân b. Hursân b. Nasr b. Amr b. Sa'lebe b. Kinâne b. Amr b. Kayn'dır.

Osman b. Süleyman'ın Ömer ve Muhammed adında çocukları dünyaya gelmiştir. Bu ikisinin annesi, ümmü veleddir. Osman'dan hadis rivayetinde bulunulmuştur.

1584. Abdülmelik b. Mervân ﴿عبد الملك بن مروان﴾

[Abdülmelik b. Mervân] b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Âişe bt. el-Muğîre b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf'tır.

Abdülmelik'in çocuklarından el-Velîd ve Süleyman halife olmuşlar, Mervân el-Ekber ve Dâvûd çocukluğunda vefat etmişlerdir. Abdülmelik'in Âişe adında bir çocuğu da olmuştur. Bunların hepsinin annesi, Ümmü'l-Velîd bt. Abbâs b. Cez b. el-Hâris b. Züheyr b. Cezîme b. Revâha b. Rebî'a b. Mâzin b. el-Hâris b. Kutay'a b. Abs b. Bağîd'dir.

Abdülmelik'in çocuklarından halife olan Yezîd, Mervân ve çocukken vefat eden Mu'âviye'nin annesi Âtike bt. Yezîd b. Mu'âviye b. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Halife olan diğer oğlu Hişâm b.

Abdülmelik'in annesi Ümmü Hişâm bt. Hişâm b. İsmail b. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Diğer oğlu Ebû Bekir b. Abdülmelik'in -o Bekkâr'dır- annesi, Âişe bt. Musa b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî'dir.

Yine çocuklarından el-Hakem çocukluğunda vefat etmiştir. Annesi ise, Ümmü Eyyûb bt. Amr b. Osman b. Affân'dır. Onun annesi de Ümmül-Hakem bt. Züeyb b. Halhale b. Amr b. Küleyb el-A'mâ b. Asram b. Abdullah b. Kumeyr b. Hubşiyye b. Selûl'dur.

Abdülmelik'in çocuklarından Abdullah, Mesleme, el-Münzir, Anbese, Muhammed, Sa'îd el-Hayr ve el-Haccâc ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Abdülmelik'in kızı Fâtıma ile Ömer b. Abdülazîz b. Mervân evlenmiştir. Onun annesi Ümmü'l-Muğîre bt. el-Muğîre b. Hâlid b. el-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre'dir.

Dedi ki: Abdülmelik, *Ebü'l-Velîd* olarak künyelenirdi. Osman b. Affân'ın halifeliği döneminde 26 yılında dünyaya gelmiştir. Babası ile birlikte ed-Dâr gününe [Osman'ın öldürüldüğü gün] katıldığında 10 yaşlarında idi. Onların durumunu öğrenmiş, sözlerini ezberlemişti. 42 yılında Müslümanlar, Rum topraklarında kışladılar. Bu, onların Rum topraklarındaki ilk kışlamalarıdır. Mu'âviye *Medine*'ye Abdülmelik b. Mervân'ı vali olarak tayin etmiştir. O sırada 16 yaşında idi. Abdülmelik insanlarla birlikte deniz yolculuğuna çıkmıştır.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi; dedi ki: Kesîr b. es-Salt'ın evininin yanında yaşlı bir ihtiyarın şöyle dediğini işittim:

Bir gün Mu'âviye b. Ebû Süfyân, Amr b. el-Âs ile otururken Abdülmelik b. Mervân yanlarına uğradı. Mu'âviye onu görünce şöyle dedi: "Bu genç ne kadar edepli ve saygılı biridir!" Amr b. el-Âs, "Ey Müminlerin Emiri! Bu genç dört şeyi almış üç şeyi ise terk etmiştir. Konuştuğu zaman güzel konuşur; konuşulduğunda güzelce dinler. Karşıladığında yüzünde sevinç belirtisi olur; kendisine muhalefet edildiğinde iyilikle mukabelede bulunur. Özür dilenecek sözü terk eder. İnsanlardan sinsi olanlar ile birlikte olmayı terk eder. Aklına ve mürüvvetine güvenmediği kimselerle şakalaşmayı da terk eder." demişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O Abdülazîz'den, o Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, o İbrahim b. el-Fadl'dan, o da el-Makburî'den şunu rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ın babası hayatta olduğu dönemde *Harre* gününe kadar *Medine*'de kalmıştır. Medineliler ayaklanıp Yezîd b. Mu'âviye'nin valisi Osman b. Muhammed b. Ebû Süfyân'ı ve Ümeyyeoğulları'nı *Medine*'den çıkardıklarında Abdülmelik de onlarla birlikte çıktı. Yezîd b. Mu'âviye'nin bir ordu ile birlikte *Medine*'ye gönderdiği Müslim b. Ukbe ile yolda karşılaştılar. Mervân ve oğlu Abdülmelik b. Mervân onunla beraber geri döndü. Abdülmelik o zaman çiçek hastalığına yakalanmış *Zû Huşub* denen yerde kalmıştı. Bir elçisine, Mahîd denen yere inmesini emretmişti. Mahîd, *Medine* ile *Zû Huşub* arasında *Medine*'ye 12 mil uzaklıkta bir yerdir. Diğer birine de olay yerine gidip haberleri getirmesini emretmişti. Abdülmelik, devletin Medinelilerin eline geçmesinden korkuyordu. Abdülmelik bu esnada Mervân'ın *Zû Huşub*'daki sarayında gözetlemekte iken, birden elçisinin, elbisesini sallayarak geldiğini gördü. Abdülmelik, "Bu bir müjdecidir." dedi. Mahîd'deki elçisi Medinelilerin katledildiği ve Şamlıların oraya girdikleri haberi ile geldi. Abdülmelik secde etti ve iyileştikten sonra *Medine*'ye geldi.

Muhammed b. Ömer'in dışındaki biri şunu söyledi: Medineliler, Ümeyyeoğulları'nı oradan çıkardıklarında onlardan kendilerine düşmanlık yapmamaları ve zayıf oldukları noktalar konusunda kimseye kılavuzluk etmemeleri yönünde söz aldılar. Müslim b. Ukbe onları *Vâdilkurâ*'da karşıladığında Mervân, oğlu Abdülmelik'e şunu söyledi: "Sen benden önce gir, belki seni yeterli bulur." Abdülmelik içeri girdi. Müslim ona, "Gel, ne biliyorsan bana söyle; insanların durumunu haber ver. Bu durumu nasıl görüyorsun?" dedi. Abdülmelik, "Peki" diyerek Medinelilerin durumunu anlattı; onların zayıf oldukları noktaları haber verdi. Nereden gireceklerini ve nereye ineceklerini söyledi. Sonra onların yanına Mervân girdi. Müslim ona da, "Bildiğini anlat" dedi. O da, "Abdülmelik senin yanına gelmedi mi?" dedi. Müslim, "Evet, geldi." dedi. Mervân dedi ki: "Abdülmelik ile karşılaşmışsan benimle karşılaşmış gibisin." Bunun üzerine Müslim, "Evet, doğrudur." dedi. Sonra Müslim, "Hangi adam Abdülmelik gibi olabilir ki?

Ben Kureyş'ten konuştuğum kimselerden pek azını ona benzer bulmuşumdur." dedi.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi. O Ebü'l-Cerrâh'tan, o Muhammed b. el-Münteşir'den, O da Ürdün halkından *Hemedân*'dan *Vedâ'a*'dan olan bir kişiden şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'ye gönderildiğinde Müslim b. Ukbe ile birlikte idik. *Zülmerve* denilen yerde bir bahçeye girdik. Baktık ki, orada güzel yüzlü ve hoş bir genç namaz kılıyor. Bahçenin etrafında biraz dolaştık, sonra namazını bitirdi. Bana, "Ey Allah'ın kulu! Sen bu ordudan mısın?" diye sordu. Ben de "Evet!" dedim. O ise, "İbnü'z-Zübeyr'i lider olarak kabul ediyor musun?" dedi. Ben de, "Evet!" dedim. O da, "Yerin üzerinde en sevdiğim şey ona gitmek olurdu. Şu anda yeryüzünde ondan daha hayırlı kimse yoktur." dedi. Râvî dedi ki: İşte bu kişi Abdülmelik b. Mervân'dı. Ne var ki, sonradan İbnü'z-Zübeyr ile imtihan edildi ve hatta onu Mescid-i Haram'da katletti.

Dediler ki: "Abdülmelik, fakihler ve âlimler ile otururdu, onlardan ezberlediği şeyler vardır. Az hadis rivayet eden biridir."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Mervân b. el-Hakem'e, *Câbiye* denen yerde, Zilkâde ayının bitimine üç gün kala 64 senesi, Çarşamba günü biat edildi. Mervân, ed-Dahhâk b. Kays el-Fihrî ile *Mercü Râhit* denen yerde karşılaştı ve Mervân Dahhâk'ı öldürdü. Sonra Mervân'ın oğulları Abdülmelik ve Abdülazîz babalarına biat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bize Musa b. Ya'kûb haber verdi. O da Ebü'l-Huveyris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Mervân b. el-Hakem, 65 senesi, Ramazan ayının başlangıcında, *Şam*'da vefat etti. Ondan sonra Abdülmelik hilafete geçti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. İbrahim anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Mus'ab b. ez-Zübeyr, Abdülmelik'in üzerine yürümek için hazırlandı. Hatta *Fırat* nehrinin kıyısında bulunan *Enbar* mevkiinden üç fersah aşağıda olan *Bâcümeyrâ* denen yere kadar geldi ve orada konakladı. Bu durum, Abdülmelik'e ulaşınca ordusunu topladı. Iraklıların başında Mus'ab ile savaşmak için ona doğru yürüdü. O sırada savaş için hazırlık yapan Ravh b. Zinbâ şunu söyledi: "Vallahi bu dünyanın işi çok gariptir. Ben hatırlıyorum;

şu toplandığımız yerde, bir gece Mus'ab b. ez-Zübeyr'i kaybedersem şaşkına dönüyordum. O da beni kaybettiğinde aynen benim gibi şaşkına dönüyordu. Bana bir hediye getirildiğinde, bir kısmını veya hepsini Mus'ab'a göndermeden onu (tek başıma) yemeği uygun görmüyordum. Sonra da kılıca sığındık. Ancak şu devlet işi sonuçsuzdur. Onu isteyen bir oğul ve baba ancak kılıçla ona sahip olabilir ve kılıçla mülkünü devam ettirebilir."

Abdülmelik'in bu şekilde konuşmasının sebebi, Hâlid b. Yezîd b. Mu'âviye ve Amr b. Sa'îd b. el-Âs'ın yanında oturmalarındandır. O sözle onlara mesaj vermek istemişti. O gün her ikisinden de korkuyordu. Amr b. Sa'îd Şamlıların yanında insanların en itaat edileni idi. Hâlid b. Yezîd b. Mu'âviye ise, Mervân kendisinden sonra ona biat edileceği ümidini vermişti. Ancak Mervân kendinden sonra Abdülmelik'i veliaht tayin etti. Abdülmelik'ten sonra da Abdülazîz'i halef tayin etti. Hâlid b. Yezîd buna üzüldü. O, hırs ve korku içerisinde Abdülmelik ile beraber bulunmaktaydı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik *Irak* [ordusunun] başına geçmek niyeti ile Mus'ab'ı öldürmek için *Dımaşk*'tan yürüdü. *Butnânü Habîb*'in[93] bir gece ötesinde idi. Hâlid b. Yezîd ve Amr b. Sa'îd, Abdülmelik'in onları aldattığını ve kendilerine boş vaadler verdiğinden konuştular. Amr, "Ben döneceğim." dedi. Hâlid de onu bu konuda teşvik etti. Amr, *Dımaşk*'a döndü ve oraya girdi. O zaman *Dımaşk*'ın surları sağlamdı. Şamlıları çağırdı; onlar da ona koştular.

Abdülmelik onu göremeyince, "Ebû Ümeyye nerededir?" diye sordu. Kendisine onun geri döndüğünü söylediler. Abdülmelik insanlarla birlikte *Şam*'a dönüp *Dımaşk* şehrine indi. Orada on gece geçirdi; sonuçta Amr kapıyı açtı ve Abdülmelik'e biat etti. Peşinden Abdülmelik, Amr'ı bağışladı. Sonra da onu öldürmeye karar verdi. Onu davet etmek için bir gün haber gönderdi. Amr kendi kendine bunun şer bir çağrı olduğunu anladı. Yanında olan kimselerle birlikte kendisini muhafaza edecek bir zırh da giyerek Abdülmelik'e gitti. Abdülmelik'in yanına girdi ve onunla bir müddet konuştu. Abdülmelik, Amr namaza çıktığında, onu öldürmek için Yahya

[93] *Şam*'da bir yer adı (M).

b. el-Hakem ile anlaşmıştı. Sonra ona doğru yöneldi ve "Ey Ebû Ümeyye! Bize karşı açılan bu sıkıntılar ve haddi aşmalar nedir?" dedi. Sonra da onun yaptıklarını hatırlattı. Amr, namaza çıktı ve döndü; Yahya ona yetişemedi. Abdülmelik ona kızdı. Sonra kendisi ve beraberindekiler Amr b. Sa'îd'in üzerine gidip onu öldürdüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. İbrahim anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik bu sene Mus'ab ile savaşmadı. Mus'ab aynı sene *Kûfe*'ye gitti. Ertesi yıl olunca Mus'ab *Kûfe*'den çıktı ve *Bâcümeyrâ*'ya indi. Bu durum Abdülmelik'e ulaştı ve ona karşı çıkmak için hazırlandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ferve Ebû Alkame anlattı. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Recâ b. Hayve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik, Mus'ab'a karşı gitmek için Şamlılardan pek çok askerle beraber çıktı. Her ikisi de hareket ettiler ve *Meskin* denilen yerde karşılaştılar. Sonra çarpışmaya başladılar. Topluluk birbirlerine karşı saf tuttular. Rebî'a ve diğer bazıları Mus'ab'ı terk ettiler. Mus'ab, "Kişi her hal üzere ölüdür. Vallahi, kerim olarak ölmek, kılıçlı olana itaat etmekten daha güzeldir. Asla onlardan ve insanlardan birinden yardım istemiyorum." dedi. Sonra oğlu İsa'ya, "Yürü ve savaş!" dedi. Oğlu gitti, çarpıştı ve öldü. İbrahim b. el-Eşter ilerledi ve şiddetli bir şekilde çarpıştı. Onu da yaraladılar ve öldürdüler. Sonra döşeğinde [serir] bulunan Mus'ab'a doğru yöneldiler. Mus'ab onlarla döşeğinde şiddetli bir şekilde çarpıştı; o da öldürüldü. Ubeydullah b. Ziyâd b. Zabyân geldi, başını kesti ve onu Abdülmelik'e götürdü. Abdülmelik ona 1000 dinar verdi; ancak o kabul etmedi. Sonra Abdülmelik, Iraklıları biat etmeye davet etti. Onlar biat ettiler. O da *Şam*'a döndü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mus'ab b. Sâbit haber verdi. O Ebü'l-Esved'den, o Abbâd b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti. Ayrıca bize Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından rivayet etti. İkisinin dışında başkaları da bana anlattı; dediler ki:

Abdülmelik b. Mervân, Mus'ab b. ez-Zübeyr'i öldürünce, el-Haccâc b. Yusuf'u, 2000 kişilik bir kuvvetle, *Mekke*'deki Abdullah b. ez-Zübeyr'in üzerine gönderdi. Ayrıca Târık b. Amr'a, el-Haccâc'a katılmasını emretti. Târık arkadaşları ile birlikte hareket etti. Toplam 5000 kişilerdi.

Hepsi el-Haccâc'a katıldılar. İbnü'z-Zübeyr'i kuşattılar, çarpıştılar ve onun için mancınıklar kurdular. el-Haccâc insanlarla 72 senesinde haccetti. İbnü'z-Zübeyr ise, kuşatma altında idi. Sonra el-Haccâc ve Tarık, Meymûn kuyusuna indiler. İbnü'z-Zübeyr öldürülünceye kadar *Kâbe*'yi tavaf etmediler; kadınlara yaklaşmadılar ve koku sürünmediler. İbnü'z-Zübeyr öldürüldükten sonra *Kâbe*'yi tavaf ettiler ve develer kestiler. İbnü'z-Zübeyr'i 72 senesi Zilkâde ayının başlangıcı gecesinde kuşattılar. Bu kuşatma altı ay onyedi gün devam etti. Abdullah b. ez-Zübeyr 73 senesi Cemâziyelevvel ayından 17 gün geçmişken, Salı günü öldürüldü. Başı, *Şam*'daki Abdülmelik b. Mervân'a gönderildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Ebû Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

73 senesinde insanlar Abdülmelik b. Mervân'm etrafında toplandılar. İbn Ömer de ona biat ettiğini yazdı. Ayrıca Ebû Sa'îd el-Hudrî ve Seleme b. el-Ekva ona biat ettiğini yazdılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân 75 senesinde dinar ve dirhem bastı. Para basımı işini ve üzerine nakış yapmayı ilk yapan kişi Abdülmelik b. Mervân'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Rebî'a b. Ebû Hilâl anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ın bastığı Câhiliye miskalleri, *Şam* ölçeğiyle -bir habbe eksik olmak üzere- 22 kırat idi. *Şam* ölçeğine göre on dirhem (gümüş para), yedi altın ağırlığındaydı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Ka'b b. Mâlik'in oğlundan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik için bu ölçüde karar kılındı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik, 75 senesinde hacca gitti. *Medine*'ye gelince babasının evinde konakladı. Birkaç gün orada kaldı ve oradan *Zü'l-Huleyfe*'ye kadar

geldi. İnsanlar onunla çıktılar. Bunun üzerine Osman b. Ebân kendisine, "*Beydâ*'da ihrama gir." dedi. Abdülmelik de orada ihrama girdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî anlattı. O da Ebû Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kabîsa b. Züeyb'den işittim; şöyle diyordu: Abdülmelik'e, *el-Beydâ*'da ihrama girmesini söyledim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Nâfi anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ın *Kâbe*'ye girdikten sonra tavaf edinceye kadar telbiye getirdiğini, sonra da telbiye getirmekten vazgeçtiğini gördüm. Daha sonra duracağı yere kadar telbiyeye devam etti. Bunu İbn Ömer'e anlattığımda, "Bunun hepsini gördüm. Ancak biz tekbir getiririz." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da Abdülmecîd b. Süheyl'den şunu rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân hac ettiği esnada dört günde de hutbe okudu: Terviyeden önce, Arafat günü, kurban kesimin ertesi günü ve teşrik günlerinin ikinci günü...

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı; dedi ki: Abdullah b. Amr b. Üveys el-Âmirî'den işittim; şöyle diyordu:

Abdülmelik b. Mervân, Kabîsa b. Züeyb'e, "Sen Veda tavafına dair bir dua işittin mi?" diye sordu. O da, 'Hayır' diye cevap verdi. Abdülmelik, 'Ben de işitmedim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Musa anlattı. O İkrime b. Hâlid'den, o da el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân ile *Kâbe*'yi tavaf ettim; yedinci şavtta *Kâbe*'ye yanaşıp sarılmak ve sığınmak istedi. Onu çektim. O da, "Ey Haris, ne oldu?" dedi. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Bunu ilk yapan kimsenin kim olduğunu biliyor musun? Senin kavminin ihtiyarlarından biri..." dedim. Dedi ki: Abdülmelik sığınmaktan vazgeçti ve devam etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da Musa b. Meysere'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân, Kudûm tavafını yaptı; iki rekât namaz kılınca el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a ona, "*Safâ*'ya çıkmadan *Rüknü'l-Esved*'e dön." dedi. O, Kabîsa'ya yöneldi, Kabîsa ona, "Ben ilim ehlinden birinin oraya döndüğünü görmedim." dedi. Abdülmelik de ona, "Ben babamla haccettim, onun da döndüğünü görmedim." dedi. Abdülmelik, "Ey Hâris! Ben senden öğrendiğim gibi sen de benden öğren. Hani ben, *Kâbe*'ye yanaşmak isterken sen beni ondan çevirmiştin ya! Ben de kabul etmiştim." dedi. O da, "Yap ey Müminlerin Emiri! Bu senin ilminden ilk öğrendiğim şey değildir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o da Avf b. el-Hâris'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ben, Câbir b. Abdullah'ı, Abdülmelik'in yanına girerken gördüm. Abdülmelik ona, "Merhaba!" dedi ve yanına yaklaştırdı. Câbir, "Ey Müminlerin Emiri! Gördüğün gibi *Medine*, Peygamber'in isimlendirdiği *Tayyibe*'dir. Onun ehli ise kuşatma altındadırlar. Şayet Müminlerin Emiri onların hakkını bilip, bu durumu kaldırsa uygun olur." dedi. Abdülmelik bundan hoşlanmadı ve ondan yüz çevirdi. Câbir, ısrar etmeye devam etti; hatta Kabîsa, Câbir'in gözleri kör olduğu için onu getiren oğluna susturması için işarette bulundu. Oğlu onu susturmaya başladı. Câbir, "Bana yaptığından dolayı sana yazıklar olsun!" dedi. O da, "Sus" dedi, Câbir sustu. Dışarı çıktıklarında Kabîsa onun elinden tuttu ve "Ey Ebû Abdullah! Bu insanlar kral olmuşlardır." dedi. Câbir ona, "Allah sana zorluklara dayanma gücü versin. Senin için bir mazeret yoktur. Senin arkadaşın bunu senden işitir." dedi. Kabîsa: "İşitir, ancak işitmez; kendine uygun geleni işitir. Müminlerin Emiri sana 5000 dirhem vermeyi emretti. Hayatında onunla idare et." dedi. Câbir de onu aldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân, 75 senesinde hac ibadetini yerine getirdi. Sonra *Medine*'ye uğradı ve minber üzerinde insanlara hitap etti. Sonra kendisi minberde oturdu; bir hatip onun adına konuştu. O gün onun konuştukları arasında *Medine* ehlinin düştükleri durumu, itaat etmemelerinin kötülüğü, Abdülmelik ve ailesi hakkındaki kötü düşünceleri ve *Harre* ehline

yapılanlar vardı. Sonra şöyle dedi: "Ey Medineliler! Ben, ancak sizi Allah'ın Kur'ân'da zikrettiği bir karye misaline benzettim. ***"Allah, (ibret için) bir ülkeyi örnek verdi: Bu ülke güvenli, huzurlu idi; ona rızkı her yerden bol bol gelirdi. Sonra onlar, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük ettiler. Allah da onlara, yaptıklarından ötürü açlık ve korku sıkıntısını tattırdı."***[94] Bunun üzerine İbn Abd, dizleri üzere doğruldu ve hatibe, "Sen yalan söyledin; biz böyle değiliz. O ayetin peşinden gelen "*Andolsun ki, onlara kendilerinden peygamber geldi de onu yalanladılar. Onlar zulmederlerken azap onları yakalayıverdi."*[95] ayetini de okusana! Biz Allah'a ve Resûlü'ne iman etmekteyiz." dedi. İbn Abd bunları söyleyince muhafızlar ona saldırdı ve etrafını çevirdiler; hatta onu öldürdüklerini zannettik. Abdülmelik, onlara haber gönderdi ve onu bıraktılar. Hatib konuşmasını bitirince Abdülmelik, evine girdi; yanına İbn Abd'ı getirdiler. Râvî dedi ki: ona verdiği kadar ne kimseye hediye verdi, ne de kimseye elbise giydirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Abdurrahman b. Muhammed b. Abd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik konuştuğunda babam ona cevap verdi. Zabıta onu aldı ve Abdülmelik b. Mervân'ın yanına soktular. Dedi ki: Şamlıların yanında ona ağır ifadeler kullandı. Şamlılar çıktığında ona, "Ben senin yaptığını gördüm ve seni affettim. Ancak benden sonra başka bir valiye böyle yapma! Korkarım ki, benim tahammül ettiklerime o tahammül etmez. Bana insanlardan en sevimli gelen Kureyş'ten şu boydur. Onlar bizim dostumuz ve sen de bizdensin. Borcun ne kadardır?" diye sordu. 500 dinar olduğunu söyledi. Abdülmelik ona 500 dinar verilmesini emretti. Bunun dışında da onu 100 dinarla ödüllendirdi. Ona yeşil ipek elbiseler giydirdi, elbisenin bir parçası da bizdedir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da el-Misver b. Rifâ'a'dan şöyle dediğini rivayet etti: Sa'lebe b. Ebû Mâlik el-Kurazî'den işittim; şöyle diyordu:

Ben, Abdülmelik b. Mervân'ın *eş-Şi'b*'de [*Arafat* vadisinde], akşam ve yatsı namazlarını kıldığını gördüm. Sonra *Müzdelife*'ye varmadan bana

[94] Nahl 19/112.
[95] Nahl 19/113.

yetişti. Onunla birlikte yürümeye başladım. Bana, "Henüz namaz kılmadın mı?" dedi. Ben, "Ömrüme yemin ederim ki, hayır!" dedim. Abdülmelik, "Seni namazdan men eden nedir ki?" dedi. Ben, "Henüz vakit vardır" dedim. O da, "Ömrüme yemin ederim ki, vaktin yoktur." dedi. Daha sonra bana, "Anlaşılan sen, Müminlerin Emiri Osman'a muhalefet etmektesin. Ben şehadet ederim ki, babam bana Osman'ın akşam ve yatsı namazını *eş-Şi'b*'de [*Arâfat* vadisinde] kıldığını haber vermişti." dedi. Ben de, "Ey Müminlerin Emiri! Sen imam olduğun halde mi bunu söylüyorsun? Ben ne ona, ne de başkasına ta'n ediyorum. Ben, devamlı bir şekilde uyardım. Ancak ben Ömer'in (r), *Müzdelife*'ye varmadan namaz kıldığını görmedim. Bana, Ömer'in sünnetinden başka bir sünnet daha sevimli değildir." dedim.

Bunun üzerine Abdülmelik, "Allah, Ömer'e rahmet etsin. Osman, Ömer'i daha iyi bilirdi. Şayet Ömer böyle yapsaydı Osman, ona tabi olurdu. Hiç kimse de Osman'ın, Ömer'den almış olduğuna ittiba etmezlik yapmazdı. Yaşantısında Osman'ın Ömer'den farkı yoktu; ancak bir fark vardı. O da Osman'ın yumuşak huylu olması idi. Osman, onlara yumuşak davrandı, üstüne geldiler. O da etrafındakilere karşı Hattâb'ın oğlu gibi sert davransaydı, onlardan çektiklerini çekmeyecekti. Ömer'in beraber olduğu insanlar nerede, bugünkü insanlar nerede! Ey Sa'lebe! Ben yöneticinin huyunun insanlara göre değiştiğini gördüm. Şayet bu gün bir adam bu ahlak üzere [Osman gibi] yürüse, insanlar evlerinde baskına uğrar, ilişkiler biter, birbirlerine zulmederler ve fitneler ortaya çıkar. Şüphesiz idarecinin, her zaman ıslah edici şekilde davranması gerekir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Ebû Musa el-Hannât'dan, o da İbn Ka'b'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ı şöyle derken işittim: "Ey Medineliler! Bir emre ilk olarak uyması gereken sizlersiniz. Şu doğu tarafından üzerimize bilmediğimiz hadisler akıp gelmektedir. Biz onları bilmiyoruz. Onlardan ancak Kur'ân okumayı bilmekteyiz. Mazlum imamın (rh) topladığı Kur'ân'a sarılın! Mazlum imamın (rh) topladığı farzlara uyun! Çünkü o bu konuda Zeyd b. Sâbit ile istişare etmiştir. Zeyd b. Sâbit (rh), İslâm için ne hoş bir

danışmandır! O ikisi birlikte sağlam bulduklarını [Mushafa] yerleştirdiler; şaz bulduklarını ise hükümden düşürdüler."

Dediler ki: Abdülmelik b. Mervân, kardeşi Abdülazîz b. Mervân'ı azledip yerine oğlu el-Velîd b. Abdülmelik'i kendisinden sonra halife olarak bırakmayı arzu etti. Kabîsa b. Züeyb ona engel olmak istedi ve şöyle dedi: "Böyle yapma! Yoksa aleyhinde bir gümbürtü çıkarırsın. Belki o ölür, sen de rahata kavuşursun." Abdülmelik bundan vazgeçti, ancak gönlü onu azletmekten yanaydı. Bir gece yanına Ravh b. Zinbâ el-Cüzâmî geldi. Zaten evi de Abdülmelik'in evinin yanındaydı. Evleri aynı yere dayanmıştı. Abdülmelik'in yanında insanların en tatlısı o idi. Dedi ki: "Ey Müminlerin Emiri! Onu azledersen, bu kararında iki keçi toslaşmaz."[96] Bunun üzerine Abdülmelik, "Ey Ebû Zür'a! Böyle mi düşünüyorsun?" dedi. O da: "Evet, vallahi böyle düşünüyorum. Bu konuda en önce ben sana icabet edeceğim." dedi. Bunun üzerine Abdülmelik, "Sabaha çıkalım; inşaallah" dedi.

Bu esnada Abdülmelik b. Mervân uyudu. Ravh b. Zinbâ da yanında uyumuştu. Kabîsa b. Züeyb kapıyı çalarak içeri girmek istedi. Abdülmelik katiplerine yöneldi ve "Kabîsa'yı benim yanıma girmekten gece ve gündüz, ister tek başıma olduğumda, ister yanımda biri olduğunda engellemeyin! Şayet kadınların yanında isem, meclise alınsın ve yeri bana bildirilsin!" dedi. Kabîsa içeri girdi, hatem ve mühür onda idi. Haberler Abdülmelik'ten önce ona gelir, onları okur; sonra Abdülmelik'e genelge olarak getirirdi. Abdülmelik, Kabîsa'yı ta'zim için onu okurdu.

Kabîsa, Abdülmelik'in yanına girdi ve "Kardeşin konusunda Allah seni mükâfatlandırsın ey Müminlerin Emiri!" dedi. Abdülmelik "O öldü mü?" dedi. O da, "Evet!" dedi. Abdülmelik istircâ ettikten sonra[97] Ravh'a yöneldi ve "Ey Ebû Zür'a! Allah istediğimiz ve üzerinde olduğumuz görüş hususunda bize yetti.[98] Ey Ebû İshâk! Bu konu sana da aykırı idi." dedi. Kabîsa "O da ne ola ki?" dedi. Durumu Kabîsa'ya anlattı. Bunun üzerine Kabîsa, "Ey Müminlerin Emiri! En doğru görüş sabırdadır. Acele işte ise,

[96] Yani "Senin kararın tartışılmaz." (M).

[97] *"İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ûn"* dedikten sonra (M).

[98] Babasının belirlediği veliahti olan kardeşi Abdülazîz b. Mervân'ı azlederek onun yerine oğullarını veliaht yapmak istiyordu. Abdülmelik, bu husustaki arzusuna işaret etmektedir (E).

hoş olmayan çok şey bulunur." dedi. Abdülmelik, "Çoğu zaman acelede de çok hayır bulunur. Amr b. Sa'îd'in durumunu görmedin mi? Orada acele etmek yavaş davranmaktan daha hayırlı oldu." dedi. Abdülmelik oğlu Abdullah b. Abdülmelik'i *Mısır*'a emir tayin etti. Oğlu el-Velîd ve Süleyman'ı da kendisinden sonra halife ilan etti. Beldelere haber gönderdi ve oradakiler ikisine biat ettiler. Abdülazîz 85 senesinde Cemâziyelevvel ayında vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Medineliler anlattılar; dediler ki:

Abdülmelik, Osman'dan bazı şeyleri hıfz etti. Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Câbir b. Abdullah ve Peygamber'in ashâbından birkaçından hadis işitmiştir. Hilafetinden önce âbid ve ibadetlerine düşkün bir kimse idi.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize babam anlattı. O da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ı *Medine*'de gördüm; ondan daha girişken bir genç, onun gibi ilim talep edebilen kimse yoktu. Zannediyorum râvî, "Onun kadar ictihada sahip birisi de yoktu." dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe et-Teymî haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; o Huzâ'a'nın mevlası Ca'fer b. Atıyye'den, o Kabîsa b. Züeyb'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti: Abdülmelik b. Mervân'ın şu nidasını odaların arkasından duyardık: "Ey nimetlenenler! Afiyetle birlikte hiçbir nimeti küçümsemeyin."

Bize Muhammed b. Bekir el-Bürsânî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den, o da Muhammed b. Suheyb'den şunu rivayet etti:

Abdülmelik b. Mervân'ı, minada kurbanlık satın alırken gördüm.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O da İbn Cüreyc'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Şihâb'a dişlerin altınla kaplanmasıyla ilgili bir sorunun sorulduğunu işittim. İbn Şihâb, "Zararı yoktur. Abdülmelik b. Mervân dişlerini altınla kaplattı." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı:

O İbn Cüreyc'den, o da ez-Zührî'den, Abdülmelik'in dişlerini altınla birbirine bağladığını anlattı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih anlattı. O da Amr b. Kays'tan Abdülmelik b. Mervân'ın dişlerini birbirine altınla raptettiğini anlattı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Ma'şer Necîh anlattı; dedi ki:

Abdülmelik b. Mervân 86 yılının Şevvâl ayının yarısında, Perşembe günü, 60 yaşında iken *Dımaşk*'ta vefat etti. Kendisine biat edildiği günden ölünceye kadar, hilafet müddeti 21 yıl 1 ay 15 gündür. Bu yılların dokuzunda, Abdullah b. ez-Zübeyr ile savaştı. *Şam*'da hilafeti aldı. Mus'ab b. ez-Zübeyr'i öldürdükten sonra *Irak*'ı da aldı. Abdullah b. ez-Zübeyr'in öldürülmesinden sonra insanlar onun etrafında 13 sene 4 ay 7 gece toplandı. Bize onun 58 yaşında vefat ettiği de rivayet edilmiştir. Ancak birincisi daha doğrudur. Çünkü doğum tarihi ile uyuşmaktadır.

1585. Abdülazîz b. Mervân ﴿عبد العزيز بن مروان﴾

[Abdülazîz b. Mervân] b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, Kelb kabilesinden Leylâ bt. Zebbân b. el-Asbağ b. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Hısn b. Damdam b. Adî b. Cenâb'dır. Abdülazîz'in künyesi *Ebü'l-Asbağ*'dır.

Abdülazîz'in Ömer (r) -halife olmuştur-, Âsım, Ebû Bekir ve Muhammed -çocukluğunda vefat etmiştir- adlı çocuklarının anneleri, Adî b. Ka'boğulları'ndan Ümmü Âsım bt. Âsım b. el-Hattâb b. Nüfeyl'dir.

Çocuklarından Abdülazîz'in künyelendiği el-Asbağ b. Abdülazîz, Ümmü Osman ve Ümmü Muhammed, ümmü veleddendir.

Süheyl ve Ümmü'l-Hakem'in anneleri, Ümmü Abdullah bt. Abdullah b. Amr b. el-Âs b. Vâil es-Sehmî'dir. Zebbân b. Abdülazîz ve Cüzeyye ümmü veleddendir. Kızı Ümmü'l-Benîn'in annesi, Leyla bt. Süheyl b. Hanzale b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır.

Abdülazîz, Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiştir. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

Mervân b. el-Hakem kendisinden sonra veliaht olarak Abdülmelik b. Mervân'ı tayin etti. Ondan sonra da Abdülazîz b. Mervân'ı veliaht olarak belirleyip *Mısır*'a vali tayin etti. Abdülmelik onu *Mısır* valiliği görevinde bıraktı. Ancak [veliahtlık] durumu ona ağır geldi ve kendisinden sonra oğulları el-Velîd ve Süleyman'ı veliaht ilan edip onu azletmek istedi. Fakat kendisine çok değer verdiği ve mührünün de onda olduğu Kabîsa b. Züeyb onu bu konuda engelledi. O da bundan vazgeçti. Abdülazîz *Mısır*'da 85 senesinde Cemâziyelevvel ayında vefat etti. Haber, Abdülmelik b. Mervân'a geceleyin ulaştı. Sabah olunca insanları çağırdı, kendisinden sonra oğlu el-Velîd'e, peşinden Süleyman'a biat ettiler.

1586. Muhammed b. Mervân ﴿محمد بن مروان﴾

[Muhammed b. Mervân] b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, Zeyneb adında bir ümmü veleddir.

Muhammed b. Mervân'ın oğlu Mervân, Emevilerin son halifesi olmuştur. İktidar talepleriyle ilgili çağrıları ortaya çıktığında Abbâsoğulları tarafından öldürüldü. Annesi ümmü veleddir. Muhammed'in çocuklarından Yezîd'in annesi, Remle bt. Yezîd b. Ubeydullah b. Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşems'tir. Çocuklarından Abdurrahman'ın annesi, Ümmü Cemîl bt. Abdurrahman b. Yezîd b. el-Hattâb b. Nüfeyl'dir. Çocuklarından Mansûr ve Abdülazîz, ümmü veleddendir. Abde ve Remle de farklı ümmü veledlerdendir.

ez-Zührî, Muhammed b. Mervân'dan hadis rivayet etmiştir.

1587. Amr b. Sa'îd ﴿عمرو بن سعيد﴾

[Amr b. Sa'îd] b. el-Âs b. Sa'îd Ebû Uhayha b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, Ümmü'l-Benîn bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir.

Amr b. Sa'îd'in çocuklarından Ümeyye, Sa'îd, İsmail, Muhammed ve Ümmü Külsûm'ün anneleri; Kudâ'a kabilesinden Ümmü Habîb bt. Hureys

b. Selîm b. Uşş b. Lebîd b. Addâ b. Ümeyye b. Abdullah b. Rizâh b. Rebî'a b. Harâm b. Dınne b. Abd b. Kebîr b. Uzre'dir.

Çocuklarından Abdülazîz ve Remle'nin annesi; Sevde bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'dir. Musa ve İmrân'ın annesi; Âmiroğulları'ndan Âişe bt. Mutî b. Zü'l-Lihye b. Abd b. Avf b. Ka'b b. Ebû Bekir b. Kilâb'dır. Abdullah ve Abdurrahman'ın annesi ümmü veleddir. Ümmü Musa'nın annesi, Kelb kabilesinden Nâile bt. Furays b. Rebî b. Mes'ûd b. Mesâd b. Hısn b. Ka'b b. Uleym'dir. Ümmü İmrân bt. Amr'ın annesi de ümmü veleddir.

Dediler ki: Amr b. Sa'îd, Kureyş'tendir. Yezîd b. Mu'âviye onu *Medine* valisi yaptı. Hüseyn öldürüldüğünde *Medine* valisi o idi. Hüseyn'in başı ona gönderildi. O da onu kefenledi ve annesi olan Peygamber'in kızı Fâtıma'nın *Bakî* mezarlığındaki kabrinin yanına defnetti.

Yezîd, onun Abdullah b. ez-Zübeyr'in üzerine bir ordu göndermesini yazdı. O da hemen gönderdi. Başlarına da Amr b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ı görevlendirdi. Amr b. Sa'îd, bir sene insanlarla birlikte hac ibadetini yaptı. Şamlılar tarafından çok sevilmekteydi. Onlar onu dinler ve itaat ederlerdi. Abdülmelik b. Mervân halife olunca ondan korktu. Amr b. Sa'îd halifeye karşı yanlışlık yaptı ve *Şam*'a sığındı. Sonra sığındığı yeri halifeye açtı ve Abdülmelik'e biat etti. Ancak Abdülmelik, devamlı onu gözetlemeye devam etti; çünkü ona güvenmiyordu. Nihayet ona haber gönderdi ve yalnız olduğu bir günde, geçmiş günlerde yapmış olduğu, ancak kendisinin affettiği bazı şeylerden dolayı onu azarladı. Sonra ona saldırıp katletti. Amr, *Ebû Ümeyye* olarak künyelenirdi. Amr, Ömer'den rivayette bulunmuştur.

1588. Yahya b. Sa'îd ﴾يحيى بن سعيد﴿

[Yahya b. Sa'îd] b. el-Âs b. Sa'îd b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, el-Âliye bt. Seleme b. Yezîd b. Meşce'a b. el-Mücemmi b. Mâlik b. Ka'b b. Sa'd b. Avf b. Harîm b. Cu'fî b. Sa'd el-Aşîre'dir.

Yahya b. Sa'îd'in çocuklarından Sa'îd, İsmail ve Rubayha -o Ümmü Rebâh'tır- Fâhite, Rukayya ve Ümmü Ömer'in annesi; Ümmü İsa bt. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Amr ve Osman'ın annesi, Zeyneb bt. Abdurrahman b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs'tır. Ömer'in annesi, Ümmü Amr bt. Ömer b. Cerîr b. Abdullah el-Becelî'dir. Ebân, Anbese, Husayn, Muhammed ve Hişâm farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Âmine'nin annesi, Ümmü Seleme bt. el-Huleys b. Habîb b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Remle, Uleyye ve Fâhite es-Suğrâ'nın annesi ise ümmü veleddir. Ümmü Osman'ın annesi de ümmü veleddir. Yahya b. Sa'îd, az hadis rivayet eden biridir.

1589. Anbese b. Sa'îd ﴿عنبسة بن سعيد﴾

[Anbese b. Sa'îd] b. el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye b. Abbüşems. Annesi, ümmü veleddir.

Anbese b. Sa'îd'in çocuklarından Abdullah'ın annesi ümmü veleddir. Abdurrahman'ın annesi de ümmü veleddir. Hâlid'in annesi;, Ümmü en-Nu'mân bt. Muhammed b. el-Eş'as b. Kays b. Ma'dîkerib b. Mu'âviye b. Cebele el-Kindî'dir. Abdülmelik'in annesi, Ervâ bt. Abdullah b. Abdullah b. Âmir b. Kureyz b. Rebî'a b. Habîb b. Abdüşems'tir. Osman'ın annesi ümmü veleddir. Sa'îd, Ümmü Anbese ve Ümmü Külsûm'ün annesi; Ümmü Ömer bt. Amr b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır. el-Haccâc, Muhammed, Süleyman, Ziyâd, Mervân, Âmine, Ümmü Osman, Ümmü Ebân ve Ümmü Hâlid farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Ümmü'l-Velîd'in annesi Redâh bt. Umeyr b. es-Süleyl b. Kays b. Mes'ûd b. Kays b. Hâlid Zü'l-Ceddeyn'dir. Anbese b. Sa'îd, Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiştir.

1590. Abdullah b. Kays ﴿عبد الله بن قيس﴾

[Abdullah b. Kays] b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi Evs kabilesinden Dürre bt. Ukbe b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel'dir.

Abdullah b. Kays'ın Muhammed, Musa ve Rukayya adındaki çocuklarının annesi; Ensârdan Hâriseoğulları'ndan Ümmü Sa'îd bt. Kebâse b. Arâbe b. Evs b. Kayzî b. Amr'dır. Muttalib, Hakîm, Abdullah ve Ümmü'l-Fadl'ın annesi, Ümmü Abdullah bt. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû

Sa'sa'a b. Vehb b. Adî b. Mâlik b. Adî b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Abdülmelik ve Ümmü Seleme'nin anneleri ümmü veleddir.

1591. Kardeşi Muhammed b. Kays ﴿محمد بن قيس﴾

[Muhammed b. Kays] b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Dürre bt. Ukbe b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel'dir.

Muhammed b. Kays'ın çocuklarından Yahya el-Ekber, Amr el-Ekber, Ümmü'l-Kâsım, Cemâl, es-Sa'be el-Kübra ve Ümmü Abdullah'ın anneleri, Ümmü Cemîl bt. el-Müseyyeb b. Ebü's-Sâib b. Âbid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Muhammed b. Kays'ın çocuklarından Hasan, Hüseyn, el-Hukeym, es-Sa'be es-Suğrâ, Kays el-Ekber, Kays el-Asğar, Muhammed el-Asğar, Cemal es-Suğrâ, Hafsa, Ümmü'l-Hasan ve Fâtıma'nın anneleri, Ümmü'l-Hasan bt. el-Hukeym b. es-Salt b. Mahreme'dir. Amr el-Asğar'ın annesi ümmü veleddir. Yahya el-Asğar'ın annesi ümmü veleddir.

1592. el-Muğîre b. Ebû Bürde ﴿المغيرة بن أبي بردة﴾

Abdüddâr b. Kusayoğulları'ndandır.

1593. Abdullah b. Abdurrahman ﴿عبد الله بن عبد الرحمن﴾

[Abdullah b. Abdurrahman] b. Ezher b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi, Nasr b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzinoğulları'ndan Ümmü Seleme bt. Hafâce b. Herseme b. Mes'ûd'dur.

Abdullah b. Abdurrahman'ın çocuklarından Ca'fer, Abdurrahman, Ümmü Amr ve Hafsa'nın anneleri, Ümmü Cemîl bt. Abdullah b. Mükemmel b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir. ez-Zührî, Abdullah b. Abdurrahman'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1594. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Mükemmel b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi, Himyer'den sonra Yahsub'dandır. Esir edilmiştir.

Abdurrahman'ın çocuklarından el-Hasan ve Ümmü Habîb'in annesi; Hadîce bt. Ezher b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir. Sa'd, Mervân, Bürey-he, Ümmü Amr ve Hind'in annesi ise, Ümmü'n-Nu'mân bt. Abdurrahman b. Kays b. Halde'dir. Kendisinden ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur.

1595. Mu'âz b. Abdullah ﴿معاذ بن عبد الرحمن﴾

[Mu'âz b. Abdurrahman] b. Osman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, ümmü veleddir.

Mu'âz b. Abdurrahman'm çocuklarından Abdurrahman'm annesi, Zü-beyne'dir. Aym zamanda bu kadın Sa'd b. Bekiroğulları'ndan Amr b. Utey-be'nin de annesidir. Çocuklarından Üveys'in annesi Süleym b. Mansûro-ğulları'ndan Meryem bt. Ukbe b. İyâs b. Ganeme'dir. Esmâ'nın annesi de el-Minkariyye'dir.

1596. Kardeşi Osman b. Abdurrahman ﴿عثمان بن عبد الرحمن﴾

[Osman b. Abdurrahman] b. Osman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre.

1597. Nevfel b. Müsâhik ﴿نوفل بن مساحق﴾

[Nevfel b. Müsâhik] b. Abdullah b. Mahreme b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey. Annesi, Adî b. Ka'boğulları'ndan Meryem bt. Mutî b. el-Esved'dir.

Nevfel b. Müsâhik'in oğlu olan Sa'd'ın annesi, Ümmü Abdullah bt. Ebû Sebre b. Ebû Rühm b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik'tir. Nevfel'in oğlu Ma'kıl'm annesi, Ukayl b. Ka'boğulları'ndan Daibe bt. Sebre b. Abdullah b. el-A'lem'dir. Abdülmelik, Mervân ve Süley-man'ın anneleri farklıdır. Nevfel'in hadisleri azdır.

1598. İyâd b. Abdullah ﴿عياض بن عبد الله﴾

[İyâd b. Abdullah] b. Sa'd b. Ebû Serh b. el-Hâris b. Hubeyb b. Cezîme b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey. Annesi, ümmü veleddir.

İyâd'ın çocukları, Vehb, Abdullah ve Sâlim'in anneleri, Ümmü Hasan bt. Amr b. Üveys'tir. İyâd'ın bir de Sa'd adlı oğlu vardır.

1599. Osman b. İshâk ﴿عثمان بن إسحاق﴾

[Osman b. İshâk] b. Abdullah b. Ebû Hareşe b. Amr b. Rebî'a b. el-Hâris b. Hubeyb b. Cezîme b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey. Annesi, Ümeyme bt. Abdullah b. Mes'ûd b. el-Hâris b. Subh b. Mahzûm b. Sâhile b. Kâhil b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl'dir.

Osman b. İshâk'ın Abdurrahman ve başka diğer erkek çocuğu olup anneleri, Akîloğulları'ndan Ümmü Habîb bt. Mür'dür. ez-Zühri, Osman b. İshâk'tan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1600. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Mâ'iz. ez-Zührî, ondan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1601. Şu'ayb b. Muhammed ﴿شعيب بن محمد﴾

[Şu'ayb b. Muhammed] b. Abdullah b. Amr b. el-Âs b. Vâil b. Hâşim b. Su'ayd b. Sehm. Annesi, ümmü veleddir. Şu'ayb'ın çocuklarından Amr ve Ömer'in anneleri ise Habîbe bt. Mürre b. Amr b. Abdullah b. Ömer el-Cümahî'dir. Abdullah, Şu'ayb ve Âbide'nin[99] annesi, Amre bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'dir. Âbide, Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abdülmuttalib ile evlenmiştir.

---

[99] Leiden ve sonraki baskılarda "Âbide" ismi, "Âize" olarak geçmektedir. Doğrusu III. Ahmed nüshasındakidir.

Şu'ayb, dedesi Abdullah b. Amr'dan hadis rivayet etmiştir. Şu'ayb'ın oğlu Amr da ondan rivayette bulunmuştur. Şu'ayb'ın hadisi "an ebîhi [babasından]" şeklindedir. Amr'ın hadisi de "an ceddihi [dedesinden]" şeklindedir.

1602. Osman b. Abdullah ﴿عثمان بن عبد الله﴾

[Osman b. Abdullah] b. Abdullah b. Sürâka b. el-Mu'temir b. Enes b. Ezât b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi, Zeyneb bt. Ömer b. el-Hattâb'dır. Bu, Ömer'in en küçük çocuğu idi.

Osman'ın çocukları Amr -Osman bununla künyelenirdi- Abdullah, Ömer, Ebû Bekir, ez-Zübeyr ve Abdurrahman'ın annesi, Abde bt. ez-Zübeyr b. el-Müseyyeb b. Ebü's-Sâib'dir. O, Mahzûmoğulları'ndan Sayfî b. Âbid'dir. Çocuğu Hafsa'nın annesi ümmü veleddir. Çocuğu Fâtıma'nın annesi de ümmü veleddir. Osman b. Abdullah, Câbir b. Abdullah'tan rivayette bulunmuştur.

1603. Hişâm b. İsmail ﴿هشام بن إسماعيل﴾

[Hişâm b. İsmail] b. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Eme bt. el-Muttalib b. Ebü'l-Bahterî b. Hişâm b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Hişâm b. İsmail'in çocuklarından el-Velîd ve Ümmü Hişâm'm -o, Ümmü Hişâm b. Abdülmelik b. Mervân'dır- annesi Meryem bt. Lecâ b. Avf b. Hârice b. Sinân b. Ebû Hârise'dir. İbrahim ve Muhammed adındaki çocukları ümmü veleddendir. Hâlid ve Habîb ümmü veleddendir.

Hişâm b. İsmail, ilim ve rivayet ehli bir insandır. Abdülmelik b. Mervân'ın *Medine* valisi oldu. Sonra Abdülmelik vefat etti. el-Velîd b. Abdülmelik'i veliaht ilan edip biat etmeye çağırdığında buna icabet etmeyen Sa'îd b. el-Müseyyeb'i döven kişidir. Sa'îd biat etmeyi kabul etmedi ve "Şu insanların yaptığına bakın!" dedi. Bunun üzerine Hişâm Sa'îd'i dövdü ve onu hapsetti. Bu durum, Abdülmelik'e ulaşınca hoşuna gitmedi, bunu yapmış

olmasına rıza göstermedi ve şöyle dedi: "Sa'îd'den ne istiyor? Sa'îd'de hilaf yoktur."

1604. Muhammed b. Ammâr ﴿محمد بن عمار﴾

[Muhammed b. Ammâr] b. Yâsir b. Âmir b. Mâlik b. Kinâne b. Kays b. el-Husayn b. el-Vezîm b. Sa'lebe b. Avf b. Hârise b. Âmir el-Ekber b. Yâm b. Ans. Mezhic kabilesindendir. Bunlar, Kureyş'ten Ebû Huzeyfe b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm ile anlaşmalı idiler.

1605. Hamza b. Suheyb ﴿حمزة بن صهيب﴾

[Hamza b. Suheyb] b. Sinân b. Mâlik b. Abduamr b. Ukayl b. en-Nemir b. Kâsıt b. Rebî'a. Kureyş'ten Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî ile anlaşmalı idi. Babasından rivayette bulunmuştur.

1606. Sayfî b. Suheyb ﴿صيفي بن صهيب﴾

[Sayfî b. Suheyb] b. Sinân b. Mâlik.

1607. Umâre b. Suheyb ﴿عمارة بن صهيب﴾

[Umâre b. Suheyb] b. Sinân b. Mâlik. 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

1608. Abdullah b. Habbâb ﴿عبد الله بن خباب﴾

[Abdullah b. Habbâb] b. el-Eret b. Cendele b. Sa'd b. Huzeyme b. Kab b. Sa'd. Abdullah, Sa'd b. Zeyd b. Temîmoğulları'ndandır. Habbâb, Cahiliye döneminde esir edilmişti. Zühre b. Kilâboğulları ile anlaşmalı olan Ümmü Enmâr bt. Sibâ el-Huzâ'iyye'nin mülkiyetine geçmiş; o da onu azat etmişti.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb b. Humeyd b. Hilâl'den, o da önce Hâricîlerle birlikte olup sonradan ayrılan Abdülkays'tan bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Hâricîler bir köye girdiler, karşılarına Abdullah b. Habbâb korku ile çıktı. Hâricîler, "Kesinlikle korkutulmayacaksın" dediler. O da, "Vallahi! Beni korkuttunuz." dedi. Onlar yine "Kesinlikle korkutulmayacaksın." dediler. O da yine "Vallahi! Beni korkuttunuz." dedi. Adamlar, "Sen Peygamber'in sahâbîsi Habbâb'ın oğlu Abdullah değil misin?" dediler. O da, "Evet!" dedi. Hâricîler, "Babandan, Peygamber'i anlatan bize söyleyeceğin bir hadis işittin mi?" dediler. O da dedi ki: "Evet! Babamdan duydum; Peygamber'den duyduğu şu fitnenin ifade edildiği hadisi anlattı: Resulullah (sas), *"O fitnede oturan ayakta olandan daha hayırlıdır; ayakta olan yürüyenden daha hayırlıdır; yürüyen koşandan daha hayırlıdır."* dedi. Babam bana, "Şayet sen bu fitneye ulaşırsan 'Maktûl Abdullah' ol." dedi.

Eyyûb rivayetinde, "Kâtil Abdullah olma" dediğini işittiğini söylemiştir. Hâricîler, "Sen bunu babandan, bu hadisi Peygamber'den rivayet ederken mi işittin?" diye sordular. O da, "Evet!" dedi. Onu nehrin kenarına götürdüler; boynunu vurdular. Kanı aktı, sanki ayakkabı bağı gibi suya karışmadı. Ümmü veledini de kestiler. İşte bu sebeple onlarla savaşmak bana helal olmuştur.

1609. Muhammed b. Üsâme ﴿محمد بن أسامة﴾

[Muhammed b. Üsâme] b. Zeyd el-Hıbb b. Hârise b. Şerâhîl b. Abdüluzzâ b. İmruülkays b. Âmir b. en-Nu'mân b. Abdüvüd b. Avf b. Kinâne b. Avf b. Uzre b. Zeydüllât b. Rüfeyde b. Sevr b. Kilâb. Zeyd b. Hârise ailesine Medîneoğulları denmiştir. Bu, Abdüluzzâ b. İmruülkays'ın yetiştirmiş olduğu bir cariye sebebiyledir. Bu yüzden ona nisbet edilmişlerdir. Muhammed b. Üsâme, *Medine*'de Velîd b. Abdülmelik'in döneminde vefat etmiştir. Kendisinden Yezîd b. Abdullah b. Kusayt rivayette bulunmuştur. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1610. Kardeşi Hasan b. Üsâme ﴿الحسن بن أسامة﴾

[Hasan b. Üsâme] b. Zeyd b. Hârise. Kendisinden oğlu Muhammed b. Hasan ve diğerleri rivayette bulunmuştur. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1611. Ca'fer b. Amr ﴾جعفر بن عمرو﴿

[Ca'fer b. Amr] b. Ümeyye b. Huveylid b. Abdullah b. İyâs b. Abdünâşire b. Ka'b b. Cüdey b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı; dedi ki: Ca'fer b. Amr b. Ümeyye, Abdülmelik b. Mervân'ın süt kardeşidir. Halifeliği döneminde Abdülmelik b. Mervân'ı ziyarete gitmişti. Ca'fer *Şam* mescidinde oturdu. *Şam* halkına divanları arz ediliyordu. Oradaki Yemenliler de, "İtaat! İtaat!" diyorlardı: Bunun üzerine Ca'fer, "Allah'tan başkasına itaat olamaz." dedi. Oradakiler üzerine üşüşerek, "Sen Müminlerin Emiri'ne itaatı düşük mü görüyorsun?" dediler. Hatta üzerine bir sütun düşürdüler. Ca'fer büyük bir çabadan sonra kurtulabildi. Bu durum Abdülmelik'e ulaşınca ona birini gönderdi; yanına getirildi. Abdülmelik Ca'fer'e, "Bu olanların, senin yüzünden olduğunu anladın mı? Vallahi şayet seni öldürselerdi ben bir şey yapamazdım. Seni ilgilendirmeyen bir şeye karışmana sebep nedir? Görüyorsun ki, bir kavim benim mülkümü ve bana itaati çok önemsiyorlar; sen ise onu basite alıyorsun. Sakın böyle işlere karışma!" dedi.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ca'fer b. Amr, Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında vefat etmiştir. Babasından rivayette bulunmuş, kendisinden ise ez-Zührî rivayette bulunmuştur. Sika bir kişi olup, rivayetleri bulunmaktadır.

1612. Kardeşi ez-Zibrikân b. Amr ﴾الزبرقان بن عمرو﴿

[ez-Zibrikân b. Amr] b. Ümeyye b. Huveylid kendisinden hadis rivayetinde bulunulmuştur.

1613. İyâs b. Seleme ﴾إياس بن سلمة﴿

[İyâs b. Seleme] b. el-Ekva. İsmi, Sinân b. Abdullah b. Kuşeyr b. Huzeyme b. Mâlik b. Selâmân b. Eslem b. Efsâ'dır. Huzâ'a kabilesindendir. İyâs'ın künyesi Ebû Seleme'dir. 119 senesinde 77 yaşında *Medine*'de vefat etmiştir.

Bize Yahya b. Ya'lâ b. el-Hâris el-Muhâribî, İyâs b. Seleme b. el-Ekva'nın Ebû Bekir olarak künyelendiğini haber verdi. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1614. Muhammed b. Hamza ﴿محمد بن حمزة﴾

[Muhammed b. Hamza] b. Amr el-Eslemî. O, Üsâme b. Zeyd el-Leysî'den hadis rivayetinde bulunmuştur; o da babasından rivayette bulunmuştur.

1615. Abdurrahman b. Cerhed ﴿عبد الرحمن بن جرهد﴾

[Abdurrahman b. Cerhed] b. Zirâh b. Adî b. Mâzin b. el-Hâris b. Selâmân b. Eslem b. Efsâ. Babasından hadis rivayetinde bulunmuştur. Onun Zür'a adında bir oğlu olduğu söylenmektedir. Kendisinden Ebü'z-Zinâd hadis rivayetinde bulunmuştur.

1616. Târık b. Muhâşin ﴿طارق بن مخاشن﴾

[Târık b. Muhâşin] el-Eslemî. *Medine*'ye yerleşmişti. Kendisinden ez-Zuhri hadis rivayetinde bulunmuştur.

1617. Ebû Osman b. Senne ﴿أبو عثمان بن سنة﴾

[Ebû Osman b. Senne] el-Huzâ'î. Kendisinden ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur.

1618. Atâ b. Yezîd ﴿عطاء بن يزيد﴾

[Atâ b. Yezîd] el-Leysî. Kinâne'den olup bizzat kabiledendir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. 107 senesinde 82 yaşında iken vefat etmiştir. Ebû Eyyûb, Temîm ed-Dârî, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Ubeydullah b. Adî b. el-Hıyâr'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden ise ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur. Çok hadis rivayet eden biridir.

1619. Umâre b. Ükeyme ﴿عمارة بن أكيمة﴾

[Umâre b. Ükeyme] el-Leysî. Kinâne'den olup bizzat kabiledendir. Künyesi *Ebü'l-Velîd*'dir. 101 senesinde 97 yaşında iken vefat etmiştir. Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuş; kendisinden de ez-Zührî sadece bir hadis rivayet etmiştir. Hadisini delil olarak kullanmayan biri Ümâre'ye "meçhûl bir şeyh" demiştir.

1620. Humeyd b. Mâlik ﴿حميد بن مالك﴾

[Humeyd b. Mâlik] b. el-Hussem[100] ed-Dilî. Kinâne kabilesinden olup yaşlı bir kimse idi. Sa'd ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşec ve ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur. Az hadis rivayet eden biridir.

1621. Sinân b. Ebû Sinân ﴿سنان بن أبي سنان﴾

[Sinân b. Ebû Sinân] ed-Dilî. Aslî olarak Kinâne kabilesindendir. 105 senesinde 82 yaşında iken vefat etmiştir. Kendisinden ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur. Rivayeti azdır.

1622. Ubeydullah b. Abdullah ﴿عبيد الله بن عبد الله﴾

[Ubeydullah b. Abdullah] b. Utbe b. Mes'ûd b. Gâfil b. Habîb b. Şemh b. Fâr b. Mahzûm. Zühreoğulları'nın anlaşmalıları olan Hüzeyl b. Müdrike'dendir. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe şiir söylerdi. Kendisine bu konu hatırlatıldığında şöyle derdi: "Ne dersiniz, göğsü ağrıyan bir kimse, nefes alamazsa ölmez mi?"

---

[100] III. Ahmed nüshasında bu şekildedir.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ubeydullah, âlim bir kişi idi, gözleri sonradan kör olmuştu. Ebû Hüreyre, İbn Abbâs, Âişe, Ebû Talha, Sehl b. Huneyf, Zeyd b. Hâlid ve Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis rivayet etmiştir. Sika ve fakih olup, çok hadis rivayetinde bulunan âlim ve şair bir kimseydi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Ubeydullah b. Abdullah'ın bıyığını çok kısaltmadığını gördüm. Ondan birazcık alırdı. *Medine*'de 98 senesinde vefat etmiştir. Başka biri de onun 97 senesinde vefat ettiğini söylemiştir.

Yunus b. Muhammed, Hammâd b. Zeyd'den, o Ma'mer den, o da ez-Zührî'den rivayet ederek şöyle dedi:

Ebû Seleme, İbn Abbâs'a bir şey sorduğunda ondan hoşlanmazdı. Ubeydullah b. Abdullah ise ona iltifat ederdi ve onu aydınlatırdı.

1623. Yahya b. Abdurrahman ﴿يحيى بن عبد الرحمن﴾

[Yahya b. Abdurrahman] b. Hâtıb b. Ebû Belte'a. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusayoğullarının anlaşmalısı olan Lahm kabilesindendir. Osman b. Affân'ın hilafeti döneminde vefat etmiştir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. İbn Ömer ve Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir. *Medine*'de 104 senesinde vefat etmiştir.

1624. Kardeşi Abdullah b. Abdurrahman ﴿عبد الله بن عبد الرحمن﴾

[Abdullah b. Abdurrahman] b. Hâtıb b. Ebû Belte'a.

Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği sırasında 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

1625. Hanzale ﴿حنظلة﴾

O, Ali b. el-Eska el-Eslemî'nin oğludur. Bizzat o kabilenin aslındandır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden ise ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur.

1626. İyâd b. Halîfe ﴿عياض بن خليفة﴾

[İyâd b. Halîfe] el-Huzâ'î.

Kendisinden ez-Zührî hadis rivayetinde bulunmuştur.

1627. Avf b. et-Tufeyl ﴿عوف بن الطفيل﴾

[Avf b. et-Tufeyl] b. el-Hâris b. Sahbere b. Cürsûme b. Âdiye b. Mürre b. Cüşem b. el-Evs b. Âmir b. Hufeyn b. en-Nemir b. Osman b. Nasr b. Zehrân b. Ka'b. Ezd kabilesindendir. et-Tufeyl b. Hâris, Ebû Bekir'in çocukları Âişe ve Abdurrahman'm anne bir kardeşleridir. Anneleri Ümmü Rûmân'dır. el-Hâris b. Sahbere, *Serât*'tan gelmiş ve Ebû Bekir ile anlaşmıştır. Yanında da hanımı Ümmü Rûmân vardı. Kendisi vefat edince onu Ebû Bekir es-Sıddîk nikâhına almıştır.

1628. Abdurrahman b. Mâlik ﴿عبد الرحمن بن مالك﴾

[Abdurrahman b. Mâlik] b. Cu'şüm b. Mâlik b. Amr b. Teym b. Müdlic b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâne. Ez-Zührî ondan hadis rivayetinde bulunmuştur. Abdurrahman'ın rivayet ettiği hadisler vardır.

1629. er-Rebî b. Sebre ﴿الربيع بن سبرة﴾

er-Rebî b. Sebre el-Cühenî. Babasından hadis rivayetinde bulunmuştur. Babası sahâbî idi. ez-Zührî, er-Rebî b. Sebre el-Cühenî'den hadis rivayet etmiştir.

1630. Ubeyd b. es-Sebbâk ﴿عبيد بن السباق﴾

[Ubeyd b. es-Sebbâk] es-Sekafî. Mezi konusunda Sehl b. Huneyf'ten hadis rivayetinde bulunmuştur. İbn Abbâs'tan da hadis rivayetinde bulunmuştur.

1631. Abîde b. Süfyân el-Hadramî ﴿عَبيدة بن سفيان﴾

Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden bir kimsedir.

1632. es-Sâib b. Mâlik ﴿السائب بن مالك﴾

es-Sâib b. Mâlik el-Kinânî. ez-Zührî kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur.

1633. Safvân b. İyâd ﴿صفوان بن عياض﴾

Üsâme b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî'nin kardeşinin oğlu, aynı zamanda Üsâme'nin damadıdır. Üsâme'den hadis rivayet etmiş, kendisinden ise ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1634. Melîh b. Abdullah ﴿مليح بن عبد الله﴾

[Melîh b. Abdullah] es-Sa'dî. Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuş, kendisinden Muhammed b. Amr b. Alkame el-Leysî rivayette bulunmuştur.

1635. Irâk b. Mâlik ﴿عراك بن مالك﴾

[Irâk b. Mâlik] el-Gıfârî. Kinâneoğulları'ndan olup *Medine*'de Gıfâr kabilesi ile birlikte bulunmuştur. Yezîd b. Abdülmelik döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuş, kendisinden ise ez-Zührî ve oğlu Huseym b. Irâk hadis rivayetinde bulunmuştur. İffetli ve salâbet sahibi bir kimse idi. *Medine*'de Ziyâd b. Ubeydullah el-Hâris döneminde zabıta görevini üstlenmişti. Ziyâd, Ebü'l-Abbâs'ın halifeliği döneminde, bir de Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk günlerinde *Medine* ve *Mekke*'de vali olarak görev yapmıştır.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Ebü'l-Gusn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Irâk'ın, bıyıklarım tıraş eder gibi çok kısalttığını görmedim. Onları hafifçe kısaltırdı.

Bize Ma'n b. İsa şunu haber verdi: Ben Irâk'in yıl boyu oruç tuttuğunu gördüm.

1636. Muharrer b. Ebû Hüreyre ﴿محرر بن أبي هريرة﴾

[Muharrer b. Ebû Hüreyre] b. Âmir b. Abdü Zü'ş-Şerâ b. Tarîf b. Attâb b. Ebû Sa'b b. Münebbih b. Sa'd b. Sa'lebe b. Süleym b. Fehm b. Ganm b. Devs. Ezd kabilesine mensuptur. *Medine*'de Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde vefat etmiştir. Babasından hadis rivayetinde bulunmuş ve az hadis rivayet etmiştir.

1637. Amr b. Ebû Süfyân ﴿عمرو بن أبي سفيان﴾

[Amr b. Ebû Süfyân] b. Üseyd b. Câriye b. Abdullah b. Ebû Seleme b. Abdüluzzâ b. Gıyere b. Avf b. Kasî. O, Zühreoğulları ile anlaşmalı olan Sakîf'tir. Ebû Hüreyre'nin arkadaşları arasında idi. ez-Zührî ondan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1638. Nehâr b. Abdullah ﴿نهار بن عبد الله﴾

[Nehâr b. Abdullah] el-Kaysî. Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis işitmiştir.

Medineli Tabiîn'in İkinci Tabakasında Ensâr'dan Olanlar

1639. Abbâd b. Ebû Nâile ﴾عباد بن أبي نائلة﴿

[Abbâd b. Ebû Nâile] Silkân b. Selâme b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel. Annesi, Ümmü Sehl b. Rûmî b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir.

Abbâd'ın çocuklarından Yunus, Ümmü Seleme, Ümmü Amr, Ümmü Musa, Seleme ve Kuraybe'nin annesi; Evs kabilesinin *Râtic* sâkinlerinden olan Ce'âdire'den Ümmü'l-Hâris bt. el-Hubâb b. Zeyd b. Teym b. Ümeyye b. Beyâda b. Hufâf'tır.

Yine çocuklarından Ümmü'l-Alâ ve Ümmü Amr'ın annesi Kays Aylân'dan Safiyye bt. Ma'bed b. Bişr b. Hâlid b. Zâlim'dir.

Abbâd b. Ebû Nâile ve oğlu Seleme b. Abbâd, Yezîd b. Mu'âviye döneminde 63 senesi, Zilhicce ayında gerçekleşen *Harre* vak'asında öldürülmüşlerdir.

1640. Zeyd b. Muhammed ﴾زيد بن محمد﴿

[Zeyd b. Muhammed] b. Mesleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr. O, Nebît b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi ümmü

veleddir. Zeyd b. Muhammed'in Kays ve Ümmü Zeyd denen çocuklarının annesi Muhârib b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudaroğulları'ndandır. Zeyd b. Muhammed, *Harre* gününde öldürülmüştür.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Utbe b. Cübeyre anlattı. O da el-Husayn b. Abdurrahman b. Amr b. Sa'd b. Mu'âz'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Harre gününde, henüz savaş sona ermemişken, *Medine* evlerinden ilk yağmalanan ev Abdüleşhel'in evidir. Evlerde ev eşyaları bırakılmıyor, kadınlara ait süsler alınıyor, elbiseler, yataklar, yünler ne varsa yağmalanıyordu. Tavuk ve güvercin, ne bulunursa kesiliyor ve soyulup birinin sırtına koyuyorlardı. Bu şekilde bir evden öbür eve geçiyorduk. Bu şekilde üç gün kaldık. Müsrif denen kişi de *el-Akîk*'teydi. İnsanlar bu durumda iken Muharrem ayının hilalini gördük.

Muhammed b. Mesleme'nin evine girildiğinde kadınlar bağrıştılar. Zeyd b. Muhammed yanında birkaç kişi ile birlikte sese doğru yöneldi. Orada on kişinin yağma yaptıklarını gördüler. Kapının yanında, evde ve evin çevresinde çarpıştılar Hatta Şamlıların hepsi öldürüldü. Onların yağmaladıklarını da ellerinden aldılar. Onlara ait malları da susuz bir kuyuya atıp üzerine toprak attılar. Şamlılardan diğer başkaları oraya geldiler ve orada çatıştılar. Zeyd b. Muhammed b. Mesleme kapının yanında öldürüldü. Aynı zamanda Seleme b. Abbâd b. Selâme b. Vakş ve Ca'fer b. Yezîd b. Silkân da orada öldürüldü. Hepsi orada ölü olarak bulundular. Dört tanesi yüzünde olmak üzere Yezîd b. Muhammed'in vücudunda ondört kılıç darbesi vardı.

1641. Abdullah b. Râfi ﴿عبد الله بن رافع﴾

[Abdullah b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr. O, Nebît b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi, Ca'fer b. Kilâboğulları'ndan Lübnâ bt. Kurre b. Alkame b. Ulâse'dir. [Abdullah b. Râfi'in Zehr adında bir oğlu olmuş, annesi Ca'fer b. Kilâboğulları'ndan Selâme

b. Kurre b. Alkame b. Ulâse'dir.][101] Kızları Nâisa ve Âişe'nin annesi Ümmü'l-Eş'as bt. Abdullah b. Kurre b. Alkame b. Ulâse'dir. Ümmü Ca'fer'in annesi Evs kabilesinin Hâriseoğulları boyunda Ümmü'l-Eş'as bt. Rifâ'a b. Hadîc b. Râfi'dir.

Abdullah b. Râfi babasından rivayette bulunmuştur. Sika bir râvî olup az hadis rivayet etmiştir.

1642. Ubeydullah b. Râfi ﴿عبيد الله بن رافع﴾

[Ubeydullah b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, Esmâ bt. Ziyâd b. Tarafe b. Mesâd b. el-Hâris b. Mâlik b. en-Nemir b. Kâsıt b. Rebî'a'dır.

Ubeydullah'ın el-Fadl adında çocuğu olmuş, kendisi onunla künyelenmiştir. Avne, Ümmü'l-Fadl, Büreyhe ve Ümmü Râfi adli çocuklarının anneleri ümmü veleddir. Ubeydullah, babasından rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden biridir. Hicri 111 senesinde Hişâm b. Abdülmelik'in hilafeti döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Vefatında 85 yaşında idi.

1643. Abdurrahman b. Râfi ﴿عبد الرحمن بن رافع﴾

[Abdurrahman b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, en-Nemir b. Kâsıt'tan Esmâ bt. Ziyâd b. Tarafe'dir. Abdurrahman'ın Hüreyr ve Sükeyne adlı çocukları olmuştur. Bunların annesi, Ümmü'l-Hasan bt. Üseyd b. Züheyr b. Râfi b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir.

1644. Sehl b. Râfi ﴿سهل بن رافع﴾

[Sehl b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, Nemir b. Kâsıt'tan Esmâ bt. Ziyâd b. Tarafe'dir. Sehl b. Râfi'nin el-Münzir, İmrân -soyu devam etmemiş-, Süleyman, Muhammed, Âişe, Ümmü

[101] Leiden neşrinde köşeli parantez içindeki kısım yerine nokta konularak dipnotta, buradan bazı kelimelerin düştüğüne işaret edilmiştir. İki parantez içindeki kısım III. Ahmed nüshasından alınmıştır.

İsa ve Ümmü Humeyde isimli çocukları dünyaya gelmiştir. Bunların annesi, Ümmü'l-Münzir bt. Rifâ'a b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Cüşem b. Hârise'dir.

1645. Rifâ'a b. Râfi ﴿رفاعة بن رافع﴾

[Rifâ'a b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi, en-Nemir b. Kâsıt'tan Esmâ bt. Ziyâd b. Tarafe'dir.

Rifâ'a'nın çocuklarından Abâye ve İmruülkays ümmü veleddendir. Zümeyl ümmü veleddendir. Yenfa ümmü veleddendir. Sehl, Âişe ve Meymûne'nin annesi, Hind bt. Sa'lebe b. Ziberkân b. Bedr et-Temîmî'dir. Abde, Esmâ ve Bekre ümmü veleddendir. Rifâ'a b. Râfi'in künyesi Ebû Hadîc'dir. Ömer b. Abdülazîz döneminde *Medine*'de vefat etmiştir.

1646. Ubeyd b. Râfi ﴿عبيد بن رافع﴾

[Ubeyd b. Râfi] b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise. Annesi ümmü veleddir.

Ubeyd'in Râfi, Ayyâş ve Rifâ'a adlı çocuklarınm annesi, Humeyde bt. Ebû Abs b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise'dir.

1647. Harâm b. Sa'd ﴿حرام بن سعد﴾

[Harâm b. Sa'd] b. Muhayyisa b. Mes'ûd b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Evs kabilesindendir. ez-Zührî kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir. Harâm'ın künyesi *Ebû Sa'îd*'dir. *Medine*'de 113 yılında 70 yaşında iken vefat etmiştir.

1648. Nemle b. Ebû Nemle ﴿نملة بن أبي نملة﴾

İsmi, Amr b. Mu'âz b. Zürâre b. Amr b. Adî b. el-Hâris b. Mürre b. Zafer'dir. Evs kabilesine mensuptur. Annesi, Evs'in Amr b. Avfoğulları'ndan Kebşe bt. Hâtıb b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'dir. Onun çocukları vardı ama yaşamadılar. Mür b. Zafer'in de oğlu yaşamadı.

Onlardan hiç kimse kalmadı. Nemle, babasından rivayette bulunmuş, babasından da ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1649. Amr ﴿عمرو﴾

1650. Muhammed ﴿محمد﴾

1651. Yezîd ﴿يزيد﴾

Bunlar Zeyd b. Sâbit b. Kays b. el-Hâtim b. Adî b. Amr b. Sevâd b. Zafer'in oğullarıdır. Zafer denen kişi Ka'b b. el-Hazrec b. Amr'dır. Amr da en-Nebît b. Mâlik b. el-Evs'tir. Anneleri, Ümmü Habîb bt. Kays b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer'dir. Hepsi 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüşlerdir. Soyları devam etmemiştir.

1652. Sâlih b. Havvât ﴿صالح بن خوات﴾

[Sâlih b. Havvât] b. Cübeyr b. en-Nu'mân b. Ümeyye b. İmruülkays b. Sa'lebe b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. Annesi Benî Fukaym'ın Sa'lebeoğullarındandır.

Sâlih b. Havvât'ın çocukları Havvât, Ebû Hanne, Berre ve Ümmü Musa'nın annesi Mâzin b. en-Neccâroğulları'ndan Ümmü Hasan bt. Ebû Hanne b. Guzeyye'dir. Hedbe bt. Sâlih'in annesi Kudâ'a kabilesinin Belî boyuna mensup Üneyfoğulları'ndandır. Sâlih b. Havvât babasından rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden biridir.

1653. Habîb b. Havvât ﴿حبيب بن خوات﴾

[Habîb b. Havvât] b. Cübeyr b. en-Nu'mân b. Ümeyye b. İmruülkays. Annesi Beni Fukaym'ın Sa'lebeoğulları'ndandır.

Habîb'in Dâvûd adında bir çocuğu olmuştur. Onun annesi, ümmü veleddir. Habîb b. Havvât, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

1654. Amr b. Havvât ﴿عمرو بن خوات﴾

[Amr b. Havvât] b. Cübeyr b. en-Nu'mân. Annesinin ismini bilmemekteyiz. *Harre* gününde öldürülmüş, soyu devam etmemiştir.

1655. Yahya b. Mücemmi ﴿يحيى بن مجمع﴾

[Yahya b. Mücemmi] b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf b. Dubay'a b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. Annesi, Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensup Selmâ bt. Sâbit b. ed-Dahdâha b. Nu'aym b. Ganm b. İyâs'tır. Yahya b. Mücemmi'in, Mücemmi adında çocuğu olmuş, ancak soyu devam etmemiştir. Yahya b. Mücemmi, *Harre* gününde öldürülmüştür.

1656. Kardeşi Ubeydullah b. Mücemmi ﴿عبيد الله بن مجمع﴾

[Ubeydullah b. Mücemmi] b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf. Annesi, Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensup Selmâ bt. Sâbit b. ed-Dahdâha b. Nu'aym'dır.

Ubeydullah b. Mücemmi'in İmrân, Dahdâha ve Meryem adındaki çocuklarının annesi Amr b. Avfoğulları'ndan Lübnâ bt. Abdullah b. Nebtel b. el-Hâris b. Kays b. Zeyd b. Dubay'a'dır. Ubeydullah b. Mücemmi, *Harre* olayında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1657. Yezîd b. Sâbit ﴿يزيد بن ثابت﴾

[Yezîd b. Sâbit] b. Vedî'a b. Hizâm b. Hâlîd b. Sa'lebe b. Zeyd b. Ubeyd b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. Annesi Amr b. Avfoğulları ile anlaşmalı Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensup Üneyfoğullarındandır.

Yezîd'in Abdullah ve İsmail adında çocukları olmuştur. ez-Zührî, Yezîd b. Sâbit b. Vedî'a'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1658. Muhammed b. Cebr ﴿محمد بن جبر﴾

[Muhammed b. Cebr] b. Atîk b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. *Harre* gününde öldürülmüştür, soyu devam etmemiştir. Babası Peygamber ile birlikte *Bedir* gazvesine katılmıştır.

1659. Abdülmelik b. Cebr ﴿عبد الملك بن جبر﴾

[Abdülmelik b. Cebr] b. Atîk. Câbir b. Abdullah'tan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1660. Ebü'l-Beddâh b. Âsım ﴿أبو البداح بن عاصم﴾

[Ebü'l-Beddâh b. Âsım] b. Adî b. el-Ced b. Aclân. Evs kabilesinin Amr b. Avfoğulları ile anlaşmalı Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensuptur.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: "Ebü'l-Beddâh onun sık kullanılan lakabıdır. Künyesi Ebû Amr'dır. 84 yaşında iken *Medine*'de Hişâm b. Abdülmelik döneminde 117 senesinde vefat etmiştir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir."

1661. Kardeşi Abbâd b. Âsım ﴿عباد بن عاصم﴾

[Abbâd b. Âsım] b. Adî. Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği döneminde 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

1662. Hârice b. Zeyd ﴿خارجة بن زيد﴾

[Hârice b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Ümmü Sa'd'dır. O, el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndan Cemîle bt. Sa'd b. er-Rebî b. Amr b. Ebû Züheyr b. Mâlik b. İmruülkays b. Mâlik b. Sa'lebe'dir.

Hârice b. Zeyd'in Zeyd, Amr, Abdullah, Muhammed, Habîbe, Humeyde, Ümmü Yahya ve Ümmü Süleyman isimli çocukları olmuştur. Bunların annesi, Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Ümmü Amr bt. Hazm'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Mus'ab anlattı. O da İbrahim b. Yahya b. Zeyd'den şunu rivayet etti:

Hârice b. Zeyd, *Ebû Zeyd* olarak künyelenirdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:

Hârice b. Zeyd, yüzüğünü sol eline takıyordu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:

Ben, Hârice b. Zeyd'in alnında secde izi gördüm. Çok değildi, burnunda bir iz yoktu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:

Hârice b. Zeyd'i gördüm; çıplak iken bazen ridasını üzerine alıyordu. Fakat üzerinde gömlek olduğunda, onu o şekilde görmüyordum. Kendisi, güzel vücutlu bir insandı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:

Hârice b. Zeyd'in ipek bir elbise giydiğini ve aspur ile boyanmış bir dış elbise giydiğini gördüm. Ayrıca Hârice'yi beyaz bir sarık sararken gördüm. Hârice b. Zeyd babasından hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup pek çok hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. Mus'ab anlattı. O İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten, o da Hârice b. Zeyd b. Sâbit'ten şöyle dediğini rivayet etti:

"Rüyamda yetmiş kat bina yaptığımı gördüm; bitirince korktum. Çünkü ben de bu sene 70. seneyi tamamladım." O sene içerisinde vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Hârice, Ömer b. Abdülazîz'in hilafeti döneminde, 100 senesinde *Medine*'de vefat etti. Namazını o dönemde Ömer'in *Medine* valisi olan Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm kıldırdı. Yatağında ince bir elbise gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:

Hârice b. Zeyd'e yetiştim. Kabrine su döküldüğünü gördüm.

1663. Sa'd b. Zeyd ﴿سعد بن زيد﴾

[Sa'd b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Belhâris b. el-Hazrec'den Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî dir.

Sa'd b. Zeyd'in Kays, Sa'îd -O Sa'dân'dır- ve Abdurrahman adlı çocukları olmuştur. Anneleri ümmü veleddir. Dâvûd ve Habîbe adlı çocuklarının annesi ümmü veleddir. Süleyman ve Sa'd adlı çocuklarının da annesi ümmü veleddir. Sa'd b. Zeyd'den hadis rivayet edilmiştir. 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* gününde öldürülmüştür.

1664. Süleyman b. Zeyd ﴿سليمان بن زيد﴾

[Süleyman b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Belhâris b. el-Hazrec'den Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî dir.

Süleyman'ın Sa'îd, Humeyd, Muhammed ve Abdullah adındaki çocuklarının annesi, Adî b. en-Neccâroğullarından Ümmü Humeyd bt. Abdullah b. Kays b. Sırme b. Ebû Enes'tir. Süleyman b. Zeyd b. Sâbit, *Harre* gününde öldürülmüştür.

1665. Yahya b. Zeyd ﴿يحيى بن زيد﴾

[Yahya b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Belhâris b. el-Hazrec'den Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî dir.

Yahya b. Zeyd'in Zekeriyyâ ve İbrahim adında çocukları dünyaya gelmiştir. Anneleri Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Bessâme bt. Umâre b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk'tır. Yahya b. Zeyd, *Harre* gününde öldürülmüştür.

1666. İsmail b. Zeyd ﴿إسماعيل بن زيد﴾

[İsmail b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Belhâris b. el-Hazrec'den Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî'dir.

İsmail b. Zeyd'in çocuklarından Mus'ab'ın annesi, Belhublâ'dan Ümâme bt. Cüleyhâ b. Ubâde b. Abdullah b. Übey b. Selûl'dür.

İsmail'in oğlu Sa'd'ın annesi, Hilâloğulları'ndan Meymûne bt. Bilâl'dir. İsmail b. Zeyd, Zeyd b. Sâbit'in en küçük oğludur. Babasından rivayeti olmamış, ona yetişmemiştir. Ama başkalarından rivayette bulunmuştur. Rivayetleri azdır.

1667. Selît b. Zeyd ﴿سليط بن زيد﴾

[Selît b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân. Annesi, ümmü veleddir.

Selît b. Zeyd'in Yesâr adlı oğlunun annesinin adı Zeyneb'dir. Habîbe ve Huleyde'nin annesi Nâile bt. Amr b. Hazm'dır. Selît b. Zeyd b. Sâbit, *Harre* gününde öldürülmüştür.

1668. Abdurrahman b. Zeyd ﴿عبد الرحمن بن زيد﴾

[Abdurrahman b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk. Annesi, ümmü veleddir. Abdurrahman'ın Sa'îd, Ümmü Külsûm ve Ümmü Ebân denen çocuklarının annesi Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Amre bt. Abdülalâ b. Amr b. er-Rebî b. el-Hâris'tir. Abdurrahman b. Zeyd, *Harre* vak'asında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1669. Abdullah b. Zeyd ﴿عبد الله بن زيد﴾

[Abdullah b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk. Annesi, ümmü veleddir. *Harre* vak'asında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1670. Zeyd b. Zeyd ﴿زيد بن زيد﴾

[Zeyd b. Zeyd] b. Sâbit b. ed-Dahhâk. *Harre* olayında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir. *Harre* olayında Zeyd b. Sâbit'in soyundan olan yedi kişi öldürülmüştür.

1671. Abdurrahman b. Hassân ﴿عبد الرحمن بن حسان﴾

[Abdurrahman b. Hassân] b. Sâbit b. el-Münzir b. Harâm b. Amr b. Zeyd b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Sîrîn el-Kıbtîyye'dir. Resûlullah'ın oğlu İbrahim'in annesi Mâriye'nin kardeşidir. Peygamber, Sîrîn'i Hassân b. Sâbit'e vermişti. Abdurrahman b. Hassân ondan dünyaya gelmiştir. Abdurrahman, Resûlullah'ın oğlu İbrahim'in teyzesinin oğludur. Abdurrahman şair biridir, babasından ve başkalarından hadis rivayetinde bulunmuştur.

Abdurrahman'ın el-Velîd, İsmail ve Ümmü Firâs denen çocuklarının annesi, Ümmü Şeybe bt. es-Sâib b. Yezîd b. Abdullah'tır. Abdurrahman'ın bir diğer oğlu Sa'îd de şair idi. Kendisinden rivayette bulunulmuştur. Annesi, ümmü veleddir.

Abdurrahman'm Hassân ve Fürey'a adında çocukları da olmuştur. Abdurrahman b. Hassân'ın künyesi Ebû Sa'îd'dir. Şair biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1672. Umâre b. Ukbe ﴿عمارة بن عقبة﴾

[Umâre b. Ukbe] b. Küdeym b. Adî b. Hârise b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, ümmü veleddir. Umâre, *Harre* vak'asında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1673. Muhammed b. Nübeyt ﴿محمد بن نبيط﴾

[Muhammed b. Nübeyt] b. Câbir b. Mâlik b. Adî b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, (Resûlullah'a) biat eden kadınlardan olan el-Fürey'a bt. Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre b. Udes'tir.

Muhammed b. Nübeyt'in Osman, Ebû Ümâme, Abdullah ve Ümmü Külsûm denen çocuklarının annesi, Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Ümmü Abdullah bt. Umâre b. el-Hubâb b. Sa'd b. Kays b. Amr b. Zeydümenât'tır. Muhammed b. Nübeyt, *Harre* vak'asında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1674. Abdülmelik b. Nübeyt ﴿عبد الملك بن نبيط﴾

Abdülmelik b. Nübeyt b. Câbir b. Mâlik b. Adî b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, el-Fürey'a bt. Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre b. Udes'tir. Abdülmelik'in Amr, Ebû Ümâme, Muhammed ve Nübeyt denen çocuklarının annesi, Benî Zürayk'tan Ümmü Külsûm bt. Yahya b. Hallâd b. Râfi b. Mâlik'tir. Abdülmelik, *Harre* vak'asmda öldürülmüştür.

1675. el-Haccâc b. Amr ﴿الحجاج بن عمرو﴾

[el-Haccâc b. Amr] b. Guzeyye b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Eslem kabilesinden Ümmü'l-Haccâc bt. Kays b. Râfi b. Üzeyne'dir. Vefat etmiş, soyu devam etmemiştir.

1676. Abdurrahman b. Ebû Sa'îd ﴿عبد الرحمن بن أبي سعيد﴾

[Abdurrahman b. Ebû Sa'îd] el-Hudrî. Ebû Sa'îd'in ismi, Sa'd b. Mâlik b. Sinân b. Sa'lebe b. Ubeyd b. el-Ebcer'dir. el-Ebcer, Hudre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir. Annesi, Evs kabilesinden Amr b. Avfoğulları'nın Mu'âviyeoğulları boyundan Ümmü Abdullah bt. Abdullah b. el-Hâris b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris'tir.

Muhammed b. Ömer, onun künyesinin Ebû Muhammed olduğunu söylemiştir. Abdullah b. Muhammed b. Umâre ise Ebû Ca'fer olduğunu söylemiştir.

Abdurrahman b. Ebû Sa'îd'in Abdullah, Sa'îd -o Rubeyh'tir- adında çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi Hudra kabilesinden Sa'îd b. Muhâriboğulları'ndan Ümmü Eyyûb bt. Umeyr b. el-Huveyris'tir. Çok hadis

rivayet eden biridir, sağlam bir râvî değildir. Onun rivayetleri zayıf sayılmakta ve delil olarak kullanılmamaktadır. Abdurrahman babasından rivayette bulunmuştur.

Muhammed b. Ömer, Abdurrahman b. Ebû Sa'îd'in 77 yaşmda iken *Medine*'de, 112 yılında vefat ettiğini söylemiştir.

1677. Hamza b. Ebû Sa'îd el-Hudrî ﴿حمزة بن أبي سعيد﴾

[Hamza b. Ebû Sa'îd] el-Hudrî. Annesi, Mu'âviyeoğulları'ndan Ümmü Abdullah b. el-Hâris b. Kays b. Heyşe'dir.

Hamza'nın Mes'ûd adında çocuğu olmuştur. Annesi ise Havle bt. er-Rebî'dir. Mâlik ve Ümmü Yahya diye bilinen çocuklarının annesi, Adî b. en-Neccâroğulları ile anlaşmalı Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensup el-Fâri'a bt. Hâlid b. Sevâd b. Gaziyye b. Vüheyb b. Halef'tir. Hamza, babasından hadis rivayetinde bulunmuştur.

1678. Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Hudrî ﴿سعيد بن أبي سعيد﴾

[Sa'îd b. Ebû Sa'îd] el-Hudrî. Annesi, Mu'âviyeoğulları'ndan Ümmü Abdullah b. el-Hâris b. Kays b. Heyşe'dir.

Sa'îd'in Hamza ve Hind adında çocukları olmuştur. Hind'den rivayette bulunulmuş, o da babasından rivayette bulunmuştur. Annesi, Evs kabilesinin Amr b. Avfoğulları'ndan Fa'me bt. Beşîr b. Atîk b. el-Hâris b. Atîk b. Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye'dir. el-Velîd adındaki çocuğunun annesi Kudâ'a kabilesinin Belî soyuna mensup Ümmü Hasan bt. Muhammed b. el-Velîd'dir.

1679. Beşîr b. Ebû Mes'ûd ﴿بشير بن أبي مسعود﴾

İsmi, Ukbe b. Amr b. Sa'lebe b. Üseyre b. Asîre b. Atıyye b. Cidâre b. Avf b. el-Hâris el-Hazrec'dir.

Beşîr b. Ebû Mes'ûd'un Ümmü Sa'lebe ve Ümmü Seleme adındaki çocuklarının annesi, Kaysü Aylân kabilesinin Süleym b. Mansûroğulları

boyundandır. Urve b. ez-Zübeyr, Beşîr b. Ebû Mes'ûd'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1680. Muhammed b. en-Nu'mân ﴿محمد بن النعمان﴾

[Muhammed b. en-Nu'mân] b. Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe b. Hallâs b. Zeyd b. Mâlik b. el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec. Annesi, el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndan Ümmü Abdullah bt. Amr b. Cerve'dir.

Muhammed'in en-Nu'mân, Revâha, Abdülkerîm ve Abdülhamîd adında çocukları olmuştur. Bunların anneleri ise farklıdır.

1681. Yezîd b. en-Nu'mân ﴿يزيد بن النعمان﴾

[Yezîd b. en-Nu'mân] b. Beşîr b. Sa'd. Annesi, Nâile bt. Beşîr b. Umâre b. Hassân b. Cebbâr b. Kurt'tur. [Kelb kabilesindendir. Yezîd b. Nu'mân'ın en-Nu'mân, el-Haccâc, Beşîr, Ömer ve Muhammed adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Kelb kabilesinin Mu'âviyeoğulları'ndan Ümmü Abdullah b. Beşîr b. Hasan b. Cebbar b. Kurt'tur.] Çocuklarından Abdülazîz,[102] Sadaka ve Nu'aym'ın anneleri ümmü veleddir. Abdülvâhid ve küçükken vefat eden Abdürrezzâk'ın anneleri ümmü veleddir. Şebîb'in annesi ümmü veleddir. Abdülmelik ve Abdülkerîm'in anneleri de ümmü veleddir. Yine çocukken vefat eden İsmail'in annesi ümmü veleddir. Yezîd'in çocuklarından Ümmü'l-Benîn ve Humeyde'nin annesi de ümmü veleddir. Yezîd'in çocuklarından Huleyde'nin annesi ümmü veleddir. Süfyân çocuk iken vefat etmiş olup annesi ümmü veleddir. Çocuklarından Übeyye'nin de annesi ümmü veleddir.

---

[102] Leiden baskısında "Kelb" kelimesi ile "Abdülazîz" kelimeleri arasında birkaç nokta vardır. Hâşiyesinde "Yazma nüshasında Abdulaziz kelimesi hemen Kelb kelimesinden sonra gelmektedir. Taberî'den naklen Nâile bt. Umâre, Nu'mân'ın eşidir. Şayet bunlar Nâile bint. Beşir b. Umâre kastedilmişse Kelb kelimesinden sonraki düşen kelimeler parantez içinde olan III. Ahmed nüshasındaki gibi olması gerekir.

1683. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Hubeyb b. Yesâf b. Inebe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec. Annesi, Cidâreoğulları'ndan Avne bt. Ebû Mes'ûd Ukbe b. Amr b. Sa'lebe'dir.

Abdurrahman'm Hubeyb adında çocuğu olmuştur.

Ondan Ubeydullah b. Amr, Şu'be, Mâlik b. Enes ve diğerleri rivayette bulunmuştur. Abdurrahman b. Abdullah b. Hubeyb b. Yesâf, Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği döneminde 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında öldürülmüştür.

1684. Hallâd b. es-Sâib ﴿خلاد بن السائب﴾

[Hallâd b. es-Sâib] b. Hallâd b. Süveyd b. Sa'lebe b. Amr b. Hârise b. İmruülkays b. Mâlik el-Ağar b. Sa'lebe. el-Hâris b. el-Hazrecoğulları'ndandır. Annesi, Enîse bt. Sa'lebe b. Zeyd b. el-Kays b. en-Nu'mân b. Mâlik'tir.

Hallâd b. es-Sâib'in çocuklarından İbrahim'in annesi ümmü veleddir. Cezîme'nin annesi, Cidâreoğulları'ndan Cemîle bt. Temîm b. Ye'âr'dır. Ümmü Sa'd ve Ümmü Sehl'in anneleri ise ümmü veleddir. Hallâd, sika biri olup az hadis rivayet etmiştir. Babası, Peygamber'in (sas) sahabîsidir.

1685. el-Abbâs b. Sehl ﴿العباس بن سهل﴾

[Abbâs b. Sehl] b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide. Annesi, Süleym b. Mansûroğulları'ndan Âişe bt. Huzeyme b. Vahvah b. el-Ecsem'dir.

el-Abbâs'ın Sehl, Übey, Abdüsselâm, Ümmü'l-Hâris ve Ümmü Seleme adlı çocuklarının annesi, Süleym b. Mansûroğulları'ndan Cemâl bt. Ca'de b. Mâlik b. Sa'd b. Nâfiz'dir.

Abdülmüheymin ve Anbese'nin annesi ümmü veleddir. Ömer döneminde dünyaya gelmiştir. Osman (rh) öldürüldüğünde Abbâs b. Sehl 15 yaşlarında idi. Osman'dan rivayette bulunmuştur.

Bundan sonra Abdullah b. ez-Zübeyr'e arkadaş olmuş, onunla beraber hareket etmiştir. Ebû Humeyd es-Sâ'idî'den hâdis rivayetinde bulunmuş, çok hadis rivayet etmemiştir.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O da Abbâs b. Sehl b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Osman'ın dönemindeydik. 15 yaşında idim. İnsanlar sıcak ve soğukta secdede iken ellerini elbiselerin üzerine koyarlardı.

Muhammed b. Ömer ve diğer bir kişi şunu ifade etmiştir: Abbâs b. Sehl, el-Velîd b. Abdülmelik döneminde *Medine*'de vefat etmiştir.

1686. Hamza b. Ebû Üseyd ﴿حمزة بن أبي أسيد﴾

İsmi, Mâlik b. Rebî'a b. el-Yedâ b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir. Annesi, Kaysü Aylân'ın Fezâreoğulları'ndan Selâme bt. Ve'lân b. Seken b. Hadîc'dir. Hamza'nın künyesi Ebû Mâlik'tir. Hamza b. Ebû Üseyd'in Yahya adında bir çocuğu olmuştur.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Üseyd'in mevlası Seleme b. Meymûn anlattı; dedi ki:

Hamza b. Ebû Üseyd es-Sâ'idî'yi, üzerinde püsküllü, örülmüş bir elbise olduğu halde gördüm.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Gasîl anlattı; dedi ki: Hamza *Medine*'de Velîd b. Abdülmelik döneminde vefat etti. Az hadis rivayet etmiştir. Oğlu Yahya b. Hamza ondan rivayette bulunmuştur.

1687. el-Münzir b. Ebû Üseyd ﴿المنذر بن أبي أسيد﴾

[el-Münzir b. Ebû Üseyd] es-Sâ'idî. İsmi, Mâlik b. Rebî'a b. el-Yedâ'dır. Annesi, Selâme bt. Vehb b. Selâme b. Ümeyye b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

el-Münzir'in Zübeyr, Süveyd, el-Havsâ- o el-Hasan'ın annesidir- adındaki çocuklarının annesi Uzreoğulları'ndan Mâviyye bt. Abdullah'tır. Bişr ve Huleyde adındaki çocuklarının annesi ümmü veleddir. Hâlid ve Hafsa adındaki çocuklarının annesi Kinâneoğulları'ndan Ümmü Ca'fer bt. Amr b. Ümeyye b. Huveylid ed-Damrî'dir. el-Münzir'in künyelendiği Sa'îd, Âişe, Sevde ve Fâtıma'nın annesi ise, Amre bt. Ebû Humeyd Abdurrahman b. Amr b. Sehl b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

1688. Abdullah b. Ka'b ﴿عبد الله بن كعب﴾

[Abdullah b. Ka'b] b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Hazrec kabilesindendir. Annesi, Selimeoğulları'ndan Umeyra bt. Cübeyr b. Sahr b. Ümeyye b. Hansâ b. Ubeyd'dir. Abdullah b. Ka'b'ın Abdurrahman, Ma'mer, Ma'kıl, Nu'mân, Hârice, Amre ve Âişe adındaki çocuklarının annesi, Selimeoğulları ile anlaşmalı el-Berk b. Vebereoğulları'ndan Hâlide bt. Abdullah b. Üneys'tir.

Ka'b b. Mâlik, kör olmuştu. Çocuklarından Abdullah onun bakımıyla ilgileniyodu. Abdullah b. Ka'b, Osman'dan hadis işitmiştir. Sika biri olup hadisleri bulunmaktadır.

1689. Ubeydullah b. Ka'b ﴿عبيد الله بن كعب﴾

[Ubeydullah b. Ka'b] b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime.

Ubeydullah b. Ka'b'ın Ümmü Ebîhâ isimli bir çocuğu olmuştur. Annesi Selimeoğulları'ndan Müleyke bt. Abdullah b. Sahr b. Hansâ b. Ubeyd'dir. Hâlide adındaki çocuğunun annesi, Ümmü Sa'îd bt. Abdullah b. Üneys'tir. Selimeoğulları ile anlaşmalı idiler. Ümmü Osman, Ümmü Bişr adındaki çocuklarının annesi, Selimeoğulları'ndan Sehle bt. en-Nu'mân b. Cübeyr b. Sahr b. Ümeyye b. Hansâ b. Ubeyd'dir. Ubeydullah'ın kızı Amîre'nin annesi ümmü veleddir. Ubeydullah b. Ka'b'ın künyesi Ebû Fedâle'dir. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1690. Ma'bed b. Ka'b ﴿معبد بن كعب﴾

[Ma'bed b. Ka'b] b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b. Annesi, Selimeoğullarından Umeyre bt. Sahr b. Hansâ b. Ubeyd'dir. Ma'bed'in çocuklarından Ka'b ve Ümmü Külsûm'ün annesi, Ubeydoğulları'ndan Hafsa bt. en-Nu'mân b. Cübeyr b. Sahr b. Ümeyye b. Hansâ'dır. Ma'bed b. Ka'b, Ebû Katâde'den rivayette bulunmuştur.

1691. Abdurrahman b. Ka'b ﴿عبد الرحمن بن كعب﴾

[Abdurrahman b. Ka'b] b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b. Annesi, ümmü veleddir. Abdurrahman'ın Beşîr, Ka'b, Muhammed ve Humeyde adındaki çocuklarının anneleri Selimeoğulları'ndan Ümmü'l-Benîn bt. Ebû Katâde b. Rib'î'dir. Ümmü'l-Fadl adlı çocuğunun annesi, Selimeoğulları ile anlaşmalı Ümmü Sa'îd bt. Abdullah b. Üneys'tir. Abdurrahman b. Ka'b'ın künyesi Ebü'l-Hattâb idi. Sika biri olup kardeşinden daha çok rivayeti bulunmaktadır. Süleyman b. Abdülmelik'in halifeliği döneminde vefat etmiştir.

1692. Abdullah b. Ebû Katâde ﴿عبد الله بن أبي قتادة﴾

[Abdullah b. Ebû Katâde] b. Rib'î b. Beldeme[103] b. Hunâs b. Sinân b. Ubeyd b. Adî b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Hazrec kabilesindendir. Annesi,

[103] III. Ahmed nüshasında ve Leiden baskısında "Belzeme" olarak geçmektedir. "Bülzüme" ve "Büldüme" olduğu da söylenmektedir. İbn Hazm'ın *Cemheretu ensâbi'l-arab* adlı eserinde

Selimeoğulları'ndan Sülâfe bt. el-Berâ b. Ma'rûr b. Sahr'dır. Abdullah b. Ebû Katâde'nin, Katâde, Büsre ve Ümmü'l-Benîn adında çocukları olmuştur. Bunların annesi, Selimeoğulları'ndan Ümmü Kesîr bt. Abdurrahman b. Ebü'l-Münzir b. Âmir b. Hadîde b. Amr b. Sevâd'dır. Abdullah'ın Yahya ve Zabiyye adındaki çocuklarının annesi[104] ümmü veleddir. Abdullah b. Ebû Katâde'nin künyesi *Ebû Yahya* idi. Babasından rivayette bulunmuş; Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanından *Medine*'de vefat etmiştir.

1693. Abdurrahman b. Ebû Katâde ﴿عبد الرحمن بن أبي قتادة﴾

[Abdurrahman b. Ebû Katâde] b. Rib'î b. Beldeme. Annesi, Selimeoğulları'ndan Sülâfe bt. el-Berâ b. Ma'rûr b. Sahr'dır. Abdurrahman b. Ebû Katâde 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında öldürülmüştür. Soyu devam etmemiştir.

1694. Sâbit b. Ebû Katâde ﴿ثابت بن أبي قتادة﴾

[Sâbit b. Ebû Katâde] b. Rib'î b. Beldeme. Annesi, ümmü veleddir. Sâbit b. Abdurrahman'ın Mus'ab, Ebû Katâde, Kebşe, Abde ve Ümmü'l-Benîn adında çocukları olmuştur. Anneleri ise ümmü veleddir. Sâbit b. Ebû Katâde, Ebû Mus'ab olarak künyelenirdi. Babasından rivayette bulunmuştur. Velîd b. Abdülmelik'in hilafeti döneminde *Medine*'de vefat etmiştir. Rivayeti azdır.

1695. Yezîd b. Ebü'l-Yeser ﴿يزيد بن أبي اليسر﴾

İsmi, Ka'b b. Amr b. Abbâd b. Amr b. Sevâd'dır. Hazrec kabilesinin Selimeoğulları boyundandır. Yezîd'in Sa'd ve Abdullah adında çocukları olmuş, anneleri ise Mâlik b. en-Neccâroğulları'ndan Kebşe b. Sâbit b. Ubeyd b. en-Nu'mân b. Amr b. Ubeyd'dir. Yine çocuklarından Yezîd ve Ümmü Sa'îd'in annesi ümmü veleddir. Yezîd'in kızı Ümmü Ebân'ın annesi Fâtıma

---

"Beldeme" olarak geçer.

[104] Leiden ve sonraki baskılarda "ümmühümâ" yerine "ümmühâ" şeklinde geçer. Bu yanlış olup doğrusu III. Ahmed nüshasındaki "ümmühümâ" şeklinde olanıdır.

bt. Ebû Selmâ b. Amr b. Kays olup Adî b. en-Neccâroğulları'ndandır. Yezîd b. Ebü'l-Yeser, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında öldürülmüştür.

1696. Abdurrahman b. Câbir ﴿عبد الرحمن بن جابر﴾

[Abdurrahman b. Câbir] b. Abdullah b. Amr b. Harâm b. Sa'lebe b. Harâm b. Ka'b b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi, Süheyme bt. Mes'ûd b. Evs b. Mâlik b. Sevâd b. Zafer'dir. Abdurrahman'ın Ukbe adında çocuğu olmuş, annesi ise Ümmü'l-Benîn bt. Seleme b. Hırâş b. es-Sımme b. Amr b. el-Cemûh'tur. Çocuklarından Ümmü Hâlid'in annesi, Ümmü Eyyûb bt. Yezîd b. Abdullah b. Âmir b. Nâbi b. Zeyd b. Harâm'dır. Abdurrahman, babasından hadis rivayetinde bulunmuştur. Onun ve kardeşinin rivayetleri zayıftır, hüccet değillerdir.

1697. Kardeşi Muhammed b. Câbir ﴿محمد بن جابر﴾

[Muhammed b. Câbir] b. Abdullah b. Amr b. Harâm. Annesi, Hâriseoğulları'ndan Ümmü'l-Hâris bt. Muhammed b. Mesleme b. Seleme b. Hâlid'dir.

Muhammed'in Küleyb adında çocuğu olmuş, annesi Selimeoğulları'ndan Ümmü Seleme bt. er-Rebî b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Hansâ b. Ubeyd'dir.

Muhammed, babasından rivayette bulunmuştur.

1698. Ubeyd b. Rifâ'a ﴿عبيد بن رفاعة﴾

[Ubeyd b. Rifâ'a] b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk. Hazrec kabilesindendir. Annesi, ümmü veleddir. Ubeyd b. Rifâ'a'nın Zeyd, Sa'îd ve Rifâ'a adında çocuğu olmuş, anneleri ise Hind bt. Râfi b. Halde b. Bişr b. Sa'lebe b. Amr b. Âmir b. Zürayk'tır. İsmail, Ümmü Musa, Humeyde, Büreyhe, Ümmü'l-Benîn el-Kübrâ, Zeyde ve Ümmü Amr adındaki çocuklarımn annesi ise Selimeoğulları'ndan Sümeyke bt. Ka'b b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm'dır. Çocuklarından Abdurrahman ve Ümmü Abdurrahman'ın annesi ümmü veleddir. İshâk'ın annesi, Ümmü Safvân bt. Ebû Osman b. Abdullah b. Vehb b. Riyâh'tır. Emetüllah,

Nuseybe, Âişe, Ümmü'l-Benîn es-Suğrâ ve Ubeyd ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

1699. Mu'âz b. Rifâ'a ﴿معاذ بن رفاعة﴾

[Mu'âz b. Rifâ'a] b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk. Annesi, Ümmü Abdullah'tır. O, Selmâ bt. Mu'avviz b. el-Hâris b. Rifâ'a b. el-Hâris b. Sevâd b. Mâlik b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Mu'âz b. Rifâ'a'nın el-Hâris, Sa'd, Muhammed, Musa ve Ümeyye adındaki çocuklarının annesi, Amre bt. en-Nu'mân b. Aclân b. en-Nu'mân b. Âmir b. el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Zürayk'tır.

1700. en-Nu'mân b. Ebû Ayyâş ﴿النعمان بن أبي عياش﴾

Ebû Ayyâş'ın ismi, Ubeyd b. Mu'âviye b. Sâmit b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Zürayk'tır. Annesi, ümmü veleddir.

en-Nu'mân'ın Talha adındaki çocuğunun annesi, Ümmü Ubâde bt. Kays b. Ubeyd b. el-Hureyr b. Amr b. el-Ca'd b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır. Muhammed ve Yahya'nın annesi ise Habîbe bt. Ka'b b. Umeyr b. Fehm b. Kays Aylân'dır. en-Nu'mân'ın soyu devam etmiştir.

1701. Muâviye b. Ebû Ayyâş ﴿معاوية بن أبي عياش﴾

[Muâviye b. Ebû Ayyâş] Ubeyd b. Mu'âviye b. Sâmit b. Zeyd. Annesi, ümmü veleddir.

Mu'âviye b. Ebû Ayyâş'ın Muhammed, Remle, Ca'de ve Ümmü İshâk adında çocukları olmuş, anneleri ise ümmü veleddir. Mu'âviye b. Ebû Ayyâş'ın çocukları küçüklüğünde vefat etmişler, onlardan kimse kalmamıştır.

1702. Süleyman b. Ebû Ayyâş ﴿سليمان بن أبي عياش﴾

[Süleyman b. Ebû Ayyâş] Ubeyd b. Mu'âviye b. Sâmit. Annesi, ümmü veleddir. Süleyman'ın İsa, Hasan, Ümmü'l-Velîd ve Zeyd adında çocukları

olmuş, anneleri ise Gadb b. Cüşem b. Hazrecoğulları'ndan Ümmü Külsûm bt. Muhammed b. Hilâl b. el-Mu'allâ b. Levzân b. Hârise'dir. Süleyman b. Ebû Ayyâş, *Harre* gününde katledilmiştir. Kendinden sonra çocukları da vefat etmiş, soyu devam etmemiş, kimse kalmamıştır.

1703. Beşîr b. Ebû Ayyâş ﴿بشير بن أبي عياش﴾

[Beşîr b. Ebû Ayyâş] Ubeyd b. Mu'âviye b. Sâmit. Annesi, ümmü veleddir. Beşîr'in Yahya, Zekeriyyâ, Ümmü İyâs, Ümmü'l-Kâsım ve Hikme adında çocukları olmuş, anneleri ise Kelb kabilesinin Kudâ'a kolundandır. Çocuklarından Ümmü'l-Hâris'in annesi Selimeoğulları'ndandır. Beşîr b. Ebû Ayyâş, *Harre* gününde vefat etmiştir. Beşîr'in çocukları da vefat etmiş; soyu devam etmemiştir.

1704. Ferve b. Ebû Ubâde ﴿فروة بن أبي عبادة﴾

[Ferve b. Ebû Ubâde] b. Sa'd b. Osman b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk. Annesi, Ümmü Hâlid bt. Âmr b. Vezfe b. Ubeyd b. Âmir b. Beyâda b. Âmir b. el-Hazrec'dir.

Ferve'nin, Osman adında çocuğu olmuş, *Harre* olayında babası ile birlikte öldürülmüştür. Ferve'nin Süleyman ve Dâvûd adındaki çocuklarının ve Ümmü Cemîl künyeli kızının annesi, Ümmü Külsûm bt. Kays b. Sâbit b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk'tır. Abdurrahman adli çocuğunun annesi, Kinde kabilesinden Kebşe bt. Abdurrahman b. el-Huveyris b. Şureyh'tir.

Ferve b. Ebû Ubâde, *Harre* olayında katledilmiştir. Babası Sa'd b. Osman, *Bedir* savaşına katılan Sahâbîlerdendir.

1705. Ukbe b. Ebû Ubâde ﴿عقبة بن أبي عبادة﴾

[Ukbe b. Ebû Ubâde] b. Sa'd b. Osman b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk. Annesi, ümmü veleddir. Ukbe'nin Sa'd, İsmail, Abdullah ve Âişe adındaki çocuklarının anneleri ise Cemîle bt. Ebû Ayyâş Ubeyd b.

Mu'âviye b. Sâmit b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Zürayk'tır. Ukbe b. Ebû Ubâde, *Harre* gününde katledilmiştir.

1706. Mes'ûd b. Ubâde ﴿مسعود بن عبادة﴾

[Mes'ûd b. Ubâde] b. Ebû Ubâde Sa'd b. Osman b. Halde b. Muhalled b. Âmir b. Zürayk. Annesi, ümmü veleddir. Mes'ûd, *Harre* gününde katledilmiştir.

1707. Sâbit b. Kays ﴿ثابت بن قيس﴾

[Sâbit b. Kays] b. Sa'd b. Kays b. Zeyd b. Halde b. Âmir b. Zürayk. Annesi, Kebşe bt. Yezîd b. Zeyd b. en-Nu'mân b. Halde b. Âmir b. Zürayk'tır. Sâbit'in Abdurrahman, Muhammed, Ümmü Sa'îd, Hafsa, Âişe, Ümmü Hasan, Ümmü Mes'ûd adlı çocuklarının anneleri Kebşe bt. Ebû Ayyâş Ubeyd b. Mu'âviye b. Sâmit b. Zeyd ez-Zurakî'dir.

1708. Ömer b. Halde ﴿عمر بن خلدة﴾

[Ömer b. Halde] ez-Zurakî. Ebû Hüreyre'den hadis işitmiştir. Abdülmelik b. Mervân döneminde *Medine* kâdılığı yapmıştır.

Bize Ma'n b. İsa, haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik anlattı. O da Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

İbn Halde'nin Mescid'de kâdılık yaptığını gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi; dedi ki:

Medine kadısı iken Ömer b. Halde'ye uğradım. Kendisine bir adam getirilmişti ve ona şöyle diyordu: "Ey Hâbis! Git ve kendini hapset." Adam gitti. Yanında gardiyan da yoktu. Biz de küçüktük; onunla beraber gittik. Adam hapishaneye gitti ve kendini hapsetti.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ömer b. Halde sika biri olup, az hadis rivayet etmiştir. Heybetli, muttaki, sert ve iffetli bir kimse idi. Kâdılıktan herhangi bir gelir elde etmezdi. Azledildiğinde kendisine, "İçinde bulunduğun durumu nasıl görüyorsun?" denilince, "Bizim kardeşlerimiz

vardı, onlarla (irtibatı) kestik. Küçük bir arazimiz vardı; onunla geçimimizi sağlardık. Sattık ve parasını infak ettik." dedi.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Eskiden iki adam *Medine*'de aralarında konuşurlarmış. Biri diğerine, "Sen kadıdan da daha iflas etmiş durumdasın!" derdi. Ancak bugünün kâdıları ticaret, mal, mülk ve gelir sahibi olan valiler, cebbârlar ve krallar gibi oldular.

1709. Ömer b. Sâbit ﴿عمر بن ثابت﴾

[Ömer b. Sâbit] el-Hazrecî. Ez-Zührî, kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur.

1710. İshâk b. Ka'b ﴿إسحاق بن كعب﴾

[İshâk b. Ka'b] b. Ucre b. Ümeyye b. Adî b. Ubeyd b. el-Hâris.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî ve Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî şunu söylemişlerdir: "O, Kavkaloğulları ile anlaşmalı Avf b. Hazrecoğulları'ndan Kudâ'a'nın Belî kabilesindendir. İshâk b. Ka'b 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında öldürülmüştür.

1711. Kardeşi Muhammed b. Ka'b ﴿محمد بن كعب﴾

[Muhammed b. Ka'b] b. Ucre b. Ümeyye b. Adî b. Ubeyd b. el-Hâris. Muhammed b. Ka'b, 63 senesi Zilhicce ayında *Harre* vak'asında öldürülmüştür.

1712. Ebû Ufeyr ﴿أبو عفير﴾

İsmi, Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme'dir. İsmi, Abdullah b. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir. Evs kabilesindendir. Annesi, Tuhyâ bt. el-Berâ b. Âzib b. el-Hâris b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir.

Muhammed b. Sehl'in Ufeyr, Ca'fer, el-Berâ, İmrae, Emîre -O, Talle'dir- ve Büdeyye adında çocukları olmuştur. Bu çocukların annesi, Afrâ

bt. Dıhye b. Muhayyisa b. Mes'ûd b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir. İsa adlı çocuğunun annesi, ümmü veleddir. Ebû Ufeyr babasından rivayette bulunmuştur.

1713. Ömer b. el-Hakem ﴿عمر بن الحكم﴾

[Ömer b. el-Hakem] b. Ebü'l-Hakem. O, el-Fıtyevn'ın çocuklarından Âmir b. Amroğulları'ndandır. el-Fıtyevn'in çocukları Ensârdan Evs kabilesi ile anlaşmalı idiler. Onların [atıyye almak için] divana Ümeyye b. Zeydoğullarıyla birlikte çağırılırlardı. Ümeyye b. Zeydoğulları, Evs'ten en son davet edilenlerdi. Ömer'in künyesi *Ebû Hafs* idi. Sika biri olup hadisleri sâlihtir. Hişâm b. Abdülmelik döneminde 117 senesinde 80 yaşında iken vefat etmiştir.

MEDİNELİ TABİÎN'İN İKİNCİ TABAKASINDA MEVÂLİ'DEN OLANLAR

1714. Büsr b. Sa'îd ﴿بسر بن سعيد﴾

Hadramîlerin mevlasıdır. Yezîd b. Hârûn ondan rivayet etmiş olduğu bir hadiste "Muhammed b. İshâk'tan, o Sâlim b. Ebü'n-Nadr'dan, o da Büsr b. Sa'îd'den" rivayet etmiş olduğunu söylemiş ve onun İbnü'l-Hadramî'nin mevlası olduğunu belirtmiştir. Büsr, Hudeyleoğulları'ndaki[105] Hadramîlere misafir olurdu.

Büsr, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Abdullah b. Üneys, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî ve Ubeydullah el-Havlânî'den hadis rivayet etmiştir. Ubeydullah, Meymûne bt. el-Hâris'in himayesinde idi. Büsr, âbid ve zâhid bir kişi idi. Sika, muttaki biri olup hadisleri çoktur. *Basra*'ya ihtiyacı için gitmiş; sonra *Medine*'ye dönmek istemişti. Ona, şâir Ferazdak eşlik etmişti. Medineliler bunu ancak ikisini bir hevdecte gördüklerinde fark ettiler. Ferazdak şöyle derdi: "Ben Büsr b. Sa'îd'den daha hayırlı bir arkadaş görmedim." Büsr de şöyle derdi: "Ben Ferazdak'tan daha iyi bir arkadaş görmedim."

[105] Hem III. Ahmed hem de Leiden baskısında bu şekildedir. Bazı kitaplarda Cüdeyle diye geçer, bu tahriftir.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: "Büsr b. Sa'îd, *Medine*'de Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde vefat etmiştir. Vefatında 78 yaşında idi."

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Büsr b. Sa'îd vefat ettiğinde bir kefen bile bırakmamıştı. Diğer taraftan Abdullah b. Abdülmelik b. Mervân vefat ettiğinde 80 müd altın bırakmıştı. Ömer b. Abdülazîz'e her ikisinin ölüm haberi ulaşınca, "Vallahi, her ikisinin de gideceği yer aym ise Abdullah b. Abdülmelik b. Mervân gibi yaşamak bana daha sevimli gelmektedir." dedi. Bunun üzerine Mesleme b. Abdülmelik ona, "Ey Müminlerin Emiri! Bu kurbanlık (kendisini kastediyor) senin ehl-i beytinin yanındadır." dedi. O da, "Vallahi biz fazilet ehlini, faziletleriyle anmayı terk etmeyiz." dedi.

1715. Ubeydullah b. Ebû Râfi ﴿عبيد الله بن أبي رافع﴾

Peygamber'in mevlasıdır. Ali b. Ebû Tâlib'den hadis rivayet etmiş ve onun için hadis yazmıştır. Sika biri olup, çok hadis rivayet etmiştir.

1716. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Sevbân. Ahnes b. Şerîk es-Sekafî ailesinin mevlasıdır. Onlardan bazılarının soyu *Yemen*'e dayanmaktadır. Muhammed b. Abdurrahman'ın künyesi Ebû Abdullah'tır. Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî, İbn Abbâs, İbn Amr, Muhammed b. İyâs b. Ebü'l-Bükeyr'den ve ayrıca annesi kanalıyla Âişe'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup, çok hadis rivayet etmiştir.

1717. Humrân b. Ebân ﴿حمران بن أبان﴾

Osman b. Affân'ın mevlasıdır. Osman'dan rivayette bulunmuştur. *Basra*'ya gidip oraya yerleşmiştir. Oğlu, kendilerinin Nemir b. Kâsıt b. Rebî'a'dan olduklarını iddia etmiştir. Çok hadis rivayet eden biridir. Hadisi ile ihticac ettiklerini görmedim.

1718. Abdurrahman b. Hürmüz ﴿عبد الرحمن بن هرمز﴾

[Abdurrahman b. Hürmüz] el-A'rec. Künyesi, Ebû Dâvûd'dur. Muhammed b. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'in mevlasıdır. Abdullah b. Buhayne, Ebû Hüreyre ve Abdurrahman b. Abdulkâri'den rivayette bulunmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da Osman b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-A'rec'e, onun Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği hadisleri okuyan birini gördüm; şöyle diyordu: "Bu hadisi sen mi rivayet ettin ey Ebû Dâvûd?" O da, "Evet, Abdurrahman bana anlattı; ben de sana okudum." diyorum. O da "Evet, Abdurrahman b. Hürmüz bana anlattı, deyiver!" dedi.

Muhammed b. Ömer bize haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından ve Abdullah b. el-Fadl'dan şöyle dediklerini rivayet etti:

Abdurrahman b. Hürmüz, *İskenderiyye*'ye gitti ve 117 senesinde vefat edinceye kadar orada ikamet etti.

Abdurrahman sika biri olup, çok hadisi vardır.

1719. Yezîd b. Hürmüz ﴿يزيد بن هرمز﴾

Devs kabilesinden Ebû Zübâb ailesinin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. *Harre* günü mevâlinin komutanıydı. Daha sonraları vefat etmiştir. Oğlu Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz *Medine* fakihlerinden sayılmaktadır. Yezîd, sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1720. Sa'îd b. Yesâr ﴿سعيد بن يسار﴾

[Sa'îd b. Yesâr] Ebü'l-Hubâb. el-Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'in mevlasıdır. Ebû Hüreyre ve İbn Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. *Medine*'de 117 senesinde vefat etmiştir. Sa'îd için Şemse'nin mevlası olduğu da söylenmiştir. Şemse, *Medine*'de Hristiyan bir kadındı ve Hasan b. Ali sayesinde Müslüman olmuştur. Sa'îd, sika biri olup çok hadis rivayet etmiştir.

1721. Selmân Ebû Abdullah ﴾سلمان أبو عبد الله﴿

[Selmân Ebû Abdullah] el-Ağar. Cüheyne kabilesinin mevlasıdır. O, hikaye anlatan bir kimseydi. Ebû Sa'îd el-Hudrî ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ben çocuklarından onun Ömer b. el-Hattâb ile karşılaştığını söylediklerini duydum. Ancak onun dışında bunu kimseden doğrulatamadım. Sika biri olup az hadis rivayet etmiştir.

1722. Ebû Abdullah el-Karrâz ﴾أبو عبد الله القراظ﴿

Ebû Abdullah el-Karrâz eskilerden biri idi. Sa'd b. Ebû Vakkâs ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup az rivayet etmiştir.

1723. Ubeydullah b. Abdullah ﴾عبيد الله بن عبد الله﴿

[Ubeydullah b. Abdullah][106] b. Ebû Sevr. Nevfel b. Abdümenâfoğulları'nın mevlasıdır.

1724. Sa'îd b. Mercâne ﴾سعيد بن مرجانة﴿

Künyesi, Ebû Osman'dır. Faziletli bir kişi idi, rivayetleri vardır. Sa'îd b. Mercâne, bütün vaktini Hüseyn'in oğlu Ali'ye hasretmişti. 97 senesinde *Medine*'de 77 yaşında iken vefat etmiştir. Sika biri olup hadisler rivayet etmiştir.

1725. Ubeyd b. Huneyn ﴾عبيد بن حنين﴿

Zeyd b. el-Hattâb sülalesinin mevlasıdır. Künyesi, *Ebû Abdullah*'tır. O, Ebû Füleyh b. Süleyman b. Ebü'l-Muğîre b. Huneyn'in amcasıdır. Ebû

[106] III. Ahmed nüshasında ve Leiden baskısında Abdullah b. Ubeydullah şeklinde hatalı verilmiştir.

Bekir es-Sıddîk döneminde Hâlid b. el-Velîd'in *Aynüttemr*'de esir alıp da *Medine*'ye gönderdiği kimselerden olduğu söylenmektedir. Ubeyd b. Huneyn, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre ve İbn Abbâs'tan rivayette bulunmuştur. Sika biri olup, rivayet ettiği hadisler çok değildir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da Süleym b. Yesâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ubeyd b. Huneyn anlattı; dedi ki:

Zeyd b. Sâbit'e Osman'ın öldürülmesini hatırlattım ve bana A'râf suresini okumasını söyledim. O da "Ben ezberlemedim, sen bana oku." dedi. Ona okudum. Ne bir elif ne de bir vav değiştirdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ubeyd b. Huneyn, *Medîne*'de, 105 senesinde, 95 yaşında iken vefat etmiştir.

1726. Abdullah b. Huneyn ﴿عبد الله بن حنين﴾

Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in mevlasıdır. Onun soyu, *Medine*'de devam etmiştir. Oğlu İbrahim b. Abdullah b. Huneyn ilim nakleden râvîlerdendir. Kendisinden ez-Zührî ve başkaları ilim almışlardır. Onlar, "Biz Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevlasıyız." derlerdi. Bu güne kadar da o soya bağlı olarak devam etmişlerdir. Huneyn'e Miskab'ın mevlası denirdi. Miskab'a Mishal'in mevlası, Mishal'a Şemmâs'ın mevlası, Şemmâs'a da Abbâs'ın mevlası denirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlatı; dedi ki:

Ben, Yezîd b. Abdülmelik'in halifeliğe geldiği günlerde, geceleri Abdullah b. Huneyn'in yanına uğradım. Buna çok yakın bir zamanda da vefat etti. Az hadis rivayet etmiştir.

1727. Umeyr ﴿عمير﴾

Ümmü'l-Fadl bt. el-Hâris el-Hilâliyye'nin mevlasıdır. Ümmü'l-Fadl, Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesidir. Umeyr'in künyesi Ebû Abdullah'tır. Ümmü'l-Fadl ve İbn Abbâs'tan rivayette bulunmuştur. Korku namazı ile ilgili rivayeti İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. O, İbn Abbâs'ın

annesinin mevlasıdır. Bazı rivayetlerde "İbn Abbâs'ın mevlası Umeyr" şeklinde geçmektedir. Bu, aslında İbn Abbâs'ın annesinin mevlası demektir. Umeyr, 104 senesinde *Medine*'de vefat etmiştir.

1728. Oğlu Abdullah b. Umeyr ﴿عبد الله بن عمير﴾

Bazı kişiler rivayetlerinde İbn Abbâs'ın kölesini, Ümmü'l-Fadl'ın kölesi olarak ifade ediyorlardı.

1729. İkrime ﴿عكرمة﴾

Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır.

Bize Âmir b. Sa'îd Ebû Hafs haber verdi; dedi ki: Bize San'a kadısı Hişâm b. Yusuf anlattı. O da Muhammed b. Râşid'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs vefat ettiğinde İkrime köle olarak kalmıştı. Hâlid b. Yezîd b. Mu'âviye, onu Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan 4000 dinara satın aldı. Bu durum, İkrime'ye ulaşınca, İkrime Ali'ye, "Sen beni 4000 dinara mı sattın?" dedi. O da, "Evet!" dedi. İkrime, "Bu, senin için hayırlı bir şey değildir. Babanın ilmini 4000 dinara satmışsın!" dedi. Ali, Hâlid'e gitti ve alışverişi bozmasını istedi. O da bozdu. Sonra da Ali, İkrime'yi azad etti.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı. O el-A'meş'ten, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan şunu rivayet etti:

İbn Abbâs kölelerini İkrime, Sümey ve Küreyb gibi Arap isimleri ile isimlendirirdi. Onlara şöyle de derdi: "Sizler evlenin. Çünkü bir köle zina ederse Allah ondan nurunu alır; sonra ya tutar ya da geri gönderir."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Zübeyr b. el-Hırrît'ten, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs ayaklarıma zincir takar; bana Kur'ân ve Sünneti öğretirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Dâvûd'dan, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Abbâs "***Siz Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye öğüt veriyorsunuz?***"[107] ayeti okudu ve "O kavim kurtuldu mu yoksa helak mi oldu bilmiyorum?" dedi. Hadise üzerine İkrime, "Ben kavmin kurtulduğunu ona açıklamaya ve onu ikna etmeye devam ettim. İbn Abbâs bana [mükâfat olarak] bir elbise giydirdi." demiştir.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn anlattı; dedi ki:

İkrime, insanlar içinde tefsiri en iyi bilendir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Abdülmelik b. Ebû Beşîr'den, o da İkrime'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz *Minâ*'dan *Arafat*'a giderken İbn Abbâs bana, "Bugün senin [binme] günündür." dedi. Ben bineğe bindim; o da bana yol açtı.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti: İkrime dedi ki:

Çarşıya çıkardım, bir kelime konuşan bir adamı işitirdim. Bu, bana ilimden elli bab açardı.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O Eyyûb'den, o da Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Câbir b. Yezîd bana İkrime'ye sormam için sorular gönderirdi ve şöyle derdi. "İşte bu adam İkrime'dir. O, İbn Abbâs'ın mevlası olup bir ilim denizidir. Ona sorular sorunuz."

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. Cübeyr'in şöyle dediğinden haberdar edildim: "Eğer İkrime hadisini gizleseydi, ona [hadise] ulaşmak için çok yorucu yolculuklar yapılırdı."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. Cübeyr'i şöyle söylerken işittim: "İkrime'den bazı hadisler aktarıyorsunuz. Ben onun yanında olsam anlatmazdı." İkrime geldi ve ona hadislerin hepsini anlattı. Dedi ki: Oradakiler sessiz kaldı. Sa'îd de

[107] A'râf 7/164.

konuşmadı. Dedi ki: Sonra İkrime kalktı ve oradakiler ona, "Ey Ebû Abdullah ne oldu?" dediler. Dedi ki: Otuz meseleyi çözdü, hadiste de isabet etti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime, "Şu benim arkamdan beni yalanlayanları gördün mü? Yüzüme niye yalanlamazlar? Yüzüme karşı yalanladıklarında vallahi işte o zaman gerçekten beni yalanlamış olurlar." dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki:

Bir adam Eyyûb'a, "Ey Ebû Bekir! İkrime itham edilir miydi?" dedi. Eyyûb sustu; sonra da, "Bana gelince ben onu itham etmem." dedi.

Bize Abdullah b. İdrîs b. Harb haber verdi. O el-A'meş'ten, o da Habîb'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime, Atâ ve Sa'îd'in yanına uğradı. Onlara hadis anlattı. Kalktığında ben onlara, "Onun rivayet ettikleri herhangi bir şeyi reddediyor musunuz?" diye sordum. İkisi de "Hayır!" dediler.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Abdürrezzâk b. Hemmâm'dan bana haber verildi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; dedi ki: Eyyûb'den duydum; şöyle diyordu:

Nerede olursa olsun İkrime'ye gitmek istiyordum. *Basra* çarşısında idim; baktım; eşek üzerinde biri var. Onun İkrime olduğu bana söylendi. İnsanlar etrafına toplandı. Yanına gidip birkaç soru sorma imkânım oldu. Bendeki sorular bitti, eşeğinin yanına durdum. İnsanlar soruyorlardı, ben de hıfz ediyordum.

Abdürrezzâk dedi ki: Babamın şunu anlattığını işittim:

İkrime, askerin yanına gelince Tâvûs ona değerli bir deve verdi. Kendisine, "Ona bir deve verdin, bu çok oldu; daha azı da ona kâfi idi." dediler. Tâvûs da, "Ben bu kölenin ilmini bir deveye satın aldım." dedi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: İbrahim b. Hâlid söyledi. O Ümeyye b. Şibl'den, o da Amr b. Müslim'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime, Tâvûs'un yanına gelince ona fiatı 60 dinar olan bir deve verdi ve "Bu kölenin ilmini 60 dinara satın almayacak mıyız?" dedi.

Bize İbrahim b. Hâlid söyledi. O Ümeyye b. Şibl'den, o Ma'mer'den, o da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime gelince insanlar etrafında toplandı. Öyle ki, onu görmek için evin damına çıkıldı.

Bize Süfyân b. Uyeyne söyledi; dedi ki: Eyyûb şöyle dedi:

İkrime ile ilk defa ilim meclisinde oturduğumuz zaman, bir şeyi cevaplandırdığında şöyle derdi: "Sizin Hasan'ınız[108] da böyle güzel cevap veriyor mu?"

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'den, o İbrahim b. Meysere'den, o da Tâvûs'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Şayet İbn Abbâs'ın bu kölesi takvalı davranıp da hadisini gizleseydi, ona [hadise] çok yorucu yolculuklar yapılırdı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Günah işlemeyi nezreden bir adam hakkında Sa'îd b. el-Müseyyeb ile İkrime arasında soru sormak için gidip gelen bir adam bana şunu anlattı: Sa'îd, "Böyle bir kişinin nezrini yerine getirmesi gerekir." dedi. İkrime ise, "Yerine getirmesine gerek yoktur." dedi. Adam Sa'îd'e gitti ve İkrime'nin söylediğini anlattı. Bunun üzerine Sa'îd, "İbn Abbâs'm kölesi, boynuna ip bağlanıp dolaştırılmadıkça bu işe son vermez." dedi. Adam İkrime'ye geldi ve bu sözü haber verdi. İkrime ona, "Sen kötü bir adamsın." dedi. Adam ise, "Niçin kötü biriyim?" dedi. İkrime, "Bana ulaştırdığın gibi ona ulaştır. Ona, 'Bu nezir şeytan için mi? Yoksa Allah için mi?' diye sor. Şayet 'Allah içindir.' diye iddia ederse yalan söylemiş olur. Eğer "Şeytan içindir" derse o zaman hatasından dolayı kefaret ödemesi gerekir." dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Eyyûb anlattı; dedi ki: Bana bir arkadaşımız anlattı; dedi ki:

Ben, Sa'îd, İkrime ve Tâvûs ile -zannederim Atâ da dedi- birkaç kişi içinde oturuyordum. O gün söz İkrime'de idi. Sanki başlarında kuş vardı; öyle dinliyorlardı. Sözünü bitirince, kimisi eliyle, "Tamam öyledir.", kimisi de başıyla, "Tamam öyledir." diyordu. Böylece otuz meseleyi bitirdi. Balık meselesini anlatana kadar kimse ona muhalefet etmedi. İkrime [Musa ve

[108] Hasan el-Basrî'yi kastediyor (Bk. Ebû Yusuf el-Fesevi, *el-Ma'rife ve't-Târîh,* II, 5 (Muhakkik'in dipnotu) (M).

arkadaşının azığı olan] balığın suyun dibinde onlarla birlikte yüzdüğünü söyledi. Sa'îd b. Cübeyr ise, "Ben şehadet ederim ki, İbn Abbâs, [Musa ve arkadaşının] balığı bir sepet içerisinde taşıdıklarını söylediğini işittim." dedi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim anlattı; dedi ki: Bize Hâlid b. Safvân haber verdi; dedi ki:

Hasan'a, "Duymadın mı, İbn Abbâs'ın kölesi Peygamber'in küplerde nebiz yapmayı yasakladığını söylemektedir." dedim. Hasan, "Vallahi! İbn Abbâs'ın kölesi doğru söylemiştir. Peygamber, küplerdeki nebizi haram saymıştır." dedi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi. O da el-Muğîre b. Müslim'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime, *Horasan*'a gelince Ebû Miclez, "Ona 'Celâcilü'l-Hâc ne demektir?' diye sorunuz." dedi. İkrime'ye soruldu. O da, "O neresi, bu topraklar neresi? Celâcilu'l-Hâc, hacıların *Arafat*'tan *Minâ*'ya yönelmesi demektir." dedi. Ebû Miclez, onun doğru söylediğini ifade etti.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi; dedi ki: Bize Ebü't-Tayyib Musa b. Yesâr haber verdi; dedi ki:

İkrime'yi *Semerkand*'dan gelirken gördüm. Bir eşek üzerinde idi; altında iki tane heybe veya hurç vardı. İçlerinde de ipek bulunmaktaydı. Bunları *Semerkand* valisi kendisine hediye etmişti. Yanında da bir hizmetçisi vardı. Yine râvî diyor ki, İkrime'den *Semerkand*'da şunu da işittim: Kendisine, "Seni bu beldeye getiren nedir?" diye soruldu. O da, "İhtiyaç!" diye cevap verir.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da İmrân b. Hudeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime'nin sarığını eskimiş, yırtık olarak gördüm. Ona, "Sarığımı sana vereyim mi?" diye sordum. İkrime, "Biz ancak emirlerden [hediye] kabul ederiz." dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Hudeyr haber verdi; dedi ki:

Ben bir adamla birlikte İkrime'ye gitmiştim. Sarığının yırtılmış olduğunu gördük. Arkadaşım ona, "Bu sarık da nedir? Bizim yanımızda sarıklar

vardır." dedi. İkrime de ona, "Biz insanlardan bir şey almayız. Biz ancak emirlerden alırız." dedi. Ben de ***"Artık insan, kendisi hakkında şahit olur."***[109] ayetini okudum. Bunun üzerine sustu. Ben, Hasan'ın "Ey insanoğlu! Amelin senin için daha gerçek olandır." dediğini söyledim. O da, "Hasan doğru söylemiştir." dedi.

Muhammed b. Sa'd şunu söylemiştir: Ümeyye b. Hâlid tarafından bana haber verildi; dedi ki: Şu'be'den işittim; dedi ki: Hâlid el-Hazzâ şöyle dedi:

Muhammed'in "Bana İbn Abbâs'tan haber verildi" dediği her şey, İkrime'den işitmiş olduklarıdır. Kendisi, el-Muhtâr'ın *Kûfe*'de bulunduğu zamanda onunla karşılaşmıştı.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Gassân b. Mudar Ebû Mudar anlattı. O da Sa'îd b. Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz İkrime'nin yanında idik. Bize, "Size ne olmuş iflas etmişsiniz?" [Soru sormuyorsunuz!?] dedi.

Haccâc b. Muhammed söyledi; dedi ki: Ben Şu'be'nin Hâlid el-Hazzâ'dan şunu naklettiğini duydum; dedi ki:

İkrime kendisine soru soran bir adama şöyle dedi: "Sorularını bitiren nedir?"

Şu'be dedi ki: Sonra Eyyûb bana anlattı; dedi ki:

Hâlid el-Hazzâ, İkrime'ye soru sormaktaydı. Bir ara sustu. İkrime ona, [Az soru soruyorsun; yanındaki sorular bitmiş] anlamında "Seni susturan nedir?" dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim b. Bânek anlattı; dedi ki:

İkrime'nin kına ile boyandığını gördüm.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O da Simâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

İkrime'nin elinde altın yüzük gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Fıtr anlattı; dedi ki:

İkrime'nin üzerinde Züneybî bir elbise gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Isâm b. Kudâme anlattı; dedi ki:

[109] Kıyâme 75/14.

İkrime bize, üzerinde herhangi bir izar, gömlek ve rida olmaksızın sadece tek bir cübbe ile namaz kıldırırdı.

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam İkrime'ye, "Ey Ebû Abdullah! Nasıl sabahladın?" diye sordu. Ârim rivayetinde "Basura yakalanmış uyuzlu bir şekilde, şerle sabahladım." dedi. Süleyman rivayetinde "Şerle sabahladım." dedi. Sonra Eyyûb onun hem basur, hem de uyuz olduğunu zikretti.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn el-A'ver anlattı; dedi ki: Ya'lâ b. Hakîm'den işittim; şöyle dedi:

İkrime'ye, "Nasıl sabahladın?" diye soruldu. "Şerle sabahladım." dedi. Ona, "Ey Ebû Abdullah! Niçin böyle konuşuyorsun?" diye soruldu. Dedi ki: Allah şöyle söylemiştir: ***"Biz sizi hayır ve şerle imtihan edeceğiz."***[110]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İkrime'nin kızı şunu anlattı:

İkrime 105 senesinde, 80 yaşında iken vefat etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. el-Kâsım el-Beyâdî anlatı; dedi ki:

İkrime ve şair Küsseyr Azze 105 senesinde aynı günde vefat ettiler. Cenaze mevkiinde her ikisinin namazı da öğle namazından sonra birlikte kılındı. İnsanlar da ,"Bugün insanların en fakihi ve en iyi şairi ölmüştür." diyorlardı.

Hâlid b. el-Kâsım'ın dışındaki biri de şöyle dedi: İnsanlar görüşleri muhtelif, ölümleri bir olan bu ikisinin birleşmelerinde hayret ettiler. İkrime'nin Hâricî olduğu zannediliyor. Allah'ın görülmesini [nazra görüşünü] inkâr ediyordu. Küsseyr de Şiî olup ric'ate inanmaktaydı.

İkrime, İbn Abbâs, Ebû Hüreyre, el-Hüseyn b. Ali ve Âişe'den hadis rivayet etmiştir.

Ebû Nu'aym b. el-Fadl b. Dükeyn şunu söylemiştir: İkrime 107 senesinde vefat etmiştir. el-Fadl b. Dükeyn'in dışındaki kimselerden İkrime'nin 106 senesinde vefat ettiği de söylenmiştir.

---

[110] Enbiya 21/35.

Bize Mus'ab b. Abdullah b. Mus'ab b. Sâbit ez-Zübeyrî haber verdi; dedi ki:

İkrime Hâricî görüşünü benimsemişti. *Medine* valilerinden biri onu tutuklamak istedi; o da Dâvûd b. e-Husayn'ın yanında saklandı; hatta orada öldü. Dediler ki: İkrime çok hadis rivayet etmiş, ilim denizlerinden bir deniz gibidir. Hadisi delil olarak kabul edilmemiştir. İnsanlar onu cerhetmişlerdir.

1730. Küreyb b. Ebû Müslim ﴿كريب بن أبي مسلم﴾

Künyesi *Ebû Rişdîn*'dir. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevlasıdır.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı; dedi ki: Bize Musa b. Ukbe anlattı; dedi ki:

Küreyb, İbn Abbâs'ın bir deve yükü kitaplarını bizim yanımıza koydu. Dedi ki: Ali b. Abdullah b. Abbâs kitap istediğinde ona "Bana falan sahifeyi gönder." diye yazardı. O da onu istinsah eder ve onlardan birisini ona gönderirdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O da Ebû İshâk'tan şunu rivayet etti:

Kendisi, Küreyb ve arkadaşlarını uzun taylasanlar [boydan elbiseler] giymiş olarak ve düğmeleri de ipek brokar işlemeli olduğu halde görmüştür.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da Musa b. Ukbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Küreyb, *Medine*'de Süleyman b. Abdülmelik b. Mervân'ın hilafetinin son döneminde vefat etmiştir. Sika biri olup hasenü'l-hadistir.

1731. Ebû Ma'bed ﴿أبو معبد﴾

İsmi Nâfiz'dir.[111] Abdullah b. el-Abbâs'ın mevlasıdır.

Bana Süfyân b. Uyeyne'den haber verildi. O da Amr'dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Ma'bed, İbn Abbâs'ın en istikametli mevlası idi.

[111] Leiden ve sonraki baskılarda "Nâkid" şeklinde yazılmıştır. Bu yanlıştır, doğrusu III. Ahmed nüshasındaki gibidir.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ebû Ma'bed, *Medine*'de Yezîd b. Abdülmelik'in hilafetinin son döneminde 104 senesinde vefat etmiştir. Sika biri olup hasenü'l-hadistir.

1732. Şu'be ﴿شعبة﴾

Abdullah b. el-Abbâs'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Kendisinden İbn Ebû Zi'b, Medineli birkaç kişi ve başkaları rivayette bulunmuşlardır. Mâlik b. Enes ondan rivayet etmemiştir.

Yahya b. Sa'îd el-Kattân şunu söylemiştir: Mâlik b. Enes'e, "Abdullah b. Abbâs'ın mevlası hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordum. Mâlik, "O, kurrâ kimselere benzememektedir. Çokça hadis rivayet etmiştir; ancak hadisi ile ihticac edilmez. İbn Ebû Zi'b ve diğerleri ondan hadis rivayetinde bulunmuşlardır." dedi.

Muhammed b. Ömer şunu söyledi: İbn Abbâs'ın mevlası Şu'be, Hişâm b. Abdülmelik'in hilafeti döneminin ortalarında vefat etmiştir.

1733. Zefîf[112] ﴿ذفيف﴾

Abdullah b. el-Abbâs'ın mevlasıdır. Hişâm b. Abdülmelik'in hilafeti döneminde 109 senesinde vefat etmiştir. Kendisinden Humeyd el-A'rec ve başkaları rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden biridir.

1734. Ebû Ubeydullah ﴿أبو عبيد الله﴾

Abdullah b. el-Abbâs'ın mevlasıdır.

Dedi ki: Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Ali b. Sâlih'ten, o Ebû Musa et-Tahhân'dan, o İbn Abbâs'ın mevlası Ebû Ubeydullah'tan, o da İbn Abbâs'tan şunu rivayet etti:

İbn Abbâs namazda elleri çatırdatmayı men etti.

1735. Ebû Ubeyd ﴿أبو عبيد﴾

[112] "Zefîf", Leiden baskısı ve III. Ahmed nüshasında "Defîf" olarak yazılmıştır. Doğrusu "Zefîf" olmasıdır.

Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevlasıdır.

1736. Miksem ﴿مقسم﴾

el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'in mevlasıdır. Ona, İbn Abbâs'in mevlası denmektedir. Çünkü devamlı onunla beraberdi, ondan rivayette bulunmuştur. Velayeti Hâşimoğulları'nda idi. Miksem'in künyesi *Ebü'l-Kâsım*'dır. Ümmü Seleme'den sema yoluyla hadis rivayet etmiştir.

1737. Zekvân ﴿ذكوان﴾

[Zekvân] Ebû Amr. Peygamber'in hanımı Âişe'nin (r) mevlasıdır.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. el-Mübârek anlattı; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe'nin mevlası olan Zekvân, Kureyş'e imamlık yapıyordu. Arkasında da Abdurrahman b. Ebû Bekir namaz kılıyordu. Çünkü o Kur'ân-ı Kerim'i en iyi okuyanlardandı.

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Eyyûb'den, o da Abdullah b. Ebû Müleyke'den şöyle dediğini rivayet etti:

Âişe, *Hirâ* ve *Sebîr* arasında bulunuyordu. Oraya Kureyşliler gelirdi; namaz vakti geldiğinde Abdurrahman b. Ebû Bekir onlara namaz kıldırırdı. Abdurrahman olmazsa Âişe'nin mevlası Zekvân namaz kıldırırdı.

Muhammed b. Ömer ve başkası şunu söylemiştir: Âişe onunla anlaşma yapmış ve "Beni defnettiğinde artık sen hürsün" demişti. Hadisleri azdır. *Harre* gecelerinde vefat etmiştir. 63 senesi Zilhicce ayında Yezîd b. Mu'âviye'nin hilafetinde *Harre* gününde öldürüldüğü kabul edilmiştir.

1738. Ebû Yunus ﴿أبو يونس﴾

Peygamber'in hanımı Âişe'nin (r) mevlasıdır. Ondan rivayette bulunmuştur. Kendisinden ise el-Ka'ka b. Hakîm ve diğerleri rivayette bulunmuşlardır.

1739. Ebû Lübâbe ﴿أبو لبابة﴾

Peygamber'in hanımı Âişe'nin (r) öğrencisidir. İsmi Mervân'dır.

1740. Nebhân ﴿نبهان﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin mevlasıdır. Onunla mükatebe yapmış; borcunu ödeyince hür olmuştur. ez-Zührî ondan iki hadis rivayet etmiştir. Nebhân'ın künyesi *Ebû Yahya*'dır.

1741. Sâbit ﴿ثابت﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin mevlasıdır.

Bize Ebû Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde er-Rebezî anlattı; dedi ki:

Ümmü Seleme'nin mevlası Sâbit, Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde, *Medine*'de ölmüştür. Az hadis rivayet eden biridir.

1742. Nisâh b. Sercis ﴿نصاح بن سرجس﴾

[Nisâh b. Sercis] b. Yak'ûb. Peygamber'in zevcesi ümmü Seleme'nin mükâtebe yoluyla mevlasıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdurrahman b. Vessâb'dan, o Şeybe b. Nisâh'tan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ümmü Seleme taksit taksit ödemem için benimle anlaşma yaptı. Ben, bu anlaşması silmesini, altın ve gümüş para üzerine anlaşma yapmasını arzu ettim. Öyle yaptı. Borcumu çabuk ödedim; beni serbest bıraktı.

Muhammed b. Ömer şunu ifade etmiştir: Nisâh'tan oğlu Şeybe b. Nisâh'ın rivayetinden başka rivayet bilmiyoruz. Oğlu Şeybe ve İbn Abbâs'ın mevlası Ebû Ca'fer Yezîd b. el-Ka'ka zamanında kıraatte *Medine* ehlinin imamı idiler.

1743. Abdullah b. Râfi ﴿عبد الله بن رافع﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin azatlı mevlasıdır. Ümmü Seleme'den rivayette bulunmuştur.

Kendisinden Abdullah b. Ebû Yahya, Musa b. Ubeyde, Kudâme b. Musa ve Câriye b. Ebû İmrân'ın hadis dinleyecekleri zamana kadar yaşamıştır. Sika biri olup, çok hadis rivayet etmiştir.

1744. Nâ'im b. Üceyl ﴿ناعم بن أجيل﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin mevlasıdır. Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan hadis rivayetinde bulunmuştur. Hadis rivayeti azdır.

1745. Kays ﴿قيس﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Kudâme'dir. Ümmü Seleme'den onun oruçlu iken hacamat yaptığını rivayet etmiştir.

1746. Ebû Meymûne ﴿أبو ميمونة﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Kudâme*'dir. Kendisinden de Devs kabilesinin mevlası Sâlim b. Yesâr rivayette bulunmuştur. Zamanında Medinelilerin kurrâsı idi. Nâfi b. Ebû Nu'aym'dan okumuştur.

1747. Kesîr b. Eflah ﴿كثير بن أفلح﴾

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mevlasıdır.

Bize Sa'îd b. Âmir haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm anlattı; dedi ki: Muhammed şöyle dedi:

Uyurken rüyada Kesîr b. Eflah'ın *Harre* vak'asmda yaralandığını gördüm. Onun öldüğünü bildim. Ben uyuyordum ve bu gördüğüm bir rüya idi. Onu, künyesi ile çağırmaktan hoşlanmadım. el-Hüzeyl b. Hafsa b. Sîrîn evde idi. İkisinin de künyesi aynı olduğundan el-Hüzeyl'i uyandırmaktan korktum. Ona ismi ile seslendim; bana cevap verdi. Ben, "Sen öldürülmüş değil misin?" diye sordum. O da, "Evet, ben öldürüldüm." dedi. Ben, "Ne yaptınız?" dedim. O da "Hayır yaptık." dedi. Ben, "Sizler şehidler misiniz?" dedim. O da "Hayır! Müslümanlar karşılaşıp birbirleri ile savaştıklarında,

öldürülenler şehid değillerdir. Ancak bizler nüdebâ [manevi şehid] oluruz." dedi.

Sa'îd dedi ki: Bana bu şekilde arkadaşlarımdan biri anlattı; ancak onu Hişâm'dan almadım.

1748. Kardeşi Abdurrahman b. Eflah ﴾عبد الرحمن بن أفلح﴿

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mevlasıdır. Aynı zamanda Hârice bt. Zeyd b. Sâbit el-Ensârî'nin süt kardeşidir. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1749. Kardeşleri Muhammed b. Eflah ﴾محمد بن أفلح﴿

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mevlasıdır. Aym zamanda ondan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1750. Amr b. Râfi ﴾عمرو بن رافع﴿

Hafsa'dan kendisine bir Mushaf yazdığım rivayet etmiştir. [Babası] Râfi, Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Onun hakkında şöyle bir şiir söylenirdi:

İnsanlara hizmet et ki, sana hizmet edilsin.

O zaman Râfi ve Eslem'in ortağı olursun.

Onun soyu devam etmiştir. *Lahm* bölgesine yerleşmişlerdir. Şair, Âsım el-Mübersem onun çocuklarındandır.

1751. Nâfi ﴾نافع﴿

Zübeyr b. el-Avvâm'm mevlasıdır. Kendisinden Mus'ab b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr hadis rivayet etmiştir. O döneme kadar yaşamıştır. Az hadis rivayet eden biridir.

1752. Ebû Habîbe ﴾أبو حبيبة﴿

Zübeyr b. el-Avvâm'ın mevlasıdır. O, Zübeyr'in mevlası Musa b. Ukbe b. Ebû Ayyâş'm ve Ümmü Musa b. Ukbe bt. Ebû Habîbe'nin dedesidir

1753. el-Cerrâh ﴿الجراح﴾

Peygamber'in zevcesi Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye'nin mevlasıdır. Ümmü Habîbe'den rivayette bulunmuştur. Kendisinden Sâlim b. Abdullah b. Ömer ve Nâfi rivayette bulunmuşlardır.

1754. Sâlim b. Şevvâl ﴿سالم بن شوال﴾

O, Peygamber'in zevcesi Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye'nin mevlasıdır.

1755. Sâlim el-Berrâd ﴿سالم البراد﴾

1756. Sâlim Ebû Abdullah ﴿سالم أبو عبد الله﴾

Şeddâd'ın mevlasıdır. Sâlim ed-Devsî olarak tanınmaktadır. Sa'd'dan rivayette bulunmuştur.

1757. Sâlim b. Seleme ﴿سالم بن سلمة﴾

Sebre el-Hüzelî'nin babasıdır.

1758. Sâlim b. Serc ﴿سالم بن سرج﴾

O, Ümmü Subeyye el-Cüheniyye'den rivayette bulunan Sâlim b. el-Harrabûz Ebü'n-Nu'mân olarak bilinmektedir. Kendisinden Üsâme b. Zeyd el-Leysî hadis rivayetinde bulunmuştur.

1759. Sâlim Ebü'l-Gays ﴿سالم أبو الغيث﴾

Abdullah b. Mutî el-Adevî'nin mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika olup az hadis rivayet etmiştir.

1760. Sâlim Sebelân ﴿سالم سبلان﴾

Hevâzin kabilesinin Nasr b. Mu'âviyeoğulları boyunun mevlasıdır. Aslen Mısırlıdır. Peygamber'in zevceleri ile yolculuk yapmıştır. Âişe'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1761. Ebû Sâlih es-Semmân ﴿أبو صالح السمان﴾

İsmi Zekvân olup yağ satıcısıdır. Gatafân kabilesinin mevlasıdır. Kays kabilesinden Cüveyriye adında bir kadının mevlası olduğu da söylenmektedir. O, Ebû Süheyl b. Ebû Sâlih el-Medenî'dir. Kendisinden Medineli Abdullah b. Dînâr, el-Ka'ka b. el-Hakîm, Zeyd b. Eslem ve -Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm el-Mahzûmî'nin kölesi- Sümey rivayette bulunmuşlardır. Kûfelilerden de el-Hakem, Âsım b. Ebü'l-Necûd ve Süleyman el-A'meş kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur.

Ebû Sâlih, sika biri olup çokça hadis rivayet etmiştir. *Kûfe*'ye atlar ve develerle gelir, Esedoğulları'na misafir olur, Kâhiloğulları'na imamlık yapardı.

Bize Abdurrahman b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Muhammed b. İshâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Sâlih, "Ebû Hüreyre'den hadis rivayet eden hiç kimse yoktur ki onların doğru mu söylüyor, yoksa yalan mı söylüyor olduğunu bilmeyeyim." demiştir.

Bize Abdurrahman b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyâş haber verdi. O da Âsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Sâlih'in sakalı çoktu. Onu hilallerdi. Ebû Sâlih'in *Medine*'de, 101 senesinde vefat ettiğini söylemişlerdir.

1762. Ebû Sâlih Bâzâm ﴿أبو صالح باذام﴾

Ümmü Hâni bt. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in mevlasıdır. Kendisinden Simâk, Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî ve İsmail b. Ebû Hâlid rivayette bulunmuşlardır.

1763. Ebû Sâlih Sumey ﴿أبو صالح سميع﴾

Abdullah b. Abbâs'tan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1764. Ebû Sâlih ﴿أبو صالح﴾

Osman b. Affân'ın mevlasıdır, ondan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1765. Ebû Sâlih el-Gifârî ﴿أبو صالح الغفارى﴾

1766. Ebû Sâlih Meysere ﴿أبو صالح ميسرة﴾

1767. Ebû Sâlih ﴿أبو صالح﴾

Dubâ'a'nın mevlasıdır.

1768. Ebû Sâlih ﴿أبو صالح﴾

es-Seffâh'ın mevlasıdır. İsmi Ubeyd'dir. Kendisinden Büsr b. Sa'îd rivayette bulunmuştur.

1769. Ebû Sâlih ﴿أبو صالح﴾

Sa'dîlerin mevlasıdır.

1770. Müslim b. Yesâr ﴿مسلم بن يسار﴾

Ensâr'ın mevlası olup, künyesi *Ebû Osman*'dır. Kendisinden Yahya b. Sa'îd el-Ensârî ve şehir ahalisinden başkaları rivayette bulunmuşlardır. Mekkeliler de kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

1771. Büşeyr b. Yesâr ﴿بشير بن يسار﴾

Ensâr'dan el-Evs kabilesinin bir boyu olan Hârise b. el-Hârisoğulları'nın mevlası idi. Büyük bir şeyh ve fakih idi. Peygamber'in bütün sahâbîlerine yetişmiştir. Mensup olduğu hane halkından olan Hâriseoğulları'ndan

olan sahâbîlere de yetişmiştir. Onlar arasında Râfi b. Hadîc, Süveyd b. en-Nu'mân ve Sehl b. Ebû Hasme bulunmaktadır. Peygamber'in Kasâme hadisini onlardan rivayet etmiştir. Kendisinden Yahya b. Sa'îd el-Ensârî rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet etmiş biridir.

1772. Nâfi ﴿نافع﴾

Ebû Katâde el-Ensârî'nin mevlasıdır. Sâlih b. Keysân'ın kendisinden rivayette bulunmuş olduğu Ebû Muhammed'dir. Az hadis rivayet etmiş biridir.

1773. Vüheyb ﴿وهيب﴾

Zeyd b. Sâbit el-Ensârî'nin azatlik yoluyla mevlasıdır. Zeyd b. Sâbit'in kâtibi de olup ondan hadis rivayet etmiştir.

1774. Harmele ﴿حرملة﴾

Zeyd b. Sâbit'in mevlasıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Harmele, Üsâme b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî'nin mevlası idi; ancak Zeyd b. Sâbit ile beraberliği çok olduğu için kendisine Zeyd'in mevlası denmesi daha ağır basmış oldu. ez-Zührî, ondan hadis rivayet etmiştir. Rivayeti az olan bir kişidir.

1775. Zeyd Ebû Ayyâş ﴿زيد أبو عياش﴾

Sa'd b. Ebû Vakkâs'a, beyaz buğday mukabilinde kabuksuz arpa satın almanın hükmünü soran kişidir.

1776. Humeyd b. Nâfi ﴿حميد بن نافع﴾

Safvân b. Hâlid el-Ensârî'nin mevlasıdır. Yezîd b. Hârûn, Yahya b. Sa'îd el-Ensârî'den bu şekilde aktarmıştır. Safvân b. Hâlid el-Ensârî'nin

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mevlası olduğunu söyleyeni de işittim. Ebû Eyyûb'den hadis rivayet etmiş, onunla birlikte haccetmiştir. İbn Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur. O, kendisinden es-Sevrî, Medineli bazı kimselerin ve başkalarının hadis rivayetinde bulunduğu Eflah'ın babası olan Humeyd'dir.

Haccâc b. Muhammed dedi ki: Şu'be şöyle demiştir:

Ben Âsım el-Ahvel'e had cezası uygulanan kadını sordum. Bana, Hafsa bt. Sîrîn olduğunu söyledi.

Humeyd b. Nâfi, Humeyd el-Himyerî'ye yazarak Zeyneb bt. Ebû Seleme'nin hadisini zikretti. Şu'be, "Ben, bunu Humeyd b. Nâfi'den işittiğimi Âsım el-Ahvel'e söyledim. O da bana, "Sen mi işittin?" diye sordu. Ben de, "Evet, o şurda, henüz hayattadır." dedim. Şu'be, "Âsım, onun 100 sene önce öldüğünü düşünüyordu." dedi.

1777. Râfi b. İshâk ﴿رافع بن إسحاق﴾

eş-Şifâ ailesinin mevlasıdır. Ebû Talha'nın mevlası olduğu da söylenmektedir. Ebû Eyyûb'den hadis işitmiştir. Kendisinden İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha rivayette bulunmuştur.

1778. Ziyâd b. Ebû Ziyâd ﴿زياد بن أبي زياد﴾

Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Ayyâş b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre el-Mahzûmî'nin mevlasıdır.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes şöyle dedi:

İbn Ayyâş'ın kölesi Ziyâd, uzlete çekilmiş; tek başına devamlı Allah'ı zikreden âbid bir kimse idi. Dilinde bir tutukluk vardı. Yün giyer, et yemezdi. Birkaç dirhemi vardı; onunla tedavi oluyordu.

Ömer b. Abdülazîz'in arkadaşı idi. Halife olduğunda ona gelir ve va'z ederdi. Halife onu kendine yakın tutar, yalnız kalırlar ve aralarında çok sohbetler olurdu. Ziyâd'ın soyu *Şam*'da devam etmiştir. İsmail b. Ebû Hâlid ve başkaları ondan rivayette bulunmuşlardır.

1779. İshâk ﴿إسحاق﴾

Zâide'nin mevlasıdır. Sa'd b. Ebû Vakkâs ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden Ebû Sâlih es-Semmân, Ebû Süheyl ve Bükeyr b. Abdullah el-Eşec hadis rivayetinde bulunmuşlardır.

1780. Aclân ﴿عجلان﴾

el-Müşma'il'in mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1781. Aclân ﴿عجلان﴾

Fâtıma bt. Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems'in mevlasıdır. O, Ebû Muhammed b. Aclân'dır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuş; kendisinden de oğlu Muhammed ve Bükeyr b. Abdullah el-Eşec rivayette bulunmuşlardır.

1782. Cümhân ﴿جمهان﴾

Eslem kabilesinin mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiş, kendisinden de Urve b. ez-Zübeyr ve Musa b. Ubeyde er-Rebezî rivayette bulunmuştur.

1783. el-Behî ﴿البهى﴾

İsmi, Abdullah b. Yesâr'dır. Zübeyr b. el-Avvâm'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Sonradan *Kûfe*'ye gitmiş, Kûfeliler kendisinden rivayette bulunmuştur.

Onun ismini ve künyesini oğullarından Muhammed b. Yahya b. Muhammed b. Abdullah el-Behî haber vermiştir.

1784. Ebü's- Sâib ﴿أبو السائب﴾

Hişâm b. Zühre'nin mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiş; kendisinden de el-Alâ b. Abdurrahman b. Ya'kûb rivayette bulunmuştur.

1785. Ebû Süfyân ﴿أبو سفيان﴾

Abdullah b. Ebû Ahmed b. Cahş'ın mevlasıdır. Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Habîbe anlattı; dedi ki:

Ebû Süfyân, Abdüleşheloğulları'nın kölesiydi. Râvî dedi ki: Ebû Süfyân'ın İbn Ebû Ahmed b. Cahş ile birlikteliğinin çok olmasından dolayı artık ona nispet edilmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Habîbe ve Hârice b. Abdullah b. Süleyman b. Zeyd b. Sâbit anlattılar. Onlar Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da İbn Ebû Ahmed'in kölesi Ebû Süfyân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ramazan'da Abdüleşheloğuları'na namaz kıldırıyordum. Muhammed b. Mesleme ve Seleme b. Selâme b. Vakş okumamı işittiler ve dinlemeye durdular. Ben o zaman bir köle idim. Onlar, "Böyle bir imamda beis yoktur." dediler.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O da Dâvûd b. el-Husayn'dan şunu rivayet etti:

Ebû Süfyân, Ramazan'da, Abdüleşheloğulları'na mescidlerinde anlaşmalı köle olduğu zaman namaz kıldırıyordu. Onların arasında da *Bedir* gazvesine ve *Akabe* biatine katılan sahâbîler vardı.

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Habîbe anlattı. O da Dâvûd b. el-Husayn'dan şunu rivayet etti:

İbn Ebû Ahmed'in kölesi Ebû Süfyân Abdüleşheloğulları'na imamlık yapıyordu. Aralarında da Peygamber'in sahâbîlerinden Muhammed b. Mesleme ve Seleme b. Selâme b. Vakş gibi insanlar vardı. Ebû Süfyân onlara imamlık yapıyordu ve kendisi anlaşmalı bir köle idi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ebû Habîbe haber verdi. O da Zeyd b. Sa'd b. Zeyd b. Sa'd el-Eşhelî ve Abdurrahman b. Abdurrahman b. Sâbit el-Ensârî'den şunu rivayet etti:

Ebû Süfyân, anlaşmalı bir köle olduğu halde Ramazan ayında Peygamber'in sahâbîlerine imamlık yaptı.

Ebû Süfyân sika bir kimse olup az hadis rivayet etmiştir.

1786. Sâbit el-Ahnef ﴿ثابت الأحنف﴾

[Sâbit el-Ahnef] b. İyâd. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'ın mevlasıdır.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Fuleyh anlattı; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'ın mevlası Sâbit el-A'rec b. İyâd anlattı; dedi ki:

Abdurrahman b. Zeyd'in annesi Zeyneb ile evlenmiştim. Abdullah b. Abdurrahman da yoktu. Abdullah gelince beni çağırdı. Beni dövmek için kamçı ve ip hazırlamıştı. Bana, "Niçin babamın ümmü veledi ile benim bilgim ve rızamın dışında evlendin?" dedi. Ben de ona, "Onu, nikâh akdine yetkisi olan kimse nikâhladı. Ayrıca ben onunla gizli değil, açık bir şekilde nikâhlandım." dedim. Dedi ki: Emredildi ve adam bağlandı. Peşinden "Onu ölünceye ya da ondan ayrılıncaya kadar döveceğim." dedi. Dedi ki: Ben de, "Onu üç talak ile boşadım; sen de buna şahit ol!" dedim. Sonra ben, bu konuda fetva sormak için Abdullah b. Ömer'in yanına gittim. O bana, "Sen boşamış olmazsın." dedi. Sonra o günlerde *Mekke*'de bulunan İbnü'z-Zübeyr'in yanına fetva için gittim. Kendisine durumumu aktarınca, boşamış sayılmayacağımı ve kadınla birlikte olmamı emretti. Ben de gittim hanımı aldım ve düğün yaptım. İbn Ömer de davet ettiğim kimseler arasında gelmişti. Fuleyh dedi ki: Ben, o kadını onun yanında gördüm. Daha sonra çocukları da olmuştu.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer anlattı; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Ziyâd b. Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Sâbit el-A'rec'e Ebû Hüreyre'den nerede hadis işittiğini sorduğumda bana şunu söyledi: "Benim efendim beni Cuma günü Mescid'de bir yer tutmak için gönderirdi. Ebû Hüreyre de o sırada oraya gelir ve namazdan önce insanlara hadis rivayet ederdi."

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Abdullah b. Abdurrahman'ın Sâbit el-Ahnef'in hanımını boşaması için zorladığı gün *Medine* valisi, Abdullah b. ez-Zübeyr'in valilerinden Câbir b. el-Esved idi. Mâlik b. Enes, bu hadisi Sâbit el-Ahnef'ten işitmiştir.

1787. Abdurrahman b. Ya'kûb ﴿عبد الرحمن بن يعقوب﴾

O, Ebü'l-Alâ b. Abdurrahman'dır. Huraka'nın mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1788. Nu'aym b. Abdullah ﴿نعيم بن عبد الله﴾

[Nu'aym b. Abdullah] el-Mücmir. Ömer b. el-Hattâb'ın azatlı mevlasıdır. Ebû Hüreyre, Muhammed b. Abdullah b. Zeyd b. Abdürabbih el-Ensârî ve Ali b. Yahya ez-Zürakî'den hadis rivayet etmiştir. Sika bir râvî olup pek çok rivayeti bulunmaktadır.

1789. Şürahbîl b. Sa'd ﴿شرحبيل بن سعد﴾

Ensâr'ın mevlasıdır, künyesi Ebû Sa'îd'dir. Yaşlı biri idi. Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî ve Peygamber'in ashâbının genelinden hadis rivayet etmiştir. Çok uzun yaşamış; ihtilata uğrayıp epeyce muhtaç bir duruma düşmüştür. Pek çok hadisi var olup, hadisleri ile ihticac edilmemektedir.

1790. Dâvûd b. Ferâhîc ﴿داود بن فراهيج﴾

Kureyş kabilesinin mevlasıdır.

Muhammed b. Ömer şunu söylemiştir: Ben onun Mahzûm kabilesinin mevlası olduğunu düşünüyorum. Ebû Hüreyre ve Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Çok önceleri vefat etmiştir. Rivayet ettiği hadisler bulunmaktadır.

Bize Abdülmelik b. Ömer Ebû Âmir el-Akadî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be anlattı. O da Dâvûd b. Ferâhîc'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Bana Efendim Süfyân hadis anlattı."

1791. Ebü'l-Velîd ﴿أبو الوليد﴾

Amr b. Hıdâş'ın mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den rivayeti vardır.

1792. Ebü'l-Hasan el-Berrâd ﴿أبو الحسن البراد﴾

Nevfeloğulları'nın mevlasıdır. Kendisinden ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1793. Abdullah b. Dâre ﴿عبد الله بن دارة﴾

Osman b. Affân ailesinin mevlasıdır. Kendisinden ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1794. Atâ ﴿عطاء﴾

İbn Sibâ'ın mevlası olup künyesi Ebû Mansûr'dur. Kendisinden ez-Zührî rivayette bulunmuştur.

1795. el-Hakem b. Mînâ ﴿الحكم بن مينا﴾

Ebû Âmir er-Râhib ailesinin mevlasıdır. Oğlu şunu anlatıyordu: Ebû Âmir onu, Ebû Süyfan b. Harb'a hibe etmişti. Ebû Süfyân onu Abbâs b. Abdülmuttalib'e sattı. Abbâs da onu azat etti. Onun soyundan kalanlar, Abbâs'ın velayetinde devam etmektedirler. [el-Hakem'in babası] Mînâ, Peygamber ile birlikte *Tebûk* savaşına katılmıştır.

1796. Ziyâd b. Mînâ ﴿زياد بن مينا﴾

Eşca'ın mevlasıdır. Abdülhamîd b. Ca'fer kendisinden rivayette bulunmuştur.

1797. Kardeşi Sa'îd b. Mînâ ﴿سعيد بن مينا﴾

Medineli Tabiîn

Üçüncü Tabaka

1798. Ali b. Abdullah ﴿علي بن عبد الله﴾

[Ali b. Abdullah] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Zür'a bt. Mişrah b. Ma'dîkerib b. Velî'a b. Şürahbîl b. Mu'âviye b. Hucr el-Kırd b. el-Hâris el-Vellâde b. Amr b. Mu'âviye b. el-Hâris b. Mu'âviye b. Sevr b. Muratti b. Sevr'dir. Mişrah b. Ma'dîkerib, Kinde kabilesine mensuptur. Ali b. Abdullah'ın künyesi *Ebû Muhammed*'dir.

Hicri 40 senesinde Ramazan ayında Ali b. Ebû Tâlib'in öldürüldüğü gece dünyaya gelmiştir. Kendisine Ali'nin ismi verilmiş ve künyesi *Ebü'l-Hasan* ile de künyelenmiştir. Abdülmelik b. Mervân ona, "Vallahi ben senin ismini ve künyeni birlikte hazmedemiyorum. Onlardan birini değiştir." demiştir. Bunun üzerine o, künyesini değiştirdi ve *Ebû Muhammed* yaptı.

Ali b. Abdullah'ın Muhammed adında çocuğu olmuştur. Bunun annesi, el-Âliye bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf'tır.

Ali'nin diğer iki oğlu Dâvûd ve İsa'nın anneleri ümmü veleddir.

Ali'nin Ahmed, Bişr ve Mübeşşir adında çocukları olmuş bunların soyu devam etmemiştir. İsmail ve Abdüssamed adında çocukları olmuştur. Bunların hepsinin anneleri ümmü veleddir.

Çocuklarından Abdullah el-Ekber'in soyu devam etmemiştir. Annesi, ümmü Ebîhâ bt. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'dir. Ubeydullah adındaki çocuğunun soyu devam etmemiştir. Annesi Harîşoğullarından bir kadındır.

Abdülmelik, Osman, Abdurrahman, *Şam*'da ayaklanan Abdullah el-Asğar es-Seffâh, Yahya, İsa, Ya'kûb, Abdülazîz, İsmail el-Asğar, Abdullah el-Evsat -o, Ahnef'tir; soyu devam etmemiştir.- anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Fâtıma, Ümmü İsa el-Kübrâ, Ümmü İsa es-Suğrâ, Ümeyne, Lübâbe, Büreyhe el-Kübrâ, Büreyhe es-Suğrâ, Meymûne, Ümmü Ali ve el-Âliyye farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

Kızlarından Ümmü Habîb bt. Ali'nin annesi Ümmü Ebîhâ bt. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'dir.

Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın kızı Ümmü İsa es-Suğrâ, Abdullah b. el-Hüseyn b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib ile evli idi. Ondan çocuğu olmadı. Onunla evli iken kocası vefat etti. Ümmü İsa es-Suğrâ asabesiyle birlikte ona varis oldu.

Ümeyne bt. Ali, Yahya b. Ca'fer b. Temmâm b. Abbâs b. Abdülmuttalib ile evli idi. Ondan çocuğu olmadı.

Lübâbe bt. Ali b. Abdullah b. Abbâs, Ubeydullah b. Kusem b. Abbâs b. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib ile evli idi. Ondan küçükken vefat eden Muhammed ile Büreyhe adında çocukları olmuştur. Büreyhe bt. Ubeydullah b. Kusem, *İbnü'l-Kürdiyye* diye çağrılan Ca'fer el-Asğar ile yani Müminlerin Emiri Ca'fer b. Ebû Ca'fer el-Mansûr ile evlenmiştir.

Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın diğer kızlarının ne olduğu bilinmemektedir.

Fâtıma bt. Ali içlerinde en yaşlı ve faziletli olanı idi. Kız kardeşleri, Kız kardeşlerinin çocukları ve Ebû Ca'fer el-Mansûr, Fâtıma'nın görüşlerinin

isabetli olması ve aklından dolayı ona ikram ederler, saygı duyarlar ve onu överlerdi.

Ali b. Abdullah b. Abbâs, yaşça evin en küçüğüydü. Yeryüzünde Kureyşlilerin yüzü en güzel olanıydı. En şerefli ve en çok namaz kılanıydı. Kendisine namaz ve ibadetinden dolayı Seccâd [çok secde eden] denilmekteydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym b. Hişâm Ebû Sâsân haber verdi. O da Ebü'l-Muğîre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Abdullah b. Abbâs için mest arardık. Ancak bulamaz ve kendimiz yapardık. Ayakkabı arar bulamaz; yine kendimiz yapardık. Şayet bir şeye kızmış olsaydı bu üç (gün) belli olurdu. Gece ve gündüz 1000 rekat namaz kılardı.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe el-Kureşî -sonra et-Teymî- haber verdi; dedi ki: Bana babam haber verdi; dedi ki:

Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib, oğlu Süleyman'a vasiyette bulundu. Kendisine, "Süleyman'a vasiyet ediyor, Muhammed'i terk mi ediyorsun?" denildiğinde, "Onu vasiyetlerle kirletmekten hoşlanmıyorum." demiştir.

Bize Ubeydullah b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana babam söyledi; dedi ki: Yaşlılardan işittim; şöyle diyorlardı:

Vallahi hilafet, kendilerinden daha çok Kur'ân okuyan ve daha çok ibadet eden kimsenin olmadığı, onlardan daha çok samimi bir şekilde dinin emirlerine bağlı kimsenin bulunmadığı insanlara ulaşmıştır.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Attâf b. Hâlid el-Vâbisî anlattı; dedi ki:

Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın saçını ve sakalını siyah renkle boyadığım gördüm. Kendisinden Abdullah b. Tâvus rivayette bulunmuştur. Sika biri olup az hadisi vardır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ali b. Abdullah b. Abbâs, 118 senesinde vefat etmiştir. Ebû Ma'şer ve başkaları onun 117 senesinde *Şam*'da vefat ettiğini ifade etmişlerdir.

1799. Abbâs b. Abdullah ﴿العباس بن عبد الله﴾

[Abbâs b. Abdullah] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Kinde kabilesinden Zür'a bt. Mişrah b. Ma'dîkerib b. Velî 'a'dır. Bu kadın, Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın kardeşinin annesidir. Abbâs b. Abdullah b. Abbâs, İbn Abbâs'ın en büyük oğlu idi. Abdullah bununla künyelenmişti. Abbâs b. Abdullah b. Abbâs'tan hadis rivayetinde bulunulmuştur.

Abbâs b. Abdullah'ın çocuklarından Abdullah'ın annesi, Meryem bt. Abbâd b. Mes'ûd b. Hâlid b. Mâlik b. Rib'î b. Selmâ b. Cendel b. Nehşel b. Dârim b. Mâlik b. Hanzale b. Mâlik b. Zeydümenât b. Temîm b. Mürre b. Üd b. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar'dır.

Çocuklarından Avn b. el-Abbâs'ın annesi, Habîbe bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Çocuklarından Muhammed ve Karîbe'nin annesi, Ca'de bt. el-Eş'as b. Kays b. Ma'dîkerib b. Mu'âviye b. Cebele el-Kindî'dir. el-Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'den sonra onu Abbâs b. Abdullah b. Abbâs almıştır. Abbâs b. Abdullah b. el-Abbâs'ın çocukları küçüklüğünde vefat etmişler; onlardan kimse kalmamıştır. Bugün Abbâs b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'in soyundan kimse kalmamıştır. Ancak Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın çocuklarının soyu devam etmiştir. İçlerinden bazıları da halife olmuşlardır.

1800. Abdullah b. Ubeydullah ﴿عبد الله بن عبيد الله﴾

[Abdullah b. Ubeydullah] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, ümmü veleddir. Abdullah b. Ubeydullah'ın el-Hasan ve el-Hüseyn adlı çocuklarının annesi, Esmâ bt. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Abdullah b. Ubeydullah, Abdullah b. Abbâs'tan hadis rivayet etmiştir. Ondan sema yolu ile hadis almış, kendisinden de oğlu Hüseyn ve dışındaki kimseler hadis rivayet etmişlerdir. Sika biri olup, hadis rivayetleri vardır. Abdullah b. Ubeydullah'ın da soyu devam etmemiştir.

1801. Kardeşi Abbâs b. Ubeydullah ﴿العباس بن عبيد الله﴾

[Abbâs b. Ubeydullah] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, ümmü veleddir. Abbâs kardeşi Abdullah ile anne bir kardeş değildir.

Abbâs b. Ubeydullah'ın, Abbâs adlı çocuğunun soyu devam etmemiştir. Diğer çocukları Süleyman, Dâvûd, Kusem el-Ekber, çocuk iken vefat etmişlerdir. Kusem el-Asğar, Ebû Ca'fer'in *Medine* valisi idi.

Çocuklarından Ümmü Ca'fer, Meymûne- Muhammed'in annesidir- Abde bt. el-Abbâs, el-Âliyye ve Ümmü Ca'fer farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır. Abbâs b. Ubeydullah'ın *Bağdat*'ta soyu devam etmiştir. Abbâs b. Ubeydullah'tan hadis rivayetinde bulunulmuştur.

1802. Ca'fer b. Temmâm ﴿جعفر بن تمام﴾

[Ca'fer b. Temmâm] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi, Hilâl b. Âmir b. Sa'sa'aoğullarından el-Âliye bt. Nehîk b. Kays b. Mu'âviye'dir.

Ca'fer b. Temmâm'ın Yahya, Ahmed ve Uleyye adında çocukları olmuştur. Bunların annesi ümmü veleddir. Kızı Ümmü Habîb bt. Ca'fer'in annesi Kinde kabilesinden er-Ra'ûn bt. Süleyman b. en-Nu'mân b. Kays b. Ma'dîkerib'dir. Diğer kızı Ümmü Ca'fer'in annesi, Ümmü Osman bt. Ebû Bekir b. Ebû Kays'tır. O, Amr b. Hubeyyib b. Seyyâr b. Nizâr b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'dir. Ca'fer b. Temmâm'ın çocukları vefat etmişler; onlardan kimse kalmamıştır. Ca'fer b. Temmâm'dan hadis rivayetinde bulunulmuştur.

1803. Abdullah b. Ma'bed ﴿عبد الله بن معبد﴾

[Abdullah b. Ma'bed] b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf. Annesi, Ümmü Cemîl bt. es-Sâib b. el-Hâris b. Hazn b. Büceyr b. el-Hüzem b. Rüveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'sa'a'dır.

Abdullah b. Ma'bed'in çocuklarından Ma'bed, Abbâs el-Ekber, Abdullah b. Abdullah ve Ümmü Ebîhâ'nın anneleri, Ümmü Muhammed bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir.

Muhammed b. Abdullah'ın soyu devam etmemiştir. Annesi, Cemre bt. Abdullah b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Çocuklarından İbrahim, Abbâs el-Evsat, *Mekke*'de olan Abbâs el-Asğar, Abdullah ve Lübâbe ise farklı ümmü veledlerin çocuklarıdır.

Abdullah b. Ma'bed'den hadis rivayetinde bulunulmuştur. Sika biridir.

1804. Abdullah b. Abdullah ﴿عبد الله بن عبد الله﴾

[Abdullah b. Abdullah] b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Hâlide bt. Mu'attib b. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris'in çocuklarından Süleyman ve İsa'nın anneleri ümmü veleddir. Âtike'nin annesi de ümmü veleddir. Hammâde'nin annesi ümmü veleddir. ez-Zührî, Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika biri olup, rivayeti azdır.

1805. İshâk b. Abdullah ﴿إسحاق بن عبد الله﴾

İshâk b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Abbâs b. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

İshâk b. Abdullah b. el-Hâris çocuklarından Abdullah, Abdurrahman, Tallâb ve Yak'ûb'un annesi, Ümmü Abdullah bt. Abdurrahman b. Abbâs b. Rebî'a b. Abdülmuttalib'dir. Çocuklarından Hind ve Ümmü Ömer'in annesi ise ümmü veleddir.

1806. es-Salt b. Abdullah ﴿الصلت بن عبد الله﴾

[es-Salt b. Abdullah] b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim.

Annesi, ümmü veleddir. es-Salt b. Abdullah'ın çocuklarından Abdullah ve Yahya'nın annesi, Ümâme bt. el-Muğîre b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Çocuklarından Humeyd'in annesi, Zeyneb bt. Abdullah b.

Ebû Ahmed b. Cahş b. Riâb el-Esedî'dir. Fâtıma'nın annesi, ümmü veleddir. es-Salt, fakih ve âbid bir insandı.

1807. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib. Annesi, Hind'dir. Hind, Ümmü Hâlid olup, Hâlid b. Hizâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'ın kızıdır.

Muhammed b. Abdullah'ın çocuklarından el-Kâsım ve Mu'âviye'nin soyu devam etmemiştir. Bu ikisinin annesi, Duraybe bt. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Çocuklarından Ca'fer ve Kasîme'nin annesi, Hamîde bt. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. ez-Zührî, Muhammed b. Abdullah b. Nevfel'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1808. Zeyd b. Hasan ﴿زيد بن حسن﴾

[Zeyd b. Hasan] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Ümmü Beşîr bt. Ebû Mes'ûd'dur. Ebû Mes'ûd, Ukbe b. Amr b. Sa'lebe b. Useyre b. Asîre b. Atıyye b. Cidâre b. Avf b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

Zeyd b. Hasan'ın çocuklarından Muhammed vefat etmiş, soyu devam etmemiştir. Annesi de ümmü veleddir. Çocuklarından el-Hasan b. Zeyd, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un *Medine* valisi olmuştur. Annesi ümmü veleddir. Kızlarından Nefîse bt. Zeyd, el-Velîd b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiş ve onun yanında iken vefat etmiştir. Annesi, Lübâbe bt. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl haber verdi; dedi ki:

Zeyd b. Hasan'ın bineğine binip *ez-Zahr* çarşısına geldiğini ve orada durduğunu görmüştüm. İnsanlar onun yaratılışının azamet ve güzelliğine bakıyor, hayret ediyor ve şöyle diyorlardı: "Onun dedesi Resûlullah'tır."

Muhammed b. Ömer, Zeyd'in Câbir b. Abdullah'tan rivayette bulunduğunu söylemiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ebû Ubeyde haber verdi; dedi ki:

Zeyd b. Hasan'ın *Medine*'ye birkaç mil uzaklığında *İbn Ezher Bathâ*'sında vefat etti ve *Medine*'ye taşındı. Ben de o gün babamın terkisinde gitmiştim. Seniyye tepesinin başını aştığımızda devenin üstünde Zeyd b. Hasan ölü olarak görüldü. Abdullah b. Hasan b. Hasan da önünde yürüyordu. Elbisesiyle ortasından bağlanmıştı. Sırtında bir şey yoktu. Babam bana, "Ey Oğlum! Ben iniyorum ve üzengiyi tutuyorum. Şayet ben biner de Abdullah yürürse, ondan bana ebediyen hayır gelmez." dedi. Ben eşeğe bindim, babam indi ve Zeyd'in Benî Hudeyle'deki evine varıncaya kadar yürüdü. Orada yıkandı ve bir serir üzerinde çıkarılıp *el-Bakî*'ye götürüldü.

1809. Hasan b. Hasan ﴿حسن بن حسن﴾

[Hasan b. Hasan] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Havle bt. Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümey b. Mâzin b. Fezâre'dir.

Hasan b. Hasan'ın Muhammed adında çocuğu dünyaya gelmiştir. Bunun annesi, Remle bt. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b'dır.

Hasan'ın diğer bir çocuğu Abdullah, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un hapishanesinde vefat etmiştir. Hasan'ın Hasan adındaki çocuğu da yine aynı hapiste vefat etmiştir. Çocuklarından İbrahim de yine hapiste kardeşi ile birlikte vefat etmiştir.

Hasan'ın kız çocuklarından Zeyneb, el-Velîd b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiştir. Ancak bir süre sonra onu boşamıştır. Hasan'ın Ümmü Külsûm diye künyelenen bir kızı da vardır. Hepsinin annesi, Fâtıma bt. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Fâtıma'nın annesi de Ümmü İshâk bt. Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir.

Hasan'ın çocuklarından Ca'fer, Dâvûd, Ümmü'l-Kâsım -o, Kuseyme'dir- ve Müleyke'nin annesi, ümmü veleddir. Anneleri "Habîbe Fârisîyye" diye çağrılırdı. Cedîle kabilesinden olup Ebû Enes[113] ailesindendir.

Hasan'ın diğer bir kızı Ümmü Külsûm b. Hasan'ın de annesi ümmü veleddir.

Bize Şebâbe b. Sevvâr el-Fezârî haber verdi; dedi ki: Bana el-Fudayl b. Merzûk haber verdi; dedi ki:

Hasan b. Hasan kendileri hakkında aşırı giden birine şöyle dedi: "Allah'a itaat ettiğimiz zaman, bizi Allah için seviniz. Allah'a isyan ettiğimizde de, onun için bize buğz ediniz." Râvî dedi ki: Adam ona şöyle dedi: "Siz, Peygamber'in yakınlarısınız, onun Ehl-i Beyti'siniz." O da, "Ey adam! Sana yazıklar olsun, Resûlullah'a yakınlığı, eğer Allah, kendisine itaate engel kılsaydı, ona yakın olan bizim baba ve analarımızı faydalandırırdı. Vallahi ben, bizden günah işleyen âsiye iki kat günah yazılacağını, iyi olana da iki kat sevap verileceğini ummaktayım. Yazıklar olsun size, Allah'tan korkun, bizim hakkımızda gerçekçi olun. Bu, bizden istediğinizden daha güzeldir. Onunla sizden razı oluruz." dedi. Sonra dedi ki: "Şayet bu söyledikleriniz Allah'ın dininden idiyse ve babalarımız bize bunu bildirmeyip teşvik etmedilerse bizlere kötülük etmişlerdir." Bunun üzerine Râfızî şunu söyledi: "Allah'ın Resûlu, *'Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur.'* demedi mi?" Hasan b. Hasan, "Allah'a yemin olsun ki bununla imareti ve hükümranlığı kast etmiş olsaydı namaz kılmayı, zekât vermeyi, oruç tutmayı ve haccetmeyi emrettiği gibi, bunu da açıkça emreder ve şöyle derdi: 'Ey insanlar! Bu zat benim işlerimin velisidir' Çünkü insanoğlundan insanlar için en iyi nasihat edici Resûlullah'tır. Durum sizin dediğiniz gibi olsaydı Allah ve Resûlü, Ali'yi Peygamber'den sonra bu iş için seçmiş, ancak insanların büyük çoğunluğu bu konuda hata işlemiş, suç işlemiş; Allah'ın Resûlü'nün emrini yerine getirmemiş; terk etmiş olurlardı. Yahut da bu konuda insanlara mazeret bildirirdi."

[113] III. Ahmed nüshasında böyledir. Leiden baskısında "Ebs" şeklinde geçer.

1810. Ebû Ca'fer Muhammed ﴿أبو جعفر محمد﴾

[Ebû Ca'fer Muhammed] b. Ali b. Hüseyn b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Ebû Ca'fer'in Ca'fer ve Abdullah adında çocukları olmuştur. Bu ikisinin annesi, Ümmü Ferve bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Muhammed'in İbrahim adındaki oğlunun annesi Ümmü Hakîm bt. Esîd b. el-Muğîre b. el-Ahnes b. Şerîk es-Sekafî'dir. Ali ve Zeyneb adındaki çocuklarının annesi, ümmü veleddir. Muhammed'in Ümmü Seleme künyeli çocuğunun annesi ise yine ümmü veleddir.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bana Muhammed b. Ali şöyle dedi: "Ey Câbir! Düşmanlık yapma. Çünkü husumet Kur'ân'ı yalanlar."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Fudayl b. İyâd anlattı. O Leys'ten, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Husumet ehli ile oturmayınız. Çünkü onlar Allah'ın ayetlerinde bile aşırı ve pervasızca davranırlar."

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı. O da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali'ye: "Siz Ehl-i Beyt'ten olan bir kimse günahlardan bir günahı şirk olarak kabul ediyor musunuz?" diye sordum. O da, "Hayır!" diye cevapladı. Ben, "Siz Ehl-i Beyt'ten olan bir kimse ric'at fikrini kabul ediyor mu?" diye sordum. Ona da, "Hayır!" diye cevap verdi. Ben, "Siz Ehl-i Beyt'ten biri, Ebû Bekir ve Ömer'e sövüyor mu?" diye sordum. Dedi ki: "Hayır! Onları ve peşinde gidenleri seviyorum ve o ikisi için istiğfar ediyorum." dedi.

Bize Şihâb b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Humeyd anlattı. O İsmail b. Ebû Hâlid'den, o da Ebü'd-Dahhâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Ca'fer, "Allah'ım! Ben el-Muğîre b. Sa'îd'den ve Beyân denen şahıstan sana sığınırım!"[114]

---

[114] Muğîre b. Sa'îd, el-Muğîriyye denen Râfizî bir grubun lideridir. Sihirbaz ve facir bir kişi olduğu belirtilir. İbn Cerir, Muğîre b. Sa'îd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ad ve Semud

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî anlattı; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Babam annesinin başındaki bitleri ayıklardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. el-Muhâcir el-Haddâd anlattı; dedi ki:

Ebû Ca'fer'i bir katıra binmiş, yanında da yürüyen bir çocuk olduğu halde gördüm.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Abdülkerîm anlattı; dedi ki:

Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'yi, üzerinde yün-ipek karışımı bir cübbe ve bir şal ile gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk anlattı. O Câbir'den, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz Muhammed ailesi yün-ipek karışımı muasfar [Aspur otuyla boyanmış], mumassar [hafif kırmızıya boyanmış elbise] ve el-Yümne (*Yemen* giysisi) giyeriz.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı. O Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Biz Muhammed ailesi ipek, el-Yümne [Yemen giysisi], muasfar [Aspur otuyla boyanmış] ve mumassar [hafif kırmızıya boyanmış] elbise giyeriz.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Abdülmelik haber verdi; dedi ki:

Ebû Ca'fer'in üzerinde bir alem [işaret] olduğunu gördüm ve bunu kendisine sordum. Elbise üzerinde ibrişimden iki parmak kalınlığındaki alemde bir beis olmadığını söyledi.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Osman anlattı; O da Mevheb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Ca'fer'in üzerinde kırmızı bir milhafe [örtü] gördüm.

---

kavimlerini ve bunlar arasında geçen bazı nesilleri diriltmek isteseydim diriltebilirdim." A'meş dedi ki: "Muğîre, mezarlığa gider, konuşur ve mezarlar üzerinde çekirge gibi şeyler görünürdü." İbn Cerir, onun sihirbazlığını ve facirliğini ispatlayan başka şeylerini de anlatmıştır. Bunlar yedi-sekiz kişilerdi. Hicreti 119 senesinde Hâlid b. Abdullah el-Kasrî, bu şahısları *Vâsıt*'ta öldürmüştür. Beyân da bu şahıslardan biridir (Bk. Taberi, V,128) (M).

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâil'den, o da Abdula'lâ'dan şunu rivayet etti:

Muhammed b. Ali'yi, sarığını arkaya sarkıtmış olarak gördüm.

Bize Ubeydullah b. Musa bize haber verdi. O İsrâîl'den, o da Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali'yi, üzerinde bir alemli sarık ve alemli bir elbise ile gördüm.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi; dedi ki:

Ben Ebû Ca'fer'i, arkasından bağlamış olduğu bir elbise ile namaz kılarken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz haber verdi. O da Hakîm b. Hakîm b. Abbâd b. Huneyf'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Ebû Ca'fer'i, üzerinde katlanmış bir başörtüsü-şal (taylesan) olduğu halde Mescid'de yaslanmış olarak gördüm.

Muhammed b. Ömer şunu demiştir: Bu bizde eşraf ve değerli insanların yapmış oldukları bir durum olmaya devam etmiştir. Şöyle ki: Onlar Mescid'e, üzerlerinde ridaları ve şalları olmaksızın dürülü bir başörtü ile gelmeye devam ederlerdi.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl anlattı. O da Abdul-a'lâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali'ye -râvi Ubeydullah, el-Vesme'yi [çivit yaprağı ile boyamayı]; râvi el-Fadl b. Dükeyn ise es-Sevâd'ı [siyaha boyamayı] söyledi- sordum. O da bana onun Ehl-i Beyt'in boyası olduğunu söyledi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nusayr b. Ebü'l-Eş'as el-Kurâdî anlattı. O da Süveyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Ca'fer: "Ey Ebü'l-Cehm! Ne ile boyanıyorsun?" diye sordu. O da kına ve el-Ketim[115] ile boyandığını belirtti. Ebû Ca'fer de, "İşte bu bizim Ehl-i Beyt'in boyasıdır." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Urve b. Abdullah b. Kuşeyr el-Cu'fî anlattı; dedi ki:

---

[115] Mersingillerden bir bitki, çivit otu (M).

Bana Ebû Ca'fer, el-Vesme (çivit yaprağı) ile boyandığını söyledi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Hârûn b. Abdullah b. el-Velîd el-Ma'îsî anlattı; dedi ki:

Muhammed b. Ali'nin burnunda ve alnında secde izi gördüm; çok değildi.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi. O el-Fudayl b. Merzûk'tan, o bir adamdan, o da Ebû Ca'fer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Gülmekten kaçının. Yahut da çok gülmekten kaçının. Çünkü o ilmi yok eder.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr anlattı. O Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den şöyle dediğini rivayet etti:

Yüzüğümde ismim yazılı idi. Cima ettiğim zaman onu ağzıma alıyordum.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Müslim b. Bânek Ebû Mus'ab anlattı; dedi ki:

Muhammed b. Ali'nin üzerinde bir elbise görmüştüm. Abdullah b. Ali b. Hüseyn'in mevlası Sâlim, bana Muhammed'in onunla kefenlenmeyi tavsiye ettiğini söyledi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl anlattı. O Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den şunu rivayet etti:

O, namaz kılmış olduğu gömleği ile kefenlenmeyi tavsiye etti.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Urve b. Abdullah b. Kuşeyr anlattı; dedi ki:

Ca'fer'e, babasının hangi şey ile kefenlendiğini sordum. O da bana şu şekilde cevap verdi: Babam bana düğmelerini kesmem suretiyle gömleği, giymiş olduğu ridası ve bir de *Yemen* giysisi satın almamı vasiyet etti. Çünkü Peygamber üç elbise içinde kefenlenmişti. Onlardan birisi de *Yemen* giysisi idi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim b. Bânek haber verdi; dedi ki:

Ben Muhammed b. Ali'nin naşı üzerinde ipek bir şal gördüm.

Bize Abdurrahman b. Yunus haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o da Ca'fer b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ali'yi Fâtıma bt. Hüseyn[116] ile Peygamber'in zekâtı hakkında müzakere ettiklerini ve şöyle dediğini işittim: "Bu sene artık 58 yaşındayım."[117] Muhammed b. Ali "Babam bu sene içinde vefat etti." dedi.

Muhammed b. Ömer şöyle demiştir: Ancak bizim rivayetimizde o, 117 senesinde, 73 yaşında iken vefat etmiştir. Başka biri, onun 118 senesinde vefat ettiğini söylemiştir. Ebû Nuaym el-Fadl b. Dükeyn onun *Medine*'de, 114 senesinde vefat ettiğini söylemiştir.

İlmi ve hadis rivayeti çok olan sika biridir. Ancak ondan, kendisiyle ihticac edilebilecek bir kimse rivayette bulunmamıştır.

1811. Abdullah b. Ali ﴿عبد الله بن علي﴾

[Abdullah b. Ali] b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. O, Ca'fer'in de annesidir.

Abdullah b. Ali b. Hüseyn'in Muhammed el-Erkat adında çocuğu olmuştur. O kambur bir kişidir. İshâk el-Ebyad adında çocuğu olmuştur. Ümmü Külsûm denilen bir kızı olmuştur. Bu kız "Sağır Külsûm" olarak bilinmektedir. Yine Ümmü Ali künyeli Uleyye adında diğer bir kızı daha olmuştur. Bütün bu çocukların annesi ümmü veleddir.

Abdullah b. Ali'nin Kasım adında bir oğlu ve el-Âliye adında bir kızı da olmuştur. Bunların annesi de ümmü veleddir.

1812. Ömer b. Ali ﴿عمر بن علي﴾

[Ömer b. Ali] b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir. Ömer b. Ali'nin Ali, İbrahim ve Hadîce adında çocukları olmuştur. Bunların annesi ümmü veleddir. Ca'fer adında çocuğu olmuştur.

[116] Fâtıma bt. Hüseyn, Ebû Ca'fer'in teyzesidir.

[117] Ebû Zür'a ed-Dımaşkî, *Tarih*'inde; "İbn Ebî Ömer- Süfyan- Ca'fer b. Muhammed- Babası" senediyle şöyle bir rivayet verir: Ali b. Ebû Tâlib (r) 58 yaşında iken öldürüldü. Oğlu Hasan 58 yaşında iken vefat etti. Diğer oğlu Hüseyn 58 yaşında iken vefat etti. Hüseyn'in oğlu da 58 yaşında iken vefat etmiştir. Bk. a.g.e., I,587. İşte Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'nin kastettiği 58 yaş budur (M).

O, Beşîr'dir. Annesi de Ümmü İshâk bt. Muhammed b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel b. Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Ömer b. Ali'nin Muhammed, kısa ve şişman bir kimse olan Musa, Hadîce, Habbe, Muhabbe ve Abde adında çocukları olmuştur. Bunların annesi Ümmü Musa bt. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Bize Şebbâbe b. Sevvâr haber verdi; dedi ki: Bize Fudayl b. Merzûk haber verdi; dedi ki:

Ca'fer'in amcaları olan Ömer b. Ali ve Hüseyn b. Ali'ye şöyle bir soru sordum: "Siz Ehl-i Beyt içerisinde kendisine itaat edilmesi farz olan bir kişi var olup da onu tanımayan kimsenin Cahiliye ölümü ile ölmüş olacağını söylüyorsunuz; öyle mi?" Her ikisi de, "Hayır, vallahi böyle bir şey yoktur. Kim bunu bizim hakkımızda söylemişse yalancıdır." dediler. Bunun üzerine ben Ömer b. Ali'ye, "Allah sana merhamet etsin. Bu bir makamdır ve bu makamın Ali'e ait olduğunu söylüyorsunuz. Buna göre, Peygamber, Ali'ye vasiyette bulunmuştur. Ali, Hasan'a vasiyette bulunmuştur. Hasan Hüseyn'e vasiyette bulunmuştur. Hüseyn oğlu Ali'ye vasiyette bulunmuştur. Ali de oğlu Muhammed'e vasiyette bulunmuştur." dedim. Bunun üzerine Ömer b. Ali, "Vallahi babam vefat etti ve bana hiçbir vasiyette bulunmadı. Allah bunu söyleyenleri kahretsin! Vallahi onlar bizimle ekmeklerini yiyorlar. Bu pislik Huneys'tir. Pislik Huneys nedir?" dedi. Ben de, "Herhalde el-Mu'allâ b. Huneys'tir." dedim. O da, "Evet, o el-Mu'allâ b. Huneys'tir. Vallahi yatağımda uzun uzun düşündüm. Allah'ın, el-Mu'allâ b. Huneys'in sapıttığı adamların akıllarını nasıl örttüğüne hayret ettim." dedi.

1813. Zeyd b. Ali ﴿زيدبن علي﴾

[Zeyd b. Ali] b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir.

Zeyd b. Ali'nin dört çocuğu vardı. *Horasan*'da öldürülmüş olan Yahya b. Zeyd: Onu, Nasr b. Seyyâr'ın kendisini öldürmek üzere gönderdiği Selm b. Ahvez öldürmüştü. Yahya'nın annesi Rayta bt. Ebû Hâşim Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Ebû Tâlib idi. Diğer çocukları İsâ b. Zeyd, Hüseyn b. Zeyd el-Mekfûf ve Muhammed b. Zeyd'dir. Bunların annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer rivayet etti; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer rivayet etti; dedi ki:

Zeyd b. Ali, Hişâm b. Abdülmelik'in huzuruna çıktı. Ona borcunun ve ihtiyaçlarının çok olduğunu arzetti. Fakat Hişâm, onun hiçbir ihtiyacını karşılamadığı gibi, onu asık suratla karşıladı ve ona ağır sözler söyledi.

Abdullah b. Ca'fer dedi ki: Hişâm'ın mevlası ve hâcibi olan Sâlim'in bana haber verdiğine göre Zeyd b. Ali, Hişâm'ın yanından çıktığında eliyle bıyıklarını sıvazlayarak şöyle diyordu: "Ancak zelîl olan kişi hayatı sever." Sonra kalkıp *Kûfe*'ye gitti ve orada isyan etti. Yusuf b. Ömer es-Sekafî Hişâm b. Abdülmelik'in *Irak* valisi idi. Zeyd b. Ali'ye kendisiyle savaşacak bir ordu gönderdi. Aralarında savaş vuku buldu. Zeyd ile birlikte ayaklananlar ondan ayrıldılar. Zeyd öldürüldü ve asıldı.

Sâlim dedi ki: Ben Hişâm'a, Zeyd'in isyan ettiği gün, onun huzurundan çıktığı zaman söylediği sözü ona haber verdiğimde Hişâm şöyle dedi: "Annen yok olasıca! Daha önce bunu bana neden söylemedin! Onu 5.000 dirhem razı ederdi. Bu da bizim için onun başına gelen şu olaydan daha hafiftir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sahbel b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

Halifeler içinde kandan en çok hoşlanmayan ve kana en çok karşı olan kişi Hişâm b. Abdülmelik idi. Zeyd b. Ali ve Yahya b. Zeyd'in kesilen başları getirildiği zaman bu ona çok ağır gelmiş ve şöyle demişti: "Ben kendimi o ikisinin yerine feda etmeyi daha çok isterdim."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'ın, babasından rivayetle şöyle dediğini işittim:

Halifeler arasında Hişâm b. Abdülmelik kadar kandan nefret eden başka bir kimse yoktu. Zeyd b. Ali'nin isyanı kendisine çok ağır geldi. Abdülmelik b. Hişâm'ın halifeliği zamanında Zeyd'in kesik başı kendisine getirilinceye ve *Kûfe*'de bedeni asılıncaya kadar hiçbir olay meydana gelmemişti. Bu işi de Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında Yusuf b. Ömer yapmıştı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abbâsîler, Emevîlere karşı galip geldikleri zaman Abdullah b. Ali b. Abdullah b. Abbâs, Hişâm b. Abdülmelik'in

kabrinden çıkarılıp asılmasını emretti. Hişâm asıldığında, "Bu onun Zeyd b. Ali'ye yaptığının karşılığıdır." dedi. Zeyd b. Ali (rh) 120. senenin Safer ayının 2. günü olan Pazartesi günü öldürüldü. 122 yılında öldürüldüğü de söylenmiştir.

Öldürüldüğü gün kırk iki yaşında idi. Zeyd b. Ali babasmdan hadis dinlemiş; ondan Abdurrahman b. el-Hâris b. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a hadis rivayet etmiş. Ondan da Bessâm es-Sayrefî, Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd ve başkaları hadis rivayetinde bulunmuşlardır.

1814. Hüseyn el-Asğar ﴿حسين الأصغر﴾

[Hüseyn el-Asğar] b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir.

Hüseyn b. Ali'nin çocukları şunlardır:

Abdullah, Ubeydullah, Ali ve Hüşeyme: Bunların annesi Ümmü Hâlid bt. Hamza b. Mus'ab b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Muhammed b. Hüseyn: Bunun annesi ümmü veleddir.

Hasan el-Ahvel ve bir kız: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Ümeyne bt. Hüseyn: Bunun annesi Ensâr'dan Hâriseoğulları'ndan bir kadındır.

İbrahim ve Fâtıma: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Hüseyn b. Ali b. Hüseyn babasının en küçük çocuğu idi. Muhammed b. Ömer'in kendisini göreceği zamana kadar yaşamış ve Muhammed ondan hadis rivayetinde bulunmuştur. Fakat biz onu kardeşleriyle aynı tabakaya dâhil ettik. Gerçekte o, yaşı ve onlarla karşılaşması bakımından kardeşleriyle aynı tabakada değildir.

1815. Abdullah b. Muhammed ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Abdullah b. Muhammed] b. el-Hanefiyye. İbnü'l-Hanefiyye, Ali b. Ebû Tâlib'in oğludur. Abdullah'ın künyesi *Ebû Hâşim*'dir. Annesi ümmü veleddir.

Abdullah b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Hâşim: Abdullah künyesini ondan almıştır.

Muhammed el-Asğar: Abdullah ve Muhammed'in nesilleri devam etmemiştir. Bunların annesi, Bintü Hâlid b. Alkame b. el-Huveyris b. Abdullah b. Ebü'l-Lahm b. Mâlik b. Abdullah b. Gıfâr b. Müleyl b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dir.

Muhammed el-Ekber b. Abdullah ve Lübâbe bt. Abdullah: Bu ikisinin annesi Fâtıma bt. Muhammed b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'dir.

Ali b. Abdullah ve ismi bize söylenmeyen bir adam: Bu ikisinin annesi Ümmü Osman bt. Ebû Hudeyr'dir. Ebû Hudeyr de Kudâ'a'nın Belî kolundan Ayyâş b. Abde b. Muğîs b. el-Ced b. el-Aclân'dır.

Tâlib, Avn ve Ubeydullah: Bunların annesi ümmü veleddir.

Rayta: Bu, Horasan'da öldürülen Yahya b. Zeyd b. Ali'nin annesidir. Rayta'nın da annesi, Rayta'dır ki adı Ümmü'l-Hâris bt. el-Hâris b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Ümmü Seleme: Annesi ümmü veleddir.

Ebû Hâşim, az hadis rivayet etmiş olan âlim, sika bir râvî idi. Şîa onun sözünü dinler ve onu severdi. Ebû Hâşim, çocuklarıyla birlikte *Şam*'da iken vefat edeceğini anladı ve Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'e şöyle vasiyette bulundu: "Sen bu emirlik işinin sahibisin. Bu iş senin çocuklarında olacaktır. Şîa'yı ona yönlendir." Kitaplarını ona verdi ve rivayetlerini de ona yaptı. Süleymân b. Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği zamanında *Humeyme*'de[118] vefat etti.

1816. el-Hasan b. Muhammed ﴿الحسن بن محمد﴾

[el-Hasan b. Muhammed] b. el-Hanefiyye'dir. İbnü'l-Hanefiyye, Ali b. Ebû Tâlib'in oğludur. el-Hasan'ın annesi Cemâl bt. Kays b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. el-Hasan'ın künyesi Ebû Muhammed'dir. Hâşimoğulları'nın zarif ve akıllı kişilerinden biri idi. Fazilet

[118] Emevîler döneminde Abbasî hareketinin merkezi olan Suriye bölgesinde bir köy (E).

ve genel durum bakımından kardeşi Ebû Hâşim'den üstün tutulurdu. İrcâ[119] hakkında ilk söz söyleyen odur.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Atâ b. es-Sâib'den, o da Zâdân ve Meysere'den şunu rivayet etti:

İkisi el-Hasan b. Muhammed b. Ali'nin huzuruna çıktılar ve ircâ hakkında yazdıklarından dolayı onu kötülediler. el-Hasan da Zâdân'a şöyle dedi: "Ey Ebû Ömer! Keşke ölseydim de bunu yazmamış olsaydım."

Bize İsmail b. İbrahim b. Uleyye haber verdi. O da Üneys Ebü'l-Uryân'dan şunu rivayet etti:

el-Hasan b. Muhammed'ın üzerinde ince bir gömlek ve ince bir sarık gördüm.

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Hasan b. Muhammed, Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında vefat etti. Soyu devam etmemiştir.

1817. Muhammed b. Ömer ﴿محمد بن عمر﴾

[Muhammed b. Ömer] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi, Esmâ bt. Akîl b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttlib'dir.

Muhammed b. Ömer'in çocukları şunlardır:

Ömer, Abdullah ve Ubeydullah: Bunların hepsinden hadis rivayet edilmiştir. Bunların annesi Hadîce bt. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ca'fer b. Muhammed: Bunun annesi Ümmü Hâşim bt. Ca'fer b. Ca'fer b. Ca'de b. Hübeyre b. Ebû Vehb b. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur.

1818. Mu'âviye b. Abdullah ﴿معاوية بن عبد الله﴾

[Mu'âviye b. Abdullah] b. Ca'fer b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir.

Mu'âviye b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Mervân b. Muhammed'in hilafetinin son zamanlarında *Kûfe*'de isyan eden birisi ve Ca'fer b. Mu'âviye: Ca'fer'in nesli devam etmemiştir.

[119] Mürcie mezhebi (M).

Muhammed: Bu üç çocuğun annesi Ümmü Avn bt. el-Abbâs b. Rabîa b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Süleymân b. Mu'âviye: Annesi ümmü veleddir.

el-Hasan, Yezîd, Sâlih, Hammâde ve Übeyye: Bunların annesi Fâtıma bt. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ali b. Mu'âviye: Ali'yi Âmir b. Dubâre öldürmüştür. Bunun annesi ümmü veleddir.

Yezîd b. Abdullah b. el-Hâd, Mu'âviye b. Abdullah b. Ca'fer'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1819. İsmail b. Abdullah ﴿إسماعيل بن عبد الله﴾

[İsmail b. Abdullah] b. Ca'fer b. Ebû Tâlib. Annesi, ümmü veleddir.

İsmail b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdullah, Ebû Bekir ve Muhammed: Bunların annesi ümmü veleddir.

Ümmü Külsûm ve Ca'fer: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Zeyd: Annesi ümmü veleddir.

İsmail babasından, ondan da Abdullah b. Mus'ab b. Sâbit hadis rivayetinde bulunmuştur.

1820. Ömer b. Abdülazîz ﴿عمر بن عبد العزيز﴾

[Ömer b. Abdülazîz] b. Mervân b. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi Benî Adî b. Ka'b'dan Ümmü Âsım bt. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl'dir. Künyesi Ebû Hafs'tır.

Ömer b. Abdülazîz'in çocukları şunlardır:

Abdullah, Bekir ve Ümmü Ammâr: Bunların annesi Lemîs bt. Ali b. el-Hâris b. Abdullah b. el-Husayn Zü'l-Gussa b. Yezîd b. Şeddâd b. Kanân el-Hârisî'dir.

İbrahim b. Ömer: Bunun annesi Ümmü Osman bt. Şu'ayb b. Zebbân b. el-Asbağ b. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Hısn b. Damdam b. Adî b. Cenâb'dır.

İshâk b. Ömer, Ya'kûb ve Musâ: Bunlar küçük iken ölmüşlerdir. Bunların annesi Fâtıma bt. Abdülmelik b. Mervân'dır.

Abdülmelik b. Ömer, el-Velîd, Âsım, Yezîd, Abdullah, Abdülazîz, Zebbân ve Ümmü Abdullah: Bunların annesi ümmü veleddir.

[Râvîler] dediler ki: Ömer, Peygamber'in zevcesi Meymûne'nin vefat yılı olan 63 senesinde doğdu.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe el-Kureşî et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer b. Ebû Şümeyle anlattı. O Cüveyriye b. Esmâ'dan, o da Nâfi'den şöyle rivayet etti:

Ömer b. el-Hattâb şöyle dedi: "Keşke, yeryüzü zulümle doldurulduğu gibi benim neslimden gelip de onu adaletle dolduran oğlumun kusurları hakkında bilgi sahibi olsaydım."

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O da Husayf'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Rüyamda oturur vaziyette bir adam gördüm. Sağında bir adam, solunda bir adam bulunuyordu. Ömer b. Abdülazîz gelip bu adam ile sağındaki adam arasına oturmak istedi, fakat sağdaki adam ortadakine yapıştı. Bunun üzerine dönüp ortadaki adam ile solundaki adam arasına oturmak istedi. O da ortadakine yapıştı. Bunu üzerine ortadaki adam onu çekip kucağına oturttu. Ben, "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Dediler ki: Bu [ortada oturan] Resûlullah'tır. Bu Ebû Bekir'dir. Bu da Ömer'dir.

Bize Süleymân b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize el-Mübârek b. Fedâle anlattı. O Abdullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti:

Ben İbn Ömer'i çok kere şöyle derken işittim: "Keşke, yeryüzü zulümle doldurulduğu gibi benim neslimden gelip de onu adaletle dolduran oğlumun kusurları hakkında bilgi sahibi olsaydım." [120]

[120] Aynı rivayet yukarıda Hz. Ömer'e; burada ise oğul İbn Ömer'e nisbet edilmiştir. Metinde böyle geçiyor. Bizim düşüncemize göre doğru olan rivayetin Hz. Ömer'e nisbet edilmesidir (M).

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O el-Mâcişûn'dan, o da Abdullah b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer dedi ki:

Biz şöyle konuşurduk: "Bu ümmetin başına Ömer'in soyundan gelen, idare işinde onun yolunu takip eden ve yüzünde ben (işaret) olan bir kişi bu ümmetin başına geçmedikçe bu emîrlik işi sona ermeyecektir." [Râvî] dedi ki: Allah Ömer b. Abdülazîz'i ve annesi Ümmü Âsım bt. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'ı gönderinceye kadar biz aramızda onun Bilâl b. Abdullah b. Ömer olduğunu konuşurduk. Çünkü onun da yüzünde bir ben vardı.

Yezîd dedi ki: Babasının develerinden bir deve ona çarpmış ve onun yüzünü yaralamıştı. Babası onun kanını silerken şöyle diyordu: "Sen Benî Ümeyye'nin en yaralısı olursan, tecrübe kazanır, bahtiyar olursun."

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ayyâş anlattı; dedi ki: Bana Damre anlattı. O da Şevzeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Abdülazîz b. Mervân, Ömer b. Abdülazîz'in annesiyle evlenmek istediği zaman vekiline şöyle dedi: "Benim için en temiz malimdan 400 dinar hazırla. Çünkü ben takva ehli bir ailenin kızıyla evlenmek istiyorum." [Râvî] dedi ki: Sonra Ömer b. Abdülazîz'in annesiyle evlendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

el-Velîd b. Abdülmelik halife olduğu zaman Ömer b. Abdülazîz daha yirmi beş yaşında iken onu 87 senesinin Rebîülevvel ayında *Medine* valisi olarak atamıştı. Ömer de *Medine* kâdılığına Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ı tayin etmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdüssamed b. Muhammed es-Sa'dî anlattı; dedi ki: Bana Hafs b. Ömer b. Talha el-Ensârî haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz *Medine*'den hacca gitmek istediği zaman -ki o zaman el-Velîd b. Abdülmelik'in *Medine* valisi idi- *Medine*'de olduğu sırada Enes b. Mâlik onun huzuruna çıktı. Ona, "Ey Ebû Hamza! Bize Peygamber'in (sas) okuduğu hutbeleri hakkında rivayette bulunur musun?" dedi. Enes dedi ki: Allah Resûlü (sas) terviye gününden[121] bir gün önce *Mekke*'de bir hutbe okudu. Arafat'ta bir hutbe okudu. Kurban bayramının birinci günü

[121] Zilhicce'nin sekizinci günü (M).

Minâ'da kuşluk vaktinde bir hutbe okudu. Nefir günü [*Minâ*'dan ayrılık günü] kuşluk vaktinde bir hutbe okudu.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O ed-Dahhâk b. Osman'dan, o Yahya b. Sa'îd veya Şerîk b. Ebû Nemir'den -râvî bunlardan hangisinin kendisine rivayette bulunduğunu hatırlamıyor-, o da Enes b. Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i kastederek "Ben, bu gençten başka, namazı Allah Resûlü'nün namazına daha çok benzeyen herhangi bir kişinin arkasında namaz kılmış değilim."

ed-Dahhâk dedi ki: Ben onun arkasında namaz kılıyordum. Öğle namazının ilk iki rekâtını uzatır, son iki rekâtını ise hafif kıldırırdı. İkindiyi hafif kıldırırdı. Akşam namazında kısâr-ı mufassaldan [uzun surelerin daha kısa olanlarından] okurdu. Yatsı namazında uzun surelerin orta uzunlukta olanlarını okurdu. Sabah namazında ise uzun surelerin daha uzun olanlarını okurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ben, ed-Dahhâk'ın bu hadisi Şerîk b. Ebû Nemir'den rivayet ettiğini ve bunu ondan rivayet ettiği hakkında şüphe etmediğini işittim.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O ed-Dahhâk'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i minberde sözünü bitirdikten sonra dönüp "Estağfirullâh! Estağfirullâh!" derken gördüm.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek[122] anlattı; dedi ki: Bize Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i bayram namazını kıldırmak üzere giderken gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize -Ömer b. Abdülzazîz'den söz ederek- Ebû İsrâîl haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Bezîme anlattı; dedi ki:

Onu *Medine*'de gördüm. O, insanların en iyi giyineni, en güzel koku süreneni ve yürüyüşünde en vakarlı olanıydı. Ben onu, insanların kendisine

[122] Abdullah b. el-Mübârek ismi Leiden neşri ve takip eden neşirlerde Abdülmübarek şeklinde tahrif edilmiştir. Doğrusu III. Ahmed nüshasındandır. Ayrıca bk. *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVI, 12.

saygı duyacağı bir şekilde yürürken gördüm. Kim sana yürümenin bir karakter (seciye) olduğunu söylerse, Ömer'den başka hiç kimse hakkında bu sözün doğru olduğunu kabul etme.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz, kadısı olan Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'a şöyle dedi:

Benim için, görüşüme uygun düşen haktan daha lezzetli bir şey yoktur.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Yahya şunu anlattı.

Ömer b. Abdülazîz Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı.

Bize Ubeydullah b. Abdülmecîd el-Hanefî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülcebbâr b. Ma'n rivayet etti; dedi ki:

Bir adamın gelip Sa'îd b. el-Müseyyeb ile olan konuşmasını işittim: Adam kendisine "Ey Ebû Muhammed! Mehdî kimdir?" diye sordu. Sa'îd ona, "Hiç Mervân'ın evine gittin mi?" dedi. Adam, "Hayır!" dedi. Sa'îd, "Mervân'ın evine git! Orada Mehdîyi görürsün." dedi. [Râvî] dedi ki: Ömer b. Abdülazîz insanların Mervân'ın evine girmelerine izin verdi. Bu adam da koşup Mervân'm evine gitti. İnsanlar orada toplu halde bulunurken Emîr'i gördü. Sonra dönüp Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanına geldi ve ona, "Ey Ebû Muhammed! Mervân'ın evine gittim. Fakat orada "Bu Mehdî'dir." diyebileceğim birisini görmedim." dedi. Sa'îd b. el-Müseyyeb adama, "Orada divan üzerinde oturan el-Eşec[123] Ömer b. Abdülazîz'i görmedin mi?" dedi. Adam "Evet, gördüm. Sa'îd dedi: İşte o Mehdî'dir." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Mesleme Ebû Sa'îd anlattı; dedi ki: el-Arzemî'yi şöyle derken işittim: Muhammed b. Ali'yi şöyle derken işittim:

Peygamber bizden, Mehdî Benî Abdüşems'tendir. Biz Mehdî'nin Ömer b. Abdülazîz'den başka birisi olmadığını biliyoruz. [Râvî] dedi ki: Bu söz, Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği döneminde söylenmişti.

---

[123] Ömer b. Abdülaziz'in az kullanılan bir lakabı olduğu anlaşılıyor. Arapçada *eşec,* başı veya yüzü yarık anlamına gelmektedir. Saçı ortadan ikiye ayrılmış anlamında da kullanılmış olması mümkündür. İlk bakışta Ömer b. Abdülaziz'de böyle bir özellik olduğu için *el-Eşec* diye anılmış olmalıdır (M).

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. el-Fadl b. el-Mü'temir el-Atekî anlattı; dedi ki: Bana Ebû Ya'fûr anlattı. O Hind bt. Esmâ'nın bir mevlasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Muhammed b. Ali'ye, "İnsanlar Mehdî'nin sizin içinizden çıkacağını düşünüyorlar." diye sordum. Muhammed, "Bu, böyledir. Fakat o, Benî Abdüşems'tendir." dedi. [Râvî] dedi ki: Sanki o, Ömer b. Abdülazîz'i kastetmişti.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye bt. Esmâ anlattı; dedi ki:

Fâtıma bt. Ali b. Ebû Tâlib, Ömer b. Abdülazîz'den bahsetti. Allah'tan onun için çokça bağışlama dileyerek şöyle dedi: O *Medine* valisi iken bir gün huzuruna çıktım. Bütün hizmetçileri ve bekçileri huzurundan çıkardı. Odada sadece ben ve o kalmıştık. Sonra bana dedi ki: "Ey Ali'nin kızı! Allah'a yemin olsun ki, yeryüzünde sizin ev halkınız kadar sevdiğim başka hiçbir ev halkı yoktur. Ben sizi, kendi ev halkımdan daha fazla seviyorum."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Medine*'ye vali olarak tayin edilince, hâcibi bu durumu halka duyurdu. İnsanlar da evine gelip ona selam verdiler ve bağlılıklarını bildirdiler. Öğle namazını kıldırdıktan sonra fukahadan şu on kişiyi çağırdı: Urve b. ez-Zübeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris, Ebû Bekir b. Süleymân b. Ebû Hasme, Süleymân b. Yesâr, el-Kâsım b. Muhammed, Sâlim b. Abdullah, Abdullah b. Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Âmir b. Rebî'a ve Hârice b. Zeyd b. Sâbit. Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra onlara şöyle dedi: "Ben sizi, yaptığınız zaman sevap kazanacağınız ve hakka yardımcı olacağınız bir iş için davet ettim. Ben bir işi ancak sizin veya sizden burada hazır bulunanlarınızın görüşleri doğrultusunda sonuçlandırmak istiyorum. Birisinin sınırı aştığını görürseniz veya size bir memurun zulmettiği haberi ulaşırsa, Allah'a yemin olsun ki, bu bilgi kime ulaşmışsa onu bana bir an önce ulaştırmasını şiddetle talep ediyorum." Sonra onlar Ömer'e hayır duasında bulunarak yanından ayrıldılar.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Fadl es-Serrâc'dan, o da Haccâc es-Savvâf'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Medine* valisi iken kendisi için bir kumaş satın almamı istedi. Ben de onun için bir kumaş satın aldım. Bu, 400 dirhemlik bir kumaştı. Ondan bir gömlek yaptı. Sonra eliyle ona dokundu ve "Ne sert ve kalın bir elbise!" dedi. Daha sonra halife olduğunda yine kendisi için bir elbise alınmasını istedi. Onun için on dört dirhemlik bir elbise aldılar. Ona eliyle dokundu ve şöyle dedi: "Sübhânallâh! Ne kadar yumuşak ve ince bir elbise!"

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Tu'me b. Gaylân ve Muhammed b. Hâlid'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz Kureyş'in en güzel koku sürünen ve en güzel giyinenlerindendi. Ancak halife olunca onların en ucuz elbise giyenlerinden, ekmeği katıksız yiyenlerinden ve bütün faziletli işleri ilk önce yapanlarından oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Ammâr b. Sa'd el-Karaz haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Biz Ömer b. Abdülazîz'in evinde namaz için şöyle müezzinlik yapar, şöyle derdik: "*es-Selâmü aleyke eyyühe'l-emîru ve rahmetüllâhi ve berekâtühû, hayye ale's-salâh, hayye ale'l-felâh, es-salâ, rahimeke'llâhü.*" İnsanlar arasında fakihler de vardı; fakat onlardan kimse bunu kötü bir şey olarak görmezdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Medine* valisi iken [müezzine] şöyle dedi: "Öğle vakti veya yatsı vakti için ezan okuduktan sonra iki rekât namaz kıl. Sonra şehrin en uzak tarafında bulunup da senin sesini işiten bir adam def-i hacetini görecek, abdestini alacak, elbisesini giyecek ve mutedil bir şekilde yürüyerek mescide geldikten sonra dört rekât namaz kılacak kadar bekledikten sonra kâmet getir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve'nin şöyle dediğini işittim:

Ömer b. Abdülazîz bize *Medine*'de imamlık yaptığında besmeleyi açıktan okumazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âz b. Muhammed haber verdi. O İmrân b. Ebû Enes'ten, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, "*es-Selâmü aleyküm*" diyerek kıbleye doğru bir defa selâm verirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Hâlid Ebû Süleymân haber verdi. O da Süheyl b. Ebû Süheyl'den rivayet etti; dedi ki: Recâ b. Hayve'yi şöyle derken işittim:

Cuma günü geldiğinde Süleymân b. Abdülmelik ipek ve yünden dokunmuş yeşil bir elbise giydi; aynaya baktı ve şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, ben genç bir idareciyim." İnsanlara Cuma namazını kıldırmak üzere mescide çıktı. Hastalığı şiddetlenmeden geri dönmedi. Hastalığı ağırlaşınca henüz bulûğ çağına gelmemiş olan oğlu Eyyûb'un hilafete getirilmesini tavsiye eden bir mektup yazdı. "Ey Müminlerin Emiri! Siz ne yapıyorsunuz? Halifenin kendisinden sonra yerine salih bir kimseyi halife tayin etmesi, kabirde azaptan korunmasını sağlayacak şeylerdendir." dedi. Süleymân, "Bu, konu hakkında Allah'a istihârede bulunduğum bir mektuptur. Konu üzerinde daha düşüneceğim. Henüz bu konuda kesin bir karar vermiş değilim." dedi. Bir veya iki gün geçtikten sonra o mektubu yırttı. Sonra beni çağırarak, "Dâvûd b. Süleymân hakkında görüşün nedir?" diye sordu. Ben, "O şimdi *Kostantiniyye*'de gözden uzak bir yerde bulunuyor. Siz onun ölü mü, diri mi olduğunu dahi bilmiyorsunuz." dedim.

Süleymân, "Ey Recâ! Öyleyse bu konuda kimi düşünüyorsun?" dedi. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Benim görüşüm sizin görüşünüzdür. Ben de sözü edilen kişi hakkında düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum." dedim. Süleymân, "Ömer b. Abdülazîz hakkındaki görüşün nedir?" dedi. Ben, "Allah'a yemin olsun ki, onu faziletli ve hayırlı bir Müslüman olarak bilirim." dedim. Süleymân, "Bana göre de öyledir. Allah'a yemin olsun ki, Ömer'i veliaht tayin edip Abdülmelik'in çocuklarından birisini veliaht tayin etmezsem fitne çıkar. Onlardan birisini ondan sonra veliaht tayin etmezsem, hiçbir zaman ona yöneticilik yapmasına izin vermezler." dedi. O sıralarda Abdülmelik'in oğlu Yezîd hac emiri olduğu için orada değildi. Süleymân, "Yezîd b. Abdülmelik'i de ondan sonra veliaht tayin ediyorum. Çünkü bu durum onları sükûnete kavuşturur ve razı eder." dedi. Ben, "Görüşünüz doğrudur." dedim.

Sonra kendi eliyle şöyle yazdı: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Allah'ın kulu Müminlerin Emîri Süleymân'dan Ömer b. Abdülazîz için yazılmış bir

mektuptur. Onu dinleyiniz ve ona itaat ediniz. Allah'tan korkunuz ve ihtilaf etmeyiniz ki o da size rağbet göstersin." Mektubu mühürledi. Kendi ev halkını toplanması için zaptiye şefi olan Ka'b b. Hâmiz'e haber gönderdi. Ka'b Süleymân'ın ev halkına haber gönderip onları topladı. Ailenin toplanmasından sonra Süleymân, Recâ'ya, "Mektubumu al, onlara götür ve bunun benim mektubum olduğunu onlara söyle. Onlara mektupta tayin ettiğim kişiye biat etmelerini emret." dedi. Recâ da kendisine emredileni yaptı. Durumu onlara söyleyince, onlar da "İşittik ve orada yazılan kişiye itaat ettik." dediler ve eklediler: "Şimdi biz gidip Emîrü'l-Müminîn'in huzuruna çıkıp kendisine selâm vereceğiz ve bağlılığımızı bildireceğiz." Recâ, "Evet!" dedi. Huzura çıkınca -onlar Recâ b. Hayve'nin elindeki mektuba bakarken Süleymân da bu mektuba işaret ederek- onlara şöyle dedi: "İşte bu mektup size olan vasiyetimdir. İşitin, dinleyin ve bu mektupta ismini yazdığım kişiye biat edin." Sonra teker teker biat ettiler. Daha sonra mektup Recâ'nın elinde kapalı olduğu halde çıkıp gitti.

Recâ dedi ki: Topluluk dağılınca Ömer b. Abdülazîz bana gelip şöyle dedi: "Ey Ebü'l-Mikdâm! Süleymân'a karşı hürmet ve sevgim var. Bana iyiliği ve ihsanı var. Bundan dolayı bana hilafet işinden bir şey isnad etmesinden korkarım. Allah için sana hürmet ve sevgimi arzediyorum ve böyle bir şey meydana gelmişse bildirmeni rica ediyorum. Eğer böyle bir şey varsa, şimdi muktedir olduğum şeyi yapamayacağım bir durum meydana gelmeden ondan beni muaf tutmasını rica edeyim." Recâ dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, sana o mesele ile ilgili tek bir harfini bile söylemeyeceğim." Ömer kızarak gitti.

Recâ dedi ki: Hişâm b. Abdülmelik benimle karşılaşınca şöyle dedi: "Ey Recâ! Benim sana eskiden beri karşı saygım, sevgim ve şükran duygularım vardır. Bana söyle! Bu iş bana mı tevdi edildi? Eğer bana tevdi edildiyse bunu bilmiş olurum. Eğer başkasına tevdi edildiyse ileri-geri konuşurum. Benim gibi bir adam göz ardı edilemez; ve bu iş ondan uzaklaştırılamaz. Bana söyle. Allah'a yemin olsun ki, senin adını sonsuza kadar gizli tutacağım."

Recâ dedi ki: Kaçındım ve "Allah'a yemin olsun ki, bana tevdi etmiş olduğu sırdan sana bir harf dahi söylemem." dedim. Hişâm üzüntülü bir

şekilde geri dönüp gitti. Giderken bir eliyle diğerine vuruyor ve şöyle diyordu: "Öyleyse bu iş benden uzaklaştırılıp da kime verildi? Halifelik Abdülmelikoğulları'ndan çıkacak mı? Allah'a yemin olsun ki, ben, Abdülmelikoğulları'nın gözüyüm."

Recâ dedi ki: Süleymân b. Abdülmelik'in huzuruna girdim. Baktım ki o ölmek üzeredir. Ölüm sekeratı kendisini tuttuğu zaman kendisini kıbleye doğru çevirmeye çalıştım. Uyanık iken bana şöyle dedi: "Bunun için henüz vakit gelmedi. Daha sonra, Ey Recâ!" Ben kendisini iki defa daha kıbleye çevirmeye çalıştım. Üçüncü seferki deneyişimde bana, "Ey Recâ! Şu andan itibaren bir şey istiyorsan, onu yap. Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed de O'nun kulu ve Resûlü'dür." dedi. Ben de onu kıbleye doğru çevirdim. Öldüğünde gözlerini kapadım. Yeşil renkli bir kadife örtü ile üstünü örttüm ve kapıyı iyice kapadım. Hanımı birisini gönderip durumunun nasıl olduğunu sordurmuştu. Ben de uyuduğunu ve örtündüğünü söyledim. Gönderilen kişi de onun kadife örtüyle örtülmüş olduğunu görünce, geri dönüp hanımına durumu bu şekilde haber verdi. Hanımı da bu durumu kabul etmiş, onun uyuduğunu zannetmişti.

Recâ dedi ki: Kapıya güvendiğim birisini oturttum. Kendisine ben gelinceye kadar buradan ayrılmamasını ve halifenin huzuruna da kimseyi sokmamasını sıkıca tenbihledim. Çıkıp Ka'b b. Hâmiz el-Anbesî'ye bir adam gönderdim. O da Dâbık Mescidi'nde Emîrü'l-Müminîn'in ev halkını topladı. Ben onlara, "Biat edin." dedim. Onlar, "Bir kere biat ettik. Neden ikinci kez biat ediyoruz?" dediler. Ben, "Bu, Emîrü'l-Müminîn'in emridir. Bu mühürlü mektupta kimin ismi yazılı ise ve kime biat etmeniz emredildiyse ona biat edin." dedim. Teker teker ikinci kez biat ettiler.

Recâ dedi ki: Süleymân'm ölümünden sonra hepsi biat edince işin sağlama bağlandığını anladım. Onlara "Haydi kalkın! Adamınızın yanına gidin; çünkü o ölmüştür." dedim. Onlar, ***"Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz."***[124] dediler. Sonra mektubu onlara okudum. Ömer b. Abdülazîz'in ismini okuyup mektubu okumayı bitirince Hişâm, "Ona asla biat etmeyiz." diye bağırdı. Ben, "Allah'a yemin

[124] Bakara 2/156.

olsun ki, boynunu vururum. Kalk ve biat et." dedim. Ayaklarını sürüyerek kalkıp biat etti.

Recâ dedi ki: Ömer'in iki kolundan tutup kendisini minbere oturttum. O, Süleymân'ın ölümünden dolayı halâ "***İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn***" ayetini okumaya devam ediyordu. Hişâm ise yapmış olduğu hatadan dolayı "***İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn***" ayetini okumaya devam ediyordu. Hişâm, Ömer'e doğru yaklaşarak, "Abdülmelik'in çocukları dururken bu iş senin olduğu için ***İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn***" dedi. Ömer "Evet. Bu iş bana, ondan hoşlanmadığım halde ***İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn.***" dedi. Sonra Süleymân gasledilip kefenlendi. Cenaze namazını da Ömer b. Abdülazîz kıldırdı.

Recâ dedi ki: Defin işlemi tamamlanınca halifeliğin yük beygirleri, atlar ve katırlar gibi hayvanları getirildi. Her hayvanın bir seyisi vardı. Ömer, "Bu nedir?" dedi. Onlar, "Bunlar hilafet binekleridir." dediler. Ömer, "Benim bineğim bana en uygun olanıdır." dedi. Katırına bindi. Diğer binekler götürüldü. Sonra karşılandı ve kendisine, "Hilâfet konağında konaklayacaksınız." denildi. Ömer, "Orada Ebû Eyyûb'un çoluk-çocuğu vardır. Onlar taşınıncaya kadar benim çadırım bana kâfidir." dedi. Onlar hilâfet konağını boşaltıncaya kadar kendi evinde kalmaya devam etti.

Recâ dedi ki: Bu günün akşamı olunca Ömer bana "Ey Recâ! Bana bir kâtip çağır." dedi. Ben de bir kâtip çağırdım. O gün onda beni sevindiren her şeyi gördüm: Binekler ve Süleymân'ın konağı hakkında yapılması gerekeni yapmıştı. Kendi kendime, "Şimdi kâtipler hakkında ne yapacak?" diye düşünüyordum. Bir yazı mı yazdıracak yoksa başka bir şey mi yapacak? Kâtip oturunca ona tek bir mektup yazdırdı. Onu yazdırırken Ömer'in elinde örnek bir nüsha da yoktu, şifahen yazdırdı. En açık ve en veciz bir şekilde mektubu yazdırdı. Sonra çoğaltılıp bunun bir nüshasının her beldeye gönderilmesini emretti.

Süleymân b. Abdülmelik'in ölüm haberi orada olmayan Abdülazîz b. el-Velîd'e de ulaştı. Fakat ona bu haber ulaştığında halifelik için Süleymân'm Ömer b. Abdülazîz'i veliaht tayine ettiğini ve insanların ona biat ettiklerini bilmiyordu. Kendisinin yanında bulunanlar ona biat ettiler. *Dımaşk*'ı almak niyetiyle o tarafa doğru yöneldi. Oraya yaklaştığında Süleymân'dan

sonra onun ahdiyle insanların Ömer b. Abdülazîz'e biat ettiklerini öğrendi. Bununla birlikte *Dımaşk*'a girdi ve doğruca Ömer b. Abdülazîz'in huzuruna çıktı. Ömer ona, "Bana, senin biat aldığına ve *Dımaşk*'a girmek istediğine dair bilgi verildi." dedi. Abdülazîz "Evet, durum böyledir. Fakat bana herhangi birisini veliaht tayin ettiği haberi ulaşmamıştı. Bu nedenle mallarımızın yağma edileceğinden korktum." dedi. Ömer, "Allah'a yemin olsun ki, eğer sana biat edilseydi ve sen de bu işi sürdürmeye devam etseydin, bu konuda seninle münakaşa etmezdim ve evimde otururdum." dedi. Abdülazîz "Ben de bu işin senden başkasına verilmesini istemezdim." dedi ve Ömer b. Abdülazîz'e biat etti.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Cerîr b. Hâzim'den, o da Hizzân b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Recâ b. Hayve anlattı; dedi ki:

Süleymân b. Abdülmelik'in hastalığı ağırlaştığı sırada Ömer beni Süleymân'ın evinde endişeli bir şekilde girip çıkarken gördü. Beni çağırıp, "Ey Recâ! Eğer Müminlerin Emîri seninle istişare ederse, Allah ve İslâm hakkı için senden beni ona tavsiye etmeni veya beni ona hatırlatmanı istiyorum. Allah'a yemin olsun ki, halifeliğe en uygun kişi benim. Allah için senden bunu yapmanı istiyorum. Aksi takdirde Müminlerin Emîri'ni benden çevirmiş olursun." dedi. Bu söz üzerine ben onu azarladım ve kendisine, "Seni ona tavsiye etmemi istemekle halifelik konusunda fazla hırs gösteriyorsun." dedim. Yaptığından utandı. Ben de Halife'nin yanına girdim. Süleymân bana, "Ey Recâ! Bu iş için kimi uygun bulursun? Kimi veliaht tayin edeyim?" diye sordu. Ben, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Allah'tan kork. Sen Allah'a kavuşmak üzeresin. Allah seni bu işten dolayı sorguya çekecek ve bu konuda ne yaptığını senden soracak." dedim. "Öyleyse kimi uygun görüyorsun?" diye sordu. "Ömer b. Abdülazîz'i!" dedim.

Süleymân, "Müminlerin Emîri Abdülmelik'in el-Velîd'e ve bana Âtike'nin[125] iki oğlundan hayatta kalanı veliaht tayin etmemize dair ahdini ne yapacağım?" dedi. "O ikisini Ömer'den sonra veliaht yaparsın." dedim. Süleymân, "Doğru söyledin ve çok uygun olanı ortaya koydun. Bana bir kâğıt getir." dedi. Ben de ona bir kâğıt getirdim. Önce Ömer'i, onun arkasından

[125] Abdülmelik'in hanımı Âtike bt. Yezîd b. Muâviye b. Ebû Süfyân'ın çocukları Yezîd b. Abdülmelik ile Mervân b. Abdülmelik'ten söz ediyor (E).

da Yezîd'i veliaht tayin ettiğini yazdı ve mektubu bitirdi. Sonra aile mensubu erkekleri çağırdım. Onlar Halife'nin huzuruna çıktılar. O da onlara, "Ben bu mektupta veliahtımın kim olduğunu yazdım ve onu Recâ'ya veriyorum. Bu konuyla ilgili gerekli emirleri ona verdim. O da bu mektupta yazılıdır. Şahid olun ve mektubu mühürleyip kapatın." dedi. Mektubu mühürleyip kapattılar ve çıkıp gittiler. Biraz sonra Süleymân vefat etti. Bağırıp çağırmalarını engellemek için kadınların onun yanına girmelerini engelledim ve insanların [Halife'nin erkek akrabalarının] içine daldım. Onlar bana, "Ey Recâ! Emîrü'l-Müminîn'in durumu nasıl?" diye soruyorlardı. Ben de "Şikayet edilecek bir durum yok, şu anda son derece sakin bulunuyor." diyordum. Onlar, "Allah'a hamdolsun" diyorlardı. Ben onlara, "Biliyor musunuz! Bu, Müminlerin Emîri'nin veliahtını tayin ettiği mektubudur. Siz buna şahitlik yapar mısınız?" dedim. Onlar, "Evet!" dediler. Ben, "Bu mektupta olana razı mısınız?" dedim. Hişâm, "Eğer orada Abdülmelik'in çocuklarından birisi yazılıysa evet! Eğer başkası yazılıysa hayır!" dedi. Ben, "Onda Abdülmelik'in çocuklarından bir adam var." dedim. Hişâm, "O zaman evet!" dedi. Sonra Halife'nin odasına girip bir müddet bekledim. Daha sonra Halife'nin öldüğünü kadınlara söyledim. Onlar bağırıp çağırmaya başladılar. Ben de çıkıp insanlar orada toplu halde bulunurken mektubu açıp kendilerine okudum. Ömer bu sırada kapının karşı tarafında oturuyordu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ya'kûb b. Dâvûd es-Sekafî'den, o Sakîf kabilesinin bazı ihtiyarlarından şöyle dediğini rivayet etti:

Süleymân'ın vefatından sonra Ömer'in halifelik için veliaht tayin edildiği okunduğunda Dâbık Mescidi'nin bir köşesinde bulunuyordum. Ömer'in dayılarından Sâlim isimli bir adam hemen kalkıp onu pazılarından tuttu ve onu minbere oturttu. Ömer dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, bu hareketinle Allah rızasını amaçlamış değilsin. Bu davranışın sebebiyle benden dünyevî bir menfaat da elde edecek değilsin."

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hâlid b. Bişr'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife olunca insanlara hutbe okudu. Minberden indikten sonra oturması için özel yaygılar hazırlandı. Ancak o, bunları

bırakıp bir köşede oturmayı tercih etti. Ona, "Süleymân'ın evine [halifelik evi] gitseniz iyi olur." denildi. O ise cevaben şu şiiri okudu:

Önce Allah korkusu, sonra da rezil olma korkusundan kaynaklanan çekince olmasaydı,

Lehviyât sevgisi uğruna bana engel olan herkesi sopayla döverdim.

Geçmişte olan oldu. Sonra göremezsin,

Geçmiş gecelerde onun başka bir arzusunu...

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yunus es-Sekafî haber verdi. O da Seyyâr Ebü'l-Hakem'den rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in ilk olarak hoş karşılanmayan davranışı, Süleymân'ı defnettikten sonra ona getirilen Süleymân b. Abdülmelik'in hayattayken bindiği bineğine binmeyip daha önce bindiği kendi bineğine binmesi oldu. Sonra Halifelik sarayına girdi. Daha önce Süleymân'ın üzerinde oturduğu mefruşat kendisi için hazırlanmış bulunuyordu. Fakat o bunlar üzerine de oturmadı. Sonra mescide gitti, minbere çıktı. Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra şöyle dedi: "Peygamber'inizden sonra başka bir Peygamber, Allah'ın ona indirdiği Kitab'dan sonra başka bir Kitap yoktur. Biliniz ki! Allah'ın helal kıldığı şeyler kıyamete kadar helaldir, haram kıldığı şeyler de kıyamete kadar haramdır. İyi dinleyin! Ben bir kâdı değilim; fakat bir icraatçıyım. Ben, yeni şeyler ortaya çıkaran bir bid'atçi de değilim; fakat ben Sünnet'e tâbi olan bir kişiyim. Biliniz ki, Allah'a isyanın olduğu bir konuda kimseye itaat edilmez. Yine biliniz ki, ben sizin en hayırlınız da değilim, ben sizden bir adamım. Sizden farkım, Allah'ın bana daha çok yük yüklemiş olmasıdır." Daha sonra bazı ihtiyaçlarını dile getirdi.

Bize Muhammed b. Ma'n el-Gıfârî el-Medînî haber verdi; dedi ki: Bize Ziyâd b. Ubeydullah'ın kâtibi olan İsmail b. İbrahim haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Süleymân'ın defninden sonra dönüşte onun hayvanları Ömer'e getirildi, fakat o surat asarak kendi katırının getirilmesini istedi ve ona bindi. Sonra dönüşte evine gitmek istediğinde Süleymân'ın mefruşatının kendi evine getirilmiş olduğunu gördü. Onlara "Çok acele ettiniz!" dedi. Sonra *Ermeniyye* işi bir minder aldı, onu yere sererek dedi ki: "Eğer Müslümanların ihtiyaçlarını gideren bir kişi olmasaydım, senin üzerine de oturmazdım."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz Cuma namazından sonra halife olmuştu. Ben onun ikindi namazındaki durumunu garip karşılamıştım.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Süleymân b. Abdülmelik, Ebû Bekir b. Muhammed b. Hazm'ı *Medine* valiliğine tayin etmişti. Süleymân vefat edip yerine Ömer b. Abdülazîz halife olunca, yine onu *Medine* valisi olarak görevlendirdi. *Medine*'ye Ebû Tuvâle'yi kâdı olarak tayin etti. *Kûfe*'ye Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'ı vali olarak tayin etti. Ebü'z-Zinâd'ı ona kâtip olarak görevlendirdi. O, -Ömer vefat edinceye kadar- devletin gelir ve haraç işlerine bakardı. Âmir eş-Şa'bî'yi ise kâdı olarak tayin etti. *Basra*'ya vali olarak Adî b. Ertât'ı, kâdı olarak da el-Hasan b. Ebü'l-Hasan'ı [Hasan-ı Basrî] tayin etti. Sonra Hasan bu görevden affını talep etti, Ömer de kabul etti. *Yemen*'e Urve b. Muhammed b. Atıyye es-Sa'dî'yi, *el-Cezîre*'ye Adî b. Adî el-Kindî'yi, *İfrîkıyye*'ye İsmail b. Ubeydullah b. Ebü'l-Muhâcir'i görevlendirdi. İsmail b. Ubeydullah, Ömer b. Abdülazîz ölünceye kadar bu görevde kaldı. *Dımaşk*'a Muhammed b. Süveyd el-Fihrî'yi, Horasan'a el-Cerrâh b. Abdullah el-Hakemî'yi görevlendirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdülazîz anlattı. O da Süleymân b. Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, halifeliğe geldiği günden ölünceye kadar bütün haksızlıkları ortadan kaldırmak için çalıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre haber verdi. O da Abdülmecîd b. Süheyl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in önce kendi evinden başlamak üzere bütün haksızlıkları ortadan kaldırdığını, sonra da insanların böyle yaptığını gördüm. Ömer b. el-Velîd şöyle diyordu: "Ömer b. el-Hattâb'ın çocuklarından bir adamı getirip onu üzerinize emîr yaptınız, o da size bu şekilde davrandı."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Bekir b. Ebû Sebre dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz bütün zulüm ve kötülükleri ortadan kaldırmaya karar verince "Önce nefsimden başlamam gerekir." dedi. Sonra yerde ve

çevresinde bulunan eşyalara baktı. Onları dışarı çıkardı. Daha sonra parmağındaki kaşlı yüzüğe baktı. "Bu, el-Velîd b. Abdülmelik'in kendisine *Mağrib* tarafından getirilen eşyalardan olup bana verdiği bir şeydir." dedi ve onu da çıkardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Şebîb haber verdi. O da İshâk b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Mu'âviye zamanından kendisinin halife olmasına kadar geçen süre içinde meydana gelen bütün haksızlıkları ortadan kaldırmaya çalıştı. Mu'âviye ve Yezîd b. Mu'âviye'nin varislerinin elinde bulunan başkalarına ait malları onlardan aldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes anlattı. O da Eyyûb es-Sahtiyânî'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, beytülmâlla ilgili bütün haksızlıkları ortadan kaldırmaya karar verdi ve senelerden beri sahiplerinin elinde olmayan malların sahiplerine verilmesi suretiyle beytülmâlin temizlenmesini emretti. Arkasından şöyle bir yazı çıkardı: "Ben duruma baktım. Çözülmesi zor olan gizli-kapaklı işler var. Beytülmâl bir seneden önce temizlenmez."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Irak*'ta bulunan bizlere bir mektup yazarak bütün haksızlıkların ortadan kaldırılıp herkese hakkının verilmesini bildirdi. Biz de hakları sahiplerine iade ettik. Bu işlemi yaparken *Irak* beytülmâlindeki mallar tükendi. Ömer bize *Şam*'dan mal gönderdi.

Ebü'z-Zinâd dedi ki: Ömer kesin belge olmasa bile yenildiği iddia edilen hakların hak sahiplerine iade edilmesini istiyordu. Haksızlığa uğramışlık konusunda en küçük bir delâlet yeterli görülüyordu. Ömer iddia sahiplerinin belgelerini ispatlamalarını istemez, bir adamın bir şekilde haksızlığa uğradığı biliniyorsa, ona hakkı iade edilirdi. Çünkü idarecilerin dikkatsiz oldukları biliniyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Ca'fer anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ne zaman Ömer'den Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'a bir mektup gelse içinde, ya bir haksızlığın ortadan kaldırılıp hakkın hak

sahibine verilmesi, ya bir sünnetin ihyası, ya bir bidatın ortadan kaldırılması, ya bir bağış yapılması, ya birine beytülmâlden maaş bağlanması veya başka bir hayır bulunurdu. Dünyadan göçüp gidinceye kadar bu, böyleydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Hâlid b. Dînâr anlattı. O da Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bana divanları temizlememi istediği bir mektubunda şöyle yazmıştı: "İster Müslümana, ister zimmîye ait olsun benden önce yapılmış olan bütün haksızlıkları araştır ve her hak sahibine hakkını iade et. Eğer haksızlığa uğramış olan kişiler vefat etmişlerse, onların haklarını varislerine ver."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'a yazdığı bir mektupta şunların olduğunu işittim: "Sakın evinde oturma. İnsanların arasına çık, onların meclislerine katıl. Senin yanında insanlardan hiçbiri başkasına tercih edilmiş olmasın. 'Bunlar, Emîrü'l-Müminîn'in ev halkındandır.' deme. Çünkü bugün benim nezdimde Emîrü'l-Müminîn'in ev halkı ile başkaları eşittir. Hatta ben, Emîrü'l-Müminîn'in ev halkının kendileriyle tartışanlar karşısında geri çekilmelerini daha uygun görüyorum. Bir problemi çözmekte zorlandığın zaman onu bana yaz."

Bize Sa'îd b. Âmir haber verdi. O da Hazm b. Ebû Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bir konuşmasında şöyle dedi: "Allah'ın benim elimle öldürdüğü her bid'at ve yine benim elimle yaşattığı her sünnet, etimden bir parça olsa ve sonra bu işin sonu nefsime dayansa, bu durumda hesabım Allah katında kolay olur."

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler. Onlar Muhammed b. Talha'dan, o da Hammâd b. Ebû Süleymân'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Dımaşk* Mescidi'ne geldi ve yüksek sesle şöyle dedi: "Allah'a isyan olan bir konuda bize itaat etmek yoktur."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yunus haber verdi. O da Seyyâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz insanlara şöyle diyordu: "Memleketlerinize gidin! Ben sizi kendi şehirlerinizde hatırlıyorum, yanımda ise unutuyorum. Ancak kime bir görevli zulmederse, bilsin ki: Benim bu konuda onun için bir iznim yoktur. Haksızlığa uğrayan bana gelsin."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme rivayet etti; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O da Abdullah b. Vâkıd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in okuduğu son hutbelerden biri şöyleydi: Allah'a hamd ve senâdan sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Memleketlerinize gidin! Ben sizi kendi şehirlerinizde hatırlıyorum, yanımda ise unutuyorum. Ancak ben sizin üzerinize bazı adamları görevlendiriyorum. Ben onların sizin en hayırlınız olduğunu söylemiyorum. Fakat onlar, şerlilerinden daha hayırlıdır. Kimin üzerine gönderdiğim görevli bir haksızlık yaparsa, biliniz ki, bu konuda ona benim tarafımdan verilmiş bir izin yoktur. Allah'a yemin olsun ki, bu malı kendimden ve ailemden meneder, sonra size karşı da cimrilik yaparsam, işte o zaman ben gerçek cimri olmuş sayılırım. Allah'a yemin olsun ki, ben bir sünneti ihya etmezsem veya hakla beraber yürümezsem, iki sağım arasındaki süre kadar yaşamak istemem."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Cüveyriye b. Esmâ anlattı. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mervânoğulları'ndan olan bazı kişilerden Ömer b. Abdülazîz'e mektup gelmişti. Bu mektup onu çılgına çevirdi. Sonra dedi ki: "Mervânoğulları'nda Allah'ın bir kurban hakkı vardır. Allah'a yemin olsun ki, bu kurban benim ellerimle olabilir!" Ömer'in bu sözü onlara ulaşınca ondan çekindiler. Çünkü onlar, Ömer'in çok keskin olduğunu ve bir şeyi kafaya takmışsa onu yapacağını biliyorlardı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Ebû Amr el-Bâhilî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mervânoğulları Ömer'e gelip "Senden öncekilerin bize verdiklerine nisbetle, sen bize çok az veriyorsun." dediler ve onu ayıpladılar. O da onlara şöyle dedi: "Bir daha bu konuyu gündeme getirirseniz, devemi bağlar;

Medine'ye döner, onlarla bu hususu istişare ederim.[126] Fakat ben biliyorum ki, bunun [Halifeliğin] sahibi el-U'aymiş'tir." Bununla el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'i kastediyor.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eflah b. Humeyd anlattı; dedi ki:

el-Kâsım b. Muhammed'i şöyle derken işittim: "Konuşmayanların da konuştuğu bir gündü. O gün biz Süleymân'ın Ömer b. Abdülazîz'i veliaht tayin etmesini umuyorduk. Ömer b. Abdülazîz ölümü sırasında şöyle demişti: "[Hilafet] konusunda bir şey yapmaya gücüm olsaydı, onun için el-Kâsım b. Muhammed'e düşmanlık yapmazdım." Bu söz el-Kâsım b. Muhammed'in kulağına gidince ona rahmet okudu ve dedi ki: "el-Kâsım, aileciğinin ihtiyacını giderme konusunda zayıf kalıyor, Muhammed ümmetinin işinin üstesinden nasıl gelecek?"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Müslim b. Hâlid anlattı. O da İsmail b. Ümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Eğer o konuda bir şey yapmaya gücüm yetseydi, el-Kâsım b. Muhammed'e ve *el-A'vas*'ta[127] oturan İsmail b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'a karşı düşmanlık yapmazdım."

Muhammed b. Ömer dedi ki: İsmail b. Amr âbid ve zâhid bir insandı. İnsanlardan ayrılıp *el-A'vas* denilen yere çekildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b rivayet etti: anlattı. O da Muhâcir b. Yezîd'den rivayet etti; dedi ki:

Sâlim b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Biz Süleymân'ın kendisinden sonra halifeliğe Ömer b. Abdülazîz'i tavsiye edeceğini umardık."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Osman rivayet etti; dedi ki:

Hârice b. Zeyd b. Sâbit'i de böyle derken işittim.

---

[126] Ömer b. Abdülaziz, bu ifade ile Mervânoğullarını, halife tayinini genel istişare ve seçimle yapmakla tehdid ediyor (M).

[127] Medîne'nin yaklaşık 12 mil doğusunda bulunan Bâhile kabilesinin oturduğu vadinin adıdır. İsmail b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs burada ikamet ederdi. Emevî sultanlarına karşı yapılan başkaldırılara karışmamış faziletli bir insandı. Ömer b. Abdülaziz'in kendisinden sonra halife yapılmasını düşündüğü, fakat tavsiyede bulunamadığı iki kişiden biriydi. Tavsiye etmeyi düşündüğü diğer kişi ise el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk idi (M).

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Seleme b. Osman el-Kureşî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bana haber verildiğine göre, Ömer b. Abdülazîz halife olduğu zaman sahip olduğu kölelerine, elbiselerine, kokularına ve fazla olan eşyalarına bakmış; kendisine göre fazla olan her şeyi satmış, bunun parası 23.000 dinara ulaşmış, sonra da bu paraları Allah için dağıtmış.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı; dedi ki: Bana Ömer b. Abdülazîz'in bir oğlu şunu haber verdi:

Ömer b. Abdülazîz'in hizmetçisinin bana haber verdiğine göre Ömer, halife olduğu günden itibaren ölünceye kadar hiçbir gün karnı doyacak kadar yemedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Hâlid anlattı. O da Muhammed b. Kays'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife olunca bütün arazilerden vergiyi ve bütün Müslümanlardan cizyeyi düşürdü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Züfer b. Muhammed anlattı. O İsmail b. Ebû Hakîm'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Kendisi halifeliğe getirildiği zaman nakî[128] hariç, bütün şerbetleri (ahmâ) helal kıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Vâdıh anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz bir yazıyla *Horasan* yolunda hanlar yapılmasını emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Osman b. Hâni anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in iki [atıyye] taksiminde hazır bulundum; insanlar arasında ayırım yapmadan hepsine eşit olarak verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Osman ve Muhammed b. Hilâl anlattılar; dediler ki:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'a tüccarları hariç tutarak herkese bir pay vermesini mektupla bildirdi.

---

[128] Nakî, kuru üzüm ya da hurmayı suda ıslatmak suretiyle elde edilen ve içildiği zaman kişiyi sarhoş eden bir çeşit içki (M).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr anlattı. O da Sibâ el-Huzâ'î'nin mevlası Rebî'a b. Atâ b. Ya'kûb'dan rivayet etti; dedi ki:

Süleymân b. Yesâr'ın yanında oturmuştum. Ona, Ömer b. Abdülazîz'in Ebû Bekir b. Hazm'a yazdığı mektupta belirttiği tüccara pay ayrılmaması meselesini hatırlattım. Bana dedi ki: "Ömer doğru yaptı. Tacirler müslümanların halini düzeltme işinden uzak durup kendi işleriyle meşguldürler."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, atâ şerefi [en yüksek orandan atıyye[olarak erkeklere ikişer bin [dirhem] verilmesini emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Gassân b. Abdülhamîd haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz iki sene beş ay içinde -on gece eksik olmak üzere- Medineliler için üç atıyye çıkarırdı. Allah ona rahmet eylesin.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve rivayet etti; dedi ki: İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah'ı şöyle derken işittim:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında benim önümde kavmime üç atıyye ve âmmeten bütün insanlara da iki pay verildi.[129] Allah ona rahmet eylesin.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Müslim b. Bânek rivayet etti; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz'i halife iken şöyle derken işittim:

"Sizin ölüleriniz için bir şey almanız helal olmaz. Onları bize bildiriniz. Doğan çocukları da bize bildirin ki, onlar için de bir pay takdir edelim."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sâbit b. Kays anlattı; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz'in bize yazılıp da okunan bir mektubunda şunları işittim:

"Her doğan çocuğu bize bildirin ki, onun için bir pay takdir edelim. Ölülerinizi pay alma listesinden silin. Dağıttığımız mal sizin malınızdır, onu yine size iade ediyoruz."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki:

[129] Atıyye dışındaki aynî ödemeleri kastediyor olmalı (E).

Bakıcım beni çocuk iken Ebû Bekir b. Hazm'a götürdü. O da bana bir dinar verdi. Ben yüz senesinde doğmuştum. Ertesi sene olunca yine bize bir dinar verdi. Böylece iki dinarımız oldu. Ben de bu şekilde [dînâreyn] diye isimlendirildim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana amcam el-Heysem b. Vâkıd anlattı; dedi ki:

97 senesinde doğdum. Ömer halife olduğu zaman ben on üç yaşında idim. Onun yaptığı taksimattan bana üç dinar düşmüştü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz insanlara dağıttığı yiyecek yardımını herkese eşit olarak dağıttı. Yardım olarak dağıtılan yiyecekten kişi başına en çok dört buçuk irdeb[130] düşmüştü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eflah b. Humeyd anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz yardım olarak dağıttığı yiyeceği herkese eşit olarak dağıtırdı. Bu yardımın dışında bir kişi daha önce başka bir şey almışsa, onu geri alırdı. Ömer b. el-Hattâb yiyecek yardımını insanlara farklı miktarlarda vermişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da İbrahim b. Yahya'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bizim yiyecek yardımından aldığımız miktar yirmi irdeb idi. Ömer halife olduğu zaman bu miktarı vermeye devam etti ve benim ailemden yiyecek yardımı alanlara eşit davrandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer'in kendisini teşvik etmesi sebebiyle Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın gece de gündüz çalıştığı gibi çalıştığını gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Hâlid anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Kays anlattı; dedi ki: Ömer'i şu durumda gördüm:

[130] 1 irdeb, 24 sâ, yani 181,245 kg.dır (M).

Yatsı namazını kıldırdıktan sonra, Müslümanlarla ilgili işleri ve daha önce yapılmış olan haksızlıkların bertaraf edilip nerede olursa olsun her hak sahibine hakkının verilmesi hususunu yazmak için beytülmâldan kendisine bir mum getirilmesini isterdi. Sabah olunca da yine oturur haksızlıkların ortadan kaldırılması ve zekâtların ehline dağıtılması işiyle meşgul olurdu. Ben zekât alacak durumdaki bazı kimselerin, bir yıl sonra, zekât vermesi gereken develere sahip olduğunu gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Zi'b rivayet etti: anlattı. O da Muhâcir b. Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bizi zekât develerini dağıtmak üzere gönderdi. Bir yıl önce zekât verdiğimiz bazı kimselerden bir yıl sonra zekât aldığımızı gördüm. Ben mum yakarken onun şöyle davrandığını görürdüm: Kendi ailesi ve ihtiyacı için bir şey yazacağı zaman, devlete ait mumun uzaklaştırılarak, kendisine ait şahsî mumun getirilmesini emrederdi. Ben onu kendi elbisesini yıkarken gördüm. O zaman bizim yanımıza çıkmazdı. Çünkü kendisinin başka elbisesi yoktu. Biz de bu durumu yadırgamazdık. Kendisinin iyice eskimiş bir evi vardı, birisi onun tamir edilmesi gerektiğini kendisine söyledi. Ömer dedi: "Ey Müzâhim! Onu bu haliyle bırakıp onunla ilgili olarak hiçbir şey yapmadan bu dünyadan çekip gitsek nasıl olur?" Râvî dedi ki: Ömer ülkenin her tarafta tılâ'ı[131] haram kıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Muhammed haber verdi. O da Abdullah b. el-Alâ b. Zebr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'e dedim ki: "Ey Müminlerin Emiri! Âsîlerden biri olduğum için yıllarca atâm verilmedi." [Abdullah] dedi ki: Sonra bana o senenin atâsı verildiği gibi, geçmiş yıllara ait atâmın da verilmesini emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Huleyd b. Da'lec anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz halife olduğu zaman, Hasan [el-Basrî] ve İbn Sîrîn'e bir adam gönderip, daha önce kendilerine verilmeyen atâları vermek istediğini söyledi. İbn Sîrîn dedi ki: Eğer bütün *Basra* ahalisine önceden verilmeyen atâlar verilirse ben de alırım, aksi takdirde almam. Ömer şöyle

[131] et-Tılâ, üzüm şırasının üçte ikisi gidecek kadar kaynatılmak suretiyle elde edilen içki (M).

yazdı: "Herkese yetecek kadar mal yok." [Râvî] dedi ki: Hasan [el-Basrî] atâyı kabul etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Nüceyh haber verdi. O da İbrahim b. Yahya'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Hârice b. Zeyd'den divandan kesilen atâsının verilmesini yazı ile bildirdi. Hârice, Ebû Bekir b. Hazm'ın yanına giderek şöyle dedi: "Emîrü'l-Müminîn'in sadece bana atâ verilmesini yazmış olmasım iyi karşılamadım. Eğer o herkese geçmişte verilmeyen atâmn verilmesini isteseydi, ben bu atâyı alırdım. Fakat sadece bana verilmesini istemesi benim hoşuma gitmedi. Bunun üzerine Ömer şöyle yazdı: "Beytülmâlda mevcut olan mal, herkese geçmiş atıyyesini verecek kadar çok değil. Eğer beytülmâl bunun için yeterli olsaydı, herkese verirdim."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Hâlid b. Dînâr anlattı. O da Ebû Bekir b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yazılı emir vermesi üzerine biz, hapishane kayıtlarını inceliyor ve onlara atâlarını veriyorduk. Ömer bana şöyle yazmıştı: "Yakın zamanda kayıp olan kimselerin paylarını yakınlarına ver. Uzun zamandan beri kayıp olanların atâsını, kendisi veya ölüm haberi gelinceye kadar ayır. Yahut hayatta olduğuna dair delil getiren vekiline bu payı ver."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sahbel b. Muhammed anlattı. O da İsa b. Ebû Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in borçlular için ayrılan paydan, bir borçlunun yetmiş beş dinar borcunu ödediğine şahit oldum.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya'kûb b. Muhammed b. Enes anlattı. O da Ya'kûb b. Ömer b. Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında Âsım b. Ömer b. Katâde ve Beşîr b. Muhammed b. Abdullah b. Zeyd b. Abdürabbih gidip onun huzuruna mahcubiyetle çıkıp borçlu olduklarını söylediler. O da onlardan her birinin 400 dinarlık borcunu ödedi. Ödeme emri, Kelb kabilesinin beytülmâlda ayrılan zekâtlarından yerine getirildi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu tahsisat daha önce yapılmış; ancak onlardan borcu ödenecek kimse bulunamamıştı. Dolayısıyla fazla kalan

mal yine bu iş için ayrılmış olarak beytülmâla dâhil edildi. Bu pay borçlulara ödeniyordu, burada da öyle yapıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Mufaddal b. el-Fadl el-Kaynî anlattı. O da Abdurrahman b. Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Kâsım b. Muhaymire, Ömer b. Abdülazîz'in yanına giderek kendisinden borcunun ödenmesini istedi. Ömer ona "Borcun ne kadar?" diye sordu. "Doksan dinar." dedi. Ömer, "Biz onu borçlular için ayrılan fasıldan ödedik." O, "Ey Müminlerin Emiri! Beni ticarete muhtaç etme." dedi. Ömer, "Bu nasıl olur?" dedi. el-Kâsım, "Maaş bağlayarak!" dedi. Ömer, "Senin için altmış (dinar?) maaş takdir ettim ve sana bir mesken ile bir hizmetçi verilmesini emrettim." dedi. el-Kâsım b. Muhaymere dedi ki: "Allah'a hamdolsun ki, o beni ticarete muhtaç olmaktan kurtardı. Kapımı kapadığım gibi artık arkamda bana üzüntü verecek bir şey bulunmuyor."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. İmrân el-Hârisî anlattı; dedi ki: Bana Ebû Ufeyr Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı, dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz halife iken Kelb kabilesinin zekâtlarından bana 250 dinar ödenmesini yazı ile emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Talha anlattı. O da Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'ten bir gün şunu söylediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, halife olmadan önce kim bu işe getirilecekse onun, humustan ailesine verilen payın arttırılması gerektiğini düşünüyordu. Fakat bunu kimse yapmıyordu. Halife olduktan sonra konuyu inceledi ve daha önce verildiği beş sınıfa aynen verilmesine devam etti. Nerede olurlarsa olsunlar ihtiyaç sahiplerinin paylarını arttırmayı tercih etti. Eğer ihtiyaç miktarı eşit ise, humusun ulaştığı seviyeye göre herkese eşit pay verirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Talha anlattı; dedi ki: Bana el-Muhâcir b. Yezîd şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'e [savaş sonunda ganimetlerin] beşte bir hissesi olarak esirler geldiği zaman onları tek sınıf olarak mütalaa ederdi. Bir gün Ömer'e yola sadaka olarak konulan sudan içip içemeyeceğimi sordu. "Evet, içebilirsin. Bunda bir sakınca yok. Beni *Medine*'de vali iken görmüş

olmalısın, Mescid'de sadaka olarak konulmuş sular vardı. Fıkıh ehlinden hiç kimseyi bu sudan içmeyi meneder ve yasaklarken görmedim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sehbal b. Muhammed anlattı. O Şam halkından bir adam olan Medine divanının sorumlusu İsâ b. Ebû Atâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O bazen zekâtı kalbi İslâm'a ısındırılmak istenen kişilere (müellefe-i kulûb) verirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Sebre anlattı. O bir adamdan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, kalbi İslâm'a ısındırılmak için Bıtrîk'a (Patrik) zekât malından vermişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ess-Sevrî anlattı. O da Âsım b. Küleyb ve Ebü'l-Cüveyriyye el-Cermî'den şöyle dediklerini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz 1.000 dirhem vermek suretiyle düşmandan bir adamı kurtardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Muhammed el-Eslemî anlattı. O Amr b. el-Muhâcir'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti.

O [Ömer] şehirlerin ahalisine misafiri ağırlama yükümlülüğü getirmedi.[132]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti.

O, şöyle bir emir yayınladı: "İmam üçte birden fazla ganimet (nefl)[133] dağıtmasın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O Amr b. Meymûn'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Ömer şöyle yazmıştı: "Yük beygirlerini atlara katın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'şer haber verdi. O da Nâfi'den şöyle dediğini rivayet etti:

---

[132] Görevlilerin ağırlanma yükümlülüğü görevli oldukları yerlerdeki ahaliye veriliyordu. Ömer b. Abdülazîz'in bunu uygulamadığı rivayet edilmektedir (E).

[133] Gazilere tahsis edilen mallar, kendi paylarından daha fazla olduğu için bu adı almıştır (M).

Ömer b. Abdülazîz halife iken uzaktaki valilerine şöyle yazdı: "Savaşta on dört yaşındaki çocuğa pay ayırmayın, on beş yaşında olana ayırın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Bişr b. Humeyd anlattı; dedi ki: Babamın şöyle dediğini işittim:

Ömer b. Abdülazîz atâ verme zamanında valilerine şöyle yazmış: "100 dinar parası olandan bir Arap atı, bir zırh, bir kılıç, bir mızrak ve bir ok dışında bir şey kabul edilmeyecektir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ebû Ubeyde anlattı. O Rebî'a b. Atâ'tan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Mürtedden üç gün tövbe etmesi istenir. Tevbe ederse mesele yok. Tevbe etmezse boynu vurulur."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd anlattı. O babasından, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Devlet başkanı, ***"Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır."***[134] ayetinde belirtilen hükümlerden birini uygulama konusunda muhayyerdir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman haber verdi. O da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Şehirde savaş olmaz.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Muhammed haber verdi. O da Osman b. Süleymân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Halife iken Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini işittim: "İki şey vardır ki, ne aile ve ne de vali için onları affetme yetkisi yoktur. O iki hak Allah'a mahsustur. Bunları vali Allah adına yerine getirir. Birincisi yeryüzünde fesat ve düşmanlık sebebiyle öldürülen, ikincisi ise suikastla öldürülen."[135]

---

[134] Mâide 5/33.

[135] Aile ve vali, yeryüzünde fesat çıkaran kişi ile birisini suikast yoluyla öldüren kişiyi affedemez (M).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd haber verdi. O babasından, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti. Yine bize Mahreme b. Bükeyr haber verdi. O babasından, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir kişi esir olarak kaldığı müddetçe bu kişinin eşiyle evlenilmez.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Bersemî anlattı. O Ebû Amr'dan, o da Süleymân b. Habîb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: Esirin kendi malında yaptığı tasarrufuna izin ver.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muğîre b. Habîb anlattı. O Amr b. el-Muhâcir'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adamın savaşta atının sırtında savaşırken malı üzerinde yaptığı tasarrufu caizdir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Muhammed anlattı. O el-Münzir b. Ubeyd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Zimmînin emân vermesi caiz değildir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre haber verdi. O da Süheyl el-A'şâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in mektubu bize Rum diyarında okundu. Bize kalenin üzerinde mancınık dikmemizi emrediyordu. Sâlim b. Abdullah da yanımda durup okunanı işitiyor; fakat bunu inkâr etmiyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O da Sâlih b. Muhammed b. Zâide'den şunu rivayet etti:

O, Ömer b. Abdülazîz'in kalelerdeki düşmana karşı [onları kalelerinden çıkarmak için] duman kullanmada bir sakınca görmediğini söylediğini işitti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Utbe haber verdi. O Amr b. el-Muhâcir'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Kendisine Rum toprağında casusluk yaparken yakalanan biri Müslüman diğeri zimmî iki kişi getirilmişti. Zimmîyi öldürdü, Müslüman olanı cezalandırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'kıl b. Ubeydullah anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

[Savaşta] kendiliğinden ayağa kalkan hayvanın öldürülmesini nehyetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî ve Mâlik b. Enes haber verdiler. Onlar Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Halifeliği sırasında şöyle yazmıştı: "Madenlerden humus (beşte bir) alınmayacak, fakat zekât alınacaktır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Osman anlattı; dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed'i şöyle derken işittim:

Ömer b. Abdülazîz madenlere zekât koydu. Bu durum, konuyla ilgili ilk uygulama idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Bakıyye b. el-Velîd anlattı. O Mübeşşir b. Ubeyd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O suyun dibine dalmayı mübah kıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O Leys b. Ebû Süleym'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, güzel kokudan (anber), humus (beşte bir) alınmasını yazıyla emretmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Câriye b. Ebû İmrân anlattı. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömrünün sonlarına doğru Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini işittim: Güzel kokuda (anberde) bir şey [zekât] yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Bişr b. Humeyd anlattı. O babasından, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Elçi, postacı ve vekil, askerler arasından gönderilir ve Müslümanlarla birlikte bunlara da payları verilir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Sâlih anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, ganimetlerin daha fazla fiyat verenlere satılmasını emrederdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ahmed b. Hâzim anlattı. O da Amr b. Şerâhîl'den şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı:

Serbest dolaşan hayvanların yakalanıp kesilmesinde bir sakınca yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sadaka b. Nâfi anlattı. O da Sâlih b. Muhammed b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini işittim: "(Savaşta) iki ata pay verilir; bundan ötesi için pay yoktur."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süleymân b. el-Haccâc et-Tâifî anlattı. O Abdülazîz b. Ömer'den, o da babasından şunu rivayet etti:

O halifeliği sırasında atlardan yüz çevirmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Rebî'a anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı: "Yaz seferleri [zamanı] girdiğinde, adamlardan, atlardan ve savaş hazırlığına tamamlamış [askerî] bir birlikten oluşan bir ordu ve topluluk olmadan, kimsenin [düşmanın] peşinden gitmesine izin verme."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâzim b. Hüseyn, o da Rebî'a b. Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz benimle birlikte yazılı emir verdi ve erkek, kadın, köle ve zimmînin fidye mukabilinde kurtarılması için *Aden* sahiline mal gönderdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâzim b. Hüseyn anlattı. O Rebî'a b. Atâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O Müslümanlardan bir adam karşılığında Rumlardan on adamı verdi ve Müslümanı kurtardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Abdullah b. Ebû Ferve anlattı. O Benî Âmir b. Lüey mensuplarından Abdullah b. Amr b. el-Hâris'ten, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Kendisine Mesleme b. Abdülmelik'in esir ettiği bir kişi getirildi. Ailesi onun 100 miskal karşılığında serbest bırakılmasını istedi. Ömer de bu esiri 100 miskal karşılığında serbest bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Rebî'a b. Osman anlattı. O da Rebî'a b. Atâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Halife iken Ömer b. Abdülazîz'i işittim: "Esirlerin öldürülmesini kerih görüyor; onların köleleştirilmesini veya azad edilmelerini istiyordu."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mahreme b. Bükeyr haber verdi. O babasından, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kim düşman toprağında hırsızlık yapar, sonra İslâm ülkesine gelirse, eli kesilir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Utbe b. Abdullah anlattı. O Hüseyn el-Eylî'den, o da Yezîd b. Ebû Sümeyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam dâr-ı harpte bir Müslümana zina iftirası ettikten sonra İslâm ülkesine geldiğinde Ömer b. Abdülazîz'in ona seksen sopa had cezası uyguladığına şahid oldum.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâzim b. Hüseyn rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i *Hunâsıra*'da[136] gördüm. Bir adam hakkında düşman topraklarında iken içki içtiğine dair şahitlik yapıldı. Bu adama seksen sopa vurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da Sahr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'e henüz taksim edilmemiş ganimet mallarından hırsızlık yapmış olan bir adam getirildi. Onun ganimet mallarında bir hakkı olup olmadığını sordu. "Hayır!" denildi. Adamın eli kesildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed anlattı. O da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i *Dâbık*'ta[137] gördüm. Namazı tamamladıktan sonra Cuma namazı için insanları toplardı. İki rekât namaz kıldıktan sonra -Cuma namazı kılınan bir şehre gitmesi hariç- insanları toplamazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Bişr b. Humeyd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ribatta[138] kalınacak sürenin tamamı kırk gündür.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Âmir anlattı; dedi ki: Ebân b. Sâlih'in şöyle dediğini işittim:

Ömer b. Abdülazîz *Dâbık*'ta şöyle diyordu: "Biz ribattayız."

---

[136] Hunâsıra, Şam çölü tarafında Kınnesrin hizasında Habep'e bağlı bir köydür (M).

[137] Dâbik, Halep'e dört fersah uzaklıkta bir köydür (M).

[138] Sınır boylarında düşmanın hücumuna açık yerlerde tutulan sınır nöbeti (M).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Abdullah b. Ebü'l-Ebyad anlattı. O da Abdullah b. Ubeyde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i şöyle derken işittim: "İnsanlar düşmanlığın olduğu yerlerde helak oluyorlar. Sonra yazı ile emretti: Kimse tek başına düşmanlığın olduğu yere gitmesin. Gittiklerinde topluluk ve kuvvet halinde gitsinler. Herkes birbirini tutsun ki ya topluca geri dönsünler ya da topluca ölsünler."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Utbe'den, o da Safvân b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife iken valisine yazılı bir emir gelmişti. Onları İslâm'a davet etmedikçe, Rum kalelerinden herhangi bir kale ile savaşa kalkışmayınız ve sizden bir topluluk onlardan bir toplulukla savaşa tutuşmasın. Eğer İslâm'ı kabul ederlerse üzerlerine saldırmaktan sakının. Müslüman olmazlarsa cizye vermelerini teklif edin. Cizye vermekten kaçınırlarsa ayırım yapmadan üzerlerine saldırın.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Muhammed b. Ebû Zeyd anlattı. O da Abdülazîz b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Babamın kılıcı gümüş ile süslü idi. Onu çıkardı, demirden bir süs yaptı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. el-Kâsım anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i siyah ve beyaz renkleri olan bir ata binmiş olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Amr b. el-Hâris'ten, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Namaza başlarken iftitah tekbirini açıktan okurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed anlattı. O İsa b. Ebû Atâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hangi lisanla olursa olsun biri bizden eman talep ederse, emana kavuşmuş olur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed anlattı. O da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bize, Müslümanlarla birlikte savaşan zimmîlerin düşmana karşı korunacaklarını, fakat onların emân vermesinin caiz olmadığını yazdı ve şöyle dedi: Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu: *"Müslümanlar üzerine kendilerinden olanın en düşüğü dahi eman verebilir. Fakat bu kişi (zimmî), Müslüman değildir."*

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife iken İshâk, onun, ordunun savaş meydanlarında yapacağı kötülüklerden uzak olduğunu söylediğini ve şöyle dediğini işitmiş: "Ömer b. el-Hattâb, ordunun savaş meydanlarında yapacağı kötülüklerden uzak olduğunu söylerdi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. el-Kâsım anlattı. O Ayyâş b. Süleym'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

"Bir zimmî, malını Hristiyanlar veya Yahudiler için vakıf olmak üzere kiliseye veya havraya vasiyet etse bu caiz olur mu?" diye soruldu, Ömer de caiz olduğunu söyledi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süveyd anlattı. O Husayn'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle yazdığını rivayet etti:

Eğer bir kişi Müslüman olursa, cizyesi terazinin kefesinde olsa bile artık bu cizye ondan alınmaz.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed anlattı. O Amr b. el-Muhâcir'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Eğer bir zimmî cizye senesi dolmadan bir gün önce Müslüman olursa, "Ondan bu cizye alınmaz." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz mahpuslara iyi bakılmasını, insanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimselerin kontrol altında tutulmasını, onlara yaz ve kış yiyeceklerinin verilmesini yazılı emirle bildirdi.

Musa dedi ki: Ben onları gördüm. Yiyecekleri kendilerine aydan aya, giyecekleri de kış ve yaz olmak üzere senede iki defa verilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Mehrî'nin mevlası Yahya b. Sa'îd anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz kendisinin yardımcıları olan yetkili görevlilere şöyle yazmıştı: "Hapiste olanların durumlarına iyi bakın. İnsanları haksızlıkları ortaya çıkıncaya kadar hapsetme. Kimin durumu şüpheli ise onları bana bildir. İnsanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimseleri kontrol altında tut. Onlar için hapis ibret verici bir ceza sayılır. Ceza vermede aşırı gitme. Kimsesi ve malı olmayan hastaları gözet. Borç sebebiyle bir topluluğu hapsettiğin zaman, bunlarla insanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimseleri aynı odada ve aym hapishanede bir arada bulundurma. Kadınlar için tek başına ayrı bir hapishane yap. Hapishanede görevlendirdiklerinizden kimin güvenilir ve rüşvet almayan kişiler olduklarına dikkat et. Çünkü kim rüşvet alırsa o, kendisinden istenilen şeyi yapar."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Abdullah anlattı. O da Abdullah b. Ebû Bekir'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Ömer b. Amr b. Hazm'a, her Cumartesi günü hapishaneye gitmesini ve insanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimseleri kontrol altında tutmasını emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. el-Haccâc anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Abdülhamîd'e şöyle yazmıştı: "Hapishanede insanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimseleri kontrol altında tut. Kışın onlara bir tâk [şal benzeri giysi], yazın da iki elbise giydir. Şu şu ihtiyaçlarını gider."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed anlattı. O da Ebû Bekir b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer bana şöyle yazmıştı: "İnsanların kendilerinden korktukları ve çekindikleri kimseleri ve katilleri zincire vur." Ona yazıyla sordum: "Bu durumda zincire bağlı iken nasıl namaz kılacaklar?" Cevaben şöyle yazdı: "Eğer Allah dileseydi, zincire bağlı olmaktan daha ağır bir şeye de onları mübtelâ ederdi. Kendilerine nasıl kolay gelirse öyle namaz kılsınlar. Bu hal onlar için bir özürdür. Zincire vurulmaya gelince, ben Ebû Bekir'in -Allah rahmet eylesin- bazı adamların zincire bağlı olarak kendisine getirilmesini emrettiğini tespit ettim. O kişiler Kays b. Mekşûh el-Murâdî ile başka bir kimseydi."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Ömer b. Abdülazîz'in mektubu geldi ve okundu; orada şöyle yazıyordu:

"İnsanlar hamama izarla[139] girsinler." [Bu kurala uyulmaması sebebiyle] ben onu, hamam sahibine ve hamama girene ceza uygularken gördüm. Ömer'in mektubunda bir de şöyle yazılıydı: "Hayvanları keserken onları kıbleye çevirin." Mektup okunurken yanımda Nâfi b. Cübeyr vardı, ona baktım. Şöyle dedi: "Bunu kim bilmiyor ki!"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'kıl b. Ubeydullah anlattı; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz şöyle yazmıştı:

"Erkekler hamama izarla girsinler. Kadınlar da tek başına hamama gönderilmesin."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında Harûriyye fırkası[140] isyan etmişti. Ben de o günlerde *Irak* valisi olan Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd ile birlikteydim. Onların durumu Ömer b. Abdülazîz'e bildirilince, o da Abdülhamîd'e yazı ile şöyle emir verdi: "Onları Allah'ın Kitab'ı ve Nebîsinin (sas) Sünnet'i ile amel etmeye davet et." Onları bu şekilde davetten bir netice çıkmayınca Ömer bu sefer şöyle yazdı: "Onlarla savaş. Bize karşı ileri sürecekleri delil noktasında, Allah -hamd onun içindir- onları üstün kılmamıştır." Bu emre uyarak Abdülhamîd, Harûriyye üzerine bir ordu gönderdi. Fakat Harûriyye bu orduyu mağlup etti. Bu haber kendisine ulaşınca Ömer, ordusu *Şam* ahalisinden oluşan bir komutan olan Mesleme b. Abdülmelik'i onların üzerine gönderdi ve Abdülhamîd'e de şöyle yazdı: "O kötülük ordusunun senin orduna ne yaptığı haberi bana ulaştı. Sana Mesleme b. Abdülmelik'i gönderiyorum. Sen onların arasından çekil, onları karşı karşıya bırak." Şamlılardan oluşan ordunun komutanı olan Mesleme onlarla karşılaştı. Bu ordu onları bozguna uğratıncaya kadar ellerinden gelen her şeyi yaptı.

[139] Erkeklerin belden aşağı bağladıkları peştemal (M).

[140] Hâriciler için, Hz. Ali'den ilk ayrılışlarında çekildikleri köy olan *Harûrâ*'ya nispetle verilen bir isim (E).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. İmrân anlattı. O da Avn b. Abdullah b. Utbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz, beni isyan eden Hâricîler üzerine gönderdi. Onlarla konuşup, "Onda olan hangi şeyi yadırgayıp onu cezalandırmak istiyorsunuz?" dedim. "O, kendi ailesinden ve kabilesinden olup da kendinden önce gelenlere lânet etmiyor. Bu ikiyüzlülüktür. Bu şekilde bizi aldatıyor." dediler. Râvî diyor ki: Ömer, onlar insanların mallarını yağma etmeye başlayıp yol kesinceye kadar, onlarla savaşmaktan kaçındı. Abdülhamîd ona Hâricîlerin yaptıklarını haber verince Ömer de ona şöyle yazdı: "Eğer insanların mallarını alır, yoldan geçerken onları korkuturlarsa, onlarla savaş. Çünkü onlar pisliktir."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da Avn b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Hâricîler'in Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün Sünneti'ne davet edilmesini yazmıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâzim b. Hüseyn rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in valisine gönderdiği Hâricîler hakkındaki yazılı emrini okudum; orada şöyle yazıyordu: "Eğer Allah seni onlara karşı galip kılar ve onların üzerinde hâkimiyet kurma imkânı sağlarsa, onların mallarından ele geçirdiklerini ailelerine ver."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Muhammed anlattı. O Ebû Bekir b. Hazm'dan, o da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd'e gönderdiği mektup okunurken ben de oradaydım. Mektupta şöyle yazıyordu: "Hâricîlerden kimi esir alırsan onu hayırlı bir hale dönüşünceye kadar hapset." Ömer b. Abdülazîz vefat ettiğinde onlardan bir grup hâlâ hapiste bulunuyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında *Hunâsıra*'ya geldim. Onun beytülmâlden müezzinlere yiyecek verdiğini gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i müezzinine şöyle derken işittim: "Kâmet getirirken süratli söyle (hadr) ve sesini yükseltme."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Müslim haber verdi. O da Süleymân b. Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife iken onun müezzinini *Hunâsıra*'da[141] gördüm. Onun kapısının önünde kendisine *"Esselâmü aleyke Emîrü'l-müminîn ve rahmetüllâhi"* şeklinde selâm veriyordu. Ömer namaza çıkıncaya kadar müezzin selâmını kesmiyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Hâlid b. Dînâr haber verdi. O da Süleymân'ın mevlası Ebû Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hunâsıra'da müezzinini Ömer'in kapısında durmuş şöyle derken gördüm: *"Esselâmü aleyke Emîrü'l-müminîn ve rahmetüllahi ve berekâtühû, Hayye ale's-salâ, Hayye ale's-salâ, Yerhamükellâh."* [Râvî] dedi ki: Ben onu hiçbir zaman ikinci defa beklerken görmedim. Biz bazen mescidde Ömer ile birlikte otururduk. Müezzin *"Kad kâmeti's-salâ"* dediği zaman bize "Kalkın!" derdi. Ömer b. Abdülazîz halifeliği zamanında yüzünü kıbleye dönmüş veya dönmemiş herhangi bir halka ile birlikte otururken, müezzin ezan okumayı tamamladığı gibi namaz kılmak için hemen ayağa kalkarlar, kâmet getirilinceye kadar ayakta dururlardı. Ben bu durumu akşam namazında görmüştüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Peygamber'in zevcesi Ümmü Habîbe'nin mevlası Müslim b. Ziyâd'dan işiten birisi rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, [odasından] çıkmadan önce ezanın kesilmemesi için on üç müezzin görev yapıyordu.

Müslim dedi ki: Ben onları sadece bir kere ezan okurken gördüm. Ömer bazen birinci ezan okunduğunda, bazen ikinci ezan okunduğunda, bazen de üçüncü ezan okunduğunda çıkardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi. O da Amr b. el-Muhâcir'den şöyle dediğini rivayet etti:

[141] Hunâsıra, Şam çölü tarafında Kınnesrin hizasında Habep'e bağlı bir köydür (M).

Ömer b. Abdülazîz'i şöyle derken işittim: "Ezan ikişer ikişerdir; kâmet birer birerdir."

Amr dedi ki: Sâlim b. Abdullah ve Ebû Kılâbe'yi Ömer b. Abdülazîz ile birlikte gördüm. Onun ezanı ikişer ikişer, kameti birer birerdi. Onlar bunu gördükleri halde kötü karşılamadılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, evinde izârı üstünde olduğu halde yıkanırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdülazîz anlattı. O da Yezîd b. Ebû Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i bakır kap içinde bulunan suyu bir diğer bakır kapla alarak abdest aldığını gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da el-Münzir b. Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i abdest aldıktan sonra yüzünü mendille silerken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O Ömer b. Atâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, eli zekerine değdiğinden dolayı abdest alırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre, o Ömer b. Atâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, ateşin pişirdiği yemekten, hatta şeker yemekten dolayı abdest alırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebü'z-Zi'rivayet etti: anlattı. O da ez-Zührî'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, sıcak su ile abdest alır ve onu içerdi. Fakat sıcak suyu içtiğinden dolayı abdest almazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Mesleme anlattı. O da Ömer b. Abdülazîz'in hanım mevlasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in tuvalete giderken başını örttüğünü gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i kardeşi Süheyl b. Abdülazîz'in cenaze namazını kıldırırken gördüm. Her tekbirde ellerini iki omuz hizasına kadar kaldırdı. Namazın sonunda sağ tarafa doğru hafif bir şekilde selâm verdi. Onu, cenazenin önünde yürürken, tabutun her iki tarafındaki direkleri arasında cenazeyi taşırken gördüm. *Hunâsıra*'da namazı kıldırırken onun arkasındaydım. İlk tekbirde sesini yükselttiğini, Fatiha'yı[142] yavaş ve yumuşak bir şekilde okuduğunu işittim. Onun okuyuşunu ilk saftakiler duyabiliyordu. Ancak Fatiha'yı okurken besmeleyi okumadı.

İshâk dedi ki: Dönüşte kendisine sordum: "Ey Müminlerin Emiri! Besmeleyi gizli mi okudun?" Bana, "Eğer onu gizli okusaydım, açıktan da okurdum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Hânî haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Cuma günü hutbesini, öğütlerini ihtiyarların da duyabileceği şekilde yüksek sesle okurdu. Fakat bu bir bağırma değildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Abdülazîz anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, *Dımaşk*'taki valisi Osman b. Sa'd'a şöyle yazdı: "Onlara namaz kıldırdığın zaman kıraatini duyur. Hutbe okuduğun zaman senin öğütlerini anlamış olsunlar."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Amr b. Muhâcir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir Cuma günü Ömer b. Abdülazîz'i iki hutbe okurken gördüm. Oturuyor ve her ikisinde de bir miktar konuşmadan duruyordu. İlk hutbeyi oturarak okudu. Elinde asa vardı. Onu enlemesine iki uyluğunun üzerine koymuştu. İnsanlar onu, Allah Resûlü'nün (sas) asası zannediyordu. Birinci hutbeyi bitirdikten sonra bir miktar sükût etti. Sonra kalktı asasına dayanarak ikinci hutbeyi okudu. Hutbeyi bitirdikten sonra asasına dayanmadı, onu taşıdı. Namaza başladığında onu yan tarafına koydu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana, konuyu Muhammed b. Muhâcir'den duyan birisi anlattı; dedi ki:

---

[142] Asıl metinde surenin ismi değil, 2.-4. ayetleri verilerek zikredilmiştir (E).

Ömer b. Abdülazîz Cuma günü teşehhüde oturduğunda selâm verinceye kadar asasını uyluğu üzerine enlemesine koyardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd haber verdi. O da Amr b. el-Muhâcir'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz Cuma namazını kıldırdıktan sonra evine gidinceye kadar asasını yanında taşır, ona dayanmazdı. Evinden çıktıktan sonra da ona dayanmadan yanında taşırdı. Hutbe okurken ona dayanırdı. Hutbesini bitirip namaza başlarken onu yan tarafına koyardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O el-Münzir b. Ubeyd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, kırmızı şafakta bir sergi üzerinde namaz kılardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Beşîr b. Humeyd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Halife iken Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini işittim: "Beyaz şafak, kırmızılıktan sonradır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i *Hunâsıra*'da gördüm. Arafat akşamı ikindi namazından sonra ayrılarak konağına girdi ve akşam namazına kadar oradan çıkıp mescide gelmedi. Kurban bayramının birinci günü güneş doğduğu zaman konağından çıktı ve kısa bir hutbe okudu. Ramazan bayramında bundan daha uzun bir hutbe okumuştu. Onun, bayram namazına yürüyerek gittiğini gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî anlattı. O da Ca'fer b. Bürkân'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halifeliğinde şöyle emretmişti: "Cuma namazı ile iki bayram namazına binekle gitmeyin."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süveyd b. Abdülazîz anlattı. O Abdullah b. el-Alâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, Arafe günü öğle namazından teşrik günlerinin en son günü ikindi namazına kadar tekbir getirirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süveyd b. Abdülazîz haber verdi. O da Abdullah b. el-Alâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i her namazın sonunda *"Allahüekber ve-lillâhi'l-hamd"* şeklinde üç defa tekbir getirirken işittim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süveyd anlattı. O Atâ el-Horasânî'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O, sabahleyin bayram namazını kıldırmaya çıkmadan önce bir şeyler yerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman haber verdi; dedi ki:

Hunâsıra'da Ömer b. Abdülazîz'i gördüm; namazgâha yürüyerek gidiyordu. Sonra minbere çıktı. Arka arkaya yedi tekbir getirdi. Sonra kısa bir hutbe okudu. Sonra ikinci kez beş defa tekbir getirdi. Birincisinden daha kısa olmak üzere ikinci hutbeyi okudu. Yine daha musallâda iken kendisine bir koç getirildiğini gördüm. Onu kendi eliyle kesti, sonra etinin taksim edilerek dağıtılmasını emretti. Ondan kendisinin evine bir şey götürülmedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Hâni anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i işittim: Birinci hutbede en sondaki insanın işiteceği şekilde yedi defa tekbir getirdi. Sonra hutbeyi okudu. İkinci hutbenin başında beş tekbir getirdi. Bayram namazının birinci rekâtında Kâf[143] suresini, ikinci rekâtında ise Kamer[144] suresini okudu. Her iki tekbir arasında dua ediyor, Allah'a hamdediyor, tekbir getiriyor ve Peygamber'e (sas) salâvat getiriyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Hâni anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i gördüm: Bayram günü minbere çıktığı zaman selâm verirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim anlattı. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ramazan bayramının birinci gününde halife iken Ömer b. Abdülazîz'i gördüm. Şöyle diyerek bizi Allah Resûlü'nün (sas) bir sadakası olan hurma

[143] Asıl metinde surenin ismi değil, ilk ayeti verilerek zikredilmiştir (E).
[144] Asıl metinde surenin ismi değil, ilk ayeti verilerek zikredilmiştir (E).

yemeye davet etti: "Sabahleyin bayram namazına çıkmadan önce bir şey yeyin." Ben Ömer'e, "Bu konuda bir rivayet var mı?" dedim. "Evet! Bana İbrahim b. Abdullah b. Kâriz, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayetle şunu haber verdi: "Allah Resûlü (sas), bir şey yemedikçe bayram namazına çıkmazdı." Veya şöyle dedi: "Bir şey yemedikçe bayram namazına çıkmamamızı emretti."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman b. Hâni rivayet etti; dedi ki:

Halife iken Ömer b. Abdülazîz'i *Hunâsıra*'da işittim: Ramazan bayramından bir gün önce insanlara hutbe okudu. Bu, Cuma günüydü. Hutbede zekâttan bahsetti ve insanları buna teşvik etti ve "Her insan üzerine hurmadan bir sâ,[145] buğdaydan iki müd[146] gereklidir. Şüphesiz, kimin zekâtı yoksa namazı da yoktur." dedi. Sonra sadaka-i fıtrın nelerden ne kadar verileceğinden bahsetti ve "Undan ve kavuttan ikişer müd verilecek, fakir de onu teslim almış olacak." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd anlattı. O da Yezîd b. Ebû Mâlik'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz, sadaka-i fıtrı verme konusunda insanların en çok acele edenlerindendi. Sahurun, son vakitlerine doğru geciktirilerek yapılmasını müstehap görürdü. Fecrin doğup doğmadığı hususunda şüpheye düştüğü anda yemeyi, içmeyi keserdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebû Tuvâle anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

İnsanları, katilin kim olduğunu bilmediklerine dair kasâme yemini yapmaları konusunda istekli görünce, onlara yemin ettirir; böylece kısas düşer, ceza diyete dönüşürdü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Adî b. el-Fadl ve Sa'îd b. Beşîr haber verdiler. Onlar da Eyyûb'den şunu rivayet ettiler:

Bir kişi *Basra*'da öldürülmüştü. Süleymân b. Abdülmelik, "Elli adama yemin ettiririn. Eğer yemin ederlerse kısası uygula." diye yazdı. Süleymân ölünceye kadar o adamlar yemin etmediler, samk olan adamı da kısasen

[145] Sâ, bin kırk dirhem buğday veya arpa alan bir ölçek, dört müd (M).
[146] Müd, ikiyüz altmış dirhem buğday veya arpa alan bir ölçek (M).

öldürmediler. Ömer b. Abdülazîz halife olunca konu ona yazıldı. O da yazı ile şunu bildirdi: "Eğer iki âdil kişi maktûlü falan kişinin öldürdüğüne dair şahitlik ederlerse, o adamı kısasen öldür. Aksi takdirde kasâme yoluyla onu öldürme yoluna gitme."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Basralı yaşlılardan biri olan Ebû Mu'âviye anlattı. O da Osman el-Bettî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bize halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz'in kas âmede yemin eden kişiye on küsur kamçı vurulmasını emreden mektubu geldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir Muhammed b. Amr b. Hazm rivayet etti; dedi ki:

Halifeliği sırasında Ömer b. Abdülazîz bana şöyle yazmıştı: "Harem sınırlarını belirleyen taşları yenile."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O da Abdurrahman b. Yezîd b. Ukayle'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Hazm'ı mektup yazarak onu hac işleriyle görevlendirdi ve ona şöyle yazdı: Yapman gereken ilk işin, Terviye gününden [Zilhicce'nin 8. Günü] bir gün önce insanlara öğle namazını kıldırmaktır. Son işin ise, *Minâ* günlerinin en sonunda güneşin iyice eğilmesinden sonra orasını terk etmendir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Durum bize göre de böyledir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Revvâd haber verdi; dedi ki:

100 senesinde Ömer b. Abdülazîz'in *Mekke*'ye bir mektubu gelmişti. O mektubunda *Mekke* evlerinin kiraya verilmesini ve *Minâ*'da bina yapılmasını yasaklamıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, *Mekke* evlerinin kiraya verilmesini yasaklamıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Osman haber verdi; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini işittim:

Kaynatılarak yarısı gitmiş olan üzüm şırası (el-Munassaf) içkidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Muhammed, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Hunâsıra'da Ömer b. Abdülazîz'i gördüm; içki tulumlarının kesilip parçalanmasını, içki çömleklerinin de kırılmasını emretmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. el-Gâz ve Sa'îd b. Abdülazid haber verdiler; dediler ki:

Ömer b. Abdülazîz halifeliği zamanında şöyle yazdı: "Zimmîler Müslüman şehirlerine içkileriyle gelmeyecekler ve oraya içki sokmayacaklardır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da Abdülmecîd b. Süheyl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamamnda *Hunâsıra*'ya geldim. Baktım ki, bir evde içkicilerden ve sefahet ehlinden bazı kimseler bulunuyor. Bu durumu Ömer'in polisine haber vererek şöyle dedim: "Onlar içki içmek üzere toplanmışlar. Hâlbuki orası bir evdir." Polis, "Ben durumu Ömer b. Abdülazîz'e haber verdim, o da bana dedi ki: "Kim bu işi evlerde gizlice yaparsa onu bırak." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. el-Gâz anlattı. O da Ubâde b. Nüsey'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i içki içen bir adama had uygularken gördüm. Adamın elbisesini çıkardı ve ona seksen değnek vurdu. Değneklerin bir kısmı yaralıyordu, bir kısmı iz bırakmıyordu. Sonra, "Eğer ikinci sefer içersen yine sana seksen sopa vururum ve hapse atarım. Ancak seni içki içmeyeceğin kanaatine vardığımız zaman salıveririz." dedi. Adam, "Ya Emîrü'l-Mü-minîn! Bu şeye dönmekten ebediyen Allah'a tövbe ediyorum." dedi. Ömer de onu bıraktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Hâlid anlattı. O da Muhammed b. Kays'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, halifeliği sırasında *Mısır*'a şöyle yazmıştı: "Had olmadığı müddetçe herhangi bir suçun cezası için otuz değnekten fazla vurmayın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sahbel b. Muhammed haber verdi. O da Sahr el-Müdlicî'den şunu rivayet etti:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz'e bir hayvana tecavüz etmiş olan bir adamı getirdiler. Ona had vurmadı; haddin aşağısında olan bir miktarla onu cezalandırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Seleme b. Ubeydullah haber verdi; dedi ki:

Hunâsıra'da Ömer b. Abdülazîz'e tek temizlik müddeti içinde bir cariyeye tecavüz etmiş birkaç adam getirdiler. Ömer onlara ceza uyguladı ve çocuğun nesebinin kime ait olduğunu tespit için de bir kâif[147] çağırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı. O ez-Zübeyr b. Musa'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Şuf'adan söz edildiğinde, sınırlar belirlenmiş ve yollar ayrılmışsa şuf'a yoktur.[148]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'rivayet etti: anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halifeliği zamanında Abdülhamîd'e şöyle yazmıştı: "Komşuluk sebebiyle şuf'a ile hükmedilmez."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kays anlattı. O da Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

O zimmî lehine şuf'a hakkıyla hüküm verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Bekir b. Ebü'l-Furât haber verdi. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz'i gördüm. Gaibte olan şuf'adâra şuf'a sebebi olan malın satıldığı haberinin kendisine ulaşmadığına dair yemin ettirilir. Yemin etmekten kaçınırsa şuf'a hakkına sahip olmaz, yemin ederse bu hakka sahip olur; şuf'a sebebiyle satılan mal kendisine verilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Muhammed b. Ebû Bekir anlattı. O babasından, o da dedesinden şunu rivayet etti:

---

[147] İz takibi mütehassısı. Bazı işaretlerden çocuğun babasını tespit eden kişi (M).
[148] Şuf'a sebebinin ortaklık olduğuna, komşuluk olmadığına vurgu yapılıyor (M).

Kendisi [Ebû Bekir],[149] Ömer b. Abdülazîz halife iken, ona, bir mektup yazmıştı. Bu mektubun içinde ayrıca başka bir mektup ve bazı dava konuları bulunuyordu. Ebû Bekir mektubu mühürledi. Mektubun sahibi onu Ömer'e getirdi. Fakat adamın bu mektubu kendisine Ebû Bekir'in verdiğine dair şahidi yoktu. Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir'in bu şekilde mektup yazmasını onaylamıştı.

Bize Sa'îd b. Âmir rivayet etti; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ haber verdi. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, bazen sabahleyin Mushaf'a bakar, fakat uzun uzun bakmazdı.

Bize Sa'îd b. Âmir, o da Cüveyriye b. Esmâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer dedi ki: "Ey Müzâhim! Mushaf'ımı koymak için bana bir rahle satın al." Müzâhim ona bir rahle getirdi. Rahle Ömer'in hoşuna gitmişti. Ömeri "Bunu nereden aldın?" diye sordu. Adam, "Ey Müminlerin Emiri! Hazineye girdim. Orada bir tahta gördüm. Ondan bu rahleyi yaptım." dedi. Ömer, "Doğruca çarşıya git. Bunun kıymetini öğren." dedi. Müzâhim hemen çarşıya gitti. Orada kendisine bu rahlenin yarım dinar kıymetinde olduğunu söylediler. Geri dönüp durumu Ömer'e haber verdi. Ömer, "Beytülmâle bir dinar koyarsak bunun sorumluluğundan kurtulacağımızı düşünüyor musun?" dedi. Müzâhim, "Bunun için yarım dinar takdir ettiler." dedi. Ömer, "Beytülmâle iki dinar koy." dedi.

Bize Sa'îd b. Âmir haber verdi. O da Cüveyriye b. Esmâ'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bir kâtibini azletti. Bu kâtip *Bismillâhirrahmânirrahîm*'i yazarken, be harfinden sonra gelen sin harfini yazmamıştı.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim rivayet etti; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki: el-Muğîre b. Hakîm'in şöyle dediğini işittim: Ömer b. Abdülazîz'in hanımı Fâtıma bt. Abdülmelik bana dedi ki:

İnsanlar arasında en çok namaz kılan ve en çok oruç tutan kişinin Ömer olduğu kanaatindeyim. Ömer'in Rabbinden ayrıldığım hiç görmedim: Günün son namazı olan yatsıyı kıldıktan sonra kendisini mescide atar, uyku gözüne galip gelinceye kadar dua eder, ağlar. Sonra kendine gelir,

[149] Ebû Bekr b. Hazm o zaman kadı idi (M).

yine uyku kendisine galip gelinceye kadar dua eder, ağlar. Sabah oluncaya kadar o böyleydi.

Bize Muhammed b. Ma'n el-Gıfârî haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ulâse haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in birlikte oturduğu arkadaşları vardı. Görüşleriyle ona yardım ederler, o da onları dinlerdi. Birlikte oldukları bir gün sohbet uzadı. Aralarından biri diğerine, halifenin bugün değişmiş olduğu endişesine kapıldığını söyledi. Bu sözü Müzâhim duydu, yanlarına girdi ve birisinin halifeyi uyandırmasını istedi. Sonra Müzâhim halifeye kendisi hakkında arkadaşlarının söylediği sözü ve durumu anlattı. Daha sonra halife izin verdiği için onlar huzuruna girdiler. Halife, "Bu gece ben nohut ve mercimek yedim. Onlar bende bir şişkinlik yaptı." Topluluktan biri, "Ey Müminlerin Emiri! Allah Kitab'ında şöyle buyuruyor: ***"Size rızık olarak verdiğimiz güzel şeylerden yeyiniz."***[150] dedi. Ömer, "Heyhât! Orada kastedilmeyen bir görüşe gittin. Allah bu ayetle güzel kazancı murad ediyor, güzel yiyeceği değil." dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer b. Ebû Şümeyle haber verdi. O babasından, o da -yaşlı olan- Muhammed b. Ebû Sidre'den rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Ömer b. Abdülazîz'in huzuruna çıktım. Karın sancısından dönüp duruyordu. Ona, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Neyin var?" dedim. Bana, "Mercimek yedim. Onun için böyle eziyet çekiyorum." dedi. Sonra ilave etti: "Günahlarla pislenmiş olan karnım, karnım!"

İbn Ebû Sidre dedi ki: Ömer b. Abdülazîz, müezzin kâmet getirmeye başladığı zaman insanların kıbleye dönmelerini emretmişti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân anlattı. O da Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz âlimlerin de muallimiydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ömer haber verdi; dedi ki:

[150] Bakara 2/57.

Ömer b. Abdülazîz günün son namazı olan yatsı namazını kıldıktan sonra vitir namazını kılmadan önce insanlarla gece sohbeti yapardı. Fakat vitir namazını kıldıktan sonra kimseyle konuşmazdı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Mes'ade anlattı; dedi ki: Bize Riyâh b. Ubeyde anlattı; dedi ki:

Devlet hazinesinden bir misk [güzel koku] çıkarılmıştı. Ömer'in önüne konulunca -kokusunu alır korkusuyla- burnunu tuttu. Arkadaşlarından bir adam ona, "Ey Müminlerin Emiri! Kokusunu almanın sana ne zararı var?" dedi. Ömer, "Bundan kokusu dışında bir şey arzu edilir mi?" dedi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb rivayet etti; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes rivayet etti; dedi ki: Bize Ömer b. Abdülazîz rivayet etti; dedi ki:

"Ben kâdı değilim, fakat bir icraatçıyım. Herhangi bir kişiden daha hayırlı değilim; fakat içinizde yükü en ağır olanınız olduğum kanaatindeyim. Ben bid'at koyan birisi değilim, fakat ben sünnete tabî olan biriyim."[151]

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, kadısı olan Ebû Bekir b. Hazm'a şöyle dedi: "Bana en çok lezzet veren şey, görüşüme uygun düşen haktır."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Recâ Ebü'l-Mikdâm haber verdi. O da Nu'aym b. Abdullah'tan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, "İki yüzlülük ve yağcılıktan korktuğum için çok konuşmayı terk ettim." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ali anlattı. O da Abdullah b. Ebû Hilâl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Mahpuslar hakkında Ömer b. Abdülazîz şöyle yazmıştı: "Hiçbir mahpusu, namazını usulüne uygun şekilde kılmaktan engelleyecek tarzda bağlamayın."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ali anlattı; dedi ki: Sakîf kabilesinin mevlası Ebû Sa'îd'den işittim; dedi ki:

---

[151] Uygulamalarının ortaya çıkardığı bidatler değil, geçmişteki uygulamalara dayandığını ifade etmek istiyor (E).

Ömer b. Abdülazîz'in yazıp da Abdülhamîd'in okuduğu ilk mektup içinde şu satırlar yazılıydı: "Şeytanın vesvesesi ve sultanın zulmünden sonra insanların durumu normal devam etmez. Sana bu mektubum geldikten sonra, her hak sahibine hakkını ver. Vesselâm."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Recâ Ebü'l-Mikdâm haber verdi. O da Amr b. Kays'tan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz beni es-Sâife'ye[152] göndermiş ve bana şöyle demişti: "Ey Amr! Savaşta ilk öldürülen sen olmayasın! Aksi takdirde arkadaşların hezimete uğrar. En son öldürülen de sen olmayasın! Aksi takdirde onları durgunlaştırmış, cesaretlerini kırmış ve kendinden uzaklaştırmış olursun. Onların ortasında ol. Öyle ki, senin yerini görsünler ve sesini işitsinler. Gücün yettiği nisbette esir edilmiş olan Müslümanları, onların kölelerini ve ehl-i zimmeyi fidye vererek kurtar."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Bişr b. el-Mufaddal anlattı; dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz umuma ait mallara el uzatıp onları hususi işler için kullanmıyor, yine umuma ait olan lambayı hususî işler için yakmıyordu. Yine o şahıslara ait yemekten de yemiyordu. Kendisine, "Eğer sen elini geri çekersen, diğer insanlar da elini geri çekerler." denildi. O zaman üç veya dört dirhem getirilmesini emretti. Bu para yemek masrafına harcandı. O da onlarla beraber yemeye başladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi; dedi ki:

Abdülhamîd b. Abdurrahman, Ömer b. Abdülazîz'e şöyle yazmıştı: "Bana, sana küfreden (sebb) -Hammâd dedi ki: Söven (şetm)- bir adam getirildi. Önce onun boynunu uçurmayı düşündüm, fakat sonra hapsettim. Bu konuda senin görüşüne uygun bir şey yapmak istediğim için sana bunu yazdım." Ömer ona [cevaben] şöyle yazdı:"Eğer o adamı öldürmüş olsaydın, seni kısasen öldürürdüm. Peygamber'e (sas) sövmenin dışında herhangi bir kimseye sövme sebebiyle kimse öldürülmez. Dilersen sen de ona söv, dilersen serbest bırak."

---

[152] Yazın Bizans topraklarına akınlar ve fetihler yapmak amacıyla gönderilen askeri birlikler için kullanılan bir isimdir (E).

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. Abbâd anlattı; dedi ki: Bana Müzâhim b. Züfer anlattı; dedi ki:

Kûfeli bir heyetle birlikte Ömer b. Abdülazîz'in huzuruna çıktık. O bize memleketimiz, valimiz ve kadımız hakkında sorular sordu. Sonra "Eğer kadıda şu beş haslet bulunuyorsa, hata etse de bu onun için kusur sayılmaz: Anlayışlı olması, Yumuşak huylu olması, namuslu olması, hak ve doğruluk konusunda katı olması ve bilmediğini başkasına soran bir âlim olması." dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kendisinde beş haslet olmadığı müddetçe bir kişinin kâdî olması uygun değildir. Bunlar iffetli olmak, yumuşak huylu olmak (halîm), kendisinden önce olanları bilen bir âlim olmak, görüş sahipleriyle istişare eder olmak, insanların kınamalarına aldırmamak.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Mikdâm Hişâm anlattı; dedi ki: Bize Yahya b. Fulân anlattı; dedi ki:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, Ömer b. Abdülazîz'in yanına geldi. Ömer, vücudu güzel olan bir adamdı. Muhammed gözünü kırpmadan uzun uzun ona baktı. Ömer ona, "Ey İbn Ka'b! Ne oluyor? Bundan önce hiç bakmadığın bir şekilde bana baktığını görüyorum!" dedi. İbn Kâ'b, "Ey Müminlerin Emiri! Seninle son buluşmamızda sen vücudu güzel bir adamdın. Fakat şimdi görüyorum ki, rengin sararmış, bedenin incelmiş, saçların gitmiş." dedi. Ömer ona, "Ey İbn Ka'b! Ne oluyor sana? Demek, üç gün sonra beni kabrimde, gözlerimin yanaklarımın üstüne düştüğünü, burun deliklerimin içinin boşaldığım, dudaklarımın irinli ve kurtlu olduğunu gördüğünde, o zaman benden daha da hoşlanmayacaksın!" dedi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr rivayet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Ka'b el-Kurazî haber verdi; dedi ki:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz'in yanına uğradım. Bakışlarımı üzerine diktim. Bana, "Ey İbn Ka'b! Bundan önce bana *Medine*'de baktığın gibi bakmıyorsun." dedi. Ben, "Evet, Ey Müminlerin Emiri! Sende gördüğüm hal beni hayrete düşürdü: Bedenin incelmiş, saçların dökülmüş, rengin değişmiş." dedim. Ömer, "Beni üç gün sonra kabirde, burun

deliklerimden kurtların çıktığını, gözlerimin yanaklarımın üzerine aktığını gördüğünde, demek o zaman benden hiç hoşlanmayacaksın!" dedi. Sonra şöyle devam etti: "Hani senin İbn Abbâs'tan rivayetle bana anlattığın hadis vardı ya, onu bana tekrar anlat." Ben, "Bize Abdullah b. Abbâs Allah Resûlü'nün (sas) şöyle dediğini rivayet etti: *"Her şeyin bir şerefi vardır. Meclislerin en şereflisi, kıbleye dönülen yerdir (mescit). Siz emniyet ve güven içinde oturuyorsunuz. Uyumak ve konuşmak için mescitlere gitmeyin. Bulaşıcı hastalıklarınızı gizlemeyin. Namaz kılarken yılan ve akrebi öldürün."*

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys el-Mekkî haber verdi. O da Vüheyb b. el-Verd'den rivayet etti; dedi ki:

Haberi bize ulaştığına göre, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, Ömer b. Abdülazîz'i ziyarete gitti. Ömer onun kendisine keskin bir şekilde baktığını görünce ona, "Ey İbn Ka'b! Görüyorum ki bana bundan önce hiç bakmadığın şekilde keskin keskin bakıyorsun." dedi. Muhammed, "Ey Müminlerin Emiri! Hayret! Hayret! Bizden ayrıldıktan sonra halin neden böyle değişti?" dedi. Ömer, "Bunları bende gördün diye şaşırdın mı?" dedi. Muhammed, "Durum gerçekten çok hayret verici! Bunu açıklaman lazım." dedi. Ömer, "Ey İbn Ka'b! Üç gün sonra kabrime konulduğumda göz bebeklerim yerinden çıkıp yanaklarımın üstüne doğru aktığında, dudaklar çekilip dişler ortaya çıktığında, ağız açıldığında, karın şişip göğsün üzerinden yükseldiğinde, bağırsaklar dübürden çıktığında, beni bu halde görsen nasıl olacak?" dedi. Muhammed, "Ey Allah'ın kulu! Sen bu durumu nefsine özümsetmiş isen, diğer Allah kullarının sana göre üç mertebede olduklarını düşün: Senden büyük olanları baban makamında kabul et. Senin yaşında olanları kardeşin makamında kabul et. Senden küçük olanları oğlun makamında kabul et. Bunlardan hangisi sende bir kötülük olmasını veya sende hoşuna gitmeyen bir şey bulunmasını ister?" dedi. Ömer, "Ey Allah'ın kulu, onlardan hiçbiri istemez." diye cevap verdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. o da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Kim dinini kavga ve münakaşalarda kalkan olarak kullanırsa, tartışmada çok ileri gitmiş olur."

Bize Süleymân b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ali b. Mukaddem anlattı. O Abdürabbih'ten, o da Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gece Ömer b. Abdülazîz ile birlikte gece sohbetindeydim. Konuştu ve öğüt verdi. Bir adama dikkat etti; ağlamasını kesti. Sonra sükût etti. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Konuşmaya devam et! Umulur ki Allah senin vasıtanla onun ulaştığı ve onu işiten kişiye fayda verir." dedim. Ömer, "Ey Meymûn! Söz (çok konuşmak) fitnedir. Kişinin bir işi yapması, onu konuşmasından daha iyidir." dedi.

Bize Süleymân b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ali b. Mukaddem anlattı. O Abdürabbih'ten, o da Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gece Ömer b. Abdülazîz ile birlikte gece sohbetindeydim. "Ey Müminlerin Emiri! Gördüğüm bu hale sen nasıl dayanıyorsun? Gündüzleri insanların ihtiyaçlarını gidermek ve işlerini görmekle meşgulsün, şimdi (gece) de bizimle berabersin. Allah daha iyi bilir ki, sen O'nunla baş başa kalmak için zaman ayıramıyorsun." dedim. Önce bana cevap vermek istemedi, fakat sonra, "Ey Meymûn! İnsanların gönüllerini kazanmaya daha çok dikkat ediyorum." dedi.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz minbere çıkıp şöyle dedi: "Ey insanlar! Allah'tan korkun! Her şeyin kendisinden sonra onun yerine kaim olacak bir şey vardır. Fakat Allah'tan korkmanın ve takvanın yerine kaim olacak bir şey yoktur. Ey insanlar! Allah'tan korkun. Allah'a itaat edene itaat edin, Allah'a isyan edene itaat etmeyin."

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Süfyân b. Sa'îd'den, o Mekkeli bir adamdan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kim, bilgisi olmadan bir iş yaparsa, bu kişinin ifsad edip bozduğu şey, ıslah edip düzelttiği şeyden daha fazla olur. Kimin sözü ameline uymazsa, onun hataları çok olur. İnsanlarda rıza azdır. Fakat müminin asıl dayanağı sabırdır.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Yahya b. Sa'îd'den Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediğini rivayet etti:

Bugün işler benim arzuma uygun olarak cereyan etmişse, bu durum o konuda Allah'ın bir takdirinin bulunduğunu gösterir.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı; dedi ki: Bize Muhammed b. Amr şunu anlattı:

Anbese b. Sa'îd, Ömer b. Abdülazîz'e, "Senden önceki halifeler bize ihsanda (atâ) bulunuyorlardı. Hâlbuki ben görüyorum ki, şimdi sen, bu malı kendinden de, ehlinden de menettin. Bizim de çoluk-çocuğumuz var. Bize izin ver, çiftliklerimize ve evlerimize dönelim." dedi. Ömer, "Bana en sevimli geleniniz bunu yapandır." dedi. Anbese arkasını dönüp gitme teşebbüsünde bulununca Ömer onu çağırıp "Ey Anbese! Ölümü çokça hatırla ki, işlerinde ve geçiminde bir darlık içinde olmayasın. Ölümü çokça anarsan, bu durum sana genişlik verir. Yine ölümü hatırlarsan, işinde sevinçli olmazsın. Ölümü hatırlamaya devam et; aksi takdirde sana darlık gelir." dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed el-Kureşî et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Umâre b. Râşid anlattı; dedi ki: Muhammed b. ez-Zübeyr el-Hanzalî'nin şöyle dediğini işittim:

Bir gece Ömer b. Abdülazîz'in huzuruna çıktım. Birkaç parça kuru ekmekle zeytinyağı yiyordu. Bana, "Yaklaş ve sen de ye!" dedi. Ben, "Soğuk yemek hoş değildir!" dedim. O da bana şu beyitleri okudu:

Temîm'den bir kişi ölmediğinde, onun yaşaması seni sevindiriyorsa,

Ekmek, et ve hurma gibi azık veya çizgili bir beze sarılmış olan diğer bir şeyi getir.

Bir üçüncü beyit daha okudu. O da şöyleydi:

Âd oğlu Lokman'ın başını yesin diye.

Ben, "Ey Müminlerin Emiri: Ben bu beyti o şiirde bilmiyorum." dedim. Ömer, "Bilâkis, o oradadır." dedi.

[Râvî] Ubeydullah dedi ki: O beytin başı şöyledir:

Onu görürsün; Bathâ'ya gitmek için bir aylık yola katlanır,

Âd oğlu Lokman'ın başını yesin diye.

Bize Ubeydullah b. Muhammed et-Teymî haber verdi; dedi ki: Babam ve başkalarının şöyle anlattıklarını duydum:

Ömer b. Abdülazîz halife olunca akrabalarına daha önce verilenleri vermediği gibi ellerinde bulunan iktâları da aldı. Onlar bu durumu Ömer'in halası olan Ümmü Ömer'e şikayet ettiler. Ümmü Ömer, Ömer'in huzuruna çıkıp, "Akrabaların senden şikayet ediyorlar ve senden öncekilerinin dahi onlara verdiklerini onlardan aldığını söylüyorlar." dedi. Ömer, "Ben onların kendilerine ait herhangi bir hakkı veya bir malı almalarına engel olmuş değilim. Yine onlara ait olan herhangi bir hakkı ve malı da onlardan almış değilim." dedi. Ümmü Ömer, "Ben onları böyle konuşurlarken gördüm. Bir gün kızarak sana karşı ayaklanmalarından korkuyorum." dedi. Ömer, "Korktuğum her gün kıyamet gününün şiddetinden daha aşağıdır. Allah beni o günün şerrinden korusun." dedi. Sonra Ömer kendisine bir dinar, mangal ve et parçası getirilmesini emretti. Getirilen dinarı ateşe attı, kıpkırmızı oluncaya kadar ateşi üfledi. Sonra onu bir şeyle aldı ve et parçasının üzerine attı. Et parçası cızıldadı ve kavruldu. Sonra "Ey Halacığım! Böyle bir şeyden sen kardeşinin oğlunu koruyabilir misin?" dedi. Bundan sonra halası kalkıp dışarı çıktı, akrabalarının yanına giderek onlara, "Ömer'den bir şeyler bekliyorsunuz. Size beklediklerimiz verilmezse sadece bağırıp çağırmış olacaksınız. Bu yüzden sabretmesini bilin." dedi.

Bize Ubeydullah b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana babam haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'e şöyle denildi: "Yürüyüşün dâhil her şeyini değiştirdin." Dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, ben onu ancak bir cinnet olarak görüyorum." Yürüdüğü zaman iki elini sallardı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Ömer b. Mücâşi'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Ömer b. Abdülazîz çıkmış mescide gidiyordu. Giderken elini sallıyor, sonra biraz durup ağlıyordu. Ona, "Ey Müminlerin Emiri! Seni böyle ağlatan nedir?" dediler. "Elimi şöyle bir salladım; Allah'ın ona kıyamet gününde kelepçe vurmasından korktum." dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân, o da Ca'fer b. Bürkân'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Ömer b. Abdülazîz'e gelip ona hevaya uymakla ilgili bazı şeyler sordu. Ömer dedi ki: "Küttâb'daki[153] çocuğun ve A'râbî'nin dini üzere ol. Bundan başkasını terk et."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Amr b. Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanında âlimler talebe gibiydi.

Bize Kabîsa haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da bir adamdan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam Ömer b. Abdülazîz'den bir hak elde etti. Ona, "Gidip bu hakkını ondan almaktan seni ne engelliyor?" denildi. Adam, "Takva sahibi insan kendini tutmasını bilir." dedi.

Bize Kabîsa haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O Benî Sedûs'a mensup bir yaşlıdan, o da Ebû Miclez'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Nevrûz ve Mihricân denilen bayram günlerinde kendisine hediye getirilmesini yasaklamıştı.

Bize Mâlik b. İsmail el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bana Sehl b. Şu'ayb şunu anlattı: Rebî'a eş-Şi'vezî bize şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz'in yanına gitmek için berîd (hayvanın)e bindim. *Şam* topraklarında berîd kesildi.[154] Sonra etraftaki çiftçilerden aldığım bir hayvana[155] bindim. Öylece Ömer'in yanına geldim. Ömer *Hunâsıra*'da idi. Bana, "Müslümanların kanadı ne yaptı? diye sordu. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Müslümanların kanadı nedir?" dedim. "Berîd!" dedi. Ben, "Şöyle şöyle bir yer ya da mekânda kesildi" dedim. "Peki, sonra ne ile geldin?" dedi. "Suhre hayvanı üstünde. Çiftçilerin hayvanlarını aldım." dedim. Bana, "Demek benim yönetimimde, insanların hayvanlarını zorla alıyorsunuz!" dedi. Sonra emretti; bana kırk kamçı vuruldu. Allah ona rahmet eylesin.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Ebü'l-Alâ Beyyâ'u'l-Meşâcib anlattı; dedi ki:

[153] Küttâb, yazı yazmanın öğretildiği yer anlamına gelir. Hz. Peygamber (sas) zamanındaki sıbyan mektepleri bu isimle anılırdı (M).

[154] Berîd hizmetinin devam etmediğini ya da bir sorunla karşılaştığını ifade ediyor olmalıdır (E).

[155] Metinde geçen suhre kelimesi, "zorunlu ve ücretsiz olarak halktan alınıp kullanılan binek ya da eşya" anlamındadır (E).

Ömer b. Abdülazîz'in (rh) mektubu bize *Kûfe* mescidinde okundu, ben de dinledim: "Kimin üzerinde bir emanet var da onu ödeyemiyorsa, ona Allah'ın malından (beytülmâl) verin. Kim bir kadınla evlenmiş olup da ona mihrini vermeye güç yetiremiyorsa Allah'ın malından ona mihrini verin. Nebîz[156] helaldır." Onu kırbalara koyup içebilirsiniz. [Râvî] dedi ki: İnsanlar da onu topluca içtiler.

Ebü'l-Alâ dedi ki: Düğün olunca on su kupası hacminde nebîz yaptılar.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana dedem Yunus b. Abdullah et-Temîmî el-Yerbû'î anlattı; dedi ki:

Abdülhamîd b. Abdurrahman, Ömer b. Abdülazîz'e şöyle yazmıştı: "Burada el-Haccâc'a ait olan veya el-Haccâc'ın yanında bulunan 1.000 baş hayvan var." Ömer ona, "Onları sat. Paralarını Kûfelilere dağıt." diye yazdı. Abdülhamîd insanlara, "Alacağınız miktarı yazın." dedi. Râvî dedi ki: Kûfeliler alacaklarında abartı yaptılar ve yalan-yanlış şeyler yazdılar. Bunun üzerine Abdülhamîd, Ömer'e tekrar, "İnsanlar alacaklarında abartı yaptılar." diye yazdı. Ömer ona cevaben, "Allah bizi yönetici kıldığı müddetçe, biz onları onlardan faydalandırırız. Yazdıkları şekilde onlara ver." diye yazdı. [Râvî] dedi ki: Bu dağıtımdan herkese yedişer dirhem düştü. [Râvî] dedi ki: Her gün Ömer b. Abdülazîz'den bir hayır (mal, atâ) gelirdi.

Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi. O el-Evzâ'î ve Sa'îd b. Abdülazîz'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Dımaşk*'taki darbhane görevlisine şöyle yazmıştı: "Sana Müslümanların fakirlerinden eksik bir dinarla gelen olursa, onun dinarını ölçüsü tam olan dinarla değiştir."

Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi. O da İbn Sevbân'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz zekâtı hakkıyla alır ve hak edenlere verirdi. Zekât memurlarına da, topladıkları şeyden çalışmaları oranında verirdi. [Ömer b. Abdülazîz], "Allah'a hamd olsun ki, onun farzlarından bir farzı edâ etmeden beni öldürmedi." derdi.

---

[156] İçine hurma, kuru üzüm vb. atılıp bekletilen ve henüz sarhoşluk verecek kerteye ulaşmamış bulunan içecek (M).

Bize el-Velîd b. Müslim haber verdi. O da el-Evzâ'î'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Amr b. Muhâcir şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz şöyle demişti: "Her nasihatçi bir kıbledir.[157]"

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ebû Meryem şunu haber verdi:

Ömer b. Abdülazîz, Arap olanla Arap olmayanı (mevâlî) yiyecekte, giyside, yardım ve atada eşit yaptı. Bir istisnası şuydu: O azad edilmiş olan köleye yirmi beş dinar olarak belirledi.

Bize Muhammed b. Mus'ab haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi. O da Amr b. Muhâcir Ebû Ubeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i şöyle derken işittim: "Eğer bir şey sebebiyle insanları te'dib edecek olsaydım, müezzin daha kâmet getirmeye başlarken, sağındaki ve solundakini aynı hizaya sokmaya kalkışanları döverdim."

Bize Muhammed b. Mus'ab haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz ordu komutanlarına şöyle yazdı: "Savaş esnasında en zayıf olan hayvana binin. Ta ki ordu onun hızıyla yoluna devam etsin."

Bize Ömer b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Abdülazîz şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz'e görevlilerden hesap sorulması hususu soruldu. "Onların hıyanetleriyle Allah'a kavuşmaları, benim onları öldürmemden daha hayırlıdır." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz valisine şöyle yazmıştı: "Ellerinde haraç arazisi bulunan kimselerin, bu arazileri o bölgedeki halka satmalarına izin verme. Zira onlar Müslümanlara ait feyi[158] ve râtib[159] olan cizyeyi satmış oluyorlar.[160]"

---

[157] İnsana doğru yolu gösterir (E).

[158] Haraç, cizye, ticaret vergileri, musaleha bedelleri gibi gayr-i müslimlerden alınan mallar. Savaş yoluyla alınan mala ganimet denir (M).

[159] Sabit ve düzenli şekilde alınan maaş (M).

[160] Müslümanlara yıllık olarak ödenen atıyyeler haraç arazilerinden alınan vergilerle gayri müslimlerden alınan vergileriden karşılanmaktadır (E).

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, bir valisi huzuruna çıktığında ona, "Ne kadar zekât topladın?" diye sordu. "Şu kadar." dedi. "Senden önceki ne kadar toplamıştı?" diye sordu. Vali, "Şu kadar." diye cevap verdi. Kendisinin topladığı öncekinden daha fazlaydı. Ömer, "Bu fazlalık nereden?" dedi. Vali, "Ey Müminlerin Emiri! Bunlar, attan bir dinar, hizmetçiden dolayı bir dinar, feddândan[161] beş dirhem şeklinde alındı. Bunların hepsini siz tarhettiniz." dedi. Ömer, "Vallâhi, hayır! Onları ben koymadım, Allah koydu." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, kesilmeye elverişli develerin kesilmesinin mübah olduğunu yazdı ve "O Allah'ın bitirdiği bir şeydir. Hiç kimse onu başka bir kimseden daha fazla hak etmiş değildir." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in bize Sünnet'in ihyası ve bidatların yok edilmesiyle ilgili pek çok mektubu geldi. Onlarda şöyle yazıyordu: "Gerek benim elimde, gerek sizin elinizde olsun, sizin mallarınıza ihtiyacım olmadığını bilmeniz gerekir." O, Allah'ın haramlarını çiğneyen kimseyi cezalandırma konusunda hırslıydı.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Furât b. Müslim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in canı elma yemek istedi. Beni evine gönderdi, fakat evde o elmayı satın alacak para yoktu. O ve biz, bineklerimize binip bir kiliseye uğradık. Onu kilisede bulunan bir genç karşıladı. Kilisede bulunanların yanında tabaklar ve bu tabakların içinde de elmalar vardı. Bir tabağın yanında durdu, ondan bir elma aldı, onu kokladı, sonra yine tabağa koydu. Sonra onlara, "Kilisenize giriniz. Benim arkadaşlarımdan herhangi bir kişiye bir şey gönderdiğinizi bilmiyorum." dedi. [Furât] dedi ki: Katırımı hareket ettirerek onun yanına geldim ve "Ya Emîrü'l-Müminîn! Elma yemeyi arzu ettin, fakat onu sizin için bulup getiremediler. Nihayet elma sana hediye edildi, bunu da reddettin." dedim. Ömer, "Benim ona

[161] Feddân, 4200 metre karelik tarladır (M).

ihtiyacım yok." dedi. Ben, "Allah Resûlü (sas), Ebû Bekir ve Ömer hediyeyi kabul etmiyorlar mıydı?" dedim. Ömer, "Onlara verilen şey hediyeydi, fakat onlardan sonraki görevlilere verilenler rüşvettir." dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Furât b. Müslim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Her Cuma günü yazdıklarımı Ömer b. Abdülazîz'e arz ederdim. Bir Cuma günü yine onları ona arzettim. İçinde bir karış veya dört parmak genişliğinde bir kâğıt aldı. Kendi ihtiyacını o kâğıda yazdı. Ben kendi kendime, "Emîrü'l-Müminîn kâğıdın karşılığını vermeyi unuttu." dedim. Ertesi gün olunca bana gelmemi ve yazdıklarımı getirmemi isteyen bir adam gönderdi. Ben de onlarla birlikte yanına gittim. Beni ihtiyaç için bir yere gönderdi. Geri döndüğümde bana, "Bizim senin yadıklarına bakma imkânımız olmadı." dedi. Ben, "Hayır! Dün onlara bakmıştınız." dedim. "Yadıklarını götür, ihtiyaç olursa birisini gönderip onları tekrar isteyebilirim." dedi. Sonra yazdıklarımı açtım. Arasında benden aldığı kâğıt kadar bir kâğıdın olduğunu gördüm.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi. O da Ma'mer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı: "Görevlilerden hiç kimseye hem özel, hem de genel bütçeden bir şey vermeyin. Bir kişinin hem özel, hem de genel bütçeden olmak üzere iki yerden ödeme alması hakkı değildir. Hangi görevli beytülmâlden bir şey alırsa onu ondan geri alırım ve onu daha önce bulunduğu yere iade ederim."

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi. O da Ma'mer'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şunu yazdı: "Onlara bir sıkıntı ve eksiklik isabet etmemesi senin bölgende ve senin hapishanende bulunanların hayır ve iyiliği için çalış. Onlara yetecek miktarda yiyecek ve katık ver."

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazmıştı: "Bana özel dua etme. Bütün mümin kadın ve erkeklere dua et. Eğer ben onlardan isem, onlara dâhil edilirim."

Bize İsmail b. Abdullah b. Hâlid es-Sükkerî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz [görevlilerine şöyle] yazdı: "Suçların cezalandırılması, namazı kılmak ve zekâtı vermek gibidir."

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı: "Eğer idareciler köprü ve geçit geçişleri için bir ücret alıyorlarsa, onlar yetkilerini aşıp kötü idareci olmuşlardır. Onlara böyle bir emir verilmemiştir. Ben her şehre, ahalisinden zekât almak üzere bir adam görevlendirdim. İnsanların köprü ve geçitlerden serbestçe geçişine izin verin."

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Bürkân haber verdi; dedi ki:

Bana Yezîd b. el-Asam anlattı; dedi ki: Ben Süleymân b. Abdülmelik'in yanında oturuyordum. Eyyûb isimli bir adam geldi. O *Menbic*[162] köprüsü üzerinde görevliydi. Köprüden geçirilen mallardan vergi alıyordu. Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Bu, kötü mal taşıyan ve bolluk içinde yüzen bir adamdır." Ömer halife olunca, insanların köprü ve geçitlerden serbestçe geçmelerine izin verdi.

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneys el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Vüheyb b. el-Verd'in şöyle dediğini işittim:

Ömer b. Abdülazîz miskinler, fakirler ve yolda kalmışlar için aşevi yaptırmıştı. [Râvî] dedi ki: Ömer kendi ailesinin karşısına geçip onlara, "Aşevinden yiyecek bir şey almanızı yasaklıyorum. Çünkü o fakirlere, miskinlere ve yolda kalmışlara mahsustur." dedi. Ömer bir gün aşevine gitti. Orada bir cariyesini gördü. Yanında bir yemek tabağı vardı. Tabağın içinde de bir avuç kadar süt bulunuyordu. Ona, "Bu nedir?" dedi. Cariye, "Bildiğin gibi falan hanımın hamiledir. Canı bir avuç süt istedi. Kadın hamile olur, canı bir şey çeker, o şey de ona getirilmezse; karnındaki çocuğun düşeceğinden korkulur. Ben de bu bir avuç sütü buradan aldım." dedi. Ömer o cariyenin elini tuttu; onunla birlikte hanımının bulunduğu yere doğru yöneldi. Bir taraftan da yüksek sesle şöyle diyordu: "Eğer onun karnındakini ancak

---

[162] Menbic, günümüzde Nizip'in takriben 70 km. güneyinde Suriye sınırları içinde kalan bir şehirdir (M).

fakir ve miskinlerin yiyeceği tutacaksa, Allah onu tutmasın." Hanımının yanına girdi. Hanımı ona, "Ne oluyor sana?" dedi. Ömer, "Sen karnındakini ancak fakir ve miskinlerin yiyeceğinin mi tutacağını zannediyorsun? Eğer onu sadece bu tutacaksa, Allah onu tutmasın." dedi. Hanımı ona, "Yazıklar olsun sana! Geri ver onu. Allah'a yemin olsun ki, ben onu içmem." dedi. Ömer de o sütü geri verdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı. O da Süheyl b. Ebû Sâlih'ten şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Peygamber'e (sas) sövmenin dışında hiç kimse herhangi bir kişiye sövmesi sebebiyle öldürülmez."

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. Ona Ömer b. Abdülazîz'in şöyle dediği ulaşmış:

"Kimin bundan başka bir beklentisi varsa, bilsin ki benim bu yaptığım, Allah'ın benim için yapmayı takdir ettiği şeydir. Kusur edersem bu da Allah'ın benim için takdir ettiği şeydir. Yaptığım şey hayırlı bir işse, o Allah'ın yardımı ve delâleti neticesindedir. O işte hayır ve bereketi Allah'tan istiyorum. Hayrın dışında bir şey olursa, günahlarımdan dolayı büyük olan Allah'ın beni affetmesini istiyorum."

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O da Ebû Sinân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Kudüs*'e geldiği zaman benim bulunduğum eve geldi ve "Ey Sinân! Bu ev halkından kimse ben buradan çıkıp gidinceye kadar tencerede yemek pişirmesin." dedi. Yatağına girdiği zaman gayet güzel ve hazin bir sesle ***"Sizin Rabbiniz gökleri ve yeri yaratan Allah'tır...*** "[163] ayetini sonuna kadar okudu. Sonra "***(Yoksa o) memleketlerin (inkârcı) halkı geceleyin kendileri uyurken, azabımızın onlara gelmesinden emin mi oldular***?"[164] ayetini, A'râf 98. ayetin sonu olan "***ve hüm yel'abûn/Onlar oynayıp eğlenirken***"e kadar okudu. Bundan sonra bu mânalara gelen başka ayetleri okumaya devam etti.

[163] A'râf 7/54.
[164] A'râf 7/97.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Uyeyne el-Mühellebî anlattı; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz'in Yezîd b. el-Mühelleb'e yazdığı mektubu okudum; orada şöyle yazıyordu:

Selâm üzerine olsun. Allah'a hamdediyorum ki, ondan başka ilah yoktur. Süleymân b. Abdülmelik Allah'm kullarından bir kul idi. Allah onun ruhunu en güzel zamanında ve durumunda kabzetti. Allah ona rahmet eylesin. Beni yerine halef bıraktı. Bana biat et. Eğer sağ kalırsa benden sonra da Yezîd b. Abdülmelik'i tavsiye etti. Dolayısıyla benden sonra ona biat et. Eğer benim içinde bulunduğum durum eşler edinme ve mal toplama imkânını sağlıyorsa, şu anda ben Allah'ın yarattıklarından herhangi birisine ihsan ettiği şeyin en güzeline ulaşmış sayılırım. Fakat ben şiddetli hesaptan ve en küçük ayrıntıdan sorguya çekilmekten korkuyorum. Ancak Allah yardım ederse o başka. Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerine olsun.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Behrâm es-Sarrâf anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in mektubu bize okundu: Mektup şöyleydi: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Emîru'l-Müminîn Allah'ın kulu Ömer'den Adî b. Ertât'a ve o canibte bulunan bütün mümin ve Müslümanlara. Selâmün aleyküm! Allah'a hamdediyorum ki, ondan başka ilah yoktur. Ehl-i zimmeye dikkat et ve onlara yumuşak davran. Onlardan bir adamın yaşı büyük olur, fakat malı olmazsa, ona infakta bulun. Eğer onun bir dostu bulunursa, ona emret bu kişiye infak etsin ve derdine çare olsun. Tıpkı senin bir kölen bulunur, yaşı ilerler, bu durumda ölünceye veya azad edilinceye kadar ona infak etmen gerektiği gibi... Bana ulaştığına göre sen, içkiden öşür alıp, Allah'ın malının evine (beytülmâl) koyuyormuşsun. Allah'ın malının evine sadece güzel olan malları koy. Kötü malları koymaktan sakın. es-Selâmü aleyküm."

Bize Kabîsa haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O el-Evzâ'î'den, o bir adamdan, o da Ömer b. Abdülazîz'den bir valisine şunu yazdığını rivayet etti:

Müsle'den,[165] başı ve sakalı çekmekten sakın.

---

[165] Başkalarına ibret olsun diye suçlu olan kişinin burnunu, kulağını ve diğer organlarını kesmek, çirkin bir şekle sokmak için gözlerini oymak vb. gibi yollarla ölünün vücut ve organ bütünlüğünü bozmak (M).

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Hârûn el-Berberî'den, o da Abdurrahman et-Tavîl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Meymûn b. Mihrân'a şöyle yazdı: "Bana bir mektup yazdın. O mektupta idarecilik ve vergi toplamanın zor bir iş olduğunu söylüyorsun. Bıkkınlık duyarsan, bu konuda sana sıkıntı çıkarmam. Alman gereken vergiyi güzel bir şekilde al. Sana açık olan hak ile hükmet. Sana karışık gelen durumları bana bildir. İnsanların terk ettikleri bir iş sana ağır gelirse, dine zarar vermediği müddetçe onların dünyevî işlerine aldırış etme." Meymûn dedi ki: "O zaman *Dımaşk* divanına bakıyordum. Divanda müzmin hasta bir adam için bir pay takdir ettiler." Ben, "Müzmin hastaya daha çok ihsanda bulunmak lazım. Sağlam adamın payını alması onun için yeterli olmaz." dedim. Sonra beni Ömer b. Abdülazîz'e şikayet edip şöyle dediler: "O bizi üzüyor, bize güçlük çıkarıyor ve bizi zora sokuyor." Ömer bana yazdı: "Bu mektubum sana geldikten sonra insanları üzme, onları zora sokma, onları zorlama. Çünkü ben bu gibi şeylerden hoşlanmıyorum."

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Hasan anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz madenler hakkında şöyle yazdı: "Ben konuyu araştırdım. Onun faydasının kişisel, zararının ise genel olduğunu gördüm. İnsanları bu işle meşgul olmaktan menet. İnsanlara iktâ (hımâ) olarak verilen arazilere gelince, bu yerler koruma altındadır. Ancak katranlı yerlere insanların girmesine engel olunmasın. Buraları hakkındaki koruma talebini kaldır; ta ki insanlar o katranlı araziden istifade etsinler."

Bize Ahmed b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Hasan anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı: "Cariyeye başörtü giydirilmesin. Onlar hür kadınlara benzemeye kalkmasınlar."

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Hasan anlattı. O da Eyyûb b. Musa'dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, *Yemen*'deki valisi *Urve*'ye şöyle yazdı: "Sana yazıyor ve emrediyorum: Zulmen alınan şeyleri Müslümanlara iade et ve sonra bana müracaat et. Benimle senin arandaki mesafeyi bilmiyorsun. Ölümün yadırganan işlerini de bilmiyorsun. Eğer sana bir Müslüman bir

koyun kadar zulme uğramışsa onu geri ver diye yazıyorsam o, toprak beyaz renginde de olsa, siyah da olsa onu geri ver diye yazmam lazım. Müslümanlardan haksızlığa uğrayanların hakkını geri vermekte dikkatli ol, bana müracaat etme."

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Süfyân dedi ki:

Abdülmelik b. Abdülazîz b. Ömer b. Abdülazîz'e, "Baban kendi aşiretine muhalefet etti ve bildiği gibi hareket etti." dediler. Abdülmelik, "Babam daima şöyle derdi: "***Kul: İnnî ehâfu in asaytü Rabbî azâbe yevmin azîm*** [De ki: "Ben Rabbime isyan edersem gerçekten, büyük bir günün (kıyamet gününün) azabından korkarım."]."[166] Sonra babasının yanına girdi, durumu ona söyledi. Babası şöyle dedi: "Sen ne dedin? Babam her zaman "***İnnî ehâfu in asaytü Rabbî azâbe yevmin azîm*** [De ki: "Ben Rabbime isyan edersem gerçekten, büyük bir günün (kıyamet gününün) azabından korkarım."]."[167] diyor, demedin mi?" Abdülmelik, "Ben de böyle yaptım." dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O bir adamdan, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam ona, "Allah seni bâkî kılsın." dedi. Ömer, "Bu boş bir sözdür. Duanda iyilik ve sevap iste." dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân, o İsmail b. Abdülmelik'ten, o Avn'dan, o da Ömer b. Abdülazîz'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'in ashâbının ihtilafı karşısında kızıl develerden oluşan büyük servet dahi beni sevindirmez.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Ca'fer b. Bürkân'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bir mektubunda şöyle yazdı: "Allah Resûlü (sas) mektubunda '***Emmâ ba'd***' diye yazmıştı."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz kendi hanımlarından veya kızlarından birinin sırtüstü uyuduğunu gördü ve bu şekilde yatmayı ona yasakladı.

---

[166] En'âm 6/15.
[167] En'âm 6/15.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı. O da Ömer b. Sa'îd b. Ebû Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in bir müezzini ezan okuduğu zaman gök gürlemesi gibi yüksek bir sesle okurdu. Onun bir cariyesi bu müezzinin ezan okuduğunu işittiği zaman "Çoban ezan okudu." derdi. Ömer ona şöyle haber gönderdi: "Ezam yumuşak oku ve teganni yapma. Aksi takdirde git, evinde otur."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Ayyâş anlattı; dedi ki: Bana Talha b. Yahya rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, yemini karşılayamadığı kendisine ait bir katırı otlamaya gönderdi. Sonra onu sattı.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Şihâb anlattı. O da Muhammed b. en-Nadr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanında, Muhammed ashâbının ihtilafından söz edilince, "Bu, Allah'ın sizin elinizi oradan çektiği bir iştir. Siz de dillerinizi o işe bulaştırmayın." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Avâne anlattı. O da Katâde'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, divana kayıtlı olanlardan sadaka-i fıtrı yarım dirhem olarak alıyordu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o İsmail b. Ebû Hakîm'den, o da Ömer b. Abdülazîz'den şöyle dediğini rivayet etti:

Allah, bir kişinin ameli sebebiyle topluluğa azap etmez. Günahlar açıkça işlenmeye başlandığı zaman, topluca cezayı hak etmişlerdir.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O da Üsâme'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz Cuma namazını kıldığı zaman bekçileri gönderir, onlara mescidin kapılarında durmalarını emrederdi. Onlar da saçı dalga dalga olup saçını ortadan ayırmayan kişilerin saçlarını çekerlerdi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Yunus anlattı. O Abdullah b. Müslim b. Hürmüz'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ömer b. Abdülazîz'in dadısı Humeyde'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz kızlarının sırtüstü yatarak uyumalarını yasaklamış ve şöyle demişti: "Sizden birinizin Şeytanın arzu ettiği şekilde sırtüstü yatarak uyumasından, Şeytan çok hoşlanır."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Halef b. Halîfe anlattı. O da Ebû Hâşim'den şunu rivayet etti:

Adî b. Ertât, Ömer b. Abdülazîz'e şöyle yazdı: "Basralıların ellerine çok mal geçti, bu yüzden onların şımarmalarından korktum." Ömer ona şöyle yazdı: "Allah Cennet ehlini Cennet'e soktuğunda onların "*elhamdü lillâh*" demelerinden razı olur. Orada bulunan insanların Allah'a hamdetmelerini emret."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr anlattı. O da Muğîre'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in insanların durumlarına bakan gece sohbet arkadaşları vardı. Meclisten kalkmak istediği zaman onunla sohbet arkadaşları arasındaki işareti "Dilediğiniz zaman" demesiydi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdurrahman anlattı. O da Musa b. Ukbe'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Hak üzere yaşatılmaya devam ettirilmeseydim, yaşama konusunda bana mühlet verilmesine sevinmezdim."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdurrahman anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Adî b. Ertât'a şunu yazdı: "İnsanların üzerinden sofra, nöbet ve vergiyi (meks) kaldır. Allah'a yemin olsun ki, o gerçek bir vergi (meks) değil; Allah'ın '***...İnsanların eşyalarını (ölçüde) eksik vermeyin (bahs). Düzeltilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın...***'[168] ayetindeki bahs (eksik verme)'tır. Kim malının zekâtını verirse ondan al. Kim de vermezse, Allah hasîbtir, onu hesaba çekecektir."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdurrahman anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, bir valisine şöyle yazdı: "Senden öncekilerin güçleri haksızlığa, düşmanlığa ve zulme yettiği gibi, senin gücün adaletli

[168] A'râf 7/85.

olmaya, ihsanda bulunmaya ve durumu düzeltmeye yeterse, sen de bunları yap. Güç ve kudret sadece Allah'a mahsustur."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdurrahman haber verdi. O da babasından şunu rivayet etti:

Bir adam Ömer b. Abdülazîz'e "Esselâmü aleyke (Selâm senin üzerine olsun) Ya Emîrü'l-Müminîn!" dedi. Ömer, "Selâmını umumî yap (Esselâmü aleyküm de)." dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Abdurrahman anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in *Mısır* valisi olan Hayyân b. Şüreyh ona şunu yazdı: "Zimmîler çabucak Müslüman oluyorlar. Böylece onlardan alınacak olan cizye kesilmiş oluyor." Ömer ona [cevaben] şunu yazdı: "Allah, Muhammed'i (sas) davetçi olarak gönderdi, vergi toplayıcısı olarak değil! Bu mektubum sana geldikten sonra da zimmîler çabucak Müslüman olmaya devam eder ve bu yüzden cizye vergisi kesilmiş olursa, cizye defterini dür ve onların Müslüman olmalarını iyi niyetle karşıla."

Bize Sa'îd b. Mansûr anlattı; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O da Ebû Süheyl Nâfi b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şu ayetleri okudu: "***Sizler ve taptığınız şeyler! Hiçbiriniz, Cehenneme gidecek kimseden başkasını Allah'a karşı azdırıp saptıramazsınız.***"[169] Sonra bana, "Ey Ebû Süheyl! Bu ayet, Kaderiyye'ye bir delil bırakmadı. Onlar hakkındaki görüşün nedir?" dedi. Ben, "Kendilerinden tövbe etmeleri istenmeli. Eğer tövbe ederlerse mesele yok. Fakat tövbe etmezlerse boyunları vurulmalıdır." dedim. Ömer, "İşte görüş budur! İşte görüş budur!" dedi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Süleymân b. Ömer b. Abdullah, Muhammed b. Süleymân ve Muhammed b. Dînâr'dan oluşan bir grup arkadaşlarımız haber verdiler. Onlar Muhammed b. Müslim et-Tâifî'den, o da İbrahim b. Meysere'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında bir adam hariç hiç kimseyi darb etttiğini görmedim. O adam da Mu'âviye'ye küfretmişti. Ona üç sopa vurdu.

---

[169] Sâffât 23/161-163.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd haber verdi. O Abdurrahman b. Hasan'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanında hazır bulundum. Kureyş'ten bazı insanların davasını görüyordu. Birileri diğerlerine yardım etmeye çalışıyordu. Ömer, "Ben buradayken yardımlaşmayı bırakın. Eğer sizin bazınızı diğerlerinin önüne geçirirsem, bunu benim hakkımda hoş görmezsiniz." dedi. Sonra şahitler gelip şahitlik ettiler. Aleyhinde şahitlik yapılan kişi gözünü şahide dikti. Ömer, "Ey İbn Sürâka! Neredeyse insanlar aralarında hak ile şahitlikte bulunmayacaklar. Görüyorum ki, sanıklar gözlerini şahitlere dikiyorlar. Kim âdil şahide eziyet ederse ona otuz sopa vur ve insanlara da bu adamın böyle yaptığını bildir." dedi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid anlattı. O bir adamdan, o da İbn Şihâb'dan şunu rivayet etti:

İbn Şihâb, Ömer b. Abdülazîz'in yanına girip onunla konuştu ve sözü uzattı. Ömer ona, "Konuştuğumuz ve anlattığımız her şeyi biz işittik. Fakat sen söyleyip unutuyorsun." dedi.

Bize Muhammed b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Hâlid anlattı. O da Muhammed b. Kays'tan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Mısır*'daki valisine şöyle yazdı: "Allah'ın hadlerinin dışında tazir cezası olarak otuz sopadan fazla vurma."

Bize Muhammed b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Hâlid anlattı. O da Muhammed b. Kays'tan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, kendisinin abdest aldığı ve guslettiği suyun âmmeye ait mutfakta ısıtılmamasını emretti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O da Ca'fer b. Bürkân'dan şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle yazdı: "Kimin bayram namazına yaya olarak gitmeye gücü yeterse, yaya olarak gitsin."

Bize Muhammed b. Rebî'a haber verdi. O da Talha b. Yahya'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, cenaze tabuttan çıkarılıncaya kadar tekbir getirmezdi.

Bize Muhammed b. Rebî'a haber verdi. O da İsmail b. Râfi'den rivayet etti; dedi ki:

Halife olduktan sonra Ömer b. Abdülazîz bize bir kilisede[170] imam oldu.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdülhamîd b. Lâhik anlattı; dedi ki: Bize babam anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in yanında bir topluluk varken bir adam onun yanında Kur'ân okudu. O topluluktan bir adam da "Yanlış okudu" dedi. Ömer, "Senin ilgini, yanlışın dışında işittiğin başka bir şey çekmedi mi?" dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdülhamîd anlattı; dedi ki: Bize Musa b. Riyâh b. Ubeyde haber verdi. O da kardeşi olan el-Hıyâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben bir mecliste bulunuyorken Ömer b. Abdülazîz geldi, oturdu ve selâm vermedi. Bu olay kendisi halife olmadan önce meydana gelmişti. Sonra [selam vermediğini] hatırladı. Kalkıp selâm verdi ve ardından oturdu.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Ubeyd anlattı; dedi ki: Bize Matar el-Verrâk anlattı. O Recâ b. Hayve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Mekhûl'e şöyle dedi: "Kader hakkında şunların dediği gibi demeyesin." Şunlar ifadesiyle Gaylân (ed-Dımeşkî) [171] ve arkadaşlarını kastediyordu.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysî haber verdi; dedi ki: Bana İbn Lehî'a anlattı; dedi ki: er-Rebî b. Sebre'yi şöyle derken işittim:

---

[170] Burası kiliseden çevrimiş bir cami olabiliceği gibi, o sırada kilise olarak kullanılan bir yer de olabilir. Eğer kilise olarak kullanılıyosa, namazı, önlerine ikonların gelmediği bir köşede kılmış olmalıdırlar.

[171] İslâm tarihinde ilk defa kader konusunda konuşarak Allah'ın önceden bir takdiri olmadığını söyleyen kişinin Ma'bed el-Cühenî (ö.80/M.699) olduğu kaydedilir. İlâhî kaderi inkâr ettiği gerekçesiyle Ma'bed el-Cühenî Halife Abdülmelik b. Mervân'nın emriyle Haccâc tarafından 80/M.699 yılında idam edilmiştir. Ma'bed'den sonra onun görüşlerini Gaylân ed-Dımeşkî savunmaya devam etmiştir. Onu da Halife Hişâm b. Abdülmelik Şam'da idam ettirmiştir. Kaderi inkâr etmeleri sebebiyle bu görüşü savunanlara Kaderiyye ismi verilmiştir. Kaderiyye'nin, kulların fiilleriyle ve kaderle ilgili görüşleri hicrî II. yüzyıl başlarında Vâsıl b. Atâ (ö.131/748) tarafından kurulduğu kabul edilen Mu'tezile mezhebi tarafından devam ettirilmiştir (M).

Ömer b. Abdülazîz bir valisine şöyle yazmıştı: "Boğazlanmış yılan hariç [yılandan] ilaç yapmayın."

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Hasan b. el-Kâsım el-Evzâ'î anlattı. O da babasından rivayet etti.

Abdurrahman'ın babasının dayısı el-Cerrâh b. Abdullah el-Hakemî idi. O, Ömer b. Abdülazîz'in yanında iken, Kureyş'ten bir topluluğun davasını görüyordu. Nihayet aralarında hüküm verdi. Aleyhinde hüküm verilen adam, "Allah seni ıslah etsin! Benim burada hazır olmayan bir şahidim var." dedi. Ömer "Hak sahibinin kim olduğunu gördükten sonra hüküm vermeyi geciktirmiyorum. Hemen git, şahidini getir. Şahid getirip haklı olduğunu ortaya koyarsan, onlardan daha haklı olursun. Böylece ben de kendi hükmünü kendisi bozmuş olan bir kişi olurum." dedi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Hasan anlattı. o da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz halife iken *Horasan*'daki valisi el-Cerrâh b. Abdullah el-Hakemî'ye şöyle emir verdi: "Cizye ehlini İslâm'a davet et. Eğer Müslüman olurlarsa onların Müslümanlıklarını kabul et ve onlardan cizye almaktan vazgeç. Müslüman oldukları takdirde Müslümanların lehine ne varsa, onların lenine de o vardır. Müslümanların aleyhine ne varsa, onların aleyhine de o vardır." *Horasan* ahalisinin eşrafından olan birisi, "Allah'a yemin olsun ki, sen onları İslâm'a davet etmiş olmuyorsun, onlardan cizyeyi kaldırmış oluyorsun. Sünnet olup olmadığıyla onları imtihan et." dedi. el-Cerrâh, "Yani ben sünnet sebebiyle onları İslâm'dan mı uzaklaştırayım? Onlar Müslüman olup samimi Müslüman olurlarsa temizliğe daha çabuk yönelirler." Bu şekilde onun eliyle 4.000 dolayında insan Müslüman olmuştu.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk el-Abdî haber verdi. O da Seyyâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Ca'fer anlattı; dedi ki: Bize Mâlik b. Dînâr anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz halife olunca dağ başlarındaki koyun çobanları, "İnsanların başına geçen bu sâlih insan kimdir?" dediler. Onlara, "Siz onun sâlih bir kişi olduğunu nereden biliyorsunuz?" denildi. Onlar, "O adaletli halife, insanların başına geçtikten sonra kurtlar koyunlarımızdan uzak durmaya başladı." dediler.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Hammâd b. Zeyd'd en şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Ebû Uyeyne'nin çobanı ola n Musa b. A'yen anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği zamanında *Kirmân*'da koyun güderdik. Koyunlar, kurtlar ve vahşi hayvanlar aynı mekânda yaşarlardı. Bir gece bir kurt bir koyunu alıp götürünce, "Muhakkak ki o sâlih insan vefat etti." dedik.

Hammâd dedi ki: Bana o veya başkaları anlattı. Onlar durumu araştırmışlar. Ömer'in o gece vefat ettiğini tespit etmişler.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. İsa anlattı; dedi ki: Bana gönül ehlinden olan İbrahim b. Bekkâr anlattı; dedi ki: Bana Yunus b. Ebû Şebîb anlattı; dedi ki:

Halife olmadan önce Ömer b. Abdülazîz'i *Kâbe*'yi tavaf ederken gördüm. İzarının uçkuru göbek kıvrımında kaybolmuştu. Halife olduktan sonra da onu gördüm: Eğer hiç ellemeden onun kaburga kemiklerini saymak isteseydim bunu yapabilirdim.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk, o da Hammâd b. Zeyd'den rivayet etti; dedi ki: Bana Muhammed b. İsa rivayet etti; dedi ki: Bana İbrahim b. Bekkâr rivayet etti; dedi ki: Bana Yunus b. Ebû Şebîb rivayet etti; dedi ki:

Bir bayramda Ömer b. Abdülazîz'i gördüm. İnsanların ileri gelenleri gelip minberin etrafında halka oluşturuyorlardı. İnsanlar arasında küçük bir aralık bulunurdu. Ömer geldi, minbere çıktı ve insanlara selâm verdi. İnsanlar arasında küçük boşluklar olduğunu görünce onlara öne doğru gelmelerini işaret etti. Onlar da tamamen karışıp öne doğru geldiler.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Hammâd b. Zeyd'den, o da Ebû Hâşim Sâhibü'r-rummân'dan [nâr sahibi] şunu rivayet etti:

Bir adam Ömer b. Abdülazîz'e gelip, "Rüyada gördüm. Sanki Benî Hâşim Peygamber'e (sas) bir ihtiyaçlarını arzetmişlerdi. Onlara *'Ömer b. Abdülazîz nerede?'* diye sordu." dedi.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ anlattı; dedi ki:

Fâtıma bt. Ali b. Ebû Tâlib'in Ömer b. Abdülazîz'i şefkat ve merhametle andığını işittim. Şöyle diyordu: "*Medine* valisi iken Ömer b. Abdülazîz'in huzuruna çıktım. Bütün hizmetçileri ve bekçileri yanımdan çıkardı. Odada

sadece ben ve o kaldık. Bana "Ey Ali'nin kızı! Allah'a yemin olsun ki, yeryüzünde benim için Ehl-i Beyt'ten daha sevimli bir aile yoktur. Sizi, kendi ev halkımdan daha çok seviyorum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Ca'fer b. Muhammed el-Ensârî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Fedek, Allah Resûlü (sas) için safî[172] idi. Önceden orası İbnü's-Sebîl'in [yolcunun] idi. Kızı (Fâtıma), *Fedek*'i kendisine hibe etmesini istedi. Allah Resûlü (sas) bunu ona vermekten kaçındı. Bundan sonra orasını isteyen biri olmadı. Allah Resûlü (sas) vefat ettiği zaman durum böyleydi. Ebû Bekir halife olunca, bu konuda Peygamber'in (sas) yolunu izledi. Sonra Ebû Bekir vefat etti; Ömer halife oldu. Ömer de Peygamber'in (sas) takip ettiği yolu izledi. Osman da böyle yaptı. Kırk yılında çoğunluk kendisine bîat edince Mu'âviye halife oldu ve Mervân b. el-Hakem'i *Medine*'ye vali yaptı. Mervân, Mu'âviye'ye mektup yazıp *Fedek*'i kendisine vermesini istedi. Mu'âviye de *Fedek*'i ona verdi. *Fedek* Mervân'ın elinde iken her sene meyveleri 10.000 dinara satılırdı. Sonra Mu'âviye, Mervân'a kızdığı için onu *Medine* valiliğinden aldı. *Fedek* arazisini de ondan aldı. *Fedek* arazisi ile [Mu'âviye'nin] *Medine*'deki vekili ilgileniyordu. Onu el-Velîd b. Utbe b. Ebû Süfyân, Mu'âviye'den istedi. Mu'âviye, *Fedek*'i ona vermekten kaçındı. Sonra onu Sa'îd b. el-Âs istedi. Mu'âviye onu, ona da vermekten kaçındı. Mu'âviye, Mervân'ı ikinci defa *Medine* valisi yapınca Mervân tarafından bir talep gelmediği halde Mu'âviye *Fedek*'i ona verdi. Ayrıca geçmiş gelirlerini de ona iade etti. *Fedek*, Mervân'ın elinde iken, yarısını Abdülmelik'e, diğer yarısını ise Abdülazîz b. Mervân'a verdi. Abdülazîz, kendi elindekinin yarısını Ömer b. Abdülazîz'e verdi.

Abdülmelik vefat edince Ömer b. Abdülazîz, el-Velîd'den elinde bulunan payını kendisine vermesini istedi. Velîd de bunu ona hibe etti. Süleymân'dan da payını kendisine vermesini istedi; o da bunu Ömer'e hibe etti. Böylece Abdülmelikoğulları'na geçen kısımlar tamamen Ömer b. Abdülazîz'e geçmiş oldu.

---

[172] Savaşta devlet başkanının taksimden önce ganimet malları arasından seçip beğendiği mal, savaşta komutanlık hakkı (M).

Ca'fer dedi ki: Ömer b. Abdülazîz halife olunca *Fedek* arazisi ve ona bakanlarla ilgilendi. Bu arazi her sene 10.000 dinardan biraz az veya biraz fazla gelir getirirdi. Halife olunca *Fedek* arazisinin durumunu sordu ve onun hakkında bir inceleme yaptı. Allah Resûlü (sas), Ebû Bekir, Ömer ve Osman zamanından ta Mu'âviye'ye gelinceye kadarki durumu kendisine bildirildi. Ömer, *Medine* valisi Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'a bir mektup gönderdi. Orada şöyle yazıyordu: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Müminlerin emîri Allah'ın kulu Ömer'den Ebû Bekir b. Muhammed'e... Selâm senin üzerine olsun. Sana, Kendisinden başka İlah olmayan Allah'a hamd etmeyi hatırlatırım. Ben *Fedek* arazisi hakkında inceleme ve araştırma yaptım. Şimdiki durumu bana uygun gelmedi. Onu, Allah Resûlü (sas), Ebû Bekir, Ömer ve Osman zamanlarındaki durumuna çevirmek istiyorum. Ondan sonra meydana gelenleri yok say. Bu mektubum sana ulaştığı zaman o araziyi devral ve arazinin işlerini hakkıyla yürütecek bir adamı oraya kayyum teyin et. Selâm üzerine olsun."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Kudâme b. Musa anlattı. O da Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz bana şöyle bir mektup yazdı: "Benim için *el-Ketîbe*'nin[173] durumunu araştır: Orası, *Hayber* ganimetleri çerçevesinde mütalaa edilen Allah Resûlü'nün (sas) hakkı olan beşte bir (humus) midir, yoksa sadece Allah Resûlü'ne (sas) mahsus bir hisse midir?"

Ebû Bekir dedi ki: Amre bt. Abdurrahman'a sordum şöyle dedi: Allah Resûlü (sas) Benî Ebü'l-Hukayk ile sulh yapınca *Netâ* ve *Şak* bölgelerini beş parçaya ayırdı. *Ketîbe* de onlardan biriydi. O parçaların beşte biri Allah Resûlü için ayrıldı. Bil ki, o parçalardan biri de farz olarak Allah içindir. Sonra Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu: *"Allah'ım! Senin payın el-Ketîbe'den olsun."* Böylece Allah'ın hissesi olarak farz olan ilk pay çıkarılmış oldu. O da *Ketîbe*'den idi. *Ketîbe* [aynı zamanda] Allah Resûlü'nün (sas) beşte biridir (hums). Diğer iki pay bilinmiyor. Onlar hakkında herhangi bir işaret ve delil yok. On sekiz pay da eşit olarak müslümanlar için ayrılmıştır.

[173] *Hayber* kalelerinden biridir (E).

Ebû Bekir dedi ki: Bunu Ömer b. Abdülazîz'e yazdım.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Bişr b. Humeyd el-Müzenî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz beni çağırarak şöyle dedi: "Bu 4.000 dinar veya 5.000 dinar malı al. Onu Ebû Bekir b. Hazm'a teslim et ve ona, bu paraya bir 5.000 dinar veya 6.000 dinar eklemesini söyle. Tamamı 10.000 dinar olsun. Bu [eklenecek] dinarlar *Ketîbe*'den alınsın. Sonra bunlar Hâşimoğulları'na paylaştırılsın. Onların kadın, erkek, küçük ve büyüğü eşit tutulsun. Ebû Bekir bunu yaptı. Zeyd b. Hasan bu dağıtım şekline kızdı. Ebû Bekir'e, içinde Ömer'e sövmenin de var olduğu bir söz söyledi. Onun söylediği söz içinde "Benimle çocukları eşit tutuyor." cümlesi de vardı. Ebû Bekir, "Bu söz Emîrü'l-Müminîne ulaşmasın, yoksa onu kızdırır. Onun sizin hakkınızda yaptığı bu şey, en güzel görüştür." dedi. Zeyd, "Allah'a yemin olsun ki, senden bu söylediklerimi ona haber vermemeni istiyorum." dedi. Ebû Bekir, Zeyd b. Hasan'ın, içinde ağır ifadelerin de olduğu bu sözünü Ömer'e bildirdi. Ben, "Ya Emîrü'l-Müminîn! O bizim akrabamızdır." dedim. Ömer onunla ilgilenmedi ve aldırış etmedi. Fâtıma bt. Hüseyn ise bir mektup yazarak yaptığı yardımlardan dolayı ona teşekkür etti ve Allah'a kasem ederek şöyle dedi: "Ya Emîrü'l-müminîn! Sen hizmetçisi olmayanlara hizmet ettin ve onlardan çıplak olanları giydirdin." Ömer bundan dolayı çok sevindi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Abdülmelik anlattı. O da Yahya b. Ebû Ya'lâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Mal (para) Ebû Bekir b. Hazm'a gelince, her insana elli dinar vermek suretiyle onu dağıttı. Sonra Fâtıma bt. Hüseyn beni çağırarak "Yaz." dedi. Ben de yazdım: "Bismillahirrahmânirrahîm. Fâtıma bt. Hüseyn'den Emîrü'l-Müminîn Allah'ın kulu Ömer'e. Selâm üzerine olsun. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'ın sana olan nimetinden dolayı mesrûrum. Allah, Emîru'l-Müminîn'in salâhını arttırsın, idaresini verdiği işte ona yardım etsin ve onun vasıtasıyla dinini korusun. Emîru'l-müminîn, *Ketîbe*'den hâsıl olan malı bize dağıtması için Ebû Bekir b. Hazm'a emir vermiş ve bundan önce Râşid Halifeler'in nasıl bir uygulama yaptıklarını araştırmış. Bu haber bize geldi ve mal bize taksim edildi. Allah da Emîrü'l-Müminîn'e iyilik etsin. Şimdiye kadar idarecilerden hiç kimseyi mükâfatlandırmadığı bir

şekilde, onu en hayırlı idarecilerden yapmak suretiyle mükâfatlandırsın. Bize bu yardımdan yüklü miktarda mal isabet etmiş ve bize hak ettiğimiz şekilde muamele edilmiştir. Allah'a yemin olsun ki, ya Emîrü'l-Müminîn! Allah Resûlü'nün âilesinden hizmetçisi olmayan hizmet görmüş, aç olan giydirilmiş, nafaka bulamayan kişiler nafakalandırılmıştır." Fâtıma, Ömer'e bir elçi gönderdi. [Râvî] dedi ki: O elçi bana şunu anlattı: Ömer'e gidip onun mektubunu verdim. Mektubu okudu. Allah'a hamd ve şükrettikten sonra, bana on dinar verilmesini emretti. Fâtıma'ya da benimle 500 dinar gönderdi ve ona "Bununla kime yardım etmek istiyorsan ona yardım et." dedi. Ona bir mektup yazdı. Bu mektupta Fâtıma'nın ve Ehl-i Beyt'in faziletinden, Allah'ın kendileri için vacib kıldığı şeylerden bahsetti. [Elçi] dedi ki: Bu mektubu bu malla birlikte getirip kendisine verdim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Muhammed anlattı. O da Ca'fer b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, *Zü'l-Kurbâ* [Allah Resûlü'nün akrabası olma] payını Abdülmuttaliboğulları arasında taksim etti. Abdülmuttaliboğulları'ndan olmayıp Abdülmuttaliboğulları arasında [evli] olan kadınlara vermedi. Fakat Abdülmuttaliboğulları'nın kadınlarına verdi. Abdülmuttaliboğulları'ndan başkasına vermedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İsmail b. Abdülmelik anlattı. O da Yahya b. Şibl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ali b. Abdullah b. Abbâs ve Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali ile birlikte oturuyordum. Yanlarına birisi geldi ve Ömer b. Abdülazîz'i ayıpladı. Onlar da bu kişiyi böyle konuşmaktan menederek "Mu'âviye zamanından bu güne kadar bize humustan pay verilmedi. Ömer b. Abdülazîz ise onu Abdülmuttaliboğulları'na verdi." dediler. Ben, "Muttaliboğulları'na da verdi mi?" diye sordum. Onlar, "Abdülmuttaliboğulları sınırını aşmadı." dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Abdülmelik en-Nevfelî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz tarafından gönderilen humus malı bize taksim edildi. Onun yanında olan mal paylaştırıldı. Fakat *Ketîbe*'nin geliri olan malı Benî Hâşim'in erkek ve kadınlarına dağıttı. Ona, Benî Muttalib'e verilip

verilmeyeceği soruldu.[174] O, Muttaliboğulları'nın da Benî Hâşim'den olduklarını söyleyip onlara da pay verilmesini yazdı.

Abdülmelik b. el-Muğîre dedi ki: Benî Hâşim'den bir grup toplandı. Bir mektup yazdılar ve onu bir elçi ile Ömer b. Abdülazîz'e gönderdiler. Bu mektupta yapmış olduğu uygulamadan ve akrabalık bağlarını gözettiğinden dolayı ona teşekkür ediyorlardı. Ayrıca onlar Mu'âviye zamanından beri susturulduklarını ve haktan mahrum edildiklerini yazmışlardı. Ömer b. Abdülazîz onlara [cevaben şöyle] yazdı: "Bundan önce de benim görüşüm böyleydi. Bu konuyu el-Velîd b. Abdülmelik ve Süleymân ile konuştum. Fakat onlar benim görüşümü kabul etmediler. İdare işi bana tevdi edilince, -inşaallah- bana göre en uygun olanı araştırdım."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana, el-Muttalib oğulları'ndan Hakîm b. Muhammed anlattı; dedi ki:

Ömer'in, humusun Benî Hâşim'e dağıtılmasını emreden mektubu gelince, Ebû Bekir b. Hazm bizi uzaklaştırmak, bize pay vermemek istedi. Abdülmuttaliboğulları, "Onlar almadıkça biz bir dirhem dahi almayız." dediler. Ebû Bekir bizi günlerce geri çevirdi. Sonra Ömer b. Abdülazîz'e bir mektup yazdı. Yirmi küsur gün sonra mektubun cevabı geldi. Mektupta şöyle yazıyordu: "Ömrüme yemin olsun ki, onları birbirinden ayırmadım. Onlar eski, kadîm ittifaka göre ancak Benî Abdülmuttalib'dendirler. Onları da Benî Abdülmuttalib gibi kabul et."

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O İbn Akîl'den, yani Abdullah b. Muhammed b. Akîl b. Ebû Tâlib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in taksim edip dağıttığı ilk mal, biz Ehl-i Beyt'e gönderdiği maldır. Bize verdiğinde erkeğe ne kadar verdiyse, kadına da o kadar verdi; kadına ne kadar verdiyse çocuğa da o kadar verdi. Ehl-i Beyt olarak bize 3.000 dinar dağıtılmıştı. Bizim hakkımızdaki yazılı emri şöyleydi: "Eğer sizin hakkınız olan şey elime geçmeye devam ederse, bütün haklarınızı size vereceğim."

[174] Muttalib, Haşim'in kardeşidir. Muttaliboğulları Haşimoğulları'nın müttefikidir. Bu sebeple hep birlikte değerlendirilmişlerdir. Burada da *Ketîbe* malından onlara da pay verilip verilmeyeceği sorulmaktadır (M).

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O İsmail b. Ebü'l-Muhâcir'den, o babasından şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Abdülazîz, Adî b. Ertât'a şöyle yazmıştı:

Bana ulaştığına göre, senin *İran*'daki zekât memurların, meyvelerin miktarlarını tahminen belirliyorlar; sonra bunlara, insanların çarşıda sattıklarından farklı bir kıymet biçiyor ve bu kıymetlendirme üzerinden gümüş para olarak zekâtlarını alıyorlarmış. Kürtlerden bir grup da yolda bunlardan öşür alıyormuş. Eğer, böyle yapmalarını senin emrettiğini veya onların böyle yapmalarını öğrendikten sonra bu durumdan razı olduğunu bilsem, hoş görmediğin bir şey sebebiyle inşaallah seninle tartışmam. Ben, Bişr b. Safvân'ı, Abdullah b. Aclân'ı ve Hâlid b. Sâlim'i sana gönderiyorum. Onlar bu konuyu araştıracaklar. Eğer onlar, insanların alınmış bir hakkı olduğunu tespit ederlerse, bu hak çerçevesinde kendilerinden alınan meyveleri ve kendilerinin sattıkları fiyattan daha yüksek fiyat belirlenmesi sebebiyle alınan fazlalıkları onlara iade edecekler. Bana ulaşan ne varsa hepsini hakkında araştıracaklar. Onlara, karşı duruş sergileme.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hammâd b. Seleme'den, o da Yunus b. Ubeyd'den şunu rivayet etti:

Ensâr'dan bir adam Ömer b. Abdülazîz'e gelip şöyle dedi: "Ey Müminlerin Emiri! Ben falan oğlu filanım. Dedem *Bedir* savaşında, babam da *Uhud* savaşında öldürüldü." Sonra babalarının bazı menkıbelerinden bahsetmeye başladı. Ömer b. Abdülazîz, o sırada yanında bulunan Anbese b. Sa'îd'e bakıp, "Allah'a yemin olsun ki, bunlar bilinen menkıbelerdir. Sizin menkıbeleriniz olan Meskin ve *Deyrülcemâcim*[175] değildir" dedi.

Bu ikramlar, suyun beyazlaşıp da sondan bevle dönüşen iki süt kâsesi değildir.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Bişr b. Abdullah b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Abdülazîz, Humeyd b. Seleme'ye şöyle yazmıştı:

Allah ile kendi arandaki durumunu düzelt. Bilesin ki, büyük bir emanet konusunda seni kendime ortak ettim. Allah'ın haklarından herhangi bir hakkı kaybedersen, onu önemsememiş sayılırsın. Ömer, Allah tarafından gelecek şey konusunda sana yardımcı olamaz.

---

[175] Deyrülcemâcim, Irak'ta Haccâc'ın, isyan eden Sicistan valisi Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as'ı 702 yılında ağır yenilgiye uğrattığı yerin adıdır (M).

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz [ölünün arkasından] ağıt yakma ve lehviyat konularında valilerine şöyle yazdı: "Bana haber verildiğine göre, hakkı tanımayan bazı kadınlar, bir kişi öldüğü zaman ortaya çıkıp Cahiliye ehlinin yaptığı gibi ağıt yakıyorlarmış. Onlar, duyguları itaatsiz olan kadınlardır. "***Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar.***"[176] ayeti nâzil olduğundan beri, kadınlar için başörtülerini çıkarmaları konusunda onlara ruhsat verilmemiştir. Bu bağırıp-çağırmalar konusunda şiddetli bir şekilde tedbir alınız. Bu Acem kadınları Şeytan'ın kendilerine süslü ve güzel göstermesi sebebiyle bu tür lehviyatı işliyorlar. Senin bölgende bulunan müslümanları bundan menet. Ömrüme yemin olsun ki, Allah'ın Kitabı'nı okuyan kişilerin bu gibi şeyleri terk etmelerinin gerekli olduğu görüşündeyim. Şarkı ve benzeri şeylerde olduğu gibi bu tür batıl ve lehviyat işlerinden onları menet. Eğer bu işlerden vazgeçmezlerse, cezalandırmada aşırı gitmemek kaydıyla, bu işleri yapanları ibret olacak şekilde cezalandır."

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Eyyûb'den, o da Huleyd b. Aclân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Fâtıma bt. Abdülmelik'in yanında bir mücevher vardı. Ömer ona, "Bu sana nereden geldi?" dedi. Fâtıma, "Onu bana Emîrü'l-Müminîn verdi." dedi. Ömer, "Ya onu beytülmâle geri verirsin ya da senden ayrılmama müsaade edersin. Çünkü ben, benim ve senin beytülmâlden bir şey kullanmamızı kötü buluyorum." dedi. Fâtıma, "Benim bile olsa, ben seni, onun kat kat fazlasına tercih ediyorum." dedi. Sonra o mücevheri beytülmâle koydu. Yezîd b. Abdülmelik halife olunca Fâtıma'ya, "İstersen onu veya onun bedelini sana geri vereyim." dedi. Fâtıma, "Hayır! Onu istemiyorum. O mücevheri bırakmak Ömer hayatta iken şahsen benim hoşuma gitmiş, bu durum bana güzel gelmişti. Onun ölümünden sonra mı ben tekrar o mücevheri alacağım! Benim ona ihtiyacım yok." dedi. Sonra Yezîd onu ailesi ve çocukları arasında paylaştırdı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Lût b. Yahya el-Gâmidî'den şöyle dediğini rivayet etti:

---

[176] Nûr 31/4.

Ömer b. Abdülazîz'den önceki Benî Ümeyye idarecileri Ali'ye (rh) söverlerdi. Ömer halife olunca bu işi durdurdu. Bu konuda Küseyyir Azze el-Huzâ'î şöyle diyor:

Keşke sövmeseydin Ali'ye, korkutmasaydın...

Günahtan uzak olanı, dinlemeseydin günahkârın sözünü...

Sen, apaçık hakkı söyledin; Şüphesiz,

Doğruluk işaretlerinin ortaya çıkması, bu konuşmayla olmuştur.

Yapmış olduğun şeyi söylemekle iyi olan şeyi tasdik etmiş oldun,

Böylece bütün Müslümanları da razı ettin.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da İdrîs b. Kâdim'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Meymûn b. Mihrân'a şöyle dedi: "Ey Meymûn! Bu idare işinde benim yardımcılarım olan memurlarıma nasıl güveneyim, nasıl emniyet edeyim?" Meymûn, "Ey Müminlerin Emiri! Kalbini bununla meşgul etme. Sen bir çarşısın. Her çarşıya orada satılacak olan şeyler yüklenip getirilir. Eğer insanlar senin yanında sadece iyi ve güzel şeylerin satılacağını bilirlerse, bundan başkasını getirmezler." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hâlid b. Yezîd b. Bişr'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Yaz seferinde Müslümanlar Rum tarafından küçük bir çocuğu esir almışlardı. Ailesi onu fidye karşılığında kurtarmak için bir miktar para göndermişti. Bu konuda Ömer onlarla istişare etti. Onlar kendisine muhalefet ettiler. Bunun üzerine Ömer, "Size ne oluyor da bana muhalefet ediyorsunuz? Küçük çocuktan fidye alalım ki, Allah bize büyüğünden daha fazla fidye almayı nasib etsin." dedi. Yüklü bir mal karşılığında o çocuğu serbest bıraktılar. Fakat o kişi Hişâm'ın halifeliğinin sonlarında meydana gelen bir savaşta yakalandı ve öldürüldü.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Amr b. Cebele'den, o da Muhammed b. ez-Zübeyr el-Hanzalî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz bir adamın yere *"Bismillâhirrahmânirrahîm"* yazdığını gördü. Onu engelledi ve "Bir daha böyle yapma!" dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Ebû Ya'kûb b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Abdülhamîd b. Abdurrahman'a 10.000 dirhem mükâfat vermişti. Abdülhamîd o zaman Ömer'in *Irak*'taki valisiydi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Yezîd b. İyâd b. Cu'dübe'den şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Abdülazîz, Süleymân b. Ebû Kerîme'ye şöyle yazdı:

Kullardan Allah'ın ikramını en çok hak etmiş olanı ve ondan en çok korkam benim imtihan olduğum şeyle imtihan olandır. Allah'a âsi olduğu zaman, hesabı kendisi açısından şiddetli, Allah açısından da basit olan benden başka hiçbir kimse yoktur. İçinde bulunduğum hale sabrım kalmadı. Bu nedenle helak olmaktan korkuyorum; ancak Allah beni rahmetiyle kurtarırsa o başka.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hâlid b. Yezîd b. Bişr'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in en hâs dostları Meymûn b. Mihrân, Recâ b. Hayve ve Riyâh b. Ubeyde el-Kindî idi. Bundan sonra gelen diğer dostları ise Amr b. Kays, Avn b. Abdullah b. Utbe ve Muhammed b. ez-Zübeyr el-Hanzalî idi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Mesleme b. Muhârib ve diğer kişilerden şöyle dediklerini rivayet etti:

Bilâl b. Ebû Bürde ile erkek kardeşi Abdullah b. Ebû Bürde kendi mescitlerinde okunan ezan konusunda anlaşmazlığa düşüp Ömer b. Abdülazîz'e geldiler. Ömer onların durumundan şüphelendi ve araya onlara dost görünen bir adamı soktu. Adam onlara şöyle diyecekti: "Ne dersiniz! Emîrü'l-Müminîn ile konuşsam, size *Irak*'ta iyi bir görev verse, bana ne verirsiniz?" Adam önce Bilâl ile konuşmaya başladı ve bu sözü ona söyledi. Bilâl, "Sana 100.000 veririm." dedi. Sonra kardeşi geldi. Ona da aynı şeyleri söyledi. Adam aralarındaki konuşmaları Ömer'e söyledi. Ömer, "Haydi kendi şehrinize gidin." dedi. Valisi olan Abdülhamîd b. Abdurrahman'a da şöyle yazdı: "Sakın, şer Bilâl'a ve Ebû Musa'nın çocuklarından herhangi bir kimseye yardım etmeyesin, onlara bir görev vermeyesin."

Bazıları dedi ki: Ömer "Şer Bilâlciğe yardım etme" şeklinde yazmış, yani Bilâl ismini, ism-i tasgîr kipi ile zikretmişti.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Avâne b. el-Hakem el-Kelbî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Süleymân b. Abdülmelik *Dâbık*'ta[177]vefat etti. "Ömer b. Abdülazîz onun yerine halife oldu. Ömer insanlara konuşma yaparak şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, onu istemedim ve temenni etmedim. Allah'tan korkun. İçinizden gelerek hakka itaat edin. Haksızlıkları ortadan kaldırın. Allah'a yemin olsun ki, ben, kıble ehlinden hiç kimseyi zorlayıcı değilim; ancak israf sahiplerini, Allah onları orta yola getirinceye kadar zorlamaya devam ederim." [Râvî] dedi ki: Ömer, o zaman Rum diyarında olan Mesleme'ye tasarruf etmesini emreden bir mektup yazdı. İnsanlara da mallarında tasarrufla birlikte harcama izni verdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Benî Dıbârâ b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Yerbû'dan biri olan Abdullah b. Ömer es-Sa'lebî'den ve el-Müsennâ b. Abdullah'tan şöyle dediklerini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Sâlim'e Ömer'in hayatını yazması için bir mektup yazdı. Sâlim de ona şöyle bir mektup yazdı: Ömer senin zamanında ve senin adamlarınla birlikte yaşamadı. Senin zamanında sen ve senin adamların, Ömer ve adamlarının kendi zamanında amel ettikleri gibi amel ederse, sen de Ömer gibi faziletli olursun.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir'den şöyle dediğini rivayet etti:

İnsanlar Süleymân b. Abdülmelik'e binek atları getirmişlerdi. Fakat onları koşturma imkânı bulamadan Süleymân vefat etmişti. Ömer insanlardan utandı. Toplanan atları yarıştırdı. Kimseye kaybettirmeden sonuncu gelen ata da [ödül] verdi. Ondan sonra ölünceye kadar at yarışı yaptırmadı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O da Mesleme b. Muhârib'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Adî'ye şöyle yazdı: "Onların kabilelerinden olan ârifler bir mekândadır. Sen de ordunun âriflerini araştır. Her kimden, bizim ve kavmi için güvenilir olduğundan dolayı razı isen, onu yerinde bırak. Fakat kimden de razı değilsen onu daha hayırlısıyla değiştir. Emanet ve takva konularında titiz ol."

---

[177] Dâbik, Halep'e dört fersah uzaklıkta bir köydür (M).

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Ali b. el-Hasan b. Şakîk'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah b. el-Mübârek anlattı. O Ebü'l-Münîb'den, o da el-Hasan b. Ebü'l-Amerrata'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Halife olmadan önce Ömer b. Abdülazîz'i gördüm; onun yüzündeki hayır ve iyiliği tanırdım. Halife olduktan sonra ise ölümün iki gözünün arasında olduğunu gördüm.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Abdurrahman b. Mehdî'den, o da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz *Medine*'den çıkarken şöyle demişti: "Ey Müzâhim! *Medine*'nin sürgün ettiklerinden olmaktan korkuyoruz!"

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi. O da Abdullah b. el-Mübârek'ten şöyle dediğini rivayet etti: Ebü's-Sabbâh bize rivayet etti; dedi ki: Bana Ömer b. Abdülazîz'in mevlası Sehl b. Sadaka anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, ailesinin bazı özelliklerini bana anlattı. Ömer halife olduğu zaman evinden yüksek bir ağlama sesi duyuldu. Bu ağlayışın sebebi sorulduğu zaman, "Ömer cariyelerini muhayyer bıraktı." denildi. Ömer, "Bana öyle bir iş havale edildi ki, bu iş bizi sizinle meşgul olmaktan alıkoymaktadır. Kim benim kendisini azat etmemi arzu ederse, onu azat ettim; fakat kimi de tutmuşsam benden bir şey beklemesin." İşte bundan dolayı cariyeler ümitsizliğe kapılarak ağladılar.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek'ten, o da İbrahim b. Neşît'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bana Süleymân b. Humeyd el-Yezenî anlattı. O da Ebû Ubeyde b. Nâfi el-Kureşî'den şunu rivayet etti:

Ebû Ubeyde, Fâtıma bt. Abdülmelik'in yanına giderek, "Bana Ömer b. Abdülazîz'in durumundan haber verir misin?" diye sordu. Fâtıma "Allah ona halifeliği nasib ettiği zamandan öldüğü güne kadar onun cünüplükten ve ihtilâm olmaktan dolayı guslettiğini bilmiyorum." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Muhammed b. İsâ'dan, o da Ebü'l-Huvvârî'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize Hişâm şunu anlattı:

Fâtıma bt. Abdülmelik fakihlerden birine gitti ve "Emîrü'l-Müminîn'in yaptığı şeylere güç yetiremeyeceğinden korkuyorum." dedi. Fakih, "Bunu nereden çıkarıyorsun?" dedi. Fâtıma, "Halife olduğu günden beri dönüp ailesine bakmış değildir." dedi. Bu fakih Ömer'e gidip, "Ey Müminlerin Emiri! Bana bir haber ulaştı; senin ona gücünün yetmeyeceğinden endişe

ediyorum." dedi. Ömer, "Nedir o?" diye sordu. Fakih, "Ailenin senin üzerinde hakkı vardır." dedi. Ömer, "Muhammed ümmetinin işi boynuna yüklenmiş bir adam bunu nasıl yapabilir? Allah kıyamet gününde onu ondan soracaktır." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Hafs anlattı; dedi ki: Bize yaşlı bir zat anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz *Dâbık*'ta halife olunca bir gece evinden çıkıp bir muhafızla birlikte mescide gitti. Orada karanlıkta uyuyan bir adama çarpıp tökezledi. Uyuyan adam başını kaldırıp, "Sen deli misin?" diye sordu. Ömer, "Hayır!" dedi. Muhafız, pataklamak için adama doğru yöneldi. Ömer, "Onu bırak. O bana 'Sen deli misin?' dedi; ben da ona 'Hayır!' dedim." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Süfyân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Bir adam Ömer b. Abdülazîz'e şöyle dedi: "Keşke boş zamanınızı bizim için de ayırsaydınız?" Ömer, "Boş zaman nerede? Boş zaman yok ki! Boş zaman ancak Allah'ın yanındadır." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Süfyân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz şöyle demişti: "Beni rahat bırakın! Benim için durum (şe'n) ve durumlar (şuûn) vardır."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize es-Serî b. Yahya'nın amcası olan Fudayl şunu haber verdi:

Ömer b. Abdülazîz Allah'a hamdetti. Ağlama sebebiyle boğulacak gibi oldu. Sonra, "Ey İnsanlar! Ahiretinizi ıslah ediniz ki, dünya da sizin için salih olsun. İç dünyanızı ıslah ediniz ki, dış dünyanız da salih olsun. Allah'a yemin olsun ki, herkesin Âdem ile kendisi arasındaki babaları ölmüştür. Ölüm konusunda sıra kendisine gelmiştir." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Ebû Muhammed'den, o da Mutarrif b. Mâzin'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize Riyâh b. Zeyd şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz'in, Urve'ye şöyle yazdı: "Tereddüt ettiğin hususlarda bana mektup yazıyorsun. Sana hak olarak yazdığım şeyi uygula. Hiçbirimiz ölümün ne zaman geleceğini bilmiyoruz."

Bize Ahmed b. Ebû İshâk, o el-Avvâm b. Havşeb'in kardeşi Abdullah b. Hırâş'tan, o da el-Avvâm'ın kardeşi olan Mezyed b. Havşeb'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Hasan [el-Basrî) ile Ömer b. Abdülazîz'den başka Cehennem'den çokça korkan herhangi bir kişi görmedim. Sanki Cehennem sadece bu ikisi için yaratılmıştı.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk rivayet etti; dedi ki: Bize Hişâm b. el-Mufaddal anlattı; dedi ki: Bize el-Eş'as haber verdi. O da Ertât b. el-Münzir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanında bir grup insan vardı; ondan yemesine-içmesine dikkat etmesini istiyorlardı. Ayrıca namaz kılarken isyankâr birinin kendisine saldırıp öldürmemesi için bir muhafız tutmasını tavsiye ediyorlardı. Tâûndan da uzak durmasını istiyorlardı. Ona "Senden önceki halifeler bunu yaptı." diyorlardı. Ömer onlara, "Onlar nerede?" dedi. Bu söze karşı çok söz söylediler. Son olarak Ömer, "Allah'ım! Sen çok iyi biliyorsun ki, ben kıyamet gününden başka hiçbir şeyden korkmuyorum. Bu korkudan beni emin kılma." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Abdurrahman b. Mehdî'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize Muhammed b. Ebü'l-Vaddâh haber verdi. O Husayf'tan, o da Mücâhid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanına gittik. Onun bize muhtaç olacağını zannediyorduk. Hâlbuki biz ona muhtaç olduk.

Husayf dedi ki: Ben, asla Ömer b. Abdülazîz'den daha hayırlı bir adam görmedim.

Bize Züheyr b. Harb haber verdi. O da el-Velîd b. Müslim'den şöyle dediğini rivayet etti: Muhammed b. Aclân'ı şöyle derken işittim:

Ömer b. Abdülazîz'den önceki idareciler, öşür ve zekât mallarından Allah Resûlü'nün (sas) Mescidi'ni Cuma günleri için tütsülerler; Ramazan ayında da koku sürerlerdi. Ömer b. Abdülazîz halife olunca tütsülemenin bırakılmasını ve eskiden yapılan kokulama işlemlerinin izlerinin de yok edilmesini emretti.

İbn Aclân dedi ki: Ben görevlileri, bu kokuların izleri gitsin diye, onları su ve bezle yıkarken gördüm.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Ubeyd b. el-Velîd'den şöyle dediğini rivayet etti: Babamı şunu anlatırken duydum:

Ömer b. Abdülazîz'in abdest aldığı su, âmmeye ait mutfakta ısıtılıyordu, fakat o bunu bilmiyordu. Durumu öğrenince, "Ne zamandan beri suyu bu şekilde ısıtıyorsunuz?" diye sordu. Onlar, "Bir ay civarında." dediler. [Râvî] dedi ki: Ömer âmme mutfağına bunun karşılığı olarak odun koydu.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Ubeyd b. el-Velîd'den, o da babasından şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, gece halka ait işleri görürken beytülmâlin lambasını yakardı. Kendi işlerini görürken şahsî mumunu yakardı. Bir gece mumu sönmek üzereydi. Onu normal şekilde yanar hale getirmek üzere kalktı. Ona, "Ya Emîrü'l-müminîn! Biz size hizmet etmek için kâfiyiz." dediler. O, "Kalktığım zaman da Ömer'im, oturduğum zaman da ben Ömer'im!" dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Ubeyd anlattı; dedi ki: Bana İbrahim es-Sükkerî anlattı; dedi ki:

Süleymân b. Abdülmelik'in mevlaları ile Ömer b. Abdülazîz'in mevlaları arasında tartışma çıktı. Bir ara Süleymân bu konuyu Ömer'e açtı. Konuşma esnasında Ömer'e "Yalan söyledin!" dedi. Ömer, "Yalan söylemenin, sahibi için bir leke olduğunu bildiğim günden beri yalan söylemedim." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana Anbese b. Sa'îd anlattı; dedi ki: Bize Ebû Bekir haber verdi. O Ebû Yahyâ el-Kattât'tan, o da Mücâhid'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in yanına gittim. Bana otuz dirhem verdi ve "Ey Mücâhid! Bu, benim atâmdandır." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Damre'den, o da Hafs b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz odun ve deve kığılarını toplamak için yanında bir kölesini alıkoymuştu. Köle ona, "Ben ve sen hariç, bütün insanlar iyi durumdadır." Ömer, "Haydi git. Sen hürsün." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Abdülmelik b. Kureyb'den şöyle dediğini rivayet etti: Bize İshâk b. Yahya anlattı; dedi ki:

Halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz'in yanma gittim. Beytülmâlde onun humusu ayrı yere, zekâtı ayrı yere, feyi ayrı yere koyduğunu gördüm.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Ömer b. Hafs'tan, o da Amr b. Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben ve Ömer, ümmetin işlerinde ince eler sık dokurduk. Bir gün ona, "Ey Müminlerin Emiri! Üzerine yazı yazılan şu kâğıt tomarlarının durumu ne olacak? Ona büyük yazan kalemle yazıyorlar, yazıyı da uzatıyorlar. Halbuki bunlar beytülmâlin kâğıtlarıdır." dedim. Ömer çevredeki valilere, "Kâğıtlara büyük yazan kalemle yazmayın, yazıyı da uzatmayın." diye yazdı. Onun mektupları bir karış veya o civarda olurdu.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Yahya b. Ebû Ganiyye'den, o da Hafs b. Ömer b. Ebü'z-Zübeyr'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Hazm'a şöyle yazdı: "Yazında, kâğıt tomarlarının bittiğini hatırlatıyorsun. Senden önce hiç kimseye vermediğimiz kadar kâğıt verdik. Kalemini incelt. Satırların arasını sıklaştır. İhtiyaçlarını bir araya getir. Ben beytülmâlden Müslümanların faydalanmadıkları bir şeyi çıkarmayı hoş görmüyorum."

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Muhammed b. Mus'ab'dan, o da Medineli yaşlı bir zattan şunu rivayet etti: Bu zat Abdullah b. Dinâr'ın şöyle dediğini duymuş:

Ömer, ölünceye kadar beytülmâlden rızıklanmadı ve onu sıkıntıya sokmadı.

Bize el-Hakem b. Musa rivayet etti; dedi ki: Bize Sebre b. Abdülazîz b. er-Rebî b. Sebre anlattı; dedi ki: Bana babam anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gün Ömer b. Abdülazîz şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, bir gün de olsa hak yemeyip adaletle davranayım ki, o gün içinde Allah benim ruhumu kabzetsin." Oğlu Abdülmelik ona, "Ey Müminlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki, Sen devenin iki sağımı arasındaki müddet kadar adaletle hükmetsen, Allah'ın senin ruhunu o süre içinde almasını isterim." dedi. Ömer "***Allah, kendisinden başka ilah olmayandır.***"[178] dedi. Oğlu,

[178] Tâhâ 20/8.

"Allah, kendisinden başka ilah olmayandır.[179] Keşke Allah beni de seni de bu durumda iken kabre koysa!" dedi. Ömer, "Allah senin hayrını versin." dedi.

Bize Sa'îd b. Âmir haber verdi. O da Cüveyriye b. Esmâ'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: "Şu benim nefsim, özlem içindedir. Ona bir şey verildiği zaman daha iyisini ister. Ona dünyada kendisinden daha iyisi olmayan bir şey verdiğim zaman, bundan daha iyisini özler."

Sa'îd dedi ki: Cennet halifelikten daha üstündür.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh anlattı. O da Meymûn'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz ile altı ay geçirdim. Bu süre içinde ridâsını [üste giyilen dış giysi] başka bir ridâ ile değiştirdiğini görmedim. Onu Cuma'dan Cuma'ya yıkar, üzerinde de zaferan kokusu olurdu.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Üsâme b. Zeyd'den, o İsmail b. Ümeyye'den, o annesinden, o da Ömer b. Abdülazîz'in bir ümmü veledinden şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer benden yağ istedi. Ben de ona yağ ile birlikte fil kemiğinden yapılmış bir tarak getirdim. O tarağı kabul etmedi ve "Bu meytedir"[180]dedi. Ben, "Onu meyte yapan şey nedir?" dedim. Bana, "Yazıklar olsun sana! Fili kim boğazladı?" dedi.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye b. Esmâ anlattı. O da İsmail b. Ebû Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Henüz sabah namazı kılınmadan önce sabah namazı vaktinde Ömer b. Abdülazîz, bana ve Müzâhim'e sabah yemeğini göndermişti. Biz onu getirdik. Fakat kendisi ne yağlanmış, ne de hazırlanmıştı. Dedi ki: "Yağ konusunda acele ettiniz. Biriniz, bir tarak isteyip de onunla sakalını taramaktan aciz midir?"

---

[179] Tâhâ 20/8.

[180] Meyte, ölü demektir. Kesildiği zaman yenmesi caiz olsa bile, kendiliğinden ölen hayvan etinin yenmesi Mâide sûresinin üçüncü âyetiyle haram kılınmıştır. Fıkıhta fil, ittifakla etinin yenmesi haram sayılan hayvanlardan sayılmıştır. Bu rivayete göre filin kemiği de aynı hükümde kabul edilmiştir (M).

Bize Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in muhafızı olan Amr b. el-Muhâcir'e, "Ömer evinde ne giyerdi?" diye sordum. "Astarlı siyah bir cübbe." dedi.

Bize Süleymân b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim anlattı. O da Ya'lâ b. Hakîm'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in ridalarının (cübbe) boyu altı zirâ, genişliği yedi karıştı. [181]

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Mervân anlattı; dedi ki: Bana Umâre b. Ebû Hafsa şunu haber verdi:

Mesleme b. Abdülmelik, hastalanmış olan Ömer b. Abdülazîz'in yanına gitti. Kendisinin kız kardeşi, Ömer b. Abdülazîz'in de hanımı olan Fâtıma bt. Abdülmelik'e "Bugün Emîrü'l-Müminîn'i ayılmış gördüm. Üzerindeki gömlek kirlenmiş. Onu çıkarıp başka bir gömlek giydir ki, insanların kendisini ziyaret etmesine izin verelim." dedi. Fâtıma bu istek karşısında bir müddet sustu. Mesleme tekrar "Emîrü'l-Müminîn'e başka bir gömlek giydir." dedi. Fâtıma, "Allah'a yemin olsun ki, onun başka gömleği yok." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Ömer b. Hasf'tan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Amr b. Meymûn anlattı; dedi ki:

Benim üstümde ipekten mamul bu elbise olduğu halde Süleymân b. Abdülmelik'in yanına gittiğimde orada Ömer b. Abdülazîz de vardı. O bütün erkeklerden daha yapılı ve boynu da herkesin boynundan daha kalındı. Ömer halife olduktan bir sene sonra yanına gittim. O çıkıp bize öğle namazı kıldırdı. Üzerinde fiyatı bir dinar civarında olan bir gömlek ile yine fiyatı bu civarda olan bir sarık ve bir gecelik vardı. Sarık iki omuzu arasından sarkmıştı. Bedeni zayıflamış, boynu incelmişti.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Benî Hâşim'in mevlalarından Ebû Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Ebû Ya'kûb anlattı; dedi ki: Bana Recâ b. Hayve anlattı; dedi ki:

---

[181] Dirsek ucundan orta parmağın ucuna kadar olan kısma zirâ denir. Genel olarak bir zirâ, 50 cm. olarak kabul edilir. Zirâ-ı mîmârî çeşidinde olduğu gibi bazı zirâ çeşitleri 76 cm.e kadar çıkar. 50 cm.den daha küçük ziralar da kabul edilmiştir. Bununla birlikte Ömer b. Abdülaziz'in cübbelerinin uzunluğu konusunda mübalağa yapılmış olduğunu söyleyebiliriz (M).

Ömer b. Abdülazîz, en nefis kokuları kullanır ve en güzel elbiseleri giyerdi. Yürüyüşü de çok azametli idi. Halife olduktan sonra *Mısır* işi ucuz elbiseler giymeye başladı. Bir elbise, bir sarık, bir gömlek, bir kaftan, bir kadife elbise, bir çift ayakkabı ve bir ridâdan ibaret olan elbiselerinin toplam fiyatı on iki dirhem olarak takdir edilmişti.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. el-Hubâb anlattı; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Sâlih anlattı; dedi ki: Bana Sa'îd b. Süveyd şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz kendilerine Cuma namazı kıldırmıştı. Üzerinde bir gömlek vardı. Gömleğin ön ve arka tarafları yamalıydı. Namaz bittikten sonra birlikte oturduk. Topluluktan bir adam ona, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Allah sana vereceğini verdi. Keşke güzel bir elbise giyseydin!" dedi. Uzun süre yüzünü ekşitti. Öyle ki, biz onun başına kötü bir şey geldiğini zannettik. Sonra başını kaldırdı ve "Mutedil davranmanın en faziletlisi hiddetli iken yapılandır. Affın en faziletlisi güçlü iken yapılandır." dedi.

Bize Abdullah b. İdrîs haber verdi; dedi ki: Babamın, arkadaşı Ezher'den şunu anlattığını işittim:

Ömer b. Abdülazîz'i *Hunâsıra*'da hutbe okurken gördüm. Gömleği yamalı idi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î anlattı. O da Amr b. Muhâcir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in gömleklerini gördüm. Cübbesi omuzundan ayak topuğuna kadar uzanıyordu.

Bana Abdurrahman b. Mehdî'den naklen haber verildi; dedi ki: Bana Mu'arrif b. Vâsıl anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i *Mekke*'ye gelirken gördüm. Üzerinde iki yeşil elbise vardı.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana Ubeyd b. el-Velîd b. Ebü's-Sâib el-*Dımaşkî* anlattı; dedi ki: Babamın Ömer'i şöyle anlattığını işittim:

Onun toprak renginde kenarları pamuktan bir cübbesi, sarı renkli bir cübbesi, yine biri toprak renginde, diğeri sarı renkte iki elbisesi vardı. Toprak renkli cübbeyi giydiği zaman sarı renkli elbiseyi giyerdi. Sarı renkli cübbeyi giydiği zaman ise toprak renkli elbiseyi giyerdi. [Râvî] dedi ki: Sonra bu âdeti terk etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Musa el- Ensârî anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'e gittim. O da yanımıza çıkmıştı. Üzerinde düz ve sade bir elbise vardı. Ömer'e, "İpek ve yünle dokunmuş bir elbise miydi?" diye sordum. "Bilmiyorum." dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh, o er-Rebî b. Subayh'tan rivayet etti; dedi ki: Bana, Ömer b. Abdülazîz'i şu şekilde gören birisi anlattı:

O, başmda bir şal (taylesan) ve cübbe ile namaz kılıyordu. Üzerinde izar[182] yoktu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'i gördüm. Bıyıkları iyice kısaltılmamış, güzel bir şekilde üzerinden alınmıştı.

Bize Ma'n haber verdi. O Ebü'l-Gusn ve Muhammed b. Hilâl'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i gördük: İki gözünün arasında [alnında] secde eseri bulunmuyordu.

Bize Ma'n haber verdi; dedi ki: Bana Ebü'l-Gusn anlattı:

O, Ömer b. Abdülazîz minbere çıktığında onun üzerinde asla kılıç görmemişti.

Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bana haber verildiğine göre, Ömer b. Abdülazîz'e Peygamber'in (sas) kabrinin yanında dördüncü kişi olarak defnedilmesi meselesini hatırlatmışlar ve ona bunu işaret yoluyla teklif ederek, "Keşke *Medine*'ye gelseydiniz!" demişler. O, "Cehennemin dışında Allah'ın beni her türlü azapla azaplandırması, bana, kendimi buna ehil gördüğümü Allah'ın da bilmesinden daha sevimlidir." demiş.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Eyyûb'den şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'e "Ey Müminlerin Emiri! Keşke *Medine*'ye gelseniz de Allah sizin için ölüm hükmünü icra ettiğinde Allah Resûlü'nün (sas) kabrinin yanma, Ebû Bekir ve Ömer ile birlikte dördüncü kişi olarak

[182] Belden aşağısını örten peştemal benzeri bir giysi (M).

defnedilseniz." denildi. Ömer, "Allah'a yemin olsun ki, Cehennem'in dışında -çünkü benim ona karşı sabrım yoktur- Allah'ın beni her türlü azapla azaplandırması bana, kendimi buna ehil gördüğümü Allah'ın da bilmesinden daha sevimlidir." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Ebû Muhammed'den, o el-Velîd b. Müslim'den, o da el-Evzâ'î'den şunu rivayet etti:

Muhammed b. el-Mikdâm, Ömer b. Abdülazîz'in hanımı olan Fâtıma bt. Abdülmelik'e, "Ömer b. Abdülazîz'in ölüm sebebi olan hastalığının onu nasıl bağladığını biliyor musun?" diye sordu. "Ölüm sebebi korku idi." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Abdülmecîd b. Süheyl'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hekimi Ömer b. Abdülazîz'in yanından çıkarken gördüm. Ona, "Bugün onun bevlini nasıl gördün?" diye sorduk. Doktor, "Bevlinde sakıncalı bir durum yok. Ancak onu insanların işi sebebiyle çok üzüntülü gördüm." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O Ali b. el-Hasan b. Şakîk'tan, o da Abdullah b. el-Mübârek'ten şöyle dediğini rivayet etti: Bize İbn Lehî'a rivayet etti; dedi ki:

Âlimler, bazı kitaplarda Ömer b. Abdülazîz'i öldüren şeyin Allah korkusu olduğunu gördüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Kays anlattı; dedi ki:

101 senesinin Receb ayı hilali görüldüğü zaman Emîrü'l-Müminîn Ömer b. Abdülazîz ilk olarak hastalığından şikayet ettiğinde onun yanındaydım. Yirmi gün kadar şikayeti devam etti. Biz *Deyrü Sim'ân'da*[183] iken bir zimmîye adam gönderdi. Kabrinin yeri konusunda o zimmî ile pazarlık yaptı. Zimmî, "Ey Müminlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki, bu yer benim arazimde senin kabrin olmak üzere ayrılmış bulunmaktadır. Onu sana helal kıldım." dedi. Ömer yeri bu şekilde almaktan kaçındı. Sonra onu iki dinara satın aldı. Kendisine iki dinar getirilmesini istedi ve bunları zimmîye kendisi verdi.

---

[183] Deyrü Sim'ân, Şam civarında bir tenezzüh ve gezinti yeridir. Bağlık bahçelik bir yerdir. Sonradan buralarda köşkler ve saraylar yapılmıştır. Ömer b. Abdülaziz'in kabri de buradadır (M).

Bize Humeyd b. Abdurrahman er-Revvâsî, Muhammed b. Abdullah el-Esedî, Ma'n b. İsa ve el-Alâ b. Abdülcebbâr haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Müslim et-Tâifî anlattı. O da İbrahim b. Meysere'den şunu rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, ölmeden önce kabrinin yerini on dinara satın aldı.

Bize Muhammed b. Ma'n el-Gıfârî haber verdi; dedi ki: Bize Mekkeli yaşlı bir zat haber verdi; dedi ki: Fâtıma bt. Abdülmelik ile kardeşi Mesleme, Ömer b. Abdülazîz'in yanındaydılar. Birisi diğerine, "Biz ondan yüksünen olmayacağız." dedi. Ömer kıble istikametinden ayrılıp başka bir tarafa dönmüş bulunuyordu ki, ikisi de dışarı çıktılar. Onlar dediler: "Dışarıda kısa bir müddet kaldık ve geri döndük. Geri döndüğümüzde onu kıbleye doğru dönmüş olarak bulduk. Konuştuğu zaman biz onun konuştuğunu görmüyorduk. Fakat şöyle diyordu: "İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde ***böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkibet, takva sahiplerinindir.***"[184]

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Mervân anlattı; dedi ki: Bize Umâre b. Ebû Hafsa şunu haber verdi:

Mesleme b. Abdülmelik, ölümüne sebep olan hastalığa tutulduğu zaman Ömer b. Abdülazîz'in yanına gidip şöyle dedi: "Ailen için kimi tavsiye ediyorsun?" Ömer, "Allah'ı unuttuğum zaman, O'nu bana hatırlat." dedi. İkinci defa tekrar sordu: "Ailen için kimi tavsiye ediyorsun?" Ömer, ***"Şüphesiz ki, benim koruyanım Kitab'ı indiren Allah'tır. Ve bütün salih kullarını görüp gözetir."***[185] dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. el-Gâr haber verdi. O da Süleymân b. Musa'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ölümü iyice yaklaştığı zaman Ömer b. Abdülazîz, Yezîd b. Abdülmelik'e şöyle yazdı: "Sıhhatli olduğun zaman sara (epilepsi) hastalığının seni gelip bulmasından sakın. Ta ki tökezledi denilmesin. Zira bunun dönüşü yoktur. Senden sonra yerine bıraktığın kişi senden övgüyle bahsetmez. Kendisine yöneldiğin kişi de seni mâzur görmez. Vesselâm."

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc b. Hassân et-Teymî anlattı; dedi ki: Bana Sâlim b. Beşîr şunu anlattı:

---

[184] Kasas 28/83.
[185] A'râf 7/196.

Ölüm kendisine iyice yaklaştığında Ömer b. Abdülazîz, Yezîd b. Abdülmelik'e şöyle yazdı: "Selâm senin üzerine olsun. Allah'a yemin olsun. Ben öyle görüyorum ki, Muhammed (sas) ümmeti içinde bu iş benden sonra sana havale edilecektir. [Allah'ım!] seni övmeyen kişiye dünyayı bırakırsın, senden özür kabul etmeyene yönelirsin! Selâm üzerine olsun."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Babam, pamuktan yapılmış beş kat kefenle kefenlenmesini vasiyet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdülazîz anlattı. O da Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, beş kat elbise ile kefenlenmesini vasiyet etti. Bunlardan biri gömlek, diğeri sarıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Ebû Bekir anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, içinde gömlek ve sarığın da bulunduğu beş kat elbise ile kefenlenmesini vasiyet etti. [Râvî] dedi ki: İbn Ömer de kendi ailesinden ölenleri bu şekilde kefenliyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim b. Cemmâz haber verdi. O da Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz öleceği sırada vasiyette bulundu. Kendisine Peygamber'in (sas) saçlarından bir saç ve onun tırnaklarından bir tırnak getirilmesini istedi ve "Ben öldüğüm zaman bu saç ve tırnakları alıp kefenime koyun." dedi. Sonra onları, kefenine koydular. Bunu, istediği şekilde yaptılar.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleymân b. Bilâl'den, o Ca'fer b. Muhammed'den, o Süfyân b. Âsım b. Abdülazîz b. Mervân'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'i cariyelerinden birine şöyle derken şahid oldum: "Öyle görüyorum ki, kefenime kokuları sen serpeceksin. Kefenime misk kokusu sürme."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yahya b. Hâlid b. Dînâr anlattı. O da Süfyân b. Âsım'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz, ölüm iyice yaklaştığı zaman sağ yanı üzerine kıble cihetine doğru çevrilmesini vasiyet etti.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Übey anlattı; dedi ki: el-Muğîre b. Hakîm'i şöyle derken işittim: Fâtıma bt. Abdülmelik bana dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz kendisini ölüme götüren hastalığa yakalandığı zaman onun şöyle dediğini işittim: "Allah'ım! Gündüz bir saatliğine de olsa ölümümü onlardan gizle." Vefat ettiği gün yanından çıktım, başka bir odada oturdum. Benimle onun arasında bir kapı vardı. O, kendisine ait kubbeli bir odadaydı. Onun şöyle dediğini işittim: ***"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkibet, takva sahiplerinindir."***[186] Sonra sakinleşti. Ondan bir ses ve hareket duymamaya başladım. Ona hizmet eden Vasîf'e, "Emîrü'l-Müminîn'e bak! Uyuyor mu?" dedim. Yanına girdiğinde yüksek sesle bağırdı. Ben de sıçrayıp hemen yanına girdim. Baktım, ölmüş. Kıbleye doğru yönelmiş, kendini tamamen bırakmış; ellerinden birini ağzının üstüne, diğerini de gözlerinin üzerine koymuştu.

Bize Abbâd b. Ömer el-Vâşihî haber verdi; dedi ki: Bize Mahled b. Yezîd anlattı. O Yusuf b. Mâhek'ten, o da Recâ b. Hayve'den şöyle dediğini rivayet etti:

Hastalığı sırasında Ömer b. Abdülazîz bana, "Sen, beni yıkayan, kefenleyen ve kabrime giren ol. Beni mezarıma koyduğunuz zaman düğümleri çöz, sonra yüzüme bak." dedi. Ben üç halife defnettim. Ömer'i de mezarına koyduğum zaman düğümlerini çözdüm. Sonra yüzüne baktım. Yüzü, kıblenin dışındaki başka bir tarafa doğru kapaklanmıştı.

Recâ dedi ki: Ben Ömer'i yıkayan, kefenleyen ve kabrine girenlerdendim. Başındaki düğümü çözdüğüm zaman yüzüne baktım; yüzü kıbleye bakan kâğıtlar gibiydi.

Bize -*Basra*'da Süleymân b. Harb mescidinin müezzini olan- Abbâd b. Ömer el-Vâşihî haber verdi; dedi ki: Bize Mahled b. Yezîd anlattı; dedi ki:

---

[186] Kasas 28/83.

Elli sene önce onunla karşılaşmıştım. O zaman *Benî Guber*[187] yurdunda ikamet ediyordu. Faziletli, hayır sahibi ve yaşı büyük bir insandı.

Yusuf b. Mâhek'ten rivayet etti; dedi ki: Bir ara biz Ömer b. Abdülazîz'in kabrini düzletiyorduk. Gökten üzerimize üstü şu şekilde yazılı olan ince bir deri düştü: "Bismillâhirrrahmânirrahîm. Allah'tan, Ömer b. Abdülazîz'e Cehennem'den uzak olduğuna dair emândır."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Osman anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz 101 senesinde Receb ayının bitmesine on gün kala otuz dokuz yaşında iken vefat etti. Halifeliği iki sene beş ay sürdü. *Deyrü Sim'ân*'da[188] vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana amcam el-Heysem b. Vâkıd anlattı; dedi ki:

97 senesinde doğdum. Ömer b. Abdülazîz de *Dâbık*'ta 99 senesinde Safer ayının bitmesine on gün kala Cuma günü halife oldu. Onun beytülmâlden dağıttıklarından bana üç dinar düşmüş. Allah rahmet eylesin, 101 senesinde Receb ayının bitmesine beş gece kala Çarşamba günü *Hunâsıra*'da vefat etti. Hastalığından yirmi gün şikayet etti. Halifeliği iki sene beş ay dört gün sürdü. Otuz dokuz sene birkaç ay yaşadıktan sonra vefat etti. *Deyrü Sim'ân*'da defnedildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz otuz dokuz sene beş ay yaşadıktan sonra vefat etti.

Sa'îd b. Âmir'i işittim; dedi ki: Ömer b. Abdülazîz otuz dokuz yıl birkaç ay yaşadıktan sonra vefat etti.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Ayyâş'ın şöyle dediğini işittim:

---

[187] III. Ahmed nüshasında metin bu şekildedir. Leiden neşrinde ise "Benî" kelimesinden sonra birkaç nokta yer almaktadır. Dipnotlarda "Benî kelimesinden sonrası tamamen silinmiş olup tercih edilen "abd" olmasıdır." denilmektedir. [Benî Guber, Guber Oğulları demektir (M).]

[188] Deyrü Sim'ân, Şam civarında bir tenezzüh ve gezinti yeridir. Bağlık bahçelik bir yerdir. Sonradan buralarda köşkler ve saraylar yapılmıştır. Ömer b. Abdülaziz'in kabri de buradadır (M).

Ömer b. Abdülazîz otuz dokuz sene yaşamıştı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim:

Ömer b. Abdülazîz kırk yaşındaydı.

Süfyân b. Uyeyne dedi ki: Oğluna kaç yaşında vefat ettiğini sordum. Dedi ki: Kırk yaşına tam olarak ulaşmadan vefat etti. İki seneden fazla halifelik yaptı.

Bana Abdullah b. Sâlih'ten naklen haber verildi. O da Mu'âviye b. Sâlih'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. Abdülazîz'in ölümü iyice yaklaştığında onlara şöyle vasiyet etti: "Benim için mezar kazın, fakat kuyu gibi derin olmasın. Çünkü yerin hayırlı tarafı üst kısmıdır, yerin şerli tarafı ise altıdır."

Bize Muhammed b. Yezîd b. Huneyş haber verdi. O da Vüheyb b. el-Verd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Haberi bize ulaştığına göre, Ömer b. Abdülazîz vefat ettiği zaman fakihler onun hanımının yanına gelmişler ve ona, "Ömer'in vefatı sebebiyle sana taziyeye geldik.[189] Ölüm bütün ümmete arız olan bir musibettir. Allah rahmet eylesin. Ömer'in evindeki hali nasıldı? Sen bize ondan haber ver. Çünkü bir kişiyi en iyi ailesi bilir." dediler.

Fâtıma dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, Ömer sizin en çok namaz kılanınız ve en çok oruç tutanınız değildi. Fakat Allah'a yemin olsun ki, ben, Ömer kadar Allah'tan çokça korkan başka bir kimse görmedim. Allah'a yemin olsun ki, öyle bir adam olsaydı, ailesiyle mutluluğun zirvesine ulaşmış bir mekânda olurdu. Benimle onun arasında bir çarşaf vardı. Allah tarafından kalbine bir şey geldiği zaman, suya düşen kuşun uçmaya çabalaması gibi o da titrer ve sallanır; sonra içini çeker ve ağlaması yükselirdi. Hatta o anda ben kendi kendime, 'Allah'a yemin olsun ki, neredeyse ruhu çıkacak.' derdim. Sonra ona acıdığım için çarşafı aramıza koyardım. Ben kendi kendime diyorum ki: Keşke bizimle bu idarecilik arasında Doğu ile Batı

[189] Buradan 2228 no'lu Muhammed b. el-Fadl'ın biyografisine kadar olan kısım, kitabın tahkikinde esas alınan nüshalarda bulunmaması sebebiyle Leiden neşrinde yer almamıştır.

arasındaki kadar bir mesafe bulunsaydı! Allah'a yemin olsun ki, o bu görevi üstlendiğimizden beri, biz sevinç görmedik."

Bize Sa'îd b. Âmir haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleymân anlattı; dedi ki:

Mâlik b. Dînâr, bazen Ömer b. Abdülazîz'i anar ve ağlardı. O dedi ki: "Onun bir ailesi (ehl) olmadı."

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Ayyâş'ın, Ömer b. Abdülazîz hakkında şöyle dediğini işittim:

Deyrü Sim'ân'dan, Allah'tan korkan bir adam haşrolunacaktır.

[Râvîler] dediler ki: Ömer b. Abdülazîz, sika ve güvenilir bir kişiydi. Fıkıh ve diğer ilimleri bilirdi. Verâ sahibi idi. Çok hadis rivayet etti. Âdil bir imamdı. Allah rahmet eylesin ve Allah ondan razı olsun.

1821. Abdullah b. Amr ﴿عبد الله بن عمرو﴾

[Abdullah b. Amr] b. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi, Hafsa bt. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Bu hanımın annesi ise Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd es-Sekafî'dir. Safiyye'nin annesi, Âtike bt. Esîd b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Âtike'nin annesi, Zeyneb bt. Ebû Amr b. Ümeyye'dir.

Abdullah b. Ömer'in çocukları şunlardır:

Hâlid, Abdullah ve Âişe: Âişe, Süleymân b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. Bu üç çocuğun annesi, Esmâ bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır. Esmâ'nın annesi, Ümmü'l-Hasan bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır. Ümmü'l-Hasan'ın annesi de Esmâ bt. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir. Abdullah'ın annesi, el-Velîd b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiş, ondan çocuğu olmuştur.

Abdülazîz b. Abdullah, Ümeyye ve Ümmü Osman bt. Abdullah: Bu üç çocuğun annesi, Ümmü Abdülazîz bt. Abdullah b. Hâlid b. Esîd b. el-Îs b. Ümeyye'dir.

Amr b. Abdullah ve Ümmü Sa'îd: Ümmü Sa'îd, Yezîd b. Abdülmelik b. Mervân ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. Ümmü Sa'îd'in annesi, Ümmü Amr bt. Ebân b. Osman b. Affân'dır.

Muhammed b. Abdullah, -diğer adı ed-Dîbâc'dır-, el-Kâsım ve Rukayye: Bu üç çocuğun annesi Fâtıma bt. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Fâtıma'nın annesi ise Ümmü İshâk bt. Talha b. Ubeydullah b. Osman'dır.

Muhammed b. Abdullah el-Ekber -diğer adı el-Hâzûk'tur-: Bunun annesi ümmü veleddir.

Ümmü Abdülazîz bt. Abdullah, el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. Ümmü Abdülazîz b. Abdullah'ın annesi ise Benî Esed b. Abdüluzzâ'dan el-Helâl[190] bt. Buhayt b. Abdurrahman b. el-Esved b. Ebü'l-Bahterî'dir.[191]

Abdullah b. Amr b. Osman'a güzelliğinden dolayı el-Mutraf da denirdi. Abdullah b. Amr, doksan altı senesinde *Mısır*'da vefat etti.

1822. İbrahim b. Muhammed ﴿إبراهم بن محمد﴾

[İbrahim b. Muhammed] b. Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre.

İbrahim'in annesi, Havle bt. Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümey b. Mâzin b. Fezâre'dir.

İbrahim, Hasan b. Hasan b. Ali'nin anne-bir erkek kardeşidir. Topaldı. Şerif ve kahraman bir zattı. Kendisine Esedü Kureyş (Kureyş'in aslanı), Esedü'l-Hicâz (Hicaz'ın aslanı) gibi lakaplar verilmişti. Güçlü-kuvvetliydi. Şerefli bir duruşu vardı. Emîr ve halifelerin karşısında hakkı söylemekle meşhur olmuştur. Hadis rivayeti azdır.

İbrahim b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

İmrân: Annesi, Zeyneb bt. Amr b. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir.

---

[190] III. Ahmed nüshasında bu şekilde olup "ha" harfinin altında tekid için noktasız olduğuna dair işaret de vardır. Ziyâd neşrinde bu yazma kullanılmasına rağmen kelime "Celâl" şeklinde yazılmıştır. Atâ da kendi neşrinde ona uymuştur.

[191] el-Bahterî (البخترى) adı Atâ neşrinde el-Bahterî (البحتري) şeklinde harf değişikliği yapılarak yazılmıştır. Bu da onun yazmayı görmediğinin en güçlü delillerinden biridir.

Ya'kûb b. İbrahim, Sâlih, Süleymân, Yunus, Dâvûd, el-Yesa, Şu'ayb, Hârûn, Ümmü Külsûm ve Ümmü Ebân: Bunların annesi Ümmü Ya'kûb bt. İsmail b. Talha b. Ubeydullah'tır. Bu hanımın annesi ise Lübâne bt. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'dir.

İsâ b. İbrahim, İsmail, Musa, Yusuf, Nûh ve İshâk: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

İsmail el-Ekber, Ümmü Ebîhâ:[192] Bu kız ile Ömer b. Abdülazîz b. Mervân evlenmiş ve ondan çocuğu olmuştur. Ümmü Külsûm bt. İbrahim: Bunların annesi, Ümmü Osman bt. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a el-Mahzûmî'dir. Ümmü Osman'ın annesi, Ümmü Külsûm bt. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

İbrahim b. Muhammed b. Talha, Ebû Hüreyre, İbn Ömer ve İbn Abbâs'tan hadis rivayet etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hişâm b. Abdülmelik halife iken hacca gitti. O sene İbrahim b. Muhammed b. Talha da hac için kalkıp *Mekke*'ye geldi. Hişâm'ı gözlemek için Hıcr (Hatîm) üzerine oturdu. Hişâm *Kâbe*'yi tavaf etmeye başlayıp İbrahim'in yanından geçerken Hişâm'a, "Bana yapılan zulmü Allah adına kaldırmanı istiyorum." dedi: Hişâm, "Sana yapılan zulüm nedir?" diye sordu. İbrahim, "Evim elimden alındı. Emîru'l-Müminîn Abdülmelik nerede, sen neredesin? Allah'a yemin olsun ki, sen bana zulmettin. Velîd b. Abdülmelik nerede, sen neredesin? Allah'a yemin olsun ki, sen bana zulmettin. Süleymân nerede, sen neredesin? Allah'a yemin olsun ki, sen bana zulmettin. Ömer b. Abdülazîz nerede, sen neredesin? Allah'a yemin olsun ki, Ömer o evi bana geri verdi. Fakat Yezîd b. Abdülmelik idarenin başına geçince onu benden aldı. O ev bugün zulümle senin vekillerinin elindedir." dedi. Hişâm, "Allah'a yemin olsun ki, eğer sana sopa vuracak olsaydım, canını acıtırdım. Allah'a yemin olsun ki, kamçıyla vurmak veya kılıçla kesmek benim elimdedir." dedi. Sonra Hişâm onu bırakıp gitti. el-Ebreş el-Kelbî'yi çağırdı. Ebreş, Hişâm'ın has adamıydı. Ona, "Ey Ebreş! Bu dili nasıl

[192] "Babasının annesi" anlamında bir künyedir (E).

görüyorsun?" diye sordu. Ebreş, "Bu, Kureyş lisanıdır, Kelb lisanı değildir. Bunun gibi adamlar olduğu müddetçe Kureyş devam edecektir. Ancak bunun gibisi içlerinde yok." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir anlattı; dedi ki:

Hişâm b. Abdülmelik'in mektubu kendisinin *Medine* valisi olan İbrahim b. Hişâm el-Mahzûmî'ye geldi. Mektupta Suheyb b. Sinân ailesinin maaşının mevalî payına indirilmesi isteniyordu. Onlar hemen kalkıp İbrahim b. Muhammed b. Talha'ya gittiler. Çünkü o Benî Teym'in lideri ve reisiydi. İbrahim, "Ben bu konu üzerinde çalışacağım ve konunun arkasını bırakmayacağım." dedi. Onlar da İbrahim'e teşekkür ettiler ve hayır duasında bulundular.

[Râvî] dedi ki: İbrahim her Cumartesi günü bineğine binip *Kubâ*'ya giderdi. [Râvî] dedi ki: İbrahim b. Muhammed b. Talha, Talha b. Abdullah b. Avf'ın *el-Belât*'taki[193] evinin önünde oturmuş, İbrahim b. Hişâm da oraya gelmişti. Bunun üzerine İbrahim b. Muhammed kalktı. Hayvanının yelesini tuttu ve "Allah, Emîr'i ıslah etsin. Suheyb ve Suheyb'in çocuklarının halîfleri, İslâm'da Suheyb'in makamındadır." dedi. Vali İbrahim b. Hişâm, "Onlar hakkında Emîrü'l-Müminîn'in mektubu geldikten sonra ne yapabilirim? Allah'a yemin olsun ki, bu mektup sana gelmiş olsa, senin de onu uygulamaktan başka yapacağın bir şey yoktur." dedi. İbrahim b. Muhammed, "Eğer iyilik etmek istersen, bunu yapabilirsin. Emîrü'l-Müminîn senin sözünü geri çevirmez. Sen de bir babasın. Bu konuda iyi bildiğin şeyi yap." dedi. Vali, "Benim elimden sana söylediğim şeyden başka bir şey gelmez." dedi. İbrahim, "Sana tek bir söz söylüyorum. Allah'a yemin olsun ki, Suheyb ailesi hakkını almadıkça, Benî Teym'den hiçbir kişi bir dirhem dahi almayacaktır." dedi. [Râvî] dedi ki: Vallahi, İbrahim b. Hişâm ona istediği şekilde cevap verdi. İbrahim b. Muhammed de dönüp gitti. İbrahim b. Hişâm ise yanında olan Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr'a yöneldi ve ona şöyle dedi: Bu gibi kimseler sağ kaldığı müddetçe Kureyş'in izzet ve şerefi devam edecektir. Bu gibi adamlar öldüğü zaman Kureyş de zelil olacaktır.

[193] Medine'de Mescid-i Nebevî ile çarşı arasındaki yerin adıdır (M).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında Medinelilere atâ verilmesi emredildi. Fakat fey, atâ için kafi gelmedi. Hişâm, atâların Yemâmelilerin gönderdiği zekâttan tamamlanmasını emretti. Onların zekâtları Medinelilere verilmek üzere hayvanlara yüklendi. Konuya ilişkin haber İbrahim b. Muhammed b. Talha'ya ulaştığında şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, biz atâlarımızı insanların zekâtından ve kirlerinden almayacağız. Biz atâmızı feyden alacağız." Develere yüklenmiş olan zekât malları geldi. İbrahim ve Medineliler develeri *Medine* dışında karşılayıp geri çevirmeye çalıştılar. Elbiselerinin yenleriyle develerin yüzlerine vurarak, bir taraftan da şöyle diyorlardı: "Allah'a yemin olsun ki, biz onları *Medine*'ye sokmayacağız. Çünkü onların üzerinde zekât malları vardır." Böylece develer geri çevrilmiş oldu.

Bu durum Hişâm b. Abdülmelik'e ulaştı. Onlara atâlarının zekât mallarından verilmemesini, atâlarının tamamı feyden verilmek üzere başka malların yüklenip götürülmesini emretti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi; dedi ki:

İbrahim b. Muhammed b. Talha vefat ettiğinde ben de orada bulunuyordum. O *Minâ*'da veya cem gecesinde [*Müzdelife*'de] vefat etti. *Akabe*'nin aşağı tarafına defnedildi. O ihramlı idi. Onu, yüzü ve başı açık olarak gördüm. Bu durumu sordum, dediler ki: "O bu şekilde emretti." Ona, Abdullah b. Vâkıd b. Abdullah b. Ömer uğradı. Ben onu gözlüyordum. Babasına yaptığı gibi yüzünü ve başını örttü. Sonra ona el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab uğradı. Abdullah b. el-Velîd el-Mahzûmî'ye yapıldığı şekilde yüzünü ve başını açtı. Sonra bu şekilde defnedildi.

Bize Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Abdullah b. el-Velîd el-Mahzûmî ihramlı iken vefat etti. Onun durumu Osman b. Affân'a soruldu. O da başının örtülmemesini emretti.

1823. Muhammed b. İbrahim ﴿محمد بن إبراهيم﴾

[Muhammed b. İbrahim] b. el-Hâris b. Hâlid b. Sahr b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, Hafsa bt. Ebû Yahyâ'dır. Ebû Yahya'nın ismi Umeyr'dir. Benî Teym'in eski mevlalarındandır. *Medine*'de onlardan bazı kişiler vardı. Yakın zamanlara kadar onlardan yaşayanlar bulunuyordu.

Muhammed b. İbrahim'in çocukları şunlardır:

Musa b. Muhammed: Fakih ve muhaddis bir zattı. İbrahim ve İshâk: Bu üçünün annesi, Ümmü İsâ bt. İmrân b. Ebû Yahya'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. [İbrahim] b. el-Hâris et-Teymî anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben Sa'd b. Ebû Vakkâs ve İbn Ömer'i minberin topuzunu alıp sonra da oradan ayrılırken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. İbrahim'in künyesi Ebû Abdullah idi. Onun dedesi de ilk Muhacirlerden el-Hâris b. Hâlid idi.

Muhammed b. İbrahim, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliğinin son zamanlarında 120 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Muhammed b. İbrahim sika, güvenilir ve çok hadis rivayet eden bir zattı.

1824. Yezîd b. Talha ﴿يزيد بن طلحة﴾

[Yezîd b. Talha] b. Yezîd b. Rükâne b. Abdüyezîd b. Hâşim b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay.

Annesi, Fâhıte bt. Mes'ûd b. Hârise b. Nadle b. Avf b. Ubeyd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'dır.

Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1825. Kardeşi Muhammed b. Talha ﴿محمد بن طلحة﴾

[Muhammed b. Talha] b. Yezîd b. Rükâne b. Abdüyezîd b. Hâşim b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay.

Muhammed b. Talha'nın çocukları şunlardır: Ca'fer b. Muhammed, İbrahim ve Fâhıte: Bunların annesi el-Fâdıle bt. Rükâne b. Abdüyezîd b. Hâşim b. el-Muttalib b. Abdümenâf'tır.

Ali b. Muhammed ve Selâme: Bu ikisinin annesi Kelûle bt. Avn b. Abdullah b. Mâlik b. Abdullah b. Râfi b. Nadle b. Mihdab b. Sa'b'dır.

Muhammed b. Talha, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1826. Ebû Ubeyde b. Abdullah ﴿أبو عبيدة بن عبد الله﴾

[Ebû Ubeyde b. Abdullah] b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Zeyneb bt. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir. Zeyneb'in annesi ise Peygamber'in (sas) hanımı Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre'dir.

Ebû Ubeyde b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Abdullah -diğer adı Rükeyh'tir-, Zeyneb ve Hind: Hind, Abdullah b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib ile evlenmiş olup ondan Muhammed, İbrahim ve Musa b. Abdullah isimli çocukları olmuştur.

Emetülvehhâb bt. Ebû Ubeyde: Bunların annesi, Karîbe bt. Yezîd b. Abdülekber b. Vehb b. Zem'a'dır. Abdurrahman ve Ubeydullah: Bu ikisinin annesi, Ümmü'l-Kâsım bt. Ömer b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Ebû Ubeyde az hadis rivayet edenlerdendir.

1827. Kardeşi Vehb b. Abdullah ﴿وهب بن عبد الله﴾

[Vehb b. Abdullah] b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay.

Annesi, Zeyneb bt. Ebû Seleme Abdülesed el-Mahzûmî'dir.

Vehb b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdurrahman: Annesi ümmü veleddir. Kelsem: Annesi Habiyye bt. Yezîd b. Kunfuz b. Umeyr b. Cüd'ân b. Amr et-Teymî'dir.

Yezîd b. Mu'âviye'nin halifeliği zamanında 63 senesinin Zilhicce ayında meydana gelen *Harre* olayında öldürüldü.

1828. Kardeşleri Yezîd b. Abdullah ﴿يزيد بن عبد الله﴾

[Yezîd b. Abdullah] b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay.

Annesi, Zeyneb bt. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir.

Yezîd b. Abdullah'ın Yezîd b. Yezîd adında bir oğlu vardı. Bu çocuğun annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şürahbîl b. Avn anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti. Yine bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti. Yine bana Musa b. Ya'kûb anlattı. O da amcasından rivayet etti. Bütün râvîler dediler ki:

Müslim b. Ukbe, *Medine*'ye girip halkı soyduktan ve öldürdüğünü öldürdükten sonra, insanları biate çağırdı. Benî Ümeyye ilk olarak ona tabi olanlardandı. Sonra sarayına Benî Esed b. Abdüluzzâ'yı çağırdı. Onlara karşı aşırı bir kızgınlığı vardı. Onlara, "Allah kulu Emîrü'l-Müminîn Yezîd'e ve onun kendisinden sonra göstereceği adaya, mallarınız onun malı, nefsiniz onun kölesi olmak üzere biat edin. O, malınız ve canınız hakkında dilediği şekilde hüküm verecektir." dedi. Bazıları dediler ki: Özellikle Yezîd b. Abdullah'a şöyle dedi: "Sopanın kölesi olmak üzere önce sen biat et." Yezîd, "Ey Emîr! Biz Müslüman bir topluluğuz. Müslümanların ne tür hakları varsa bizim de aynı haklarımız vardır. Müslümanların üzerine düşen görev bizim de görevimizdir. Müslümanların biat ettiği şey üzere ben de amcamın oğlu, halifem ve imamım olan zata biat ediyorum." dedi. Müslim, "Senin kanınla beni sulayan Allah'a hamdolsun! Allah'a yemin olsun ki, bunu sana ebediyen söyletmeyeceğim. Ömrüme yemin olsun ki, sen çok kusur bulan bir kişisin. Arkadaşların da senin halifelerinin yolundadır." dedi. Sonra ona doğru yürüdü ve boynunu vurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman anlattı. O da Ca'fer b. Hârice'den şöyle dediğini rivayet etti:

Müsrif, *Mekke*'ye gitmek üzere *Medine*'den çıktı. Yezîd b. Abdullah b. Zem'a'nın bir ümmü veledi de ona tabi olarak askerin arkasında iki veya üç

gün yürüdü. Müsrif öldü. Onu *el-Müşellel*[194] tepesine defnettiler. Ümmü velede bu haber ulaşınca, onun defnedildiği yere vardı. Toprağı eşip onu oradan çıkardı ve el-Müşellel tepesine astı.

1829. Abdullah b. Vehb ﴿عبد الله بن وهب﴾

[Abdullah b. Vehb] b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Zeyneb bt. Şeybe b. Rebî'a'dır. Zeyneb'in annesi ise, Fâhıte bt. Harb b. Ümeyye'dir.

Abdullah'ın Yezîd adında bir oğlu vardır. Bunun annesi, Temîme bt. el-Hâris b. Mâlik b. Huzeyme b. A'yâ b. Mâlik b. Alkame b. Firâs b. Ganm b. Mâlik b. Kinâne'dir.

1830. Abbâd b. Abdullah ﴿عباد بن عبد الله﴾

[Abbâd b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Bintü Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümey b. Mâzin b. Fezâre'dir.

Abbâd b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Muhammed ve Sâlih: Bu ikisinin annesi Ümmü Şeybe bt. Abdullah b. Hakîm b. Hızâm b. Huveylid'dir. Yahya b. Abbâd: Bunun annesi, Âişe bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır. Âişe'nin annesi ise Ümmü'l-Hasan bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır. Abbâd, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvîdir.

1831. Hubeyb b. Abdullah ﴿خبيب بن عبد الله﴾

[Hubeyb b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ. Annesi, Bintü Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr el-Fezârî'dir.

Âlim bir zattı. el-Velîd b. Abdülmelik'e ondan rivayet edilen bazı hadisler ulaştı; ancak bunlar el-Velîd'in hoşuna gitmedi. Sonra *Medine*'deki valisine bir mektup yazıp ona 100 sopa vurmasını emretti. Vali ona 100

[194] Müşellel, Mekke ile Medine arasında, deniz sahilinde, Kudeyd'e kadar uzanan bir dağ olup Medine'ye uzaklığı yedi mildir. Yesrib (Medine) halkından Evs ve Hazrec kabilelerinin taptığı Menât isimli put burada bulunuyordu (M).

sopa vurdu ve üzerine gece [bekletilerek] soğutulmuş bir kırba soğuk su döktü. Günlerce böyle kaldı. Sonra vefat etti.

1832. Hamza b. Abdullah ﴿حمزة بن عبد الله﴾

[Hamza b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi, Bintü Manzûr b. Zebbân b. Seyyâr el-Fezârî'dir.

Hamza b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Umâre: Bu oğlunun ismiyle künyelenirdi. Küçük yaşta öldü. Abbâd b. Hamza: Bu ikisinin annesi, Hind bt. Kutbe b. Herim b. Seyyâr b. Amr b. Câbir b. Ukayl b. Hilâl b. Sümey b. Mâzin b. Fezâre'dir.

Ebû Bekir b. Hamza ve Yahya: Bu ikisinin annesi Ümmü'l-Kâsım bt. Muhammed b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'dir. Ümmü'l-Kâsım'ın da annesi, Ümmü Külsûm bt. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'dir. Ümmü Külsûm'ün annesi, Zeyneb bt. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Zeyneb'in annesi, Fâtıma bt. Resûlullah'tır (sas).

Süleymân b. Hamza ve Ümmü Seleme: Bu ikisinin annesi Ensâr'dan Ümmü'l-Hattâb bt. Şeybe b. Abdullah b. Şerîk b. Enes b. Râfi b. İmruülkays b. Zeyd Abdüleşhel'dir.

Abdülvâhid b. Hamza, Hâşim, Âmir, İbrahim, Abdülhamîd, Emetü'l-Cebbâr, Emetü'l-Melik, Ümmü Habîb ve Sâliha: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Abdullah b. ez-Zübeyr, oğlu Hamza'yı *Basra*'ya vali tayin etmişti. Ancak sonra yine kendisi onu görevinden aldı.

Hamza'dan ve oğulları Abbâd ve Hâşim'den hadis rivayet edilmiştir. Ayrıca Hâşim, Abbâd'dan da hadis rivayet etmiştir.

1833. Sâbit b. Abdullah ﴿ثابت بن عبد الله﴾

[Sâbit b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid. Annesi Bintü Manzûr b. Zebbân el-Fezârî'dir.

Sâbit'in çocukları şunlardır:

Nâfi, Mus'ab, Hubeyb ve Bükeyre: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Sa'd: Annesi ümmü veleddir. Esmâ: Annesi Sufeyyâ bt. Abdullah b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır. Hakîme ve Rukayka: Bu ikisinin annesi, Âişe bt. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

1834. Ebû Bekir b. Abdullah ﴿أبو بكر بن عبد الله﴾

[Ebû Bekir b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed. Annesi, Rayta bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır.

Ebû Bekir b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdurrahman: Annesi, Emetü'r-Rahmân bt. el-Ca'd b. Abdullah İbn Mâ'iz b. Mücâlid b. Sevr b. Mu'âviye b. el-Bekkâ b. Âmir'dir.

Ondan hadis rivayet edilmiştir.

1835. Hâşim b. Abdullah ﴿هاشم بن عبد الله﴾

[Hâşim b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Ümmü Hâşim'dir. Annesinin ismi Rahle bt. Manzûr b. Zebbân el-Fezârî'dir.

Hâşim babasının süvarilerinden biri idi. Sayılı kişilerdendi.

1836. Âmir b. Abdullah ﴿عامر بن عبد الله﴾

[Âmir b. Abdullah] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid. Annesi, Hanteme bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm el-Mahzûmî'dir.

Âmir b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Atîk ve Abdullah: Bunların nesillerinden kimse kalmamıştır. el-Hâris: Küçük yaşta öldü. Âişe, Ümmü Osman el-Kübrâ ve Ümmü Osman es-Suğrâ: Bunların annesi, Karîbe bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'dir.

Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'in künyesi *Ebü'l-Hâris* idi. O âbid ve fazıl bir insandı. Abdülmelik b. Hişâm'ın ölümünden biraz önce veya biraz sonra vefat etti. Hişâm ise 124 senesinde vefat etmişti.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Âmir b. Abdullah her gün güneş doğunca guslederdi. Abdullah b. Ebû Bekir ise temizlik ihtiyacı sebebiyle guslederdi.

Bize Ma'n haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik anlattı; dedi ki:

Âmir b. Abdullah'ı [her ayın] on yedinci günü geldiğinde visal orucu[195] tutmaya başlarken gördüm. Geceledikten sonra, iki gün ve bir gece hiçbir şey yemeden, ondan sonra gelecek iftar vaktine kadar oruç tutardı.

Bize Ma'n haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik anlattı; dedi ki:

Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'i dua ederken ellerini tozlu toprağa vururken gördüm.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân anlattı; dedi ki:

"Âmir b. Abdullah altı diyet karşılığında nefsini Allah'tan satın aldı."diyorlar.

Bize Mus'ab haber verdi. O da Süfyân'dan şunu rivayet etti:

Âmir b. Abdullah'ı remy-i cimâr [hacda şeytan taşlama] esnasında oradaki duruşunu uzattığını gördüm.

Âmir sika, güvenilir, emanete riayet eden, âbid bir zattı. Rivayet ettiği hadisler çok azdır.

1837. Muhammed b. Ca'fer ﴿محمد بن جعفر﴾

[Muhammed b. Ca'fer] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid. Annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Ca'fer'in çocukları İbrahim ve Zeyneb'dir. İkisinin de annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. İshâk, Muhammed b. Ca'fer'den hadis rivayetinde bulundu. İbn Cüreyc ve el-Velîd b. Kesîr de ondan hadis rivayet etmişlerdir.

Âlim bir zattı, kendisinin rivayet ettiği bazı hadisler vardı.

[195] İki ya da daha fazla gün arada iftar etmeden peşpeşe oruç tutmaya visal orucu denir (M).

1838. Nübye b. Vehb ﴿نبيه بن وهب﴾

[Nübye b. Vehb] b. Osman b. Ebû Talha b. Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay. Annesi, Benî Mâzin b. Mâlik b. Amr b. Temîm'den Sü'dâ bt. Zeyd b. Mülays'tır.

Nübye b. Vehb'in çocukları şunlardır: Vehb, Abdullah, Abdurrahman, Ömer, Ümmü Seleme ve Ümmü Cemîl: Bunların annesi, Ümmü Cemîl bt. Şeybe b. Osman b. Ebû Talha'dır.

İbn Ömer'in mevlası Nâfi, kendisinden daha genç olan Nübye b. Vehb'den hadis rivayet etmiştir.

Nübye, el-Velîd b. Abdülmelik zamanında ortaya çıkan anarşi olaylarında vefat etti. Sika, güvenilir, az hadis rivayet etmiş olan bir zattı. Hadisleri hasen seviyesindedir.

1839. Abdurrahman b. el-Misver ﴿عبد الرحمن بن المسور﴾

[Abdurrahman b. el-Misver] b. Mahreme b. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre. Annesi, Emetüllah bt. Şürahbîl b. Hasene el-Kindî'dir.

Abdurrahman b. el-Misver'in çocukları şunlardır:

Abdullah ve Meymûne: Bu ikisinin annesi Benî Hilâl b. Âmir'den Bintü Ziyâd b. Abdullah b. Mâlik b. Büceyr b. el-Hizm b. Rüeybe'dir. Ebû Bekir b. Abdurrahman: Şair bir zattı. Şürahbîl, Rebî'a ve Ca'fer: Bunların anneleri ümmü veledlerdir.

Abdurrahman'ın künyesi Ebü'l-Misver idi.

Abdurrahman el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 90 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1840. Seleme b. Ömer ﴿سلمة بن عمر﴾

[Seleme b. Ömer] b. Ebû Seleme b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Müleyke bt. Rifâ'a b. Abdülmünzir b. Zenber b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf'tır.

Seleme b. Ömer'in çocukları, Abdullah, Ömer ve Esmâ'dır. Esmâ, Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm ile evlenmiştir. Bunların annesi, Hafsa bt. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Hafsa'nın annesi ise Esmâ bt. Zeyd b. el-Hattâb'dır.

1841. el-Muttalib b. Abdullah ﴿المطلب بن عبد الله﴾

[el-Muttalib b. Abdullah] b. el-Muttalib b. Hantab b. el-Hâris b. Ubeyd b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Ümmü Ebân bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir.

el-Muttalib'in çocukları şunlardır:

el-Hakem: Bu çocuğun annesi es-Seyyide bt. Câbir b. el-Esved b. Avf ez-Zührî'dir.

Süleymân ve Abdülazîz: Abdülazîz, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un *Medine* valisi olarak görev yapmıştır. el-Fadl, el-Hâris ve Ümmü Abdülmelik: Bunların annesi Ümmü'l-Fadl bt. Küleyb b. Hazn b. Mu'âviye b. Hafâce b. Amr b. Ukayl b. Ka'b'dır.

Ali: Bunun annesi Fâhıte bt. Abdullah b. el-Hâris b. Abdullah b. el-Hasîn Zü'l-Gussa el-Hârisî'dir.

Karîbe: Bu kızın annesi Ümmü'l-Kâsım bt. Vehb b. Bişr b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır.

el-Muttalib, çok hadis rivayet eden râvîlerdendir. Ancak hadisi delil olarak kullanılmamıştır. Çünkü o, Peygamber'den çok mürsel hadis rivayet etmiştir. Oysa Peygamber (sas) ile görüşmesi yoktur. Onun bütün arkadaşları da tedlis yapıyorlardı.

1842. el-Muhâcir b. İkrime ﴿المهاجر بن عكرمة﴾

[el-Muhâcir b. İkrime] b. el-Muhâcir b. Abdullah b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Ondan Yahya b. Ebû Kesîr, o Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'den rivayet etti; dedi ki:

Allah Resûlü (sas), "Allah'a ve ahiret gününe inanan Müslüman bir kişinin had dışında on sopadan fazlasını vurması helal olmaz." dedi.

1843. Hafs b. Âsım ﴿حفص بن عاصم﴾

[Hafs b. Âsım] b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt[196] b. Rezâh b. Adî b. Ka'b.

Annesi, Benî Muhârib b. Hasafe'den[197] Sidre bt. Yezîd'dir.

Hafs b. Âsım'ın çocukları, Ömer, Riyâh -Bunun ismi İsâ'dır-, Ümmü Cemîl ve Ümmü Âsım'dır. Bunların annesi Meymûn bt. Dâvûd b. Küleyb[198] b. İsâf b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

Bize İsa b. Hafs anlattı; dedi ki: Babamın, ipek ve yünle dokunmuş kumaştan bir elbise giydiğini gördüm.

1844. Kardeşi Ubeydullah b. Âsım ﴿عبيد الله بن عاصم﴾

[Ubeydullah b. Âsım] b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Benî Adî b. Ka'b'dan Âişe bt. Mutî b. el-Esved b. Hârise'dir.

Ubeydullah b. Âsım'ın çocukları şunlardır:

Abdullah: Annesi ümmü veleddir.

Âsım ve Übeye: Bu ikisinin annesi Benî Esed'den Ümmü Seleme bt. Abdullah b. Ebû Ahmed b. Cahş b. Riâb'dır.

1845. Abdülhamîd b. Abdurrahman ﴿عبد الحميد بن عبد الرحمن﴾

[Abdülhamîd b. Abdurrahman] b. Zeyd b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi, Benî Âmir b. Sa'sa'a'dan Meymûne bt. Bişr b. Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ'dır.

Abdülhamîd'in çocukları şunlardır:

---

[196] Atâ neşrinde yer alan bu isim, çeviriye esas aldığımız neşirde yer almamıştır. Ancak kitabın diğer yerlerde geçen şecerelerde bu isim yer almaktadır (E).

[197] Asıl nüshada, Ziyâd ve Atâ neşirlerinde ismi ve nesebi farklı şekillerde ifade edilmiştir. Ben, *Nesebü Kureyş*'te (s. 361) geçen şeklini kullandım. Bir benzer yazım için bk. *Tabakâtu Halîfe*, s. 246.

[198] Bu isim Atâ neşrinde (VII, 332), Kelb şeklinde geçmektedir (E).

İbrahim: Annesi Benî el-Bekkâ'dan Bintü Yezîd b. el-Asam'dır.

Muhammed b. Abdülhamîd, Ömer, Zeyd, Abdurrahman el-Ekber ve Abdülkebîr: Bunların anneleri bir ümmü veleddir. Abdülkebîr, es-Sâife'ye[199] komutanlık yapmış biridir.

Abdurrahman el-Asğar: Annesi Bintü'l-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre el-Mahzûmî'dir.

Ömer b. Abdülazîz, Abdurrahman'ı *Irak*'a vali tayin etmiş ve onunla birlikte Ebü'z-Zinâd'ı da haraçtan sorumlu kâtip olarak göndermiştir.

1846. Nüfeyl b. Hişâm ﴿نفيل بن هشام﴾

[Nüfeyl b. Hişâm] b. Zeyd b. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi, Benî Zühre'nin halîflerinden olan Benî Kinâne'den Ümmü Habîb bt. Abdullah b. Kârız'dır.

Nüfeyl'in Hişâm adlı bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi, Bintü'l-Esed b. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir.

1847. Amr b. Şu'ayb ﴿عمرو بن شعيب﴾

[Amr b. Şu'ayb] b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. el-Âs b. Vâil b. Hişâm b. Sü'ayd b. Sehm b. Amr b. Hüsays b. Ka'b. Annesi, Habîbe bt. Mürre b. Amr b. Abdullah b. Umeyr b. Üheyb el-Cümahî'dir.

Amr b. Şu'ayb'm çocukların şunlardır:

Abdullah: Annesi Remle bt. Abdullah b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a b. Subeyra es-Sehmî'dir.

İbrahim b. Amr: Annesi Ümmü Âsım bt. Ömer b. Âsım b. Sakîf'tir.

Abdurrahman: Annesi ümmü veleddir.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O da Dâvûd b. Kays'tan şöyle dediğini rivayet etti:

[199] Yaz aylarında sınır boylarında Bizans'a korku salmak, gerekirse çarpışmak için sefere çıkan orduya Sâife denir (M).

Ömer b. Şu'ayb'ın künyesi Ebû İbrahim idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki:

Amr b. Şu'ayb'ın öğle ve ikindi arasında namazı uzattığını gördüm.

Bize el-Mu'allâ b. Esed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. el-Muhtâr anlattı. O da Habîb el-Mu'allim'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Amr b. Şu'ayb şunu anlattı:

Babam, ölümü esnasında annem için 20.000 dirhem bıraktı.

1848. Kardeşi Ömer b. Şu'ayb ﴿عمر بن شعيب﴾

[Ömer b. Şu'ayb] b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. el-Âs b. Vâil. Annesi, Habîbe bt. Mürre b. Amr b. Abdullah b. Umeyr b. Üheyb el-Cümahî'dir.

Kendisinin nesli devam etmemiştir. Ondan bazı hadisler rivayet edilmiştir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O da Abdülmelik b. Kudâme el-Cümahî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bize Amr b. Şu'ayb'ın erkek kardeşi Ömer b. Şu'ayb *Şam*'da anlattı. O babasından, o da dedesi Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Annesi Bintü Münebbih b. el-Haccâc'dır. Bu hanım Allah Resûlü'ne (sas) hediye getirir, ona ihsanda bulunurdu. Peygamber (sas) bir gün kendisine gelip şöyle demişti: "Ey Ümmü Abdullah! Nasılsın?"

1849. Kardeşleri Şu'ayb ﴿شعيب﴾

[Şu'ayb] b. Şu'ayb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. el-Âs b. Vâil. Annesi ümmü veleddir.

Şu'ayb'ın vefat etmiş bir oğlu vardır. Fakat kendisinin nesli devam etmemiştir.

Şu'ayb b. Şu'ayb'dan bazı hadisler rivayet edilmiştir.

1850. Muhammed b. Amr ﴿محمد بن عمرو﴾

[Muhammed b. Amr] b. Atâ el-Ekber b. Ayyâş[200] b. Alkame b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr[201] b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey. Annesi Külsûm bt. Abdullah b. Gaylân b. Seleme b. Mu'attib b. Mâlik b. Ka'b b. Sakîf'tir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Muhammed güzel görünüşlü ve mert bir kişiydi. Güzel görünüşü, mertliği, aklı ve olgunluğu sebebiyle insanlar *Medine*'de halifeliğin ona havale edileceğini konuşurlardı. Muhammed, Peygamber'in (sas) ashâbından İbn Abbâs ve diğer bazılarına ulaşmıştı.

Muhammed, el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında vefat etti. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

1851. Ebû Bekir b. Muhammed ﴿أبو بكر بن محمد﴾

[Ebû Bekir b. Muhammed] b. Amr b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abduavf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Ensâr'dan Hazrec kabilesine mensuptur. Annesi, Benî Mâlik b. en-Neccâr'dan Kebşe bt. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürâre b. Udes'tir. Teyzesi Amre bt. Abdurrahman'dır. Âişe'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Ebû Bekir b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Muhammed, Abdullah ve Abdurrahman: Bunların annesi Benî Mâlik b. en-Neccâr'dan Fâtıma bt. Umâre b. Amr b. Hazm'dır.

Emetü'r-Rahmân bt. Ebû Bekir: Annesi ümmü veleddir.

Ebû Bekir: Bu ad, çocuğun künyesi değil ismidir.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O da Yahya b. Sa'îd'den -rivayet ettiği bir hadiste- şunu rivayet etti:

Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm *Medine* kadısı idi.

---

[200] Ayyâş adı III. ahmed nüshasında ve Ziyâd neşrinde "Abbâs" şeklinde tahrif edilmiştir. Üstâd Atâ, fikir yürütmeden ya da üzerinde düşünmeden Ziyâd neşrine muvafakat etmiştir. İsmin doğrusu el-Mizzî'nin *Tehzîb*'inden ve İbn Hacer'in *Tehzîb*'inden tespit edilmiştir.

[201] Bu isim Atâ neşrinde "Nadr (النضر)" şeklinde kaydedilmiştir (E).

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Müslim anlattı; dedi ki:

Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ı, Ömer b. Abdülazîz zamanında mescitte mahkeme işlerini yürütürken gördüm. [Râvî,] el-Velîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında Ömer b. Abdülazîz' in *Medine* valisi olduğu zamanı kastediyor.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı. O da Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan şunu rivayet etti:

O, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ı, Peygamber'in kabrinin yanındaki direğe dayanmış bir şekilde mescitte mahkeme işleriyle uğraşırken görmüş.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ömer b. Abdülazîz halife olunca Ebû Bekir b. Muhammed'i *Medine*'ye vali tayin etti. Ebû Bekir, *Medine* kâdılığına amcasının oğlu Ebû Tuvâle b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ma'mer b. Hazm'ı getirdi. Ebû Bekir insanlara namaz kıldırır ve onların idare işlerine bakardı.

Bize Ma'n b. İsâ haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn anlattı; dedi ki:

Ben, Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm minberde iken onun üzerinde asla kılıç görmedim.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn anlattı; dedi ki:

Ebû Bekir b. Muhammed'in Cuma ve Bayram günlerinde beyaz sarık taktığını, Peygamber'in (sas) minberine çıktığı zaman da ayakkabılarını çıkardığını gördüm.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn şunu anlattı:

Ebû Bekir b. Muhammed'i kına ve kırmızı veya siyah renge çalan boya ile boyandığını gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn anlattı; dedi ki:

Ebû Bekir b. Muhammed'in sağ elinde altın bir yüzük gördüm. Yüzüğün taşı kırmızı yakuttan idi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Gusn şunu anlattı:

Ebû Bekir b. Muhammed'in sağ parmağında bir yüzük gördüm. Üstünde gök renginde bir yakut vardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı. O Amr b. Ebû Amr'dan, o da Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şunu rivayet etti: Babası şöyle demişti:

Bana, ince ve yumuşak kumaştan yapılmış elbiselerden üç elbiseden fazla kefen yapmayın.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında seksen dört yaşında iken 120 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Sika ve güvenilir bir zattı. Çok hadis rivayet etmiştir.

1852. Âsım b. Ömer ﴿عاصم بن عمر﴾

[Âsım b. Ömer] b. Katâde b. en-Nu'mân b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Ka'b. Ka'b, Zafer b. el-Hazrec b. Amr'dır. O da Ensâr'dan en-Nebît b. Mâlik b. el-Evs'tir.

Annesi, Benî Zafer'in müttefikleri olan Benî Selâmân b. Sa'd Hüzeym b. Kudâ'a'dan Ümmü'l-Hâris bt. Sinân b. Amr b. Talk b. Amr'dır.

Hadis [İlim] alamnda rivayetleri ve siyer ve Resûlullah'ın (sas) gazveleri hususunda bilgisi vardı. Ondan ilim ehlinden Muhammed b. İshâk ve başkaları rivayette bulundular. Sika, çok hadis rivayet eden ve âlimdi.

Âsım b. Ömer, bir borcu için hilafeti döneminde Ömer b. Abdülazîz'in yamna gitti. Ömer borcunu ödedi. Bundan başka ona yardım edilmesini de emretti. Ona *Dımaşk* mescidinde oturup insanlara Resûlullah'ın (sas) gazvelerini ve ashâbının menkıbelerini anlatmasını istedi. [Ömer b. Abdülazîz] dedi ki: "Mervânoğulları, bundan hoşlanmıyorlar ve bunu engelliyorlar. Mescitte oturup bunları insanlara anlat." O da kendisinden isteneni yaptı. Sonra *Medine*'ye döndü. Hişâm b. Abdülmelik döneminde 120 yılında vefat edinceye kadar orada kaldı.

1853. Kardeşi Ya'kûb b. Ömer ﴿يعقوب بن عمر﴾

[Ya'kûb b. Ömer] b. Katâde b. en-Nu'mân b. Zeyd b. Âmir b. Sevâd b. Zafer. Annesi Beni Selâmân b. Sa'd Hüzeym'den Ümmü'l-Hâris bt. Sinân b. Amr b. Talk b. Amr'dır.

Ya'kûb b. Ömer'in çocukları şunlardır:

Emetü'r-Rahmân: Rübayh b. Abdurrahman b. Ebû Sa'îd el-Hudrî ile evlenmişti.

Ömer b. Katâde'nin iki oğlu Âsım ve Ya'kûb'un nesilleri kesilmiş olup, halen onlardan kimse bulunmamaktadır. Benî Âmir b. Sevâd b. Zafer'in de nesli kesilmiş olup onlardan da kimse kalmamıştır.

Ya'kûb b. Ömer b. Katâde'den hadis rivayeti yapılmış olmakla birlikte ondan rivayet edilen hadisler azdır.

1854. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

Hazrec'den [Abdurrahman b. Abdullah] b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm b. Ka'b b. Selime. Annesi, Benî Selime'nin halîfi el-Berk b. Vebere'den Hâlide bt. Abdullah b. Üneys'tir.

Abdurrahman b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Muhammed ve Übeyye: Bu ikisinin annesi Benî Selime'den Hâlide bt. Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn'dır.

Abdullah ve Abdurrahman: Bu ikisinin annesi Benî Cidâre'den Ümmü Kûc bt. Sâbit b. el-Hâris b. Sâbit b. Hârise'dir.

Ravh b. Abdurrahman: Bunun annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman b. Abdullah, -amcası Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'in künyesi olan- Ebü'l-Hattâb künyesiyle künyeleniyordu.

ez-Zühri, Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten hadis rivayetinde bulundu. Abdurrahman az hadis rivayet etti. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti. Çocuklarının nesli kesildi. Onlardan kimse kalmadı.

1855. Vâkıd b. Amr ﴿واقد بن عمرو﴾

[Vâkıd b. Amr] b. Sa'd b. Mu'âz b. en-Nu'mân b. İmruülkays b. Zeyd b. Abdüleşhel b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec b. Amr. Amr, en-Nebît b. Mâlik b. el-Evs b. Hârise b. Sa'lebe b. Amr b. Âmir'dir. Annesi ümmü veleddir.

Vâkıd b. Amr'ın çocukları şunlardır:

Muhammed, Sa'd, Ebû Bekir ve Ümmü Ebîhâ: Bunların annesi Evs kabilesinin Benî Abdüleşhel kolundan Ümmü Külsûm bt. Seleme b. Avf b. Selâme b. Vakş b. Zür'a'dır.

Vâkıd b. Amr'ın çocuklarının nesli de zamanla son bulmuştur. Halen onlardan kimse bulunmamaktadır.

Vâkıd, sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisinin rivayet ettiği bazı hadisler vardır.

1856. Sa'îd b. Abdurrahman ﴿سعيد بن عبد الرحمن﴾

[Sa'îd b. Abdurrahman] b. Hassân b. Sâbit b. el-Münzir b. Harâm b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi ümmü veleddir.

Sa'îd b. Abdurrahman'ın çocukları şunlardır:

el-Fer'a ve Fâtıma: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Abde bt. Sa'îd: Bunun annesi ümmü veleddir.

Zamanla Hassân b. Sâbit'in çocuklarının nesli kesildi. Onlardan kimse kalmadı.

1857. Muhammed b. Yahya ﴿محمد بن يحيى﴾

[Muhammed b. Yahya] b. Habbân b. Münkız b. Amr b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Evs kabilesinden Ümmü'l-Alâ bt. Abbâd b. Selekân b. Selâme b. Vakş b. Zuğbe b. Ze'ûrâ b. Abdüleşhel'dir.

Muhammed b. Yahya'nın çocukları şunlardır:

Sükeyne ve Fâtıma: Bu ikisinin annesi el-Hâris bt. Vâsi b. Habbân b. Münkız b. Amr b. Mâlik b. Hansâ b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

Büreyke bt. Muhammed: Bunun annesi Müveyse bt. Sâlih b. Havvât b. Cübeyr b. en-Nu'mân b. Ümeyye b. el-Bürek'tir. Bürek, Evs kabilesinden İmruülkays b. Sa'lebe b. Amr b. Avf'tır.

Muhammed'in künyesi Ebû Abdullah'tır. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 120 bir yılında yetmiş dört yaşında iken *Medine*'de vefat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Yahya'nın Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde bir ilim halkası vardı. Fetva verirdi. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir zat idi.

Amcası Vâsi b. Habbân'dan, İbn Muhayrîz'den ve Abdurrahman b. el-A'rec'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

1858. Abdullah b. Abdurrahman ﴾عبد الله بن عبد الرحمن﴿

[Abdullah b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Ebû Sa'sa'a b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Ümmü'l-Hâris bt. Kays b. Ebû Sa'sa'a b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'dür.

Abdullah b. Abdurrahman'ın çocukları şunlardır: Abdurrahman, Muhammed, Kays ve Sübeyte: Bunların annesi Nâile bt. el-Hâris b. Abdullah b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

Abdullah b. Abdurrahman, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Mâlik b. Enes, Abdullah'a ulaşmış ve ondan hadis rivayet etmiştir. Ayrıca Mâlik, Abdullah'ın iki oğlu Muhammed ve Abdurrahman'dan da hadis rivayetinde bulunmuştur.

1859. Ali b. Abdurrahman el-Mu'âvî ﴾علي بن عبد الرحمن المعاوى﴿

Evs kabilesinin Benî Mu'âviye b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf kolundandır.

ez-Zührî, Ali b. Abdurrahman el-Mu'âvî'den hadis rivayet etmiştir.

1860. Muhammed b. Ka'b b. Hayyân ﴿محمد بن كعب بن حيان﴾

[Muhammed b. Ka'b b. Hayyân][202] b. Müslim b. Esed el-Kurazî. Künyesi Ebû Hamza'dır. Evs kabilesinin halîflerindendir.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O da Muhammed b. Ebû Humeyd el-Ensârî'den şunu rivayet etti:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, Ebû Hamza künyesiyle künyeleniyordu. Muhammed b. Ebû Humeyd onunla karşılaşmış ve ondan hadis dinlemiştir.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdurrahman b. Mevhib şunu haber verdi:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî Ebû Hamza olarak künyeleniyordu.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana Sa'îd b. Ebû Meryem'den naklen haber verildi. O Nâfi b. Yezîd'den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Sahr anlattı. O Abdullah b. Mu'attib -veya Muğîs- b. Ebû Büreyde'den, o da dedesinden şöyle dediğini rivayet etti:

Allah Resûlü'nü (sas) şöyle derken işittim: *"İki kâhinden biri çıkacak; Kur'ân'ı öyle okuyup anlayacak ki, ondan sonra Kur'ân'ı bu şekilde okuyup anlayan birisi olmayacak."*

Nâfi dedi ki: Rebî'a dedi ki: Biz şöyle diyorduk:

O adam Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'dir. İki kâhin de Kurayza ve en-Nadîr'dır. Onların erkek kardeşi el-Hedl olup soyları devam etmiştir.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Habîb b. Ebû Sâbit anlattı; dedi ki:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'yi kıssa anlatırken gördüm. Bir adam ağladı, sonra ayağa kalktı ve onun kıssasını kesti. Muhammed, "Bu ağlayan kimdir?" diye sordu. "Falan kabiledendir." dediler. [Râvî] dedi ki: Sanki bundan hoşlanmamıştı.

Bize Sa'îd b. Süleymân haber verdi; dedi ki: Ebû Ma'şer'i şöyle derken işittim:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî 108 senesinde vefat etti.

---

[202] Hayyân ismi, III. Ahmed nüshasında ve aynı şekilde Ziyâd neşrinde Hibbân şeklinde tahrif olmuştur. Üstâd Atâ'nın bu bölümdeki metodu Üstâd Ziyâd'dan harfiyen nakil olduğu için -metnin düzeltilmesi için asgari bir çaba harcamadan- bu hatada ona uymuştur.

Ebû Ma'şer'den başkasını şöyle derken işittim: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî kıssa anlatıyordu. O ve arkadaşlarının üzerine mescid çöktü ve onları öldürdü.

Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn de şöyle dedi: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî yüz sekiz senesinde vefat etti. Muhammed b. Ömer ve ilim ehlinden diğer kişiler bu ikisine muhalefet edip dediler ki: İbn Ka'b, 117 veya 118 senesinde vefat etti. Allah daha iyi bilir. Sika, güvenilir ve âlim bir zattı. Çok hadis rivayet edenlerdendir. Verâ sahibiydi. Allah ona rahmet eylesin ve ondan razı olsun.

1861. Abdullah b. Hırâş el-Kelbî ﴿عبد الله بن خراش الكلبي﴾

Ebû Hüreyre ve Ka'b'dan hadis rivayet etti. Ondan da Bükeyr b. Mismâr, Musa b. Ubeyde er-Rebezî ve diğerleri hadis rivayetinde bulundular.

1862. Abdullah b. Niyâr ﴿عبد الله بن نيار﴾

[Abdullah b. Niyâr] b. Mükrim el-Eslemî. Onun rivayet ettiği hadisler azdır.

1863. Ebû Seleme el-Hadramî ﴿أبو سلمة الحضرمي﴾

1864. Kâriz b. Şeybe ﴿قارظ بن شيبة﴾

O, Benî Zühre el-Kilâb'ın halîflerinden Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dendir.

Süleymân b. Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1865. Kardeşi Ömer b. Şeybe ﴿عمر بن شيبة﴾

O da az hadis rivayet edenlerdendir.

1866. Mu'âviye b. Abdullah ﴿معاوية بن عبد الله﴾

[Mu'âviye b. Abdullah] b. Bedr el-Cühenî'dir. Çok önceleri vefat etti. Vefat ettiğinde ilerlemiş bir yaşı vardı. Allah Resûlü'nün (sas) ashâbının çoğuna yetişti.

1867. Kardeşi Ba'ce b. Abdullah ﴿بعجة بن عبد الله﴾

[Ba'ce b. Abdullah] b. Bedr el-Cühenî. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1868. Mu'âz b. Abdullah ﴿معاذ بن عبد الله﴾

[Mu'âz b. Abdullah] b. Hubeyb el-Cühenî. İbn Abbâs'a yetişmiş ve ondan hadis rivayet etmiştir. Çok önceleri vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1869. İsmail b. Abdurrahman ﴿إسماعيل بن عبد الرحمن﴾

Benî Esed b. Huzeyme'den [İsmail b. Abdurrahman] b. Züeyb.

İbn Ömer'den hadis dinledi. Ondan da Abdullah b. Ebû Necîh ve Sa'îd b. Hâlid el-Kurazî rivayette bulunmuşlardır. Güvenilir ve sika bir zattı. Rivayet ettiği hadisler azdır.

1870. Kardeşi Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Züeyb. Ondan hadis rivayet edilmiştir. O, az hadis rivayet edenlerdendir. Daha çok kardeşi vesilesiyle bilinmektedir.

1871. Müslim b. Cündeb el-Hüzelî ﴿مسلم بن جندب الهذلى﴾

Künyesi Ebû Abdullah'tır. Büyük bir zattı. Abdullah b. Ömer ve Ömer'in arkadaşlarından, Ömer'in mevlası Eslem'den ve başkalarından hadis dinledi. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı:

Ömer b. Abdülazîz, Müslim b. Cündeb'e iki dinar maaş verdi. Daha önce maaş olmadan idare ediyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman Ebü'z-Zinâd'ı şöyle derken işittim: Sa'îd b. el-Müseyyeb'e Müslim b. Cündeb'in şöyle dediği ulaşmış:

Hacc-ı Ekber [büyük hac] kurban bayramının birinci günüdür. [Râvî] dedi ki: O bir bedevîdir; kurban kanları üzerine sıçradı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Zeyd b. Eslem, Müslim b. Cündeb'den hadis rivayet etti.

1872. Abdullah b. Ömer'in Mevlası Nâfi ﴿نافع﴾

Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Ebreşehr ahalisindendir. Katıldığı savaşlarda köle olarak Abdullah'ın hissesine düşmüştü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi b. Ebû Nu'aym, İsmail b. İbrahim b. Ukbe ve Ebû Mervân Abdülmelik b. Abdülazîz b. Ebû Ferve anlattılar; dediler ki:

Nâfi'in, Abdullah b. Ömer'den dinlediği ve bir sahifede yazılı olan kitabı biz ona okuyor ve şöyle diyorduk: "Ey Ebû Abdullah! Biz sana yazılı kitaptan okuyoruz ve sonra diyoruz ki: Nâfi bize rivayet etti." (Bu doğru mudur?). Nâfi, "Evet." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Nâfi b. Ebû Nu'aym'ı şöyle derken işittim:

Eğer dünya ehlinden birisi sana, Nâfi'in kendisine kitabını okuduğunu haber verirse, onu tasdik etme. O kişinin bu sözünden daha hatalı bir söz yoktur.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Ubeydullah'tan şöyle dediğini rivayet etti:

Nâfi tefsir ve açıklama yapmıyordu.

Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediği bana haber verildi: İsmail dedi ki:

Biz Nâfi'in hadislerini hatalı olduğu için reddederdik. O da bize hadis rivayet etmekten kaçınırdı. Süfyân dedi ki: Nâfi'in hadisin den daha güvenilir hangi hadis var!

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer b. Hafs anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, insanlara Sünnet'i öğretsin diye Nâfi'i *Mısır*'a gönderdi.

Muhammed b. Ömer ve diğer râvîler dediler ki: Nâfi, İbn Ömer, Ebû Hüreyre, Rubeyyi bt. Mu'avviz, Safiyye bt. Ebû Ubeyd, Ömer b. el-Hattâb'ın mevlası Eslem'den hadis rivayet etti.

O, çok hadis rivayet eden, sika ve güvenilir bir zattı. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamamnda 117 senesinde *Medine*'de vefat etti.

1873. Sa'îd b. Ebû Sa'îd ﴿سعيد بن أبي سعيد﴾

[Sa'îd b. Ebû Sa'îd] el-Makburî. Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'nin mevlasıdır.

Sa'd b. Ebû Vakkâs, Cübeyr b. Mut'im, Ebû Şüreyh el-Ka'bî, Ebû Hüreyre, Ebû Sa'îd el-Hudrî, İbn Ömer, Abdurrahman b. Ebû Sa'îd el-Hudrî, Sa'îd b. Dînâr, Urve b. ez-Zübeyr, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ümmü Seleme'nin mevlası Abdullah b. Râfi, Ubeyd b. Cüreyh, Abdullah b. Ebû Katâde, Abdurrahman b. Mihrân, el-Ka'kâ b. Hakîm, babasından ve kardeşi Abbâd b. Ebû Sa'îd'den hadis rivayet etti.

Sa'îd b. Ebû Sa'îd çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Yaşı ilerledikten sonra ölümünden dört yıl öncesi itibariyle hadisleri karıştırmaya (ihtilat) başladı.

Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 123 senesinde *Medine*'de vefat etti.

1874. Ubeydullah b. Miksem ﴿عبيد الله بن مقسم﴾

İbn Ömer ve Câbir b. Abdullah'tan hadis rivayet etmiştir.

1875. Ömer b. el-Hakem Ebü'l-Velîd ﴿عمر بن الحكم أبو الوليد﴾

Ömer b. Hırâş'ın mevlasıdır.

Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiştir.

1876. Ebû Vehb ﴿أبو وهب﴾

Ebû Hüreyre'nin mevlasıdır. Az hadis rivayet edenlerdendir. Ondan Ebû Ma'şer hadis rivayetinde bulundu.

1877. Sâlih b. Ebû Sâlih ﴿صالح بن أبي صالح﴾

Künyesi Ebû Abdullah'tır. et-Tev'eme'nin mevlasıdır. Tev'eme [İkiz], Bintü Ümeyye b. Halef el-Cümahî'dir. Onunla birlikte aym batında bir kız kardeşi daha bulunduğundan ona bu isim verilmiştir. Kölesi Ebû Sâlih'i azat etmiştir. Ebû Sâlih'in asıl ismi Nebhân idi.

Sâlih b. Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Yaşı bir hayli ilerlemiş iken 125 senesinde *Medine*'de vefat etti. Rivayet ettiği hadisler azdır. Râvîlerin onun hadisine önem verdiklerini görürsün.

1878. Ebû Amr b. Hımâs ﴿أبو عمرو بن حماس﴾

Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'nin mevlasıdır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Muhammed b. Tahlâ anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ebû Amr b. Hımâs Benî Leys'ten bir adamdır. Âbid, müctehid, geceleri namazla geçiren bir zattı. Kadınlara karşı şiddetli bir bakışı vardı. Bu yüzden Allah'a dua edip gözünü almasını istedi. Sonra gözleri görmez oldu. Âmâ olmak da kendisine ağır geldi ve gözünü iade etmesi için Allah'a dua etti. Bir ara mescitte namaz kılarken başını kaldırdı; kandile baktı ve çocuğunu çağırarak "Bu nedir?" diye sordu. Çocuk, "Kandil." dedi. Ebû Amr, "Şu nedir?" diye sordu. "Şudur." dedi. "Şu nedir?" diye sordu. Mescidin kandillerini tek tek saydı. Sonra Allah'a şükür için secdeye kapandı. Çünkü Allah gözünü kendisine iade etmişti.

Bundan sonra bir kadın gördüğü zaman başını aşağı indirirdi. Bütün zamanı oruçla geçirirdi. Akşam namazını kıldıktan sonra evine gider, orucunu açardı. Sonra biraz sakinleşirdi. Uyku gözlerini iyice bürüyünce uyurdu. Böylece birçok sefer yatsının son vaktini geçirirdi.

1879. Sa'îd b. Ebû Hind ﴿سعيد بن أبي هند﴾

Semüre b. Cündüb el-Fezârî'nin mevlasıdır. Semüre b. Cündüb'ün onlarla ittifakı sebebiyle Benî el-Ebcer ile birlikte çağırılırlar. el-Ebcer, Hudre b. Avf'tır.

Sa'îd, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Kendisinden rivayet edilen bazı uygun ve güzel hadisler vardır.

1880. Ebû Ca'fer el-Kâri ﴿أبو جعفر القارئ﴾

Adı, Yezîd b. el-Ka'kâ'dır. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a el-Mahzûmî'nin mevlasıdır.

Ebû Hüreyre, İbn Ömer ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Kıraatta Medinelilerin imamı olduğu için kendisine el-Kâri [okuyucu] ismi verilmiştir. Sika ve güvenilir bir râvî olup az hadis rivayet edenlerdendir.

Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti.

1881. İbrahim b. Abdullah ﴿إبراهيم بن عبد الله﴾

[İbrahim b. Abdullah] b. Huneyn. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevlasıdır. ez-Zührî ondan rivayette bulunmuştur. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1882. Abdullah b. Ebû Seleme ﴿عبد الله بن أبي سلمة﴾

Benî Teym b. Mürre'den el-Münkedir'in mevlasıdır. Ebû Seleme'nin ismi Dînâr'dır. Abdullah b. Ebû Seleme, Ebû Bekir b. Muhammed b. Hazm'ın kâtibi idi. O sıralarda Ebû Bekir, Ömer b. Abdülazîz'in *Medine*'deki valisi idi.

Abdullah birkaç rivayeti olan sika ve güvenilir bir râvî idi.

1883. Kardeşi Ya'kûb b. Ebû Seleme ﴿يعقوب بن أبي سلمة﴾

Künyesi Ebû Yusuf'tur. O, el-Mâcişûn'dur. Hem oğlu, hem kendisi bu şekilde isimlendirilmiştir. İkisi de el-Mâcişûn diye bilinirler.

Ya'kûb ve kardeşleri arasında fakih olan ve hadis rivayetinde bulunan kişiler mevcuttur. Ancak Ya'kûb'un rivayet ettiği hadisler azdır.

1884. Müslim b. Ebû Hurre ﴿مسلم بن أبي حرة﴾

Medineli birisinin mevlasıdır. Peygamber'in (sas) hanımı Ümmü Seleme'den semâ yoluyla rivayette bulunmuştur. Ondan Rebî'a b. Abdurrahman hadis rivayet etmiştir. Müslim de az hadis rivayet edenlerdendir.

1885. İshâk b. Yesâr ﴿إسحاق بن يسار﴾

Kays b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf'ın mevlası ve *el-Meğâzî* sahibi Muhammed b. İshâk'ın babasıdır.

İshâk b. Yesâr'dan hadis rivayet edilmiştir. [Râvîler] onun *Aynüttemr*[203] esirlerinden olduğunu söylerler. *Medine*'de Ebû Bekir es-Sıddîk halife iken onların üzerine Hâlid b. el-Velîd'i göndermişti.

1886. Kardeşi Musa b. Yesâr ﴿موسى بن يسار﴾

Ondan da hadis rivayet edilmiştir. O ise Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etmiştir.

1887. Kardeşleri Abdurrahman b. Yesâr ﴿عبد الرحمن بن يسار﴾

Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

[203] Aynüttemr, Suriye-Arabistan çölünün birleştiği yerde kurulmuş ve ticaret kervanlarının uğrak yeri olan önemli bir şehirdir. Hâlid b. Velîd tarafından fethedilmiştir (M).

1888. el-Velîd b. Rebâh ﴾الوليد بن رباح﴿

Devsîlerin mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den hadis rivayet etti. Ondan da Kesîr b. Zeyd ve diğerleri hadis rivayet etmiştir.

1889. Abdullah b. Nistâs ﴾عبد الله بن نسطاس﴿

Câbir b. Abdullah'tan hadis rivayet etti. Ondan da Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebû Vakkâs hadis rivayet etmiştir.

Üçüncü tabaka sona ermiştir. Tek olan Allah'a hamd olsun.
Allah'ın salât ve selamı da Nebi'si Muhammed,
O'nun âli ve ashâbı üzerine olsun.

Medineli Tabiîn

Dördüncü Tabaka

1890. ez-Zührî ﴿الزهرى﴾

Adı, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah el-Asğar b. Şihâb b. Abdullah el-Hâris b. Zühre b. Kilâb b. Mürre'dir. Annesi, Âişe bt. Abdullah el-Ekber b. Şihâb'dır. Künyesi *Ebû Bekir*'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı; dedi ki: ez-Zührî'yi şöyle derken işittim:

Ben çocuk iken Divan'da[204] benim için ayrılmış bir pay [malî bir yardım hakkı] bulunmuyordu. O zamanlar Abdullah b. Sa'lebe b. Su'ayr el-Adevî'den kabilemin nesebini öğreniyordum. Abdullah, kabilemin nesebini iyi bilen bir âlimdi ve onların kız kardeşlerinin oğlu ve halîfiydi. Bir adam kendisine gelip talakla ilgili bir mesele sordu. O meseleyi çözmekten aciz kaldı ve ona Sa'îd b. el-Müseyyeb'i işaret etti. Ben kendi kendime, "Bu yaşlı adamla ne işim var? Resûlullah'ın (sas) başını okşadığını hatırlıyor; ama bu sorulanı anlayamıyor!"[205] Sonra meseleyi soran adamla birlikte

[204] Divan, biri kütük, defter ve sicil; diğeri heyet, meclis ve mahkeme olmak üzere iki farklı anlamda kullanılır. Her iki anlamda da divanın pek çok çeşitleri bulunur. Buradaki divan kavramı ile malî konularla ilgili olarak kişilerin kayıtlı olduğu kayıt defteri kastedilmiştir (M).

[205] Küçük bir çocukken Resûlullah (sas) ile olan anısını hatırladığını söylerken, ileri yaşına rağmen sorulan soruyu bilemediğine şaşırıyor (E).

Sa'îd b. el-Müseyyeb'e gittim. O sorusunu sordu, Sa'îd de ona cavap verdi. Sonra ben, Abdullah b. Sa'lebe'yi bırakarak ilim tahsili için Sa'îd b. el-Müseyyeb'in yanında oturmaya başladım. Daha sonra Urve b. ez-Zübeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe ve Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm ile da oturdum, [onlardan ilim tahsil ettim.] Sonunda bir fakih oldum.

Daha sonra *Şam*'a gittim. Seher vaktinde *Dımaşk* mescidine girdim. Önemli insanlardan oluştuğu anlaşılan büyük bir halkaya yöneldim. Orada oturdum. Oradaki topluluk hangi kabileden olduğumu sordu. Kureyş kabilesinden *Medine*'de oturan bir adam olduğumu söyledim. Oradakiler bana, "Senin ümmü veledlerin hükmü hakkında bir bilgin var mı?" diye sordular. Onlara Ömer b. el-Hattâb'ın ümmü veledlerle ilgili kavlini söyledim. O topluluk bana, "Bu, Kabîsa b. Züeyb'in meclisidir. O sana gelecek. Çünkü bu konuyu ona Abdülmelik sordu. Bize de bu konuda bir rivayet ve bir görüş olup olmadığım sordu. Fakat bizde o konu hakkında bir bilgi bulamadı." dediler. Kabîsa geldi. Onlar durumu Kabîsa'ya anlattılar. O bana hangi kabileden olduğumu sordu. Ben de kabilemi söyledim. Sa'îd b. el-Müseyyeb ve benzerlerini sordu. Ben de ona bildiklerimi anlattım. Sonra, "Ben seni Müminlerin Emîri'nin yanına götüreceğim." dedi. Sabah namazını kıldı. Çıkıp giderken ben de onunla birlikte gidiyordum. Sonra Abdülmelik b. Mervân'ın huzuruna çıktı. Ben güneş yükselinceye kadar kapının önünde oturdum. Kabîsa dışarı çıktı ve "O Medineli Kureyşli adam nerede?" diye sordu. Ben, "İşte, buradayım!" dedim. Kalktım ve onunla birlikte Emîru'l-Müminîn'in huzuruna çıktım. Önünde Mushaf vardı. Onu kapamıştı. Onun kaldırılmasını emretti. Yanında Kabîsa'dan başka oturan bir kimse yoktu. Onu halife olarak selamladım. Bana, "Kimsin?" diye sordu. Ben, "Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre." dedim. "Eyvah! Fitnenin içine çekilip aldatılmış bir kabile!" dedi.

Müslim b. Abdullah, ez-Zübeyr'in yanında yer almıştı. Sonra sözüne devam etti: "Ümmü veledler hakkında sende nasıl bir bilgi var?" diye sordu. Ben de ona bildiğimi anlatmaya başladım ve "Sa'îd b. el-Müseyyeb bana rivayet etti." dedim. Abdülmelik, "Sa'îd nasıldır? Hali, durumu nasıldır?"

diye sordu. Onun hakkında bildiğimi anlattım. Sonra, "Bana Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm rivayet etti." Onun da durumunu sordu. "Bana Urve b. ez-Zübeyr rivayet etti:" dedim. Onun da durumunu sordu. "Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe rivayet etti." dedim. Onun da durumunu sordu. Sonra Ömer b. el-Hattâb'dan rivayetle ümmü veledler hakkındaki hadisi anlattım.

Sonra Kabîsa b. Züeyb'e yöneldi ve ona, "Bu husus, uzaktaki memleketlere [valilere] yazılsın." dedi.

Kendi kendime, "Bu saatten daha uygun bir zaman bulamam. Belki bundan sonra Halife'nin huzuruna çıkma imkânım olmaz." diye düşündüm. "Emîrü'l-Müminîn uygun görürse akrabalık bağlarım gözetir ve benim ev halkım için Divan'da takdir edilen payı bana da verir. Çünkü Divan'dan pay almayan birisiyim." dedim. Halife bana, "Bu kadar yeter! Haydi şimdi git, işine bak!" dedi. Ben huzurundan çıktım. Allah'a yemin olsun ki, ona haber verdiğim hadis sebebiyle çok sevinçliydim. Yine Allah'a yemin olsun ki, ben o zaman fakir ve muhtaç durumda idim. Kabîsa çıkıncaya kadar kapıda oturdum. Bana doğru yöneldi ve beni azarlayarak, "Benim emrim olmadan bu işi yapmaya seni sevkeden şey nedir? Niçin benimle istişare etmedin?" dedi. "Allah'a yemin olsun ki, ben, bir daha onun huzuruna çıkamayacağımı zannettim." dedim. Kabîsa, "Niçin böyle zannettin? Onun huzuruna çıkabilirdin. Haydi, beni takip et! (veya Benimle beraber eve gel!)" dedi. Ben onun bineğinin arkasından yürüyordum. Bir taraftan insanlar da onunla konuşuyorlardı. Eve girdi. Bir müddet sonra yanıma bir hizmetçi geldi. Hizmetçinin elinde bir kâğıt vardı. Bana, "Bu yüz dinardır. Bunu sana vermem emredildi. Ayrıca binmen için bir katır, sana hizmet etmek için bir köle ve giymen için on elbise verilecektir." dedi. Elçiye, "Bunları kimden isteyeceğim?" dedim. Elçi, "O kâğıtta, sana onları vermesi emredilen kişinin ismini görmüyor musun?" dedi. Kâğıdın ucuna baktım. Orada, "Falan kişiye gidip ondan şunu alacaksın." diye yazıyordu. O kişinin kim olduğunu sordum. Bana, "İşte o, şu kişidir. O Halife'nin özel vekilidir." denildi. Kâğıdı ona götürüp verdim. Bana, "Evet!" dedi. Kâğıtta yazılı olanların hemen verilmesini emretti. Ben de oradan ayrıldım. O kişi benim bütün ihtiyaçlarımı karşıladı.

Sabah olunca yanına gittim. Ben onun katırı üzerinde bulunuyordum. Katıra semer vurdu. Onun yanına kadar gittim. Bana, "Seni Emîrü'l-Mü-minîn'e götürebilmem için onun kapısında hazır ol!" dedi. Ben de dediği vakitte orada hazır bulundum. Beni Emîrü'l-Müminîn'e götürdü ve bana, "O söze başlamadıkça sen onunla konuşmaktan kaçın. Ben senin, onun emrettiği ihtiyaçlarını giderdim." dedi. Onu halife olarak selamladım. Bana oturmamı işaret etti. Oturunca Abdülmelik konuşmaya ve bana Kureyş'in nesebini sormaya başladı. O Kureyş'in nesebini benden daha iyi biliyordu. Neseb konusunda benden daha bilgili olduğu için bana verdiklerini keseceğini düşünmeye başladım. Sonra bana, "Ailene verilen payın sana da verilmesini uygun gördüm." Sonra Kabîsa'ya döndü; ona bunun Divan'a kaydedilmesini emretti. Sonra, "Divan'ının nerede olmasını istersin? Burada Müminlerin Emîri ile birlikte mi? Yoksa onu memleketinde mi almak istersin?" diye sordu. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Biz sizinle birlikteyiz. Siz Divan'dan kendiniz ve aileniz için aldığınız zaman, ben de alırım." dedim. Sonra benim Divan'a yazılmamı, bunun bir nüshasının da *Medine*'de kaydedilmesini emretti. Medineliler için Divan çıktığı zaman, Abdülmelik b. Mervân ve ailesi Divanlarını *Şam*'da alırlardı. Ben de böyle yaptım. Bazen Divanımı *Medine*'de alırdım. Ondan vazgeçmedim.

Bundan sonra Kabîsa çıktı ve bana, "Emîrü'l-Müminîn onunla sohbet eden arkadaşları arasında olmanı, Sahâbe hayatını anlatanlar için takdir edilen payın sana da verilmesini ve onlar içinde maaşının en yüksek seviyeye çıkarılmasını emretti. Emîrü'l-Müminîn'in kapısında devamlı hazır ol." dedi. Sahâbe hayatını anlatan bir adam vardı. O da kötü kalpli ve kaba birisiydi. Kaba konuşuyordu. Sonra ben sohbete bir-iki gün gitmedim. Bu yüzden bana çok şiddetli bir şekilde kızdı. Bir daha geç kalmadım. Bu konuda işin başında Kabîsa'ya bir şey söylemekten hoşlanmadım. Abdülmelik'in ordusundan ayrılmamaya başladım. Onun huzuruna sıkça çıkıyordum.

Abdülmelik bana sormaya devam ediyordu: "Kimlerle karşılaştın?" Ben de Kureyş'ten karşılaştığım kimselerin isimlerini ve bunlarla ilgili haberleri ona söylüyordum. Fakat Kureyş'in dışına çıkmıyordum. Bana, "Ensâr ile ilişkin nedir? Onların nezdinde de ilim [hadis] bulabilirsin.

Onların seyyidinin oğlu olan Hârice b. Zeyd b. Sâbit'den rivayet ettiklerin nerede? Abdurrahman b. Yezîd b. Hârice'den rivayet ettiklerin nerede?" Bu minval üzere onlardan pek çok kişinin ismini saydı. Sonra *Medine*'ye gittim. Onları arayıp sordum. Onların yanında çok ilim ve hadis olduğunu gördüm.

Abdülmelik b. Mervân vefat edince el-Velîd b. Abdülmelik'in yanına gidip gelmeye devam ettim. Daha sonra aynı şekilde Süleymân b. Abdülmelik, Ömer b. Abdülazîz ve Yezîd b. Abdülmelik'in yanına gidip geldim. -Yezîd b. Abdülmelik yargı işlerinde ez-Zührî ile Süleymân b. Habîb el-Muhâribî'yi birlikte görevlendirmişti.- Daha sonra Hişâm b. Abdülmelik'in yanına gidip geldim.

Hişâm 106 senesinde hacca gitti. Onunla birlikte ez-Zührî de haccetti. Hişâm onu çocuklarıyla birlikte kendilerine gerekli bilgileri sunmak, fıkıh ve hadis öğretmek ve onlarla birlikte haccetmek için görevlendirdi. *Medine*'de vefat edinceye kadar ez-Zührî onlardan ayrılmadı.

Bize Süleymân b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O da Ma'mer'den şöyle dediğini rivayet etti:

ez-Zührî, bir şeyi Abdülmelik'in huzurunda ilk olarak bilen kişi olarak tanınır. Abdülmelik b. Mervân bir mecliste, "Hüseyn'in öldürüldüğü gün, *Beyt-i Makdis*'in taşlarının ne yaptığını kim biliyor?" diye sordu. Orada bulunanlardan hiç kimse bu konu hakkında bilgi sahibi değildi. Sadece ez-Zührî, "Bana ulaştığına göre, o gün *Beyt-i Makdis*'ten hangi taş çevrilse altında taze kan olduğu görülmüş." dedi. ez-Zührî bu rivayeti ilk olarak bilmekle tanındı.

Bize Haccâc b. Minhâl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da ez-Zührî'den şunu rivayet etti:

Bir adam Ömer b. el-Hattâb'a, "Allah'ı bırakıp başkasının kınamasından korkan kişi durumunda olmamak için ne yapmalıyım?" diye sordu. Ömer, "Eğer insanların bir işini üzerine alırsan [idareci olursan] o zaman Allah'ı bırakıp kınayanın kınamasından korkma. Eğer onların işlerinden [idarecilikten] uzak olursan o zaman da kendi nefsinle meşgul ol, iyiliği emret, kötülükten sakındır." dedi.

Yahya dedi ki: ez-Zührî bu hadisi Ömer b. Abdülazîz'e rivayet etti. O da hutbede insanlara şöyle dedi: ez-Zührî bana şöyle şöyle rivayet etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den şunu rivayet etti:

Hişâm, 106 senesinde oğlu Ebû Şâkir'i, yani Mesleme b. Hişâm'ı hac işleriyle görevlendirdi. ez-Zührî'ye de onunla birlikte *Mekke*'ye gitmesini emretti. ez-Zührî'ye Divan'ından Allah rızası için ayrılan paydan 17.000 dinar verdi. Ebû Şâkir *Medine*'ye gelince, ez-Zührî ona Medinelilere bir iyilikte bulunmasını hatırlatarak onu buna teşvik etti. Ebû Şâkir *Medine*'de yarım ay kaldı ve humusu [beşte bir] Medinelilere taksim etti. Başka hayırlı işler de yaptı. ez-Zührî ona, devesi kendisini *Zülhuleyfe* mescidinin yanına getirdiği zaman, orada ihrama girmesini emretti.

Muhammed b. Hişâm b. İsmail el-Mahzûmî ona el-Beydâ'dan[206] ihrama girmesini emretti. O da *Beydâ*'dan ihrama girdi.

Sonra Hişâm b. Abdülmelik 123 senesinde hac işleriyle oğlu Yezîd b. Hişâm b. Abdülmelik'i görevlendirdi. ez-Zührî'ye de o sene onunla birlikte hac yapmasını emretti.

Abdurrahman b. Mehdî dedi ki: O Mâlik b. Enes'ten, o da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'îd b. el-Müseyyeb ile geçirdiğim yirmi sene bir gün gibiydi.

Bize Affân b. Müslim rivayet etti; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bir gece Ömer b. Abdülazîz ile birlikte gece sohbetinde bulundum. Ona hadis rivayet ettim. O, "Bu gece bana anlattığın her şey kulaklarımdan girdi. Fakat sen ezberledin, ben unuttum." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Ben İbn Şihâb ile birlikte tavaf ediyordum. İbn Şihâb'ın elinde bazı levhalar ve sahifeler vardı. Biz ona gülüyorduk. ez-Zührî dedi: "Eğer

[206] Medîne yakınında bir yer adıdır. Medîne'ye 11 km. yakınlığındaki Zülhuleyfe civarında bir yerdir (M).

Doğu'dan, muttali olmadığımız ve bilmediğimiz hadisler fışkırıp gelmeseydi, hiçbir hadis yazmaz, onu yazmak için izin de almazdım."

Bize Affân haber verdi; dedi ki: Bize Bişr b. el-Mufaddal anlattı; dedi ki: Bize Abdurrahman b. İshâk anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Aldığım hadislerden sadece birisi hakkında şüpheye düştüm, onu arkadaşıma sordum. O hadisin de ezberlediğim gibi olduğunu gördüm."

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Sa'd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonra İbn Şihâb'ın topladığı hadisleri başka bir kimsenin topladığını görmedim.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir el-Hüzelî bana şöyle dedi: -O, el-Hasan ve İbn Sîrîn'in meclislerinde bulunmuştu-

"Benim için şu hadisi ezberle. O, ez-Zührî'nin rivayet ettiği bir hadistir." Ebû Bekir, ez-Zührî'yi kastederek "Asla onun gibisini görmedim." dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

"Bir kişinin dışında hem fakih, hem muhaddis olan bir zata ulaşmadım." Ben, "Kim o?" diye sordum. "İbn Şihâb ez-Zührî." dedi.

Bana Abdürrezzâk'tan rivayetle haber verildi: dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; dedi ki: Bana Sâlih b. Keysân haber verdi; dedi ki:

Ben ve ez-Zührî bir araya geldik. Biz ilim talep ediyorduk. "Sünnetleri yazalım." dedik. Sonra Peygamber'den (sas) gelen rivayetleri yazdık. Sonra ez-Zührî, "Ashâbından gelenleri de yazalım. Çünkü o da Sünnet'tir." dedi. Ben, "Hayır. O, Sünnet değildir. Onu yazmıyoruz." dedim. Ashâbdan gelenleri (ashâbın sözlerini) o yazdı, ben yazmadım. O başarılı oldu; ben ise kaybettim.

Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd, babasından şöyle dediğini rivayet etti:

İlimde İbn Şihâb'ı geçemedik. Biz derse geldiğimiz zaman gençleri küçümserken, o öne geçer; elbisesini göğsünün üzerine bağlar ve arzu ettiği her şeyi sorardı.

Bize İshâk b. Ebû İsrâîl haber verdi. O da Abdürrezzâk'tan rivayet etti; dedi ki: Bize Ma'mer anlattı. O da ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Şu emîrler, bizi hadisi yazmaya zorlayıncaya kadar, biz hadis yazmayı mekruh görürdük. Sonra Müslümanlardan hiç kimsenin bizi bundan menetmediğini gördük.

Bana Abdürrezzâk'tan rivayetle haber verildi: dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; dedi ki:

ez-Zührî'ye, "İnsanlar, senin mevâlîden hadis almadığını zannediyorlar." denildi. O, "Ben onlardan da hadis alıyorum. Muhacir ve Ensâr'ın çocuklarını bulunca onlara güveniyorum, fakat onlardan başkaları hakkında bu kadar güvenim olmuyor." dedi.

Ma'mer dedi ki: el-Velîd b. Yezîd öldürülünceye kadar biz ez-Zührî'den çok hadis rivayet ettiğimizi zannederdik. Ancak el-Velîd'in ölümünden sonra, -ez-Zührî'nin [derlediği] hadisleri kastederek- kütüphanesinden hayvanlar üzerine yüklenen defterlerin çokluğunu görünce yanlış düşündüğümüzü anladık.

[Ma'mer] dedi ki: ez-Zührî dedi ki: "Urve b. ez-Zübeyr'in kapısına gider, orada oturur, sonra ona olan hürmetimden dolayı geri dönerdim. Eğer eve girmemi isterse girerdim."

[Ma'mer] dedi ki: ez-Zührî'nin arkadaşları arasında konumu, el-Hakem b. Uteybe'nin arkadaşları arasındaki konumu gibiydi. Urve ve Sâlim de ondan bazı şeyleri rivayet etmiştir.

[Ma'mer] dedi ki: Rusâfe'de ez-Zührî'nin yanına geldim, kimse ondan hadis sormuyordu.

[Ma'mer] dedi ki: O bana hadis rivayet etmişti.

[Ma'mer] dedi ki: ez-Zührî dedi ki: "İki dizim, Sa'îd b. el-Müseyyeb'in dizine sekiz sene değdi."

[Ma'mer] dedi ki: Ömer b. Abdülazîz haccetti. Ben de onunla birlikte idim. Bir gece Ömer'den korkan Sa'îd b. Cübeyr evime geldi ve bana, "Arkadaşının bana zarar vermesinden korkuyor musun?" dedi. Ben, "Hayır! Bilâkis, emniyet ve güven duyuyorum." dedim.

[Ma'mer] dedi ki: ez-Zühri dedi ki: "Biz hadisi bir karış kadar rivayet ediyoruz. -*Irak*'ı kastederek- o bize bir arşın olarak geri dönüyor. -Eliyle de bir taraftan orasını işaret etti.- Oradan hadis gelirse dikkatli ol."

[Ma'mer] dedi ki: Onun alanında asla ez-Zühri gibisini görmedim. Hammâd'ın da alanında asla onun gibisini görmedim.

Ma'mer dedi ki: Benî Ümeyye'den bir adam olan İbrahim b. el-Velîd'in ez-Zühri'ye bazı şeyler sorduğunu işittim. O zaman ona bir hadis kitabı arzetmişti. Ona, "Ey Ebû Bekir! Senden, bu kitapta olan hadisleri rivayet edeyim mi?" dedi. ez-Zühri, "Evet. O kitabı benden size başka kim rivayet edebilir ki?" dedi.

[Ma'mer] dedi ki: Eyyûb'u gördüm; ez-Zühri'ye hadis arzetti. O da ona icazet verdi. Mansûr b. el-Mu'temir, arz yoluyla hadis rivayetinde bir sakınca görmüyordu.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O da Ubeydullah b. Ömer'den şöyle dediğini rivayet etti:

İbn Şihâb'ı gördüm: Ona onun kitaplarından birisi getirilir ve kendisine şöyle denirdi: "Ey Ebû Bekir! Bu senin kitabın ve hadisindir. Onu senden rivayet ediyoruz." O da "Evet." diyordu. O kitabı ne kendisi okudu, ne de ona okundu!

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zühri'nin erkek kardeşinin oğlu olan Muhammed b. Abdullah anlattı; dedi ki: Sayısını bilmediğim kadar çoklukta amcamın şöyle dediğini işittim:

Bir hadisi hadisçiye okumuş olmam ile hadisçinin onu bana okuması arasında bir fark görmüyorum. Ben bunda da "Bize rivayet etti ki:" diyorum.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı; dedi ki:

Ubeydullah b. Ömer ile Mâlik b. Enes, ez-Zühri'nin yanına gittiler. ez-Zühri'nin her iki gözünde yaşlık ve kırmızılık vardı. Yüzünün üzerinde de siyah bir hırka bulunuyordu. "Ey Ebû Bekir! Nasıl sabahladın?" dediler. "Gözüm hastalanmış olarak sabahladım." dedi. Ubeydullah, "Senin hadisini sana arzetmek için geldik." dedi. ez-Zühri "Şu anda hastayım." dedi. Ubeydullah, "Allah'ım! Affet! Allah'a yemin olsun ki, Sâlim b. Abdullah'a

gittiğimiz zaman, sana bunu yapmıyoruz!" dedi. Sonra, "Neyse Ubeydullah! Ey Mâlik oku! Ben Mâlik'in ona okuduğunu gördüm." dedi.

ez-Zührî dedi ki: "Sen bununla yetin. Allah seni affetsin." Sonra Ubeydullah'a döndü, o da okudu. Abdurrahman dedi ki: Ben ez-Zührî'ye okuyan kişinin Mâlik olduğunu gördüm.

Bana Süfyân b. Uyeyne'den rivayetle haber verildi; dedi ki: Amr b. Dînâr dedi ki:

Hadisi ez-Zührî'den daha çok bilen birisini görmedim.

Süfyân dedi ki: ez-Zührî'ye zaman zaman hadis arzolunurdu. Bir seferinde İbn Cüreyc ona geldi ve "Ben sana bir kitap arzetmek istiyorum." dedi. ez-Zührî, "Sa'd oğlu hakkında benimle konuştu ve Sa'd mutlu oldu." dedi. İbn Cüreyc bana dedi ki: "Ondan korktuğunu gördüm. ez-Zührî Ebü'l-Ahvas hadisini zikretti. Sa'd ona, "Ebü'l-Ahvas kimdir?" diye sordu. ez-Zührî "Şu yerdeki yaşlı zatı görmedin mi?" deyip onun özelliklerini saydı.

Süfyân dedi ki: ez-Zührî, Ali b. Zeyd'i kendisiyle birlikte minderine oturttu. ez-Zührî'nin üzerinde yeni yıkanmış iki elbise vardı. Onlardan çöven kokusu geliyordu. Ali, "Emretseniz de bu elbiselere güzel koku sürülse!" dedi. Akşam vakti olunca ez-Zührî geldi, *Mescid-i Harâm*'a girdi. Tavaf edip etmediğini hatırlamıyorum. Bir köşeye oturdu. Sütunların yanbaşında da Amr (b. Dînâr) vardı. Bir kişi ez-Zührî'ye, "Bu, Amr'dır." dedi. Sonra onun yanına gidip oturdu. Amr ona, "Senin yanına gelemememin sebebi kötürüm oluşumdur." dedi. Sonra bir müddet birbirlerine hadis rivayet ettiler ve birbirlerine sorular sordular. ez-Zührî hadis rivayet ettiği zaman şöyle dedi: "Bana falan kişi rivayet etti." O, hadisi en iyi ezberleyenlerdendi.

Abdurrahman b. Mehdî, Vüheyb'den rivayetle dedi ki: Eyyûb'u şöyle derken işittim:

ez-Zührî'den daha iyi hadis bilen birini görmedim. Sahr b. Cüveyriye dedi: "el-Hasan da dâhil mi?" diye sordu. Abdurrahman, "ez-Zührî'den daha iyi hadis bilen birini görmedim." dedi.

Abdurrahman b. Mehdî, Hammâd b. Zeyd'den, o Bürd'den, o da Mekhûl'den rivayetle dedi ki:

Geçmiş Sünnet'i ez-Zührî'den daha bilen birisini görmedim.

Şu'ayb b. Harb dedi ki: Mâlik b. Enes şöyle dedi:

Biz ez-Zührî ve Muhammed b. el-Münkedir'in yanına gider otururduk. ez-Zührî "İbn Ömer dedi ki: Şöyle şöyle." derdi. Daha sonra yine onunla oturduğumuzda ona, "İbn Ömer'den rivayet ettiğin hadisi sana kim rivayet etti?" dedik. "Oğlu Sâlim." dedi.

el-Velîd b. Müslim, Seleme b. el-Ayyâr'dan ez-Zührî'den şöyle dediğini rivayet etti:

Bunlar, yuları [senedi] olmayan hadisler değildir.

Bana Abdullah b. Sâlih rivayetle haber verildi: O da Mu'âviye b. Sâlih'ten şunu rivayet etti:

Ebû Cebele, ez-Zührî b. Şihâb ile evinde selef (selem) akdi yapmıştı. Anlaşma otuz dinar üzerinden yapıldığı halde ez-Zührî, Ebû Cebele'ye on dinar fazla verdi. Bunun üzerine Ebû Cebele, "Bu fazlalık sebebiyle bir günah hâsıl olmasından korkmuyor musun?" dedi. ez-Zührî gülerek, "Bu otuz dinar senin hakkındır, onu ödedik. Bu on dinarı da fazladan verdik." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana, Benî ed-Dîl'in Benî Nüfâse kolundan ez-Zührî'nin dayılarından yaşlı bir zat haber verdi; dedi ki:

ez-Zührî bir gece on beş kadın hizmetçi kullanmıştı. Her hizmetiçiye peşin olarak otuz dinar, on tanesine ise, onbeş [dinar] verdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mahreme b. Bükeyr anlattı; dedi ki:

Ben *Mısır*'a giderken ez-Zührî de *Şam*'dan dönüyordu. Yolda onunla karşılaştım. Onu, üzerindeki bir yağmurlukla namaz kılarken gördüm. Üzerinde rida yoktu.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi. O da ez-Zencî'den şöyle dediğini rivayet etti:

ez-Zührî'yi gördüm siyah boya kullanıyordu. Mâlik, "Ben de onun başına kına yaktığını gördüm." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana el-Münkedir b. Muhammed rivayet etti; dedi ki:

ez-Zührî'nin iki gözünün arasında [alnında] secde izi vardı. Fakat burnunda secde izi bulunmuyordu.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Üveysî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd anlattı. O da babasından şunu rivayet etti:

Hişâm b. Abdülmelik, İbn Şihâb'ın 80.000 dirhemlik borcunu ödedi. Babamı, bu borç konusunda onu azarlarken ve ona şöyle derken işittim: "Hişâm b. Abdülmelik, senin 80.000 dirhemlik borcunu ödedi. Hâlbuki sen, borç konusunda Peygamber'in (sas) ne dediğini de biliyorsun." İbn Şihâb babama, "Ben malıma güveniyorum. Allah'a yemin olsun ki, şu benim maşrapam [su tası] tepesine kadar altın ve gümüşle dolsa -İbrahim dedi ki: Burada şüpheye düştüm. (Altın ve gümüş konusunu kastediyor.)- onu, malımın bedeli olarak görmem." dedi. İbrahim, "Onların ikisi de (altın ve gümüş) o zaman maşrapanın içindeydi." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

ez-Zührî, el-Velîd'in veliahtlıktan düşürülmesi için daima Hişâm b. Abdülmelik'in yanında onun hakkında kötüleyici sözler söyler ve onu ayıplar, söylenmemesi gereken büyük sözler söyler, hatta çocukların kına yakılmasından dahi bahsederdi. Hişâm'a şöyle derdi: "Senin için helal olan ancak onu azletmendir." Fakat yapılan akit ve anlaşma sebebiyle Hişâm'ın gücü buna yetmedi. Ayrıca Hişâm, insanların kalbini kazanmayı düşündüğünden, ez-Zührî'nin yaptığı gibi onu kötülemiyordu.

Ebü'z-Zinâd "Bir gün *Fustât*[207] taraflarında iken Hişâm'm yanında bulunuyordum. ez-Zührî'nin el-Velîd hakkındaki konuşmalarını işitiyordum. Fakat durumu bilmemezlikten geliyordum. Hâcip gelip, "el-Velîd kapıda bekliyor." dedi. Hişâm "Gelsin!" dedi. el-Velîd içeri girdi. Hişâm minderinde oturması için ona yer açtı. Ben el-Velîd'in yüzünde kızgınlık ve kötülük alametleri olduğunu görüyordum.

el-Velîd halife olunca bana, Abdurrahman b. el-Kâsım'a, İbnü'l-Münkedir'e ve Rebî'a'ya birer adam gönderdi. Bir gece bana da bir adam gönderdi. Benimle yalnız başına görüşmek istediğini söyledi. Bana akşam yemeği ikram etti. Biraz konuştuktan sonra bana dedi ki: "Ey İbn Zekvân!

[207] Fustat, Kahire'nin tarihteki eski adıdır. İlk olarak 641 yılında Mısır fatihi Amr İbnü'l-Âs tarafından askerî bir karargâh olarak kurulmuştur. Sonra şehir Kahire adını almış ve birçok devlete başkentlik yapmıştır (M).

el-Ahvel'in [Hişâm] yanına girdiğimde sen orada idin. Hatırlıyor musun ez-Zührî beni kötülüyordu? Onun o günkü sözünden bir şey hatırlıyor musun?" Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Geldiğiniz günü hatırlıyorum. Yüz ifadelerinizden o gün sizin çok kızgın olduğunuzu biliyorum." dedim. el-Velîd, "Hişâm'ın başı ucunda gördüğün hizmetçi orada konuşulanların hepsini bana nakletti. Ben de yanınıza girmeden önce kapıda bekliyordum. Hizmetçinin bana haber verdiğine göre sen bu konuda hiçbir şey söylemedin." dedi. Ben, "Evet! Ey Müminlerin Emiri! Ben o konuda hiçbir şey söylemedim." dedim. el-Velîd, "Allah Teâlâ'ya bana imkân vermesi halinde ez-Zührî'yi öldüreceğime söz vermiştim; fakat [ben halife olmadan önce] öldü." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah haber verdi; dedi ki:

Amcam ez-Zührî, Hişâm ile şöyle konuşuyorlardı: Eğer Hişâm b. Abdülmelik vefat ederse, *Duhân*[208] dağına sığınacaklar. ez-Zührî, Hişâm b. Abdülmelik'in vefatından birkaç ay önce, 124 senesinde vefat etti. el-Velîd b. Yezîd, onu yakalayıp cezalandıramadığı için üzgündü.

Muhammed b. Ömer dedi ki: ez-Zührî, Mu'âviye b. Ebû Süfyân'ın hilafetinin sonunda 58 yılında doğdu. Resûlullah'ın (sas) hanımı Âişe bu yılda vefat etmişti. ez-Zührî, 124 yılında oradaki malları için *Şağb* ve *Bedâ*'daki *Selbe*'ye gitti ve orada ikamet etti. Orada hastalandı ve öldü. Yolun ortasına defnedilmesini vasiyet etti. 124 yılının Ramazan ayının 17'sinde vefat etti. Vefatı sırasında altmışaltı yaşındaydı.

Bize el-Hüseyn b. el-Mütevekkil el-Askalânî haber verdi; dedi ki:

Ben, ez-Zührî'nin *Edâmâ'*daki[209] kabrini gördüm. Orası *Şağb* ve *Bedâ*'nın arkasında bulunuyordu. Orası *Hicaz*'ın çıkışı, *Filistin*'in de girişi sayılır. Orada kendisinin bir çiftliği vardı. Kendisinin kabri de burada bulunuyordu. Kabri tepeliydi ve üzerinde beyaz kireç bulunuyordu.

---

[208] Duhân, günümüzde Bahreyn devletinin sınırları içinde yer alan ve ülkenin en yüksek tepesi olan bir dağdır (M).

[209] *Edâmâ, Şam* bölgesinde *Hicaz*'ın çıkışı, *Filistin*'in de girişi sayılan bir yerleşim merkezidir (M).

[Râvîler] dediler ki: ez-Zührî, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Ayrıca fakih bir zattı. Her konuda geniş bir bilgi si vardı.

1891. Kardeşi Abdullah b. Müslim ﴿عبد الله بن مسلم﴾

[Abdullah b. Müslim] b. Ubeydullah b. Abdullah el-Asğar b. Şihâb b. Abdullah el-Hâris b. Zühre.

Annesi, Bintü Ühbân b. Lu'd b. Urve b. Sahr b. Ya'mur b. Nüfâse b. Adî b. ed-Dîl b. Abdümenât b. Kinâne'dir.

Abdullah'ın çocukları şunlardır: Muhammed, İbrahim ve Ümmü Muhammed: Bunların anneleri, Benî el-Akşer b. Mâlik b. Hısl'den Habîb b. Huveytıb b. Âmir'in annesidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî, ez-Zührî'nin kardeşinin oğlundan şunu anlattı:

Babası ez-Zührî'den daha yaşlı idi. Künyesi de Ebû Muhammed idi. ez-Zührî'den önce vefat etti. İbn Ömer'e yetişti. Ondan ve diğer Sahâbîlerden hadis rivayet etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir zattı.

1892. Muhammed b. el-Münkedir ﴿محمد بن المنكدر﴾

[Muhammed b. el-Münkedir] b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi ümmü veleddir. Künyesi Ebû Abdullah'tır.

Muhammed b. el-Münkedir'in çocukları şunlardır: Ömer, Abdülmelik, el-Münkedir, Abdullah, Yusuf, İbrahim ve Dâvûd: Bunların annesi ümmü veleddir.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc b. Muhammed anlattı. O da Ebû Ma'şer'den şöyle dediğini rivayet etti:

el-Münkedir, Âişe'nin huzuruna girdi ve "Benim bir ihtiyacım ortaya çıktı, bana yardım et." dedi. Âişe, "Benim yanımda sana yardım edecek bir şey yok. Eğer yanımda 10.000 dirhem bulunsaydı, onu da sana gönderirdim." dedi. el-Münkedir onun yanından çıkınca, Hâlid b. Üseyd yanında bulunan 10.000 dirhemi getirip Âişe'ye verdi. Âişe, "Ne çabuk imtihan

edildim?" dedi. Hemen bu parayı el-Münkedir'in arkasından gönderip ona verdi. el-Münkedir çarşıya gitti, 2.000 dirheme bir cariye aldı. O cariye kendisine üç çocuk doğurdu. Onlar *Medine*'nin âbidleriydiler: Muhammed, Ebû Bekir ve Ömer. Bunlar, el-Münkedir'in çocuklarıdır.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Ebü's-Serî Sehl b. Mahmûd anlattı; dedi ki: Bize Süfyân anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Münkedir daha çocuk iken ibadet etmeye başladı. Onlar ailece ibadet ehli idi. Annesi ona, "Çocuklara şaka yapma." derdi.

Ona, "Hangi amel daha faziletlidir?" diye soruldu. "Mümini sevindirmek." dedi. Ona "Lezzet alınan şeyden geriye ne kaldı?" denildi. O, "Mümin kardeşlere iyilik etmek." dedi.

Kendisine Bakara [inek] denilen bir kişinin cenaze namazım kıldı. O ahmak ve cahil bir adamdı. el-Münkedir'e, "Bir inek üzerine mi cenaze namazı kıldın?" diye soruldu. el-Münkedir, "Allah Teâlâ'nın, benim kalbimden "Allah rahmetini bir ineğe vermekten acizdir." şeklinde şeklinde bir şey geçtiğini bilmesini kerih görürüm. Veya "herhangi bir kişiye" dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Münkedir, Safvân b. Süleym, Ebû Hâzim, Süleymân b. Sühaym ve Yezîd b. Husayfe namaz ve ibadet ehlidirler. İkindiden ve yatsıdan sonra toplanırlar, birbirleriyle sohbet ederler, birbirlerine hadis rivayet ederler ve onlardan her biri bir söz söylemedikçe birbirlerinden ayrılmazlar, birbirlerine çeşitli dualar ederlerdi. Onlar birbirleriyle iyi arkadaşlık ederler ve her sene hac mevsiminde haclarını da birlikte ifa ederlerdi. Âbidlerden olan Ebû Sahr el-Eylî de onlarla birlikte olurdu. Sonra Ömer b. Zer'e giderler. O da onlara kıssa anlatır ve ahiret ahvalinden bahsederdi. Hac mevsimi bitinceye kadar halleri böyleydi. İkinci senenin hac mevsiminde tekrar bir araya gelirlerdi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Seleme anlattı; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleymân anlattı. O da Muhammed b. el-Münkedir'den şöyle dediğini rivayet etti:

Kendisi yanağım yere koyar, sonra annesine şöyle derdi: "Ey kavmimin annesi! Ayağını yanağımın üzerine koy."

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Âmir anlattı. O da İbnü'l-Mübârek'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Münkedir dedi ki: Geceleyin Ömer namaz kılıyordu. Ben de annemin iki ayağını ovalıyordum. Ömer'e onun gecesi nasıl sevimli geliyorsa, bana da gecem öyle sevimli geliyordu.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize el-Alâ b. Abdülcebbâr anlattı; dedi ki: Bize Süfyân anlattı; dedi ki:

İbnü'l-Münkedir bazı geceler kalkıp namaz kılar ve şöyle derdi: "Şu anda benden rızık bekleyen nice uykusuz gözler vardır!"

Onun hasta bir komşusu vardı. Gece sesini bağırma seviyesinde yükseltirdi. Muhammed de sesini hamd ederek yükseltirdi. Ona bu durum hatırlatıldı: "O sesini belâ sebebiyle yükseltiyor, ben ise sesimi nimet sebebiyle yükseltiyorum." dedi.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O da Muhammed b. Sûka'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Münkedir'e, "Sen haccediyorsun, fakat üzerinde borç var." denildi. Muhammed, "Hac, ödenmesi önde gelen bir borçtur." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. Muhammed b. Muhammed b. el-Münkedir anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Ben dua ile sağlam oldum.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Münkedir b. Muhammed b. el-Münkedir anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Yemenli bir adam bana yüz dinar emanet bıraktı. Sonra *Sağr*'a[210] [liman şehri] gitti. Muhammed Yemenli'ye, "Eğer bizim ona ihtiyacımız olursa, sen dönünceye kadar ondan nafakamız için harcayabilir miyiz?" diye sordu. Yemenli, "Evet." dedi. Muhammed de ondan nafakası için harcama yaptı. Adam geldi. Hemen *Yemen*'e gitmek istiyordu. Muhammed'in yanında paranın tamamı yoktu. Ona, "Ne zaman gitmek istiyorsun?" diye sordu. Adam, "İnşaallah yarın sabah." dedi. Muhammed mescide çıktı. Se-

[210] Sağr, gedik, liman, liman şehri, düşmanın saldırmasından korkulan yer anlamına gelir. Tarihi olaylara ilişkin olarak daha çok düşman toprağına yakın olan mevki anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin burada da böyle bir anlam taşıdığını söyleyebiliriz (M).

her vakti oluncaya kadar bu dinarlarla ilgili olarak Allah'a dua etti. Onun kimden ve nasıl olursa olsun gelmesini istiyordu. Birisi geldi. Kendisi secde halinde iken bir kese altını onun ayakkabılarının içine koydu. Sonra Muhammed keseyi yokladı. İçinde tam yüz dinar vardı. Allah'a hamd etti. Evine döndü. Sabah olunca onu Yemenli'ye verdi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bizim arkadaşlarımız şöyle konuşurdu:

O keseyi koyan kişi Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr idi. O çoğu zaman bu gibi hareketleri yapardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana el-Hur b. Yezîd el-Hazzâ anlattı; dedi ki:

Muhammed b. el-Münkedir [bir sıkıntısı sebebiyle] mescide gidip dua etti. Gece yarısında Safvân b. Süleym de mescide gidip namaz kıldı ve onun ayakkabısının içine elli dinar koydu. Muhammed onu aldı ve Allah'a hamdetti. Safvân çıkıp evine gitti. Mevlası Sellâme'ye şöyle dedi: "Kardeşim Muhammed çok zor bir durumda akşamladı. Bu dinarları ona götür. Bizim onlardan dört-beş dinar almamız yeterlidir." Cariye, "Bu saatte mi?" diye sordu. Safvân, "Evet. Şimdi sen onu mihrapta Allah'a 'Onu bana dilediğin şekilde nereden ve nasıl verirsen ver.' diyerek dua ederken göreceksin." dedi. Cariye kırk dört, kırk beş veya kırkaltı dinarı alıp çıktı. Mescide gitti. Bir müddet Muhammed'i dinledi. Onun şöyle dediğini işitti: "Allah'ım! Onu bana dilediğin şekilde nereden ve nasıl verirsen ver. Bu saatte ya İlâhî!" Sonra kendisine gelen bu para sebebiyle Allah'a hamdetti.

Bize Muhammed b. Ömer anlattı. O Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan veya başka bir arkadaşından şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Münkedir her sene haccederdi. Onunla birlikte bazı arkadaşları da hacca giderdi. Bir gün *Mekke* evlerinden birinde bulunuyordu. Kendi kölesine, "Git, bize şunu satın al!" dedi. Köle, "Allah'a yemin olsun ki, yanımızda dirhem olsun, dinar olsun az veya çok hiçbir şey bulunmuyor." dedi. "Haydi git! Allah onu verir." dedi. Köle, "Nereden?" diye sordu. Muhammed, "Sübhânallâh!" dedi. Sonra sesini yükseltip telbiye getirdi. Kendisiyle birlikte bulunan arkadaşları da telbiye getirdi. İbrahim b. Hişâm da o haccedenler arasındaydı. Onların sesini işitti ve "Şunlar nedir?" diye sordu. Ona, "Muhammed b. el-Münkedir ve arkadaşları

hac için buradalar. Muhammed onların masraflarını karşılıyor ve onların [maddî] sorumluluklarını üstleniyor." denildi. İbrahim, "Bu işleri yapan Muhammed'e yardımcı olmak lazım." dedi. Hemen o an, Muhammed'e 4.000 dirhem gönderdi. Muhammed onu kölesine verdi ve "Vay haline! Sana emrettiğim şeyi satın al demedim mi? Allah onu bize bu şekilde verdi. Gördüğün gibi Allah onu bize verdi. Haydi git! Almanı emrettiğim şeyeleri satın alıp getir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Münkedir b. Muhammed b. el-Münkedir anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Medine'de çok şiddetli bir kıtlığa maruz kaldık. Kıtlık senelerce sürdü. Muhammed dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, ben gece yarısından sonra mescitteyim. Gökte bulut yoktu. Ben de mescidin önünde bulunuyordum. Önümde ridasını üzerine örtmüş bir adam bulunuyordu. Onun dua etmeye devam ettiğini ve şöyle dediğini duydum: "Ey Rabbim! Sana kasem ederim ki!" Bu sözü tekrar ediyordu. "Ey Rabbim!.." sözünü bir saatten fazla tekrar etti. Allah'a yemin olsun ki, biz o zamana kadar bir belâ ve musibet içinde idik. Bir de baktık bulutlar ortaya çıktı. Hâlbuki gökte buna dair bir işaret yoktu. Sonra yağmur yağdı, su bulutlardan aşağıya döküldü. Gök yarılmış gibiydi. O zamana kadar asla görmediğim kadar vadiler su ile doldu. Sonra onun şöyle dediğini duydum: "Ey Rabbim! Onda yıkma olmasın. Onda boğma olmasın. Onda belâ olmasın. Onda eksiltme ve yok etme olmasın." Sonra sabah namazını kıldıran imam selam verdi. Dua eden adam da örtünerek çekip gitti. Ben onu Lebbâdîn [Keçeciler] Sokağı'na kadar takip ettim. Kendisine ait cumbalı bir eve girdi. Sabah olunca bu adamın kim olduğunu sordum. Bana, "Bu Ziyâd en-Neccâr'dır. O yatağı olmayan bir adamdır. Geceleri namaz kılmak ve dua etmek suretiyle her türlü zorluğa karşı koyar. O, çokça dua edenlerdendir. Hangi işi yapsa, onu gizli tutar." dediler. Muhammed b. el-Münkedir dedi ki: Burada Allah Resûlü'nün (sas) şu sözünü hatırladım: *"İnsanlardan kendisini gizleyen ve eski elbiseler giyen nice kimseler vardır ki, Allah adına bir şey isterlerse, Allah onların isteğini kabul eder."*

Muhammed b. Ömer dedi ki: Daha sonra beni ziyaret etti ve benimle özel dostluk kurdu. Ancak onun hakkında zikrettiğim bazı şeylerden

hoşlanmadı ve "Ey Ebû Abdullah! Şunu zikretmeden geç. Onun karşılığı, kendisi hakkında bilgi sahibi olduğumuz zâtın katındadır." dedi. Muhammed el-Münkedir dedi ki: "Adını vererek bana yasak koyduktan sonra ben de ondan söz etmedim. Ancak dua etmek isteyen kişi dua etsin ve insanlar arasında salih kişilerin de bulunduğunu bilsin diye 'Şöyle bir adam!' dedim."

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı:

Ben Muhammed b. el-Münkedir'i gül kokusuyla kokulanmış iki elbise ve zaferanla kokulanmış iki elbise giymiş olarak gördüm. Ancak iki elbise de temiz değildi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb'in dayısı olan Abdurrahman b. Mukâtil el-Kuşeyrî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülmelik b. Kudâme rivayet etti; dedi ki:

Muhammed b. el-Münkedir'i gömleğinin düğümleri çözülmüş halde namaz kılarken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer dedi ki: Münkedir b. Muhammed b. el-Münkedir, Câbir b. Abdullah, Ümeyye bt. Rukayka, Urve b. ez-Zübeyr, Abdurrahman b. Sa'îd b. Yerbû, -amcası- Rebî'a b. Abdullah b. el-Hüdeyr, el-Hasan el-Basrî ve Sa'îd b. Cübeyr'den hadis dinledi.

Muhammed, verâ sahibi, âbid, sika ve güvenilir bir zattı. Az hadis rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadislerin çoğunu Câbir b. Abdullah'tan rivayet etmiştir.

Muhammed, 130 veya 131 senesinde *Medine*'de vefat etti.

1893. Ömer b. el-Münkedir ﴿عمر بن المنكدر﴾

[Ömer b. el-Münkedir] b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi ümmü veleddir. O Ümmü Muhammed b. el-Münkedir'dir. Ömer'in çocuğu olmadı. Âbid ve müctehid bir zattı.

Bize el-Alâ b. Abdülcebbâr el-Mekkî el-Attâr haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer el-Cümahî anlattı; dedi ki: Ümmü Ömer b. el-Münkedir dedi ki:

Seni uyurken görmeyi seviyorum. Ömer, "Ey anneciğim! Ben geceyi karşılıyorum. O beni korkutuyor. Bir de baktım sabah olmuş, yapmak istediğimi yapamamışım." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da el-Alâ b. Abdülcebbâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Nâfi b. Ömer anlattı; dedi ki:

Medine'ye Beytülmâl görevlisi olan bir adam geldi; dedi ki: Bana bir adamı gösterin, bu malı [yardımı] ona vereceğim. Ona Ömer b. el-Münkedir'i gösterdiler. O malı ona vermek istedi, fakat Ömer kabul etmekten kaçındı. Adam, "Bu adam malı almaktan kaçındı. Ondan sonra başkasını gösterin." dedi. Medineliler, "Ondan sonra Ebû Bekir b. el-Münkedir'e benzeyen başka bir adam bilmiyoruz." dediler. Adam o malı Ebû Bekir'e vermek istedi. O da malı almaktan kaçındı. Adam, "Bu iki kişiden sonra kimi gösterirsiniz?" diye sordu. Onlar, "Muhammed b. el-Münkedir." dediler. Adam gelip malı ona vermek istedi. Fakat o da malı almaktan kaçındı. Adam, "Ey Medineliler! Eğer hepiniz el-Münkedir doğurma gücüne sahipseniz, haydi bunu yapın!" dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Âmir anlattı. O da Muhammed b. Leys'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Ömer b. el-Münkedir'in evinde bir şeyden bahsettiler. Annesi, "O şöyle şöyle bir şeydi." dedi. Ömer ona muhalefet etti. Sonra gidip konuyu araştırdıkları zaman Ömer'in görüşünün doğru olduğu ortaya çıktı. O hadisi daha iyi ezberler ve muhafaza ederdi. Ömer, "Ey Anneciğim! Ben, senin ayaklarını yanağımın üstüne koymandan hoşlanıyorum." dedi. Anne, "Ey oğlum! Ne diyorsun?" dedi. Annesi ayaklarını onun yanakları üstüne koyuncaya kadar Ömer bu talepte bulunmaya devam etti.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Âmir anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. el-Mübârek anlattı; dedi ki:

Ebû Hâzim mescidde kıraat ehli bazı kimseleri toplayıp Ömer b. el-Münkedir'e getirdi. Ebû Hâzim onunla, kişiye yüklenen ibadetin nefse hafif gelmesi konusunu konuştu. Ömer, "Ben geceyi karşılıyorum, fakat o beni korkutuyor. Kur'ân okuduğum veya başka bir şeyi vird edindiğim zaman isteğime ulaşıyorum. Bunları yapmadığımda, bir de bakıyorum gece sona ermiş, isteğime kavuşamamışım." dedi.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bana el-Alâ b. Abdülcebbâr anlattı; dedi ki: Nâfi'in şöyle dediğini işittim:

Ömer b. el-Münkedir'in ağrısı şiddetlenince, insanlar Ebû Hâzim'i çağırırlardı. O olgun bir adamdı. Durum böyle iken Ebû Hâzim ona bazı şeyler söylerdi. Ömer, "Ben, Allah'ın karşıma hiç hesap etmediğim bazı şeyleri çıkaracağından korkuyorum." dedi. Nâfi, "Âyet onun uykusunu kaçırıyor veya mânen üzüyordu." dedi. O verâ sahibi ve ibadet ehli bir kişiydi.

1894. Ebû Bekir b. el-Münkedir ﴿أبو بكر بن المنكدر﴾

[Ebû Bekir b. el-Münkedir] b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi ümmü veleddir. el-Münkedir'in iki oğluna nisbetle Ümmü Muhammed ve Ümmü Ömer olmak üzere iki künye ile anılır.

Ebû Bekir b. el-Münkedir'in çocukları şunlardır: Abdullah ve İbrahim: Bu ikisinin annesi, Abde bt. Abdullah b. Rebî'a b. Abdullah b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ'dır.

Bize Ahmed b. Ebû İshâk haber verdi. O da Gassân b. el-Mufaddal'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Sa'îd b. Âmir anlattı; dedi ki:

Bedevi bir Arap *Medine*'ye gelip orada el-Münkediroğulları'nın durumunu, faziletini ve insanlar arasındaki yerini gördü. Sonra şehri terk etti. Bir adam onun arkasından gidip ona yetişti ve "İnsanları hangi halde terk ettin? *Medine* ahalisini hangi halde terk ettin?" diye sordu. A'râbî, "Hayır üzere terk ettim. Eğer senin el-Münkedir ailesinden olma imkânın varsa, bunu kullan ve o aileden ol." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Bekir b. el-Münkedir, kardeşi Muhammed b. el-Münkedir'den daha yaşlı idi. O, az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1895. Muhammed b. el-Müzir ﴿محمد بن المنذر﴾

[Muhammed b. el-Münzir] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b.

Muhammed b. el-Münzir'in çocukları şunlardır:

Sa'îd: Bu çocuğun annesi Ensâr'dan Nâile bt. Abdullah b. Hanzale el-Gasîl b. Ebû Âmir er-Râhib'dir.

ez-Zübeyr b. Muhammed ve Âtike: Bu iki çocuğun annesi Benî Ebû Bekir b. Kilâb'dan el-Fâri'a bt. Müslim b. Zürâre'dir.

Füleyh ve Füleyha: Bu iki çocuğun annesi Fâhıte bt. Abdullah ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Ubeyde b. Muhammed, Ömer, Ubeydullah, el-Münzir, Amr ve Ümmü Amr: Bunların annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm insanların en yumuşak huylu olanı ve en şereflisiydi. O, yoldan geçtiği zaman ona hürmeten insanlar lambalarını söndürürler ve şöyle derlerdi: "Bu zat, Muhammed b. el-Münzir'dir; dumanınızı ona doğru bırakmayınız." [Râvî] dedi ki: Bir gün onu gördüm; ayakkabısının bağı kopmuştu. Diğer ayakkabısını da çıkardı ve bu şekilde yürüdü. O iki ayakkabıyı da bıraktı ve onlara karşı bir meyli olmadı.

Hâlid b. ez-Zübeyr ailesinden ona kızan bir adamın şöyle dediğini işittim: Ona dönüp, "Hakir görülmedikleri sürece bir kavmin sefihleri asla azalmaz." dedi.

1896. Sâlih b. İbrahim صالح بن إبراهيم

[Sâlih b. İbrahim] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. el-Hâris b. Zühre. Annesi, Ümmü Külsûm bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir.

Sâlih b. İbrahim'in çocukları şunlardır:

Sâlim, Sa'd, Ümmü Külsûm, Ümmü Amr ve Useyme: Bunların annesi ez-Ze'ûm bt. Ubeydullah b. Abdurrahman b. Huveytıb b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

Âtike bt. Sâlih: Bu kızın annesi Ümmü İshâk bt. Ömer b. Abdullah b. Avf b. Abduavf b. Abdülhâris b. Zühre'dir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: ez-Zührî ve Amr b. Dînâr, Sâlih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tan hadis rivayet ettiler.

Sâlih, az hadis rivayet eden bir râvî idi. İbrahim b. Hişâm *Medine* valisi iken, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

1897. Kardeşi Sa'd b. İbrahim ﴿سعد بن إبراهيم﴾

[Sa'd b. İbrahim] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. el-Hâris b. Zühre. Annesi Ümmü Külsûm bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir.

Sa'd b. İbrahim'in çocukları şunlardır:

İshâk ve Âmine: Bu ikisinin annesi Ümmü Külsûm bt. Muhammed b. Abdullah b.Ebû Sa'd el-Hakemî'dir. İbn Ebû Sa'd, Affân b. Ebü'l-Âs'ın halîfidir.

İbrahim ve Sevde: Bu ikisinin annesi Emetürrahmân bt. Fülân b. Abd b. Zem'a b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

Muhammed ve İsmail: Bunların annesi ümmü veleddir.

Sa'd b. İbrahim'in künyesi *Ebû İshâk*'tır. *Medine* kâdılığı yaptı. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Müslim b. Bânek anlattı; dedi ki:

Sa'd b. İbrahim'i mescitte kaza işleriyle meşgul iken gördüm.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katn haber verdi. O da Şu'be'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'd b. İbrahim b. Abdurrahman her gün Kur'ân'ı hatmederdi.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O da Şu'be'den şöyle dediğini rivayet etti:

Sa'd b. İbrahim bütün seneyi oruçla geçirir ve her gün Kur'ân'ı hatmederdi.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Sa'd anlattı; dedi ki:

Ben babamı hatırlıyorum; şöyle şöyle birkaç sarığı vardı. Fakat sayısını hatırlamıyorum. O kendisi sarık sarar ve ben küçük iken bana da sarık sarardı. Çocukları gördüm; onlara da sarık sarılmıştı. Yine hatırlıyorum; insanlar ikindeden sonra dağılırlardı. Akşam vakti olunca gömleklerini çıkarırlar, iki elbise giyerlerdi.

Bize İbrahim b. Sa'd b. İbrahim'in iki oğlu Sa'd ve İbrahim haber verdiler; dediler ki:

Sa'd b. İbrahim yetmiş iki yaşında iken 127 senesinde *Medine*'de vefat etti.

1898. Abdülmelik b. Ebû Bekir ﴿عبد الملك بن أبي بكر﴾

[Abdülmelik b. Ebû Bekir] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm.

Annesi Sâre bt. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Abdülmelik b. Ebû Bekir'in çocukları şunlardır: Rubeyha: Süheyl b. Abdülazîz b. Mervân b. el-Hakem ile evlenmiştir. Annesi Ümmü Hakem bt. Ömer b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır. Abdülmelik b. Ebû Bekir eli açık ve cömert bir insandı. Sika ve güvenilir bir râvî olup kendisinden bazı hadisler rivayet edilmiştir. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliğinin ilk yıllarında vefat etti.

1899. Abdurrahman b. Ebû Bekir ﴿عبد الرحمن بن أبي بكر﴾

[Abdurrahman b. Ebû Bekir] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre. Annesi Sâre bt. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre'dir. Abdurrahman vefat ettiğinde onun neslini devam ettirecek çocukları bulunmuyordu. Kardeşi Abdülmelik gibi ondan da hadis rivayet edilmiştir.

1900. Kardeşleri el-Hâris b. Ebû Bekir ﴿الحارث بن أبي بكر﴾

[el-Hâris b. Ebû Bekir] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm. Annesi Sâre bt. Hişâm b. el-Velîd b. el-Muğîre'dir.

el-Hâris b. Ebû Bekir'in çocukları şunlardır: Abdullah, el-Muğîre ve Sâre: Bunların annesi Külsûm bt. Sa'îd b. Nevfel b. Müsâhik b. Abdullah b. Mahreme b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

1901. Kardeşleri Ömer b. Ebû Bekir ﴿عمر بن أبي بكر﴾

[Ömer b. Ebû Bekir] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm. Annesi Kureybe bt. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Ömer b. Ebû Bekir'in çocukları şunlardır: İsa, Abdullah -nesli devam etmemiştir- ve Zeyneb. Bunların annesi Ümmü Âsım bt. Süleymân b. Süleymân b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Ömer'den hadis rivayet edilmiştir.

1902. Abdurrahman b. Ebân ﴿عبد الرحمن بن أبان﴾

[Abdurrahman b. Ebân] b. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi Ümmü Sa'd bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre'dir. Ümmü Sa'd'ın annesi Ümmü Hasan bt. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'dir. Ümmü Hasan'ın annesi de Esmâ bt. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Abdurrahman b. Ebân'ın çocukları şunlardır:

Küçük bir çocukken ölen Ebân, Osman, Âtike: Bunların annesi Hanteme bt. Muhammed b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır.

el-Velîd: Bu çocuğun annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris anlattı; dedi ki:

Ben Abdurrahman b. Ebân'dan başka dindarlığı, güzel idareyi ve cömertliği kendi şahsında toplayan birisini görmedim.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Bekir'in iki oğlu Muhammed ve Abdullah, Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm ve Medinelilerden daha başkaları ondan hadis rivayet etti. O az hadis rivayet eden bir râvî idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris anlattı; dedi ki:

Abdurrahman b. Ebân b. Osman'ı, o babasından, o da Osman'dan şöyle dediğini haber verdiğini işittim: Düşmanlık yok: Sınırlar belli olduğu zaman şuf'a hakkı yoktur.[211]

Bize Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî haber verdi. O da Mus'ab b. Osman'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdurrahman b. Ebân evdeki (kölelerin) giymesi için bir şeyler satın alır ve ev halkına onlara bu elbiseleri giydirmelerini emreder. Onlar da bu elbiseleri onlara giydirirler ve onları yağlarlar, sonra bunlar onun huzuruna çıkarlar. Abdurrahman onlara şöyle derdi: Siz Allah rızası için hürsünüz. Ölümün şiddetine karşı sizin vasıtanızla Allah'tan yardım diliyorum.

[Mus'ab] dedi ki: "O, kendi mescidinde uyurken vefat etti." Gece, nafile namazdan sonra vefat ettiğini kastediyor.

Mus'ab dedi ki: İlim sahibi bir zatın şöyle dediğini işittim: Ali b. Abdullah b. Abbâs'ın çokça ibadet etmesinin sebebi şuydu: O, Abdurrahman b. Ebân'a bakmış ve şöyle demişti: "Allah'a yemin olsun ki, Ben Allah Resûlü'ne (sas) ondan daha çok yakınım ve benim ondan daha çok ibadet etmem gerekir." Sonra her şeyden el-etek çekip kendini ibadete verdi.

1903. Ebû Bekir b. Abdullah el-Asğar ﴿أبو بكر بن عبد الله الأصغر﴾

[Ebû Bekir b. Abdullah el-Asğar] İbn Ebû Cehm. Ebû Cehm'in ismi, Ubeyd b. Huzeyfe b. Gânim b. Âmir b. Ubeydullah b. Ubeyd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'dır. Annesi ümmü veleddir. Ebû Bekir onun künyesi değil ismidir.

Ebû Bekir b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdullah, Ubeydullah, Ebû Osman, Muhammed, Rebâh, Abde, Leylâ ve Ümmü Seleme: Bunların annesi Ümmü Ebîhâ bt. Abdurrahman b. Ebû Cehm'dir.

Sa'îd b. Ebû Bekir: Bunun annesi ümmü veleddir.

[211] Şuf'a sebebinin ortaklık olduğuna, komşuluk olmadığına işaret ediliyor (M).

Kesîr, Ebân, Ömer ve Abdurrahman: Bunların annesi farklı ümmü veledlerdir.

Ebû Bekir, Süleymân b. Ebû Hasme'den hadis rivayet etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1904. Abdülmelik b. Ubeyd ﴿عبد الملك بن عبيد﴾

[Abdülmelik b. Ubeyd] b. Sa'îd b. Yerbû b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm. Annesi Ümmü's-Seffâh bt. Semüre b. Hâlid b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ya'mur b. el-Muhteris b. Huleyl el-Huzâ'î'dir.

Abdülmelik b. Ubeyd'in çocukları şunlardır: el-Misver ve Dâvûd: Bu ikisinin annesi Ümmü Hakîm bt. Dâvûd b. Kays b. es-Sâib b. Uveymir b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur.

Abdülmelik b. Ubeyd b. Sa'îd b. Yerbû'un künyesi Ebü'l-Misver'dir.

1905. Ebü'l-Esved, [Urve'nin Yetimi] ﴿أبو الأسود﴾

Adı, Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel b. el-Esved b. Nevfel b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Abdurrahman'nın çocukları şunlardır: Abdurrahman, Ümmü Kesîr, Ümmü Hakîm, Ümmü Abdullah ve Ümmü'z-Zübeyr: Bunların annesi ümmü veleddir.

Muhammed, Emevî saltanatının sonlarına doğru vefat etti. Soyu devam etmemiştir. Az hadis rivayet eden sika bir râvî idi. Mâlik b. Enes ve diğer bazılarından hadis rivayet etmiştir.

el-Esved b. Nevfel b. Huveylid *Habeşistan*'a hicret edenlerden olup orada vefat etmiştir.

1906. Abdurrahman b. el-Kâsım ﴿عبد الرحمن بن القاسم﴾

[Abdurrahman b. el-Kâsım] b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Ebû Bekir es-Sıddîk'ın ismi Abdullah b. Ebû Kuhâfe'dir. Ebû Kuhâfe'nin

ismi Osman b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. Annesi Karîbe bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Abdurrahman b. el-Kâsım'ın çocukları şunlardır:

İsmail ve Esmâ: Bu ikisinin annesi Ensâr'ın Evs kabilesinden Habbâne bt. Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman b. Sehl b. Zeyd b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir.

Abdurrahman b. Abdullah: Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında Hasan b. Zeyd b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'in talebi üzerine *Medine*'de kâdılık görevinde bulundu. Abdurrahman b. Abdullah'ın annesi Âtike bt. Sâlih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Abdurrahman b. el-Kâsım'ın künyesi Ebû Muhammed'dir.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd anlattı; dedi ki: Bana Eflah b. Humeyd anlattı; dedi ki:

Abdurrahman b. el-Kâsım'ın yüzüğünün süsü kendisinin ve babasının isminden ibaretti.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Ben Abdurrahman b. el-Kâsım'ın üzerinde sarı renkli Herevî [*Herât* işi] bir gömlek ve güllü bir rida gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik halife olunca beni, babama yani Ebü'z-Zinâd'a, Abdurrahman b. el-Kâsım'a, Muhammed b. el-Münkedir'e ve Rebî'a'ya gönderdi. Onlar *Şam*'a gelmek üzere yola koyuldular. Fakat Abdurrahman b. el-Kâsım yolda hastalandı ve *Şam* bölgesinde *el-Füdeyn* mevkiinde vefat etti. Onlar Abdurrahman'ın cenazesinde hazır bulundular. Çok hadis rivayet eden verâ sahibi bir zattı.

1907. İsmail b. Amr ﴾إسماعيل بن عمرو﴿

[İsmail b. Amr] b. Sa'îd b. el-Âs b. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf. Annesi, Ümmü Habîb bt. Hureys b. Süleym b.

Âs b. Lebîd b. Addâ b. Ümeyye b. Abdullah b. Rizâh b. Rebî'a b. Harâm b. Danne b. Abd b. Kesîr b. Uzre b. Kudâ'a'dır.

İsmail b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'ın çocukları şunlardır: Abdurrahman, Ubeydullah ve Ümmü İsmail: Bunların annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: İsmail b. Amr'ın künyesi Ebû Muhammed idi. *Medine*'den on bir mil uzaklıkta *Irak* yolu üzerinde *el-A'vas* denilen yerde ikamet ediyordu. Kendisini Allah'a vermiş âbid bir zattı.

Ömer b. Abdülazîz dedi ki: Eğer halife atama konusunda yetkim olsaydı, hilafete el-Kâsım b. Muhammed'i veya *el-A'vas*'ın sahibini, yani İsmail b. Amr'i getirirdim.

İsmail, Abbâsî devletinin kuruluş zamanına kadar yaşadı. Dâvûd, *Haremeyn* üzerine vali tayin edilip de *Medine*'ye geldiği gecelerde İsmail'e, "Keşke kaybolsaydın." denildi. O, "Vallahi, hayır! Göz açıp kapama süresi kadar dahi kaybolmam!" dedi. Dâvûd onu öldürmek istemişti. Dâvûd'a, "İsmail'in sana beddua etmek için zaman harcamasına ihtiyacı yok." denildi Böylece Dâvûd onu bıraktı ve ona karşı harekete geçmedi. Fakat İsmail b. Ümeyye b. Amr b. Sa'îd ve Eyyûb b. Musa b. Amr b. Sa'îd'in üzerlerine gitti ve bu ikisini hapsetti. İsmail b. Amr bundan sonra az bir süre yaşadı, sonra vefat etti.

Süleymân b. Bilâl, Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre ve daha başkaları ondan hadis rivayetinde bulunmuştur. O, az hadis rivayet eden bir râvî idi.

1908. İsmail b. Ümeyye ﴿إسماعيل بن أمية﴾

[İsmail b. Ümeyye] b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs b. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi ümmü veleddir. İsmail b. Ümeyye'nin çocukları olmamıştır. 144 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika bir râvî idi.

1909. Eyyûb b. Mûsâ ﴿أيوب بن موسى﴾

[Eyyûb b. Mûsâ] b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs b. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi ümmü veleddir.

Eyyûb b. Mûsâ'nın Muhammed adında bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Ümmü Habîb bt. Ümeyye b. Amr b. Sa'îd b. el-Âs'tır. Eyyûb, bazı Emevî halifelerinin *Tâif* valiliğini yapmıştı. Sika bir râvîdir. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

1910. Abdullah b. İkrime ﴿عبد الله بن عكرمة﴾

[Abdullah b. İkrime] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Künyesi Ebû Muhammed'dir.

Abdullah b. İkrime'nin çocukları şunlardır:

Abdurrahman: Nesli devam etmemiştir. Zeyneb, Ümmü Hakîm, Ümmü Seleme ve Fâtıma: Bunların annesi Ümmü Amr bt. Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dır.

İkrime b. Abdullah: Bunun annesi Habîbe bt. İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre'dir.

İshâk: Annesi Sâre bt. el-Müsennâ b. Hakîm b. Nücbe b. Rebî'â'dır.

Ebû Bekir, Ömer, Osman, Hişâm, Ümmü Seleme ve Ümmü'l-Kâsım: Bunların annesi Müleyke bt. Hucr b. Habîb b. el-Hâris b. Yezîd b. Sinân b. Ebû Hârise'dir.

el-Muğîre: Bunun annesi Ümmü Osman bt. Bistâm b. Kabîsa b. Bişr b. Hulme b. Nücbe b. Rebî'a el-Fezârî'dir.

Abdülmelik ve Hâlid: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Abdullah az hadis rivayet eden bir râvî idi.

1911. Kardeşi el-Hâris b. İkrime ﴿الحارث بن عكرمة﴾

[el-Hâris b. İkrime] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre. Annesi Bintü Abdullah b. Ebû Amr b. Hafs b. el-Muğîre'dir.

el-Hâris b. İkrime'nin çocukları şunlardır:

el-Muğîre: Annesi Sâlime bt. Humeyd b. Ebû Cehm b. Hüzeyfe'dir.

Abdullah ve Ümmü Hakîm: Bu ikisinin annesi Seleme bt. Muhammed b. Ömer b. Ebû Seleme b. Abdülesed'dir.

İsmi bilinmeyen başka bir erkek çocuk: Bunun annesi Ümmü Hakîm bt. Hucr b. Habîb b. el-Hâris b. Yezîd b. Sinân b. Ebû Hârise'dir.

el-Hâris cidden çok az hadis rivayet etmiş olan bir râvî idi.

1912. Ebû Bekir b. Ubeydullah ﴿أبو بكر بن عبيد الله﴾

[Ebû Bekir b. Ubeydullah] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi, Âişe bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Ebû Bekir b. Ubeydullah'ın çocukları şunlardır: Muhammed, Hâlid, Bilâl, Übeyye ve Âişe; Bunların annesi Ensâr'ın Hazrec kabilesinden Ümmü Hüseyn bt. Hâlid b. el-Münzir b. Ebû Üseyd b. Rebî'a b. el-Beddî b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Ebû Bekir, İbn Ömer'den hadis rivayetinde bulundu. ez-Zühri de Ebû Bekir b. Ubeydullah'tan hadis rivayet etti. Ebû Bekir, iyice yaşlandıktan sonra vefat etti. O, az hadis rivayet eden sika bir râvî idi.

1913. el-Kâsım b. Ubeydullah ﴿القاسم بن عبيد الله﴾

[el-Kâsım b. Ubeydullah] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl. Annesi, Ümmü Abdullah bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti. Az hadis rivayet eden bir râvî idi.

1914. Ömer b. Abdullah ﴿عمر بن عبد الله﴾

[Ömer b. Abdullah] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Ümmü Seleme bt. el-Muhtâr b. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd b. Amr b. Umeyr b. Avf b. Sakîf'tir.

Ömer b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdullah, Abdurrahman ve Ubeydullah: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

Esmâ: Bunun da annesi ümmü veleddir.

Ömer az hadis rivayet eden bir râvî idi. Ebü'z-Zinâd ondan rivayette bulunmuştur.

1915. Abdülazîz b. Abdullah ﴿عبد العزيز بن عبد الله﴾

[Abdülazîz b. Abdullah] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl. Annesi, Ümmü Abdullah bt. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'dır.

Abdülazîz b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Muhammed: Annesi Emetü'l-Hamîd bt. Seleme b. Abdullah b. Seleme b. Rebî'a b. Ebû Ümeyye'dir.

Ömer b. Abdülazîz: Annesi Keyyise bt. Abdülhamîd b. Abdullah b. Abdullah b. Âmir b. Küreyz b. Rebî'a b. Habîb'dir.

Abdullah b. Abdülazîz: Bu âbid bir zattı. Bunun annesi Ensâr'ın Evs kabilesinden Emetü'l-Hamîd bt. Abdullah b. İyâd b. Amr b. Büleyl b. Bilâl b. Uhayha b. el-Cülâh b. el-Harîş b. Cahcebâ b. Külfe b. Avf b. Amr b. Avf'tır.

İshâk b. Abdülazîz: Bunun annesi el-Fâri'a bt. Abdurrahman b. el-Muğîre b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Âmine bt. Abdülazîz: Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affân ile evlendi. Daha sonra Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib ile ikinci evliliğini yaptı. Âmine'nin annesi Ümmü Seleme bt. Ma'kıl b. Nevfel b. Müsâhık b. Abdullah b. Mahreme b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd'dür.

Ömer, Ebû Bekir ve Abdülhamîd: Bunların annesi ümmü veleddir.

Ömer b. Abdülazîz, Abdülazîz b. Abdullah'ı *Medine, Kirmân* ve *Yemâme* valiliklerinde görevlendirdi. Hüseyn b. Ali b. el-Hüseyn ayaklandığında Ömer b. Abdülazîz[212] *Medine* valisiydi. Erkek kardeşi âbid olan Abdullah

[212] Bu zat, Halife Ömer b. Abdülazîz değil, tercemesi verilen Abdülazîz b. Abdullah'ın oğludur (E).

b. Abdülazîz, Ömer'in, kendisinin cenaze namazını kıldırmamasını vasiyet etmişti. Çünkü ölünceye kadar Abdullah, Ömer'e dargındı.

1916. Abdullah b. Vâkıd ﴿عبد الله بن واقد﴾

[Abdullah b. Vâkıd] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi Emetül-lâh bt. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre'dir.

Abdullah b. Vâkıd'ın çocukları şunlardır: Vâkıd, Ümmü Osman, Rukayye, Sevde ve Âtike: Bunların annesi Ümmü Cemîl bt. Ebû Bekir b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

İbn Ömer'den hadis rivayet etti. Ondan da Yahya b. Sa'îd ve Üsâme b. Zeyd hadis rivayet etmişlerdir.

Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 117 senesinde ilerlemiş bir yaşta vefat etti.

1917. Ebû Ubeyde b. Ubeydullah ﴿أبو عبيدة بن عبيد الله﴾

[Ebû Ubeyde b. Ubeydullah] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b. Annesi Ümmü Abdullah bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

Ebû Ubeyde'nin çocukları şunlardır: Muhammed ve el-Kâsım: Bu ikisinin annesi Kinâne kabilesinin Benî Müdlic kolundan Cüveyriye bt. Ubeydullah b. Nadle'dir.

1918. Ca'fer b. Sâlim ﴿جعفر بن سالم﴾

[Ca'fer b. Sâlim] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl. Annesi ümmü veleddir. Ca'fer, babasından ve el-Kâsım b. Muhammed'den hadis rivayet etti. Ondan da Abdullah b. Ömer rivayette bulundu.

1919. Ebû Bekir b. Sâlim ﴿أبو بكر بن سالم﴾

[Ebû Bekir b. Sâlim] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl. Annesi Ümmü'l-Hakem bt. Yezîd b. Abdükays'tır.

Ebû Bekir b. Sâlim'in çocukları şunlardır:

Sâlim ve Hüşeyme: Bu ikisinin annesi Büreyhe bt. el-Mücebbir b. Abdurrahman b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Muhammed b. Ebû Bekir ve Emetü'l-Hamîd: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Ömer b. Ebû Bekir: Bunun annesi Sevde bt. el-Mücebbir b. Abdurrahman b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Ondan hadis rivayet edilmiştir.

1920. Ömer b. Sâlim ﴿عمر بن سالم﴾

[Ömer b. Sâlim] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl.

Annesi Ümmü'l-Hakem bt. Yezîd b. Abdükays'tır. Ömer'in Hafs adında bir oğlu vardı. Bu çocuğun annesi ümmü veleddir.

1921. Muhammed b. Zeyd ﴿محمد بن زيد﴾

[Muhammed b. Zeyd] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb.

Annesi Ümmü Hakîm bt. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Muhammed b. Zeyd'in çocukları şunlardır:

Vâkıd, Ömer, Ebû Bekir, Zeyd, Âsım, Ümmü Hakîm ve Fâtıma: Bunların annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman b. Muhammed el-Ekber, Bilâl ve Abdurrahman b. Muhammed el-Asğar: Bunların annesi Kurretü'l-Ayn bt. Huvey b. Şemmâs b. Safvân b. Subâh b. Tarîf b. Zeyd b. Amr b. Rebî'a b. Ka'b b. Rebî'a b. Sa'lebe b. Sa'd b. Dabbe'dir.

Ebû Ubeyde b. Muhammed: Bunun annesi ümmü veleddir.

1922. Âsım b. Ubeydullah ﴿عاصم بن عبيد الله﴾

[Âsım b. Ubeydullah] b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl.

Annesi Benî Esed b. Huzeyme'den Ümmü Seleme bt. Abdullah b. Ebû Ahmed b. Cahş b. Riâb'dır. Abbâsî devletinin kuruluşuna ulaştı. Ebü'l-Abbâs Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs'a elçi olarak gönderilmiştir. Ebü'l-Abbâs, el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in neslinden halife olan ilk kişidir.

Âsım çok hadis rivayet etmiş, ancak rivayetleri hüccet olarak kullanılmamıştır.

1923. Ömer b. Hafs ﴿عمر بن حفص﴾

[Ömer b. Hafs] b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb.

Annesi Meymûne bt. Dâvûd b. Küleyb b. İsâf b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

Ömer b. Hafs'ın çocukları şunlardır: Ebû Bekir, Ubeydullah, Zeyd, Abdullah, Abdurrahman, Muhammed, Âsım, Ümmü Âsım, Ümmü Humeyd, Ümmü İsâ ve Ümmü Miskîn: Bunların annesi Fâtıma bt. b. Ömer b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

1924. Abdullah b. Urve ﴿عبد الله بن عروة﴾

[Abdullah b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Fâhıte bt. el-Esved b. Ebü'l-Bahterî b. Hişâm b. el-Hâris b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Abdullah b. Urve'nin çocukları şunlardır:

Ömer, Sâlih ve Âişe: Bunların annesi Ümmü Hakîm bt. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Seleme, Sâlim, Müsâlim, Hadîce ve Safiyye: Bunların annesi Ümmü Seleme bt. Hamza b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Abdullah b. Urve'nin künyesi Ebû Bekir'dir. ez-Zührî ondan hadis rivayet etti. Abdullah az hadis rivayet edenlerdendir.

Bize Muhammed b. Süleym haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim:

Abdullah b. Urve'ye "Hicret ve Sünnet yurdu olan *Medine*'yi terk ettin. Oraya dönsen de sen insanlarla, insanlar da seninle buluşsa?" denildi. Abdullah, "Hangi insanlar? İnsanlar iki adamdan ibaret olmuş; Ya birisinin başına gelen musibetten dolayı güler ve sevinir, ya da biri sine isabet eden nimet sebebiyle hasetçilik eder." dedi.

Bize Muhammed b. Süleym haber verdi; dedi ki: Yusuf b. Ya'kûb el-Mâcişûn'u şöyle derken işittim:

Bir ihtiyaç için babamla birlikteydim. İhtiyacımızı görüp döndükten sonra babam bana Abdullah b. Urve'yi kastederek şöyle dedi: "Bu yaşlı zat senin ilgini çekmiyor mu? O Kureyş'in geride kalan en yaşlılarındandır. Dilediğin her hadisi, güzel ve sağlam görüşleri onun yanında bulabilirsin." dedi. Sonra babamla birlikte onun yanına gittik. Babam onunla uzun uzun konuştu. Sonra babam Ümeyyeoğulları'ndan, kötü icraatlarından ve insanların kendilerinden gördükleri muameleden bahsetti ve "İnsanların Kureyş'ten ümitleri kesildi." dedi. Abdullah, "Kısa kes ey ihtiyar! Falanoğulları idareye gelmediği müddetçe insanlar için Kureyş'te doğru bir iş devam etmez. Ne zaman Falanoğulları idareye gelirse o zaman ümitleri kesilir."[213] dedi. Arkadaşımız Seleme el-A'ver ona, "Onlar Hâşimoğulları mıdır?" diye sordu. Başıyla "Evet!" işareti yaptı.

1925. Yahya b. Urve ﴿يحيى بن عروة﴾

[Yahya b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Künyesi Ebû Urve'dir. Annesi, Ümmü Yahya bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir.

Yahya b. Urve'nin çocukları şunlardır:

Urve: Bunun annesi Zeyneb bt. Ubeyde b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Mervân el-Ekber, Muhammed el-Ekber ve ez-Zübeyr: Bunların nesillerinden kimse yoktur.

Ümmü Yahya ve Esmâ: Bunların annesi Ümmü İbrahim bt. İbrahim b. Abdullah b. Nu'aym b. en-Nahhâm'dır.

---

[213] "İnsanların Kureyş'ten çıkar beklentileri sona erer." demek istiyor (E).

Abdülmelik, Mervân ve Muhammed: Bunların annesi ümmü veleddir.

ez-Zührî, Yahya b. Urve'den hadis rivayet etmiştir. Yahya az hadis rivayet edenlerdendir.

1926. Muhammed b. Urve ﴿محمد بن عروة﴾

[Muhammed b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Ümmü Yahya bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir.

Muhammed b. Urve'nin Ümmü Yahya adlı bir kızı vardır. Bu kızın annesi Hafsa bt. Abdurrahman b. Amr b. Sa'd b. Mu'âz'dır.

1927. Osman b. Urve ﴿عثمان بن عروة﴾

[Osman b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi, Ümmü Yahya bt. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir.

Osman b. Urve'nin çocukları şunlardır:

Urve, Ebû Bekir, Abdurrahman, Yezîd, Ümmü Yahya, Külsûm ve Hafsa: Bunların annesi Kureybe bt. Abdurrahman b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Yahya ve Hişâm: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Hadîce, Übeyye ve Fâtıma: Bunların annesi Evs kabilesinden Ümmü Habîb bt. Abdullah b. Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir er-Râhib'dir.

Osman az hadis rivayet eden bir râvîdir. Ondan hadis rivayet edenler olmuştur. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk senelerinde vefat etti.

1928. Hişâm b. Urve ﴿هشام بن عروة﴾

[Hişâm b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi ümmü veleddir.

Hişâm b. Urve'nin çocukları şunlardır:

ez-Zübeyr, Urve ve Muhammed: Bunların annesi Fâtıma bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır. Hişâm'ın künyesi Ebü'l-Münzir'dir.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya anlattı. O da Hişâm b. Urve'den şöyle dediğini rivayet etti: Babam dedi ki:

Bir kitap yazdım, fakat sonradan onu imha ettim. Ailemi ve malımı fedâ etseydim de o kitabı imha etmeseydim.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Hişâm b. Urve, Abdullah b. ez-Zübeyr'den hadis dinlemiştir. Hişâm'ı Fâtıma ile evlendiren odur. Hişâm, babasından, hanımı Fâtıma bt. el-Münzir'den ve Vehb b. Keysân'dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Hişâm, güvenilir, sika, hüccet ve delil sayılan bir kişiydi. Rivayet ettiği hadisler delil olarak kullanılmıştır.

[Muhammed b. Ömer] dedi ki: Yahya b. Sa'îd el-Kattân dedi ki: Şu'be dedi ki:

Hişâm b. Urve, babasının Büsre bt. Safvân'dan rivayet ettiği zekere dokunmakla ilgili hadisi babasından işitmemiştir. Yahya dedi ki: Ben bunu Hişâm b. Urve'ye sordum. O "Babam onu bana rivayet etti." dedi.

Hişâm b. Urve *Bağdat*'ta vefat etti. Yüz kırk altı senesinde *el-Hayzürân* mezarlığına defnedildi.

1929. Ubeydullah b. Urve ﴿عبيد الله بن عروة﴾

[Ubeydullah b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Esmâ bt. Seleme b. İmrân b. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir.

Ubeydullah b. Urve'nin çocukları Urve, Âsım, Mus'ab ve Hafsa'dır. Bunların annesi Bintü Ribâh b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Ubeydullah b. Urve, Urve'nin en küçük çocuğuydu. Ubeydullah babasından sadece bir rüya rivayet etmiş olup, ondan hadis rivayetinde bulunmamıştır. Ubeydullah uzun yaşadı. Öyle ki Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî dahi kendisine ulaşmıştır. Ona, "Ubeydullah b. Urve vefat ettiği zaman sen kaç yaşındaydın?" diye sordum. "Dokuz yaşında idim." dedi.

1930. Ömer b. Abdullah b. Urve ﴿عمر بن عبد الله بن عروة﴾

[Ömer b. Abdullah b. Urve] b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Ümmü Hakîm bt. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır. Büyük yaşta vefat etmiş olmakla birlikte kendisinin neslini devam ettiren kimse olmamıştır.

Urve b. ez-Zübeyr ve el-Kâsım b. Muhammed'den hadis rivayet etti. Ondan da İbn Cüreyc rivayette bulundu. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1931. Yahya b. Abbâd ﴿يحيى بن عباد﴾

[Yahya b. Abbâd] b. Abdullah b. Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Âişe bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Yahya b. Abbâd'ın çocukları şunlardır:

Ya'kûb, İshâk, Abdurrahman ve Abdülvehhâb: Bunların annesi Esmâ bt. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

Abdülmelik: Bunun annesi ümmü veleddir.

Âişe ve Sevde: Bu ikisinin annesi Esmâ bt. Urve b. ez-Zübeyr'dir. Esmâ'nın annesi ise Sevde bt. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Sevde'nin annesi Safiyye bt. Ebû Ubeyd b. Mes'ûd es-Sekafî'dir. Safiyye'nin annesi Âtike bt. Üseyd b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir. Âtike'nin annesi de Zeyneb bt. Ebû Amr b. Ümeyye'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı; dedi ki:

Yahya b. Abbâd mürüvvet sahibi bir insandı. Nimet olarak gençliğin ona yakıştığı kadar bir başka kimseye bu derece yakıştığını görmedim.

Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm ve Muhammed b. İshâk ondan hadis rivayet etmişlerdir. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Otuz altı yaşında iken vefat etti.

1932. Seleme b. Ebû Seleme ﴿سلمة بن أبي سلمة﴾

[Seleme b. Ebû Seleme] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi ümmü veleddir.

Seleme b. Ebû Seleme'nin çocukları şunlardır:

Mervân, Ömer, Muhammed ve Ümmü Seleme: Bunların annesi Ümmü Abbâd bt. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Emetü'l-Vâhid: Bu kızın annesi Berberî bir ümmü veleddir.

Seleme b. Ebû Seleme'den ez-Zührî rivayette bulunmuştur. Seleme az hadis rivayet edenlerdendir.

1933. Kardeşi Ömer b. Ebû Seleme ﴿عمر بن أبي سلمة﴾

[Ömer b. Ebû Seleme] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris. Annesini tespit etmemiz mümkün olmamıştır.

Ömer b. Ebû Seleme'nin çocukları şunlardır: Yahya, -küçük yaşta ölen- İbrahim, Ümmü Muhammed ve Tümâdır: Bunların annesi Habbâbe bt. Muhammed b. Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Bana Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd b. İbrahim şunu haber verdi:

Abdullah b. Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib, *Şam*'a ayaklandıkları gecelerde Ömer b. Ebû Seleme'yi öldürdü. Ömer, Benî Ümeyye'den kız kardeşinin oğulları ile beraberdi. Abdullah onların hepsini katletti.

Ebû Avâni ve Hüşeym, Ömer'den hadis rivayet etmiştir. O, çok hadis rivayet edenlerdendi. Ancak genel olarak rivayetleri delil olarak kullanılmamıştır.

1934. Abdülmecîd b. Sehl ﴿عبد المجيد بن سهل﴾

[Abdülmecîd b. Sehl] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi ümmü veleddir.

Abdülmecîd b. Sehl'in çocukları şunlardır: Süheyl, Sevde ve Emetü'l-Azîz: Bunların annesi Ümmü Amr bt. Abdülazîz b. Abdurrahman b. Zem'a b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir.

1935. el-Hasan b. Osman ﴿الحسن بن عثمان﴾

[el-Hasan b. Osman] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi Ümmü'l-Hakem bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır.

el-Hasan b. Osman'ın çocukları şunlardır:

Câbir, Yahya ve Sa'îd: Bunların annesi Ensâr'ın iki büyük kabilesinden biri olan Hazrec'in Benî Mâlik b. en-Neccâr kolundan Ümmü Yahya bt. Yahya İbn Ebû Umeyr b. Ebû Talha'dır.

İbrahim ve Ümmü'l-Hakem: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Fâtıma: Bu kızın annesi Benî Âmir b. Sa'sa'a'nın Benî el-Bekkâ kolundan Âtike bt. Yezîd b. el-Furât b. Mu'âviye'dir.

1936. Abdurrahman b. Humeyd ﴿عبد الرحمن بن حميد﴾

[Abdurrahman b. Humeyd] b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman b. Humeyd'in çocukları şunlardır:

İbrahim ve Humeyd ve Ümmü Humeyd: Bunların annesi Emetü'r-Rahmân bt. Muhammed b. Abdurrahman b. Avf'tır.

el-Kâsım b. Abdurrahman ve Sa'îd: Sa'îd'in diğer adı Kürâ'dır. Bu ikisinin annesi Ümâme bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Abdurrahman sika ve güvenilir bir râvî idi. Onu rivayet ettiği bazı hadisler vardır. Babasından, Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tan ve el-A'rec'den hadis rivayetinde bulunmuştur.

Abdurrahman, Ebû Ca'fer'in halifeliğinin başlarında vefat etti.

1937. Gureyr ﴿غرير﴾

Adı, Abdurrahman b. el-Muğîre b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf b. Abduavf'tır. Annesi Humeyde bt. Abdullah b. Ebû Osman b. el-Ahnes b. Şerîk es-Sekafî'dir. Şerîk, Sakîf'in halîfi idi.

Gureyr'in çocukları şunlardır:

Muhammed, İbrahim el-Ekber, Ya'kûb, Humeyd, Ümmü Hakîm ve el-Fâri'a: Bunların annesi Benî Abdüleşhel'den Hind bt. Mervân b. el-Hâris b. Amr b. Sa'd b. Mu'âz'dır.

Süleymân ve İbrahim el-Asğar: Bu ikisi küçük iken vefat etmiştir. Anneleri Kinde kabilesinden Ümmü Kesîr bt. Muhammed b. ez-Zübeyr b. Kesîr b. es-Salt'tır.

Yahya ve er-Rağûm: Bu ikisinin annesi Bintü Sâlih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır.

İsâ ve Gureyr b. Gureyr: Bu ikisinin annesi Berberî bir ümmü veled olan kadının Âtike ismindeki kızıdır.

1938. Ebû Bekir b. Hafs ﴿أبو بكر بن حفص﴾

[Ebû Bekir b. Hafs] b. Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb'dır. Annesi Gassân kabilesinden Hüneyde bt. Ömer b. Muhriz b. Şihâb b. Ebû Şemr'dir.

Ebû Bekir b. Hafs'ın çocukları şunlardır:

Abdülmelik, Muhammed ve Hafsa: Bunların annesi Büreyhe bt. Muhammed b. el-Esved b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir.

el-Muhayyât[214] ve Ümmü Seleme: Bu ikisinin annesi Su'dâ diye çağrılan bir ümmü veled idi.

1939. el-Eş'as b. İshâk ﴿الأشعث بن إسحاق﴾

[el-Eş'as b. İshâk] b. Sa'd b. Ebû Vakkâs. Annesi, Şecere bt. Küleyb b. Râfi b. Cez[215] b. Müdlic b. İyâs b. Abd b. Ganm b. Cihâş b. Becâle b. Mâzin b. Sa'lebe b. Sa'd'dır.

el-Eş'as'ın çocukları şunlardır: Hamza, Muhammed, Ümmü İsmail, Ubeyde ve Ümmü Hişâm: Bunların annesi Hafsa bt. Âmir b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır.

1940. İsmail b. Muhammed ﴿إسماعيل بن محمد﴾

[214] Bu isim (المحياة) Atâ neşrinde "el-Muhabbât (المحباة)" şeklinde yazılmıştır (E).

[215] III. Ahmed nüshasında -cim harfinin fetha ve za (ز) harfinin sükun ile harekelenmesi suretiyle- harekelenmiştir. Ziyâd ismi "Cezî" şeklinde okumuş; Atâ da bu bölümdeki metoduna uygun olarak ona uymuştur.

[İsmail b. Muhammed] b. Sa'd b. Ebû Vakkâs. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Annesi ümmü veleddir.

İsmail b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Ebû Bekir, Ümmü Muhammed, Ümmü Külsûm ve Ümmü'l-Kâsım: Bunların annesi Ümmü Süleymân bt. Abdullah b. Ubeydullah b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Hafsa: Bu kızın annesi Ümmü Amr bt. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Ümmü Amr'ın annesi Âişe bt. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

İsmail, sika ve güvenilir bir râvî olup rivayet ettiği bazı hadisler vardır. Ebü'l-Abbâs'ın halifeliği zamanında 134 senesinde vefat etti.

1941. İbrahim b. Muhammed ﴿إبراهيم بن محمد﴾

[İbrahim b. Muhammed] b. Sa'd b. Ebû Vakkâs. Annesi ümmü veleddir. Ondan hadis rivayet edilmiştir. Çocuğu olmamıştır.

1942. Dâvûd b. Âmir ﴿داود بن عامر﴾

[Dâvûd b. Âmir] b. Sa'd b. Ebû Vakkâs. Annesi Ümmü Ubeydullah bt. Abdullah b. Mevheb b. Rebâh b. Ganm b. Nâciye'dir. Nâciye, Eş'arîlerin haliflerinden idi.

Dâvûd b. Âmir'in çocukları şunlardır:

Abdullah: Bu çocuğun annesi Ümmü Seleme bt. İshâk b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır.

İbrahim -Şair Kerdem olarak bilinir-, Muhammed, İshâk ve Emetü'l-Hamîd -Hamâde ismiyle de bilinir-: Bunların annesi Ümmü Hişâm bt. Mesleme b. el-Alâ b. Hâris b. Abdullah b. Seleme'dir. Sakîf'ten olup Benî Zühre'nin halîfi idi.

1943. Kureyn b. el-Muttalib ﴾قرين بن المطلب﴿

[Kureyn b. el-Muttalib] b. es-Sâib b. Ebû Vedâ'a. Ebû Vedâ'a'nın ismi el-Hâris b. Subeyra b. Su'ayd b. Sa'd b. Sehm'dir. Annesi Zebîbe isimli bir ümmü veleddir.

Kureyn b. el-Muttalib'in çocukları şunlardır: Muhammed, İbrahim ve Ümmü İshâk: Bunlarm annesi Ümmü Abdullah bt. Ömer b. Abdullah b. Avf b. Abduavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir.

el-Muttalib, kızını Sa'îd b. el-Müseyyeb ile evlendirmişti. Kureyn de Sa'îd'den hadis rivayet etmiştir. O, az hadis rivayet eden bir râvî idi.

1944. Kesîr b. Kesîr ﴾كثير بن كثير﴿

[Kesîr b. Kesîr] b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a b. Subeyra b. Subeyra b. Su'ayd b. Sehm.

Annesi Âişe bt. Amr b. Ebû Akreb'dir. Ebû Akreb de Huveylid b. Abdullah b. Büceyr b. Hımâs b. Ureyc b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dir.

Süfyân b. Uyeyne, Kesîr'i görmüş ve ondan hadis rivayet etmiştir. Onun çocuğu olmamıştır. Ayrıca şair bir zattı.

1945. Ca'fer b. Kesîr ﴾جعفر بن كثير﴿

[Ca'fer b. Kesîr] b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a b. Subeyra b. Su'ayd b. Sa'd b. Sehm. Annesi Âişe bt. Amr b. Ebû Akreb'dir.

Ca'fer b. Kesîr'in Abdullah isimli bir oğlu vardır. Bunun annesi Âişe bt. Hamza b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a'dır.

1946. Kardeşleri Sa'îd b. Kesîr ﴾سعيد بن كثير﴿

[Sa'îd b. Kesîr] b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a b. Subeyra b. Su'ayd b. Sa'd b. Sehm. Annesi Âişe bt. Amr b. Ebû Akreb'dir.

Sa'îd b. Kesîr'in çocukları şunlardır: Abdullah -diğer adı Rebâh-, İsmail -diğer adı Sâlim- ve İbrahim: Bunların annesi Humeyde bt. Abdullah b. el-Muttalib b. Ebû Vedâ'a'dır.

1947. Ya'kûb b. Zeyd ﴿يعقوب بن زيد﴾

[Ya'kûb b. Zeyd] b. Talha b. Abdullah b. Ebû Müleyke b. Abdullah b. Cüd'ân b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre.

Annesi Hâlide bt. Mu'âz b. el-Muhâcir b. Kunfuz b. Ümeyr b. b. Cüd'ân b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym'dir.

Öldüğünde çocuğu bulunmuyordu. Künyesi Ebû Arafe idi. Vâiz ve kıssacı bir zattı. Az hadis rivayet etmiştir. Mâlik b. Enes ondan rivayette bulunmuştur. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti.

1948. Kardeşi Muhammed b. Zeyd ﴿محمد بن زيد﴾

[Muhammed b. Zeyd] Talha b. Abdullah b. Ebû Müleyke b. Abdullah b. Cüd'ân. Annesi Hâlide bt. Mu'âz b. b. el-Muhâcir b. Kunfuz b. Ümeyr b. b. Cüd'ân'dır.

Muhammed b. Zeyd'in Abdullah adlı bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi ümmü veleddir. Ondan hadis rivayet edenler olmuştur.

1949. Muhammed b. Ali ﴿محمد بن علي﴾

[Muhammed b. Ali] b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay. Annesi el-Âliye bt. Ubeydullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'dir.

Muhammed b. Ali'nin çocukları şunlardır:

Abdullah el-Asğar: Bu çocuk Abbâsîlerden halifelik yapan Ebü'l-Abbâs'tır.

Dâvûd, Ubeydullah ve Rayta: Rayta ölmüş ve cesedi ortaya çıkmamıştır. Bunların annesi Benî el-Hâris b. Ka'b'dan Rayta bt. Ubeydullah b. Abdullah b. Abdülmeddân b. ed-Deyyân'dır.

Abdullah el-Ekber: Bu kişi Ebû Ca'fer el-Mansûr'dur. Kardeşi Ebü'l-Abbâs'tan sonra halifeliğe o geçti. Annesi ümmü veleddir.

İbrahim: Bu zat da Abbâsoğulları'nın davetçilerinden idi. Ona gelirler ve konuyla ilgili görüşleri ondan alırlardı. Annesi bir ümmü veled idi.

Yahya ve el-Âliye: Bu ikisinin annesi Ümmü'l-Hakem bt. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Musa: Annesi ümmü veleddir.

el-Abbâs: Annesi ümmü veleddir.

İsmail, Ya'kûb -Ebü'l-Esbât olarak da bilinir- ve Lübâbe: Lübâbe, Ca'fer b. Süleymân b. Ali ile evlenmiş ve onun yanında iken ölmüştür. Çocuğu da olmamıştır. İsmail, Ya'kûb ve Lübâme'nin anneleri farklı ümmü veledlerdir.

el-Abbâs b. Muhammed b. Ali şunu anlattı: Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs, el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik b. Mervân'ın halifeliği zamanında 125 senesinde *Şam* bölgesinde *eş-Şerât* denilen yerde altmış yaşında iken vefat etti. Ebû Hâşim Abdullah b. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye, Muhammed b. Ali'ye vasiyette bulunmuş ve kitaplarını ona vermişti. Muhammed b. Ali de Ebû Hâşim'e vasiyette bulunmuştu. Ebû Hâşim ona dedi ki: "Bu iş (halifelik) senin çocuklarında olacaktır." Şîa önce Ebû Hâşim'e gelmiş, fakat onunla anlaşamamış, daha sonra da Muhammed b. Ali'ye yönelmişlerdir. Ebû Hâşim âlim bir zattı. Hadis dinlemiş ve çeşitli kitapları okumuştu. Muhammed b. Ali b. Abdullah da hadis dinlemişti. Sa'îd b. Cübeyr ondan telbiyenin ne zaman kesileceğini sormuştu.

1950. Dâvûd b. Ali ﴿داود بن علي﴾

[Dâvûd b. Ali] b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir.

Ebü'l-Abbâs Abdullah b. Muhammed galib gelince insanlara hitap etmek için *Kûfe*'de minbere çıktı. Fakat dili tutuldu, konuşamadı. Dâvûd b. Ali hemen minberin önünde sıçradı ve insanlara hitap etmeye başladı. Durumu ve Emevîlere karşı olan isyanlarını anlattı. İnsanlara karşı minnettar

olduğunu söyledi ve adaletle hükmedeceklerine dair söz verdi. Hutbeden sonra insanlar dağılıp gittiler. Ebü'l-Abbâs da onu *Mekke* ve *Medine*'ye vali tayin etti. 132 senesinde insanlara hac yaptırdı. Bu, Abbâsoğulları'nın yaptırdığı ilk hac idi. Dâvûd b. Ali daha sonra *Medine*'ye geldi ve orada birkaç ay kaldı ve 133 senesinde burada vefat etti. Vefat ettiğinde elli iki yaşında idi. Kendi devletlerinin sekiz ayını görmüştü.

Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leylâ ve diğerleri ondan hadis rivayet ettiler. Dâvûd da babasından rivayette bulunmuştu.

1951. İsâ b. Ali ﴿عيسى بن علي﴾

[İsâ b. Ali] b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Ümmü Dâvûd b. Ali diye bilinen bir ümmü veleddir. İsa b. Ali, selamet ve afiyet ehli bir adamdı. Ölünceye kadar oymağı için bir görev üstlenmedi. Ondan hadis rivayet edildi. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında vefat etti.

1952. Süleymân b. Ali ﴿سليمان بن علي﴾

[Süleymân b. Ali] b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir. 142 senesinde elli dokuz yaşında iken *Basra*'da vefat etti.

1953. Hüseyn b. Abdullah ﴿حسين بن عبد الله﴾

[Hüseyn b. Abdullah] b. Ubeydullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi Esmâ bt. Abdullah b. el-Abbâs'tır.

Hüseyn b. Abdullah'ın Abdullah isimli bir oğlu vardı. Başka çocuğu olmadı.

Muhammed b. Hâlid b. Abdullah el-Kasrî, Ebû Ca'fer'in *Medine* valisi olduğu sırada 140 senesinde vefat etti. Hüseyn'in cenaze namazını *Medine* valisi Muhammed b. Hâlid kıldırdı. Vefat ettiği zaman seksen iki yaşında idi.

Babasından ve İkrime'den hadis rivayetinde bulundu. Ondan da Muhammed b. İshâk, İbn Cüreyc, el-Haccâc b. Ertât, Şerîk b. Abdullah,

Süleymân b. Bilâl, Abdullah b. el-Mübârek ve Ebû Bekir b. Ebû Sebre hadis rivayet ettiler. O, çok hadis rivayet eden bir râvî idi. Fakat bu zevatı, ondan rivayet ettikleri hadisleri delil olarak kullanırken görmedim.

Ebû Ca'fer el-Mansûr, Hüseyn'in oğlu Abdullah'a haber gönderip en kısa zamanda *Medine*'ye gelmesini istedi. *Medine*'ye gelince onu halası Ümmü İsa bt. Ali b. Abdullah b. el-Abbâs ile evlendirdi. Fakat çocuğu olmadı.

Abdullah b. el-Hüseyn vefat ettiği zaman Ümmü İsa bt. Ali de ona mirasçı oldu.

1954. el-Abbâs b. Abdullah ﴿العباس بن عبد الله﴾

[el-Abbâs b. Abdullah] b. Ma'bed b. Abbâs b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Ümmü Muhammed bt. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib'dir.

el-Abbâs b. Abdullah'ın Muhammed adlı bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi Ümmü Ebîhâ bt. Muhammed b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Süfyân b. Uyeyne, el-Abbâs b. Abdullah'tan hadis rivayet etmiştir.

1955. İbrahim b. Abdullah ﴿إبراهيم بن عبد الله﴾

[İbrahim b. Abdullah] b. Ma'bed b. Abbâs b. Abdülmuttalib. Annesi ümmü veleddir.

İbrahim b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Muhammed b. İbrahim b. Abdullah: *Hîre*'de ikamet ediyordu.

Dâvûd: Bu ikisinin annesi Meymûne bt. el-Abbâs b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib'dir.

1956. Muhammed b. Ömer ﴿محمد بن عمر﴾

[Muhammed b. Ömer] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Esmâ bt. Akîl b. Ebû Tâlib'dir.

Muhammed b. Ömer'in çocukları şunlardır:

Ömer, Abdullah ve Ubeydullah: Bunların annesi Hadîce bt. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ca'fer b. Muhammed: Bu çocuğun annesi Ümmü Hâşim bt. Ca'fer b. Ca'fer b. Ca'de b. Hübeyre b. Ebû Vehb b. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur.

Ondan hadis rivayet edilmiştir. Kendisi de babasından ve Ali b. Hüseyn'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Az hadis rivayet eden bir râvî idi. Abbâsî hilafetinin ilk zamanlarını gördü.

1957. Muhammed b. Amr ﴿محمد بن عمرو﴾

[Muhammed b. Amr] b. Hasan[216] b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Remle bt. Akîl b. Ebû Tâlib'dir.

Muhammed b. Amr'ın çocukları şunlardır:

Hasan ve Rukayye: Bu ikisinin annesi Humeyde bt. Muhammed b. Ebû Sa'd el-Ahvel İbn Akîl b. Ebû Tâlib'dir. Humeyde'nin annesi Fâtıma es-Suğrâ bt. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ömer, Abdullah ve Ubeydullah: Bunların annesi Hadîce bt. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Muhammed: Bunun annesi Benî Adî b. Ka'b'dan Remle bt. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir.

Ca'fer: Annesi ümmü veleddir.

Dâvûd: Annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Ömer b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'in soyu tükendi. Hepsi öldüler. Şimdi onlardan kimse yoktur.

1958. Abdullah b. Hasan ﴿عبد الله بن حسن﴾

[Abdullah b. Hasan] b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Annesi Fâtıma bt. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

[216] Bu isim Atâ neşrinde "Hüseyn" şeklinde yazılmıştır (E).

Abdullah b. Hasan'n çocukları şunlardır:

Muhammed: Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında *Medine*'de öldürülmüştür.

İbrahim: Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamamnda *Kûfe* topraklarında *Bâhamrâ* denilen yerde öldürüldü.

Mûsâ b. Abdullah, İdrîs b. Abdullah el-Ekber -küçükken ölmüştür-, Hârûn -küçükken ölmüştür-, Fâtıma bt. Abdullah, Zeyneb, Rukayye, Külsûm ve Ümmü Külsûm: Bunların annesi Hind bt. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

İsâ: Küçük iken ölmüştür.

İdrîs el-Asğar -Sâhibü'l-Endelüs ve'l-Berber- ve Dâvûd: Bunların annesi Âtike bt. Abdülmelik b. el-Hâris eş-Şâir İbn Hâlid b. el-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre'dir.

Süleymân ve Yahya -Sahibü Cebeli Deylem-: Bu ikisinin annesi Kureybe bt. Rukeyh b. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed'dir.

Abdullah b. Hasan'ın künyesi *Ebû Muhammed*'dir.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb b. Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Hasan'ı namaz kılarken gördüm, elbisesi sarkmıştı.

Bize Abdülzazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Sa'd anlattı; dedi ki:

İnsanların mestlerini soğuk günlerde giydiklerini görüyordum. Abdullah b. Hasan ise o günlerde de sadece ayakkabısını giyerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Hasan'ın mevlası Hafs b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Hasan'ı gördüm. Abdest aldı ve iki mesti üzerine meshetti. Ona, "Sen de meshediyor musun?" dedim. "Evet! Ömer b. el-Hattâb da meshetmişti. Kim kendisi ile Allah arasına Ömer'i koyarsa işi sağlama bağlamıştır." dedi.

Muhammed b. Ömer haber dedi ki: Abdullah b. Hasan âbidlerdendi. Onun yüksek bir şerefi, heybetli bir duruşu, güçlü bir direnişi ve keskin

bir dili vardı. Abbâsî devletinin kuruluşunu da idrak etmişti. *Enbâr*'da[217] Ebü'l-Abbâs'ı ziyaret etti. Ebü'l-Abbâs ona iki oğlu İbrahim ve Muhammed'i sordu. Abdullah da ona, çocuklara bâdiyede yalnız kalmanın sevdirildiğini söyledi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Hafs b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Hasan, *Enbâr*'da Ebü'l-Abbâs'ın huzuruna çıktı. Ebü'l-Abbâs ona ikramda bulundu ve ona yakınlık gösterdi. Başka hiç kimseye yapmadığı şeyleri ona yaptı.

Bazen Abdullah b. Hasan ile gece sohbeti yapardık. Bir gece Ebü'l-Abbâs da onunla gece yarısına kadar sohbet etmişti. Bu sohbet esnasında Ebü'l-Abbâs kendisine bir mücevher kutusunun getirilmesini istedi. Kutuyu açınca Ebü'l-Abbâs, "Allah'a yemin olsun ki, Ey Ebû Muhammed! Bu, Benî Ümeyye'nin elinde olup da bana ulaşan bir mücevherdir." dedi. Sonra o mücevheri ikiye böldü. Yarısını Muhammed'e verdi, diğer yarısını da kendi hanımı Ümmü Seleme'ye gönderdi. Ebü'l-Abbâs, Muhammed'e, "Bu, senin yanında emanettir." dedi. Sonra bir müddet daha sohbete devam ettiler. Ebü'l-Abbâs'ı uyku bastı, başı eğildi. Abdullah b. Hasan şu beyitleri okuyarak onun durumu için bir temsil getirdi:

Görmez misin; karnı büyük adamlar saraylar inşa ederler?

Fakat bu sarayların faydası kendilerine değil, Benî Bukayle'yedir.

Bu adamlar kendilerine Nûh gibi ömür verileceğini zannederler.

Hâlbuki Allah'ın emri (ecel) her gece kapılarını çalmaktadır.

Birden Ebü'l-Abbâs kendine geldi. Muhammed'in dediğini anlamıştı. Ona, "Ey Muhammed! Benim yanımda böyle bir şiirle mi temsil getiriyorsun? Senin şerefini ne kadar yüksek tutmaya çalıştığımı gördün. Ben seni külçültmedim, küçümsemedim." dedi. Muhammed, "Ey Müminlerin Emiri! Bir yanlış anlama oldu! Allah'a yemin olsun ki, ben bu şiiri okumakla kötü bir şeyi kastetmedim. Bunlar, şu anda hatırıma gelen beyitler olup onlarla temsil getirmiş oldum. Eğer Emîru'l-Müminîn bu şiirden bir anlam

[217] Enbâr, Fırat ile Dicle arasındaki Saklâviye Kanalı yakınlarında, bugünkü Remâdî dolaylarında ve Fellûlce'nin 5 km. kuzeybatısında tarıma elverişli topraklar üzerinde kurulmuş bir şehirdir. Bağdat ile Enbâr arasındaki mesafa 62 km.dir (M).

çıkarmak istiyorsa, bunu yapabilir." dedi. Ebü'l-Abbâs, "Ben de yaptım." dedi. Sonra *Medine*'ye döndü. Ebû Ca'fer halife olunca, Abdullah b. Hasan'ın çölde gizlenmeye devam eden oğulları Muhammed ve İbrahim'in bulunup getirilmesi konusunda ısrarlı oldu. Ebû Ca'fer önce, Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî'ye onları bulmasını emretti. Fakat Ziyâd onları bulup getirme konusunda çok ciddi olmadı. Ebû Ca'fer onu *Medine* valiliğinden azlederek yerine Muhammed b. Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'yi getirdi. Ona da Muhammed ve İbrahim'i bulup getirmesini emretti. Muhammed b. Hâlid de bu konuda çok ciddî davranmadı. Aslında onların yerlerini biliyordu. Fakat onları aramak için atlıları başka tarafa görderiyordu. Durumun böyle olduğu Ebû Ca'fer'in kulağına kadar gitti; bu duruma çok sinirlendi; Muhammed b. Hâlid'i de azlederek, yerine Riyâh b. Osman b. Hayyân b. el-Mürrî'yi vali olarak tayin etti. Ona da Muhammed ve İbrahim'i ciddiyetle aramasını ve bu konuda en ufak bir gaflete düşülmemesini emretti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî haber verdi; dedi ki:

Riyâh b. Osman onları ciddiyetle aradı. Bu konuda gevşeklik göstermedi. Muhammed ve İbrahim, onun bu konuda çok istekli olduğunu öğrenince korkuya kapıldılar ve yer değiştirmeye başladılar. Onların hâlâ bulunamamış olduklarından dolayı Ebû Ca'fer üzüldü ve Riyâh b. Osman'a şöyle bir mektup yazdı: "Muhammed ve İbrahim'in babası Abdullah b. Hasan'ı, babalarının kardeşleri olan Hasan b. Hasan'ı, Dâvûd b. Hasan'ı, İbrahim b. Hasan'ı ve Fâtıma bt. Hüseyn'in çocukları olması hasebiyle onların anne-bir kardeşleri olan Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'ı yakala. Onları iple sıkıca bağla. Onlarla görüşmem için onları *Rebeze*'ye[218] gönder." O sene Ebû Ca'fer hac yapmıştı. Riyâh'a da onları yakalayıp kendisine göndermesini emretmişti.

[Râvî] dedi ki: Ben o seneye kavuştum. Hac için ihrama girdim. Fakat yakalandım. Zincire vuruldum. Yolu bu şekilde katettim ve *Rebeze*'de onlarla buluştum.

---

[218] Rebeze, Mekke ve Medîne arasında, Zât-i Irk yakınlarında, Medîne'ye üç günlük mesafede bir köydür. Köyün bulunduğu çöl de aynı adla anılır. Ebû Zer el-Gıfârî'nin kabri buradadır (M).

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Hasan ve ailesini ikindiden sonra zincire vurulmuş bir şekilde Mervân'ın evinden çıkarıldıklarını gördüm. Onlar çöle götürülüyorlardı. Altlarında yatak yoktu. O zaman bülüğ çağına yeni girmiş bir çocuktum. Gördüğümü hafızama alıyordum.

Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî dedi ki: Onlarla birlikte Cüheyne, Müzeyne ve diğer kabilelerden 400 kişi yakalanmıştı. Ben onları *Rebeze*'de güneşin altında ellerinin arkadan bağlı olduklarını gördüm.

[Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî] dedi ki: Abdullah b. Hasan ve aile fertleriyle birlikte ben de hapsolundum. Hac işini bitirdikten sonra Ebû Ca'fer, *Rebeze*'ye geldi. Abdullah b. Hasan, Ebû Ca'fer'in huzuruna çıkmak için izin istedi. Ebû Ca'fer kabul etmedi. Abdullah onu ölünceye kadar bir daha hiç görmedi. Sonra Ebû Ca'fer aralarından beni çağırdı. Onun huzuruna çıkarıldım. Yanında İsa b. Ali vardı. İsa beni görünce şöyle dedi: "Evet! O, Odur! Ya Emîrü'l-Müminîn! Bu işi sağlama bağlamak istemiştin. İşte ben sana onların yerini haber vereceğim." Onlara yaklaştım ve selam verdim. Ebû Ca'fer, "Allah'ın selâmı senin üzerine olmasın! O fâsık adamın iki fâsık oğlu, o yalancı adamın iki yalancı oğlu nerede?" dedi. Ben, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Sizin yanınızda doğru söylemek bana bir fayda verir mi?" diye sordu. Ebû Ca'fer, "Nedir o doğru şey?" dedi. Ben, "Eğer ben onların yerini biliyorsam eşim boş olsun! Benim üzerime de şu ve şu gerekli olsun!" dedim. Ebû Ca'fer benim bu sözümü kabul etmedi ve "Kamçıcı gelsin." dedi. İki kalasın üzerine bağlandım. Kamçıcı bana aralıksız 400 kamçı vurdu. Kamçılama işi bitinceye kadar ben işin farkında değildim. Sonra beni sürükleyip, bu şekilde arkadaşlarıma teslim edildim. Daha sonra ed-Dîbâc Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'ı çağırdı. Muhammed'in kızı İbrahim b. Abdullah b. Hasan'ın eşiydi. Ebû Ca'fer'in huzuruna çıkarılınca ona, "O iki yalancının ne yaptıklarını ve nerede olduklarını bana söyle." dedi. Muhammed, "Ey Müminlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki, benim onlar hakkında bir bilgim yoktur." dedi. Ebû Ca'fer, "Bana haber ver." dedi. Muhammed, "Ben sana söyledim. Allah'a yemin olsun ki, doğruyu söyledim. Bugünden önce onlar hakkında bilgim vardı. Allah'a yemin olsun ki, onlar hakkında bugün bilgim yok." dedi. Ebû Ca'fer, "Elbiselerini soyun." dedi. Elbiseleri soyuldu. Ona yüz kamçı vurdu. Boynunda demir

halka vardı. Kamçılama işi bitince huzurdan çıkarıldı ve elbisesi giydirildi. Sonra yanımıza getirildi. Allah'a yemin olsun ki, kanla birlikte vücuduna iyice yapıştığı için elbisesini çıkarmak mümkün olmadı. Bir koyunun sütü, üzerine sağıldı. Ancak bundan sonra elbisesi çıkarılabildi ve tedavi edilmeye çalışıldı. Ebû Ca'fer, "Onları en kısa zamanda *Irak*'a götürün." dedi. el-Hâşimiyye'ye getirilip burada hapsedildik. Burada hapiste ilk ölen Abdullah b. Hasan oldu. Gardiyan geldi ve şöyle dedi: "Onun en yakını kimse, çıksın cenaze namazını kıldırsın." Kardeşi Hasan b. Hasan b. Hasan b. Ali çıktı ve onun cenaze namazını kıldırdı. Abdullah'ın arkasından Hasan b. Hasan da vefat etti. Bu sefer onun kardeşi Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman çıktı ve onun cenaze namazını kıldırdı.

Daha sonra Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman da vefat etti. Başı alınıp bir Şiâ cemaatıyla birlikte *Horasan*'a götürüldü. Orada şöyle yemin etmeye başladılar: "Allah'a yemin olsun ki, bu, Muhammed b. Abdullah b. Fâtıma bt. Resûlullah'ın (sas) başıdır." Böyle demekle insanlara şunu demek istiyorlardı: Bu baş, rivayette Ebû Ca'fer'e karşı isyan edeceği bildirilen Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın başıdır.

Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî dedi ki: Hapiste bizimle birlikte Ali b. Hasan b. Hüseyn b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib de vardı. Bu zat, *Fah*[219] bölgesinin sahibi Ebû Hasan b. Ali idi. İbadet, zühd ve verâ bakımından kendi zamanında yaşayan insanların en faziletlisiydi. O, Ebü'l-Abbâs ve Ebû Ca'fer'in ikta olarak verdiği şeylerden, ev halkına bir hurma tanesi bile yedirmedi.

Nikâhı altında amcasının kızı Zeyneb bt. Abdullah b. Hasan b. Hasan vardı. O da çok ibadet eden bir hanımdı. "*Medine*'de ondan daha çok ibadet eden bir hanım yoktur." denirdi. Bu sözle Ali b. Hasan'ı ve eşi Zeyneb bt. Abdullah b. Hasan'ı kastederlerdi. Ali b. Hasan'ın ibadetini ve güzel görüşlerini bildikleri için el-Hâşimiyye'deki gardiyanlar onu sever, ona

---

[219] Mekke vadilerinden birinin adıdır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib Abbâsîler tarafından burada öldürülmüştür. Muhammed'in arkadaşlarıyla birlikte öldürülmesinden "Kerbelâ'dan sonra en fecî ve en şiddetli musibet" diye bahsedilir. Öldürüldükten sonra Fah vadisinde üç gün bırakılmışlar, yırtıcı kuşlar onları bu süre içinde parçalayıp yemiştir (M).

ikramda bulunur ve nazik davranırlardı. Birisi ona bir yastık getirdi ve şöyle dedi: "Başını bunun üzerine koy ve ona yaslan." O da bunu babası Hasan'a vermeyi tercih etti. Babası ona, "Oğlum! Amcan Abdullah b. Hasan buna daha çok layıktır." dedi ve yastığı ona gönderdi. Ab dullah b. Hasan da -Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'ı kastederek- şöyle dedi: "Ey Kardeşim! Bizim yüzümüzden bu sıkıntıya düşen ve dayak yiyen şu kederli kardeşimiz buna daha layıktır." dedi ve yastığı Muhammed'e gönderdi. Ona "Sen ince kalpli bir adamsın. Bu yastığın senin başının altında olması lazım." dedi. O da yastığı aldı. Artık yastık onun başının altında idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Hasan öldüğü gün yetmiş iki yaşındaydı. Oğlu Muhammed b. Abdullah'ın öldürülüşünden birkaç ay önce vefat etmişti. Muhammed b. Abdullah 145 senesinin sonlarında Ramazan ayında öldürülmüştü.

Abdullah b. Hasan'ın rivayet ettiği bazı hadisler vardır.

1959. Hasan b. Hasan b. Hasan ﴿حسن بن حسن بن حسن﴾

[Hasan b. Hasan b. Hasan] b. Ali b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib. Annesi, Fâtıma bt. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Hasan b. Hasan b. Hasan'ın çocukları şunlardır:

Abdullah: Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Hapishanede öldü.

Ali: es-Seccâd lakabıyla bilinir. Çok ibadet ettiği için kendisine bu lakap verilmişti. Hapishanede öldü.

Hasan b. Hasan: Bu üç çocuğun annesi Fâtıma'dır. Fâtıma, Benî Âmir b. Sa'sa'a'dan Ümmü Habbân bt. Âmir b. Abdullah b. Bişr b. Âmir Mülâ'ıbü'l-Esinne [Dişleri oynatan] b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır.

Abbâs b. Hasan: Hapishanede öldü. Annesi Âişe bt. Talha b. Ömer b. Ubeydullah b. Ma'mer b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir.

Alî el-Asğar ve Fâtıma: Bu ikisinin annesi Ümmü Habîb bt. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ümmü Seleme ve Ümmü Külsûm: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Hasan b. Hasan b. Hasan Ebû Ca'fer'in el-Hâşimiyye'deki hapishanesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1960. İbrahim b. Hasan ﴿إبراهيم بن حسن﴾

[İbrahim b. Hasan] b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Fâtıma bt. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

İbrahim b. Hasan'ın çocukları şunlardır:

İshâk, Ya'kûb, İsmail, Ümmü İshâk -diğer adı Sühayka'dır- ve Rukayâ ye: Bunların annesi Rubeyha bt. Muhammed b. Abdullah b. Abdullah Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Muhammed, İbrahim, Ali ve Hasene: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

İbrahim b. Hasan hapishanede vefat etti.

1961. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Amr b. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems. Annesi Fâtıma bt. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Yakışıklı bir kişi oluşundan dolayı kendisine ed-Dîbâc ismi verilmiştir. Babası Abdullah b. Amr da yine güzelliğinden dolayı el-Mutarrif diye çağrılırdı.

Muhammed b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Hâlid, Abdülazîz, Ubeydullah, el-Kâsım ve Osman: Bunların annesi Ümmü Külsûm bt. İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah'tır. Ümmü Külsûm'ün annesi ise Lübâbe bt. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman, Fâtıma bt. Hüseyn'in en küçük çocuğuydu. Anne-bir kardeşleri onu çok severler ve ona rikkatle muamele ederlerdi. O da onlara çok meyilli olup onların yanından ayrılmazdı.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi. O da Dâvûd b. Abdurrahman el-Attâr'dan şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Hasan b. Hasan'ın, kardeşi Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affân'ın yanına geldiğini gördüm. Onu uyurken bulmuştu. Eğildi ve onu öptü. Sonra onu uyandırmadan çekip gitti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Amr da, Hasan b. Hasan'ın oğulları olan kardeşleriyle birlikte yakalandı. Ebû Ca'fer *Rebeze*'deyken onun yanına götürüldüler. Onların her birine 100 sopa vurdu ve sonra onları Hâşimiyye'deki hapishanede hapsetti. Muhammed bu hapis sırasında vefat etti. Çok hadis rivayet eden âlim bir zattı.

1962. Kardeşi Ümeyye b. Abdullah ﴾أمية بن عبد الله﴿

[Ümeyye b. Abdullah] b. Amr b. Osman. Annesi, Ümmü Abdülazîz bt. Abdullah b. Hâlid b. Üseyd b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'dir.

Ümeyye b. Abdullah'ın Osman adında bir oğlu vardı. Bu çocuğun annesi Habîbe bt. İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre b. el-Mahzûmî'dir.

Ümeyye'den hadis rivayet edenler olmuştur. Çapulcuların saldırdığı günde Ümeyye b. Abdullah ile karşılaştım, o gün çapulcular kendisini perişan ettiler.

1963. Sa'îd b. Hâlid ﴾سعيد بن خالد﴿

[Sa'îd b. Hâlid] b. Amr b. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye. Annesi, Ümmü Osman bt. Sa'îd b. el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye'dir. Ümmü Osman'ın annesi ise Ümeyme bt. Cerîr b. Abdullah el-Becelî'dir.

Sa'îd b. Hâlid'in çocukları şunlardır:

Abdullah ve Hâlid: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Muhammed: Bunun annesi ümmü veleddir.

Abdülmelik ve el-Velîd: Bu ikisinin annesi de bir ümmü veleddir.

Ümmü Abdülmelik: el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik ile evlendi. Sa'îd adlı çocuğu bu evlilikten dünyaya gelmiştir.

Ümmü Seleme: Bu kızla da Hişâm b. Abdülmelik evlenmiş olup onların bu evlilikten çocukları olmuştur. Bu iki kızın annesi Ümmü Amr bt. Mervân b. el-Hakem'dir.

1964. Abdullah b. Mu'âviye ﴾عبد الله بن معاوية﴿

[Abdullah b. Mu'âviye] b. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib. Annesi Ümmü Avn bt. Avn b. el-Abbâs b. Rebî'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

Abdullah b. Mu'âviye'nin Ca'fer adında bir oğlu vardı. Fakat Ca'fer'in çocuğu olmadı. Ca'fer'in annesi Benî Temîm'den Hennâde bt. eş-Şarkî b. Abdülmümin b. Şebes b. Rib'î el-Yerbû'î'dir.

Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında Abdullah b. Mu'âviye *Medine*'den çıkıp *Kûfe*'ye gitti. Mervân onun yanına bir ordu verdi ve bu orduyla İsbahân'a gitti. O bölgelerde galip geldi, muzaffer oldu. Etrafında pek çok insan toplandı. Bu olay 131 senesinde meydana gelmişti. Sonra *Cey*'de[220] öldürüldü. Şöyle de denilmiştir: Hayır, kaçıp *Horasan*'a gitti. Ebû Müslim orada Abbâsîler adına da davette bulunuyordu. Ebû Müslim onun yerini öğrendi. Onu yakalayıp hapse attırdı; ölünceye kadar hapiste kaldı.

1965. Abdullah b. Muhammed ﴾عبد الله بن محمد﴿

[Abdullah b. Muhammed] b. Akîl b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi, Zeyneb es-Suğrâ bt. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Zeyneb'in annesi ümmü veleddir.

Abdullah b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Muhammed, Herim -küçük iken ölmüştür- ve Ümmü Hânî: Bunların annesi Humeyde bt. Müslim b. Akîl b. Ebû Tâlib'dir.

Müslim ve Akîl: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

[220] İsfahan yakınlarında bir yerleşim merkezinin adıdır (M).

Abdullah b. Muhammed'in künyesi Ebû Muhammed'dir. et-Tufeyl b. Übey, Rubeyyi bt. Mu'avviz b. Afrâ ve Muhammed b. el-Hanefiyye'den hadis rivayet etti.

Çok ilim sahibi olmakla birlikte hadisi kabul edilmemiş ve delil olarak kullanılmamıştır.

Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Amr anlattı; dedi ki: Abdullah b. Muhammed b. Akîl, Hişâm b. Abdülmelik'e takdim edildi. O da 4.000 dirhem veya o civarda bir paranın Abdullah'a verilmesini emretti. Abdullah bu parayla birlikte bir kiliseye geldi ve orada konakladı. Gece birisi gelip o parayı alıp götürdü. Ben, Ebü'l-Melîh ve kendisine Muhammed b. Utbe denen Rakkalı bir adam, bu miktarda bir parayı toplayıp kendisine verdik.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Muhammed b. Akîl, Muhammed b. Abdullah b. Hasan henüz idareye başkaldırmadan önce *Medine*'de vefat etti. Muhammed b. Abdullah b. Hasan 145 senesinde başkaldırmıştı.

1966. el-Kâsım b. el-Abbâs ﴿القاسم بن العباس﴾

[el-Kâsım b. el-Abbâs] b. Muhammed b. Mu'attib b. Ebû Leheb. Ebû Leheb'in ismi Abdüluzzâ b. b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf'tır. Annesi ümmü veleddir.

el-Kâsım b. el-Abbâs'ın çocukları şunlardır:

el-Abbâs: Annesi Ümmü Seleme bt. Ebû Süfyân b. Mu'attib b. Ebû Leheb'dir.

Külsûm, Useyme, Süleymân ve Ümmü'l-Kâsım -asıl adı Kuseyme'dir-: Bunların annesi ümmü veleddir.

Yahya, Sadaka, el-Fadl ve Âtike: Bunların annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Kâsım b. el-Abbâs el-Lehebî'nin künyesi Ebü'l-Abbâs'tır. O, Benî Hamnen b. Avf'tan el-Kâsım b. el-Mu'temir'in dedesidir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

el-Kâsım b. el-Abbâs 130 senesinde *Medine*'ye gelen Harûrîlerin[221] çıkardıkları olaylarda öldü.

1967. Sudeyk b. Musâ ﴿صديق بن موسى﴾

[Sudeyk b. Musa] b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Künyesi Ebû Bekir'dir.

Annesi, Benî Amr b. Avf'tan İshâk bt. Mücemmi b. Yezîd b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf'tır.

İbn Cüreyc, Sudeyk b. Musâ'dan hadis rivayetinde bulunmuştur.

1968. Abdurrahman b. el-Hâris ﴿عبد الرحمن بن الحارث﴾

[Abdurrahman b. el-Hâris] b. Abdullah b. Ayyâş b. Ebû Rebî'a b. el-Muğîre b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm. Annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman b. el-Hâris'in çocukları şunlardır: Ayyâş, Abdullah, el-Hâris, el-Muğîre, Fâtıma ve Ümmü Seleme: Bunların annesi Karîbe bt. Muhammed b. Ömer b. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir.

Sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisinin rivayet ettiği bazı hadisler vardır. Ziyâd b. Ubeydullah onu Tebâle üzerine zekât memuru olarak görevlendirdi. Orada kendisine yeterli ölçüde mal isabet etti. *Medine*'ye gelip bir ev yaptırdı ve ona Tebâle ismini verdi. O evi Abdurrahman'ın varislerinden Musa b. Ca'fer b. Muhammed satın almıştı.

Abdurrahman b. el-Hâris b. Abdullah b. Ayyâş, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliğinin ilk zamanında vefat etti.

1969. el-Hâris b. Abdurrahman ﴿الحارث بن عبد الرحمن﴾

[el-Hâris b. Abdurrahman] b. el-Hâris b. Ebû Zi'b. Ebû Zi'b'in adı Hişâm b. Şu'be b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. O, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b el-Medenî'nin dayısıdır.

[221] Hâricîler (E).

el-Hâris b. Abdurrahman, Mervân b. Muhammed'in halifeliğinin ilk zamanında 125 senesinde yetmiş üç yaşında iken *Medine*'de vefat etti. Ondan, kız kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b'in dışında herhangi bir kimsenin rivayette bulunduğunu bilmiyoruz. O, az hadis rivayet edenlerdendir.

1970. Ya'kûb b. Utbe ﴿يعقوب بن عتبة﴾

[Ya'kûb b. Utbe] b. el-Muğîre b. el-Ahnes. el-Ahnes'in ismi Übey b. Şerîk b. Amr b. Vehb b. İlâc'dır. İlâc'in ismi de Ümeyr b. Ebû Seleme b. Abdüluzzâ b. Gayre b. Avf b. Sakîf'tir. Sakîf de, Kasî b. Münebbih b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasfa b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Onlar on kişi olup aynı mecliste otururlar; bu meclisleriyle tanınırlardı. Onlardan biri de Ya'kûb b. Utbe idi. Mürüvvet sahibi biriydi. Asla evinde [yüksek] sesle bağırdığı duyulmamıştır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu on kişi aynı yaşlarda olan şu fakihlerdi: Ya'kûb b. Utbe, Osman b. Muhammed b. el-Ahnes, İkrime b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hîşâm'ın oğulları Abdullah, Abdurrahman ve el-Hâris, Sa'd b. İbrahim, es-Salt b. Zübeyd, Sâlih b. Keysân, Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz ve Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî.

Ya'kûb, sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisinin rivayet ettiği bazı hadisler vardır. Siyeri ve diğer bazı şeyleri iyi bilirdi.

1971. Osman b. Muhammed ﴿عثمان بن محمد﴾

[Osman b. Muhammed] b. el-Muğîre b. el-Ahnes b. Şerîk el-Ahnesî.

1972. Ebû Vecze es-Sa'dî ﴿أبو وجزة السعدى﴾

Adı, Yezîd b. Ubeyd olup Benî Sa'd b. Bekir b. Hevzân'danır. Az hadis rivayet eden şair ve âlim bir zattı. Yüz otuz senesinde *Medine*'de vefat etti.

1973. İmrân b. Ebû Enes ﴿عمران بن أبي أنس﴾

[Bazı râvîler] İmrân b. Ebû Enes'in Benî Âmir b. Lüey'den olduğunu iddia etmektedirler. Bazı kişiler de onların Benî Âmir'in mevâlisi olduklarını, daha sonra Yemen'e gittiklerini söylemişlerdir.

İmrân, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 117 senesinde vefat etti. Onun rivayet ettiği bazı hadisler mevcuttur.

1974. Abdullah b. es-Sâib ﴿عبد الله بن السائب﴾

[Abdullah b. es-Sâib] b. Yezîd b. Sa'îd b. Sümâme b. el-Esved b. Abdullah b. el-Hâris el-Vellâde b. Amr b. Mu'âviye b. el-Hâris el-Ekber b. Mu'âviye b. Sevr b. Müretti[222] b. Kinde'dir. Kinde de en-Nemir'in kız kardeşinin oğlu Yezîd'dir. Kinde'yi sadece bu şekilde biliyorlar. en-Nemir ise Hadramî'dir.

Abdullah'ın dedesi Sa'îd b. Sümâme, Benî Abdüşems b. Menâf b. Kusay'ın Cahiliye dönemindeki halîfidir.

Abdullah b. es-Sâib'in künyesi Ebû Muhammed'dir. el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik'in halifeliği zamanında 126 senesinde vefat etti. Sika bir râvî idi. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1975. Yezîd b. Husayfe ﴿يزيد بن خصيفة﴾

[Yezîd b. Husayfe] b. Yezîd b. Sa'îd b. Sümâme. es-Sâib b. Yezîd'in erkek kardeşinin oğludur.

es-Sâib b. Yezîd ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Çok hadis rivayet eden, sika, güvenilir, hadiste delil, âbid ve zâhid bir insandı.

---

[222] Çeviriye esas aldığımız metinde bu isim Müretti (مرتع) şeklinde geçerken Atâ neşrinde Mürevvi (مروع) şeklinde geçmektedir (E).

1976. Mahled b. Hufâf ﴿مخلد بن خفاف﴾

[Mahled b. Hufâf] b. Eymâ b. Rahda b. Hurbe b. Hallâf b. Hârise b. Gıfâr. Benî Gıfâr'ın lider ailesidir. Gıfâr'ın adı şöyledir: Gıfâr b. Müleyl b. Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dir.

Hufâf b. Eymâ ve babası Eymâ b. Rahda'nın Peygamber (sas) ile sohbeti olmuştur.

Onlar Gayka'da otururlar, sık sık *Medine*'ye gelirlerdi. Mahled tek bir hadis rivayet etmiş olup, onu da başkaları kendisinden rivayet emiştir.

1977. Yezîd b. Abdullah ﴿يزيد بن عبد الله﴾

[Yezîd b. Abdullah] b. Kuseyt el-Leysî. Leys kabilesindendir. Künyesi Ebû Abdullah'tır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Yezîd b. Abdullah b. Kuseyt'ten haber verildiğine göre Sa'îd b. el-Müseyyeb'e onun şöyle dediği ulaşmıştır:

Sancak Suâb'a verilsin.[223]

Yezîd b. Abdullah, Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliği zamamnda 122 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika bir râvî idi.

1978. Cüvse b. Ubeyd ﴿جوثة بن عبيد﴾

[Cüvse b. Ubeyd] ed-Dîlî'dir. ed-Dîl kabilesindendir. Künyesi Ebû Ubeyd'dir. ed-Dîl, İbn Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ömer b. Talha, Cevse b. Ubeyd'in 127 senesinde *Medine*'de vefat ettiğini söylemiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O az hadis rivayet eden bir râvî olup Allah Resûlü'nün (sas) ashâbından olan herhangi bir kişiden hadis rivayet ettiğini bilmiyorum.

---

[223] Bu söz bir darb-ı meseldir. Suâb, Cahiliye döneminde Benî Ebî Talha'nın Habeşli kölesiydi. *Uhud* savaşında müşriklerin sancağını Suâb taşıyordu. O savaşta ölünceye kadar savaştı. Kureyşliler onun bu kahramanlığından dolayı kendisiyle övünürlerdi. Sonra onun bu durumu darb-ı mesel olmuştur (M).

1979. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمان﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Nadle ed-Dîlî. Adı, ed-Dîl kabilesindendir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1980. Sa'îd b. Hâlid el-Kârzî ﴿سعيد بن خالد القارظي﴾

Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'dendir. Ailesi Benî Zühre'nin halîflerindendir.

Emevîlerin son zamanlarında vefat etti. Rivayet ettiği bazı hadisler vardır.

1981. Muhammed b. [Amr] b. Halhale ed-Dîlî

﴿محمد بن [عمرو] بن حلحلة الديلي﴾

ed-Dîl kabilesindendir. Mescide çokça devam eden heybetli ve mürüvvet sahibi bir zattı. Mâlik b. Enes, Süleymân b. Bilâl ve Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî ondan hadis rivayet etmiştir. Onun bazı hadisleri mevcuttur.

1982. Yezîd b. Abdullah ﴿يزيد بن عبد الله﴾

[Yezîd b. Abdullah] b. Üsâme b. el-Hâd. Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd el-Leysî'nin kardeşinin oğludur. Leys kabilesindendir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Ayağından topallayan bir zattı. 139 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden, sika ve güvenilir bir râvî idi.

1983. Şerîk b. Abdullah ﴿شريك بن عبد الله﴾

[Şerîk b. Abdullah] Ebû Nemir el-Leysî. Leys kabilesindendir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 140 senesinden sonra, Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın 145 senesinde *Medine*'de isyan etmesinden önce vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1984. Mahreme b. Süleymân ﴿مخرمة بن سليمان﴾

[Mahreme b. Süleymân] el-Vâlibî. 130 senesinde Harûrîler onu *Kudeyd*'de[224] öldürdüler. Çok hadis rivayet eden, sika ve güvenilir bir râvî idi.

1985. el-Velîd b. Sa'îd ﴿الوليد بن سعيد﴾

Adı, el-Velîd b. Sa'îd b. Ebû Sender[225] el-Eslemî. Eslem kabilesinin bir kolu olan Benî Sehm'dendir. Künyesi Ebü'l-Abbâs'tır. 130 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

1986. Atâ b. Ebû Mervân ﴿عطاء بن أبي مروان﴾

[Atâ b. Ebû Mervân] el-Eslemî. Künyesi Ebû Mus'ab'dır. O, Eslem'den Benî Mâlik b. Efsâ'dandır. Abbâsî devletinin kuruluşu sıralarında vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir. es-Sevrî kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur.

1987. es-Salt b. Zübeyd ﴿الصلت بن زبيد﴾

[es-Salt b. Zübeyd] b. es-Salt b. Ma'dîkerib b. Velî'a b. Sürahbîl b. Mu'âviye b. Hucr b. Kinde'dir. Benî Cümah'ın halîflerindendir. *Medine*'de kâdılık yaptı.

1988. Ebü'l-Huveyris ﴿أبو حويرث﴾

Adı, Abdurrahman b. Mu'âviye el-Murâdî olup Benî Nevfel b. Abdümenâf b. Kusay'ın halîflerindendir. Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

---

[224] Kudeyd savaşı, Hâricîlerle Medineliler arasında meydana gelen ve Medinelilerin yenilgisiyle sonuçlanan bir savaştır (E).

[225] Bu isim III. Ahmed nüshasında "Sebder" şeklinde yazılmıştır. Ben burada el-Cerh ve't-ta'dîl'de (IX, 6) ve İbn Hibbân'ın es-Sıkât (Verdi; dedi ki:, 492) yazıldığı şekilde almayı uygun gördüm.

1989. Sa'îd b. Abdurrahman ﴿سعيد بن عبد الرحمن﴾

[Sa'îd b. Abdurrahman] b. Yezîd b. Rukayş b. Riâb b. Ya'mur b. Sabira b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dûdân b. Esed. Benî Abdüşems'in haliflerindendir.

Yezîd b. Rukayş *Bedir* savaşında bulundu. Sa'îd b. Abdurrahman, Enes b. Mâlik'ten hadis dinlemiş ve Mâlik b. Enes de kendisinden hadis rivayet etmiştir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1990. Muhammed b. Ebû Bekir ﴿محمد بن أبي بكر﴾

[Muhammed b. Ebû Bekir] b. Muhammed b. Amr b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr.

Annesi, Fâtıma bt. Umâre b. Amr b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Muhammed b. Ebû Bekir'in çocukları şunlardır:

Abdurrahman, Abdülmelik, Abdülvehhâb ve Ebû Bekir: Bunların annesi Evs kabilesinin Benî Amr b. Avf kolundan Emetü'l-Vehhâb bt. Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir er-Râhib'dir. Hanzale meleklerin yıkadığı zat olarak bilinir.

İbrahim, Umâre, Ümmü Ömer ve Kebşe: Bunların annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

İbn Hazm ve ben, Zeyd b. Sâbit'in kapısının önünde iken Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr yanımıza geldi ve bana, "Ey Oğlum! -veya Ey Abdurrahman!-" diye seslendi. Ben, "Evet!" dedim. Ebû Bekir, "Allah sana hayır ve bereket ihsan etsin! Kaç yaşındasın?" dedi. Ben, "On yedi yaşındayım." dedim. Ebû Bekir, "Benimle Muhammed b. Ebû Bekir'in -oğlunu kastediyor- arası da böyle." dedi.

Muhammed'in künyesi Ebû Abdülmelik'tir.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Muhammed b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, *Medine* kadısıydı. Bazen hadise aykırı hüküm verirdi. Eve döndüğünde, salih bir adam olan kardeşi Abdullah b. Ebû Bekir kendisine şöyle derdi: "Ey Kardeşim! Bugün şöyle bir konuda şu şekilde hüküm verdin, öyle mi?" Muhammed, "Evet, kardeşim!" derdi. Abdullah ona, "Ey Kardeşim! Hüküm verirken sen neredesin, hadis nerede?" derdi. Muhammed, "Heyhât! Amel nerede?" diye cevap verirdi. Bununla Medinelilerin üzerinde birleştikleri ameli kastederdi. Onlara göre Medinelilerin üzerinde birleştikleri amel hadisten daha kuvvetli idi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Müslim anlattı; dedi ki:

Muhammed b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ı mescitte yargı işleriyle meşgul iken gördüm.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, Abbâsî devletinin kuruluşu sırasında 132 senesinde yetmiş iki yaşında iken vefat etti. Sika ve güvenilir bir râvî idi.

1991. Abdullah b. Ebû Bekir ﴿عبد الله بن أبي بكر﴾

[Abdullah b. Ebû Bekir] b. Muhammed b. Amr b. Hazm. Annesi, Fâtıma bt. Umâre b. Amr b. Hazm'dır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Yetmiş yaşında iken 135 senesinde *Medine*'de vefat etti. Kendisinin nesli devam etmemiştir.

Başka biri dedi ki: Abdullah b. Ebû Bekir bundan önce 130 senesinde vefat etti. ez-Zührî, Abdullah b. Ebû Bekir'den hadis rivayetinde bulundu. Âl-i Hazm'ın mescidde her zaman bir halkası vardı. O, çok hadis rivayet eden, sika, güvenilir ve âlim bir zattı.

1992. Ebû Tuvâle ﴾أبو طوالة﴿

Muhammed b. Ömer dedi ki: Onun adı, Abdullah b. Abdurrahman b. Ma'mer b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Abdullah b. Muhammed b. Umâre dedi ki: O el-Kaddâhî el-Ensârîdir. Ebû Tuvâle'nin ismi de el-Tufeyl'dir.

Ebû Tuvâle'nin çocukları şunlardır:

en-Nadr: Bu çocuğun annesi Benî Adî b. en-Neccâr'dan Müneyye bt. Enes b. Mâlik b. en-Nadr'dır.

Ukbe, Abdülmelik, Hârise, Abdurrahman, İbrahim ve Musa: Bunların annesi ümmü veleddir.

Abdullah ve Abdülvâhid: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, Ömer b. Abdülazîz'in *Medine* valisi olunca Ebû Tuvâle'yi *Medine*'de kâdı olarak görevlendirdi. Ebû Tuvâle yargı işlerini mescidde görürdü.

Ebû Tuvâle, Enes b. Mâlik'ten hadis rivayet etti. Emevîlerin sonu ile Abbâsîlerin başı arasında vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1993. Sa'îd b. Süleymân ﴾سعيد بن سليمان﴿

[Sa'îd b. Süleymân] b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abd b. Avf b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Benî Adî b. en-Neccâr'dan Ümmü Humeyd bt. Abdullah b. Kays b. Sırme b. Ebû Enes'tir.

Sa'îd b. Süleymân'm çocukları şunlardır: Miskîn -ismi Abdülmelik'tir-, Dâvûd, Ubeyde –kadındır-, Sülâme –kadındır-.

Sa'îd b. Süleymân, İbrahim b. Hişâm b. İsmail el-Mahzûmî'nin *Medine* kadısı idi. Mervân b. Muhammed b. Mervân'ın zamanında vefat etti. Az hadis rivayet eden bir râvî idi.

1994. İbrahim b. Yahya ﴿إبراهيم بن يحيى﴾

[İbrahim b. Yahya] b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân. Künyesi Ebû İdrîs'tir. Annesi Bessâme bt. Umâre b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd'dir.

İbrahim b. Yahya'nın çocukları şunlardır: Hârice, Muhammed ve İdrîs: Bunların annesi Evs kabilesinden Ümmü Seleme bt. en-Nu'ımân b. Ebû Habîbe el-Ez'ar b. Zeyd b. el-Attâf b. Dubey'a'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebü'z-Zinâd'ın şöyle dediğini duydum:

İbrahim'in iki saç örgüsü vardı. Mürüvvet sahibi güzel bir adamdı. Abbâsî hilafetine kadar yaşadı.

1995. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Abdullah b. Abdurrahman b. Zürâre b. Udüs b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi Hind bt. Zeyd b. Ebû Âmir er-Râhib'dir. Ebû Âmir de Evs kabilesinin Benî Amr b. Avf kolundan Abduamr b. Sayfî b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Ümeyye b. Dubey'a b. Zeyd'dir.

Muhammed b. Abdurrahman'ın çocukları şunlardır:

İbrahim, Abdülmelik ve Ümmü'l-Humeyd: Bunların annesi ümmü veleddir.

Amre bt. Abdurrahman b. Sa'd: Ebû Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman b. Sa'd'ın halasıdır.

Muhammed, sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisinin rivayet ettiği bazı hadisler vardır. 124 senesinde vefat etti.

1996. Ebü'r-Ricâl ﴿أبو الرجال﴾

Adı, Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Hârise b. en-Nu'mân b. Nüfey b. Zeyd b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Annesi Amre bt. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürâre b. Udüs b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Muhammed b. Abdurrahman'ın çocukları şunlardır:

Abdullah ve Hârise: Bu ikisinin annesi Humeyde bt. Sa'îd b. Kays b. Amr b. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Zeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Mâlik, Muhammed, Abdurrahman, Âişe ve Ebû Bekir: Bunların annesi Benî Adî b. en-Neccâr'dan Ümmü Eyyûb bt. Rifâ'a b. Abdurrahman b. Abdullah b. Sa'sa'a b. Vehb'dir.

Ebü'r-Ricâl'in künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Ebü'r-Ricâl [Erkekler babası] künyesiyle anılması erkek çocukları sebebiyledir. Muhammed'in on tane erkek çocuğu vardı. Bize sadece burada isimlerini zikrettiklerimizin adları söylenmiştir. Muhtemelen bazıları küçük iken ölmüşlerdi. Bu çocuklardan birinin adı Musa b. Ebü'r-Ricâl idi. Muhammed'in büyük dedesi Hârise b. en-Nu'mân *Bedir* savaşına katılanlardandır. Ebü'r-Ricâl, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1997. İshâk b. Abdullah ﴿إسحاق بن عبد الله﴾

[İshâk b. Abdullah] b. Ebû Talha. Ebû Talha'nın ismi Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Harâm b. Amr b. Zeydümenât b. Adî b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr'dır. Annesi Nübeyte bt. Rifâ'a b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân ez-Züraki'dir.

İshâk b. Abdullah'ın Yahya adlı bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi Humeyde bt. Ubeyd b. Rifâ'a b. Râfi ez-Züraki'dir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: İshâk b. Abdullah'ın künyesi Ebû Yahya'dır. Kardeşi Abdullah'tan daha düzgün ve daha çok hüccet olan bir adamdı. Mâlik b. Enes hadiste kimseyi onun önüne geçirmezdi.

O ve kardeşi Abdullah *Medine*'de Ebû Talha'nın evinde otururlardı. İshâk 132 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

1998. Abdullah b. Abdullah ﴿عبد الله بن عبد الله﴾

[Abdullah b. Abdullah] b. Ebû Talha Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Harâm. Annesi ümmü veleddir. Çocukları yaşamadı.

Abdullah b. Abdullah'ın çocukları küçük iken öldü, onlardan kimse yaşamadı. Abdullah b. Abdullah'ın künyesi de kardeşi gibi Ebû Yahya idi. O İshâk'tan daha küçüktü ve onunla birlikte Ebû Talha'nın evinde ikamet ediyordu.

Abdullah 134 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

1999. Ömer b. Abdullah ﴿عمر بن عبد الله﴾

[Ömer b. Abdullah] b. Ebû Talha Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Harâm. Annesi Benî Mâlik b. en-Neccâr'dan Ümmü Külsûm bt. Amr b. Hazm b. Zeyd b. Levzân'dır.

Ömer b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Hafs: Annesi Ümmü'l-Fadl bt. Abdurrahman b. Umeyr b. Ukbe b. Amr b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris b. el-Evs'tir.

Ümmü Amr: Annesinin ismini tespit edemedik.

Ömer b. Abdullah b. Ebû Talha'dan hadis rivayet edilmiştir.

2000. Abâye b. Rifâ'a ﴿عباية بن رفاعة﴾

[Abâye b. Rifâ'a] b. Râfi b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris b. Amr. Amr da en-Nübeyt b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi ümmü veleddir.

Abâye b. Rifâ'a'nın çocukları şunlardır:

Ümmü'l-Fadl, Ümmü Yahya -diğer adı Selâme'dir-, el-Hansâ, Tülâdim ve Esmâ -diğer adı es-Sevdâ'dır-: Bunların annesi Evs kabilesinin Benî Hârise kolundan Ümmü Râfi bt. Ubeydullah b. Râfi b. Hadîc'dir.

er-Rebî: Bunun annesi ümmü veleddir.

Abâye'nin künyesi Ebû Rifâ'a'dır.

2001. Muhammed b. Ebû Ümâme ﴿محمد بن أبي أمامة﴾

[Muhammed b. Ebû Ümâme] b. Sehl b. Huneyf b. Vâhib b. el-Ukeym. Benî Haneş b. Avf b. Amr b. Avf'tandır. Annesi Benî Mu'âviye'den Ümmü Abdullah bt. Atîk b. el-Hâris b. el-Hâris b. Kays b. Heyşe'dir.

Muhammed'in çocukları şunlardır:

Sehl, Abde, Ümmü Sehl ve Ümmü Râfi: Bunların annesi Remle bt. Muhammed b. Osman b. Sehl b. Huneyf'tir.

Nâfi ve Meryem: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

İbrahim: Bunun da annesi ümmü veleddir.

2002. Eyyûb b. Ebû Ümâme ﴿أيوب بن أبي أمامة﴾

[Eyyûb b. Ebû Ümâme] b. Sehl b. Huneyf b. Vâhib b. el-Ukeym. Annesi Ümmü Abdullah bt. Atîk b. el-Hâris b. el-Hâris'tir.

Eyyûb'un Yezîd adında bir oğlu vardır. Bunun annesi Benî Zafer'den Hamâde[226] bt. Muhammed b. Fedâle b. Adî'dir.

2003. Hubeyb b. Abdurrahman ﴿خبيب بن عبد الرحمن﴾

[Hubeyb b. Abdurrahman] b. Abdullah b. Hubeyb b. Yesâf b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec. Bize annesinin ismi söylenmedi.

[226] Bu isim Atâ neşrinde "Hamâre" şeklinde kaydedilmiştir (E).

Hubeyb'in çocukları şunlardır: Bekkâr: Bize annesinin ismi söylenmedi. Hubeyb b. Abdurrahman'dan Ubeydullah b. Ömer, Mâlik b. Enes ve Şu'be rivayette bulundular.

Hubeyb, Muhammed b. Mervân b. el-Hakem'in halifeliği zamamnda vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2004. Amr b. Yahya ﴿عمرو بن يحيى﴾

[Amr b. Yahya] b. Umâre b. Ebû Hasan b. Abduamr b. Kays b. Muharris b. el-Hâris b. Sa'lebe b. Mâzin b. en-Neccâr.

Annesi, Ümmü'n-Nu'mân bt. Ebû Hanne b. Gaziyye b. Amr b. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl'dür.

Amr b. Yahya'nın çocukları şunlardır:

Yahya ve Meryem: Bu ikisinin annesi Benî Adî b. Ka'b'ın halîfi Benî Leys'ten Humeyde bt. Muhammed b. İyâs b. Ebü'l-Bükeyr'dir.

Muhammed: Annesi Karîbe bt. Yusuf b. Muhammed b. Sâbit b. Kays b. Şemmâs'tır.

Amr b. Yahya, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2005. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Ebû Sa'sa'a b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr. Annesi, Nâile bt. el-Hâris b. Abdullah b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dür.

Abdurrahman b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Mu'âz, Ömer, Ümmü'l-Hâris ve Ümmü Humeyd: Bunlarm annesi Hazrec kabilesinden Abde bt. Yezîd b. Abdullah b. Âmir b. Nâbi' b. Zeyd b. Harâm b. Ka'b b. Ganm b. Ka'b b. Selime'dir.

Miskîn ve Câbir: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Eflah, el-Hâris, Ümmü Cemîl ve Abde: Bunlarm annesi Huleyde bt. Hasan b. Abdullah b. Nu'aym b. Hufâf b. Ya'mur b. Huveylid b. Rahda b. Cürbe b. Hufâf b. Hârise b. Gıfâr'dır.

Bazıları dediler ki: Ümmü Cemîl bt. Abdurrahman'ın annesi ümmü veleddir. Mâlik b. Enes, hem Abdurrahman b. Abdullah'tan hem de onun babasından hadis rivayetinde bulundu.

2006. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Ebû Sa'sa'a. Annesi, Nâile bt. el-Hâris b. Abdullah b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl'dür.

Muhammed b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Ya'kûb, İsmail, İbrahim ve İshâk: Bunların annesi Evs kabilesinden Humeyde bt. Abdullah b. Miknef b. Muhayyisa b. Mes'ûd b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Mecde'a b. Hârise'dir.

Muhammed b. Abdullah'ın künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etmiştir.

Mâlik dedi ki: Âl-i Sa'sa'a'nın Peygamber'in kabri ile minberi arasında daima bir ilim halkası bulunurdu. O aileden hadis ve ilim ehli çok insan çıkmıştır. Ayrıca onların hepsi fetva verirdi.

2007. Damre b. Sa'îd ﴿ضمرة بن سعيد﴾

[Damre b. Sa'îd] b. Ebû Hanne. Ebû Hanne'nin adı, Amr b. Gaziyye b. Amr b. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mâzin b. en-Neccâr'dır.

Annesi Akka bt. Habbân b. Münkız b. Amr b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl'dür.

Damre b. Sa'îd'in çocukları şunlardır: Muhammed, Musa ve Ebü'l-Gays -ismi İsmail'dir-: Bunların annesi Emetüllah bt. Sa'd b. Habbân b. Münkız b. Amr b. Mâlik b. Hansâ b. Mebzûl'dür.

Sa'îd b. Ebû Hanne, *Harre* olayında öldürülmüştü.

2008. el-Husayn b. Abdullah ﴿الحصين بن عبد الله﴾

[el-Husayn b. Abdullah] b. Amr b. Sa'd b. Mu'âz b. en-Nu'mân. Künyesi, Ebû Muhammed'dir.

Az hadis rivayet edenlerdendir. 126 senesinde vefat etti.

2009. Umâre b. Gaziyye ﴿عمارة بن غزية﴾

[Umâre b. Gaziyye] b. el-Hâris b. Amr b. Gaziyye b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl. Annesi, İsmail bt. Ebû Hanne b. Gaziyye b. Amr b. Atıyye b. Hansâ b. Mebzûl'dur.

Umâre b. Gaziyye'nin çocukları şunlardır:

Sa'îd ve en-Nu'mân: Bu ikisinin annesi Müveyse bt. en-Nu'mân b. Abdurrahman b. Amr b. Gaziyye b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl'dur.

Kesîre: Bu kızın annesi Ümmü'l-Kâsım bt. İsmail b. el-Hâris b. Gaziyye b. Amr b. Sa'lebe b. Hansâ b. Mebzûl'dur.

Umâre, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2010. Ebû Câbir el-Beyâdî ﴿أبو جابر البياضي﴾

Adı, Muhammed b. Abdurrahman b. Hâlid b. Kays b. Mâlik b. el-Aclân b. Âmir b. Beyâda b. Âmir b. Züreyk b. Abdühârise b. Mâlik b. Gadb b. Cüşem b. el-Hazrec'dir. Annesi, Kebşe bt. Ferve b. Amr b. Vezeka b. Ubeyd b. Âmir b. Beyâda'dır.

Muhammed b. Abdurrahman'ın Câbir isimli bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi Ümmü Amr bt. Ka'b b. Umeyr b. Fehm b. Kaysü Aylân'dır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Câbir el-Beyâdî Emevîlerin sonlarına doğru 130 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir. Hadisçilerin onun hadisinden sakındıklarını gördüm.

2011. İbrahim b. Ubeyd ﴿إبراهيم بن عبيد﴾

[İbrahim b. Ubeyd] b. Rifâ'a b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân b. Amr b. Âmir b. Züreyk.

Annesi, Benî Selime b. el-Hazrec'den Sümeyke bt. Ka'b b. Mâlik b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd b. Ganm'dır.

İbrahim b. Ubeyd'in çocukları şunlardır: Rifâ'a, Muhammed, İshâk, Meryem, Sümeyke ve Râbi'a: Bunların annesi Benî Züreyk'ten Ümmü Nu'mân bt. Muhammed b. Nu'mân b. Aclân'dır.

2012. İsmail b. Ubeyd ﴿إسماعيل بن عبيد﴾

[İsmail b. Ubeyd] b. Rifâ'a b. Râfi b. Mâlik b. el-Aclân. Annesi, Sümeyke bt. Ka'b b. Mâlik b. el-Kayn'dır.

Râfi b. Mâlik *Akabe* biatinde Ensâr'ı temsil eden (nakîb) on iki kişiden biri di. Kendisi *Bedir* savaşına katılmadı; fakat iki oğlu Rifâ'a ve Hâllâd katıldılar.

2013. Sa'îd b. Amr ﴿سعيد بن عمرو﴾

[Sa'îd b. Amr] b. Süleym b. Amr b. Hâlide b. Âmir b. Muhalled b. Âmir b. Züreyk. Hazrec kabilesindendir.

Annesi Ümmü'l-Benîn bt. Ebû Ubâde Sa'd b. Osman b. Halde b. Mahled b. Züreyk'tir.

Az hadis rivayet eden bir râvîdir. Mâlik b. Enes kendisinden hadis rivayet etmiştir. Ebü'l-Abbâs'ın halifeliği zamanında 134 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2014. Mervân b. Ebû Sa'îd ﴿مروان بن أبي سعيد﴾

[Mervân b. Ebû Sa'îd][227] b. Evs b. el-Mu'allâ b. Levzân b. Habîb b. Abdühârise b. Mâlik b. Gadb b. Cüşem b. el-Hazrec. Benî Züreyk ile birlikte çağırılırlar.

Mervân'ın künyesi Ebû Abdülmelik'tir. Ebü'l-Abbâs'ın halifeliğinin başlarında 133 senesinde vefat etti.

2015. el-Hâris b. el-Fudayl ﴿الحارث بن الفضيل﴾

[el-Hâris b. el-Fudayl] b. el-Hâris b. Umeyr b. Adî b. Harşe b. Ümeyye b. Âmir b. Hatme. Hatme'nin ismi Abdullah b. Cüşem b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi, Zeyneb bt. İsa b. Âmir b. Ebû Kays b. Sa'lebe b. Vehb b. Üsâme b. Seyf b. Adî el-Cühenî'dir.

el-Hâris b. el-Fudayl'ın Abdullah isminde bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Meryem bt. Adî b. Umeyr el-Hatmî'dir.

el-Hâris b. el-Fudayl'ın künyesi Ebû Abdullah'tır.

2016. Hakîm b. Hakîm ﴿حكيم بن حكيم﴾

[Hakîm b. Hakîm] b. Abbâd b. Huneyf b. Vâhib b. el-Ukeym b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mecde'â b. Amr b. Haneş b. Avf b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. Az hadis rivayet eden bir râvî idi. Hadisi delil olarak kullanılmamıştır.

2017. Kardeşi Osman b. Hakîm ﴿عثمان بن حكيم﴾

[Osman b. Hakîm] b. Abbâd b. Huneyf. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Kûfeliler kendisinden hadis rivayet etmişlerdir.

---

[227] III. Ahmed nüshasında bu isim Sa'd şeklinde yazılmıştır. Ancak hâmişte isim "Sa'îd" şeklinde düzeltilmiş ve üzerinde "sah [doğru]" ifadesi yer almaktadır. İbn Hibbân da *es-Sikât*'ında [V, 424] bu ismi doğru şekliyle kaydetmiştir. Ziyâd ise ismi "Sa'd" şeklinde okumuş olup, bu okuyuş hatalıdır. Atâ da ona tabi olmuştur.

2018. Ebû Leylâ ﴿أبو ليلى﴾

Adı, Abdullah b. Sehl b. Abdurrahman b. Sehl b. Ka'b b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise'dir. Evs kabilesindendir. Mâlik b. Enes, Sehl b. Ebû Hasme'nin kasâme hakkındaki hadisini ondan rivayet etmiştir.

Ömer b. el-Hattâb, Abdullah'ın dedesi olan Abdurrahman b. Sehl'i *Basra* valiliğine tayin etmiştir. O ölünce yerine Utbe b. Gazvân'ı getirdi. O da orada sadece kırk gün kalmış, sonra ölmüştür.

2019. Umâre b. Abdullah ﴿عمارة بن عبد الله﴾

[Umâre b. Abdullah] b. Sayyâd. Künyesi Ebû Eyyûb'dur. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

Mâlik b. Enes fazilette kimseyi onun önünde görmüyordu. Mâlik b. Enes, Umâre b. Abdullah'tan hadis rivayet etti. Umâre de Sa'îd b. el-Müseyyeb'den hadis rivayetinde bulundu.

Onlar, "Biz, Benî Üşeyhib b. en-Neccâr'danız" derlerdi. Bu yüzden insanlar onları Benî en-Neccâr'dan bilir ve öyle çağırırlardı. Onlardan kırk dokuz adam, Benî Sâ'ide'den de bir adam minbere çıkıp Benî en-Neccâr'dan olmadıklarına dair yemin etmiştir. Böylece bundan sonra Benî en-Neccâr'dan sayılmadılar. Sonra "Biz Benî Mâlik b. en-Neccâr'ın halifleriyiz" dediler. Onlar bugün de bu şekilde bilinirler. Fakat biz onların kimlerden olduklarını bilmiyoruz.

Abdullah b. Sayyâd doğduğunda sünnetli ve göbek bağı kesilmiş olarak doğmuştu. [Büyüdükten sonra] Peygamber (sas) ona geldi ve kendisine şöyle dedi: *"Senin için bir şey sakladım."* Abdullah, "Duhân (duman) mı?"[228] dedi. Peygamber, *"Defol git! Sen kıymetini bilmedin."* dedi.

---

[228] Abdullah b. Sayyâd, gaipten haber verdiği iddiasında olan bir kişi idi. Abdullah b. Ömer'e isnad edilen bazı rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, onun gaipten haber verme iddiasının asılsız olduğunu ortaya koymak amacıyla Duhân sûresinin 10. âyetini aklında tutarak yahut bir şeye yazıp elinde saklayarak kendisinden bunu bilmesini istemiş, İbn Sayyâd, sadece âyette geçen "duhân" kelimesinin baş kısmını bilebilmiştir (M).

Yapmış olduğu bazı fiillerden dolayı onun Deccâl olduğu söylenmiştir. Hâlbuki Abdullah b. Sayyâd, Müslüman olmuş, hacca gitmiş ve müslümanlarla birlikte savaşa çıkmıştı. *Medine*'te oturuyordu.

Umâre b. Abdullah, Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti.

2020. Abdullah b. Dînâr ﴿عبد الله بن دينار﴾

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. 127 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2021. Abdullah b. Umeyr ﴿عبد الله بن عمير﴾

Ümmü'l-Fadl'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. 117 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2022. Abdullah b. Ali b. Ebû Râfi ﴿عبد الله بن على بن أبي رافع﴾

Allah Resûlü'nün (sas) mevlasıdır. Ninesi Allah Resûlü'nün mevlalarından Selmâ'dır.

Abdullah b. Ali, dedesi Ebû Râfi'den hadis dinledi. Az hadis rivayet edenlerdendir. Fetva verirdi.

2023. Osman b. Ubeydullah ﴿عثمان بن عبيد الله﴾

[Osman b. Ubeydullah[b. Râfi. Râfi, Ebû Ühayha Sa'îd b. el-Âs b. Ümeyye'nin kölesi idi. Cahiliye döneminde Kureyş ile birlikte iki ticaret kervanına katılmıştı. Sonra köle olarak Allah Resûlü'ne intikal etti; o da onu azâd etti.

Muhammed b. Aclân, Osman b. Ubeydullah b. Râfi'den; Osman da Abdullah b. Ömer, Râfi b. Hadîc ve Seleme b. el-Ekva'dan hadis rivayet etmiştir.

2024. Müslim b. Ebû Müslim el-Hayyât ﴿مسلم بن أبي مسلم الخياط﴾

Abdullah b. Ömer'den hadis rivayet etti. Süfyân b. Uyeyne kendisiyle buluşuncaya kadar yaşadı. *Medine*'de *Dârülhafeze*'de[229] otururdu. Burası *Dârülattârîn* [attarlar evi] idi. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2025. Hilâl b. Üsâme ﴿هلال بن أسامة﴾

İbn Ebû Meymûne diye bilinir. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etti. Hişâm b. Abdümelik'in halifeliğinin son zamanlarında vefat etti.

2026. Ömer b. Kesîr b. Eflah ﴿عمر بن كثير﴾

[Ömer b. Kesîr] b. Eflah. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mevlasıdır. Yahya b. Sa'îd el-Ensârî ondan hadis rivayetinde bulunmuştur. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

2027. Abdurrahman b. Kesîr b. Eflah ﴿عبد الرحمن بن كثير﴾

[Abdurrahman b. Kesîr] b. Eflah. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2028. Bükeyr b. Abdullah ﴿بكير بن عبد الله﴾

[Bükeyr b. Abdullah] el-Eşec. el-Müsevver b. Mahreme ez-Zührî'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 127 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Çoğu zaman dağ geçitlerinde yaşardı. Oğlu Mahreme ve ed-Dahhâk b. Osman'ın dışında Medineliler ondan çok az hadis rivayet etmişlerdir. ed-Dahhâk da onun komşusu idi. Bükeyr, çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

---

[229] Bu kelime Atâ neşrinde (VII, 410) *Dârülhufre* şeklinde yazılmıştır (E).

2029. Ya'kûb b. Abdullah ﴿يعقوب بن عبد الله﴾

[Ya'kûb b. Abdullah] b. el-Eşec. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Hişâm b. Abdülmelik'in halifeliğinin son zamanlarında yüz yirmi iki senesinde denizde şehid olarak vefat etti. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

2030. Ömer b. Abdullah b. el-Eşec ﴿عمر بن عبد الله﴾

[Ömer b. Abdullah] b. el-Eşec. Ondan da hadis rivayet edilmiştir. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2031. Vehb b. Keysân ﴿وهيب بن كيسان﴾

Künyesi Ebû Nu'aym'dır. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın mevlasıdır. 127 senesinde vefat etti. Muhammed b. Ömer'e Vehb b. Keysân'ı sordum, "Fetva vermezdi, fakat sika ve güvenilir bir hadisçi idi." dedi. Namaz kılar; sonra da [mescitten] ayrılırdı. [Yani insanlarla pek diyaloğu yoktu.] Allah Resûlü'nün (sas) sahâbilerinden bazılarına ulaşmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer el-Umerî haber verdi; dedi ki: Bana Vehb b. Keysân haber verdi; dedi ki:

Sa'd b. Ebû Vakkâs'ı, Câbir b. Abdullah'ı, Ebû Sa'îd el-Hudrî'yi ve Ebû Hüreyre'yi gördüm; hepsi de ipek ve yünle dokunmuş elbise giyiyorlardı.

2032. Yezîd b. Rûmân ﴿يزيد بن رومان﴾

Âl-i ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'in mevlasıdır. 130 senesinde vefat etti. Sâlih b. Havvât ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Çok hadis rivayet eden, âlim bir zattı.

2033. İsmâil b. Ebû Hakîm ﴿إسماعيل بن أبي حكيم﴾

Benî Adî b. Nevfel b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'ın azatlı kölelerindendir. Âl-i ez-Zübeyr b. el-Avvâm ile muvalât akdi yaptıkları hususu ve

onlara nisbeti konusu bilinmemektedir. Ömer b. Abdülazîz'in kâtibi idi. 130 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2034. Kardeşi İshâk b. Ebû Hakîm ﴿إسحاق بن أبي حكيم﴾

Atâ b. Yesâr ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2035. Sâlim Ebü'n-Nadr ﴿سالم أبو النضر﴾

[Sâlim Ebü'n-Nadr] b. Ebû Ümeyye. Ömer b. Abdullah b. Ma'mer et-Teymî'nin mevlasıdır. Bu Teym, Kureyş'in bir koludur. Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti. Mâlik b. Ebû Âmir, Ümmü Hânî'nin mevlası Ebû Mürre, Büsr b. Sa'îd ve Ebû Seleme b. Abdurrahman ondan hadis rivayet etmişlerdir. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2036. el-Kâsım b. Umeyr ﴿القاسم بن عمير﴾

Benî ed-Dîl'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Raşdeyn'dir. Çok önceleri vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2037. Abdurrahman b. Mihrân ﴿عبد الرحمن بن مهران﴾

Benî Hâşim'in mevlasıdır. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır. Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makberî ve İbn Ebû Zi'b ondan hadis rivayet etmiştir.

2038. Habîb ﴿حبيب﴾

Ürve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın mevlasıdır. Emevîler devrinin sonlarına doğru vefat etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2039. Zeyd b. Eslem ﴿زيد بن أسلم﴾

Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Üsâme'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde Zeyd b. Eslem'in bir ilim halkası vardı. Abdullah b. Ömer'den, Ömer b. el-Hattâb'dan, Atâ b. Yesâr'dan ve Abdurrahman b. Ebû Sa'îd el-Hudrî'din hadis rivayet etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes şunu anlattı:

Zeyd b. Eslem, Benî Süleym yurdundaydı [Ma'dinü Benî Süleym]. Orada insanlar cinlerden çok zarar görürdü. Zeyd, oraya vali olunca bu durumu kendisine şikayet ettiler. O da onlara ezan okumalarını, ezan okurken de seslerini yükseltmelerini ve onlara duyurmalarını emretti. Bunu yaptılar. Cinlerin ezası onlardan kalktı gitti. Günümüze kadar durum böyle devam etmiştir.

Abdullah b. Vehb, Mâlik b. Enes'ten, o da Zeyd b. Eslem'den şunu rivayet ediyor:

Ona bir kişi gelip soru sorduğunda meseleyi karıştırıyorsa, ona şöyle derdi: "Nasıl soru soracağını öğren. Öğrendiğin zaman yine gel sor."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Zeyd b. Eslem, Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyan edişinden iki sene önce *Medine*'de vefat etti. Muhammed b. Abdullah b. Hasan 145 senesinde ayaklanmıştı.

2040. Hâlid b. Eslem ﴿خالد بن أسلم﴾

Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Ondan hadis de rivayet etmiştir. *Medine*'nin dinç gençlerindendi. Künyesi Ebû Sevr'dir. Yaşı Zeyd b. Eslem'den daha büyüktür.

2041. Ebû Süheyl b. Mâlik ﴿أبو سهيل بن مالك﴾

[Ebû Süheyl b. Mâlik] b. Ebû Âmir el-Asbahî. Himyer'dendir. Adı Nâfi, künyesi Ebû Süheyl'dir. Mâlik b. Enes'in amcasıdır.

2042. Şeybe b. Nisâh ﴿شيبة بن نصاح﴾

Peygamber'in (sas) eşi Ümme Seleme bt. Ümmeyye b. el-Muğîre b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm'un mevlasıdır. Kur'ân okuyucularındandı

(kârî). Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2043. Dâvûd b. el-Husayn ﴿داود بن الحصين﴾

Amr b. Osman b. Affân b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Süleymândır. İkrime, Abdurrahman b. el-A'rec ve İbn Ebû Ahmed'in mevlası Ebû Süfyân'dan hadis rivayet etmiştir. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan da Mâlik b. Enes rivayette bulunmuştur. 135 senesinde yetmiş iki yaşında *Medine*'de vefat etti.

2044. Ebü'z-Zinâd ﴿أبو الزناد﴾

Adı, Abdullah b. Zekvân'dır. Remle bt. Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşems b. Abdümenâf'ın mevlasıdır. Remle bt. Şeybe, Osman b. Affân'ın eşiydi. Ebü'z-Zinâd'ın künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Daha çok Ebü'z-Zinâd ismiyle anılmaktadır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Ebü'z-Zinâd'ı Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb ile birlikte *Irak* haracını toplamakla görevlendirmişti. Bu sebeple *Kûfe*'ye geldi. Hammâd b. Ebû Süleymân, Ebü'z-Zinâd'ın arkadaşı idi. Ona gelir ve birlikte sohbet ederlerdi. Ebü'z-Zinâd, Hammâd b. Ebû İshâk'ın[230] kardeşinin oğlunu, işiyle ilgili çalıştırdı. Bu iş sonucunda 10.000 dirhem kazandı. Hammâd ona giderek kendisine teşekkür etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde Ebü'z-Zinâd'a mahsus bir ilim halkası mevcuttu.

---

[230] Rivayette önce Hammâd b. Ebû Süleyman'dan bahsedilirken akabinde Hammâd b. Ebû İshâk'tan bahsedilmektedir (E).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Hasan ile Dâvûd b. Hasan'ı mescitte otururken gören bir adam, rivayet ettiğine göre onlar Ebü'z-Zinâd'ın ilim halkasında oturuyorlardı.

Muhammed b. Ömer'e Ebü'z-Zinâd'ın kendilerinden hadis rivayet ettiği yedi kişiyi sordum. Bana onların şu kişiler olduğunu söyledi: Sa'îd b. el-Müseyyeb, Urve b. ez-Zübeyr, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm, el-Kâsım b. Muhammed, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd, Hârice b. Zeyd b. Sâbit ve Süleymân b. Yesâr.

Muhammed b. Ömer dedi ki: 130 yılı Ramazan'ın on yedisinde Ebü'z-Zinâd, Cuma akşamı *Medine*'de aniden vefat etti. Vefat ettiğinde altmış altı yaşındaydı. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Arapçayı çok fasih konuşurdu. Basiretli ve akıllı bir adamdı. *Medine* haracını toplamakla da görevlendirilmişti.

2045. Rebî'atü'r-Re'y b. Ebû Abdurrahman

﴿ربيعة الرأى بن أبي عبد الرحمن﴾

Ebû Abdurrahman'ın adı Ferrûh'tur. Teymîlerden el-Münkedir ailesinin mevlasıdır. Rebî'a'nın künyesi Ebû Osman'dır.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes'in onun üzerinde ipek ve yünle dokunmuş bir kumaş olduğunu zikrettiğini ve şöyle dediğini işittim: Rebî'a b. Abdurrahman astarı ve yüzü ipekten olan takke giyerdi. O ipekli elbise giymede bir mahzur görmezdi. Ona, "Neden astarınının da ipekten olmasını tercih ediyorsun? Astar görünmüyor. İpek olmayan madde de astar olarak yeterlidir." denildi. Mâlik cevaben ısınma ve yumuşaklık bakımından bunun daha uygun olduğunu söyledi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti: Rebî'a dedi ki:

Âlimlerin kucağında insanlar, babalarının veya onlara bakan kimselerin kucağındaki çocuklar gibidirler.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

Biz Rebî'a'nın halkasında sarıksız olanların dışında, sarıklı olarak otuz kişiyi sayardık. Rebî'a da sarık giyenlerdendi.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

Rebî'a b. Abdurrahman öldükten sonra fıkhın tatlılığı gitti.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Ben, Rebî'a b. Abdurrahman'ı, astarı ve yüzü ipek olan bir başlık (kalensüve) giymiş olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre ve Abdullah b. Ca'fer haber verdiler; dediler ki:

Rebî'a hastalandığı zaman evinde oturdu ve hasta ziyaretine gelenler için sofra hazırlattı. Sofra her zaman hazırdı. Ne zaman birileri onu ziyarete gelse "Yeyiniz, yeyiniz!" derdi. Çıkıncaya kadar, onların sofrada bir şeyler yemelerini isterdi. Bu zor ve külfetli bir işti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleymân b. Bilâl haber verdi; dedi ki:

Rebî'a'nın evine gittim. Hacca gitmeye hazırlanıyordu. Orada şeker öğüten iki değirmen gördüm.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Rebî'a âlim ve fakîh bir zat olmakla birlikte aym zamanda mürüvvet sahibi cömert bir insan idi. Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde onun bir ilim halkası mevcuttu. Bazen o ve Ebü'z-Zinâd aynı halkada buluşurlar, sonra ayrılırlardı. O bir halkada, diğeri başka bir halkada otururdu.

Bana anlatıldığına göre Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyn de bazen Rebî'a'mn halkasında otururdu. Ca'fer b. Muhammed ise daimi olarak onun halkasında otururdu.

Ben, "Niçin? Rebî'a'mn velâsı Âl-i el-Münkedir'e aittir." diye sordum. Muhammed b. Ömer, "Rebî'a ile onlar arasında kardeşlik bulunduğu için." dedi.

Bana Leys b. Sa'd'dan rivayetle haber verildi. O da Yahya b. Sa'îd'den şöyle dediğini rivayet etti:

Rebî'a'dan daha akıllı birisini görmedim. Leys, "Fetvada Medinelilerin reisi ve çözümü zor meselelerin adamıydı." dedi.

Abdullah b. Vehb dedi ki: O Bekir b. Mudar'dan şöyle dediğini rivayet etti:

el-Velîd b. Yezîd, Rebî'a'ya "Hadis rivayetini neden terk ettin?" diye sordu. Rebî'a, "Ey Müminlerin Emiri! Zaman geçti ve kanaat ehli azaldı." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Rebî'a b. Abdurrahman, Ebü'l-Abbâs'ın halifeliğinin son zamanlarında 136 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Sanki insanlar rey sebebiyle ondan kaçınırlardı.

2046. Safvân b. Süleym ﴿صفوان بن سليم﴾

Humeyd b. Abdurrahman b. Avf ez-Zührî'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî ve âbid bir insandı. 132 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2047. Muhammed b. Kays ﴿محمد بن قيس﴾

Mu'âviye b. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye'nin mevlasıdır. el-Velîd b. Yezîd fitnesinde *Medine*'de vefat etti. Ebû Ca'fer Nüceyh ondan hadis rivayet etti. Çok hadis rivayet eden âlim bir zattı.

2048. Musa b. Meysere ﴿موسى بن ميسرة﴾

Künyesi *Ebû Urve*'dir. Benî et-Dîl'in mevlasıdır. Sevr b. Zeyd ed-Dilî'nin dayısıdır. ed-Dahhâk b. Osman ondan hadis rivayet etmiştir. Emevîlerin son zamanlarında vefat etti. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır. Mâlik b. Enes de ondan hadis rivayet etti.

2049. Abdullah b. Züyeyd[231] ﴿عبد الله بن زييد﴾

Ali b. Ebû Tâlib'in mevlasıdır. Ali b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'in anne-bir kardeşidir. Bu ikisinin annesi Gazâle'dir. Abdullah b. Züyeyd, Ali

[231] Ziyâd ve Atâ neşirlerinde "Zübeyd" şeklinde değiştirilmiştir. Doğru okuyuş, tahkike esas alınan metninden ve *et-Tavdîh*'ten (IV, 270) belirlenmiştir.

b. el-Hüseyn'den, ondan da Ebû Alkame Abdullah b. Muhammed b. Abdullah el-Ferevî[232] hadis rivayet etmiştir.

2050. Sevr b. Zeyd ed-Dîlî ﴿ثور بن زيد الديلي﴾

Benî ed-Dîl'in mevlasıdır. Musa b. Meysere'nin kız kardeşinin oğludur. İkrime, Ebü'l-Gays ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Ondan da Mâlik b. Enes ve diğerleri hadis rivayet ettiler.

2051. Abdullah b. Ubeyde b. Neşît ﴿عبد الله بن عبيد بن نشيط﴾

Musa b. Ubeyde'nin erkek kardeşidir. Harûrîler onu 130 senesinde *Kudeyd*'de katlettiler. Az hadis rivayet eden bir râvî idi.

2052. Ubeyd b. Selmân el-Ağar ﴿عبيد بن سلمان الأغر﴾

Cüheyne'nin mevlasıdır.

2053. Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz ﴿عبد الله بن يزيد﴾

[Abdullah b. Yezîd] b. Hürmüz. Devsîlerin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Bekir*'dir. Babası *Harre* olayında mevâlînin başında idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Kesîr b. es-Salt anlattı; dedi ki:

Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz, Benî Leys'ten şu kişilerle toplanıyordu: İkrime b. Abdurrahman'ın iki oğlu el-Hâris ve Abdullah, Sa'd b. İbrahim, Sâlih b. Keysân, Rebî'a, Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir ve es-Salt b. Zeyd. Bunlar birlikte oturur hadis ve fıkıh mütalaa ederler; sadece yemek için birbirlerinden ayrılırlardı.

Bize Abdullah b. Vehb, Bekir b. Mudar'dan rivayet ederek dedi ki:

Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz, "İlmi kendim için öğrendim."[233] dedi.

[232] Atâ neşrinde (IV, 418) son isim ve nispe "Abd el-Gurûrî" şeklinde kaydedilmiştir (E).
[233] İlimle âmil olmak için öğrendiğini ifade etmek istiyor (E).

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki: Mâ lik b. Enes'i şöyle derken işittim:

İnsanlar sarık giyerlerdi. Onlardan biri de Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz'dür.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi. O da Mâlik b. Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti:

Abdullah b. Yezîd b. Hürmüz, ileri derecede sağırdı. Mutarrif dedi ki: Ben küçük iken ona ulaştım ve onu gördüm: O verâ ehlindendi.

2054. Sâlih b. Keysân ﴿صالح بن كيسان﴾

Künyesi *Ebû Muhammed*'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Sâlih b. Keysân'ın yanına girdiğimde o vasiyet ediyordu. Bana dedi ki: "Şehadet ederim ki, benim velâm, Âl-i Mu'aykîb b. Ebû Fâtıma ed-Devsî'nin mevlalarmdan bir kadına aittir. Sa'îd b. Abdullah b. Hürmüz ona, "Onu yazman lazım." dedi. Sâlih, "Seni şahit tutacak değilim. Sen şek sahibisin." dedi. Sa'îd, abdestte dahi şüpheye düşerdi.

Sâlih b. Keysân, Muhammed b. Abdullah b. Hasan isyan etmeden önce 140 senesinde vefat etti. Muhammed b. Abdullah'ın isyanı 145 senesinde olmuştu.

Sâlih b. Keysân; Urve, Ubeydullah b. Abdullah b. Uteybe, Ebû Katâde'nin mevlası Ebû Muhammed Nâfi, ez-Zührî ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2055. el-Alâ b. Abdurrahman ﴿العلاء بن عبد الرحمن﴾

[el-Alâ b. Abdurrahman] b. Ya'kûb. Cüheyne'den el-Harika'nın mevlasıdır. Uzun yaşadı. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk zamanlarına kadar hayattaydı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki:

el-Alâ b. Abdurrahman b. Ya'kûb'un yanında bir hadis sahifesi bulunuyordu; hadis rivayetini ondan yapardı. Bir adam kendisine geldiği zaman, bazen ona yazar, bazen yazmazdı. el-Alâ dedi ki: "Ya toptan hepsini alırsınız veya toptan hepsini bırakmış olursunuz."

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Alâ'nın sahifesi *Medine*'de meşhurdu. Çok hadis rivayet eden sika, güvenilir ve delil sayılan bir râvî idi. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti.

2056. Süleymân b. Sühaym ﴿سليمان بن سحيم﴾

Künyesi Ebû Eyyûb'dur. Benî Ka'b b. Huzâ'a'nm mevlasıdır. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Sika ve güvenilir br râvî idi. Kendisinden rivayet edilen bazı hadisler vardır.

2057. Abdullah b. Ebû Lebîd ﴿عبد الله بن أبي لبيد﴾

Benî Zühre b. Kilâb'ın halîflerinden Âl-i el-Ahnes b. Şerîk es-Sekafî'nin mevlasıdır. Künyesi *Ebü'l-Muğîre*'dir. Kader konusunda bazı şeyler söylerdi. İnsanlardan uzaklaşıp kendini ibadete veren âbidlerdendi. Sa'îd b. el-Müseyyeb ve Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan hadis rivayet etti. Ebû Ca'fer'ın halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2058. Osman b. Vessâb ﴿عثمان بن وثاب﴾

Kinâne kabilesinden Benî ed-Dîl'in mevlası idi.

2059. Ebû Hâzim ﴿أبو حازم﴾

Adı, Seleme b. Dînâr'dır. Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'den Benî Şic'ın mevlasıdır. Topal, âbid ve zâhid bir zattı. Fecirden ve ikindiden sonra *Medine* mescidinde kıssa anlatırdı. Süleymân b. Hişâm b. Abdülmelik *Medine*'ye geldiğinde insanlar onu karşıladılar. Fakat Ebû Hâzim onlarla birlikte değildi. Süleymân onun gelmesi için haber gönderdi. O da geldi. Bu hareketinden dolayı onu kötüledi ve "Ey Ebû Hâzim! Senin malın nedir? dedi. Ebû Hâzim, "Benim iki malım var!" dedi. Süleymân,

"Nedir onlar?" dedi. Ebû Hâzim, "Allah'a güven, insanların ellerinde olana karşı ümitsizlik ve güvensizlik." dedi.

Abdullah b. Sâlih, Leys b. Sa'd'dan, o da Ebû Hâzim'den şöyle dediğini rivayet etti: Tuz için bile olsa ben namazımda (her şey için) Allah'a dua ediyorum.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Hâzim'ın hanımı ona dedi ki: Kış geliyor ve üzerimize saldırıyor. Kışı iyi geçirecek bir şeyler lazım. Sonra yiyecek, giyecek ve odundan söz etti. Ebû Hâzim dedi ki: "Bunların hepsi gereklidir. Fakat sen bunlardan daha önemli olanı düşün. Ölümü, ölümden sonra dirilişi, sonra Allah'ın huzurundaki duruşu ve hesabı, nihayet Cennet ve Cehennemi."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ebû Hâzim'in bir merkebi vardı. Namazlara yetişebilmek için Allah Resûlü'nün mescidine bu merkebe binerek giderdi. Ebû Hâzim, Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 140 senesinden sonra vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2060. Abdullah b. Ebû Süfyân ﴿عبد الله بن أبي سفيان﴾

İbn Ebû Ahmed'in mevlasıdır. 139 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2061. Abdurrahman b. Atâ ﴿عبد الرحمن بن عطاء﴾

eş-Şâri'a denen bir yerin sahibidir. Orası *Medine* yolunda *Rûme* Sokağı'nın yanında bir arazidir. Abdurrahman'ın künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Kureyş'in azad edilmiş kölelerindendir. İbn Ebû Zi'b, Hişâm b. Sa'd, Dâvûd b. Kays el-Ferrâ ve Süleymân b. Bilâl ondan hadis rivayet etmişlerdir. Abdurrahman el-Mansûr'un halifeliği zamanında 143 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2062. Muhammed b. Ebû Harmele ﴿محمد بن أبي حرملة﴾

Benî Âmir b. Lüey'in azatlı kölelerindendir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. -Çarşı sorumlusu olduğu dönemde- Süleymân b. Yesâr'ın kâtibi idi. Ebû

Ca'fer'in halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2063. Hârûn b. Ebû Âişe ﴿هارون بن أبي عائشة﴾

Medinelilerin mevlalarındadır. İbn Cüreyc ondan hadis rivayet etmiştir.

Dördüncü Tabakanın Sonu

MEDİNELİ TABİÎN

Beşinci Tabaka

2064. Yahya b. Sa'îd ﴿يحيى بن سعيد﴾

[Yahya b. Sa'îd] b. Kays b. Amr b. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Zeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlık b. en-Neccâr. Künyesi Ebû Sa'îd'dir. Annesi ümmü veleddir.

Yahya'nın çocukları şunlardır: Abdülhamîd, Abdülazîz ve Emetülhamîd: Bu kız ile Ubeydullah b. Muhammed b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm evlenmiştir. Yine bu kız Ömer b. el-Hattâb'ın torunlarından bir adamla da evlenmiştir. Bu üç çocuğun annesi Benî Adî b. en-Neccâr'dan Ümeyme bt. Sırme b. Abdullalı b. Abdullah b. Niyâr b. Ebû Enes b. Sırme'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleymân b. Bilâl haber verdi; dedi ki:

Yahya b. Sa'îd, bir mirası sebebiyle *İfrîkıyye*'ye iki defa gitti. Rebî'a b. Abdurrahman onun için posta hayvanı temin etti. Yahya da bu hayvana binip *İfrîkıyye*'ye gitti. Sonra o miras malı ile birlikte geri geldi. Miras 500 dinardı. İnsanlar gelip ona selam verdiler. Rebî'a da geldi. Rebî'a kalkıp gitmek isteyince onu tuttu. İnsanlar gittikten sonra kapının kapatılmasını emretti. Sonra para kesesinin getirilmesini istedi. Yahya da Rebî'a'nın

önünde onu yere döktü. Yahya, "Ey Ebû Osman! Ondan başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki, ondan bir dinar dahi kaybetmiş ve yemiş değilim. Ancak yolda nafakamızı ondan harcadık." dedi. Sonra para sayıldı. İkiyüz elli dinar çıktı. Onu Rebî'a'ya verdi. O da iki yüz elli dinarı kendisi için aldı. Bu dinarları bizzat kendisi taksim etti.

Leys b. Sa'd dedi ki: Yahya'ya bir kitap getirilip arzedilmişti. Onun çoğunu inkâr etti. Çünkü kendisinin kitabı yoktu. Kendisine şöyle denilinceye kadar inkâra devam etti: "Biz sana bunu arzediyoruz. Bildiklerinize icazet vermiş oluyorsun, bilmediklerini de reddetmiş oluyorsun." Sonra o hadislerin hepsini bildi.

[Râvî] dedi ki: Abdullah b. Sâlih, Mu'âviye b. Sâlih'ten rivayetle şunu dedi:

O, Yahya b. Sa'îd'in yüzüğünü görmüştü, üzerinde "Bismillâh" veya "Elhamdülillâh" yazıyordu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Velîd b. Yezîd b. Abdülmelik halife olunca Yusuf b. Muhammed b. Yusuf es-Sekafî'yi *Medine*'ye vali, Sâ'd b. İbrahim'i de kâdı olarak tayin etti. Fakat sonra Sa'd'ı azledip yerine Yahya b. Sa'îd el-Ensârî'yi kâdı yaptı.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Yahya b. Sa'îd *Irak*'a gitmeyi arzu edince bana dedi ki: "Bana, İbn Şihâb'ın rivayet ettiği hadislerden 100 hadis yaz ve onu bana ver." Ben de İbn Şihâb'ın rivayet ettiği hadislerden 100 hadisi yazıp kendisine getirdim. O da bunu benden aldı. Mâlik'e, "Yani onları, ne o sana okudu, ne de sen ona okudun?" dedim. Mâlik, "Hayır! O bunu benden daha iyi biliyor ve anlıyordu." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Yahya b. Sa'îd *Kûfe*'ye gelince Ebû Ca'fer'in huzuruna çıktı. Ebû Ca'fer o zaman el-Hâşimiyye'de bulunuyordu. Ebû Ca'fer onu el-Hâşimiyye kâdılığına tayin etti.

Yahya 143 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden, sika, güvenilir, hüccet ve rivayetleri sağlam bir râvî idi.

2065. Kardeşi Abdürabbih b. Sa'îd ﴿عبد ربه بن سعيد﴾

[Abdürabbih b. Sa'îd] b. Kays b. Amr b. Sehl'dir. Annesi ümmü veleddir. O, Ümmü Yahya b. Sa'îd'dir.

Abdürabbih'in çocukları şunlardır:

Sa'îde: Muhammed b. Es'ad b. Kays b. Amr b. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Zeyd b. Sa'lebe b. Amr b. Mâlik b. en-Neccâr ile evlendi.

Fâtıma: Abdülhamîd b. Yahya b. Sa'îd b. Kays ile evlendi. Fâtıma'nın annesi ümmü veleddir.

Abdürabbih b. Sa'îd 139 senesinde vefat etti. Sika ve güvenilir, çok hadis rivayet eden bir râvî idi. Ancak kardeşi Yahya b. Sa'îd'den daha az hadis rivayet etmiştir.

2066. Kardeşleri Sa'd b. Sa'îd ﴿سعد بن سعيد﴾

[Sa'd b. Sa'îd] b. Kays b. Amr b. Sehl. Annesi ümmü veleddir. O, Ümmü Yahya b. Sa'îd'dir.

Sa'd b. Sa'îd'in çocukları şunlardır: Sa'îd, Kays, Muhammed ve Ümâme: Bunların annesi Evs kabilesinden Habîbe bt. Muhammed b. Mahmûd b. Abdullah b. Muhammed b. Mesleme b. Seleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir.

Sa'd b. Sa'îd, 141 senesinde vefat etti. Ebû Mu'âviye ed-Darîr ve Abdullah b. Nümeyr ondan hadis rivayet etmişlerdir. Kardeşinden daha az hadis rivayet eden, sika ve güvenilir bir râvî idi.

2067. İbrahim b. Ukbe ﴿إبراهيم بن عقبة﴾

[İbrahim b. Ukbe] b. Ebû Ayyâş. [Ebû Ayyâş,] ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'in mevlasıdır. Kardeşi Musa b. Ukbe'den yaşça daha büyüktür. Fakat Musa daha önce vefat etmiştir. İbrahim, Süfyân b. Uyeyne ile görüşmüş ve ondan hadis rivayet etmiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: İbrahim, Musa ve Muhammed b. Ukbe'nin Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde ilim halkası bulunuyordu. Onların hepsi hem fakih, hem muhaddis idiler. Ancak onlardan sadece Musa fetva verirdi. İbrahim az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2068. Musa b. Ukbe ﴿موسى بن عقبة﴾

ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından önce vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Kardeşlerinden hadis rivayet edildiği gibi ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2069. Muhammed b. Ukbe ﴿محمد بن عقبة﴾

ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid'in mevlasıdır. Kardeşlerinden hadis rivayet edildiği gibi ondan da hadis rivayet edilmiştir. Sika ve güvenilir bir râvî idi.

İbrahim, Musa ve Muhammed'in annesi, ez-Zübeyr'in mevlası Ebû Habîbe'nin kızıydı.

2070. Amr b. Ebû Amr ﴿عمرو بن أبي عمرو﴾

el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab el-Mahzûmî'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Osman'dır. Ebû Amr'ın ismi Meysere'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin ve Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî'nin *Medine* valiliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Süleymân b. Bilâl ondan hadis rivayet etti. Mürsel hadis rivayet ederdi.

2071. Alkame b. Ebû Alkame ﴿علقمة بن أبي علقمة﴾

Peygamber'in (sas) eşi Âişe'nin mevlasıdır. el-Mansûr'un halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etti. Hakkında iyi ve güzel sözler söylenmiştir. Alkame'nin Arapça, Nahiv ve Arûzla ilgili bir kitabı vardı. İnsanlara bunları o kitaptan öğretirdi.

2072. Ömer b. Abdullah ﴿عمر بن عبد الله﴾

Bilâl b. Rebâh'ın kız kardeşi Gufre bt. Rebâh'ın mevlasıdır. Sa'îd b. el-Müseyyeb, el-Kâsım b. Muhammed ve diğerleriyle aynı mecliste oturmuştur. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından önce vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Neredeyse hiç isnad kullanmaz, hadisleri mürsel olarak rivayet ederdi. Rivayet ettiği hadislerin çoğu böyledir.

2073. Esîd b. Ebû Esîd ﴿أسيد بن أبي أسيد﴾

Ebû Katâde el-Ensârî'nin mevlasıdır. Künyesi *Ebû İbrahim*'dir. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Az hadis rivayet eden bir râvî idi.

2074. Abbâd b. Ebû Sâlih ﴿عباد بن أبي صالح﴾

Kays kabilesinden Cüveyriye isimli bir kadının mevlasıdır. Yaşça kardeşi Süheyl b. Ebû Sâlih'ten daha büyüktü. Süheyl ondan hadis rivayet etmiştir. Abbâd, Mervân b. Muhammed'in halifeliği zamanında vefat etti. Zayıf görülen ve az hadis rivayet eden bir râvî idi.

2075. Kardeşi Süheyl b. Ebû Sâlih ﴿سهيل بن أبي صالح﴾

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O da İbn Ebû Zi'b ve diğer arkadaşlarından şöyle dediklerini rivayet etti: Süheyl, kardeşi Abbâd'dan çok daha fazla vecd sahibi idi. O kendi nefsini kötülemeye devam etmiştir. Süheyl, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında vefat etti. Çok hadis rivayet eden, sika ve güvenilir bir râvî idi. Medineliler de Iraklılar da ondan hadis rivayet etmişlerdir.

2076. Sâlih b. Muhammed ﴿صالح بن محمد﴾

[Sâlih b. Muhammed] b. Zâide el-Leysî. Leys kabilesindendir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Onu gördüm; fakat ondan hiçbir şey dinlemedim. Künyesi Ebû Vâkıd'dır. Gazalara katılırdı. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın *Medine*'deki isyanından sonra vefat etti. Sa'îd b. el-Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahman ve Ömer b. Abdülazîz'den hadis rivayet etmiştir. Hakkında ileri-geri bazı sözler söylenmiştir. Zayıf bir râvî idi.

2077. Ebû Ca'fer el-Hatmî ﴿أبو جعفر الخطمي﴾

Adı, Umeyr b. Yezîd b. Umeyr b. Habîb b. Hubâşe b. Cüveybir b. Ubeydullah b. Gayyân b. Âmir b. Hatme'dir. Hatme'nin ismi Abdullah b. Cüşem b. Mâlik b. el-Evs'tir. Ebû Ca'fer'in annesi, Ümmü'l-Kâsım bt. Ukbe b. el-Fâkih b. Sa'd b. Cebr b. Ubeydullah b. Gayyân b. Âmir b. Hatme'dir. Nesli devam etmemiştir. Şu'be, Hammâd b. Seleme ve Yahya b. Sa'îd el-Kattân ondan hadis rivayet etmiştir.

2078. Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Lebîbe. Lebîbe, Muhammed'in annesidir. O, Arap asıllı olmayan yabancı bir kadındır. Baba Abdurrahman, Kureyş'in mevlasıdır.

Muhammed b. Abdurrahman, Abdullah b. Ömer'e ulaşmış ve ondan hadis rivayet etmiştir. Yine Âmir b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan da rivayette bulunmuştur. Abdurrahman'dan da Abdülhamîd b. Ca'fer ve Üsâme b. Zeyd hadis rivayet etmiştir. Abdurrahman, Muhammed b. Ömer'i de görmüş, ancak ondan bir şey rivayet etmemiştir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2079. Abdurrahman b. Harmele el-Eslemî

﴿عبد الرحمن بن حرملة الأسلمي﴾

Künyesi Ebû Harmele'dir. Benî Mâlik b. Efsâ'dandır. Eslem b. Huzâ'a'nın kardeşidir. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'm isyan ettiği günlerde vefat etti.

Muhammed Ömer dedi ki: Onu gördüm, fakat ondan bir şey dinlemedim. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2080. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah

﴿عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله﴾

Künyesi Ebû Muhammed'dir. Kârilerdendir. el-Cevn b. Huzeyme'ye mensuptur. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanına kadar yaşadı. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2081. Abdülvâhid b. Ebû Avn ﴿عبد الواحد بن أبي عون﴾

Devs kabilesine mensuptur. Abdullah b. Hasan b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'in sohbetlerini hiç kaçırmazdı. Halife Ebû Ca'fer onu, Muhammed b. Abdullah'ın ne yaptığını ve nerede olduğunu bilmiş olmakla itham etti. O da el-Kadûm tarafına kaçtı. Muhammed b. Ya'kûb b. Utbe'nin yanında gizlendi. 144 senesinde onun yanında aniden vefat etti. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

2082. İshâk b. Abdullah ﴿إسحاق بن عبد الله﴾

[İshâk b. Abdullah] b. Ebû Ferve. Künyesi Ebû Süleymân'dır. Ebû Ferve, Osman b. Affân'ın mevlasıydı. Derler ki: Ubeydullah b. el-Haffâr kendi yerine köle olarak Ebû Ferve'yi getirdi. Osman daha sonra onu da azad etti. Ebû Ferve Hâricîlerin görüşündeydi. İsyan edenlerin görüşünü benimsiyordu ve Abdullah b. ez-Zübeyr ile birlikte öldürüldü. *Mescid-i Harâm*'a defnedildi. Bazı çocukları dediler ki: O, Belî kabilesindendir. İsmi de el-Esved b. Ömer'dir. Ebû Ferve'nin oğlu Abdullah *Irak*'ta Mus'ab b. ez-Zübeyr ile birlikteydi. Mus'ab ona çok güvenirdi. Sonuçta çok mal elde etmişti.

İshâk b. Abdullah'ın Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde bir ilim halkası bulunuyordu. Onunla birlikte daha çok kendi ailesine mensup olanlar otururdu. *Medine*'de bu ailenin fertleri çoktu. Yine İshâk, Sâlih b. Ali ile birlikte *Şam*'a gitti. Şamlılar da ondan hadis dinlediler. Sonra *Medine*'ye döndü. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 144 senesinde burada vefat etti. İshâk çok hadis rivayet edenlerdendir. Fakat âlimler onun hadislerini kabul etmez ve hüccet olarak kullanmazlardı.

2083. Kardeşi Abdülhakîm b. Abdullah ﴾عبد الحكيم بن عبد الله﴿

[Abdülhakîm b. Abdullah] b. Ebû Ferve. Yahya b. Sa'îd el-Ensârî ondan hadis rivayet etmiştir. Kardeşi İshâk'tan daha sağlam kabul edilmiştir. O, az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. *Medine*'de fetva verirdi. Ayrıca kendisinin burada bir ilim halkası mevcuttu. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Uzun yaşadı. Ebû Ca'fer'in halifeliğinin son zamanlarmda 154 senesinde vefat etti. Muhammed b. Ömer ondan hadis dinledi.

Kardeşlerin çoğu fetva verir; hadis rivayet ederdi. Onlardan biri de Sâlih b. Abdullah'tır. Abdullah'ın Ebü'l-Hasan, İbrahim ve Abdülgaffâr adlarını taşıyan çocukları vardır.

2084. el-Muhâcir b. Yezîd ﴾المهاجر بن يزيد﴿

Âl-i Ebû Zi'b el-Âmirî'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır.

İbn Ebû Zi'b dedi: "Atâ b. Ebû Rebâh'a onunla bir mektup gönderdim." Az hadis rivayet edenlerdendir.

2085. el-Hattâb b. Sâlih ﴾الخطاب بن صالح﴿

[el-Hattâb b. Sâlih] b. Dînâr et-Temmâr. Âl-i Katâde b. en-Nu'mân el-Ensârî ez-Zaferî'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Ömer'dir. Kardeşi Muhammed b. Sâlih b. Dînar'dan yaşça daha büyüktür. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 143 senesinde vefat etti.

2086. el-Muhâcir b. Mismâr ﴾المهاجر بن مسمار﴿

Sa'd b. Ebû Vakkâs ez-Zührî'nin mevlasıdır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından sonra vefat etti. 150 senesinde vefat ettiği söylenmiştir. Hakkında ileri-geri bazı şeyler söylenmiştir. Hâlbuki durum böyle değildir. O, hadisi doğru olan bir kişidir.

2087. Kardeşi Bükeyr b. Mismâr ﴿بكير بن مسمار﴾

Künyesi Ebû Muhammed'dir. Muhammed b. Ömer ona kavuşmuş ve ondan hadis dinlemiştir. Yüz elli üç senesinde vefat etti. Hakkında ileri-geri bazı şeyler söylenmiştir. O, kardeşine yakın bir konumdadır.

2088. Abdullah b. Yezîd ﴿عبد الله بن يزيد﴾

[Abdullah b. Yezîd] b. Füntus. Bizzat onların kabilelerindendir. Künyesi Ebû Yezîd'dir. 149 senesinde vefat etti. İbn Ebû Zi'b ondan hadis rivayet etti. Abdullah da Enes b. Mâlik ve Sa'îd b. el-Müseyyeb'den hadis rivayet etmiştir.

2089. Muhammed b. Aclân ﴿محمد بن عجلان﴾

Fâtıma bt. el-Velîd b. Utbe b. Rebî'a b. Abdüşems'in mevlasıdır. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Âbid, şüpheli şeylerden kaçınan, fakîh bir zattı. Allah Resûlü'nün mescidinde bir ilim halkası vardı. Fetvâ verirdi. Dâvûd b. Kays el-Ferrâ onun meclisinde otururdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Muhammed b. Aclân'ı şöyle derken işittim: "Babam üç seneden fazla taşındı. [Annesinin hamileliği üç seneden fazla sürdü.]"

Muhammed b. Ömer dedi ki: Zeyd b. el-Hattâb'ın çocuklarından Âl-i Cahhâf'ın kadınlarının şöyle dediğini işittim: "Bizden hiçbir kadın otuz aydan daha az hamilelik görmedi. Hamilelik böyleydi." - Bu ifadeyle şunu demek istiyor: Kendisiyle cima edildikten sonra üç sene veya daha az, ya da daha fazla süreyle hayız görmüyor. Sonra ikinci cima olayı olmadan hamile olduğu anlaşılıyor.- Mâlik b. Enes'in şöyle dediğini duydum: Bazen hamilelik iki sene veya daha fazla sürer. Ben ana rahminde iki seneden fazla taşınan birini -kendisini kastediyor- tanıyorum.

Muhammed b. Aclân, *Medine*'de Muhammed b. Abdullah b. Hasan ile birlikte isyan etti. Muhammed b. Abdullah öldürülünce, Ca'fer b. Süleymân b. Ali *Medine* valiliğine tayin edilmişti. Adam gönderip Muhammed b.

Aclân'ın yanına gelmesini istedi. Muhammed de onun yanına geldi. Ca'fer onu çok şiddetli bir şekilde azarladı; ona çeşitli sözler söyledi ve "Demek sen o yalancı ile birlikte isyan ettin?" dedi. Elinin kesilmesini emretti ve eli kesildi. Muhammed b. Aclân tek kelime konuşmadı. Sadece dudaklarını kıpırdatıyordu, ancak ne söylediği anlaşılmıyordu. Tahmin edildiğine göre dua ediyordu. Muhammed'in elinin kesilmesi sebebiyle *Medine*'nin fakih ve eşrafından bazı kişiler Ca'fer b. Süleymân'm huzuruna çıkıp şöyle dediler: Allah Emîr'i ıslah etsin! Muhammed b. Aclân *Medine*'nin fakihi ve âbidi idi! Öyle ki, ondan şüphelenildi ve onun hakkında hadis gelen Mehdî olduğu ortaya çıktı." Ca'fer, Muhammed'i bırakıncaya kadar onu istemeye devam ettiler. Muhammed b. Aclân tek bir kelime konuşmadan oradan ayrılıp evine gitti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Onu gördüm ve ondan hadis dinledim. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 158 veya 159 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2090. Muhammed b. Ebû Meryem ﴿محمد بن أبي مريم﴾

Benî Nâsıra'dan Benî Süleym'in mevlasıdır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyan etmesinden sonra *Medine*'de vefat etti.

2091. Kardeşi Abdullah b. Ebû Meryem ﴿عبد الله بن أبي مريم﴾

O, Ebû Yahya b. Abdullah b. Ebû Meryem'dir. Halife Hârûn ile birlikteliği vardı. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyan etmesinden sonra vefat etti. Ondan hadis rivayet etmiştir.

2092. Müslim b. Ebû Meryem ﴿مسليم بن أبي مريم﴾

Medineli birisinin mevlasıdır. O, Ebû Meryem'in yukarıda adları geçen Muhammed ve Abdullah'ın kardeşi değildir. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etmiştir. Kaderiyye'ye karşı çok şiddetle bir tavrı vardı. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Müslim b. Ebû Meryem'in Kaderiyye'ye karşı çok şiddetli bir tavrı vardı. Onları ve onların sözlerini ayıplıyordu. Bu konuda şöyle bir mesel getirdi: "Bir kişinin ayağı kırıldı. Ayağını tedavi etmek için bir şey yapmadı. Sonra bu konuda kendi kendine şöyle konuştu: "O kırıyor, ben tamir ediyorum. Böyle bir şey olur mu? Bu durumda ben de O'nunla (Allahla) inatlaşıyorum."

2093. el-Hâris b. Abdurrahman ﴿الحارث بن عبد الرحمن﴾

[el-Hâris b. Abdurrahman] b. Sa'd b. Ebû Zübâb ed-Devsî. O, *Irak* yolu üzerinde *Medine*'ye onbir mil uzaklıkta *el-A'vas*'ta oturuyordu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ona ulaştım, onu gördüm, fakat ondan hiçbir şey dinlemedim. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından sonra vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2094. Kardeşi Abdullah b. Abdurrahman

﴿عبد الله بن عبد الرحمن﴾

[Abdullah b. Abdurrahman] b. Sa'd b. Ebû Zübâb ed-Devsî. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2095. Yezîd b. Ebû Ubeyd ﴿يزيد بن أبي عبيد﴾

Seleme b. el-Ekva el-Eslemî'nin mevlasıdır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından iki veya üç sene sonra *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2096. Muhammed b. Ebû Yahya ﴿محمد بن أبي يحيى﴾

Ebû Yahyâ'nın adı Sem'ân olup Eslem kabilesinin oymaklarından Benî Sehm'e mensup Amr b. Abdünühm'ün mevlasıydı. Künyesi Ebû Abdullah'tır. O, muhaddis olan Ebû İbrahim b. Muhammed b. Ebû Yahya

el-Medenî'dir. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 144 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Yahya b. Sa'îd el-Kattân ondan hadis rivayet etmiştir.

2097. Kardeşi Üneys b. Ebû Yahya ﴿أنيس بن أبي يحيى﴾

Künyesi Ebû Yunus'tur. 145 veya 146 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2098. Kardeşleri Abdullah b. Ebû Yahya ﴿عبد الله بن أبي يحيى﴾

Künyesi Ebû Muhammed'dir. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 152 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2099. İsmâil b. Râfi ﴿إسماعيل بن رافع﴾

Künyesi *Ebû Râfi*'dir. İbn Ebû Uveymir diye bilinir. Müzeyne'nin mevlasıdır. *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden, ancak rivayetleri zayıf olan bir râvî idi. O, resimle ilgili hadisi en uzun şekilde rivayet eden râvîdir.

2100. Abdullah [b. Sa'îd] b. Ebû Hind

﴿عبد الله [بن سعيد] بن أبي هند﴾

Künyesi Ebû Bekir'dir. Benî Fezâre'den Benî Şamh'ın mevlasıdır. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 147 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Yahya b. Sa'îd el-Kattân ondan hadis rivayet etmiştir.

2101. Sa'd b. İshâk ﴿سعد بن إسحاق﴾

[Sa'd b. İshâk] b. Ka'b. Ucre. Belî kabilesindendir. Ensâr'dan Benî Sâlim'in halîfidir. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'm isyanından önce 140 senesinden sonra *Medine*'de vefat etti. Sika ve güvenilir bir râvî idi.

Hakkında ileri-geri bazı şeyler söylenmiştir. Yahya b. Saʿîd el-Kattân ondan hadis rivayet etmiştir.

2102. el-Misver b. Rifâ'a ﴿المسور بن رفاعة﴾

[el-Misver b. Rifâ'a] b. Ebû Mâlik el-Kurazî. Sa'lebe b. Ebû Mâlik'in erkek kardeşinin oğludur.

2103. Muhammed b. Amr ﴿محمد بن عمرو﴾

[Muhammed b. Amr] b. Alkame b. Vakkâs el-Leysî. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 144 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden, ancak rivayetleri zayıf bulunan bir râvîdir.

2104. Seleme b. Verdân el-Cünde'î ﴿سلمة بن وردان الجندعي﴾

Benî Kinâne'nin mevlasıdır. Künyesi Ebû Ya'lâ'dır. Allah Resûlü'nün (sas) ashâbından birçok Sahâbîyi gördü. Bildiği çok az hadis vardı. Hadisi hüccet olan fakih bir zattı. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliğinin sonlarında vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süleymân b. Verdân haber verdi; dedi ki:

Allah Resûlü'nün ashâbından Câbir b. Abdullah, Enes b. Mâlik ve Abdurrahman b. el-Üşeym el-Eslemî ile Mâlik b. Evs b. el-Hadsân'ı gördüm. Saçları ve sakalları ağarmıştı.

2105. İsa b. Hafs ﴿عيسى بن حفص﴾

[İsâ b. Hafs] b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Adî b. Kab. Lakabı Rebâh idi. Annesi, Meymûne bt. Dâvûd b. Küleyb b. Yesâf b. Utbe b. Amr b. Hadîc b. Âmir b. Cüşem b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

İsa b. Hafs'ın çocukları şunlardır:

Übeyye: Ubeydullah b. Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm ile evlenmiştir. Ubeydullah'tan çocuğu olmuştur.

Ümmü Amr ve Ümmü Seleme: Bu üç çocuğun annesi Abde bt. Abdullah b. Seleme b. Rebî'a b. Ebû Ümeyye'dir.

İsa b. Hafs, Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliğinin son zamanlarında 157 senesinde seksen yaşında iken *Medine*'de vefat etti. Nâfi ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Az hadis rivayet eden bir râvî idi. Erkek kardeşinin oğlu Ubeydullah b. Ömer b. Hafs'tan yaşça daha küçüktü.

2106. Ubeydullah b. Ömer ﴿عبيد الله بن عمر﴾

[Ubeydullah b. Ömer] b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Fâtıma bt. Ömer b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Ubeydullah b. Ömer'in çocukları şunlardır:

Rebâh: Ondan hadis rivayet edilmiştir.

Hafs ve Bekkâr: Bu üç çocuğun annesi Übeyye bt. Ebû Bekir b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

İsmail: Bunun annesi Fudayle bt. Musa b. Utbe b. Abdurrahman b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Ubeydullah b. Ömer'in künyesi *Ebû Osman*'dır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan, Ebû Ca'fer el-Mansûr'a karşı isyan edince Ubeydullah b. Ömer çiftliğine kapandı, isyana katılmaktan çekindi ve Muhammed b. Abdullah ile birlikte isyana katılmadı. Ancak erkek kardeşleri Abdullah b. Ömer el-Umerî ve Ebû Bekir b. Ömer onunla birlikte isyana katıldılar. Muhammed b. Abdullah, Abdullah b. Ömer'e, "Ebû Osman nerede?" diye sordu. Abdullah, "Çiftliğinde. Ben ve Ebû Bekir b. Ömer sizinle isek, Ebû Osman da bizimle sayılır." dedi. Muhammed, "Evet!" dedi. Muhammed, Ubeydullah'ı sorduğu gibi, onunla beraber isyana katılmaktan çekinen ve geri duran herkesi sordu. Ancak hiç kimseyi isyana zorlamadı. Muhammed b. Abdullah'ın isyanı sona erip kendisi de katledilince, insanlar ve beldeler emniyet içinde oldu. Ubeydullah b. Ömer de *Medine*'ye geri döndü. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 147 senesinde vefat edinceye

kadar *Medine*'den ayrılmadı. Çok hadis rivayet eden sika, güvenilir ve hüccet olan bir râvî idi.

2107. Ebû Bekir b. Ömer ﴿أبو بكر بن عمر﴾

[Ebû Bekir b. Ömer] b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Fâtıma bt. Ömer b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Ebû Bekir b. Ömer'in çocukları olmadı. Ubeydullah b. Ömer'den yaşça daha büyüktü. Muhammed b. Abdullah b. Hasan ile birlikte isyana katıldıysa da öldürülmedi. Bundan sonra vefat etti.

2108. Abdullah b. Ömer ﴿عبد الله بن عمر﴾

[Abdullah b. Ömer] b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Fâtıma bt. Ömer b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Abdullah b. Ömer'in çocukları şunlardır: el-Kâsım, Ümmü Ömer ve Ümmü Âsım: Bunların annesi Hafsa bt. Ebû Bekir b. Ömer b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Abdullah b. Ömer el-Umerî, Nâfi'den çok rivayette bulundu. Uzun yaşadı. Birçok insan ona ulaştı, birçok olay onu buldu. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanına o da katıldı. Davası sona erinceye ve öldürülünceye kadar Muhammed ile birlikte oldu. Bu olay münasebetiyle o da gizlendi. Ancak arandı, bulundu ve Ebû Ca'fer el-Mansûr'a getirildi. Ebû Ca'fer onun hapsedilmesini emretti. İki sene yer altındaki zindanda [el-Mutbik] hapsedildi. Sonra Ebû Ca'fer onu çağırdı ve "Ben seni üstün tutmadım mı, sana güzel davranmadım mı? Hâlbuki sen o yalancı ile birlik olup bana karşı isyan ettin." dedi. Abdullah, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Doğruluğunu bilmediğimiz bir işin içine düştük. Ondan sonra da fitne ortaya çıkmış oldu. Emîrü'l-Müminîn'in görüşü, affetmek, durumu tekrar gözden geçirmek ve Ömer b. el-Hattâb'ın hatırını muhafaza etmek olmalıdır." dedi. Ebû Ca'fer de onu serbest bıraktı.

Abdullah b. Ömer'in künyesi Ebü'l-Kâsım idi. Sonra onu kullanmayı terk ederek şöyle dedi: "Ona saygımdan dolayı Allah Resûlü'nün (sas)

künyesini kullanmıyorum; Ebû Abdurrahman künyesini kullanıyorum." Ölünceye kadar bu künyeyi kullandı. Harûn b. Muhammed'in halifeliğinin ilk zamanlarında 171 veya 172 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Biz onu bu tabakada yazdık. Ondan daha yaşlı olmakla birlikte onu kardeşi Ubeydullah b. Ömer'e ilhak ettik. Çok hadis rivayet eden, ancak hadisi zayıf görülen bir râvî idi.

2109. Âsım b. Ömer ﴿عاصم بن عمر﴾

[Âsım b. Ömer] b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb. Nesli devam etmemiştir. Kardeşi Abdullah b. Ömer'den yaşça daha küçüktü. Âsım ondan hadis rivayet etmiştir. Biz onu da kardeşleriyle birlikte bu tabakaya dâhil ettik. Âsım, şair bir zattı. Rivayet ettiği bazı hadisleri vardır. Zayıf görülen bir râvî idi.

2110. Ebû Bekir b. Muhammed ﴿أبو بكر بن محمد﴾

[Ebû Bekir b. Muhammed] b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi ismi Şa'sâ olan bir ümmü veleddir. Ebû Bekir'in soyu devam etmemiştir. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından sonra, 150 senesinden önce *Medine*'de vefat etti. Ondan hadis rivayet edenler olmuştur. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2111. Ömer b. Muhammed ﴿عمر بن محمد﴾

[Ömer b. Muhammed] b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Şa'sâ'dır. Kardeşi Ebû Bekir b. Muhammed'den az sonra vefat etti. Nesli devam etmemiştir. Ondan hadis rivayet edenler olmuştur. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2112. Âsım b. Muhammed ﴿عاصم بن محمد﴾

[Âsım b. Muhammed] b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi Şa'sâ'dır. Vefat ettiğinde neslini devam ettiren kimse bulunmuyordu. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2113. Zeyd b. Muhammed ﴿زيد بن محمد﴾

[Zeyd b. Muhammed] b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Şa'sâ'dır. Vefat ettiğinde neslini devam ettiren kimse bulunmuyordu. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2114. Vâkıd b. Muhammed ﴿واقد بن محمد﴾

[Vâkıd b. Muhammed] b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi Şa'sâ'dır.

Vâkıd'ın çocukları şunlardır: İbrahim, Osman, Zeyd, Muhammed, Ömer, Abdullah ve Ebû Bekir: Bunların annesi Remle bt. Musa b. Ubeydullah b. Ma'mer b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. Vâkıd'dan hadis rivayet edilmiştir.

2115. Abdurrahman b. el-Mücebbir ﴿عبد الرحمن بن المجبر﴾

[Abrdurrahman b. el-Mücebbir] b. Abdurrahman el-Asğar İbn Ömer b. el-Hattâb. Annesi Âişe bir ümmü veleddir. Sâlim b. Abdullah'tan hadis dinledi. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Onu gördüm. Yakın zamanda vefat etti. Ondan bir şey dinlemedim.

Abrdurrahman b. el-Mücebbir'in çocukları şunlardır: Muhammed, Ömer, Zeyd ve Büreyhe: Bunların annesi Sevde bt. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

2116. Ebû Bekir b. Ömer ﴿أبو بكر بن عمر﴾

[Ebû Bekir b. Ömer] b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, ümmü veleddir.

Ebû Bekir b. Ömer'in çocukları şunlardır: Ömer, Abdurrahman ve Hafsa: Bunların annesi Ümmü Bilâl bt. Ma'bed b. Abdullah b. el-Hâris b.

Kays b. Heyşe b. el-Hâris b. Ümeyye b. Mu'âviye b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf'tır.

2117. Hâşim b. Hâşim ﴿هاشم بن هاشم﴾

[Hâşim b. Hâşim] b. Utbe b. Ebû Vakkâs b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre. Annesi, ümmü veleddir.

Hâşim b. Hâşim'in Hâşim isminde bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Ümmü Amr bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tır. Hâşim, Âmir b. Sa'd ve başkalarından, ondan da Ebû Damre, Abdullah b. Nümeyr ve diğerleri hadis rivayet etti.

2118. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi Hind bt. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Muhammed b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Abdullah: el-Kışmîr[234] taraflarında öldürüldü. Onu savaşta Hişâm b. Urve öldürmüştü.

Ali: Hapiste öldü. *Mısır*'da yakalanmıştı.

Hasan: Fah'ta asılarak öldürüldü. Onu öldüren Musa b. İsa b. Musa b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib idi.

Fâtıma: Amcasının oğlu Hasan b. İbrahim b. Abdullah b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib ile evlenmişti.

Zeyneb: Halife Ebü'l-Abbâs'ın oğlu Muhammed ile evlenmişti. Zeyneb'in babası *Medine*'de iken Muhammed b. Ebü'l-Abbâs onunla zifafa girmişti. Zeyneb daha önce İsa b. Musa ile evliydi. İsâ onunla cima etmeden vefat etmişti. İsâ b. Musâ'nın ölümünden sonra Zeyneb, İsa b. Ali b. Abdullah b. Abbâs ile evlendi. Sonra ondan ayrıldı Muhammed b. İbrahim b.

[234] *Hindistan*'ın kuzeybatısının kuzeyine düşen bir yerdir (Keşmir). Kuzeydoğunun kuzeyine düşen bölge Batı Pakistan'a aittir.

Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs ile evlendi. Zeyneb'in ondan bir kız çocuğu dünyaya geldi, fakat küçük iken öldü. Zeyneb ondan da ayrıldı; daha sonra da İbrahim b. İbrahim b. Hasan b. Zeyd b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib ile evlendi.

Muhammed b. Abdullah'ın [buraya kadar zikrettiğimiz] çocuklarının hepsinin annesi Ümmü Seleme bt. Muhammemd b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

et-Tâhir: Annesi Fâhıte bt. Felîh b. Muhammed b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. b. Huveylid'dir.

İbrahim: Annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın künyesi Ebû Abdullah'tır. İbn Ömer'in mevlası Nâfi ile karşılaştı. Ondan ve diğerlerinden hadis dinleyip rivayet etti. Az hadis rivayet edenlerdendir. Ondan da Abdullah b. Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme ez-Zührî ve başkaları hadis rivayetinde bulundular. Muhammed b. Abdullah b. Hasan ve kardeşi birlikte bâdiyede kalırlardı. İkisi de başbaşa kalmayı severlerdi. Halifelerin ve valilerin yanlarına gitmezlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abddurrahman b. Ebü'l-Mevâlî haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Hasan'ın şöyle dediğini işittim:

Hişâm b. Abdülmelik'in huzuruna çıktım. Bana, "İki oğlun Muhammed ve İbrahim'i göremiyorum. Onlar niçin gelmediler?" dedi. Ben, "Ya Emîrü'l-Müminîn! Onlar, insanlardan uzak bir şekilde çölde yalnız kalmaktan hoşlanıyorlar. Kerih gördükleri bir şey sebebiyle Emîrü'l-Mümînîn'e gelmemezlik gibi bir şey yapmadılar." dedim. Bunun üzerine Hişâm bir şey söylemeyip sustu.

Abbâsoğulları Emevîlerle yaptıkları savaşlarda galip gelip devletlerini kurunca Abdullah b. Hasan'ın iki oğlu Muhammed ve İbrahim yine kayıplara karıştılar. Ebü'l-Abbâs'a gelip biat etmediler. Ebü'l-Abbâs onları sordu. Babaları Abdullah b. Hasan, Hişâm b. Abdülmelik'e söylediklerinin benzerini ona da söyledi. Ebü'l-Abbâs, onları sormaktan ve aramaktan vazgeçti. Ebû Ca'fer el-Mansûr halife olunca onların bulunup getirilmesi konusunda ısrar etti. Onlar da korktukları için kaçıp çöle gittiler, ıssız yerlerde

gizlenmeye çalıştılar. Ebû Ca'fer, *Mekke* ve *Medine*'ye Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî'yi vali olarak tayin etti ve ona Muhammed ve İbrahim'i yakalamasını emretti. Ziyâd onları yakalama işine sıcak bakmadı. Onları yakalama imkânı bulduğu halde bu imkânı kullanmadı. Ziyâd'ın bu şeklide davrandığına dair bilgi Ebû Ca'fer'e ulaştı ve onu azletti. Yerine Muhammed b. Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'yi *Medine* valisi olarak tayin etti. Ona da Muhammed ve İbrahim'i yakalama emri verdi. O da Ziyâd b. Ubeydullah gibi davranarak onların yakalanması konusu üzerinde ciddiyetle durmadı. Öyle ki Muhammed b. Hâlid'e onların nerede oldukları haberi gelirdi, o ise onları arayan süvarileri başka yerlere gönderirdi. Hatta Muhammed ve İbrahim'in aracıları Muhammed b. Hâlid'e gelirler, onların durumunu kendisine haber verirler, Vali Muhammed de onların ihtiyaçlarını karşılardı.

Muhammed'in böyle yaptığı haberi Ebû Ca'fer'e ulaşınca, bu işe çok sinirlendi ve onu da azletti. Yerine Riyâh b. Osman b. Hayyân el-Mürrî'yi *Medine* valisi yaptı ve ona da Muhammed ve İbrahim'i ciddiyetle arayıp bulmasını emretti. Onları arama konusunda Riyâh ısrarcı oldu ve gevşeklik göstermedi. Muhammed ve İbrahim de korkup dağlara kaçtılar. Riyâh b. Osman, babalarına ve aile fertlerine karşı sert davranmaya başladı. Bu konuda Ebû Ca'fer'e bir mektup yazdı. Ebû Ca'fer de ona Muhammed ve İbrahim'in yakalanması konusunda ailesine baskı yapmasını yazdı. Riyâh onları önce *Rebeze*'de topladı, sonra *Kûfe*'ye gönderdi. Orada el-Hâşimiyye'de hapsetti. Onlar burada sırayla tek tek vefat ettiler.

Bu haber Muhammed b. Abdullah'a ulaşınca yanında olanlarla birlikte Abbâsî idaresine karşı isyan etti. Cüheyne kabilesi ile çevrede bulunan kabilelerden bazı adamlar etrafında toplandı. *Medine*'den de Kureyş'e ve diğer kabilelere mensup pek çok insan gelip kendisine katıldı. Kendilerine sempati duyan diğer kabilelerden de katılımlar oldu. Muhammed beyaz elbiseler giyip Ebû Ca'fer el-Mansûr'a isyan etti, hilafet davasında bulundu. Sonra *Medine*'ye yönelip orayı da ele geçirdi. Riyâh b. Osman b. Hayyân'ı ve oğullarını yakaladı, onları hapsetti ve bağladı. Yine *Medine*'de Abbâsoğulları'nın mevâlisini de yakalayıp onları bir evde hapsetti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Abdullah 144 senesinin Cemâziyelâhir ayının son iki gününde *Medine*'ye hâkim oldu. Bu haber

bize ulaşınca bir grup genç olarak biz de isyana katıldık. Ben o zaman on beş yaşındaydım. O, *Menâyimü Haşrem*[235] yanmda iken biz onun yanına gittik. Etrafında insanlar toplanmış ona bakıyorlardı. Hiç kimse ondan daha yüksek bir yere çıkmış değildi. Ona doğru yaklaştım ve onu gördüm. Onu görmeden önce, kendisini atın üzerine binmiş, üzerine içlikli beyaz bir kaftan giymiş, başına beyaz bir sarık sarmış bir kişi olarak tahayyül ediyordum. Hâlbuki o, derisi kalkmış ve çiçek hastalığının izi yüzünde görünen normal bir adamdı.

Sonra *Mekke*'ye bir birlik gönderdi. Orası onun adına ele geçirildi. Kardeşi İbrahim b. Abdullah *Basra*'ya yöneldi ve orasını aldı. Onunla birlikte olanlar da beyaz elbiseler giydiler. Bu durum Ebû Ca'fer'e ulaştı. Muhammed'in isyanından dolayı telaşa kapılmıştı. Vakit kaybetmeden savaşa hazırlandı. *Medine*'de Muhammed b. Abdullah'ın üzerine İsa b. Musa b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs'ı gönderdi. İlk Abbâsî halifesi Ebü'l-Abbâs'ın oğlu Muhammed'i, Horasanlılardan meydana gelen bir grubu, kumandanı ve birliği de onunla birlikte gönderdi. İsa b. Musâ, ordusunun öncü komutanlığına da Humeyd b. Kahtabe et-Tâî'yi tayin etti. Orduyu at, katır, silah ve çeşitli yiyeceklerle donattı. Ordu için gerekli olan hiçbir şeyi ihmal etmedi. İsâ b. Musa b. Ebü'l-Mekârim el-Ca'ferî'nin Ebû Ca'fer el-Mansûr ile dostluğu vardı. Benî Abbâs'a meyilli biriydi. Ebû Ca'fer, onun dostluğuna güvendi. İsa b. Musa, yanında olanlarla birlikte *Medine*'ye yöneldi ve devesini *Medine* önünde çökertti.

Muhammed b. Abdullah ve beraberindekiler ona karşı çıktılar. Günlerce süren şiddetli bir savaş oldu. Cüheyne kabilesinden kendilerine Benî Şücâ denilen bir grup insan, öldürülünceye kadar Muhammed b. Abdullah ile birlikte savaştılar. Hâlbuki onların maddi durumlarının iyi olması sebebiyle savaşa ihtiyaçları yoktu. Bunu kahramanlık için yapıyorlardı. İbnü'z-Zübeyr'in çocuklarından İbn Hudayr da Muhammed b. Abdullah ile birlikte isyana katılmıştı. İbn Hudayr, Muhammed b. Abdullah'ın öldürüldüğü gün geldiğinde, onun taraftarları arasında bir karışıklık meydana geldiğini ve kılıcın sonlarını getirdiğini görünce *Medine*'ye girmek üzere

[235] *Medine* yakınlarında bir yerdir.

Muhammed'den izin istedi. Ne yapmak istediğini bilmeden ona izin verdi. O da, Riyâh b. Osman b. Hayyân el-Mürrî ile oğlunu boğazlayarak öldürdü. Sonra geri dönüp yaptığı işi Muhammed'e söyledi. Sonra da en ön safa geçip öldürülünceye kadar çarpıştı. Karşı taraf Muhammed'in üzerine çokça saldırdılar ve usanmadan savaşa devam ettiler. Sonuçta 145 senesinin Ramazan ayının ortalarında Muhammed b. Abdullah'ı öldürdüler. Kesilen başını İsâ b. Musâ'ya götürdüler. İsâ, İbn Ebü'l-Kirâm'ı çağırarak kesik başı ona gösterdi. O da onu tanıdı. İsa b. Musa hemen secdeye kapandı. Sonra *Medine*'ye girdi. İnsanlara eman verdi. Muhammed b. Abdullah'ın isyan etmesinden öldürülünceye kadar geçen zaman iki ay on yedi gündür. Öldürüldüğü gün elli üç yaşındaydı. Daha sonra İsâ b. Musa *Medine* valisi oldu. Sonra *Mekke*'ye yöneldi, umre yapmak üzere ihrama girdi.

2119. İbrahim b. Abdullah ﴿إبراهيم بن عبد الله﴾

[İbrahim b. Abdullah] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Hind bt. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

İbrahim b. Abdullah'ın çocukları şunlardır:

Hasan: Annesi Benî Âmir b. Sa'sa'a'dan Ümâme bt. İsme b. Abdullah b. Hanzale b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır.

Ali: Annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. Abdullah b. Hasan isyan edip *Medine* ve *Mekke*'ye hâkim olup kendisine halife olarak selam verilince, kardeşi İbrahim'i de *Basra*'ya göndermişti. İbrahim *Basra*'ya 145 senesinin Ramazan ayının ilk gününde girdi. Orayı hâkimiyeti altına aldı. Onunla birlikte Basralılar da beyaz elbise giydiler. İbrahim ile birlikte İsa b. Yunus, Mu'âz b. Mu'âz, Abbâd b. el-Avvâm, İshâk b. Yusuf el-Ezrak, Mu'âviye b. Hüşeym b. Beşîr, ulema ve fukahâ grubundan büyük bir topluluk isyana katıldılar. İbrahim, Ramazan ve Şevvâl aylarını *Basra*'da geçirdi. Kardeşi Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın öldürüldüğü haberi kendisine ulaşınca savaş için hazırlandı. *Kûfe*'de Ebû Ca'fer'i el-Mansûr'u ele geçirmek için harekete geçti.

Ebû Ca'fer bir mektup yazarak İsa b. Musa'ya durumu bildirdi ve ona, İbrahim'i karşılamasını emretti. Ebû Ca'fer'in elçisi ve mektubu kendisine ulaştığında o umre yapmak üzere ihrama girmişti. Umre yapmayı bırakarak İbrahim b. Abdullah b. Hasan ile karşılaşmak üzere oradan ayrıldı. İbrahim b. Abdullah da İsa b. Musa'nın topluluğundan daha büyük bir toplulukla birlikte *Kûfe*'ye doğru yöneldi. İki ordu *Kûfe*'ye on altı fersah uzaklıktaki *Bâhamrâ*[236] mevkiinde karşılaştı. Şiddetli bir savaş oldu. Sonuçta Humeyd b. Kahtabe hezimete uğradı. Humeyd, İsâ b. Musa'nın öncü kuvvetlerinin başındaydı. Humeyd ile birlikte onun adamları da hezimete uğramıştı. İsa b. Musa, karşılarına çıkıp onları Allah için birliğe davet etti; ancak yumuşamadılar; ona bir cevap da veremediler. Hezimete uğramış olarak geçip gittiler. Humeyd, hezimete uğramış olarak gelince İsa ona şöyle dedi: "Ey Humeyd! Allah'a itaat et, Allah'a!" Humeyd, "Sıkıntı ve hezimet halinde itaat olmaz. Bütün insanlara emret ki, İsâ b. Musa ile İbrahim'in karargâhı arasında hiç kimse kalmasın." dedi. İsa bulunduğu yerden ayrılmayarak orada kaldı. Onunla beraber özel adamlarından ve maiyyetinden 100 kişi vardı. Ona, "Allah Emîr'inin iyiliğini versin! Bu yerden kenara çekilsen de insanlar sana haberin olmadan saldırmasın." dediler. İsa, "Ölmedikçe veya Allah bana bir zafer ihsan etmedikçe bu mekânı terk etmeyeceğim. Benim hakkımda 'O, hezimete uğradı.' denilmeyecek." dedi.

İbrahim b. Abdullah'ın askeri kendisine iyice yaklaştı. Öyle ki İsa, İbrahim'i ve yanındakileri görüyordu. İşte tam bu sırada bir atlı ortaya çıktı. Sağa sola aldırmadan İbrahim'in üzerine doğru hücüm etti. Bu atlı, Humeyd b. Kahtabe idi. Cariyesi onu gayrete getirmişti. Başına sarı bir sarık sarmıştı. Ona tabi olarak insanlar da hücuma geçti. Öyle ki, -insanlara karışıncaya kadar- hezimete uğrayanlardan saldırıya geçmek üzere geri

---

[236] *Bâhamrâ* adı, III. Ahmed neşrinde *Bâcümeyrâ* şekline çevrilmiştir. Üstad Ziyâd İbn Sa'd'ın hemen akabinde "Kûfe'ye on altı fersah uzaklıktadır" ifadesi üzerine fikir yürütmeden ismi tahrif edilmiş haliyle kelimeyi çalışmasına aldı. Oysa İbn Sa'd'ın ifadesi burasının Bâcümeyrâ değil, Bâhamrâ olduğunu göstermektedir. Onun bu yanlışına, işi araştırmadan Üstad Atâ da uymuştur. Kelimeni doğrusu Taberî'nin (VII, 644) İbn Sa'd'dan naklettiği rivayette de geçmektedir. Yâkût'ta "Bâhamrâ, Kûfe ile Vâsıt arasında bir yer olup Vâsıt'a daha yakındır. Bâhamrâ ile Kûfe arasında on yedi fersah vardır. Ebû Ca'fer el-Mansûr ve İbrahim b. Abdullah b. Hasan [b. Hasan] b. Ali b. Ebû Tâlib arasında meydana gelen savaş burada meydana gelmiştir. İbrahim orada öldürülmüş olup zamanımıza kadar ziyaret edilmektedir."

dönmeyen kimse kalmamıştı. Böylece her iki taraf şiddetli bir savaşa tutuşmuş oldu. Öyle ki, her iki taraf birbirlerinden kendi adamlarını bile öldürdüler. Neticede Humeyd b. Kahtabe karşı tarafın kesik başlarını İsa b. Musa'ya göndermeye başladı. Bir baş ise kalabalık bir cemaatle yüksek sesli konuşmalarla birlikte getirildi. Onlar, "Bu, İbrahim b. Abdullah'ın başıdır." dediler. İsa b. Musa, İbnü'l-Kirâm el-Ca'ferî'yi çağırdı. Başı ona gösterdi. O, "Bu, o değildir." dedi. O gün şiddetli bir şekilde savaşa devam edildi. Kimin attığı bilinmeyen bir ok, İbrahim b. Abdullah'ın göz bebeğine isabet etti ve onu perişan etti. Bulunduğu yerden bir köşeye çekilerek, "Beni indiriniz." dedi. Bineğinden indirilirken şöyle diyordu: "***Bu Allah'ın takdir ettiği bir iştir.***[237] Biz bir şey istedik, Allah başka bir şeyi murad etti." Yere indirildi. Durumu ağırlaşmıştı. Etrafına arkadaşları toplandı. Özel adamları onu korumaya çalışıyorlar, biraz aşağısında çarpışıyorlardı. Humeyd onların toplandıklarını gördü; orada hoş olmayan bir şey olduğunu anladı. Arkadaşlarına, "Şu topluluğu yerlerinden uzaklaştırmcaya ve orada niçin toplandıklarını öğreninceye kadar üzerlerine hücum edin." dedi. Onların üzerlerine saldırdılar. Şiddetli çarpışmalar oldu. İbrahim ile onu korumak için çarpışanları birbirlerinden ayırdılar ve onunla başbaşa kaldılar. Kafasını kesip İsa b. Musa'ya getirdiler. İsa onu İbnü'l-Kirâm el-Ca'ferî'ye gösterdi. Bu sefer "Evet! Bu, odur" dedi. İsa b. Musa yere inip secde etti ve onu Ebû Ca'fer'e gönderdi. Onun öldürülmesi, 145 senesinin Zilkâde ayının bitimine beş gün kala Pazartesi günü gerçekleşmişti. Öldürüldüğü gün, kırk sekiz yaşında idi. İsyan etmesiyle öldürülmesi arasında üç aydan beş gün eksik bir süre geçmiştir.

2120. Musa b. Abdullah ﴿موسى بن عبد الله﴾

[Musa b. Abdullah] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Hind bt. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Musa b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Muhammed, İbrahim, Abdullah, Fâtıma, Zeyneb, Rukayye, Külsûm ve Hadîce: Bunlarm annesi

[237] Ahzâb 33/38.

Ümmü Seleme bt. Muhammed b. Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk'tir.

2121. İdrîs el-Asğar b. Abdullah ﴿إدريس الأصغر بن عبد الله﴾

[İdrîs el-Asğar İbn Abdullah] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Âtike bt. Abdülmelik b. el-Hâris eş-Şâir b. Hâlid b. el-Âs b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

Muhammed b. Abdullah b. Hasan isyan ettiği zaman İdrîs b. Abdullah küçüktü. Ancak Hüseyn b. Ali, *Fah*'ta[238] isyan ettiği zaman, onunla birlikte o da isyana katıldı. Hüseyn öldürülünce İdrîs Endülüs ve Berberî ülkesine kaçtı. Sonraki hayatını buralarda geçirdi. Burada pek çok çocukları oldu. Hatta o bölgelere hâkim oldular. Fâtıma bt. İdrîs adlı bir kızı *Medine*'de ikamet etti. Bu kız, Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib ile evlenmişti. Bu evlilikten yine Fâtıma isminde bir kız dünyaya gelmişti. Muhammed b. İbrahim sonradan Fâtıma'dan ayrılmıştı.

2122. Yahya b. Abdullah ﴿يحيى بن عبد الله﴾

[Yahya b. Abdullah] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi Kureybe bt. Rukeyh b. Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır.

Yahya b. Abdullah'ın Muhammed isminde bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi Kureyş'ten Hadîce bt. İbrahim b. Talha b. Ömer b. Ubeydullah b. Ma'mer et-Teymî'dir.

Halife Hârûn, Yahya'yı aratmış, ancak o gizlenmişti. Yahya ondan korktuğu için *Deylem*'e[239] kaçıp gitti. Yahya'nın etrafında çok adam toplanmıştı. Hârûn onun üzerine el-Fadl b. Yahya b. Hâlid'i gönderdi ve ona eman verdi. İstediği şeyi de ona verdi. Yahya bu emanla gelip Hârûn ile gö-

---

[238] Hicaz bölgesinde Medine civarında Cüheyne kabilesinin ikamet ettiği bölgenin adı (M).

[239] Deylem, Hazar Denizi'nin batısındaki dağlık bölgenin tarihî adıdır. Doğusundaki Taberistan (bugünkü Mâzenderân) ile batısındaki Gilan da geniş anlamla tarihî Deylem bölgesinin içine kabul edilir (M).

rüştü. *Medine*'ye gitmek üzere izin istedi. Hârûn bu izni de verdi. Bundan sonra Yahya *Medine*'ye döndü ve burada vefat etti.

Yahya, Hüseyn b. Ali ile birlikte *Fah*'ta isyana katılmış; o gün kurtulmuştu.

2123. Ali b. Hasan ﴿علي بن حسن﴾

[Ali b. Hasan] b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Fâtıma'dır. O, Benî Âmir b. Sa'sa'a'dan Ümmü Habbân bt. Âmir b. Abdullah b. Bişr b. Âmir -Mülâ'ibü'l-Esinne- b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Çok ibadet etmesi, fazileti, ictihadı ve verâ sahibi olması sebebiyle kendisine es-Sâcid [secde eden] denilirdi.

Ali b. Hasan'ın çocukları şunlardır:

Hüseyn: Orada isyan ettiği *Fah*'ın sahibidir. Emîrü'l-Müminîn Musa'nın halifeliği zamanında insanları kendisine çağırdı. O sene el-Abbâs b. Muhammed, Süleymân b. Ebû Ca'fer, Musa b. İsa ve Muhammed b. Süleymân bir araya gelip maiyyeti ve askerleriyle birlikte toplandılar. *Fah*'ta Hüseyn b. Ali ile karşılaştılar. Onunla ve beraberindekilerle savaştılar. Üzerine fazlaca saldırınca arkadaşları hezimete uğradı. Onu öldürüp başını Emîrü'l-Müminîn Musa'ya gönderdiler.

el-Hasan, Ali, Muhammed, Ubeydullah, Külsûm, Rukayye, Fâtıma ve Ümmü'l-Hasan: Bunların annesi Zeyneb bt. Abdullah b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Zeyneb bt. Abdullah b. Hasan, aynı zamanda o zamanın âbide hanımlarındandı. "*Medine*'de Ali'nin eşinden daha çok ibadet eden kimse yoktur." denirdi. Ali'nin hanımı ise Zeyneb bt. Abdullah b. Hasan idi. Ebû Ca'fer el-Mansûr, Abdullah b. el-Hasan'ın, kardeşlerinin ve diğer aile fertlerinin yakalanıp getirilmesini emrettiğinde, Ali b. Hasan da onlarla birlikte yakalandı ve *Kûfe*'de el-Hâşimiyye'de hapsedildiler. Ali b. Hasan 145 senesinde hapiste vefat etti.

2124. Hasan b. Zeyd ﴿حسن بن زيد﴾

[Hasan b. Zeyd] b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, ümmü veleddir. Künyesi Ebû Muhammed'dir.

el-Hasan b. Zeyd'in çocukları şunlardır:

Muhammed, el-Kâsım ve Ümmü Külsûm: Bu kız ile ilk Abbâsî halifesi Ebü'l-Abbâs evlenmiş, bu evlilikten iki kız çocukları olmuş; ancak daha küçük iken ikisi de ölmüştür. Bu üç çocuğun annesi Ümmü Seleme bt. Hüseyn el-Esrem b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ali, İbrahim, Zeyd ve İsa: Bunların annesi ümmü veleddir.

İsmail ve İshâk el-A'ver: Bunların annesi ümmü veleddir.

Abdullah: Annesi Reyyâd bt. Bistâm b. Umeyr es-Selîl b. Kays b. Mes'ûd b. Kays b. Hâlid Zü'l-ceddeyn b. Abdullah b. Amr b. el-Hâris b. Hemmâm b. Mürre b. Zühl b. Şeybân'dır.

Hasan b. Zeyd'in künyesi Ebû Muhammed'dir. Bildiği hadisler vardı. Sika ve güvenilir bir râvî idi.

Ebû Ca'fer el-Mansûr onu *Medine* valiliğine tayin etmişti. Burada beş yıl valilik yaptı. Sonra Ebû Ca'fer ona kızdı, onu sorguya çekti ve azletti. Onun her şeyine el koyup sattı ve kendisini de hapse attı. Hasan'dan sonra Abdüssamed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs'ı valiliğe getirdi. O zaman babasının veliahti olan Muhammed el-Mehdî, Abdüssamed b. Ali'ye bir sır yazdı. O da şuydu: "Hasan b. Zeyd'e kötü bir şey yapmaktan sakın! Ona yumuşak davran ve ona karşı toleranslı ol." Abdüssamed de böyle yaptı. Ancak Hasan, Ebû Ca'fer ölünceye kadar hapiste kaldı. Onu hapisten el-Mehdî çıkardı. Onun şerefini iade etti ve daha önce kaybettiği her şeyi ona verdi. el-Mehdî 168 senesinde hac için geldiğinde yanında Hasan b. Zeyd de vardı. Yolda iken yanlarındaki su bir hayli azalmıştı. Yanındakilerin susuzluktan öleceği endişesine kapıldı. Bu sebeple o sene haccetmeden yoldan geri döndü. Hasan b. Zeyd ise *Mekke*'ye gitti. Günlerce hastalıktan şikayet etti. Sonra el-Hâcir'de vefat etti. 168 senesinde buraya defnedildi.

2125. Ca'fer b. Muhammed ﴿جعفر بن محمد﴾ [240]

[Ca'fer b. Muhammed] b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi Ümmü Ferve bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es- Sıddîk'tir.

Ca'fer b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

İsmail el-A'rec, Abdullah ve Ümmü Ferve: Bunların anneleri, Fâtıma bt. el-Hüseyn el-Esrem b. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Musa b. Ca'fer: Abbâsi halifesi Hârûn onu kendisinin mevlası es-Sindî'nin yanında *Bağdat* hapishanesinde hapsetti. Musa bu hapishanede öldü.

İshâk, Muhammed ve Fâtıma: Fâtıma, Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs ile evlenmiş ve onunla evli iken vefat etmiştir. Bu çocukların anneleri, ümmü veleddir.

Yahya b. Ca'fer, Abbâs, Esmâ ve Fâtıma es-Suğrâ: Bu çocukların anneleri de farklı ümmü veledlerdir.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî anlattı; dedi ki: Bana Hüseyn b. Ali b. Hüseyn haber verdi; dedi ki:

Ali b. Hüseyn, Ebû Ca'fer'e, "Ca'fer kaç yaşına bastı?" diye sordu. Ebû Ca'fer de, "Yedi yaşına." dedi. Ali b. Hüseyn de, "Ona namazı emret." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ca'fer b. Muhammed'i kölesi Mu'attib'e şöyle derken işittim:

"Mâlik b. Enes'e git. Ona şunu ve şunu sor. Sonra gelip onun söylediklerini bana haber ver." Muhammed b. Ömer dedi ki: Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr, bu Mu'attib'i yakalattı ve ona 100 sopa vurdurdu. Mu'attib, bu sebeple öldü.

Ca'fer b. Muhammed, babasından, Nâfi'den ve Atâ b. Ebû Rebâh'tan hadis rivayetinde bulundu.

---

[240] Ca'fer b. Muhammed'in isminin devamından başlayarak İbrahim b. Muhammed'in biyografisinin son cümlesine kadar olan kısım Üstâd Ziyâd'ın neşrinde bulunmamaktadır. Aynı şekilde bu bölüm Üstâd Adâ'nın neşrinde de yoktur. Üstâd Ziyâd'ın neşrinden düşen kısmın aynı şekilde Üstâd Atâ'nın neşrinden düşmesi, bu bölümde aşina olduğumuz bir durum oldu. Bunun sebebi araştırmacılardan gizlenemez.

Muhammed b. Abdullah b. Hasan *Medine*'de isyan edince, Ca'fer de *el-Fur* denilen[241] yerdeki arazilerine kaçtı. Muhammed öldürülünceye kadar gözden ırak bir şekilde orada ikamet etmeye devam etti. Muhammed öldürülünce insanlar huzur ve emniyet buldular. Ca'fer de *Medine*'ye geri döndü. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında 148 senesinde vefat edinceye kadar *Medine*'de ikamet etmeye devam etti. Vefat ettiğinde yetmiş bir yaşındaydı.

2126. İbrahim b. Muhammed ﴿إبراهيم بن محمد﴾

[İbrahim b. Muhammed] b. Ali b. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib. Annesi, ümmü veleddir. İbrahim'e el-İmâm denirdi.

Babası kendisine [emirlik işlerini tedvir konusunda] vasiyette bulunmuştu. Bu yüzden kendilerinin taraftar ve yardımcıları onunla irtibata geçerler, *Horasan*'da bulunanlar dahi onunla mektuplaşırlar ve elçileri de ona gelirdi. Mervân b. Muhammed bu durumdan haberdar olunca üzerine adam gönderip onu yakalattı ve *Şam* diyarında hapse attı. İbrahim, 131 senesinde bu hapishanede öldü. Öldüğünde kırk sekiz yaşındaydı.

Abbâsoğulları'ndan olan ailesi ve el-Müsevvide'den[242] ortaya çıkışı *Kûfe*'deydi. Halifelik için Ebü'l-Abbâs Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs'a biat edilmesi, 132. senenin Rebîülevvel ayının ortalarında olmuştu. O zaman Ebü'l-Abbâs yirmi altı yaşındaydı.

Ebü'l-Abbâs'ın annesi, Benî el-Hâris b. Ka'b'dan Rayta bt. Ubeydullah b. Abdullah b. Abdülmedân b. ed-Deyyân'dır. Kardeşi Ebû Ca'fer Abdullah b. Muhammed üzerine takdim edildi. Ebû Ca'fer ondan sonra gelmiş oldu.

2127. Abdullah b. Muhammed ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Abdullah b. Muhammed] b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi, Hadîce bt. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Lakabı Dâfin'dir (gömen, defneden). Babasından ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Az hadis rivayet

[241] Mekke vadilerinden birinin adıdır (M).

[242] Abbâsî taraftarlarına, siyah rengi sembol olarak kullandıkları için verilen bir isimdir (E).

edenlerdendir. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliğinin son zamanlarında vefat etti.

2128. Kardeşi Ubeydullah b. Muhammed ﴿عبيد الله بن محمد﴾

[Ubeydullah b. Muhammed] b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2129. Kardeşleri Ömer b. Muhammed ﴿عمر بن محمد﴾

[Ömer b. Muhammed] b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib. Annesi Hadîce bt. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Ondan hadis rivayet edilmiştir.

Ömer b. Mu'ammer'in çocukları şunlardır:

İbrahim, İsmail, Habîbe ve Musâ: Bunların annesi ümmü veleddir.

Fâtıma: Annesinin ismi bize bildirilmeti.

2130. Kudâme b. Musa ﴿قدامة بن موسى﴾

[Kudâme b. Musa] b. Ömer b. Kudâme b. Maz'ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cümah. Annesi, Nüfey'a bt. Abdullah b. Akîl b. Ebû Tâlib'dir.

2131. Lût b. İshâk ﴿لوط بن إسحاق﴾

[Lût b. İshâk] b. el-Muğîre b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf. Annesi, Ümmü İshâk bt. Sa'îd b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir. Künyesi Ebü'l-Muğîre'dir. Az hadis rivayet eden âlim ve âbid bir zattı. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında vefat etti.

2132. Muhammed b. Lût ﴿محمد بن لوط﴾

[Muhammed b. Lût] b. el-Muğîre b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf. Annesi, ümmü veleddir.

Muhammed b. Lût'un Utbe isimli bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Utbe b. Utbe b. el-Hâris b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'in kızıdır.

Muhammed b. Lût'un künyesi Ebü'l-Muğîre'dir. Ondan hadis rivayet edilmiştir. Ebû Ca'fer el-Mansûr'un halifeliği zamanında vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2133. Yezîd b. Abdülmelik ﴿يزيد بن عبد الملك﴾

[Yezîd b. Abdülmelik] b. el-Muğîre b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim.

Yezîd b. Abdülmelik'in çocukları şunlardır:

Abdülvâhid: Annesinin ismi bize bildirilmedi.

Hâlid ve Yahya: Bu iki çocuğun annesi ümmü veleddir.

Yezîd b. Abdülmelik'in künyesi Ebû Hâlid'dir. Ondan hadis rivayet edilmiştir. Keskin bir hafızası vardı. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Hadisleri vardır. 167 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2134. ez-Zübeyr b. Sa'îd ﴿الزبير بن سعيد﴾

[ez-Zübeyr b. Sa'îd] b. Süleymân b. Sa'îd b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim. Annesi Humeyde'dir. O Hamâde bt. Ya'kûb b. Sa'îd b. b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'dir.

ez-Zübeyr b. Sa'îd'in çocukları şunlardır:

el-Kâsım: ez-Zübeyr, künyesini ondan alir. Muhammed el-Ekber ve Rukayye: Bu çocuklar küçük iken öldüler. Bunların anneleri Ümmü'l-Muğîre bt. Süleymân b. Sa'îd b. Nevfel b. el-Hâris'tir.

İshâk, et-Tâhir, Büreyke, Ümmü'l-Kâsım, Fâtıma ve Ümmü Sa'îd: Bunların annesi ümmü veleddir.

el-Hasan, Sa'îd, Muhammed el-Asğar, İbrahim, Suhayka, Sükeyne ve Zeyneb: Bunların annesi Hasan b. ez-Zübeyr b. el-Velîd b. Sa'îd b. Nevfel'in kızıdır.

el-Fadl, Muhammed el-Evsat, Külsûm el-Kübrâ ve Âişe: Bunların anneleri farklı ümmü veledlerdir. Bu çocukların hepsi küçük iken ölmüşlerdir.

ez-Zübeyr b. Sa'îd az hadis rivayet edenlerdendir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti.

2135. Ömer b. Hamza ﴿عمر بن حمزة﴾

[Ömer b. Hamza] b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Âmir b. Lüey'den Ümmü Hakîm bt. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebû Zi'b'dir.

Ömer b. Hamza'nın Hamza isimli bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi Fâtıma bt. Sâlim b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Ebû Üsâme ve diğerleri Ömer b. Hamza'dan hadis rivayet etmişlerdir.

2136. Abdurrahman b. Abdullah ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk. O'na İbn Ebû Atîk de denirdi. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2137. Hafs b. Ebû Bekir ﴿حفص بن أبي بكر﴾

[Hafs b. Ebû Bekir] b. Hafs b. Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs. ez-Zührî ondan hadis rivayet etmiştir.

2138. Mu'âviye b. İshâk ﴿معاوية بن إسحاق﴾

[Mu'âviye b. İshâk] b. Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Teym b. Mürre. Annesi, ümmü veleddir.

Mu'âviye b. İshâk'ın çocukları şunlardır:

Talha ve İshâk: Bu iki çocuğun annesi Benî Esed'in Benî es-Saydâ kolundan Ümmü Cemîl bt. Meysere b. Umâre'dir. Ümmü Cemîl'in annesi ise ümmü veleddir.

Ümmü İshâk: Annesi ümmü veleddir.

es-Sevrî ve Şu'be, Mu'âviye b. İshâk'tan hadis rivayet etmişlerdir.

2139. Kardeşi Mûsâ b. İshâk ﴿موسى بن إسحاق﴾

[Mûsâ b. İshâk] b. Talha b. Ubeydullah. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2140. Muhammed b. İmrân ﴿محمد بن عمران﴾

[Muhammed b. İmrân] b. İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî. Künyesi *Ebû Süleymân*'dır. Annesi Esmâ bt. Seleme b. Ömer b. Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'dir. Esmâ'nın annesi Hafsa bt. Ubeydullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır. Hafsa'nın annesi, Esmâ bt. Zeyd b. el-Hattâb b. Nüfeyl'dir.

Muhammed b. İmrân'm Abdullah isimli bir çocuğu vardır. Bu çocuğun annesi ümmü veleddir.

Muhammed b. İmrân, Emevîlerin *Medine* kâdılığını yaptı. Abbâsî halifesi Ebû Ca'fer Mansûr da onu *Medine* kâdılığına getirdi. İzzetli, şerefli ve salâbetli bir adamdı. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir. 154 senesinde *Medine*'de vefat etti. Ebû Ca'fer'e onun vefat ettiği haberi ulaştığında, "Bugün Kureyş duruldu ve sakinleşti." dedi.

2141. Talha b. Yahya ﴿طلحة بن يحيى﴾

[Talha b. Yahya] b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî. Annesi, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin kızı Ümmü Ebân veya Ümmü Ünâs'tır.

Talha b. Yahya'nın çocukları şunlardır: Yahya, Muhammed, Sâlih, İshâk, Abdullah, İsa, Ya'kûb, İsmail, Nûh, İbrâhîm, Yûsuf, Dâvûd, Su'dâ, Ümmü Abdullah, Âişe ve Ümmü Talha: Bu çocukların anneleri farklı ümmü veledlerdir.

es-Sevrî ve diğerleri Talha b. Yahya'dan hadis rivayet etti.

2142. Bilâl b. Yahya ﴿بلال بن يحيى﴾

[Bilâl b. Yahya] b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî. Annesi ümmü veleddir.

Bilâl b. Yahya'nın çocukları şunlardır:

Yahya, İshâk ve İsa: Bunların annesi Rebî'a bir ümmü veleddir.

Talha: Annesi Su'dâ bt. Yahya b. İsa b. Talha'dır.

el-Hazîn el-Kinânî, Bilâl b. Yahya'yı şöyle medh etmiştir:

Bilâl b. Yahya gizlenmeyen parlak bir hilâldir.

Herkes için bir hilâl ve bir yol göstericidir.

Mus'ab "Bu beyit, es-Serî b. Abdurrahman b. Uveym b. Sâ'ide'nindir." dedi.

2143. Kardeşleri İshâk b. Yahya ﴿إسحاق بن يحيى﴾

[İshâk b. Yahya] b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî. Annesi, Kelb kabilesinden el-Hansâ bt. Zebbân b. el-Ebred b. Mesâd b. Adî b. Evs b. Câbir b. Ka'b b. Uleym'dir. Yukarıda adı geçen Talha ve Bilâl'in erkek kardeşidir.

İshâk b. Yahya'nın Muhammed isimli bir çocuğu vardır. Onun annesinin ismi bize söylenmedi.

İshâk b. Yahya, Mücâhid, el-Müseyyeb b. Dârim ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Hadisçilere göre kardeşi Talha b. Yahya, İshâk'tan daha sağlam ve rivayetleri delil olan bir râvîdir.

İshâk b. Yahya'nın künyesi *Ebû Muhammed*'dir. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti. Zayıf görülen râvîlerdendir.

2144. Rebî'a b. Osman ﴿ربيعة بن عثمان﴾

[Rebî'a b. Osman] b. Rebî'a b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, Ümmü Yahya bt. el-Münkedir b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ'dır. Rebî'a'nın künyesi Ebû Osman'dır. Az hadis rivayet eden sika, güvenilir ve hüccet olan bir râvî idi. [Maddî] sıkıntısı vardı. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 154 senesinde yetmiş yedi yaşında iken *Medine*'de vefat etti.

2145. Musa b. Muhammed ﴿موسى بن محمد﴾

[Musa b. Muhammed] b. İbrahim b. el-Hâris b. Hâlid b. Sahr b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi, Ümmü İsa bt. İmrân b. Ebû Yahya'dır. Ebû Yahya'nın adı Umeyr'dir. Musa b. Muhammed'in künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 151 senesinde yetmiş yaşında iken vefat etti. İbn Ebû Zi'b ve diğerleri ondan hadis rivayet etmiştir. Çok hadis rivayet eden râvîlerdendir. Münker hadisleri vardır.

2146. ed-Dahhâk b. Osman ﴿الضحاك بن عثمان﴾

[ed-Dahhâk b. Osman] b. Abdullah b. Hâlid b. Hizâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Benî Leys b. Bekr'den Âmine bt. Abdullah'tır.

ed-Dahhâk b. Osman'ın çocukları şunlardır:

Osman ve Abdürab: Bu ikisinin annesi Mesleme b. el-Muğîre b. Abdullah b. Hâlid b. Hizâm'dır.

Muhammed: Bu çocuğun annesi ümmü veleddir.

ed-Dahhâk'in künyesi *Ebû Osman*'dır. Sika ve güvenilir bir râvî idi. es-Sevrî, İbn Ebû Füdeyk ve başkaları ondan hadis rivayet etti. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 153 senesinde *Medine*'de vefat etti. Kendisinin nesli devam etmiştir. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2147. Üsâme b. Zeyd ﴿أسامة بن زيد﴾

[Üsâme b. Zeyd] el-Leysî. Leys kabilesinin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Zeyd*'dir. Yetmiş küsur yaşında iken 153 senesinde vefat etti. el-Kâsım b. Muhammed ve başkalarından hadis dinledi. Çok hadis rivayet eden râvîlerdendir. Ancak kendisi zayıf görülmüştür.

2148. el-Velîd b. Kesîr ﴿الوليد بن كثير﴾

Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Benî Mahzûm'un mevlasıdır. 151 senesinde *Kûfe*'de vefat etti. Ebû Seleme ve Kûfelilerden bazı kimseler ondan

hadis rivayet etti. Allah Resûlü'nün siyer ve meğâzîsini çok iyi bilirdi. Rivayet ettiği bazı hadisler vardır. Hakkında ileri-geri bazı sözler söylenmişse de o, söylendiği gibi biri değildir.

2149. Câriye b. Ebû İmrân ﴿جارية بن أبي عمران﴾

Künyesi Ebû İmrân'dır. Yetmiş dört yaşında iken 148 senesinde *Medine*'de vefat etti. Şerefli ve âbid bir insan olarak bilinirdi. Hadis rivayetinde de meşhurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Eğer Câriye'ye "Kıyamet yarın kopacak." denilse bu durum, onun kendisini ibadete daha fazla vermesi için bir etki meydana getirmezdi. Rivayet ettiği hadislerin az bir kısmı hüccet sayılır. Biz Mâlik'e kendisinin muhalif olduğu bir konuda "Bize onu Câriye rivayet etti." derdik; o da "Câriye'nin arkasında kimse yoktur." derdi. Mâlik'in mescide girip orada bulunan Câriye'nin yanına gidip ona selam verdiğini gördüm.

2150. Abdülhamîd b. Ca'fer ﴿عبد الحميد بن جعفر﴾

[Abdülhamîd b. Ca'fer] b. el-Hakem el-Hakemî. Onun el-Fityûn'un çocuklarından olduğu da söylenmiştir. Onlar Evs kabilesinin haliflerindendi. Künyesi *Ebü'l-Fadl*'dır. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Yetmiş yaşında iken 153 senesinde *Medine*'de vefat etti. Hüşeym ve diğerleri ondan hadis rivayet etmiştir. Yahya b. Sa'îd şöyle dedi: "Süfyân es-Sevrî, Abdülhamîd b. Ca'fer'e yönelik tenkitlerde bulunurdu. Ancak ikisinin arasındaki münasebetin ne olduğunu bilmiyorum."

2151. Muhammed b. İshâk ﴿محمد بن إسحاق﴾

[Muhammed b. İshâk] b. Yesâr. Kays b. Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'ın mevlasıdır. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Dedesi Yesâr, *Aynüttemr*[243] esirlerindendi. Muhammed b. İshâk, Allah Resûlü'nün (sas)

[243] Aynüttemr, Kûfe'nin batısında Şam'a giden Irak yolu üzerinde bulunan ve Hâlid b. Velid tarafından fethedilen bir şehirdir (M).

meğâzîsini ilk olarak toplayan ve telif eden kişidir. Âsım b. Ömer b. Katâde, Yezîd b. Rûmân, Muhammed b. İbrahim ve diğerlerinden hadis rivayet etmiştir. Fâtıma bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr'den de hadis rivayetinde bulunmuştur. Fâtıma, Hişâm b. Urve'nin eşiydi. Bu durum Hişâm'a ulaştığı zaman "O, eşimin yanına gelmek istiyor!" demiş. Hişâm bu sözüyle Muhammed'in eşinden rivayette bulunmasını kabul etmemiş görünmektedir. *Medine*'den ilk önce çıkanlardandır. İbrahim b. Sa'îd'in dışında Medinelilerden hiç kimse ondan rivayette bulunmamıştır.

Muhammed b. İshâk, el-Abbâs b. Muhammed ile birlikte *el-Cezîre*'de bulunmuştur. Sonra *Hîre*'de Ebû Ca'fer'in yanına gelip onun için *el-Meğâzî*'yi yazmıştır. Bu sebeple Kûfeliler kendisinden hadis dinlemişlerdir. el-Abbâs b. Muhammed ile birlikte bulunduğu sıralarda Cezîreliler de kendisinden hadis dinlemişlerdir. Daha sonra *Rey* şehrine geldi. Dolayısıyla Reyliler de ondan hadis dinlediler. Bu beldelerdekilerin ondan yaptığı rivayetler, Medinelilerin ondan yaptığı rivayetlerden daha çoktur. En sonunda *Bağdat*'a geldi.

Muhammed b. İshâk'ın oğlu bana haber verdi; dedi ki:

150 senesinde *Bağdat*'ta vefat etti ve *el-Hayzürân Kabristanı*'na defnedildi.

Âlimlerden başkaları da dedi ki: Muhammed b. İshâk 151 senesinde vefat etti. Çok hadis rivayet eden bir râvî idi. Âlimler onun rivayetlerini yazdılar. Bazı âlimler ise onu zayıf buluyorlardı.

2152. Kardeşi Ömer b. İshâk ﴿عمر بن إسحاق﴾

[Ömer b. İshâk] b. Yesâr. Künyesi Ebû Hafs'tır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ben ona ulaştım ve onun rivayetlerini yazdım. Onun bildiği bazı hadisler vardı. Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im ve diğerlerinden hadis almıştı.

Az hadis rivayet edenlerdendir. Bildiğim kadarıyla 154 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2153. Kardeşleri Ebû Bekir b. İshâk ﴿أبو بكر بن إسحاق﴾

[Ebû Bekir b. İshâk] b. Yesâr. Ondan hadis rivayet edilmiştir.

2154. Beredân b. Ebü'n-Nadr ﴿بردان بن أبي النضر﴾

O, Ömer b. Ubeydullah b. Ma'mer et-Teymî'nin mevlası İbrahim b. Sâlim'dir. Künyesi *Ebû İshâk*'tır.

Yetmiş dört yaşında iken 153 senesinde vefat etti. Sa'îd b. el-Müseyyeb ve diğerlerinden hadis rivayet etmiştir. Sika ve güvenilir bir râvî olup ondan rivayet edilen bazı hadisler mevcuttur.

2155. Dâvûd b. Kays el-Ferrâ ﴿داود بن قيس﴾

[Dâvûd b. Kays] el-Ferrâ. Ona ed-Debbâğ da denirdi. Künyesi *Ebû Süleymân*'dır. Kureyş kabilesinin mevlalarındandır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki:

Medine'de Dâvûd b. Kays ile el-Haccâc b. Safvân'dan daha faziletli kimse görmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. el-Kâsım anlattı; dedi ki:

Hişâm b. Abdülmelik, Hâlid b. Abdülmelik b. el-Hâris b. el-Hakem'i vali tayin etti. Hâlid minberde Ali b. Ebû Tâlib hakkında menfi sözler söylüyordu. Yine bir gün Allah Resûlü'nün minberinde iken onun şöyle dediğini işittim: "Allah'a yemin olsun ki, Allah Resûlü (sas) Ali'yi zekât toplamakla görevlendirdi. Hâlbuki Allah Resûlü onun şöyle şöyle birisi olduğunu biliyordu. Fakat Fâtıma o konuda Peygamber ile konuşmuştu."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana, Ebû Kadîd rivayet etti; dedi ki:

Dâvûd b. Kays el-Ferrâ'yı gördüm; iki dizi üzerine çökmüş, insanlar onu susturuncaya kadar "Yalan söyledi! Yalan söyledi!" diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Sebre anlattı. O da Sâlih b. Muhammed'den şöyle dediğini rivayet etti:

Uyumuştum. O gün Hâlid b. Abdülmelik hutbe okuyordu. Korkmuştum. Çünkü rüyada gördüm ki, kabir yarılmıştı ve bir adam oradan çıkıp şöyle diyordu. "Yalan söyledin! Yalan söyledin!" Namaz için kâmet getirilip namaz kıldıktan sonra neler olduğunu sordum. Bana Hâlid b. Abdülmelik'in konuştukları anlatıldı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Dâvûd b. Kays, Muhammed b. Aclân'ın meclisinde oturuyordu. Muhammed b. Aclân vefat edince, dönüp kendisinin başka bir meclisinde oturdu. Dâvûd, sika ve güvenilir bir râvî idi. Ondan rivayet edilen bazı sahih hadisler mevcuttur.

2156. Humeyd b. Ziyâd el-Harrât ﴿حميد بن زياد﴾

[Humeyd b. Ziyâd] el-Harrât. Künyesi Ebû Sahr veya Ebû Subh'tır. Abdullah b. Vehb, İbn Ebû Füdeyk ve başkaları ondan hadis rivayet ettiler.

2157. Muhammed b. Ebû Humeyd ﴿محمد بن أبي حميد﴾

Muhammed b. Humeyd ez-Züraki. Bazıları onun Hammâd b. Ebû Humeyd olduğunu söylemişlerdir.

2158. Ebû Hazre ﴿أبو حزرة﴾

Adı, Ya'kûb b. Mücâhid'dir. Künyesi *Ebû Yusuf*tur.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Öyle zannediyorum ki o, Benî Mahzûm'un mevlalarındandır. Kıssacı idi. 149 veya 150 senesinde *İskenderiyye*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir. Yahya b. el-Kattân ondan hadis rivayet etmiştir.

2159. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Ebû Hurre. Eslem kabilesinin mevlalarından. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. 157 veya 158 senesinde vefat etti.

2160. Musa b. Ubeyde ﴿موسى بن عبيدة﴾

[Musa b. Ubeyde] b. en-Neşît er-Rebezî. Künyesi *Abdülazîz*'dir. Bazı insanlar onun Yemenli olduğunu söylüyorlardı. Bazıları da velâ ilişkisiyle Yemenle bağlantılı olduğunu söylemiştir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 153 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Ancak hadiste hüccet sayılmamaktadır.

2161. Mu'âz b. Muhammed ﴿معاذ بن محمد﴾

[Mu'âz b. Muhammed] b. Amr b. Mihsan en-Neccârî. Künyesi Ebü'l-Hâris'tir. Otuz sene boyunca Ramazan aylarında Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde imamlık yapmıştır. Âlim bir zattı. 154 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2162. Ömer b. Nâfi ﴿عمر بن نافع﴾

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Güvenilir bir râvî idi. Mâlik b. Enes ondan hadis rivayet etti. Az hadis rivayet edenlerdendir. Fakat hadisçiler onun hadisini hüccet olarak kullanmamışlardır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

2163. Kardeşi Ebû Bekir b. Nâfi ﴿أبو بكر بن نافع﴾

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Ayna zamanda Abdullah b. Ömer'den hadis rivayet etmiştir.

2164. Kardeşleri Abdullah b. Nâfi ﴿عبد الله بن نافع﴾

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Künyesi *Ebû Bekir*'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 154 senesinde *Medine*'de vefat etti. Ondan rivayet edilmiş olan bazı hadisler vardır. Zayıf bir râvîdir.

2165. Yahya b. Abdullah ﴿يحيى بن عبد الله﴾

[Yahya b. Abdullah] b. Ebû Katâde b. Rib'î b. Beldeme b. Hunâs b. Sinân b. Ubeyd. Adı, Benî Selime b. el-Hazrec'dendir. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Annesi ümmü veleddir.

Yahya b. Abdullah'ın Katâde isminde bir oğlu vardı. Bu çocuğun annesi Hadîde bt. Nadle b. Abdullah b. Hırâş b. Ümeyye b. Huzâ'a'dır. Kureyş'ten Benî Mahzûm'un halîfidir. 162 senesinde vefat etti.

2166. Abdullah b. Âmir el-Eslemî ﴿عبد الله بن عامر﴾

[Abdullah b. Âmir] el-Eslemî. Eslem'den Benî Mâlik b. Efsâ'dandır. Künyesi *Ebû Âmir*'dir. Kur'ân okuyucularından (kâri) idi. Ramazan ayında Medinelilerle birlikte olurdu. 150, 151 veya 152 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden, ancak zayıf bulunan bir râvîdir.

2167. Harâm b. Osman el-Ensârî ﴿حرام بن عثمان﴾

[Harâm b. Osman] el-Ensârî. Benî Selime'den bir zattır. Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın isyanından önce vefat etti. 150 senesinde *Medine*'de vefat ettiği söylenmiştir. Çok hadis rivayet eden zayıf bir râvîdir.

2168. Amr b. Osman ﴿عمرو بن عثمان﴾

Amr b. Osman b. Hâni. Osman b. Affân'ın mevlasıdır. Hâni, Ali b. Ebû Tâlib'in oradan geçerken bir ev yapan, Ali'nin, "Bu ev kimindir?" diye sorduğu, "Hâni'nindir" dedikleri kişidir. Ali de "Gerçekten Hâni'nindir."[244] dedi. Hâni'nin gözleri görmüyordu. Hâni'nin çocukları, Osman'ın katledilmesinden sonra Hemdân kabilesine intisap ettiler. Kûfeliler Amr b. Osman b. Hâni'den hadis rivayet etmişlerdir.

2169. Abdullah b. Ebû Ubeyde ﴿عبد الله بن أبي عبيدة﴾

[244] Hz. Ali, onun ismine gönderme yaparak cevap vermiştir. Hâni, "şen, mutlu, neşeli" anlamlarına gelir (E).

[Abdullah b. Ebû Ubeyde] b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir. Ans kabilesindendir. Onlar Benî Mahzûm'un idiler. Abdullah âlim bir zattı.

2170. el-Muğîre b. Abdurrahman ﴿المغيرة بن عبد الرحمن﴾

[el-Muğîre b. Abdurrahman] b. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebû Zi'b. Ebû Zi'b'in adı Hişâm b. Şu'be b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. Annesi Büreyhe bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Ebû Zi'b b. Şu'be b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. el-Muğîre, kardeşi Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b'den daha yaşlıdır.

2171. Kardeşi Muhammed b. Abdurrahman ﴿محمد بن عبد الرحمن﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebû Zi'b. Ebû Zi'b'in adı Hişâm b. Şu'be b. Abdullah b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'dir. Annesi Büreyhe bt. Abdurrahman b. el-Hâris b. Ebû Zi'b'dir. Ebû Zi'b'in annesi de, Ümmü Habîb bt. el-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf'tır. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs, onun dayısıdır. Ebû Zi'b, Kayser'e kadar gitmişti. Osman b. el-Huveyris b. Esed b. Abdüluzzâ - Osman'a "Kureyş'in Şeytanı" denirdi- onu Kayser'e jurnal etmiş, Kayser de Ebû Zi'b'i hapsetmişti. Neticede Ebû Zi'b hapiste öldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b'in künyesi *Ebü'l-Hâris*'tir. *Âmü'l-cuhâf*[245] diye bilinen 80 senesinde dünyaya geldi. İnsanların en faziletlilerinden ve verâı en yüksek olanlarındandı. Onun Kaderiyye'den olduğunu söyleyenler vardır; fakat o Kaderiyye'den değildi. Muhammed, onların görüşlerini kabul etmez ve onları ayıplardı. O, iyiliği çok seven bir adamdı. Herkes onun yanına gelir, o da bunu teşvik ederdi. Kimseyi yanından kovmaz, kimseye bir şey demezdi. Hasta olduğunda, insanlar onun

[245] Zulüm senesi. Velid b. Abdülmelik'in halîfe olduğu bu döneminde bazı üzücü olaylar meydana gelmişti (M).

ziyaretine gelirlerdi. Bu ve benzeri şeylerden dolayı onu kadercilikle itham ediyorlardı. Geceleri namaz kılmakla geçirir ve kendini tamamen ibadete verirdi. Eğer ona "Kıyamet yarın kopacak." denilse, bu durum onun üzerinde, kendisini ibadete daha fazla vermesi konusunda, daha fazla bir etki yapmayacaktır.

Bana kardeşi haber verdi; dedi ki:

Muhammed, bir gün oruç tutar bir gün tutmazdı. Bir ara *Şam*'da şiddetli bir yer sarsıntısı (racfe) olmuştu. Şamlı bir adam gelip ona racfenin ne olduğunu sordu. Muhammed anlatıyor, adam da dinliyordu. Sözünü bitirince -o gün kendisinin oruç tutmadığı bir gündü- ona, "Haydi gel, birlikte bir şeyler yiyelim." dedim. O, "Bugün onu bırak!" dedi. [Kardeşi] dedi ki: "O günden ölünceye kadar hayatı hep aym şekilde geçti. Yapmak istemediği şeylere karşı şiddetli bir hali vardı. Yiyeceği, ekmek ve zeytinyağından ibaretti. Bir sarığı, bir de gömleği vardı. Yazın da kışın da onları giyerdi. Hakkı söyleme bakımından insanların en keskini idi. Genç olmaya başlamasından yaşlılığına kadar hadisle meşgul oldu ve hadis öğrenmeye çalıştı." Dedi ki: "Keşke küçük iken hadis tahsilinde bulunsaydım. Çünkü ben hadis şeyhlerine ulaşmıştım. Ancak bu hususta ihmalkârlık gösterdim. Büyüyüp akıllanıncaya kadar bu işi basite aldım." Hadisin hepsini ezberlerdi. Onun kitabı yoktu. Herhangi bir şeye de bakmıyordu. Herhangi bir şeyde tespit edilmiş bir hadis de bulunmuyordu.

Muhammed'in ümmü veledi olan Selâme'ye, "O hadisleri yazıyor muydu?" diye sordum. Selâme, "Hayır! Onun yazılı hiçbir şeyi yoktu." dedi.

Ben ve kardeşim Şemle, ilk gün Muhammed'in yanına küttâbtan[246] döndük. Annem yanımıza geldi ve bize elbise giydirdi. İbn Ebû Zi'b'in bazı hadislerini yazdığım bana ait bir defteri aldım. Onu alıp Muhammed'e götürdüm. Kötü bir yazı ile yazılmış olan bu hadisleri kötü bir okuyuşla ona okudum. Okurken kekeledim. Muhammed'in canı sıkıldı, defteri alıp attı ve "Çocuklar hiçbir şeyi güzel yapmıyorlar! Haydi, şimdi kalkıp gidin!"

[246] Küttâb, yazı yazmanın öğretildiği yer demektir. Sonradan ortaya çıkan sıbyan mekteplerinin ilk halini teşkil eden düzensiz ilk mekteplere verilen isimdir. Bu mektepler Medîne döneminin ilk yıllarından itibaren varlığını devam ettirmişlerdir (M).

dedi. Biz de kalktık. Ertesi gün olunca, yine kitapları karıştırdık. Annem, "İbn Ebû Zi'b'e gidin!" dedi. Kardeşim Şemle ona gitmeyeceğine dair yemin etti. Ben ise ona gittim. Beni görünce, "Gel! Gel! Falana git! Ondan kitabını al ve gel!" dedi. Bütün hadisleri bitirinceye kadar bana tahammül etti. Anladım ki o, bununla Allah'ın rızasını talep ediyordu. Daha sonra kardeşim de benimle birlikte gelmeye devam etti. Artık ikimiz ona sık sık gidip geliyorduk. Dünyadan göçüp gitmeden onun rivayet ettiği bütün hadisleri ondan aldık. Öyle ki, kendisi bir hadis hakkında şüphe edince bana döner ve "Şu şu konuda ne dersin? Ben sana hadisi nasıl rivayet ettim?" derdi. Ben de ona, "Bize şöyle şöyle rivayet ettin." derdim. Benim dediğime dönerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Zi'b'i[247] işittim. Mısırlı bir adam ona şöyle sordu: "Ey Ebü'l-Hâris! Ben sana herhangi bir hadis okumadım ki, 'Bana rivayet etti' diyeyim." "Evet! Benim böyle bir alışkanlığım yoktur." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Zi'b, Cuma günü namaza erkenden gider, imam çıkıncaya kadar namaz kılardı. Onu asla güneşe bakarken görmedim - Gündüzün ortasında namaz kılmayı mekruh sayan görüşü kastediyor.-

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Zi'b'i gördüm; *Safa* ve *Merve* arasındaki ecdadının evine gelir, onun kirasını alır, kendi hissesini aldıktan sonra diğer hisseleri sahiplerine dağıtırdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Zi'b, saçının beyazlığını değiştirmez, saçını boyamazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

---

[247] Yukarıda Ebü'l-Hâris künyesinin Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Zi'b'e ait olduğu kaydedilmiştir. Her ne bu neseb zincirine göre İbn Ebû Zi'b denildiğinde Muhammed'in babası Abdurrahman'ın anlaşılması lazım gelirse de, burada ve aşağıda geçen İbn Ebû Zi'b ile Abdurrahman değil, oğlu Muhammed kastedilmiştir. Burada olduğu gibi bazen Arap dilinde torun dedeye nisbet edilir. (M).

Muhammed b. Abdullah b. Hasan *Medine*'de isyan edince İbn Ebû Zi'b evine kapandı. Muhammed b. Abdullah b. Hasan öldürülünceye kadar evinden çıkmadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Bir adam İbn Ebû Zi'b'in oturduğu meclise gelip oturduğunda, o mecliste bulunanlara "Arkadaşınız ne iş yapıyor?" diye sorardı. Eğer "Bilmiyoruz" derlerse, bu sefer "Onun evi nerededir?" diye sorardı. Eğer ikinci soruya da "Bilmiyoruz!" diye cevap verirlerse, onlara kızar ve şöyle derdi: "Siz neyi düzgün yapıyorsunuz? Bir adam sizin meclisinize gelip oturuyor, onun ne yaptığını bilmiyorsunuz, hastalandığı zaman da onu ziyaret etmiyorsunuz. Onun bir ihtiyacı varsa, ona yardım etmiyorsunuz." Eğer o adamın evini bilirlerse, "Haydi kalkın! Ona gidiyoruz." der; bizi o adamın evine götürür, biz de adamın halini-hatırını sorar, ona hasta ziyaretinde bulunmuş olurduk.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ben, İbn Ebû Zi'b'in yanında otururken yaşlı bir adam geldi ve şöyle dedi: "Ey Ebü'l-Hâris! O günü hatırla! Hamamda yarışma yapmıştık, biz hamamın altına hücüm etmiştik. Şöyle şöyle olmuştu." Yaşlı zat anlatmaya devam ediyor, ancak İbn Ebû Zi'b bu durumu bilmiyormuş gibi sükût ediyordu. Adam daha fazlasını anlatınca İbn Ebû Zi'b, "Evet! Ben o zaman kötülenmiş ve değersiz bir durumda idim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî (*Medine* valisi), bazı işlerde görevlendirmek üzere İbn Ebû Zi'b'i çağırdı; fakat o bu görevi kabul etmedi. Ziyâd, "Görev alacaksın!" diye yemin etti. İbn Ebû Zi'b de görev almayacağına dair yemin etti. Bunun üzerine Ziyâd, "Ona yazısını verin!" dedi. İbn Ebû Zi'b, "Onu kabul etmiyorum." dedi. Ziyâd, "İstese de istemese de ona yazısını verin! Onu ayağından tutup sürükleyin." dedi. Sonra Ziyâd, "İbnü'l-fâ'ile (Yapanın oğlu)!" dedi. İbn Ebû Zi'b ona, "Allah'a yemin olsun ki, söylediklerinin cevabını yüz kere vermeyi senin heybetinden korktuğum için değil, Allah için terk ediyorum." dedi.

Ziyâd, ona dediği ve yaptığı şeyden dolayı pişman oldu. Yanında bulunanlara onun hakkında şöyle dedi: "İbn Ebû Zi'b gibisine böylesi yapılmaz. Onun memleket insanı nezdinde büyük bir şerefi ve hürmete layık bir değeri vardır." Ziyâd, ona yaptığı şeyden dolayı çokça pişman ve üzüntülü olduğunu söyledi ve ilave etti: "Ben şimdi ona gidip onu razı edeceğim ve söylediğim şeyden dolayı ondan helallık dileyeceğim." Ona, "Bunu yapmasan daha iyi olur. Bu konuda o seninle çetin bir münakaşa etti. Onun sana kötü bir söz söyleyip söylemeyeceğinden emin değiliz." dediler.

Bunun üzerine İbn Ebû Zi'b'in kardeşi Tâlût'a birisini gönderip onu çağırdı ve ona, "Bu yüz dinardır. Bunu al ve kardeşine ver. Bana hakkını helal etsin." dedi. Tâlût, "Ben buna cür'et edemem. O sana ebediyyen hakkını helal etmez." dedi. Ziyâd, "Bu dinarları al ve ona ulaştır." dedi. Tâlût, "Eğer bunların senin tarafından gönderildiğini bilirse, bunları kabul etmez." dedi. Ziyâd, "Öyleyse bunları al; bunlarla ona faydası dokunacak bir şey yap." dedi. Tâlût o paraları aldı, sonra onlarla bir cariye satın alıp o cariyeyi İbn Ebû Zi'b'e verdi. O cariye ondan çocuk doğurduğu için onun ümmü veledi olmuştu. Câriye'nin ismi Selâme idi. İbn Ebû Zi'b bu cariyenin kendisine bu şekilde geldiğini bilmiyordu. Eğer bilseydi ebediyyen onu kabul etmezdi. Nihayet Ziyâd'ın bu uyduruk işi kendisine söylenince ağlamış, çok üzülmüş ve şöyle demişti: "Eğer Allah'tan korkmasaydım, bu cariyeyi de ona geri verirdim."[248]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

el-Hasan b. Zeyd (*Medine* valisi), her ay Ebû Zi'b'e beş dinar gönderirdi. Ebû Ca'fer el-Mansûr, el-Hasan b. Zeyd'e kızıp onu *Medine* valiliğinden azlettikten sonra yerine Abdüssamed b. Ali'yi vali olarak tayin etti; ona Hasan b. Zeyd'i hapsetmesini ve onun sıkıştırılmasını emretti. el-Mehdî ise Abdüssamed b. Ali'ye, gizli olarak "Hasan b. Zeyd'e müsamahakâr davranması ve onu sıkıştırmaması" yönünde haber göndermişti. Abdüssamed, içlerinde İbn Ebû Zi'b'in de olduğu on kişiye haber gönderip, Hasan b. Zeyd'in yanına gidip, ona ve onda bulunan duruma bakmalarını

---

[248] Fıkıhta çoğunluğun görüşüne göre, cariye efendisinden çocuk doğurunca ümmü veled olur; artık efendisi onu satamaz ve başkalarına hibe edemez. Efendinin ölümünden sonra da bu cariye hür sayılır (M).

emretmişti. Bu on kişi Hasan'ın yanına gidip ona ve durumuna baktılar. Hasan'ın yanından çıktıktan sonra onları Abdurrahman b. Abdüssamed b. Ali çağırdı. Onların sözlerini dinledikten sonra durum hakkında el-Mehdî'ye haber vermek üzere, el-Mehdî'nin elçisi de yanındaydı. Abdüssamed onlara, "O adamı ve hapisteki durumunu nasıl buldunuz?" diye sordu. Onlar, "Biz onu genişlik ve hayır içinde gördük. Tabrîsi[249] olan ve yanında reyhan bulunan birisi olarak bulduk." Onlar böyle söylerken İbn Ebû Zi'b bir şey söylemeyip susuyordu. Abdüssamed ona, "Sen ne diyorsun?" diye sordu. İbn Ebû Zi'b, "Bunlar sana yalan söylüyorlar ve seni aldatmaya çalışıyorlar. O adam gayet dar bir mekândadır. Pisliğini altına yapıyor. Onun kötü bir durumda olduğunu gördüm." dedi. Çıkıp gitmek için kalktığında Abdüssamed ona, "Gel! Sen daha neler biliyorsun?" dedi. İbn Ebû Zi'b, "Bildiklerim sana söylediklerimdir." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Abdüssamed *Medine* valisi iken İbn Ebû Zi'b onun huzuruna çıktı ve bir şey hakkında onunla konuştu. Abdüssamed ona, "Ben seni riyakâr birisi olarak görüyorum." dedi. İbn Ebû Zi'b yerden bir odun parçası veya bir başka bir şey alıp, "Ben kime riyakârlık yapıyor muşum? Allah'a yemin olsun ki, onun rızası yanında insanların hiçbir şeyi beni ilgilendirmez." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ebû Ca'fer hacca gitmişti. [Bu münasebetle *Medine*'de bulunduğu bir sırada] el-Hasan b. Zeyd ve İbn Ebû Zi'b'i çağırdı. el-Hasan ile İbn Ebû Zi'b'in birbirine olan düşkünlüklerinden faydalanmak istemişti. Ebû Ca'fer'e bildirildiğine göre İbn Ebû Zi'b, el-Hasan hakkında bilgi sahibi idi. Ebû Ca'fer ona, "Allah aşkına diyerek senden talep ediyorum. el-Hasan b. Zeyd hakkında ne biliyorsun?" dedi. İbn Ebû Zi'b, "Madem Allah aşkına dedin, ben de söylüyorum; o bizi çağırır, bizimle istişare eder. Biz ona hakkı söyleriz. O ise hak ile amel etmeyi bırakır. Hevasına göre iş yapar. Bir şeyi arzu ederse onu alır, arzu etmezse onu bırakır." dedi. el-Hasan b. Zeyd, "Ey Müminlerin Emiri! Allah aşkına söylüyorum; keşke ona kendin hakkında da bir şey sorsan." dedi. Ebû Ca'fer, İbn Ebû Zi'b'e, "Allah aşkına!

[249] Dirhemin üçte biri.

Benim hakkımda ne biliyorsun? Ben hak ile amel etmiyor muyum? Benim âdil olduğum kanaatinde değil misin?" diye sordu. İbn Ebû Zi'b, "Allah aşkına söylüyorum; Senin âdil olduğun kanaatinde değilim! Sen zâlim bir kişisin! Âmir ve memur olarak zâlimleri istihdam ediyorsun. Hayır ve fazilet ehlini bırakmışsın!" dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ali ve İbrahim b. Yahya b. Muhammed b. Ali bana anlattılar. Ayrıca bana İsa b. Ali'den rivayetle haber verildi; dediler ki:

İbn Ebû Zi'b o ağır sözleri söylediği zaman biz de Ebû Ca'fer'in yanındaydık. Tahminimize göre Ebû Ca'fer bu sözlerden sonra onu öldürecekti. Bu yüzden korkudan bir köşeye çekildik ve kanı üzerimize sıçramasın diye elbiselerimizi yüzümüze perde yaptık. Ebû Ca'fer çok kızmakla birlikte ona "Kalk ve çık!" dedi. Allah, İbn Ebû Zi'b'i, Ebû Ca'fer'den korumuştu. İbn Ebû Zi'b çıkıp doğruca ümmü veledi olan Selâme'nin yanma gitti ve ona, "Hasan b. Zeyd'in[250] seni satın almak için verdiği para ne kadardı, onu bana söyle!" dedi. Selâme "Neden?" diye sordu. İbn Ebû Zi'b, "Ebû Ca'fer bana onun hakkında sorular sordu. Ben de ona şöyle şöyle dedim. Hasan da orada hazırdı." dedi. Selâme, "Allah için bunun bir bedeli bir karşılığı var mı?" dedi. Sonra Hasan b. Zeyd hapisten çıktı. Bu durum İbn Ebü'z-Zinâd'a rivayet edilmiş ve Hasan da şöyle demişti: "Allah'a yemin olsun ki, onun sözü bana kötü gelmedi. Ben biliyorum ki, o bu sözüyle, Allah'ın rızasını dilemiştir. Bu söz sebebiyle ne dünyalık elde etmeyi, ne de Ebû Ca'fer'i razı etmeyi dilemiştir. Ona göre bu hak sözdü ve bununla Allah'ın rızasım dilemişti." Ay başı olunca Hasan b. Zeyd ona verdiği beş dinara bir beş dinar daha ekleyerek, ölünceye kadar her ay ona on dinar vermeye başladı. Hasan şöyle dedi: "Bu ziyadeliği, o sadece Allah rızasını dilediği için yaptım."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Ca'fer b. Süleymân b. Ali ilk olarak *Medine* valisi olunca, İbn Ebû Zi'b'e 100 dinar gönderdi. İbn Ebû Zi'b onun on dinarıyla Kürdî bir elbise aldı. Yaşadığı sürece onu giydi. Ondan sonra çocuğu da o elbiseyi otuz sene giydi. Onun durumu gerçekten çok zayıftı. *Bağdat*'tan kendisine davetiye

[250] Yukarıda Selâme'nin parasını veren kişi olarak Ziyâd b. Ubeydullah geçmişti (M).

gelince oraya gitti. Ona 1.000 dinar verdiler, o bunu kabul etmedi. Bunun üzerine ona, "Onu al, nerede harcamayı uygun görürsen orada harca." dediler. O da bu parayı aldı. *Medine*'ye gitmek üzere yola çıktı. *Kûfe*'ye geldiğinde hastalandı ve burada vefat etti, buraya defnedildi. Vefat ettiği gün yetmiş dokuz yaşındaydı. İbn Ebû Zi'b *Medine*'de iken fetva verirdi. Âlim, sika, güvenilir, fakîh, verâ sahibi, âbid ve faziletli bir zattı. Kaderiyyecilikle suçlanıyordu. Bu yüzden Mâlik b. Enes ile araları pek iyi değildi.

2172. Hâlid b. İlyâs ﴿خالد بن إلياس﴾

[Hâlid b. İlyâs] b. Sahr b. Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim b. Âmir b. Abdullah b. Ubeyd b. Avîc b. Adî b. Ka'b. Annesi, Ümmü Hâlid bt. Muhammed b. Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim'dir.

Hâlid b. İlyâs'ın İlyâs adında bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Ümmü Gânim bt. el-Yesa' b. Sahr b. Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim'dir.

2173. Mus'ab b. Sâbit ﴿مصعب بن ثابت﴾

[Mus'ab b. Sâbit] b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ. Annesi ümmü veleddir.

Mus'ab b. Sâbit'in çocukları şunlardır: Abdullah, Ümmü Bekr, Müleyke, Rukayye: Bunların annesi ümmü veleddir.

Mus'ab'ın künyesi Ebû Abdullah'tır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 157 senesinde yetmiş iki yaşında iken *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2174. Nâfi b. Sâbit ﴿نافع بن ثابت﴾

[Nâfi b. Sâbit] b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi ümmü veleddir.

Nâfi b. Sâbit'in çocukları şunlardır: Abdullah ve Emetülcebbâr: Bu iki çocuğun annesi Âmir b. Hamza b. b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın kızıdır.

Nâfi'in künyesi Ebû Abdullah'tır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında yüz elli beş senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2175. Musa b. Ya'kûb ﴿موسى بن يعقوب﴾

[Musa b. Ya'kûb] b. Abdullah el-Asğar b. Vehb b. Zem'a b. el-Esved b. el-Muttalib b. Esed b. Abdülüzzâ b. Kusay. Annesi, es-Seriyye bt. Fedâle b. Hâlid b. Bâliye b. Herim b. Revâha b. Hucr[251] b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti

2176. Hâlid b. Ebû Bekir ﴿خالد بن أبي بكر﴾

[Hâlid b. Ebû Bekir] b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. Annesi, Ensâr'dan Ümmü Hüseyn bt. Hâlid b. Ebû Üseyd b. Rebî'a b. el-Bedî b. Âmir b. Avf b. Hârise b. Amr b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir.

Hâlid b. Ebû Bekir'in çocukları şunlardır: Abdullah: Nesebi devam etmiştir. İsmail ve bir kadın: Bunların annesi Âişe bt. Ömer b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

Hâlid b. Ebû Bekir, el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 162 senesinde vefat etti. Hadis ve [diğer rivayet cinsinden] rivayetleri çoktur.

2177. Kesîr b. Zeyd ﴿كثير بن زيد﴾

Künyesi Ebû Muhammed'dir. O, Benî Sehm b. Eslem'in mevlasıdır. Ona "İbn Sâfiye" denilirdi. Sâfiye, annesiydi. el-Muttalib b. Abdullah b. Hantab el-Mahzûmî ve başkalarından hadis rivayet etti. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti. Çok hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2178. İsâ b. Ebû İsâ ﴿عيسى بن أبي عيسى﴾

[İsâ b. Ebû İsa] el-Hannât. Ebû İsâ'nın ismi Meysere'dir. Kureyş'in mevlasıdır. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. O şöyle derdi: "Ben Hannât [Ölünün üzerine güzel koku serpen], Hayyât [Terzi] ve Habbât'ım [Meyveleri

---

[251] Bu isim Atâ neşrinde "Mecr" şeklinde yazılmıştır (E).

silkmek için ağacı sallayan]. Ben hepsine alıştım." Ticaret için *Kûfe*'ye gelmiş, orada eş-Şa'bî ile buluşmuş, ondan hadis dinlemiş ve rivayette bulunmuştur. Çok hadis rivayet eden bir râvî olmakla birlikte, hadisiyle ihticac edilmemiştir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti.

2179. Musa b. Ebû İsâ ﴿موسى بن أبي عيسى﴾

Künyesi *Ebû Harûn*'dur. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2180. Ömer b. Ebû Âtike ﴿عمر بن أبي عاتكة﴾

Künyesi Ebû Hafs'tır. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Hadiste sika ve güvenilir bir râvî idi. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 155 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2181. Yahya b. el-Münzir ﴿يحيى بن المنذر﴾

[Yahya b. el-Münzir] b. Hâlid b. Abdullah b. Hâlid b. Ebû Dücâne. Ebû Dücâne'nin ismi Simâk b. Hareşe b. Levzân b. Abdüvüd b. Nadr b. Zeyd b. Sa'lebe b. el-Hazrec b. Sâ'ide'dir. Annesi Ümmü Ebân bt. Muhammed b. Sâbit b. Simâk b. Sâbit b. Adî b. Süfyân b. Adî b. Amr b. İmruülkays b. Mâlik b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Hâris b. el-Hazrec'dir.

Yahya b. el-Münzir'in çocukları şunlardır: Abdülazîz, Abdullah ve Ümmü Sa'îd: Bunların annesi Simâke bt. Süleymân b. Hâlid b. Abdullah b. Hâlid b. Ebû Dücâne'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 152 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2182. Utbe b. Cebîre ﴿عتبة بن جبيرة﴾

[Utbe b. Cebîre] b. Mahmûd b. Ebû Cebîre b. el-Husayn b. en-Nu'mân b. Sinân b. Abd b. Ka'b b. Abdüleşhel. Evs kabilesindendir. Annesi Benî Abdüleşhel'den Ümmü Mahmûd bt. Abdurrahman b. Ebû Cebîre b. el-Husayn b. en-Nu'mân'dır.

Utbe b. Cebîre'nin çocukları şunlardır: ed-Dahhâk ve Muhammed: Bu ikisinin annesi Benî Adî b. en-Neccâr'dan Vehne bt. Sırme b. Abdullah b. Niyâr b. Sırme'dir.

124 senesinde yetmiş yaşında iken vefat etti.

2183. Yunus b. Muhammed ﴿يونس بن محمد﴾

[Yunus b. Muhammed] b. Enes b. Fedâle b. Adî b. Harâm b. el-Heysem b. Zafer. Evs kabilesindendir. Annesi Benî Dühmân'dan Müslime bt. Müsâfi b. Amîre b. Cüheyne'dir.

Yunus b. Muhammed'in çocukları şunlardır: Muhammed, Yusuf, Dâvûd, Musa (O, Sühayr'dır), Harûn (O, Huceyr'dir) ve Hammâd: Bunların annesi Ümmü'r-Rebî bt. Useym b. Müsâfi el-Cühenî'dir.

Yunus'un künyesi Ebû Muhammed'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 156 senesinde, seksenbeş yaşında iken vefat etti.

2184. Ömer b. Suhbân ﴿عمر بن صهبان﴾

[Ömer b. Suhbân] el-Eslemî. Eslem kabilesinin mevlasıdır. Künyesi Ebû Hafs'tır. İbrahim b. Muhammed b. Ebû Yahya'nın dayısıdır. 157 senesinde vefat etti. Abdullah b. Musa ve başkaları ondan hadis rivayet etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2185. Eflah b. Sa'îd el-Kubâî ﴿أفلح بن سعيد القبائى﴾

Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Müzeyne kabilesinin mevlasıdır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında 156 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2186. Eflah b. Humeyd ﴿أفلح بن حميد﴾

[Eflah b. Humeyd] b. Nâfi. Ebû Eyyûb el-Ensârî ailesinin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Ona "İbn Sufeyrâ" denirdi. el-Kâsım b.

Muhammed, onun babasından ve başkalarından hadis dinledi. 158 senesinde seksen yaşında iken vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2187. Ubeydullah b. Abdurrahman ﴾عبيد الله بن عبد الرحمن﴿

[Ubeydullah b. Abdurrahman] b. Abdullah b. Mevheb. Nevfel b. Abdümenâf ailesinin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. 154 senesinde seksen yaşında iken vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2188. Osman b. Abdullah ﴾عثمان بن عبد الله﴿

[Osman b. Abdullah] b. Mevheb el-A'rec. el-Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems ailesinin mevlasıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. *Medine*'de *el-Lebbâdîn Sokağı*'nda ikamet ederdi. Yukarıda adı geçen Ubeydullah b. Abdurrahman'dan daha sağlam bir râvî idi. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 160 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2189. Ya'kûb b. Muhammed ﴾يعقوب بن محمد﴿

[Ya'kûb b. Muhammed] b. Tahlâ. Kinâne kabilesinden Benî Leys b. Bekir b. Abdümenât'ın mevlasıdır. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2190. Ebü'l-Gusn ﴾أبو الغصن﴿

Adı, Sâbit b. Kays'tır. Kinâne kabilesinden Benî Gıfâr'ın mevlasıdır. 168 senesinde 105 yaşında iken vefat etti. Birçok kimseyi görmüş ve ondan da birçok kimse hadis rivayet etmiştir. Hadiste şeyh idi. Ancak az hadis rivayet edenlerdendir.

2191. Muhammed b. Abdullah ﴾محمد بن عبد الله﴿

[Muhammed b. Abdullah] b. Kesîr b. es-Salt el-Kindî. Kureyş'in halîfidir. *Medine*'de polis müdürlüğü, kâdılık ve imar işleri başkanlığı yapmıştır. Ondan gelen bazı hadisler vardır ve ondan rivayette bulunulmuştur.

2192. Mahreme b. Bükeyr ﴿مخرمة بن بكير﴾

[Mahreme b. Bükeyr] b. Abdullah b. el-Eşec. Künyesi Ebü'l-Misver'dir. el-Misver b. Mahreme ez-Zühri'nin mevlasıdır. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. el-Mehdî'nin halifeliğinin ilk zamanlarında *Medine*'de vefat etti.

Medineli Tabiîn

Altıncı Tabaka

2193. Mâlik b. Enes ﴿مالك بن أنس﴾

[Mâlik b. Enes] b. Mâlik b. Ebû Âmir b. Amr b. el-Hâris b. Gaymân b. Huseyl b. Amr b. el-Hâris. el-Hâris, Zû Esbah b. Himyer'dir. Onun neseb silsilesi Kureyş kabilesinden Benî Teym b. Mürre kolu içinde Abdurrahman b. Osman b. Ubeydullah et-Teymî arasında sayılmaktadır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim: "Hamilelik üç yıldır. Bazı kişiler -kendisini kastediyor- üç yıl süreyle anneleri tarafından taşındılar."

Bir başkasının şöyle dediğini işittim: Mâlik b. Enes ana rahminde üç yıl taşınmıştır.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes uzun boylu, başı büyük, başının saçı dökülmüş, saçı ve sakalı beyaz bir zattı. Saçının beyazlığı duru beyazdan kumrala kadar değişik tonlardaydı. Elbisesi iyi cins Aden kumaşındandı. Bıyığı kısaltmayı mekruh görür ve ayıplardı. Bunu müsle gibi görürdü. Bu durumu bir kişinin kendi kendine müsle yapması gibi kabul ederdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Öldüğü zaman Mâlik b. Enes'in elinde bulunan yüzüğün taşı siyah taştandı ve üzerinde iki satır halinde "***Hasbiyallah ve ni'me'l-vekîl***" yazılıydı. Yüzüğünü sol eline takardı. Çok defa sağ eline taktığını da gördüm. Büyük ve küçük abdestten sonra namaz için abdest aldığı zaman yüzüğünü sağa ve sola oynatırdı. Mâlik, insanlar için gerekli görmediği bazı şeyleri dahi kendisi yapar ve şöyle derdi: "İnsanlara fetva vermediği şeyle kendisi amel etmedikçe âlim kişi, âlim olmaz."

Bize Ma'n b. İsâ haber verdi; dedi ki:

Mâlik'i yüzüğünü sol eline takmış olarak gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Mâlik saçını boyamazdı.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Mâlik b. Enes'e, "Senin yüzüğünün nakşı nedir?" diye sordum. "***Hasbiyallâh ve ni'me'l-vekîl***" dedi. "İnsanların yüzüklerine yaptığı nakışlar arasından neden bu nakşı seçtin?" dedim. Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın bir topluluk için "***Kâlû: hasbünellâhü ve ni'me'l-vekîl. Fe-nkalebû bi-ni'metin minellâhi ve fadlin, lem yemseshüm sûün*** [(Müminler) dediler ki: 'Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.' Bunun üzerine, kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan, Allah'ın nimet ve keremiyle geri geldiler.]"[252] dediğini duydum. Mutarrif dedi ki: Ben de yüzüğümün nakşını sildim ve "Hasbiyellâh ve ni'me'l-vekîl" sözünü nakış yaptım.

Bize Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî rivayet etti; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes anlattı; dedi ki:

Günün ortasında İbn Ömer'in kölesi Nâfi'in yanına giderdim. Beni Güneşin ışıklarından koruyan bir şey bulunmazdı. Evi de *Sûreyn*'de[253] *en-Nakî* mevkiinde bulunuyordu. Orası sınırdı. Bir müddet dışarı çıkmasını beklerdim. Nihayet çıkar ve onu biraz yalnız bırakırdım. Onu beklemediğimi ona göstermeye çalışırdım. Sonra ona kendimi arzeder ve selam ve-

---

[252] Âl-i İmrân 3/173-174.

[253] Medîne yakınında bir yer adıdır. Hz. Peygamber (sas) Benû Kureyza üzerine yürümek istediğinde buradan geçip gitmişti (M).

rirdim. Evine girinceye kadar onunla birlikte olurdum. "Şu ve şu konularda İbn Ömer ne dedi?" diye sorardım. O, "İbn Ömer şöyle şöyle derdi." diyerek bana cevap verir; ben de onu ezberlerdim.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Mâlik dedi ki: "Ben daha güneş doğmadan İbn Hürmüz'e gelmiştim. Gece oluncaya kadar evinden çıkmadı. O, fukahâdan bir zattı."

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki: Bana -arkadaşlarımızdan en faziletlilerinden birisi olan- Zeyd b. Dâvûd dedi ki:

Rüyada sanki mezarın yarılmış olduğunu gördüm. Allah Resûlü (sas) oturuyordu. İnsanlar izdiham yapıyorlardı. Yüksek sesle bağıran birisi "Mâlik b. Enes" diye bağırdı. Baktım Mâlik, Allah Resûlü'nün (sas) yanına gitti. Allah Resûlü ona bir şey verdi ve *"Bunu insanlar arasında taksim et."* dedi. Aldığı şeyle birlikte Mâlik çıkageldi ve insanlara o şeyi dağıtmaya başladı. Bir baktım o şey, Mâlik'in insanlara verdiği bir miskti.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki: Arkadaşlarımızdan bir adam dedi ki:

Rüyada şunu gördüm: Bir adam bana "Şu ve şu konularda Mâlik ne diyor" diye soruyordu. Ben, "Ona soru sorulduğunda konuşmaya başlamadan önce "mâşâallah" demeden başladığını pek hatırlamıyorum." [Râvî] dedi ki: "Kıldan daha ince ve küçük bir şey için dahi bunu dese, doğruyu bulur." dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Mâlik evine girmek istediği zaman önce ayağını sokar ve şöyle derdi: "***Mâşâallah! Lâ kuvvete illâ billâh.***" Ona, "Evine girmek istediğin zaman, "Mâşâallah! Lâ kuvvete illâ billâh" diyor muşsun? diye soruldu. Mâlik şöyle dedi: "Allah'ın Kitab'ında şöyle dediğini işittim: "***Ve levlâ iz dehalte cenneteke kulte, mâşâallâhü, lâ kuvvete illâ billâh*** [Bahçene girdiğinde 'mâşâallah! Kuvvet yalnız Allah'ındır, deseydin ya!]"[254] Onun bahçesi (cenneti) eviydi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

[254] Kehf 18/39.

Mâlik'e, rivayet ettiği hadislerin hepsini işitip işitmediği soruldu. "Bazıları işitmedir, bazıları arzdır. Bize göre arz, işitmeden daha aşağı değildir." dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'in, arzın ancak müşafehet[255] yoluyla olacağını söyleyip kendisiyle münakaşa eden adama kızdığını ve ona cevaben şöyle dediğini işittim: "Kur'ân'ı bir kıraat âlimine karşı okuduğun zaman, bu konuda görüşün nedir? Sana soruyorum: Onu sana kim okudu? O zaman "Bana Falan oğlu Falan okudu." demez misin? Hâlbuki o kişi sana az ve çok hiçbir şey okumamıştır. Aslında sen ona okudun ve bu da senin için kâfi geldi. O, Kur'ân'dır. Niçin hadisin arz yoluyla alınmasını yeterli görmüyorsun? Hâlbuki Kur'ân, Hadis'ten daha yücedir."

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Mâlik b. Enes ile yirmi sene arkadaşlık yaptım. Bu kitabı *-el-Muvatta'ı* kastediyor- hiç kimseye okuduğunu görmedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'in şöyle dediğini işittim:

"Hadisçinin hadisini şifahî olarak rivayet etmesini isteyenlere hayret ediyorum. Hâlbuki muhaddis hadisini arz yoluyla almıştır. Muhaddis için hadisi alırken arz yoluyla alması caiz olur, fakat başkasının onu kendisinden arz yoluyla alması caiz olmaz! Böyle bir şey olabilir mi?"

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes'e, Abdullah b. Ömer el-Umerî'ye, Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'a, Abdülhakîm b. Abdullah b. Ebû Ferve'ye ve Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre'ye hadisin muhaddise karşı okunmasını veya muhaddisin bu şekilde aldığı hadisi "Falan kişi bana rivayet etti" şeklinde rivayet etmesini sordum. Hepsi, "Bu eşittir, bu beldemizin ilmî geleneğidir." dediler.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Mâlik'e, "Ben 100.000 hadis dinledim." dedi. Mâlik, "100.000 hadis mi! Sen gecenin kış'a toplayıcısısın!" dedi. Adam, "Kış'a nedir?" diye

[255] Hadisi yüz yüze doğrudan şeyhin ağzından dinlemek suretiyle almak (M).

sordu. "İnsanların geceleri topladıkları odundur. Bazen odun topluyorum derken yılanı kucağına alır, o da onu sokar." dedi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Mâlik'e imanın ziyadeleşmesi ve noksanlaşması meselesi soruldu. O, "Ziyâdeleşir, artar. Bu, Allah'ın Kitabı'nda var!" dedi. Ona, "Ey Ebû Abdullah! Noksanlaşır mı?" diye sordu. Mâlik, "Bu konuda açık bir şey söylemek istemiyorum." dedi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Mâlik'e oğlu Muhammed'in künyesinin ne olduğu soruldu. O da "Ebü'l-Kâsım" dedi. Sanki bu cevabıyla Allah Resûlü'nün de künyesi olan Ebü'l-Kâsım künyesini bir başkasının taşımasında bir beis görmediğini ifade etmek istemişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Abdullah b. Hasan isyan edince Mâlik evine çekildi. Muhammed öldürülünceye kadar evinden çıkmadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim:

Ebû Ca'fer el-Mansûr hac münasebetiyle buraya geldiği zaman beni çağırdı. Onun huzuruna çıktım. Birlikte sohbet ettik. O bana sordu; ben cevap verdim. Ebû Ca'fer, "Senin telif ettiğin şu kitabınla ilgili olarak -*el-Muvatta*'ı kastediyor- şöyle bir emir vermeyi düşünüyorum: Bu kitabı çoğalt. Sonra da Müslüman şehirlerinden her birine bu kitabın bir nüshası gönder. Bu kitabın içinde bulunanları öğrensinler, bundan öteye geçmesinler, hadis ilmi olarak da insanlar burada olanlardan başkasına çağrılmasın. Ben ilmin aslının *Medine*'de bilinen hadisler ve Medinelilerin ameli olduğu kanaatindeyim." dedi. Ben, "Ey Müminlerin Emiri! Böyle yapma! Daha önce insanlara bazı görüşler söylendi, onlar pek çok hadis dinlediler ve çeşitli hadisleri rivayet ettiler. Herkes geçmişte bunlardan bazı şeyler alıp bunlarla amel etti. İnsanların ihtilafıyla birlikte bunları kabul ettiler. Onların inandıkları şeyi reddedersen bu, sıkıntıya sebep olur. İnsanları bildikleri, inandıkları ve amel ettikleri şey üzere serbest bırak. Her belde halkı kendileri için tercih etmek istediklerini seçsinler." dedim. Ebû Ca'fer,

"Ömrüme yemin olsun ki, eğer benim isteğimi uygun bulsaydın, bunu emredecektim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes [Ebû Ca'fer tarafından] çağırılıp, kendisiyle istişare edilince, kendisinden hadis dinlenince ve görüşleri kabul edilince, insanlar onun hakkında her konuda bazı şeyler yakıştırmaya, çekememeye ve aşırı şeyler isnad etmeye başladılar. Ca'fer b. Süleymân *Medine*'ye vali olarak tayin edilince, onu jurnal ettiler; Ca'fer'in yanında onun hakkında ileri-geri çok şöyler söylediler. Mesela, halifeye olan biatın geçersiz olduğuna inandığını söylediler. Çünkü o, Sâbit b. el-Ahnef'ten rivayet ettiği bir hadisle amel ediyor; bu hadise dayanarak mükrehin talâkının geçersiz olduğunu söylüyordu. Bu haberler üzerine Ca'fer b. Süleymân sinirlenip Mâlik'i çağırdı. Mâlik hakkında kendisine getirilen hususları delil olarak onun önüne sürdü. Sonra elbiselerini soydurdu. Onu uzatıp kırbaçladı. Kolu omuzundan çıkıncaya kadar çekildi. Ca'fer onun başına büyük işler getirdi. Allah'a yemin olsun ki, bu darb olayından sonra onun insanlar nezdindeki itibarı ve şerefi daha da arttı. Sanki bu darb olayı Mâlik'in kendisiyle süslendiği bir zinet oldu.

Mâlik, önceleri mescide gelir, beş vakit namazı, Cuma namazını ve cenaze namazlarını insanlarla birlikte kılar, hastaları ziyaret eder, haklar konusunda insanlar arasında hüküm verir, mescitte ilim meclisinde oturur, arkadaşları ve talebeleri ondan herhangi bir konuda verdiği hükmün delilini göstermesini isterlerdi. Sonra mescitte ilim meclisinde oturmayı terk etti. Mescitte namaz kılıp, hemen ayrılıp evine dönmeye başladı. Cenaze namazlarına katılmayı terk etti. Önceleri arkadaşları ona gelir, o da onları ilme teşvik ederdi. Sonra bütün bunları terk etti. Beş vakit namaz için de, Cuma namazı için de mescide gelmez oldu. Hiç kimsenin taziyesine gitmemeye ve haklarla ilgili konularda hüküm vermemeye başladı. Halk onun hakkında bütün bunları caiz gördü, normal karşıladı. Bu hal üzere ölünceye kadar halk Mâlik'e saygı göstermeye ve hürmet etmeye devam etti. Bazen bu konuda konuşur ve şöyle derdi: "Herkes özrünü söyleme gücüne sahip değildir."

Mâlik'in evinde, herkesin evinde olduğu gibi minderler ve sağa sola dizilmiş yastıklar vardı. Kendisi, Kureyş, Ensâr ve diğer insanlar bu minderler üzerine otururlardı. Onun meclisi bir vakar ve hilim meclisi idi. Mâlik heybetli ve azametli bir zattı. Onun meclisinde münakaşa ve gürültü olmaz, yüksek sesle konuşulmazdı. Garipler ona hadis sorarlar, o da onlara cevap verir, ancak bir hadisi tamamen bitirmeden diğerine geçmezdi. Bazılarının da kendisine hadis okumasına izin verirdi. Mâlik'in kitaplarını çoğaltan Habîb isimli bir kâtibi vardı. Bu kâtip aynı zamanda Mâlik'in kitaplarını cemaata okurdu. Mâlik'in huzurunda iken hiç kimse ona daha fazla yaklaşıp da kitabına bakmazdı, celâl ve azametinden dolayı kimse ona soru soramazdı. Habîb okurken bir hata yaparsa, Mâlik onun hatasını düzeltirdi. Bu durum az olurdu.

Bize Mutarrif b. Abdullah rivayet etti; dedi ki:

Mâlik b. Enes, Çarşamba veya Cumartesi günleri kan aldırırdı. Bu konuda rivayet edilen hadisi kabul etmezdi.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki:

Mâlik b. Enes günlerce az az olmak üzere ağrılarından şikayet etti. Ailemizden birisine ölürken ne dediğini sordum. Sorduğum kişi dedi ki: Önce şehadet getirdi, sonra şöyle dedi: "***Bundan önce de bundan sonra da emir Allah'a aittir.***"[256] Hârûn'un halifeliği zamanında, 179 senesinin Rebîülevvel ayının 14. günü sabahleyin vefat etti. Cenaze namazını Abdullah b. Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. el-Abbâs b. Abdülmuttalib kıldırdı. Abdullah, Zeyneb bt. Süleymân b. Ali'nin oğlu idi. Abdullah annesinin ismiyle bilinir, kendisine "Abdullah b. Zeyneb" denirdi. O zaman *Medine* valisi idi. Cenaze namazını, cenaze namazlarının kılındığı yerde kıldırmıştı. *Bakî* mezarlığına defnolundu. Vefat ettiği gün seksen beş yaşındaydı.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî'ye bunu hatırlattım. "Ben Mâlik'in ölüm zamanını en iyi belleyenlerdenim. 179 senesinin Safer ayında vefat etti." dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki:

---

[256] Rûm 30/4.

Mâlik b. Enes'in kabri üzerinde çadır gibi bir tümseklik gördüm. Mâlik sika, güvenilir, delil, imam, vera sahibi, fakîh, âlim ve hüccet sayılan bir zattı.

2194. Ebû Üveys ﴿أبو أويس﴾

Adı, Abdullah b. Abdullah b. Üveys b. Mâlik b. Ebû Âmir el-Asbahî'dir. Himyer'dendir. Mâlik b. Enes'in amcasının oğludur. Ebû Üveys, ez-Zührî ve başkalarından hadis rivayet etmiştir.

2195. Hişâm b. Sa'd ﴿هشام بن سعد﴾

Künyesi Ebû Abbâd'dır. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib ailesinin mevlasıdır. Ancak Ebû Tâlib ailesi yanlısıydı. Mehâmil[257] sahibiydi. el-Mehdî'nin halifeliğinin ilk zamanlarında *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet edenlerdendir. Ancak zayıf bir râvî olduğu ifade edilmiştir.

2196. Muhammed b. Sâlih ﴿محمد بن صالح﴾

[Muhammed b. Sâlih] b. Dînâr et-Temmâr. Âişe bt. Cez b. Amr b. Âmir'in mevlasıdır. Âişe, Amr b. Katâde b. en-Nu'mân ez-Zaferî'nin annesidir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Yüksek akıl sahibi birisiydi. Âlimlerden birçok kişiye yetişmiş; hadis ve meğâzîyi öğrenmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki: Babam bana şöyle dedi:

Meğâzî hakkında doğru bilgilere sahip olmak istiyorsan, Muhammed b. Sâlih b. Dînâr et-Temmâr'a müracaat etmelisin. Muhammed, az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Sâlih seksen şu kadar yaşında iken 168 senesinde vefat etti.

2197. Muhammed b. Hilâl ﴿محمد بن هلال﴾

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Hâlid b. Mahled haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Hilâl anlattı. O da ninesinden şöyle dediğini rivayet etti:

---

[257] Mehâmil, mahfel, tahterevan, küfe ve zenbil anlamlarına gelir (M).

Osman muhasa altındayken Muhammed'in ninesi onun yanına girip çıkardı. Hilâl (Muhammed'in babası) doğduğunda Muhammed'in ninesi bir gün boyunca Osman'ın yanına uğramadı. Osman'a, "Bu gece o, bir çocuk doğurdu." denildi. [Muhammed'in ninesi] dedi ki: Bana elli dirhem ve Sünbülânî bir elbise gönderdi ve "Bu oğlunun atâsı ve elbisesidir. Bir sene geçince onu 100 dirheme yükselteceğiz." dedi.

2198. ez-Zübeyr b. Abdullah ﴿الزبير بن عبد الله﴾

[ez-Zübeyr b. Abdullah] İbn Rüheyme. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Osman b. Affân'ın mevlasıdır. Rüheyme babasının annesi, kendisinin ninesidir. el-Mehdî yeni halife olduğu zaman vefat etti.

2199. Muhammed b. Hût ﴿محمد بن خوط﴾

İnsanlardan uzak bir şekilde yaşayan âbidlerdendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Allah Resûlü'nün (sas) mescidinde Muhammed b. Hût'un bir ilim meclisi vardı. Onun halkasında oturanlar ondan ibadetle ilgili konuları öğrenirlerdi. Ben onlara ulaştım. Kim ibadetle ilgili bilgileri öğrenmek isterse bu meclise gelir ve burada otururdu. Onlara Muhammed b. Hût'a nisbetle el-Hûtıyye denirdi. Ondan rivayet edilmiş bazı hadisler vardır. Onun nasıl ibadet ettiğiyle ilgili bazı rivayetler de mevcuttur.

2200. Ebû Mevdûd ﴿أبو مودود﴾

Adı, Abdülazîz b. Ebû Süleymân'dır. İbadet ve fazilet ehli bir kişiydi. Vaaz ve nasihatta bulunan kelamcı bir kişiliğe sahipti. Yaşlı idi. Bir hayli ihtiyarladıktan sonra vefat etti.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Ebû Mevdûd'dan rivayetle haber verildi; dedi ki:

es-Sâib b. Yezîd'i gördüm; saçı-sakalı beyazdı.

2201. Sâlih b. Hassân en-Nadrî ﴿صالح بن حسان﴾

[Sâlih b. Hassân] en-Nadrî. Evs kabilesinin haliflerindendir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: el-Mehdî zamanına ulaştı. Tanınmış asil bir zattı. Konuştuğu zaman meclis dolardı. Yanında şarkı okuyan cariyeler bulunurdu. Onlar insanların yanında şarkı söylerlerdi. Muhammed b. Ka'b el-Kurazî ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. *Kûfe*'ye geldi ve Kûfeliler kendisinden hadis dinledi. Az hadis rivayet eden bir râvî idi.

2202. Sa'îd b. Müslim b. Bânek ﴿سعيد بن مسلم بن بانك﴾

2203. Nâfi b. Ebû Nu'aym ﴿نافع بن أبي نعيم﴾

[Nâfi b. Ebû Nu'aym] el-Kârî. Nâfi'den hadis rivayet etmiştir. Şeybe b. Nessâh ile İbn Ayyâş'ın mevlası Ebû Ca'fer'e hadis okumuştur (arz).

2204. Seleme b. Buht ﴿سلمة بن بخت﴾

Benî Mahzûm'un mevlasıdır. Güvenilir bir râvîdir. İkrime ve başkalarından hadis rivayet etmiştir.

2205. Hüseyn b. Abdullah ﴿حسين بن بن عبد الله﴾

[Hüseyn b. Abdullah] b. Dumeyre b. Ebû Dumeyre. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Yenbu'da ikamet ederdi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb anlattı. O Muhammed b. İshâk'tan, o Abdullah b. el-Hasan'dan, o da annesi Fâtıma bt. Hüseyn'den şöyle dediğini rivayet etti:

Allah Resûlü (sas), Zeyd b. Hârise'yi *Maknâ*[258] şehrine gönderdi. Oradan bir hayli esirler alıp getirdiler. Ali'nin kölesi Dumeyre de onlardan biridir. Allah Resûlü (sas) onların satılmasını emretti. Onlar kardeşti. Peygamber (sas) onların yanına çıkınca ağlamaya başladılar. Allah Resûlü (sas), "Bunlar niçin ağlıyorlar?" diye sordu. Onlar, "Biz onların arasını ayırdık." dediler. Allah Resûlü, "Onların arasına ayırmayın; onları birlikte satın." dedi.

[258] Maknâ, Akabe körfezinin doğu kıyısı üzerinde kurulmuş olan önemli bir yerleşim merkezidir (M).

2206. Muhammed b. Abdullah ﴿محمد بن عبد الله﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah el-Asğar b Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre. Annesi Benî Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'den Ümmü Habîb bt. Habîb b. Huveytıb b. Ali'dir. Ona "İbnü Ahu'z-Zührî [ez-Zührî'nin erkek kardeşinin oğlu]" denirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Abdullah b. Ahu'z-Zührî'ye "Bu hadisi amcandan nasıl işittin?" diye sordum. O, "Ben onunla birlikte bulunuyordum. Hişâm b. Abdülmelik ona hadisini yazmasını emretti. Onun için bazı kâtipler tayin etti. ez-Zührî onlara söylüyor, onlar da yazıyorlardı. Bana ihtiyaç bulunduğu sürece ben orada hazır oluyordum. Bir ihtiyaç sebebiyle meclisten ayrılınca ben dönünceye kadar amcam yazdırmayı durdururdu." dedi. Muhammed'in künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Şağb ve Bedâ tarafında bulunan Selye'deki malları sebebiyle oğlunun emri üzerine köleleri onu öldürdü. Oğlu kötülüğü ile etrafı taciz eden sefih bir adamdı. Miras için babasını öldürdü. Bu olay Ebû Ca'fer'in halifeliğinin son zamanlarında olmuştu. İki sene sonra onun da köleleri bu adama saldırdılar ve onu öldürdüler. Böylece Muhammed'in nesli kesilmiş, devam etmemiştir. Muhammed çok hadis rivayet eden salih bir insandı.

2207. Abdullah b. Ca'fer ﴿عبد الله بن جعفر﴾

[Abdullah b. Ca'fer] b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme b. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Annesi Büreyhe bt. Muhammed b. Abdurrahman b. Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Abdullah b. Ca'fer'in çocukları şunlardır: Ca'fer, el-Misver, ve evlenmiş olan iki kız çocuğu: Bunların annesi Külsûm bt. Muhammed b. Hâşim b. el-Misver b. Mahreme'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ca'fer *Medine*'nin önde gelen adamlarındandı. Fetva ve meğâzî konularında âlimdi. Ölünceye kadar *Medine* kâdılığına getirilme

ümidini taşıdı, ancak kâdılığa getirilmedi. Kısa boylu, çirkin ve kötü görünümlü bir insandı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: İbn Ebü'z-Zinâd şöyle dedi:

Medine kâdılarından hangisi azledilse veya ölse, kâmil bir insan oluşu, mürüvveti ve bilgisi sebebiyle "Bu makama Abdullah b. Ca'fer getirilecek." denirdi. Fakat bu makama getirilmeden vefat etti. Abdurrahman dedi ki: Durumun böyle olması kendisinin buna önem vermemesinden değil, Muhammed b. Abdullah b. Hasan ile birlikte isyana katılmış olduğundandır.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu durumu bir gün Abdullah b. Muhammed b. İmrân et-Talhî'ye hatırlattım, bana dedi: Bana mürüvvetin hepsini hatırlatmış oldun.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah bana şöyle dedi:

Bir seferinde benimle birlikte, o daha çocuk iken Abdullah b. Muhammed b. İmrân el-Kâdî de çağırılmıştı. Bunun üzerine insanlar ileri-geri bazı sözler söylediler. Ben, "Bu çocukla birlikte çağrılmak mı? Allah'a yemin olsun ki, ben onun babasıyla birlikte çağırıldım." dedim. Bir sene sonra bu sıkıntı benden gitti. Abdullah b. Ca'fer, Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın güvendiği kişilerdendi. Muhammed onun ilmî seviyesini iyi biliyordu. *Medine*'ye gizlice girdiğinde, onun evinde kalırdı. Sabah yemeğini yedikten sonra Abdullah, emîrlerle birlikte oturur, onların sözlerini dinler, kendilerinde bulunan haberleri alır, sonra döner, Muhammed b. Abdullah hakkındaki sözleri ve onu aramak için görevlendirilen kişiyi haber verirdi. Muhammed b. Abdullah isyan edince, Abdullah b. Ca'fer de onunla birlikte isyana katıldı. Muhammed b. Abdullah öldürülünce, Abdullah uzun süre gizlendi. Sonra onun için emân dilendi. Kendisine emân verildiğinde şöyle dedi: "Biz Muhammed b. Abdullah ile birlikte isyan etmedik. Bize anlatılan şeyler sebebiyle onun isyanına katılma konusunda şüphe içinde bulunuyorduk. Durum bize başka türlü gösterilmişti. Bundan sonra hiç kimse bizi aldatamaz." Böyle demekle isyan konusundaki pişmanlığını ortaya koymaya çalışıyordu.

Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Babam Ömer b. Vâkıd'ın ölüm haberi gelince üç gün evime kapanıp evimden çıkmadım. Sonra bir kuşluk vaktinde dışarı çıktığımda buğday çarşısının yanında Abdullah b. Ca'fer'i katırı üzerinde gördüm. Beni görünce hemen katırını bir yere bağladı ve "Seni, bana gelmekten meneden nedir? Ben Cahdar'a -kölesini kastediyor- sordum: Geldi de onu geri mi çevirdin, ya da onun yerini gösterdin de gitmedim mi? O gelmediğini söyledi. Bana gelmemen nedendir?" dedi. Ben, "Bana babamın ölüm haberi geldi." dedim. Sonra benimle bir kelime dahi konuşmadan katırına yöneldi ve dönüp gitti. Daha sonra bana taziyede bulunmak üzere evinden yürüyerek geldi. Ben, "Allah seni muhafaza etsin! Bana taziye için yürüyerek gelmeni istemezdim!" dedim. "Sana olan hakkımı bana daha zor gelen bir yolla edâ etmeyi daha çok seviyorum. Ümmü Bekir b. el-Misver'in rivayetini duymadın mı?" dedi. "Hayır!" dedim. O, "Ümmü Bekir b. el-Misver bana şunu rivayet etti: el-Misver hastalandığı zaman gündüzün ortasında İbn Abbâs kendisini ziyarete gelmişti. el-Misver ona, "Ey Ebû Abbâs! Bu saatten başka zaman yok muydu?"[259] dedi. İbn Abbâs, "Benim en çok sevdiğim saat, sana olan hakkımı bana en zor gelen bir zamanda edâ etmektir." dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdullah b. Ca'fer, Hârûn'un halife olduğu 176 senesinde *Medine*'de vefat etti. Öldüğü gün yetmiş küsur yaşındaydı. Çok hadis rivayet eden kâmil bir insandı.

2208. İbrahim b. Sa'd ﴿إبراهيم بن سعد﴾

[İbrahim b. Sa'd] b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf b. Abdümenâf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre. Annesi, Benî Abd b. Zem'a b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey'den Emetürrahmân'dır.

İbrahim b. Sa'd'ın çocukları şunlardır:

Sa'd ve Muhammed: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

İsmail: Annesi ümmü veleddir.

Ya'kûb.

---

[259] Sıcağın kendisini rahatsız etmiş olmasını kastediyor (M).

İbrahim b. Sa'd'ın künyesi *Ebû İshâk*'tır. ez-Zührî'den, Sâlih b. Keysân'dan, onun babasından, İkrime'nin iki oğlu el-Hâris ile Abdullah'tan ve diğer hadis râvîlerinden hadis rivayet etmiştir. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisi ve çocukları *Bağdat*'ta ikamet ediyordu. Beytülmâl üzerinde görevliydi. Muhammed b. İshâk'tan *el-Meğâzî*'yi ve *el-Meğâzî*'nin dışındaki başka şeyleri rivayet etti.

Hadis konusunda sert bir adamdı. 183 senesinde yetmiş beş yaşında iken *Bağdat*'ta vefat etti.

2209. Muhammed b. Abdullah ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Muhammed b. Abdullah] b. Muhammed b. Ebû Sebre b. Ebû Rühm b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays b. Abdüvüd b. Nasr b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey. Annesi, ümmü veleddir. Ziyâd b. Ubeydullah el-Hârisî, onu *Medine* kâdılığına tayin etmişti. Ziyâd b. Ubeydullah'ın valiliği zamanında vefat etti.

2210. Kardeşi Ebû Bekir b. Abdullah ﴿أبو بكر بن عبد الله﴾

[Ebû Bekir b. Abdullah] b. Muhammed b. Ebû Sebre b. Ebû Rühm b. Abdüluzzâ b. Ebû Kays. Annesi ümmü veleddir. Çok hadis ve rivayet bilen âlim bir zattı. Ziyâd b. Abdullah'ın *Mekke* kâdılığını yaptı. *Medine*'de iken fetva verirdi. Sonra kendisine yazı yazılıp *Bağdat*'a geldi. O sıralarda veliaht olan Musa b. el-Mehdî'nin kaza işleri ona verildi. Sonra el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 162 senesinde altmış yaşında iken *Bağdat*'ta vefat etti. İbn Ebû Sebre vefat edince, onun yerine kaza işlerini yürütmek üzere Ebû Yusuf Ya'kûb b. İbrahim görevlendirildi. Musa veliaht iken onunla beraber kâdılık görevini yerine getirmeye devam etti. Sonra yine onunla beraber *Cürcân*'a gitti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Ebû Sebre'nin şöyle dediğini işittim:

İbn Cüreyc, "Bana, senin iyi hadislerinden yaz." dedi. Ben de ona 1.000 hadis yazıp bunları kendisine verdim. Ne o bana onları okudu, ne de ben ona onları okudum. Muhammed b. Ömer dedi ki: Sonra İbn Cüreyc'in, bu

hadislerden pek çoğunu kendi kitaplarına dâhil ettiğini gördüm. O şöyle diyordu: Bana Ebû Bekir b. Abdullah rivayet etti -İbn Ebû Sebre'yi kastediyor-. Ebû Bekir b. Abdullah çok hadis rivayet eden bir râvîdir, fakat hüccet sayılmamıştır.

2211. Şu'ayb b. Talha ﴿شعيب بن طلحة﴾

[Şu'ayb b. Talha] b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk. Annesi, ümmü veleddir.

Şu'ayb b. Talha'nın çocukları şunlardır:

Sâlih, İsa, İshâk, Muhammed, İbrahim, Hârûn ve Esmâ: Bunların annesi ümmü veleddir.

Abde: Annesi Hikme bt. el-Münzir b. Ubeyde b. ez-Zübeyr'dir.

Şu'ayb b. Talha'nın künyesi Ebû Muhammed'dir. 175 veya 176 senesinde vefat etti.

2212. el-Münkedir b. Muhammed ﴿المنكدر بن محمد﴾

[el-Münkedir b. Muhammed] b. el-Münkedir b. Abdullah b. el-Hüdeyr b. Abdüluzzâ b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre. Annesi ümmü veleddir.

2213. Abdülazîz b. el-Muttalib ﴿عبد العزيز بن المطلب﴾

[Abdülazîz b. el-Muttalib] b. Abdullah b. el-Muttalib b. Hantab b. el-Hâris b. Ubeyd b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, Benî Âmir b. Lüey'den Ümmü'l-Fadl bt. Küleyb b. Hazn b. Mu'âviye b. Hafâce b. Amr b. Ukayl b. Ka'b'dır. Abdülazîz'in Süheyl adında bir oğlu vardır. Abdülazîz'in künyesi Ebü'l-Muttalib'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında *Medine* kâdısı idi. Onun rivayet ettiği bazı hadisler vardır.

2214. el-Attâf b. Hâlid ﴿العطاف بن خالد﴾

[el-Attâf b. Hâlid] b. Abdullah b. Osman b. el-Âs b. Vâbisa b. Hâlid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm. Annesi, el-Misver bt. es-Salt b. Mahreme

b. Nevfel b. Üheyb b. Abdümenâf b. Zühre'dir. [Annesinin] annesi, Zem'a b. el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in kızıdır. el-Attâf'ın künyesi Ebû Safvân'dır.

2215. Sa'îd b. Abdurrahman ﴿سعيد بن عبد الرحمن﴾

[Sa'îd b. Abdurrahman] b. Cemîl b. Âmir b. Huzeym b. Süleymân b. Rebî'a b. Ureyc b. Sa'd b. Cümah. Annesi, Ensâr'ın Benî Sâlim kabilesinden Ümmü Hüseyn bt. Mu'âz b. Abdullah b. Mürey'dir. Sa'îd b. Abdurrahman'a el-Mehdî Ordusu'nun kaza işleri verilmişti. *Bağdat*'ta vefat etti.

2216. İbrahim b. el-Fadl ﴿إبراهيم بن الفضل﴾

[İbrahim b. el-Fadl] b. Selmân. Hişâm b. İsmail el-Mahzûmî'nin mevlasıdır. İbn Necîh ve diğerleri ondan hadis rivayet etmişlerdir.

2217. Ali b. Ebû Ali ﴿على بن أبي على﴾

[Ali b. Ebû Ali] b. Utbe b. Ebû Galîz b. Utbe b. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib. Annesi, ümmü veleddir. Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk, Muhammed b. Ömer ve başkaları ondan hadis rivayet etti.

2218. Abdurrahman b. Muhammed ﴿عبد الرحمن بن محمد﴾

[Abdurrahman b. Muhammed] b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abduavf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Evs kabilesinin Benî Amr b. Avf kolundan Emetülvehhâb bt. Abdullah b. Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir el-Gasîl'dir.

Abdurrahman b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Ebû Bekir, Ubeydullah ve Emetürrahmân: Bunların annesi Benî Mâlik b. en-Neccâr'dan Âişe bt. Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Hârise b. en-Nu'mân'dır.

Âişe: Bu kızın annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman'ın künyesi Ebû Muhammed'dir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında vefat etti.

2219. Abdülmelik b. Muhammed ﴿عبد الملك [بن محمد]﴾

[Abdülmelik b. Muhammed] b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm. Künyesi Ebü't-Tâhir'dir. Annesi Emetülvehhâb bt. Abdullah b. Hanzale b. Ebû Âmir el-Gasîl'dir.

Abdülmelik b. Muhammed'in çocukları şunlardır:

Abdullah ve Abdurrahman: Bu ikisinin annesi Amr b. Avf'tan Hind bt. Sâbit b. İsmail b. Mücemmi b. Yezîd b. Câriye'dir.

Emetülmelik: Annesinin ismi bize bildirilmedi.

Abdülmelik, Halife Hârûn'un el-Mehdî Ordusu'nun kâdısıydı. Ölünceye kadar bu görevde kaldı. Cenaze namazını Hârûn kıldırdı ve *el-Abbâsiyye Mezarlığı*'na defnedildi. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2220. Hârice b. Abdullah ﴿خارجة بن عبد الله﴾

[Hârice b. Abdullah] b. Süleymân b. Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abduavf b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, ümmü veleddir.

Hârice b. Abdullah'ın çocukları şunlardır: Abdullah: Annesi Benî Mâlik b. en-Neccâr'dan Ümmü Ubeyde bt. Sa'îd b. Süleymân b. Zeyd b. Sâbit'tir.

Hârice'nin künyesi Ebû Zeyd'dir. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 165 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2221. Hârise b. Ebü'r-Ricâl ﴿حارثة بن أبي الرجال﴾

Adı, Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Hârise b. en-Nu'mân b. Nüfey b. Zeyd b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr. Annesi, Humeyde bt. Sa'îd b. Kays b. Amr b. Sehl b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Zeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. en-Neccâr'dır.

Muhammed b. Abdurrahman'ın Abdullah isimli bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Benî Adî b. en-Neccâr'dan Münye bt. Eyyûb b. Abdurrahman b. Abdullah b. Sa'sa'a b. Vehb'dir.

2222. Mâlik b. Ebü'r-Ricâl ﴿مالك بن أبي الرجال﴾

Annesi, Benî Adî b. en-Neccâr'dan Ümmü Eyyûb bt. Rifâ'a b. Abdurrahman b. Sa'sa'a b. Vehb'dir.

2223. Abdurrahman b. Ebü'r-Ricâl ﴿عبد الرحمن بن أبي الرجال﴾

Annesi, Benî Adî b. en-Neccâr'dan Ümmü Eyyûb bt. Rifâ'a b. Abdurrahman b. Sa'sa'a b. Vehb'dir.

2224. Abdurrahman b. Abdülazîz ﴿عبد الرحمن بن العزيز﴾

[Abdurrahman b. Abdülazîz] b. Abdullah b. Osman b. Huneyf b. Vâhib b. el-Ukeym[260] b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mecde'a b. Amr. Amr da Evs kabilesinden Bahrec b. Haneş b. Avf b. Amr b. Avf'tır. Annesi Mendûs bt. Hakîm b. Abbâd b. Huneyf'tir. Abdurrahman'ın künyesi Ebû Muhammed'dir. Ona el-Hanefî de denirdi. Sonradan âmâ olmuştu. Siyer ve diğer ilimleri iyi bilirdi. Çok hadis rivayet eden râvîlerdendir. 162 senesinde yetmiş küsur yaşında iken vefat etti.

2225. Ubeydullah b. Abdülazîz ﴿عبيد الله بن العزيز﴾

[Ubeydullah b. Abdülazîz] b. Abdullah b. Osman b. Huneyf. Yukarıda adı geçen Abdurrahman b. Abdülazîz'in erkek kardeşidir. Annesi Mendûs bt. Hakîm b. Abbâd b. Huneyf'tir. Kendisi hadis aldığı gibi, ondan da hadis rivayet edilmiştir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

---

[260] Bu isim Atâ neşrinde (V, 479) el-Hakîm şeklinde geçmektedir (E).

2226. Mücemmi b. Ya'kûb ﴿مجمع بن يعقوب﴾

[Mücemmi b. Ya'kûb] b. Mücemmi b. Yezîd b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf b. Dubey'a b. Zeyd b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Avf. Evs kabilesindendir. Annesi Hasene bt. Câriye b. Bükeyr b. Câriye b. Âmir b. Mücemmi b. el-Attâf'tır.

Mücemmi b. Ya'kûb'un çocukları şunlardır:

Abdurrahman: Annesi ümmü veleddir.

Ümmü İshâk: Annesinin ismi bize bildirilmedi.

Mücemmiın künyesi *Ebû Abdullah*'tır. el-Mehdî'nin halifeliğinin ilk zamanlarında 160 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2227. Abdurrahman b. Süleymân ﴿عبد الرحمن بن سليمان﴾

[Abdurrahman b. Süleymân] b. Abdurrahman b. Abdullah b. Hanzale el-Gasîl b. Ebû Âmir er-Râhib'dir. Ebû Âmir ise Benî Amr b. Avf'tan Abdu-amr b. Sayfî b. en-Nu'mân b. Mâlik b. Ümeyye b. Dubey'a b. Zeyd'dir. Abdurrahman'm annesi Esmâ bt. Hanzale b. Abdullah b. Hanzale el-Gasîl'dir.

Abdurrahman b. Süleymân'ın çocukları şunlardır: Ömer, Külsûm ve Kureybe: Bunların annesi ümmü veleddir.

Abdurrahman *Kûfe*'ye geldi, orada da ikamet etti. Kûfeliler kendisinden hadis rivayetinde bulundu.

2228. Muhammed b. el-Fadl ﴿محمد بن الفضل﴾

[Muhammed b. el-Fadl] b. Ubeydullah b. Râfi b. Hadîc b. Râfi b. Adî b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris b. el-Hazrec. Evs kabilesindendir. Annesi Abde bt. Rifâ'a b. Râfi b. Hadîc'dir.

Muhammed b. el-Fadl'ın çocukları şunlardır:

Sa'îd ve Meryem: Bu ikisinin annesi Hammâde bt. Hüreyr b. Abdurrahman[261] b. Râfi b. Hadîc'dir.

Tumâh: Bu çocuğun annesi Ümmü Yahya bt. Tumâh b. Abdülhamîd b. Râfi b. Hadîc'dir.

Muhammed'in künyesi Ebû Abdullah'tır. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

2229. Abdullah b. el-Hüreyr ﴿عبد الله بن الهرير﴾

[Abdullah b. el-Hüreyr] b. Abdurrahman b. Râfi b. Hadîc. Annesi ümmü veleddir.

Abdullah b. el-Hüreyr'in çocukları şunlardır:

el-Fadl: Annesi Sehle bt. Hâbis b. İmruülkays b. Rifâ'a b. Râfi b. Hadîc'dir.

Sebre, İsâ, el-Münzir, Afrâ ve Ümmü Râfi: Bu çocukların annesi Tâmme bt. Sehl b. İsa b. Sehl b. Râfi b. Hadîc'dir.

2230. Muhammed b. Yahya ﴿محمد بن يحيى﴾

[Muhammed b. Yahya] b. Sehl b. Ebû Hasme. Ebû Hasme'nin ismi Abdullah b. Sâ'ide b. Âmir b. Adî b. Cüşem b. Mecde'a b. Hârise b. el-Hâris'tir. Muhammed'in annesi Kaysü Aylân kabilesinin Eşca kolundandır.

Muhammed b. Yahya'mn Hammâde isimli bir kızı vardır. Bu kızın annese Ümmü'l-Hasan bt. Ömer b. Abdülzazîz b. Muhammed b. Ebû Abs b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise b. el-Hâris'tir.

Muhammed b. Yahya'nın künyesi Ebû Abdullah'tır. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 166 senesinde vefat etti.

---

[261] Leiden neşrinde bu ciltte düşen kısım -daha önce işaret ettiğim Ömer b. Abdülazîz'in tercemesinin sonundan başlayıp burada bitmektedir.

2231. Abdülmecîd b. Ebû Abs ﴿عبد المجيد بن أبي عبس﴾

[Abdülmecîd b. Ebû Abs] b. Muhammed b. Ebû Abs b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. el-Hâris. Annesi ümmü veleddir.

Abdülmecîd'in çocukları şunlardır: Ahmed ve Meryem: Bu ikisinin annesi Şerîfe bt. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Abs b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. el-Hâris'tir.

Abdülmecîd'in künyesi Ebû Muhammed'dir. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 164 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2232. Abdullah b. el-Hâris ﴿عبد الله بن الحارث﴾

[Abdullah b. el-Hâris] b. el-Fudayl b. el-Hâris b. Umeyr b. Adî b. Hareşe b. Ümeyye b. Âmir b. Hatme. Hatme'nin ismi Abdullah b. Cüşem b. Mâlik b. el-Evs'tir. Annesi, Meryem bt. Adî b. el-Hâris b. Umeyr el-Hatmî'dir.

Abdullah b. el-Hâris'in çocukları şunlardır: el-Hâris ve İsa: Bu ikisinin annesi Habbâbe bt. İsâ b. Ma'n b. Ma'bed b. Şürayk b. Evs b. Adî b. Ümeyye b. Âmir b. Hatme'dir.

Abdullah'ın künyesi Ebü'l-Hâris'tir. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 163 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2233. Hâlid b. el-Kâsım ﴿خالد بن القاسم﴾

[Hâlid b. el-Kâsım] b. Abdurrahman b. Hâlid b. Kays b. Mâlik b. el-Aclân b. Âmir b. Beyâda. Hazrec kabilesindendir.

Hâlid b. el-Kâsım'm çocukları şunlardır: Ümmü'l-Kâsım: Annesi, ümmü veleddir.[262]

Hâlid'in künyesi Ebû Muhammed'dir. Doksan üç yaşında iken 163 senesinde vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

---

[262] Atâ, burada iki çocuğunun olduğuna dair bir ifade "ümmühümâ [ikisinin annesi]" kullanmış; ancak bir çocuğunun adını vermiş ve asıl nüshada bir eksiklik olduğunu ifade etmiştir. Çeviriye esas aldığımız neşirde ise bir böyle bir eksiklikten bahsedilmeden bir çocuğunun adı zikredilmiştir (E).

2234. Sa'îd b. Muhammed ﴿سعيد بن محمد﴾

[Sa'îd b. Muhammed] b. Ebû Zeyd. Ebû Zeyd, el-Muᶜallâ b. Levzân b. Hârise b. Adî b. Zeyd b. Sa'lebe b. Mâlik b. Zeydümenât b. Habîb b. Abdühârise b. Mâlik b. Gadb b. Cüşem b. el-Hazrec'dir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Sa'îd b. Muhammed b. Ebû Zeyd dindar, verâ sahibi, faziletli ve akıllı bir zattı. Onun ot bitmeyen tuzlu bir arazisi vardı. Oradan senede iki dinar alırdı. İktisad ettiği için bu ona kâfi gelirdi. O ve cariyesi ondan yerdi. Cariyesi için kendi arazisinden bir miktar yaş hurma toplar; sonra onları cariyesiyle ailesine gönderirdi. Sıkıntılı durumlara karşı son derece sabırlıydı. Bu durumdun en ufak bir şikayeti olmazdı. Kendisine bir şey gönderildiği zaman "Ene bi-hayr [Ben iyiyim.]" der; kendisine gönderilene kızar ve bu durumdan canı çok sıkılırdı. İnsanların içinde nefsini en çok koruyanlardandı. Yanımıza gelir ve iki elbisesi hakkında bize bir şeyler söylerdi. Yaz ve kış bu iki elbiseyi giyerdi. Biz onları hiçbir zaman temiz olarak görmedik. Düğün yemeğine çağrıldığında gider; fakat orada hiçbir şey yemez, sadece düğün sahiplerine dua ederdi. Kendisine şöyle "Ey Muhammed! Sen bundan neden yemiyorsun?" diye soruldu. O, "Karnıma güzel yemek göndermeyi hoş görmüyorum. Zira daha sonra benim ona yedirdiğime razı olmaz. Yemeğe karşı açgözlü olmasını istemiyorum." dedi.

Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd *Medine* maliyesi üzerine görevlendirilince Sa'îd b. Muhammed b. Ebû Zeyd'e 100 dinar gönderdi. Sa'îd, "Allah'a yemin olsun ki, ben onu asla kabul etmem. O benim yapabileceğim bir şey değildir. Allah her şeyden münezzehtir. O bundan hayâ etmiyor mu?" dedi. Sonra ona bir görev teklif etti; onu Esed ve Tay kabilelerinin zekâtım toplamak üzere görevlendirmek istedi. Sa'îd, "Bunu da yapmam!" dedi. Ona elçiler göndermeye devam etti. Nihayet valiye gidip şöyle dedi: "Anlıyorum ki, bana iyilik yapmak istiyorsun. Bana yapacağın en güzel iyilik, beni serbest bırakmandır. Teklif ettiğin görevleri istemiyorum. Allah'a hamdolsun ki, benim bu görevlere ihtiyacım yok." Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd da, Sa'îd b. Muhammed'i kendi haline bıraktı.

2235. İbn Ebû Habîbe ﴿ابن أبي حبيبة﴾

Adı, İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe'dir. Künyesi Ebû İsmail'dir. Abdullah b. Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'nin mevlasıdır. Çok oruç tutan âbid bir insandı. Altmış sene oruç tuttu. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 165 senesinde seksen iki yaşında iken vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2236. Kesîr b. Abdullah ﴿كثير بن عبد الله﴾

[Kesîr b. Abdullah] b. Avn. Az hadis rivayet edenlerdendir. Zayıf bir râvî olduğu kabul edilir.

2237. Yezîd b. İyâd ﴿يزيد بن عياض﴾

[Yezîd b. İyâd] b. Cu'dübe el-Leysî. Künyesi Ebü'l-Hakem'dir. Sonradan *Basra*'ya gitti ve el-Mehdî'nin halifeliği zamanında orada vefat etti. Az hadis rivayet edenlerdendir. Zayıf bir râvî olduğu kabul edilir.

2238. Üsâme b. Zeyd ﴿أسامة بن زيد﴾

[Üsâme b. Zeyd] b. Eslem. Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl'in mevlasıdır. Künyesi Ebû Zeyd'dir. el-Kâsım b. Muhammed, Sâlim b. Abdullah ve İbn Ömer'in mevlası Nâfi'den hadis dinledi. Çok hadis rivayet eden bir râvîdir; ancak hadisi hüccet değildir. Ebû Ca'fer'in halifeliği zamanında *Medine*'de vefat etti.

2239. Abdullah b. Zeyd ﴿عبد الله بن زيد﴾

[Abdullah b. Zeyd] b. Eslem. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Hadiste Eslem'in çocuklarının en güvenilir olanıdır. el-Mehdî'nin halifeliğinin ilk zamanlarında *Medine*'de vefat etti.

2240. Abdurrahman b. Zeyd ﴿عبد الرحمن بن زيد﴾

[Abdurrahman b. Zeyd] b. Eslem. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır. Hârûn'un halifeliğinin ilk zamanlarında *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden, ancak ciddi anlamda zayıf olan bir râvî idi.

2241. Dâvûd b. Hâlid ﴿داود بن خالد﴾

[Dâvûd b. Hâlid] b. Dînâr. Benî el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevâlîsinden Huneyn ailesinin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Süleymân*'dır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sahbel b. Muhammed b. Ebû Yahya haber verdi; dedi ki:

Hâlid b. Dînâr, Benî el-Abbâs'ın mevâlîsinden Huneyn ailesinin mevlasıdır. Mürüvvet sahibi bir insandı. Bir gün ben ve babam mescidin önünde bulunuyorduk. Birisi şöyle bağırdı: "Allah'ın rahmeti Hâlid b. Dînâr'ı gören üzerine olsun." İnsanlar onu görmek üzere çıktılar. Onun çıkmasını beklerken evden bir adam çıktı ve şöyle dedi: "Allah sizin hayrınızı versin! Haydi, dönüp gidin! Ondan bir kök çıktı." İnsanlar dönüp gittiler. Onun üç çocuğu dünyaya gelinceye kadar yaşadı: Dâvûd b. Hâlid, Şümeyl b. Hâlid ve Yahya b. Hâlid. Hepsi ilim ve verâ sahibi insanlardı. Hâlid'in kızları da oldu. Çocuklarının da çocukları oldu. Böylece çoğaldılar ve hepsi tüccar oldular. Abdüssamed b. Ali, *Medine* valisi olunca onlarla dostluk kurmak için bazı kişileri gönderdi. Onlara kabul edebilecekleri bazı şeyleri teklif etti. Onlar, "Allah Emîr'i ıslah etsin! Biz tüccar bir kavimiz. Bizim sultanın emrinde çalışmaya ihtiyacımız yok. Bizi bundan affet." dediler. O da onları serbest bıraktı. Fakat onlara iyilikte bulunmaya devam etti.

2242. Şümeyl b. Hâlid ﴿شميل بن خالد﴾

[Şümeyl b. Hâlid] b. Dînâr. Benî el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevâlîsinden Huneyn ailesinin mevlasıdır. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2243. Yahya b. Hâlid ﴿يحيى بن خالد﴾

[Yahya b. Hâlid] b. Dînâr. Benî el-Abbâs b. Abdülmuttalib'in mevâlîsinden Huneyn ailesinin mevlasıdır. Ondan da hadis rivayet edilmiştir.

2244. Abdülazîz b. Abdullah ﴿عبد العزيز بن عبد الله﴾

[Abdülazîz b. Abdullah] Ebû Seleme el-Mâcişûn. Künyesi Ebû Abdullah'tır. el-Hüdeyr et-Teymî ailesinin mevlasıdır. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 164 senesinde *Bağdat*'ta vefat etti. Cenaze namazını el-Mehdî kıldırdı. *Kureyş Mezarlığı*'na defnedildi. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi. Medinelilere nisbetle Bağdatlılar ondan daha fazla rivayette bulunmuştur.

2245. Yusuf b. Ya'kûb ﴿يوسف بن يعقوب﴾

[Yusuf b. Ya'kûb] b. Ebû Seleme. Ya'kûb, el-Mâcişûn'dur. Yusuf'un çocuklarının ve amcasının çocuklarının nisbesi böyledir.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. el-Mâcişûn anlattı; dedi ki:

Ben Abdülmelik b. Süleymân zamanmda doğdum. Doğduğum gibi Süleymân benim atâmı[263] takdir etti. Ömer b. Abdülazîz halife olunca divan ona arzolundu. Benim ismim geçtiği zaman, "Bu çocuğun doğumunu bana bildirmediniz. Bu, küçüktür. Hisse sahiplerinden değildir." dedi; beni yoksul bıraktı.

2246. Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâl ﴿عبد الرحمن بن أبي الموال﴾

2247. Füleyh b. Süleymân ﴿فليح بن سليمان﴾

[Füleyh b. Süleymân] b. Ebü'l-Muğîre b. Huneyn. Zeyd b. el-Hattâb b. Nüfeyl el-Adevî ailesinin mevlasıdır. Ebû Hüreyre'den rivayette bulunan

[263] Devletin Müslüman tebaaya ödediği yıllık maaş (E).

Ubeyd b. Huneyn, Füleyh b. Süleymân b. Ebü'l-Muğîre'nin babasının amcasıdır. Füleyh için çoğunlukla lakap olarak Abdülmelik ismi kullanılmıştır. Hasan b. Zeyd b. Hasan b. Ali, Ebû Ca'fer'in *Medine* valisi olarak göreve başlayınca onu sıkıştırmış; ikisi arasında münakaşa olmuştu. Hasan b. Zeyd ona eziyet eder ve onu incitirdi.

2248. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd

﴿عبد الرحمن بن أبي الزناد﴾

Ebü'z-Zinâd'ın ismi Abdullah b. Zekvân'dır. Zekvân, Remle bt. Şeybe b. Rebî'a b. Abdüşems'in mevlasıdır. Remle bt. Şeybe, Osman b. Affân'ın hanımı idi. Abdurrahman'ın künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Ömer b. Abdülazîz'in halifeliği sırasında 100 senesinde doğdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Abdülazîz ez-Zührî, Ebü'z-Zinâd'ın sohbetinden ayrılmazdı. Sonra onu *Medine* kâdılığına getirdi. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd ile Abdullah b. Muhammed b. Sem'ân arasında sözlü atışma ve anlaşmazlık meydana gelmişti. Abdurrahman ona uygun olmayan bir söz söyledi. Abdullah, "Bunun dediğine şahid olun!" dedi. Abdullah, konuyu Muhammed b. Abdülazîz'e aktardı ve Abdurrahman'ın kendisine söylediği sözle ilgili şahit getirdi. Muhammed de, Abdurrahman'ı hapsetti ve ona on yedi kamçı vurdu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bundan sonra Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'a *Medine*'nin maliye işleri verildi. O bu işini yaparken hayırlı, verâ sahibi ve hadis bilgisi olan insanlardan yardım isterdi. İşini titizlikle ve güzelce yapardı. Çok hadis rivayet eden âlim bir zattı. Bir adam ona hadis okudu. Okurken hata yaptı. Orada hazır bulunanlardan biri ona güldü. Abdurrahman suskundu. Adam kalkıp gittikten sonra Abdurrahman bu konuda onları azarladı ve şöyle dedi: "Yaptığınızdan hiç utanmıyorsunuz!"

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bir adam yazdığı bir hadisi Abdurrahman'a okudu, fakat herkesin bunu işitmesini istemiyordu. Adam kalkınca Abdurrahman'a döndü ve şöyle dedi: "Eğer ona 'Onu gizle' desem, onu

açığa vurur. Ben ise onu kendi haline bıraktım. Fakat adam benim onu gizlemek istediğimi bilmiyor. Ciddiye alınacak birisi değil. Ona göre bu hadisi de diğer hadisler gibidir." Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd *Bağdat*'a geldi. Onlara hadis rivayetinde bulundu. Sonra hastalandı ve yetmiş dört yaşında iken 174 senesinde burada vefat etti. Çok hadis rivayet eden zayıf bir râvî idi.

2249. Kardeşi Ebü'l-Kâsım b. Ebü'z-Zinâd

﴿أبو القاسم بن أبي الزناد﴾

Ondan da hadis rivayet edilmiştir. O da *Bağdat*'a geldi ve orada ondan hadis dinlediler.

2250. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd

﴿محمد بن عبد الرحمن أبي الزناد﴾

[Muhammed b. Abdurrahman] b. Ebü'z-Zinâd. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Kendisi ile babası arasındaki yaş farkı on yedidir. Yine Muhammed babasından yirmi bir gece sonra vefat etmiştir. İkisi de *Bâbüttîn Mezarlığı*'na[264] defnedilmişlerdir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi; dedi ki:

Bir gün Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm yanıma gelerek, "Ey Abdurrahman! Senin çocuğun var mı?" diye sordu. Ben, "Evet, var!" dedim. "Sen kaç yaşında iken doğdu?" diye sordu. "On yedi yaşında iken." dedim. Ben on yedi yaşında iken Muhammed dünyaya geldi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Abdurrahman, babasının hadis aldığı Alkame, Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemir ve diğer hadisçilere ulaştı. Sadece babasından rivayette bulunmazdı. Babasından da hadis rivayet etmesi kendisinden istenir; fakat o bundan kaçınır ve şöyle derdi: "Babam hayatta iken mi ondan hadis rivayet edeyim? Bunu ancak

[264] Bağdat'ta bir mahallenin adı (M).

hadiste ileri gitmiş olanlar yapabilir." O babasına karşı son derece itaatkâr, saygılı ve hürmetkârdı. Bir gün onu gördüm; kendisine bel ağrısı isabet etmişti. Bel ağrısı ileri derecede idi. Kapının önünde oturmuş, babasının kendisine izin vermesini bekliyordu. Nihayet babasının elçisi dışarı çıktı ve kendisine, "Haydi, git! Haydi, git!" dedi. Ona, "Sen gitsen!" dedim. [Elçi,] "Sübhanellâh! Vaziyet zaruret sınırına gelmiş!" dedi. Muhammed, "En iyisi ben, Allah'ın dilediği kadar bekleyeyim. O bana izin vermedikçe ben gitmeyeceğim." dedi. [Râvî] dedi ki: Muhammed b. Abdurrahman'da hiç kimsede bulunmayan güzel hasletler vardı. Bunlardan biri bir adamda bulunsa o adam parmakla gösterilir. Abdurrahman'da bulunan özellikler şunlardır: Kur'ân'ı güzel okuma, hadis, Arapça, arûz, hesap bilgisi, berat, sicil, haklarla ilgili kayıtları yazma ve tutma becerisi.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bizim kâdımız olan Muhammed b. İmrân et-Talhî'den işittim; ona bir kitap getirildi, kitap ona okundu; o da dedi ki: "Bunu Muhammed b. Abdurrahman'a arzet." "Hayır!" denildi. Muhammed, "Kitabı ona götür ve arzet. Sonra da bana getir." dedi. Muhammed b. Abdurrahman bölüştürme hesaplarını, miras hesaplarını ve paylaşımını ve hadisi herkesten daha iyi bilirdi. Hesabı çok iyi bilir ve sağlam yapardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Süleymân b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdurrahman'dan başka, Zeyd b. Eslem'e karşı, "İşittin mi?" deme cesaretini gösterecek bir adam görmedim. Ben Muhammed'i, Zeyd b. Eslem'e "Ey Ebû Üsâme! İşittin mi?" dediğini duydum.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Muhammed b. Abdurrahman babasına karşı insanların en itaatkâr olanıydı. Bazen babası ilim halkasında olur, Muhammed biraz gecikirse babası ona "Ey Muhammed!" der, başında dikilinceye kadar ona cevap vermezdi. Babası ona ihtiyacının karşılanmasını emreder, o da saygısından dolayı bu ihtiyaçların gerekli olup olmadığını sormazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Abdurrahman, babası Abdurrahman ile birlikte *Bağdat*'ta bulunuyordu. 164 senesinde babasından yirmi bir gece sonra vefat

etti. Vefat ettiğinde elli yedi yaşındaydı. İkisi de *Bâbüttîn Mezarlığı*'na gömüldüler. Ondan sadece Muhammed b. Ömer hadis rivayetinde bulundu.

2251. Ebû Ma'şer Necîh ﴿أبو معشر نجيح﴾

Benî Mahzûm'dan bir kadının mükâteb kölelerindendir. Parasını ödedi ve azad oldu. Ümmü Musa bt. Mansûr el-Himyerîyye onun velâsını satın almıştı. 170 senesinde *Bağdat*'ta vefat etti. Çok hadis rivayet eden, fakat zayıf bir râvî idi.

2252. İsmail b. İbrahim ﴿إسماعيل بن إبراهيم﴾

[İsmail b. İbrahim] b. Ukbe. Musa b. Ukbe'nin erkek kardeşidir. Künyesi *Ebû İshâk*'tır. İbn Ömer'in mevlası Nâfi'e, Âişe bt. Sa'd b. Ebû Vakkâs'a ulaştı ve onlardan sahih hadisler rivayet etti. Amcası Musa b. Ukbe'den de meğâzî konularında rivayette bulunmuştur. Ondan da Muhammed b. Ömer, İsmail b. Ebû Üveys ve diğerleri hadis dinlemiştir. el-Mehdî'nin halifeliğinin ilk zamanlarında *Medine*'de vefat etti.

2253. Muhammed b. Müslim ﴿محمد بن مسلم﴾

[Muhammed b. Müslim] el-Cevsak. Benî Mahzûm'un mevlasıdır. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. 160 senesinde vefat etti.

2254. Muhammed b. Müslim ﴿محمد بن مسلم﴾

[Muhammed b. Müslim] b. Cemmâz. Benî Teym b. Mürre'nin mevlasıdır. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Hadisi iyi tetkik eden ve re'yiyle fetva veren fakihlendendi. Fakat sonradan bunu terk etti ve ibadete yöneldi. Hârûn'un halifeliği zamanında 177 senesinde *Medine*'de vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Müslim b. Cemmâz'ın ölümünde hazır oldum. Sadece şöyle bir vasiyette bulunmuştu: "Ev halkının, su oluğumuzun evin yolu üzerine aktığından şikayette bulunduklarını duydum. Ben babalarımla bu

evde yaşadım. Bu su oluğu o zaman da buradaydı. Onu başka bir yere koymayı arzu ettim. Fakat uygun bir yer bulamadım. Onu değiştirmek istedim, fakat buna gücüm yetmedi. Onu babaları yeni vefat etmiş ve onları yetim bırakmış olan erkek kardeşimin zayıf ve korumasız kızları tarafına çevirmekten de korktum. Ev halkının toplanıp bu su oluğu hakkında konuşmalarını ve bana olan haklarım helal etmelerini istiyorum. Eğer yarın bu konuda bir sonuç alınırsa memnun olurum. Komşum İshâk b. Şu'ayb b. İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah da kendisinin karanlık odasının ışık alması için benim evimde bir pencere açmayı istedi. Evlerin içinden birbirimizin görülmemesi için de pencereyi yukarıdan açmamı talep etti. Ben ona bu konuda söz verdim ve bunu yapmak için gerekli aletleri hazırladım. Sonra erkek kardeşimin küçük kızlarını hatırladım. Böyle yaptığım takdirde onların korunma durumlarından emin olamadım. Dolayısıyla pencereyi açmaktan vazgeçtim. Komşuma bu konuda önce "Evet", sonra da "Hayır" dediğim için, onlarla da konuşun; bana haklarını helâl etsinler. Bu da sandığın bir köşesinde otuz sene, belki daha fazla bir zamandan beri duran üç dirhemdir. Ben bez tamiratı yapıyordum. Bu paranın kime ait olduğunu bilmiyorum. O benim olduğu gibi bana emanet edilmiş bir para da olabilir. Ya da bir borçlu onu bana vermiş olabilir. Dolayısıyla alacaklılar onu her an talep edebilirler. Bu konuda sizden istenen şeyi yerine getirmenizi istiyorum. Ayrıca falan aile bana iki dinar karşılığında bir tası rehin olarak bırakmıştı. Bir seferinde bana, ailemin o tasın içinde yemek yedikleri söylendi. O tasın sahibinden de helâllık alın. Bunu kabul ederse ne ala, eğer kabul etmezse iki dinarı ona verin. Para olarak geride size yetmiş dinar dolayında bir şey bırakıyorum. Bunun üçte birini erkek kardeşimin kızlarına vasiyet ediyorum. Diğer üçte ikisini de erkek kardeşimin çocukları miras olarak paylaşsınlar."

2255. Sehbal b. Muhammed ﴿سحبل بن محمد﴾

[Sehbal b. Muhmmed] b. Ebû Yahya. İsmi Ebû Yahya Sem'ân'dır. Eslem kabilesinin mevlasıdır. Sehbal'in ismi Abdullah'tır. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Faziletli, akıllı ve iyi bir insandı. el-Mehdî'nin halifeliği zamanında 162 senesinde *Medine*'de vefat etti. Az hadis rivayet eden râvîlerdendir.

2256. Süleymân b. Bilâl ﴿سليمان بن بلال﴾

Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'in mevlasıdır. Berberî asıllı, güzel yüzlü, yakışıklı ve akıllı bir zattı. Bulunduğu yerde fetva verirdi. *Medine*'nin malî işleriyle görevlendirilmişti. Harûn'un halifeliği zamanında 172 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2257. Abdullah b. Yezîd ﴿عبد الله بن يزيد﴾

[Abdullah b. Yezîd] b. Abdullah b. Kuseyt el-Leysî. Leys kabilesindendir.

2258. el-Kâsım b. Yezîd ﴿القاسم بن يزيد﴾

[el-Kâsım b. Yezîd] b. Abdullah b. Kuseyt el-Leysî. Leys kabilesindendir.

2259. el-Muğîre b. Abdurrahman ﴿المغيرة بن عبد الرحمن﴾

[el-Muğîre b. Abdurrahman] b. Abdullah b. Hâlid b. Hizâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ. Annesi ümmü veleddir. Ebü'z-Zinâd ve diğerlerinden hadis rivayet etti. Ona "Kusay" denilirdi. Daha çok bu isimle bilinmektedir.

2260. Übey b. Abbâs ﴿أبي بن عباس﴾

[Übey b. Abbâs] b. Sehl b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid. Hazrec kabilesinin Benî Sâ'ide kolundandır. Annesi Benî Süleym'den Cemâl bt. Ca'de b. Mâlik b. Sa'd b. Nâfiz b. Gayz b. Avf'tır.

Übey'in çocukları şunlardır: Sehl ve Külsûm: Bu ikisinin annesi Benî Süleym'den Âtike bt. Abdurrahman b. Huzeyme b. Firâs b. Hârise'dir.

2261. Abdülmüheymin b. Abbâs ﴿عبد المهيمن بن عباس﴾

[Abdülmüheymin b. Abbâs] b. Sehl b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid. Hazrec kabilesinin Benî Sâ'ide kolundandır. Annesi ümmü veleddir.

Abdülmüheymin b. Abbâs'ın çocukları şunlardır:

Ömer ve Zabye: Bu ikisinin annesi Benî Süleym'den Ümeyme bt. Abdullah b. er-Rebî'dir.

Amr ve Übeyye: Bu ikisinin annesi Cüheyne kabilesinden Abde bt. İmrân'dır.

es-Seyyide: Bu kızın annesi Cüheyne kabilesinin el-Huraka kolundan Ümmü Amr bt. Sehm b. Ma'rûf'tur.

2262. Eyyûb b. en-Nu'mân ﴿أيوب بن النعمان﴾

[Eyyûb b. en-Nu'mân] b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik b. Ebû Ka'b b. el-Kayn b. Ka'b b. Sevâd'dır. Benî Selime'dendir. Annesi Benî Selime'nin haliflerinden Ümmü Osman bt. Amr b. Abdullah b. Üneys'tir.

Eyyûb b. en-Nu'mân'ın Sevâb adında bir oğlu vardır. Bu çocuğun annesi Eslem kabilesinden Sükeyne bt. Mutarrif b. Abdülazîz b. Ebü'l-Ez'ar'dır.

2263. Osman b. ed-Dahhâk ﴿عثمان بن الضحاك﴾

[Osman b. ed-Dahhâk] b. Osman b. Abdullah b. Hâlid b. Hızâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Ondan Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî ve başkaları rivayette bulundular.

2264. Oğlu ed-Dahhâk b. Osman ﴿الضحاك بن عثمان﴾

[ed-Dahhâk b. Osman] b. Abdullah b. Hâlid b. Hızâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî ve başkaları ondan hadis rivayet ettiler.

2265. Hişâm b. Abdullah ﴿هشام بن عبد الله﴾

[Hişâm b. Abdullah] b. İkrime b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm el-Mahzûmî. Annesi Benî Mürre'dendir. Hişâm b. Urve'nin yanından ayrılmazdı. Onun bazı özelliklerini taşımaktadır. Ondan çok hadis dinledi;

ancak hadis rivayetinde bulunmadı. Haşmetli bir adam dı. İhtisab[265] işlerine bakar, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yapardı.[266] Halife Hârûn, hac için yola koyulunca Ebû Bekir b. Abdullah ez-Zübeyrî de onu karşılamaya çıktı. O sırada Ebû Bekir, Hârûn'un *Medine* valisi idi. Ebû Bekir ile birlikte Medinelilerin ileri gelenlerinden teşekkül etmiş bir grup da Halife'yi karşılamaya çıkmıştı. İçlerinde Hişâm b. Abdullah da vardı. Ebû Bekir, Halife'yi *en-Nekıra*[267] denilen yerde karşılamıştı. Halife ona selâm verdi ve yanındakilerin kimler olduğunu sordu. Ebû Bekir de Halife'ye Hişâm b. Abdullah'ın ismini söyledi ve onu övdü. Halife, Hişâm'ı çağırdı. O da onun huzuruna çıkıp onu selamladı. Hişâm, Halife'nin hoşuna gidecek sözler söyledi ve ona nasihatta bulundu. Hârûn da onu *Medine* kâdılığına tayin etti ve ona 4.000 dinar tutarında mükâfat verdi. Hişâm, cömert ve akrabalarıyla sıla-i rahim yapan bir kişiydi. Künyesi *Ebü'l-Velîd*'dir.

2266. el-Kâsım b. Abdullah ﴿القاسم بن عبد الله﴾

[el-Kâsım b. Abdullah] b. Ömer b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb.

2267. Abdurrahman b. Abdullah b. Dînâr ﴿عبد الرحمن بن عبد الله﴾

[Abdurrahman b. Abdullah] b. Dînâr. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın mevlasıdır.

2268. Abdullah b. Abdurrahman ﴿عبد الله بن عبد الرحمن﴾

[Abdullah b. Abdurrahman] b. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk.

[265] İyiliği emretme, kötülüğü önleme, kamu düzenini sağlama ve koruma vazifesine *ihtisab*; bu vazifeyi yapan kuruma *hisbe*, bu görevi yapan kişiye de *muhtesib* denir. *Hisbe*, bir tür belediye ve ahlâk zâbıtalığı mahiyetinde bir müessesedir.
[266] İyiliği emreder, kötülükten sakındırırdı (M).
[267] Mekke'ye götüren yola *en-Nekıra* denir. Burada "Mekke girişi" anlamında kullanılmıştır (M).

Medineli Tabiîn

Yedinci Tabaka

2269. *ed-Derâverdî* ﴿الدراوردى﴾

Adı, Abdülazîz b. Muhammed b. Ubeyd b. Ebû Ubeyd'dir. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Kudâ'a kabilesinden Kelb b. Vebere'nin kardeşi el-Berk b. Vebere'nin mevlasıdır. Aslı *Horasan*'ın *Derâverd* köyündendir. Fakat o *Medine*'de doğdu ve orada büyüdü. *Medine*'de ilim ve hadis öğrendi. 187 senesinde vefat edinceye kadar burada yaşamaya devam etti. Çok hadis rivayet eden, fakat çok hata yapan bir râvî idi.

2270. *Abdülazîz b. Ebû Hâzim* ﴿عبد العزيز بن أبي حازم﴾

Ebû Hâzim'in adı, Seleme b. Dînâr'dır. Benî el-Eşca'm mevlasıdır. Abdülazîz'in künyesi Ebû Temmâm'dır. 107 senesinde doğdu, 184 senesinde *Mescid-i Nebî*'de Cuma günü aniden vefat etti. Evi satıldı. Orada 4.000 dinar bulundu. Defnedildi. Çok hadis rivayet eden bir râvîdir. Ancak rivayet ettiği hadisler *ed-Derâverdî*'nin rivayetlerinden daha azdır.

2271. Ebû Alkame el-Fervî ﴿أبو القمة الفروى﴾

Adı, Abdullah b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Ferve'dir. Osman b. Affân ailesinin mevlasıdır. Nâfi, Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî ve es-Salt b. Zübeyd'e yetişmiş, onlardan ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. 189 senesinde *Medine*'de hayattaydı. Kendisiyle karşılaştık. Bundan sonra vefat etti. Az hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2272. İbrahim b. Muhammed ﴿إبراهيم بن محمد﴾

[İbrahim b. Muhammed] b. Ebû Yahya. Eslem kabilesinin mevlasıdır. Künyesi *Ebû İshâk*'tır. Kardeşi Sehbal'den on yaş daha küçüktür. 184 senesinde *Medine*'de vefat etti. Çok hadis rivayet eden râvîlerdendir. Ancak hadisi terkedilir ve yazılmaz.

2273. Hâtim b. İsmail ﴿حاتم بن إسماعيل﴾

Künyesi *Ebû İsmail*'dir.

Muhammed b. Ömer dedi ki: O beni, kendisinin Benî el-Hâris b. Ka'b'dan Benî Abdülmedân b. ed-Deyyân'ın mevlası olduğuna dair şahit tuttu. Bana babasının sicilini verdi "Ölünceye kadar kimseye bundan bahsetme." dedi. Onun aslı *Kûfe*'dendir. Fakat *Medine*'ye gelmiş ve Hârûn er-Reşîd'in halifeliği zamanında 186 senesinde vefat edinceye kadar burada ikamet etmeye devam etmiştir. Çok hadis rivayet eden sika ve güvenilir bir râvî idi.

2274. Muhammed b. Ömer ﴿محمد بن عمر﴾

[Muhammed b. Ömer] b. Vâkıd. Künyesi Ebû Abdullah el-Vâkıdî'dir. Benî Sehm b. Eslem'in mevlasıdır. *Medine*'den ayrılıp *Bağdat*'a gitti ve orada dört yıl boyunca Hârûn er-Reşîd'in Mehdi Ordusu'nun kaza işlerini gördü. Meğâzîyi, Siyer'i, şehir fetihlerini, Hadis ve hükümlerde insanların ihtilaf ettiği ve ittifak ettikleri hususları iyi bilirdi. Bu hususları yazdığı kitaplarda ve yaptığı rivayetlerde ortaya koydu.

Bana, Ahmed b. Müsebbih anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Ubeydullah anlattı; dedi ki: el-Vâkıdî bana dedi ki:

Halife Hârûn er-Reşîd, hac münasebetiyle *Medine*'ye geldiği zaman Yahya b. Hâlid'e şöyle dedi: "Bana *Medine*'yi, burada meydana gelen olayları, Cibrîl'in (a) Peygamber'e gelişini, nerede nasıl geldiğini ve şehidlerin kabirlerini bilen birisini bul ve getir." Herkes Yahya'ya beni işaret etti. Vali, kendisini görmem için bana haber gönderdi. Yanına gittiğimde ikindiden sonraydı. Bana şöyle dedi: "Ya Şeyh! Emîrü'l-Müminîn -Allah onun şerefini yüceltsin- yatsı namazını *Mescid-i Nebî*'de kılmak istiyor. Olayların geçtiği yerlere sen de bizimle geleceksin ve o yerler hakkında bilgi vereceksin. Cibrîl'in (a) Peygamber'e (sas) geldiği yerleri göstereceksin. Bizim yakınımızda ol."

Yatsı namazını son vaktinde kıldım. Elimde mumlarla dışarı çıktım. İki adam [Halife ve vali] da eşek üzerinde bulunuyordu. Yahya, "O adam nerede?" diye sordu. Ben, "Buradayım!" dedim. Onları Mescid'in mesken olarak kullanılan yerlerine getirdim ve "İşte burası Cibrîl'in (a) Peygamber'e geldiği yerdir." dedim. İkisi de eşeklerinden indiler, iki rekât namaz kıldılar ve bir müddet Allah'a dua ettiler. Sonra tekrar eşeklere bindiler. Ben önlerinde gidiyordum. Önemli bir olayın geçtiği hiçbir yer bırakmadım. Olayların geçtiği her yere onları götürdüm. Onlar da her yerde namaz kıldılar ve içten gelerek dua ettiler. Ancak fecrin doğuşu sırasında *Mescid-i Nebî*'ye gelebildik. Müezzin ezan okudu. Onlar valilik sarayına gidince Yahya b. Hâlid bana, "Ya şeyh! Ortadan kaybolma, gözümün önünde ol." dedi. *Mescid-i Nebî*'de sabah namazını kıldım. O, *Mekke*'ye gitmek üzere hazırdı. Sabah olunca Yahya b. Hâlid bana seslendi; oturduğum yere yaklaştı ve "Emîrü'l-Müminîn -Allah onun şerefini yüceltsin- çok ağladı. Gösterdiğin şeyler onun çok hoşuna gitti. Bu yüzden sana 10.000 dirhem verilmesini emretti." dedi. Bana bir kese verdi ve "Ya şeyh! Bunu al, senin için hayırlı ve bereketli olsun. Bugün yola çıkıyoruz. Fakat senin bize katılman gerekmez. İnşaallah, biz evin yolunu biliyoruz." dedi.

Emîrü'l-Müminîn yola çıktı. Yanımdaki malla birlikte evime döndüm. O parayla var olan borçlarımızı ödedik, bazı çocuklarımızı evlendirdik. Neticede genişliğe kavuştuk. Sonra zaman yine bizi sıkmaya başladı. Bir

gün Ümmü Abdullah bana, "Ey Ebû Abdullah! Sen neden oturup duruyorsun? Şimdi bu adam, Emîrü'l-Müminîn'in veziridir. O seni tanıyor ve sadece eve dönünceye kadar senin sabretmeni istedi." dedi. *Medine*'den ayrılıp, bir toplulukla birlikte *Irak*'a geldim. Orada Emîrü'l-Müminîn'i sordum. Bana onun *Rakka*'da olduğunu söylediler.

Oradan ayrılıp *Medine*'ye gelmek istedim. Fakat *Medine*'deki halimi düşündüm, tam bir perişanlıktı. Sonra kendi kendime *Rakka*'ya gitmeye karar verdim. *el-Kerâ*[268] mevkiine gelince, ordudan *Rakka*'ya giden bir grup gençle karşılaştım. Onlar beni görünce, "Ya şeyh! Nereye gitmeyi düşünüyorsun?" diye sordular. Ben de onlara kendimdem bahsettim ve *Rakka*'ya gitmek istediğimi söyledim. Devecilere verilecek ücreti hesap ettik, bize ağır gelmişti. Onlar, "Ya şeyh! Gemiyle[269] gitmeye var mısın? Devecilere verilecek olan ücrete nazaran o bize daha hafif ve kolay gelecek." dediler. Onlara, "Bu konuda bir şey bilmiyorum. Siz daha iyi bilirsiniz." dedim.

Gidip gemi kiraladık. Bana onlardan daha çok iyilik yapan, şefkat ve ihtiyatla davranan başka birisini görmedim. Hizmetimi yapıyorlar, yemeğimi hazırlıyorlardı. Bir evladın babasına yapmadığı iyiliği onlar bana yapıyordu. Nihayet *Rakka*'da *el-Cevâz* mevkiine geldik. *el-Cevâz* zor bir yerdi. Komutanlarına sayılarını bildirdiler, o sayıya beni de dâhil ettiler. Günlerce orada kaldık. Sonra isimlerimizle birlikte bize izin verildi. Bu toplulukla birlikte gelip geçenlerin kaldığı bir hana yerleştik. Bu handa günlerce kaldık. Ben, Yahya b. Hâlid ile görüşme izni istedim. Bu görüşme benim için gerçekten zor oldu. Şöyle ki: İlk önce, daha önce beni tanıyan Ebü'l-Bahterî'nin yanına gittim. Bana, "Ey Abdullah! Sen hata ettin, ne yaptığım bilmiyorsun. Benim ona senin geldiğini söylemem mümkün değil!" dedi.

Sabah olunca Ebü'l-Bahterî'nin kapısına gittim. Yola çıkmayı düşünüyordum. Param iyice azalmıştı. Arkadaşlarımdan utandım. Elbiselerim yırtılmıştı. Esasen Ebü'l-Bahterî'den de iyice ümidim kesilmişti. Bu konuda arkadaşlarıma bir şey demedim. *Medine*'ye gitmek üzere yola çıktım. Bazen gemiyle gittim, bazen yürüdüm. Nihayet *es-Seylehayn*'na [270] geldim.

[268] Bağdat ile Rakka arasında bir yer ismi (M).
[269] Burada gemiden maksat Dicle nehri üzerinde ulaşım için kullanılan büyükçe kayıktır (M)
[270] Kûfe ile Kâdisiyye arasındaki bir yer adıdır (M).

Bir ara şehrin çarşısında dinlenirken, *Bağdat*'tan gelen bir kafileyi gördüm. Onların kim olduğunu sordum. *Medinetü'n-Nebî*'den geldiklerini söylediler. Halife, kafilenin reisi olan Bekkâr ez-Zübeyrî'yi *Medine*'ye kâdı olarak tayin etmişti. ez-Zübeyrî, benim çok sevdiğim insanlardan biriydi.

Bir müddet onların, yerlerine yerleşip istirahat etmeleri ve sabah yemeğini yemeleri için bekledim. Sonra yanlarına geldim. Huzuruna çıkmak için izin istedim. İzin verilince ez-Zübeyrî'nin huzuruna çıkıp selam verdim. Bana, "Ey Ebû Abdullah! Gurbette iken ne yaptın?" diye sordu. Ben başımdan geçenleri, özellikle Ebü'l-Bahterî ile aramızda cereyan eden olayları anlattım. Bana, "Ebü'l-Bahterî'nin, senin ismini kimseye söylemek istemediğini anlamadın mı? Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu. "*Medine*'ye gitmeyi düşünüyorum." dedim. Bana, "Bu doğru bir düşünce değil! Sen bildiğin şeyleri yapmak üzere *Medine*'den çıktın. Şimdi yapman gereken, benimle beraber gelmendir. Ben senin durumunu Yahya'ya anlatırım." dedi.

Bir bineğe binip onlarla birlikte *Rakka*'ya gittim. *el-Cevâz*'ı geçince "Benimle kalacaksın!" dedi. Ben, "Hayır! Arkadaşlarımın yanına giderim. Sabahleyin erken vakitte inşaallah Yahya b. Hâlid'in kapısının önünde buluşuruz." dedim. Arkadaşlarımın yanına gittim. Onlara göre sanki gökten inip gelmiştim. Bana, "Senden haber alamadık. Doğrusu, senin durumuna çok üzüldük." dediler. Onlara olanları anlattım. Onlar bana ez-Zübeyrî'nin peşini bırakmamamı tenbih ettiler. Bana, "Bu, senin yiyeceğin ve içeceğindir. Bu konuda hiç endişelenme." dediler.

Sabah olunca ez-Zübeyrî'nin kapısının önünde hazır oldum. Ancak bana onun Yahya b. Hâlid'in yanına gittiğini söylediler. Hemen ben de Yahya b. Hâlid'in kapısının önüne gittim. Uzun süre kapının önünde oturdum. Nihayet arkadaşım dışarı çıktı ve bana, "Ey Ebû Abdullah! Senin durumunu ona söylemeyi unuttum. Fakat merak etme. Burada biraz bekle. Ben hemen içeri girip senin durumunu ona söyleyeyim." dedi. O içeri girdi. Biraz sonra kapıcı dışarı çıktı ve bana "Gel!" dedi. Son derece mahcub bir şekilde içeri girdim. Bu olay Ramazan ayında meydana gelmişti. Ramazan'ın bitmesine üç veya dört gün vardı. Yahya b. Hâlid beni bu halde iken görünce, ben de onun yüzünde üzüntü eseri gördüm. Bana selam verdi ve

beni yakınında oturttu. Beraberinde sohbet ettiği birçok kişi vardı. Bir konudan başka bir konuya geçerken benim görüşümü de sormaya başladı. Ben cevap vermek istemedim. Çünkü benim vececeğim cevaplar, beklenen cevaplara uygun düşmeyecekti. Fakat diğerleri rahat şekilde cevap veriyorlardı. Ben ise susmaya devam ettim.

Meclis sona erip herkes dışarı çıkınca, ben de dışarı çıktım. Baktım, Yahya b. Hâlid'in bir hizmetçisi de arkamdan dışarı çıktı. Daha perdenin yanında iken bana yetişti ve bana "Vezîr, akşamleyin iftarı kendisinin yanında yapmanı emrediyor." dedi. Arkadaşlarımın yanına döndüm. Olanları onlara anlattım ve sonunda şöyle dedim: "Umarım bu bir hata değildir." Onlardan biri, "İşte burada iki ekmek ve bir parça peynir hazır duruyor. Bineğime biner gidersin. Hizmetçim de senin arkanda olacak. Eğer kapıcı içeri girmene izin verirse, içeri girersin, yanındakileri de hizmetçiye verirsin. Eğer içeri alınmazsan, bir mescide gidersin, yanındaki yiyecekleri yersin, mescidin suyundan içersin." dedi. Ben akşamleyin Yahya b. Hâlid'in kapısının önünde oldum. İnsanlar akşam namazlarını kıldılar. Kapıcı beni görünce "Ey şeyh! Geç kaldın! Kaç defa haberci dışarı çıkıp seni aradı." diye seslendi. Yanımdakileri köleye verdim ve bunları kaldığımız yere götürmesini söyledını. İçeri girdiğimde daha önce sohbette bulunanların hepsinin oraya gelmiş olduklarını gördüm. Selâm verip, bir yere oturdum. Sonra su getirildi, ellerimizi yıkadık. Ben Yahya'ya herkesten daha yakın bir yere oturmuştum. İftarımızı yaptık. Yatsı vakti oldu. Yahya bize namaz kıldırdı. Sonra tekrar oturduğumuz yere geri döndük. Yahya bana bir şeyler soruyor, fakat ben susmayı tercih ediyordum. Diğerleri ise hemen cevap veriyorlardı. Hâlbuki gerçek onların söylediklerinin tam tersiydi. Gece bu şekilde geçti. Nihayet topluluk çıkmaya başladı, ben de onlarla birlikte çıkmaya teşebbüs ettim. Arkamdan bir hizmetçi yetişip bana "Vezir, yarın, bugün geldiğin vakitten daha erken bir zamanda burada hazır olmanı emrediyor." dedi. Sonra bana bir kese verdi. İçinde ne olduğunu bilmiyordum. Bu, beni sevindirmişti. Beni bekleyen kölenin yanına çıktım. Bineğime bindim. Kapıcı da benimle birlikte arkadaşlarımın yamna kadar geldi. İçeri girince onlara, "Bana bir lamba getirin." dedim. Keseyi açtım. İçinde dinar [altın para] vardı. Arkadaşlarım bana, "Onu geri vermen gerekmiyor

mu?" dediler. Ben, "Hizmetçi bana, yarın, bugün gittiğim zamandan daha erken bir zamanda oraya gitmemi emretti." dedim. Sonra paraları saydık. Tam 500 dinardı. Birisi "Ben senin için bir binek satın alırım." dedi. Diğeri "Ben semerini, yularını ve hayvan için gerekli diğer şeyleri alırım." dedi. Bir başkası "Ben de seni hamama götürürüm, sakalını boyarım ve kokularım." dedi. Bir diğeri de "Ben de senin elbiselerini satın alırım. Orada bulunanlar ne tür elbise giyiyorlar, bana söyle!" dedi. Yüz dinar arkadaşlarımın geçimlikleri için verdim. Fakat onlar bundan bir dirhem bile harcamadılar.

Sabah olunca her biri bana vaad ettiği işi yaptı. Öğle namazını kıldığımda ben insanların en şereflilerinden birisi gibiydim. Kesenin geri kalanını ez-Zübeyrî'ye götürdüm. Beni bu halde görünce çok sevindi. Olanları ona anlattım. O, "Ben *Medine*'ye döneceğim." dedi. Ben, "Bildiğin gibi ben çoluk-çocuğu orada bıraktım." dedim. Onlara ulaştırmak üzere ez-Zübeyrî'ye 200 dinar verdim. Onun yanından ayrıldıktan sonra yanımdaki kese ile birlikte arkadaşlarımın yanına gittim. İkindi namazını kıldım. Sonra en güzel şekilde hazırlandım ve Yahya b. Hâlid'in kapısının önüne gittim. Kapıcı beni görünce ayağa kalktı ve içeri girmek için izin verdi. İçeri girip Yahya b. Hâlid'in huzuruna çıktım. Beni bu şekilde görünce çok sevindiğini gördüm. Yerime oturdum. Sonra sohbete başladık. O soruyor, ben cevap veriyordum. Fakat cevabım orada bulunanların cevabından başka türlü oluyordu. Baktım ki, bana ters ters bakmaya başladılar. Yahya bana hangi olayı sordu ise ben cevap veriyordum. Artık oradakiler tamamen susmuştu, kimse bir şey demiyordu. Akşam vakti olunca Yahya öne geçip namaz kıldırdı. Sonra yemek hazırlandı. Yemeğimizi yedik. Akabinde Yahya bize yatsı namazını kıldırdı. Biz yeniden yerlerimizi aldık. Bundan sonra karşılıklı müzakere olmadı. Yahya o topluluktan bazılarına bir şeyler sordu ise de onlar cevap vermediler.

Ayrılma vakti gelince, topluluk kalkıp ayrılmaya başladı. Ben de onlarla beraber kalktım ve ayrılmaya teşebbüs ettim. Elçi arkamdan hemen bana yetişip, "Vezîr, her gün bugün geldiğin vakitte burada hazır olmam emrediyor." dedi. Yine bana bir kese verdi. Oradan ayrıldım. Arkadaşlarımın yanına gittim. Benimle birlikte kapıcının elçisi de geldi. Yine arkadaşlarımdan yanlarındaki lambayı getirmelerini istedim. Keseyi arkadaşlarıma verdim.

Onlar benden daha sevinçli idi. Ertesi gün olunca onlara, "Bana size yakın bir ev bulun, benim için bir cariye, ekmek yapmasını bilen bir köle ve ev için gerekli eşyaları satın alın." dedim. Daha öğle namazını kılmadan arkadaşlarım bunları hazırladı. Onlardan iftarlarını benim yanımda yapmalarını istedim. Buna çok zor "Evet!" dediler.

Ben her gece aynı vakitte Yahya b. Hâlid'in yanına gitmeye devam ettim. Beni her gördüğünde onun daha sevinçli olduğunu hissediyordum. Bayram gecesine kadar her akşam bana 500 dinar verdi ve o akşam bana, "Ey Ebû Abdullah! Kâdı elbiselerinin en güzelini al ve süslen. Yarın Halife'nin huzuruna çıkacağız. Ona arzda bulun. O seni bana sordu, ben de ona senden bahsettim." dedi.

Bayram sabahı olunca en güzel elbiselerimle namazgâha çıktım. İnsanlar ve halife de çıkmıştı. Halife ara sıra bana bir bakış atıyordu. Ben de merasim yerinde bulundum. O merasim yerinden ayrılınca ben de Yahya b. Hâlid'in kapısının önüne gittim. Halife evine girdikten sonra Yahya'ya yetiştim. Yahya bana, "Bize gel." dedi. Ben ve malum topluluk Yahya'nın evine gittik. Yahya bana, "Ey Ebû Abdullah! Halife bana seni sordu. Ben de ona hacla ilgili hatıralarımızı ona anlattım. Sen, o gece Halife'yi gezdiren adamsın. Sana 30.000 dirhem vermemi emretti. İnşaallah yarın onu sana teslim edeceğim." dedi.

O gün oradan ayrılıp evime geldim. Sabah olunca Yahya b. Hâlid'in huzuruna çıktım ve "Allah vezirin iyiliğini versin! Bu hac işi de nereden çıktı! Ben Vezîr'e karşı görevimi yaptım. Bu hac vesilesiyle Allah Vezir'in izzet ve şerefini yüceltsin!" dedim. Bana, "Sen ne demek istiyorsun?" diye sordu. Ben, "Ailemin yanına gitmek için izin vermenizi istiyorum. Ailemi ve çocuklarımı çok özledim." dedim. Bana, "Böyle yapma!" dedi. Fakat ben, izin verinceye kadar bu konuda ısrar ettim. Bana 30.000 dirhemi verdi. İçindekilerle birlikte benim için bir paket hazırlandı. Benim için *Medine*'ye götürmek üzere ipekli *Şam* elbiselerinden satın alınmasını emretti. Yine *Irak*'taki vekiline de, beni *Medine*'ye götürmek üzere ne gerekiyorsa bunları kiralamasını, benden iaşe ve yol masrafı alınmamasını emretti. Arkadaşlarımın yanına gittim. Durumu onlara haber verdim. Benim için yaptıkları her şeyin karşılığını almalarına dair yemin ettim. Fakat onlar benden

tek bir dinar veya tek bir dirhem almadılar. Allah'a yemin olsun ki, ben onlar gibi güzel ahlaklı insanları görmedim. Yahya b. Hâlid'e olan sevgimden dolayı nasıl eleştirilebilirim ki?

Bana Ahmed b. Müsebbih anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Ubeydullah anlattı; dedi ki:

Ben el-Vâkıdî'nin yanında otururken, Yahya b. Hâlid b. Bermek'ten söz açıldı. el-Vâkıdî ondan şefkat ve merhametle bahsederdi. Ona "Ey Ebû Abdullah! Sen onu çok seviyorsun, galiba" dedik. O, "Size durumunu anlattığım böyle bir adamı nasıl sevmem?" dedi. Şaban ayının bitmesine on günden daha az kalmıştı. Evimde un yoktu, kavut yoktu, hiçbir dünya metaı bulunmuyordu. Kalbimde mümin kardeşlerimden üç tanesini seçtim ve "İhtiyacımı onlara arzedeyim." dedi.

Hanımım olan Ümmü Abdullah'ın yanına gittim. Bana, "Ey Ebû Abdullah! Arkanda ne var? Evimizde dünya malı namına ne yiyecek, ne kavut, ne de başka bir şey kalmadı. Bu aya da böyle girdik." dedi. Ben, "Mümin kardeşlerimden üçünü seçtim. İhtiyacımızı onlar giderir." dedim. Eşim, "Onlar Iraklı mı, Medineli mi?" diye sordu. Ben, "Kimisi Iraklı, kimisi Medineli." dedim. Eşim, "Onların adını bana söyle." dedi. Ben, "Falan." dedim. Eşim, "İnce hesap yapan sıkıntısı olmayan bir adam. Fakat yaptığı iyiliği başa kakar. Senin ona gitmeni uygun bulmuyorum. Diğerinin ismini söyle." dedi. Sonra diğerinin ismini verdim; "Falan kişi" dedim. Onun hakkında da şöyle dedi: "O, malı olan bir adamdır. Fakat cimridir. Onun yanına da gitmeni uygun bulmam." Sonra "Falan" dedim. Eşim, "O cömert ve iyi bir adamdır. Fakat onun yanında hiçbir şey yok. Fakir bir adam. Onun yanına da gitmeni uygun bulmuyorum." dedi.

Ben yine de ona gittim. İçeri girmek için izin istedim. Bana izin verdi. İçeri girdim. Bana "merhaba" dedi, bolluk ve genişlik diledi. Sonra, "Ey Ebû Abdullah! Seni buraya getiren nedir?" diye sordu. Ben ona içinde bulunduğumuz ayın girdiğini ve sıkıntı içinde olduğumuzu söyledim. Bir müddet düşündü ve "Yastığın köşesini kaldır. Bu keseyi al, onu temizle ve ihtiyacın için harca." dedi. Baktım içinde çok dirhem var. Keseyi aldım, evime döndüm. Alışverişlerimi yapan adamı çağırdım. Ona, "Yaz! On kafîz

un, bir kafîz pirinç, şeker, şu ve şu..." dedim. O para bütün ihtiyaçlarımıza kâfi gelmişti.

Ben bunları yazdırırken kapının çalındığım duydum. "Hele bakın! Kim o?" dedim. Cariye, "O, Falan b. Falan b. Ali b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir." dedi. "Ona izin verin gelsin!" dedim. Ona hürmeten yerimden kalktım. Kendisine "merhaba" dedim, bolluk ve genişlik diledikten sonra kendisine, "Ey Allah Resûlü'nün oğlu! Niçin geldin?" diye sordum. Bana, "Ey Amca! Bu ayın geçimliğini bana ver! Yanımızda hiçbir şey yok." dedi. Bir müddet düşündüm, sonra ona, "Yastığın örtüsünü kaldır ve keseyi al." dedim. O, keseyi alıp gitti. Sonra alışverişimizi yapan adama, "Sen git." dedim. Adam çıkıp gitti.

Sonra Ümmü Abdullah'ın yanına gittim. Bana, "O gencin ihtiyacını gidermek için ne yaptın?" dedi. Ben, "Keseyi olduğu gibi ona verdim." dedim. Ümmü Abdullah, "Doğru iş, güzel iş yaptın." dedi. Sonra evimizin yakınındaki bir arkadaşıma gitmeyi düşündüm. Ayakkabılarımı giydim, dışarı çıktım ve gidip kapısını çaldım. Bana izin verdi. İçeri girdim. Selam verdi, "merhaba" dedi, bana bolluk ve genişlik diledi. Sonra, "Ebû Abdullah'ı buraya getiren nedir?" diye sordu. Ona yeni ayın girdiğini ve sıkıntı içinde olduğumuzu söyledim. O da bir müddet düşündü. Sonra bana, "Yastığı kaldır, keseyi al. İçindekinin yarısını kendin al, yarısım bize bırak." dedi. Bir de baktım bu aynı keseydi. İçinden 500 dirhemini aldım, geri kalan 500 dirhemi de ona verdim. Evime döndüm, evimizin alışveriş işlerini yapan adamı çağırdım ve ona, "Yaz: Beş kafîz un..." İstediklerimin hepsini yazdı.

Tam bu esnada yine kapı çalındı. Hizmetçiye, "Bak bu kimdir?" dedim. Çıktı, baktı ve "Azîz bir zatın hizmetçisi." dedi. Ona, "İzin ver, gelsin." dedim. İçeri girdi. Bu kişi bana Yahya b. Hâlid'in mektubunu getirmişti. Falan vakitte kendisinin yanında olmamı istiyordu. Adama, "Sen çıkabilirsin." dedim. Elbiselerimi giydim, merkebime bindim. Hizmetçi ile birlikte Yahya b. Hâlid'in (rh) huzuruna çıktım. O sırada evinin eyvanında oturuyordu. Beni görünce, ona selâm verdim. O da bana "merhaba" dedi, bolluk ve genişlik diledikten sonra bana, "Ey Mirfeka'nın çocuğu!" dedi. Yanında oturdum. Bana, "Ey Ebû Abdullah! Seni niçin çağırdığımı biliyor

musun?" diye sordu. Ben, "Allah Vezir'in iyiliğini versin! Hayır!" dedim. Bana, "Bu gece seni hatırladım. Yanında bu ayın geçimliği var mı, yok mu meselesi beni uykusuz bıraktı." dedi. Ben, "Allah Vezir'in iyiliğini versin! Benim hikâyem uzundur." dedim. Bana, "Hikâye ne kadar uzun olursa, o kadar çekici olur." dedi. Ona eşim Ümmü Abdullah'tan, aç arkadaşımdan ve eşimin onlardan borç istememi uygun bulmamasından bahsettim. Ona Tâlibî[271] olayım ve ikinci arkadaşım el-Mevâsî'nin kese olayını anlattım. Yahya, "Hizmetçi! Bana divit getir!" dedi. Hazine görevlisine bir fiş yazdı. Baktım orada içinde 500 dinar olan bir kese verilmesi yazıyor. Bana, "Ey Ebû Abdullah! Bu ay bununla idare et." dedi.

Sonra hazine görevlisine bir pusula gönderdi. Onda da içinde 200 dinar bulunan bir kesenin verilmesi yazıyordu. Bana "Bu da, sağlam görüş ve güzel aklı sebebiyle Ümmü Abdullah için." dedi. Sonra başka bir pusula yazdı. Onda içinde 200 dinar bulunan bir kese verilmesi yazıyordu. "Bu Tâlibî için." dedi. Sonra başka bir pusula yazdı. Onda içinde 200 dinar bulunan bir kese verilmesi yazıyordu. Yahya, "Bu da sana olan yardımından dolayı el-Mevâsî için." dedi. Sonra bana, "Allah kendi hıfzıyla Ebû Abdullah'ı korusun ve ona güç-kuvvet versin." dedim.

Hemen bineğime bindim ve keseyi bana veren el-Mevâsî'ye gittim. Kendisine ikiyüz dinarı verdim ve ona Yahya b. Hâlid'in parayı gönderdiğini söyledim. Sevinçten neredeyse ölecekti. Sonra Tâlibî'ye gidip ona keseyi verdim ve ona Yahya b. Hâlid'in parayı gönderdiğini söyledim. Dua edip teşekkür etti. Sonra evime gittim. Eşim Ümmü Abdullah'ı çağırdım. Ona keseyi verdim. O da Allah'ın Yahya'ya hayırla mükâfat vermesi hususunda duada bulundu. Bu durumda benim Bermekîleri,[272] özellikle Yahya b. Hâlid'i sevmem nasıl kötü karşılanabilir?

Muhammed b. Ömer kaza işlerine bakarken 207 senesinin Zilhicce ayında vefat etti. Vefat ettiği zaman *Bağdat*'ın batı tarafındaki kaza işlerine bakıyordu. Cenaze namazını Muhammed b. Semâ'a et-Teymî kıldırdı. Vefatı sırasında Halife Hârûn'un oğlu Abdullah'a vasiyette bulundu, o da

[271] Ali b. Ebû Tâlib'in evlatlarından olan kişi (M).
[272] Bermekîler Abbasî Devletinin meşhur vezirlerinin mensub olduğu bir ailedir. Yahya b. Hâlid de Bermekîlerdendir (M).

onun vasiyetini kabul etti ve borçlarını ödedi. Muhammed b. Ömer öldüğünde yetmiş sekiz yaşında idi.

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bana, 130 senesinin başında doğduğunu haber verdi.

2275. Hüseyn b. Zeyd ﴿حسين بن زيد﴾

[Hüseyn b. Zeyd] b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib. Künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Sonrada âmâ olmuştu. Annesi bir ümmü veleddir.

Hüseyn b. Zeyd'in çocukları şunlardır:

Müleyke ve Meymûne: Meymûne, Halife el-Mehdî ile evlenmişti. Mehdî'nin ölümünden sonra ise İsâ b. Ca'fer el-Ekber b. el-Mansûr ile evlendi. Fakat ondan çocuğu olmadı.

Uleyye: Bu üç çocuğun annesi Kelsem es-Sammâ bt. Abdullah b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Yahya, Sükeyne -fazla bilinmeyen biridir- ve Fâtıma: Fâtıma, Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs ile evlendi. Bu evlilikten Hasan, Süleymân, Hadîce, Zeyneb ve el-Hüseyn isimli çocukları dünyaya geldi. Muhammed b. İbrahim'in çocuklarından onun soyu devam etmedi. Yahya, Sükeyne ve Fâtıma'nın annesi Hadîce bt. Ömer b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Ali ve Ca'fer: Bu ikisinin annesi ümmü veleddir.

Hüseyn'in rivayet ettiği bazı hadisler vardır.

2276. Abdullah b. Mus'ab ﴿عبد الله بن مصعب﴾

[Abdullah b. Mus'ab] b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed. Annesi ümmü veleddir.

Abdullah b. Mus'ab'ın çocukları şunlardır:

Ebû Bekir: Halîfe Hârûn'un *Medine* valisi idi. Annesi Abde'dir. Abde, Ümmü Abdullah bt. Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Bekir b. es-Sıddîk'tir.

Mus'ab: Bu çocuğun annesi Emetülcebbâr bt. İbrahim b. Ca'fer b. Mus'ab b. ez-Zübeyr'dir. [Emetülcebbâr'ın] annesi Fâhıte bt. Abdurrahman b. Abdullah b. el-Esved b. Ebü'l-Bahterî'dir.

Muhammed el-Ekber, Muhammed el-Asğar, Ali ve Ahmed: Bunların annesi Hadîce bt. İbrahim b. İbrahim b. Osman'dır. Osman da Kureyn b. Abdullah b. Osman b. Abdullah b. Abdullah b. Hakîm b. Hizâm'dır. Ümmü Kureyn ise Sükeyne bt. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Tâlib'dir.

Abdullah b. Mus'ab'ın künyesi *Ebû Bekir*'dir. 184 senesinin Rebîülevvel ayında altmış dokuz yaşında iken *Rakka*'da vefat etti. Ölümünden sonra bir oğlu dünyaya geldi. Adını Abdullah koydular. Annesi ümmü veleddir. Ondan rivayet edilen bazı hadisler vardır.

2277. Âmir b. Sâlih ﴿عامر بن صالح﴾

[Âmir b. Sâlih] b. Abdullah b. Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed. Annesi Ümmü Habîb bt. Muhammed b. Safvân b. Ümeyye b. Halef el-Cümahî'dir. Hârûn'nun halifeliği zamanında *Bağdat*'ta vefat etti. Âmir, şâir idi ve insan yönetimini iyi bilirdi. Künyesi *Ebü'l-Hâris*'tir.

2278. Abdullah b. Abdülazîz ﴿عبد الله بن عبد العزيز﴾

[Abdullah b. Abdülazîz] b. Abdullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb. el-Âbid diye bilinirdi. Annesi Evs kabilesinin Benî Amr b. Avf kolundan Emetülhamîd bt. Abdullah b. İyâd b. Amr b. Büleyl[273] b. Bilâl b. Uhayha b. el-Cülâh'tır. Abdullah b. Abdülazîz âbid, zâhid ve âlim bir zattı. 184 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2279. Abdullah b. Muhammed ﴿عبد الله بن محمد﴾

[Abdullah b. Muhammed] b. İmrân b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym. Annesi ümmü veleddir. Halife Hârûn'un *Medine* kâdılığını yaptı. Sonra onu azledip *Mekke* kâdılığına

[273] Bu isim Atâ neşrinde (V, 501) "Bülbül" şekinde yazılmıştır (E).

tayin etti. Sonra onu *Mekke* kâdılığından azledip yine *Medine* kâdılığına getirdi. Sonra yine onu azletti, o da Hârûn'un yanına gitti ve hep onunla birlikte oldu. Hârûn, *Rey* şehrine gidince, Abdullah da onunla birlikte *Rey* şehrine gitti ve 189 senesinde burada vefat etti. Abdullah'ın künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Az hadis rivayet edenlerdendir.

2280. İbn Ebû Sâbit el-A'rec ﴿ابن أبي ثابت الأعرج﴾

Adı, Abdülazîz b. İmrân b. Abdülazîz b. Ömer b. Abdurrahman b. Avf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre'dir. Annesi, Emetürrahmân bt. Hafs b. Ömer b. Abdurrahman b. Avf'tır.

Abdülazîz b. İmrân'ın çocukları şunlardır:

Ubeyde el-Kübrâ: Bu kızın annesi Emetülvâhid bt. Âiz b. Men[274] b. Abdullah b. Âsım b. Adî b. el-Ced b. el-Aclân'dır.

Fâtıma ve Ubeyde es-Suğrâ: Bu Ubeyde el-Fasîha'dır. el-Fasîha'nın annesi, es-Sa'be bt. Abdullah b. Rebî'a b. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre b. Ubeydullah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

İbrahim: Annesi Ümmü Yahya'dır.

Emetürrahmân, Ümmü Hafs, Ümmü'l-Benîn ve Ümmü Amr: Bunların annesi ümmü veleddir.

Berre ve Ümmü Muhammed. Ümmü Muhammed'in annesi Hamîde bt. Muhammed b. Bilâl b. Ebû Bekir b. Abdullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dır.

2281. İbnü't-Tavîl ﴿ابن الطويل﴾

Adı, Muhammed b. Abdurrahman'dır. Abdurrahman da, et-Tavîl b. Talha b. Abdullah b. Osman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. Muhammed, az hadis rivayet edenlerdendir.

---

[274] Bu isim çeviriye esas aldığımız neşirde bu şekilde yazılarak harekelenmiştir. Atâ neşrinde ise (V, 502) "Ma'n" şeklinde yazılmıştır (E).

2282. Ebû Damre ﴾أبو ضمرة﴿

Adı, Enes b. İyâd el-Leysîdir. Bizzat Leys kabilesinin neslinden gelmektedir. Sika, güvenilir ve çok hadis rivayet eden bir râvî idi.

2283. Muhammed b. Ma'n ﴾محمد بن معن﴿

[Muhammed b. Ma'n] b. Muhammed b. Ma'n el-Gıfârî. Künyesi Ebû Ma'n'dır. Sika, güvenilir ve çok hadis rivayet eden bir râvî idi.

2284. İbrahim b. Ca'fer ﴾إبراهيم بن جعفر﴿

[İbrahim b. Ca'fer] b. Mahmûd b. Abdullah b. Muhammed b. Mesleme b. Seleme b. Hâlid b. Adî b. Mecde'a b. Hârise. Evs kabilesindendir. Annesi Kaysü Aylân'dan Benî Muhârib Hasfe'den Keble bt. es-Sâib'dir.

İbrahim b. Ca'fer'in çocukları şunlardır: Ya'kûb, İsmail ve Ümâme: Bunların anne farklı ümmü veledlerdir. İbrahim b. Ca'fer'in künyesi Ebû İshâk'tır. 191 senesinin Şevvâl ayında vefat etti.

2285. Zekeriyyâ b. Manzûr ﴾زكرياء بن منظور﴿

[Zekeriyyâ b. Manzûr] el-Kurazî. Künyesi Ebû Yahya'dır. Tek gözü gören bir zattı. Ebû Hâzim ile Gufre'nin mevlası Ömer'e yetişmiştir.

2286. Ma'n b. İsâ ﴾معن بن عيسى﴿

[Ma'n b. İsâ] b. Ma'n. Künyesi *Ebû Yahya*'dır. el-Eşca'm mevlasıdır. *Medine*'de ipekçilikle uğraşır ve ipek ticareti yapardı. Pek çok dokumacı köleleri vardı. Köle satın alır ve onlara dokumacılık sanatını öğretirdi. 198 senesinin Şevvâl ayında *Medine*'de vefat etti.

2287. Muhammed b. İsmail ﴾محمد بن إسماعيل﴿

[Muhammed b. İsmail] b. Müslim b. Ebû Füdeyk. Künyesi *Ebû İsmail*'dir. Benî ed-Dîl'in mevlalarındandır. 199 senesinde *Medine*'de vefat

etti. Humeyd el-Harrât, Muhammed b. İshâk, Abdurrahman b. Harmele, ed-Dahhâk b. Osman, Rebî'a b. Osman ve Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde'den hadis rivayetinde bulundu. Çok hadis rivayet eden, fakat hadiste hüccet olmayan bir râvîdir.

2288. Abdullah b. Nâfi ﴿عبد الله بن نافع﴾

[Abdullah b. Nâfi] es-Sâiğ. Künyesi *Ebû Muhammed*'dir. Benî Mahzûm'un mevlasıdır. Mâlik b. Enes'e çok bağlı olan ve yanından pek ayrılmayan talebelerindendir. 206 senesinin Ramazan ayında *Medine*'de vefat etti. Hadiste Ma'n'dan daha aşağıda sayılır.

2289. Ebû Bekir el-A'şâ ﴿أبو بكر الأعشى﴾

Adı, Abdülhamîd b. Abdullah'tır. Abdullah, Ebû Üveys b. Abdullah b. Üveys b. Mâlik b. Ebû Âmir'dir. Annesi Mâlik b. Enes'in kız kardeşidir. Ebû Bekir Arap dili ve edebiyatını, kıraatı ve hadisi Nâfi b. Ebû Nu'aym, Süleymân b. Bilâl ve diğerlerinden öğrendi.

2290. Kardeşi İsmail b. Abdullah ﴿إسماعيل بن عبد الله﴾

İsmail'in babası Abdullah, Ebû Üveys b. Abdullah b. Üveys b. Mâlik b. Ebû Âmir'dir. Annesi Mâlik b. Enes'in kız kardeşidir. İsmail'in künyesi *Ebû Abdullah*'tır. Mâlik b. Enes, babasından, Kesîr b. Abdullah'tan, Nâfi b. Ebû Nu'aym ve pek çok Medineli hadis şeyhinden hadis rivayet etmiştir.

2291. Mutarrif b. Abdullah ﴿مطرف بن عبد الله﴾

[Mutarrif b. Abdullah] b. Yesâr el-Yesârî'dir. Künyesi *Ebû Mus'ab*'dır. Yesâr, Eslem kabilesinden bir adamın mükâteb kölesiydi. Abdullah b. Ebû Ferve onun kölelik bedelini ödedi ve onu azad etti. Bundan sonra o ve çocukları Abdullah b. Ebû Ferve ailesiyle birlikte oldular ve onlara nisbetle çağrılmaya başlandılar. Mutarrif, Mâlik'in öğrencilerindendir. Sika ve güvenilir bir râvî idi. Kendisinde sağırlık vardı. 220 senesinin başlarında *Medine*'de vefat etti.

2292. Abdülazîz b. Abdullah ﴿عبد العزيز بن عبد الله﴾

[Abdülazîz b. Abdullah] b. Amr el-Ekber İbn Üveys b. Sa'd el-Ekber b. Ebû Serh b. el-Hâris b. Hubeyb b. Cezîme b. Mâlik b. Hısl b. Âmir b. Lüey.

2293. Abdullah b. Nâfi ﴿عبد الله بن نافع﴾

[Abdullah b. Nâfi] b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay. Annesi, Usayme adıyla bilinen bir ümmü veleddir.

2294. Mus'ab b. Abdullah ﴿مصعب بن عبد الله﴾

[Mus'ab b. Abdullah] b. Mus'ab b. Sâbit b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. b. el-Avvâm. Annesi Emetü'l-Cebbâr bt. İbrahim b. Ca'fer b. Mus'ab b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

2295. Atîk b. Ya'kûb ﴿عتيق بن يعقوب﴾

[Atîk b. Ya'kûb] b. Sudeyk b. Musa b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Künyesi *Ebû Bekir*'dir. Annesi Hafsa bt. Ömer b. Atîk b. Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır. Dedesi Ömer b. Atîk ile onun babası Atîk b. Âmir, *Kudeyd*'de[275] birlikte öldürüldüler. Atîk b. Ya'kûb ayrılıp *es-Sevârikıyye*'ye[276] yerleşmişti. Daha sonra *Medine*'ye döndü ve burada ikamet etmeye başladı. Mâlik b. Enes'in yanından ayrılmazdı. Ondan *el-Muvatta* ve diğer kitapları yazdı. Yine âbid olan Abdullah b. Abdülazîz el-Umerî de devamlı takip ederdi. Atîk Müslümanların ileri gelenlerindendi. 227 veya 228 senesinde vefat etti.

---

[275] Kudeyd, Mekke ile Medine arasında Mekke'ye Medine'den daha yakın, su kuyuları çok olan bir yerdir (M).

[276] Medîne civarında bir vadinin ismidir (M).

2296. Abdülcebbâr b. Sa'îd ﴿عبد الجبار بن سعيد﴾

[Abdülcebbâr b. Sa'îd] b. Süleymân b. Nevfel b. Müsâhık b. Abdullah b. Mahreme. Benî Âmir b. Lüey'dendir. Annesi Osman b. ez-Zübeyr b. Abdullah b. el-Velîd b. Osman b. Affân'ın kızıdır. Bu hanım, Abdülcebbâr'ın ve bütün kardeşlerinin annesidir. Abdülcebbâr, Halife Me'mûn'un *Medine* kâdılığım yaptı. Babası Sa'îd b. Süleymân da Me'mûn'un *Medine* kâdılığını yapmıştı. Abdülcebbâr hadis bilgisine sahipti. Babasından hadis dinledi. 229 senesinde *Medine*'de vefat etti.

2297. Ebû Gaziyye ﴿أبو غزية﴾

Adı Muhammed b. Musa olup Benî Mâzin b. en-Neccâr'dandır. Anne tarafından Üsâme b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî'nin soyundandır. Rivayet ve hadisleri iyi bilirdi. Fıkıh ehliydi, fetva verirdi. Halife Me'mûn'un halifeliği zamanında Ubeydullah b. el-Hasan el-Alevî *Medine* valisi iken o da *Medine* kâdılığma bakıyordu.

2298. Ebû Mus'ab ﴿أبو مصعب﴾

Adı, Ahmed b. Ebû Bekir b. Mus'ab b. Abdurrahman b. Avf'tır. Mâlik b. Enes'ten hadis dinledi ve ondan hadis rivayet etti. *Medine* fakihlerindendi. Ebû Gaziyye'den sonra Ubeydullah b. el-Hasan'ın *Medine* zaptiye âmirliğini ve kâdılığım yaptı.

2299. Ya'kûb b. Muhammed ﴿يعقوب بن محمد﴾

[Ya'kûb b. Muhammed] b. İsa b. Abdülmelik b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Babası Muhammed b. İsa *Medine*'nin en şerefli ve en çok mürüvvet sahibi olanlarmdandır. Güzel ve iyi ahlakli bir adamdı. Ya'kûb da çok hadis bilen bir kişiydi. Mâlik'in meclisinde oturmamış olmakla birlikte ondan sonra gelen Medineli fakih ve âlimlere yetişmişti. Hadisde hâfız sayılırdı.

2300. Muhammed b. Ubeydullah ﴿محمد بن عبيد الله﴾

[Muhammed b. Ubeydullah] b. Muhammed b. Ebû Zeyd. Künyesi *Ebû Sâbit*'tir. Osman b. Affân ailesinin mevlasıdır. Faziletli ve iyi bir insandı. 227 senesinin Muharrem ayında vefat etti.

2301. İbrahim b. Hamza ﴿إبراهيم بن حمزة﴾

[İbrahim b. Hamza] b. Muhammed b. Hamza b. Mus'ab b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm. Annesi Hâlid b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm ailesindendir. Babasının annesi ümmü veleddir. Dedesinin annesi de bir ümmü veleddir. İbrahim'in künyesi *Ebû İshâk*'tır. Hamza b. Mus'ab ve oğlu Umâre b. Hamza *Kudeyd*'de birlikte öldürüldüler. İbrahim, Mâlik b. Enes'in meclisinde oturmadı. Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî, Abdülazîz b. Ebû Hâzim ve diğer Medineli hadisçilerden hadis dinledi. İbrahim hadiste sâdık, sika ve güvenilir bir râvî idi. *Rebeze*'ye çok gelir; orada bir müddet ikamet eder ve ticaretini orada yapardı. Her iki bayramda da *Medine*'ye gelirdi.

2302. Abdülmelik b. Abdülazîz ﴿عبد الملك بن عبد العزيز﴾

[Abdülmelik b. Abdülazîz] b. Abdullah b. Ebû Seleme el-Mâcişûn. Künyesi *Ebû Mervân*'dır. Mâlik b. Enes'in öğrencilerindendir. Hadisi ve fıkhı bilirdi.

Tâbiînin yedinci tabakasının sonu

Bu kısım, Tâbiîn tabakalarının da sonudur.